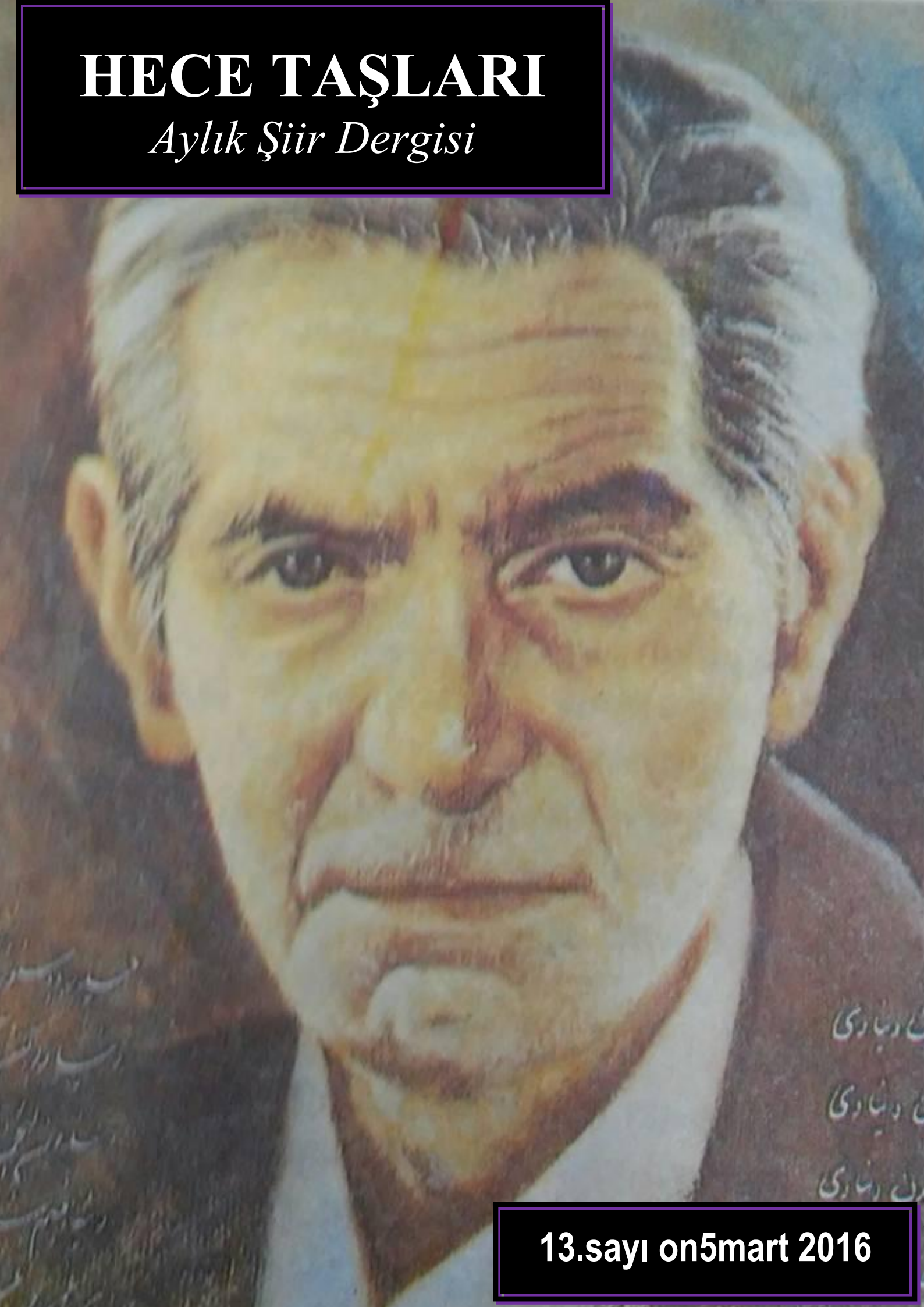

HECE TAŞLARI

Aylık Şiir Dergisi

13.sayı on5mart 2016

BU SAYIDA

M. Hüseyin ŞEYRİYAR
Behruz DOLATABADI
Şehamettin KUZUCULAR
M. Turgut BERBERCAN
Yaşar ÖZDEN
Muaz ERGÜ
Memmed İSMAYİL
Hanım İSMAYILKIZI
Elnur ASLANBEYLİ
Nuri PEKÖZ
M.Nihat MALKOÇ
Mustafa OĞUZ
Osman AKTAŞ
Mehmet YARDIMCI
Mehmet DURMAZ
Mehmet GÖZÜKARA

NE İLİMİZ KALDI NE DE TÖREMİZ

Tankımız topumuz heronlarımız kıtalararası füzelerimiz her ülkeye uçan uçaklarımız hızlı tiren zırhlı gemilerimiz denizin altında tünellerimiz boğazın üstünde köprülerimiz her şehirde hava alanlarımız dudak uçuklatır otobanımız kapımızda çiftler araçlarımız ucu göğe değen binalarımız...

Gün günü çoğalır karınlarımız sanki garanti de yarınlarımız dizimize inen karınlarımız sulak arazimiz barajlarımız yastık altlarında dolarlarımız borsalarda ortak hisselerimiz kolumuzda altın saatlerimiz devlet denizinde tirollarımız deniz kenarında motellerimiz limanda bekleyen teknelerimiz...

Ceylan derisinden koltuklarımız gözleri sürmeli sekreterimiz onun yanı sıra ulaklarımız her ipte yürüyen cambazlarımız kapımızda uşak evde dadımız kasamızda düzgün adamlarımız mahkemelik işte dilbazlarımız reklam salatası genç kızlarımız ava gideceksek Afgan tazımız...

Bereketi uçtu kazancımızın zararına devrederiz günleri sırtımızı yaslayacak dostumuz gönül dergâhında yok bir postumuz ne astımız belli ne de üstümüz altımızda toprak artık kayıyor ha çöktü çökecek gök üstümüze ne ilimiz kaldı ne de töremiz insandan arındı dört bir yöremiz...

Sustukça çoğaldı yalnızlığımız dualarımızın içi boşaldı yola çıktığımız yoldaşlarımız yolun yarısında yol değiştirdi sonra başka başka yola saptılar hani yolun ta başında kavlimiz tekbirlerle yürüyerek kol kola *Kör dünyanın göbeğine* bir vakit *Hak yol İslam yazacağız* demiştik...

HECE TAŞLARI

Aylık Şiir Dergisi

Genel Yayın Yönetmeni

Tayyib Atmaca

Yazışma Adresi

İhlamurkent Mh. Kıvılcım Sk.

F8/3 Odunpazarı/ESKİŞEHİR

Telefon: 0535 391 92 50

hecetaslaridergisi@gmail.com

13. Sayı 15 Mart 2016

ISSN: 2149-4509. (e-dergi)

HAYDAR BAYA'YA SELAM**M. Hüseyin ŞEYRİYAR**

Heyder Baba ildirimler şahanda
Seller sular şakgıldayup ahanda
Gızlar ona sef bağlayup bahanda
Selam olsun şöketize elüze
Menim de bir adım gelsin dilüze.

Heyder Baba kehlüklerün uçanda
Kol dibinnen dovşan galhıp kaçanda
Bahçaların çiçeklenüp açanda
Bizden de bir mümkün olsa yâd ele
Açılmayan ürekleri şad ele.

Bayram yeli çardahları yıhanda
Novruz güli gar çiçeği çıhanda
Ağ bulutlar köyneklerin sıhanda
Bizden de bir yâd eliyen sağ olsun
Dertlerimiz goy dikelsin dağ olsun.

Haydar Baba gün daluyı dağlasın
Özün gülsün bulahların ağlasın
Uşahların bir deste gül bağlasın
Yel gelende ver getirsin bu yana
Belke benim yatmış behtim oyana.

Heyder Baba senin üzün ağ olsun
Dört bir yanın bulağ olsun bağ olsun
Bizden sora senin başun sağ olsun
Dünya gazov-geder ölüm itimdi
Dünya boyı oğulsuzdı yetimdi.

Heyder Baba yolum senen kec oldı
Ömrüm ketçi gelememim gec oldı
Heç bilmedim gözelerin nec'oldı
Bilmez idim döngeler var dönüm var
İtginlik var ayrılık var ölüm var.

Heyder Baba igit emek itirmez
Ömür keçer efsus bere bitirmez
Namerd olan ömri başa yetirmez
Biz de vallah unutmamış sizleri
Göremesek helal edin bizleri.

Heyder Baba Mir Ejder seslenende
Kend içine sesden küyden düşende
Aşig Rüstem sazın dillendirende
Yâdında dı ne hövselek kaçardım
Guşlar tekin kanad çalıp uçardım.

Şengülava yurdi aşig alması
Gâhdan gedüp orda gonah galması
Daş alması elma-heyva salması
Galıp şirin yuhı kimi yâdında
Eser goyup ruhumda her zadında.

Heyder Baba Gurı Gölün gazlari
Gediklerün sazag çalan sazları
Ket-kövşenin payızları yazları
Bir sinema perdesidir gözümde
Tek oturup seyrederem özüm de.

Heyder Baba şeytan bizi azdırıp
Mehebbeti üreklerden gazdırıp
Gare günün sernüviştin yazdırıp
Salup halgı birbirinin canına
Barışığı beleşdirip ganına.

Gözyaşına bahan olsa gam ahmaz
İnsanolan hercer beline tahmaz
Amma heyif kör tutdığın burahmaz
Beheştimiz cenemnem olmahtadır
Zihecemiz meherem olmahtadır.

Hezan yeli yarpahları tökende
Bulut dağdan yenip kende çökende
Şeyhelislam gözel sesin çekende
Nisgilli söz üreklerde deyerdi
Ağbaşlar da Allah'a baş eyerdi.

Daşlı bulah daş gumınan dolmasın
Bahçaları saralması solmasın
Ordan geçen altı susuz olmasın
Deyne bulah heyrin olsun aharsan
Üfüglere humar humar baharsan.

Heyder Baba dağın daşın seresi
Kehlih ohur dalısında feresi
Guzıların ağı bozi geresi
Bir gedeydim dağ dereler uzunı
Ohuyaydım "çoban geyter guzuni"

Heyder Baba Suli Yerin düzündə
Bulah geyner çay çemenin gözünde
Bulah otı üzer suyun üzünde
Güzel guşlar ordan gelip keçeller
Helvetleyip bulahdan su içeller.

Biçin üsti sünbül biçen orahlar
Eyle bil ki zülfı darar darahlar
Şikârcılar bildirçini sorahlar
Biçinciler ayrınları içeller
Bir huşlanıp sondan durup biçeller.

Heyder Baba kendin günü batanda
Uşagların şamın yeyüp yatanda
Ay bulutdan çıhup gaş göz atanda
Bizden bir sen onlara gisse de
Gissemizde çohlı gem u güsse de.

Garı nene gece nağıl deyende
Külek galhıp gap-bacanı döyende
Gurd geçinin şengülsin deyende
Men gayıdır bir de uşag olaydım
Bir gül açıp ondan sora soleydim.

Emme Can'ın bal bellesin yeyerdim
Sondan durup üs donumı geyerdim
Bahçalarda tiringini deyerdim
Ay üzümü o ezdiren günlerim
Ağaç minip at gezdiren günlerim.

Şeyhelislam münacatı deyerdi
Meşed Rehim lebbâdeni geyardi
Meşdaceli bozbaşları yeyardi
Biz hoşudug heyran olsun toy olsun
Ferg elemes her nolacah goy olsun.

Heyder Baba kendin toyun tutanda
Gız-gelinler hena pilte satanda
Bey geline damnan alma atanda
Menim de o gızlarında gözüm var
Aşıgların sazlarında sözüm var.

Heyder Baba bulahların yarpızı
Bostanların gülbeseri garpuzi
Çerçilerin ağ nebatı sakgızı
İndi de var damağım da dad verer
İtgin geden günlerimden yâd verer.

Bayramıdı gece kuşu ohurdi
Adahlı gız bey corabın tohurdi
Herkes şalın bir bacadan sohurdi
Ay ne güzel gaydadı şal sallamag
Bey şalına bayramlığın bağlamag.

Şal istedim men de övde ağladım
Bir şal alıp tez belime bağladım
Gulamgile gaşdım şalı salladım
Fatma hala mene corab bağladı
Han nenemi yâda salıp ağladı.

Bayram olup gızıl palçig ezeller
Nakış vurup otagları bezeller
Tahçalara düzmeleri düzeller
Gız-gelinin fındıgçası henası
Heveslener anası gaynanası.

Bakiçinün süzi sovi kağızi
İneklerin bulaması ağızi
Çerşenbenin girdekanı müvizi
Gızlar diyer "atıl matıl çerşenbe"
Ayna tekin behtim açıl çerşenbe"

Yumurtanı göyçek güli boyardıg
Çakışdırup sınanların soyardıg
Oynamahtan birce meger doyardıg
Eli mene yaşıl aşig verirdi
Irza mene novruz güli dererdi.

Ahşam başı nahırınan gelende
Godukları çekip vurardıg bende
Nahır keçip gedip yetende kende
Heyvanları çilpah minüp govardıg
Söz çıhsaydı sine verip sovardıg.

Menim atam sürfeli bir kişiydi
El elinde dutmağ onun işiydi
Gözelerin ânide galmışıydı
Onan sora dönergeler dönüpler
Mebebtetin çırahları sönüpler.

Heyder Baba gece durna geçende
Koroğlu'nun gozi gara seçende
Gır atını minip kesip biçende
Men de burdan tez metlebe çatmaram
Eyvaz gelip çatmayınca yatmaram

Heyder Baba senin göğlün şâd olsun
Dünya varken ağzın dolı dad olsun
Sennen geçen tanış olsun yâd olsun
Deyne benim şair oğlum Şehriyar
Bir ömürdür gem üstüne gem salar.

HEYDER BABAYA NEZİRE**Behruz DOLATABADİ**

Heyder Baba zulüm tutup dünyanı
Senle geçen hoş günlerim de hani
Kendin aklı çok severdi mehmani
Şimdi kapı dövülende korkuram
Aparacag “tatar” meni okuram.

Heyder Baba âlim senden üzüldü
Hatıralar goz refide düzüldü
Her bir günüm sensiz sanki yüzyıldı
Ağla baba zamanenin halına
Gam salasın eller çatıp dalına.

Büyüttüğün merd yiğitler hardadı
Ölen ölüp kalanların dardadı
Kız gelinler kul tek pazarlardadı
Kimse bulunmuyor yete dadına
Tek sensin ya Rabbim yet imdadına

Heyder Baba tayyareler uçanda
Cemaat yurdunu koyup kaçanda
Yüreği kan lalelerin açanda
Anaların nalesinden yâd eyle
Susup yatma baba bir feryat eyle.

Şimşekler yerine bombalar şakır
İnsanların kani sel kimi akar
Zalim hükümdarlar saf burup bakar
Bacı haray çeker kan kardaşına
Anaların hava gelip başına

İnsan olan bomba beline takmaz
Masum balaları yandırıp yakmak
Yürek yanmayınca gözyaşı akmaz
Tanrının gazabı mükâfattadır
Odur ki dünyamız bu afattadır.

İnsan harmanını biçen oraklar
Susuzluktan parçalanan dudaklar
Adaklılar adaklısın soraklar
Esir tutup güzelleri seçerler
Boyun eğmeyenin boynun biçerler

Daha zulüm bundan fazla olunmaz
Barışık olmasa dünya dolanmaz
“Atom esri ihtilaflar galanmaz”
Bir gün gelir kara günler savuşur
İnsanoğlu birbirine kavuşur

Dahi “Şehriyarım” bağışla meni
Unutabilir mi seven seveni?
Çayoğlu her zaman seslenir seni
Bozulmaz heç zaman koyduğun izin
“Heyder Baba” şevkedidir dilmizin.

ŞEHİRİYAR'IN HAYATI VE EDEBİ KİŞİLİĞİ

Şahamettin KUZUCULAR

1906 - (ö. 18 Eylül 1988) Asıl adı Muhammed Huseyin Behcet-i Tebrizî olan şair, şiirlerinde kullandığı Şehriyar mahlası ile tanınır. Azeri Türklerinden olan İranlı şair, şiirlerini hem Azeri Türkçesi, hem de Farsça yazmıştır.

İran Türklerinden olan Şehriyar, 1906'da Tebriz'de doğdu. Babası Mirismail Ağa Hoşgenabî, bir avukat ve hattattır. İlköğrenimini doğduğu şehirde tamamlayan şair, Medrese-i Talibiye'de aldığı Arapça ve Arap edebiyatı eğitiminin yanı sıra, Fransızca öğrendi. Çocukluk yılları baba yurdu olan Karaçemenin Hoşgenap kasabası Heydarbaba köyünde geçmiştir. Köyleri adını eteklerinde kurulduğu Heydarbaba dağından almıştır. Orta Okul'dan sonra Tahran'a giderek liseyi bitirmiştir. 1921 yılında Tahran'a gelerek Dar-ül Fünun okulunda tıp eğitimi almaya başlar. Şehriyâr, doktorluk eğitiminin son sınıfında sonu olmayan bir aşka tutulur, 1924 yılında aşkının peşinden Horasan'a gider ve tıp fakültesinin son sınıfından mezun olamadan ayrılır. 1935 yılında Tahran'a geri dönerek memuriyet hayatına atılıp, İran Ziraat Bankasında çalışmaya başlar.^[1]

Şairliğinin ilk zamanlarında “Behcet” mahlasını kullanmış, sonraları iki defa Hâfız falına bakarak kendisi için bir mahlas istemiş, faldan aşağıdaki iki beyit çıkınca, mahlasını “Şehriyâr” olarak değiştirmiştir.

“Felek devlet zikkesini Şehriyâr'ların adına bastırdı.

“Kendi memleketime gidip kendi Şehriyâr'ım olayım.”

Şehriyar önsözünü dönemin bilinen şairlerinden olan, Nafisi ve Muhammed Tagi Bahar'ın yazdığı ilk şiir kitabını 1929 yılında yayınladı.

Şehriyar 1934 yılında çok sevdiği babasını kaybedince ruhsal bir bunalıma girmiştir. Babası Hacı Mir Aga Hoşgnâbî 1934 yılında ölmüş ve Kum şehrine gömülmüştür.^[2] Babasının ölümü Şehriyar için son derece zor gelmiş ve bunalıma kapılmıştır. Bu sıkıntılı yıllarını atlatmasında annesinin büyük yardımı olur. Bu ıstıraplı ruh halinin tesiri ile çocukluk yıllarının geçtiği bölgeye gider ve doğduğu yerlerin çok değiştiğini görür. Annesinin de Şehriyar'a Farsça değil kendi dilinde şiirler yazmasını arzu etmesinden dolayı Heydar Baba'ya Selam şiiri doğacaktır. Şehriyâr, genç yaşında evlendi. Bu evlilikten bir kızı oldu. Çalıştığı bankadan emekli olunca daha sakin bir hayat sürmeye başladı.

Şiirlerinde şair Hafız, Sadi, Fizuli, M.P. Vaqif, M.E. Sabir'den etkilenmeler mevcut olan şair, ana dilinde kaleme aldığı Heydar Babaya Salam şiiri ile Türkiye'de ve Sovyetler Birliğindeki Türk Cumhuriyetlerinde de büyük bir üne kavuştu. Şehriyar İran'da 1979 yılında yapılan İslam devrimini destekledi. Haydar Baba'ya Selam şiirinin 76 kıtalık birinci bölümü 1964'te Ahmet Ateş, 49 kıtalık ikinci bölümü de 1971'de Prof.Dr. Muharrem Ergin tarafından ülkemizde yayınlanmıştır.

Birinci Pehlevî iktidarında Şehriyar, Horasan'a sürülmüş; ikinci Pehlevî hükümeti döneminde ise örtülü muhalefeti dolayısıyla korkular içinde hep tedirgin yaşamıştır. 1979 yılındaki İran devrimini desteklediği bilinmektedir. “Humeyni İnkılâbı”ndan sonra dindarlığından ilham alarak din yolundaki bilgisizlik ve kayıtsızlığa karşı Azeri Türklerinin suskuluğunu ana dillerinde neşriyatın olamamasına bağlar. Bu sebeple inkılâbın ilk yıllarında çıkmaya başlayan yirmi beş yıldan beri yayınıni sürdüren Varlık dergisini “Türkçenin Azatlık Kuşu” olarak vakfederek alkışlar. Şehriyar, çocukluk ve ilk gençlik yıllarında Kaçarların yıkılışına ve Meşrutiyet hareketine; gençlik ve orta yaş döneminde I. ve II. Pehlevî idaresine ve ihtiyarlık döneminde ise 1979 inkılâbına tanık olmuştur.^[3]

Türk dünyasının özellikle de Azeri şiirinin en büyük şairlerinden birisi olan Şehriyar, asıl ününü Farsça şiir söyleme sahasında yakalamış olmasına rağmen, Türk dünyasında tanınmış olmasını “Haydar Baba'ya Selam” şiirine borçludur. Şairin dört ciltten oluşan külliyyatının dördüncü cildi, Türkçe şiirlerinin toplandığı kitaptır. Bu ciltte toplam 74 şiir yer almaktadır. Şehriyar'ın Türkçe divanında göze çarpan en önemli özellik, hiç şüphesiz onun kendi halkına, adet, gelenek-göreneklerine, anadili olan Türk Diline önem vermiş ve üstün görmüş olmasıdır. Örneğin, “Türk'ün Dili” isimli şiirinde bunu açıkça dile getirmektedir. “Haydar Baba'ya Selam” manzumesi iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümü, ilk defa 1331/1952 yılında Tebriz'de “Hakikat Yayınevi” tarafından basılmıştır. İkinci bölümü de ondan kısa bir süre sonra basılıp yayınlanmıştır. Birinci bölüm 76 kıtadan, ikinci bölüm ise 49 kıtadan ibarettir. Dr. Yusuf Gedikliye göre Haydar baba'ya Selam adlı şiiri 1953 te yazılmış, 1954 te basılmıştır. ^[4]

Muharrem Ergin, “Haydar Baba'ya Selam” manzumesinin tümünü, bu şiire nazire olarak yazılan bir kısım şiirlerle birlikte 1971 yılında “Azeri Türkçesi” adıyla yayınlamıştır. İran’da ün kazanmış bundan dolayı da çağdaş dönemin Hafız’ı olarak bilinmektedir. Türkçe konuşan halklar arasında tanınmasıyla şiirleri dilden dile dolaşıp şarkı ve türküler halinde sazlar eşliğinde okunur. Azerbaycan ve Türk edebiyatı için Şehriyâr, her şeyden önce “Haydar Baba” şairidir. Bu eserin kaleme alınması, hem şairin hayatında bir dönüm noktası hem de Azeri Edebiyatında yeni bir merhalenin başlangıcı oldu. Halk arasında sahip olduğu bu derin ve sarsılmaz saygıyı ve sevgiyi bu şiiriyle kazandı. Dr. Yusuf Gedikli'nin kitabının son baskısında Şehriyâr'ın toplam 92 Türkçe şiiri yer almaktadır. Bu da Şehriyâr'ın Türkçe şiirlerinin bu güne kadar var olanlarının tümünün bir arada toplanmış halidir. Gedikli, 1996 yılına kadar gerek İran'da gerekse Azerbaycan'da yayınlanmış olan tüm şiirlerini bir araya getirerek yeniden yayınlamıştır.

İranlı kaynaklar: Şehriyâr'ın son derece hassas bir kalbinin olduğunu en ufak bir iyilik veya güzellik karşısında etkilenir ve aldanırdı ki haddi hesabı yoktu. Aynı ölçüde en ufak bir ilgisizlik ve kötülük karşısında son derece sıkıldığını yazar. İranlı kaynaklar şehriyarın edebi yönünü şu şekilde izah etmektedirler: “Fırdevs’inin doğasını ve destansı ruhunu; Nizami'nin meclisleri süsleyişini, Sanayi’nin hikmetini, Mevlevi’nin irfanını, Sadi’nin inceliğini ve ifade gücünü; Hafız’ın sadakatini ve aynı zamanda gazellerindeki gizliliğini; İrec’in akıcılığı ve sadeliğini yansıtıyordu. Eserlerinin her biri duygusal, insani veya felsefi muhteva ve kapsam açısından ya da şairin kendine özgü tarzını göstermesi açısından değerli ve hatırı sayılır eserlerdendirler.”^[5]

Şehriyâr, 83 yıllık yaşamından sonra 18 Eylül 1988'de Tahran'da Mehr hastanesinde akciğer iltihabı ve kalp yetersizliğinden 1988 yılında vefat etmiş, Tebriz’de Şairler Mezarlığı'nda toprağa verilmiştir. Şairin ölüm günü, O’nun anısına, İran'da Milli Şiir Günü olarak kutlanmaktadır.^[6]

Şairin vefatından sonra 1992 yılında Kültür ve İslami İrşad Bakanlığı tarafından uluslararası düzeyde Tahran'da Üstat Şehriyar’ı Anma Konferansı düzenlenmiştir. Bu konferansa İranlı şair ve yazarların yanı sıra Azerbaycan, Türkiye, Tacikistan ve başka birkaç Ortaasya ülkesinden düşünürler ve Şehriyâr'ı sevenler de katılmıştır.

Şairin yetiştiği saha Güney Azerbaycan sahasıdır. Şair İran’ın Tebriz kenti civarında yaşayan Azeri-Türk asıllı bir şairdir. Farsça yazdığı şiirlerle İranlılar tarafından çok sevilerek İranlıların “Çağdaş Hafız” olarak nitelendirilebileceği kadar İran’da tanınan şair annesinin ısrarı ile Türkçe şiirler de yazmaya başlamıştır. Haydar Baba'ya selam şiirini ana dilinde yazarak Türk Dünyasının tamamında adını duyurmuştur. Şehriyâr, tasavvuf ile ilgilendiği gibi, Kur’an ayetlerini, levhalara yazarak, “Hat Sanatı”nda da söz sahibi olduğunu göstermiştir.

Hayatı ve şiirleri hakkında en kayda değer çalışmalardan birisi: Muhammed Hüseyin Şehriyar. 2005. Seçilmiş Eserleri. (Çev. H. Billuri) Bakı: Avrasiya Pres (Azerbaycan) künyeli eserdir.

Edebi Kişiliği:

Şehriyar'ın anne ve babası İran’da yaşayan i Azeri-Türk asıllı bir ailedir. Türk asıllı olmasına rağmen İran edebiyatçıları tarafından İran’ın Melik’üş-Şuera’ sı olarak sıfatlandırılan şair, İranlılar açısından da çok önemli bir isim olarak görülmekte, Melik’üş-Şuera’ olarak adlandırılmasının yanı sıra, günümüz İran şiirinin Hafız’ı, Sadi’si olarak değerlendirilmektedir.

Özellikle Haydar Baba'ya adlı şiiri bütün Türk dünyasında çok önemli bir yankı yaratmıştır. Bu yankıya Şehriyar'ın Haydar Baba'ya Selam adlı şiiri hakkında bir inceleme yapan Hasan Aydın şu şekilde temas eder “Azerbaycan Edebiyatında da büyük bir canlanmanın oluşmasına, insanların kendi edebiyatlarına önem vermesine, kendi yurtlarına karşı daha duyarlı olmasına yol açtı.”^[7]

Haydar Baba'ya Selâm şiiri çocukluk günlerini, köylerdeki gelenekleri, köy hayatını anlatan bir şiirdir. Şiirde duru, açık ve özlem dolu bir dille anlattığı hayat, herhangi bir Türk köyünün sosyal ilişkilerini, törelerini, geleneklerini aktarır.

Şehriyar'ın yetiştiği Güney Azerbaycan sahasında Hasanoğlu, Fuzûlî, Tebrizli Saib, Tesir, Vidadi Zakir ve Vakıf gibi önemli şairler yetişmiştir. Şehriyar bu halkanın tanınmış son şairidir. Şiirlerinde Azerbaycan edebiyatının dil özelliklerini, geleneksel şiir kültürünü, şekil ve söyleme biçimini başarıyla dile getiren şair içten ve yalın bir Azeri diliyle yazdığı şiirlerinde, atasözlerine, deyimlere, âşık tarzı şiirin kalıplarına ustaca yer vermiştir. Azerbaycan âşık şiirinin dil, sanat ve deyiş zevkini başarıyla idrak etmiş ve uygulamıştır. Söyleyiş doğallığı ve içtenliği ile haklı bir şöhrete ulaşmıştır. Şehriyarın şiirlerini kültürel değerler yönünden inceleyen Prof. Dr. İsa Özkan onun hakkında şu izlenimler içindedir: “Şehriyar, İran’daki Türk edebiyatında dili kullanma biçimiyle yenilikçi bir öncüdür. Âşık tarzı şiire, geleneksel söz kalıplarına, atasözleri ve deyimlere müracaatı ile yeni bir çığır açmış, Güney Azerbaycan Türkçesini ayağa kaldırmış, kültürü sanatkârane biçimde işleyerek mahallîden evrensele ulaşmıştır.”^[8]

Şairin gazel, kaside kıta türünde Türkçe ve Farsça yazdığı pek çok şiir bulunmaktadır. Şiirlerini dört ciltte toparlayan şehriyarın son çildi Türkçe yazdığı şiirlerinden oluşmaktadır. Şairin şiirleri ülkemizde de basılmıştır.

Şairin hayat tarzı, doğup büyüdüğü Tebriz, Huşgenab, Kayış-kurşak, Şengül-abad ve Azerbaycan Türklerinin yaşadığı diğer coğrafyalarla çevrelenir. XX. yüzyılın son çeyreğine kadar sözlü olarak yaratılıp yaşatılan kültür ile örf, âdet ve geleneklerin şekillendirdiği toplum düzeni, bu bölgenin hayat dinamiğini oluşturur. Onun şiirlerinde ses ve anlam mükemmel bir uyum içindedir. Şehriyar'ın şiiri, edebî bir form olmanın ötesinde, içinde şekillendiği coğrafya ve zihniyetin bütün kültürel değerlerini barındırır.^[9]

Şehriyar'ın şiirlerinde sosyal konular ve didaktik gayretlerde görülür. “Maarifimiz” adlı şiirinde geri kalmış ülkelerdeki eğitim sistemini eleştirmesi bu görüşümüze destek olacak şekildedir. Bu şiirinde Şehriyâr, eğitimdeki niteliksizlik yapıya, mankurtlaştırma-sömürgeleştirme sürecine dikkat çekmektedir. Şehriyâr'ın zarif söz incelikleri, Azerî ve Fars şiirine olan hâkimiyeti, ona özel bir şöhret, özel bir şiir vadisinde şiirler kazandırdı. İran İslam Cumhuriyeti Dini Lideri Ayetullah Hâmeney, Şehriyâr'ın sanatsal sorumluluğunu güzel bir biçimde şu şekilde beyan etmiştir: “Şehriyâr'ın en parlak hüneri, tarihi görevini tanımış ve tüm varlığıyla samimi bir şekilde yerine getirmiş olmasıdır.” Şehriyarın şiirlerini Türkiye'ye tanıtan Muharrem Ergin, şehriyar'ın edebi yönü ve önemi hakkında şu ifadeler de bulunmuştur. “Şehriyar'ın şiiri, adeta bir destan gibi, büyük bir Türk muhitinin seçkin kültür değerlerini çok canlı, renkli ve coşkun bir üslûp içinde aksettirmektedir.”

Kızı Meryem İran, FHA Fars haber ajansına verdiği demeçte babasının kişiliğini şu şekilde anlatmıştır: “Babam çok cömert biriydi, üniversiteden aldığı maaşı bile savaş zedelerine hediye ederdi. Babamın kardeşi vefat etmişti ve babam henüz evlenmemişti ve bu yüzden kardeşinin çocuklarına bakıyordu ve sonunda da kardeşinin evini çocuklarına verdi.” Meryem'in verdiği bilgilere göre şaire Tahran da bir ev verilmek istenmiş Şehriyar evi kabul etmemiş ve bunun yerine ve kendisine bir iyilik yapılacaksa Türkçe yazdığı şiirlerin yayınlanmasına izin verilmesinin sağlanmasını talep etmiştir.”^[10] Bu haberdeki ayrıntılar, şehriyar'ın Türkçeye ve diline verdiği değeri göstermesi bakımından son derece manidardır.

Şehriyarın şiirleri geleneksel değerleri modern ve içten bir yaklaşımla modern şiir dünyasına aktarma yönünden dikkat çeker. Azerbaycan bayatı, türkû ve âşık şiirinin şekil, içerik ve söylem biçimine yeni içerik unsurları ve söyleme özelliği kazandırdığı muhakkaktır. Şiirlerinde İran ve Azeri şairlerinin tekniklerine vakıf olarak Türk kültürüne ait folklorik zenginlikleri başarıyla uyarlayabilmesi, onu çok özel bir şair haline getirmiştir. Sözlerimizi Prof. Dr. İsa Özkan'ın, Şehriyar'ın edebi yönü hakkında yaptığı şu tespitlerle bitirelim: “Şehriyar'ın şiirini kalıcı kılan unsurların başında geleneksel kültürün fevkalâde ustalıklı işleme gelir. Onun şiirinde geleneksel kültür unsurları temel yapı taşıdır. Bu yapı taşı dinî kıssalar, Azerî âşık hikâyeleri ile özellikle Türk dilinin mecazları oluşturur.”^[11]

Şehriyar gazel, kaside, mesnevi ve kıt'a tarzındaki şiirlerde sergilediği yeteneğin dışında dört alanda büyük bir sanat örneği göstermiştir. Farsça yazdığı Ali ey rahmet abidesi renkli tabloların oluşturulmasında, kesin şairane vasıflarda Taht-i Cemşid adlı eseri, dili ve güncel terimleri ve argo dilini Haydar Baba'ya Selam eserinde kullanması ve duygusal eserlerin yaratılmasında Vay Anam ve Haydar Baba kıtaları, bu dört özelliğini yansıtır. Şehriyar'ın Farsça olarak 28 bin ve Azeri Türkçesinde 3 bini aşkın beyit şiiri bulunmaktadır.^[12]

KAYNAKLAR

- 1 http://tr.wikipedia.org/wiki/Muhammet_Hüseyin_Şehriyar
- 2 www.irankulturevi.com, Muhammed Huseyin Behcet-i Tebrizî, şehriyar
- 3 Prof. Dr. İsa Özkan, Şehriyar'ın Şiirlerindeki Kültrel Değerleri, Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Sayı 412, Ankara, s. 23–38.)
- 4 Dr. Yusuf Gedikli, Şehriyar ve Bütün Türkçe Şiirleri, Ötüken yayınları, s.115.
- 5 www.irankulturevi.com
- 6 www.irankulturevi.com
- 7 Hasan Almaz, Şehriyar'ın Türkçe Divanı ve Haydar Baba'ya Selam Şiiri Üzerine Bir Değerlendirme, www.karakoyunlu.net/
- 8 Prof. Dr. İsa Özkan, Şehriyar'ın Şiirlerindeki Kültrel Değerleri, Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Sayı 412, Ankara, s. 23–38.
- 9 Prof. Dr. İsa Özkan, Şehriyar'ın Şiirlerindeki Kültrel Değerleri, Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Sayı 412, Ankara, s. 23–38.
- 10 <http://www.tumgazeteler.com/?a=5563657&cache=1>
- 11 Prof. Dr. İsa Özkan, Şehriyar'ın Şiirlerindeki Kültrel Değerleri, Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Sayı 412, Ankara, s. 23–38.
- 12 Anonim, Şair Şehriyar'ın yaşamının bilinmeyen yönleri, <http://www.tumgazeteler.com/?a=5563657&cache=1>

AYNI SAHİLDE

Mehmet Turgut BERBERCAN

Aynı sahil, saat ve yalnız
Ne ay var gökte, ne de yıldız
Deniz sarhoş, karanlık içmiş
Sabaha çok var, vakit geçmiş
Zifirden karadır, kapkara
Denizin saçlarından kara
Yer ve gök kapanmış, kör bugün
Sanki doğmayacak yeni gün

Bir ben varım sahilde, O var
Fısıldar rüzgâr, gelir sorar
Gökyüzü küsmüş mü rüzgâra
Zamanı gömmüş dalgalara
Aynı sahil, saat ve yalnız
Masam duruyor, her yer ıssız
Aynı tat, aynı mey, aynı cam
Kalansa firaktır serencam

Denizi bırak karanlığa
Bekle gün doğar aydınlığa
Sen rüzgârı bırak da essin
Şarkımızı çalsın, söylesin
Gel eski sayfalardan dökül
Şu meyhanede şâd ol gönül!
“Aşk bitmeyen bir şiirdedir,
Doğmak ölüme seferdedir!”

BU SEVDA

Yaşar ÖZDEN

Başı yok sonu yok bir derde düştüm
Çekiyorum bitmiyor ki bu sevda
Bilmem bende ne aramış ne bulmuş
Benden öte gitmiyor ki bu sevda

Yıllar oldu kovalıyor ard arda
Ömür bitti sevda aynı kararda
Dağlar taşlar tüm mahlûkat yatar da
Bende bir an yatmıyor ki bu sevda

Zaman sıkıştırdı gönülse kaçtı
Kalbim ortasında bir yara açtı
Ben gibi zalime nereden düştü
Şu hayatı tatmıyor ki bu sevda

Yaşar Özden söylüyorsun sen neyi
Boşa gitti garip gönül emeği
Yakamdan asılmış vurur tekmeyle
Hiç elimden tutmuyor ki bu sevda.

MUHAMMED HÜSEYİN BEHÇET TEBRİZİ

Muaz ERGÜ

Şehriyar, şiirin ve sözün, yani şehrin efendisidir.

Tebriz Türklerinden, Heyder Baba'ya Selam şiirinin şairi. Bir ömür gam üstüne gam çalan, dünyanın yalan dünya olduğunu derinden hisseden, insanı derde salanın dünya olduğunu bilenlerden. İran'da yıllarca yasaklanmış Türkçenin en sağlam surlarından, eteklerinde doğup büyüdüğü Heyderbaba dağı gibi yıkılmayan, dimdik...

İran'ın Tebriz şehrinde tarihler 1906'yı gösterirken doğar Muhammed Hüseyin yani meşhur ismiyle Şehriyar. Babası görgülü, bilinçli bir aileye mensup tanınan, sevilen bir hattat ve avukattır.

Köyü adını eteklerine kurulduğu Heyderbaba dağından almıştır. Dağlara bakıp bakıp; rüzgârlara şiir söylemenin, sonsuzu özlemenin, dağların karanlığı basanda ürpermenin, hissiyatın şiiridir Şehriyar.

Türk olmasına rağmen Farsça şiirleriyle meşhur, İran'da çok prestijli bir yere sahipti. Hatta kendisine çağın Hafız'ı diyenler çoğunlukta idi. Annesinin ısrarı ve gönül koyması üzerine Türkçe şiirler söylemeye başlar. Hatta söylendiğine göre annesi Şehriyar'a söyle bir sitemde bulunur: "Oğlum, deyirler sen büyük şair olmuştun, amma men senin dediğin şe'rleri başa düşmürem. Bes niye benim dilimden demirsen? Biraz da benim dilimden söyle ki, men de başa düşüm."

Ondan sonra Heyder Baba'ya Selam adlı destansı şiiri söyler.

Bu şiir adeta doğanın insanla söyleşmesidir. Baharda akan dereler gibi...

Şiir Onda söylenen, coşan, coşturan bir ırmak gibidir zaten. Dilden dile dolaşan, gönülden gönüle akan bir ırmak. Samimi, doğal, tabii bir sesi var şiirinin. Sanki dağlar, taşlar, börtü böcek dile gelirdi söyleşir. Duygu dolu yağmurlar boşalır gönül dağlarından, saçlarımızın en ıssız ülkelerine. Bir yağmura yakalanırsın Onun şiirlerini okurken yapayalnız bozkırlarda, ulu zirvelerde.

Toprağın, bozulmamış fitratın, en insani duyguların şairi Şehriyar Farsça'yı çok erken yaşlarda öğreniyor. İlk öğretmeni babası oluyor. Şiire yatkınlığı küçük yaşlarda kendini hissettiriyor. Kur'an-ı Kerim, Sadi'nin Gülistan'ı Ebu Nasri Felahi'nin Nisap adlı Arapça, Farsça Lügati ilk okuduğu kitaplardan. Eğitim aldığı Medrese-i Talibiye'de Arapça, Arap Edebiyatı derslerinin yanında Fransızca'yı da öğreniyor. Tahran'da Darü'l Fünun Mektebini bitiriyor. Ardından tıp eğitimi...

Tıp fakültesini bitirmeden Horasan'a sevdiğinin ardına gidiyor. Aşk adamı, zincir, pranga kabul etmiyor, deli taylor gibi coşan bir gönlü var; gem vurulmaz... Sonrasında Tahran'a dönerek çalışmaya başlıyor. Bir bankanın muhasebe bölümünde... Uzun ve sıkıcı mesailer sonrasında kendini çok sevdiği annesinin ve şiirin kucaklarına atıyor.

Çok ince ve hissiyatı yüksek bir insandır Şehriyar. Normalde bazı insanları pek etkilemeyen durumlar Onu derinden etkiliyor. Babasının ölümüyle büyük bir bunalımın içine düşüyor. Herkesten kopuk, münzevi bir yaşam sürmeye başlar. Annesinin ve şiirin yardımıyla kurtuluyor bu karanlık iklimden. Annesinin ölümü ise tekrar bunalımların başlangıcıdır. Tahran'dan ayrılır ve Tebriz'e gelir. 18 Eylül 1988'de sonsuz âleme yürür. Tahran'da vefat eden Şehriyar vasiyeti gereği Tebriz'e getirilir ve burada toprağa verilir.

TDV İslam Ansiklopedisi Şehriyar maddesinde şunlar yazılıdır: "Heyder Baba'ya Salâm (Tahran 1369 hş.). Yayımında büyük ilgiyle karşılanan eser, şah rejiminin yok etmek istediği Azerbaycan Türklüğü'nün bilincini uyandırmış, var oluş mücadelesini yeniden başlatmıştır. Şehriyâr'a nazîreler yazılmış, cevaplar, manzum mektuplar gelmeye başlamış, çok geçmeden eser Türkiye'de, Irak'ta, Kuzey Azerbaycan'da neşredilmiş, şairi hakkında yüzlerce makale kaleme alınmıştır. Böylece Şehriyâr Mektebi denilen bir ekol oluşmuştur. Şair için Bulud Karaçorlu Sehend'in yazdığı manzum mektup ve Şehriyâr'ın buna cevap olarak yazdığı "Sehendiyye", İran İslâm Devrimi'nden önce uygulanan yasak sebebiyle banda kaydedilerek halk arasında yayılmış ve büyük ilgi görmüştür."

Ruhu şad olsun, mekanı cennet!...

MEHMET HÜSEYİN ŞEHİRİYÂR ŞİİRİNİN AZERBAYCAN'IN HÜRRIYET MÜCADELESİNDEKİ YERİ

Memmed İSMAYİL

Şehriyâr yalnızca param parça olan Azerbaycan'ın değil, aynı zamanda bütün Türk Dünyasının manevî birliğine önemli katkılarda bulunan bir sanatkârdır. Millet fertlerinin değil, mertlerinin sayısı ile güçlü olur. Toprağın dert ve sızılarını yaprak dilleri ile âleme yaymak için ormanın bütün güç ve enerjisini bir ağaca vermesi gibi, toplum da, ağrı ve acılarını dünyaya bildirmek için içinden bir evladını görevlendirir. İşte Mehmet Hüseyin Şehriyâr Türk Dünyasında tarihî misyonla görevlendirilen o ender sanatkârlardan biridir. Bağımsızlığı, devleti, ordusu, topu, tüfeği olmayan memleketlerde toplum için topu da, tüfeği de şairlerin şiirleri-kalemleri karşılar. Böyle toplumlar şairlere kendi ruh koruyucuları gibi bakmışlardır. Aslında Azerbaycan Türklerinin bağımsızlık mücadelesinde şairler ve onların yazdıkları isyankâr şiirler önemli rol oynamıştır.

Bu gün ilham meşalesinin ışığına topladığımız Şehriyâr böyle bir ebediyet kervanının önde giden yolcusudur. Ve yalnızca “Heyder Baba'ya Selam” şiirini yazmış olsaydı bile, yine de milletin mücadele ülküsünün öncüsü olacak, millî bir şair gibi tarihte yaşayacaktı. Güçlü yağmurdan evvel yeli geldiği gibi, bazen dertler hayata geçmeden bir kuşun veya bir yanıklı nağmenin kanatlarında posta güvercinleri gibi geleceğe haber götürür...

Bir taneden bir sümbül, bir sümbülden bir tarla oluştuğu gibi, bir şairin ilhamından doğan kehanetli mısralar bazen esarete kalan bir milletin aydın yarınlarının habercisi olur. Büyük Şehriyâr'ın özellikle Azerbaycan Türkçesi ile yazdığı eserlere dikkat edersek, bu şiirlerin baştanbaşa gelecek kehanet ve çağrılarla dolu olduğunu görürüz. Talihin hükmü ile Fars dilinde ölümsüz eserler veren Şehriyâr'ı hangi göze görünmez kuvvet ana dilinde şiirler yazmaya itmiştir? Bu soruları cevaplandırmadan önce şunu diyebiliriz ki, taştan süzülen suyun serin ve temiz olması gibi, Fars dili de geçit döneminde Şehriyâr için bir süzgeç rolünü oynamıştır.

Belki anamızın dilinde kaleme alındığı için de Ahmet Ateş “*Heyder Baba'ya Salam*” eserinin Türkçe neşrinin ön sözünde şöyle der: “İkinci Cihan Savaşından sonra umum Türk âleminde böyle bir eser yazılmamıştır”.

Bu şiirinin etkisinden konuşurken onu da tekrarlaya biliriz ki, Fuzuli'den sonra umum Türk edebiyatı temsilcilerini Şehriyâr kadar etkileyen ikinci sanatkâr da yoktur. Yazıldığı günden bu güne kadar *Heydar Baba'ya Salam* eseri, param parça olmuş Azerbaycan'ın birleşmesi yolunda dimdik ayakta durmaktadır. Yaşlı insan hatıralarında gençliğine dalar, öyle ise milletler nereye dalar acaba? Tarihinin özgür, bahtiyar dönemine belki? Elden çıkan günleri yeniden yaşamak, onları ayakta tutmak için...

İşte *Heyder Babaya Selam* ilhamın bir nevi tarihe böyle dalışıdır.

Şehriyâr millî bir şairdir ve onun kendi dilinde yazdığı eserler Türk Dünyası edebiyatında önemli bir yere sahiptir. Şair Hökume Billuri'nin de dediği gibi Şehriyâr'ı İran şairi, Şark şairi, hatta dünya şairi saysalar da o, her şeyden önce Azerbaycan şairidir. Şehriyâr, bu yönüyle de , gerek Güney, gerekse de Kuzey Azerbaycan edebî muhitlerine yeni bir hava getirmiş, onlara yeni bir yön vermiştir:

*Türkün dili tek sevgili, istekli dil olmaz,
Özge dile katsan, bu dil asıl dil olmaz.*

Bu mısralar uzun yıllar Fars dilinde kudretli eseler veren azman bir şairin ana diline temastan doğan ilahî hazzının itirafıdır. “Fars şairi çok sözlerini bizden aparmış” Şehriyâr'a göre ve o gerçekten de kendisinin de dediği gibi “Türkü bir çeşme ise, Şehriyâr onu derya eldi.”

Prof. Dr. Yavuz Akpınar'ın Şehriyâr ve Sehend'in Şiirlerinde Azerbaycan” makalesinde yazdığı gibi Şehriyâr'ın “Heyder Baba'ya Selam” adlı büyük manzumesi, ferdi duygular yanında millî düşünceleri de ihtiva etmesi bakımından dikkati çeker.

Bu lirik manzume halkın gerçek dünyasını yansıtan millî hususiyetleri taşır. Bu sebeple yayınlanır yayınlanmaz büyük ilgiyle karşılanır. Öldü sanılan İran Türklüğünü ayağa kaldırır; onlara yeni ruh verir...

*Heyderbaba, göyler bütün dumandı,
Günlerimiz bir-birinden yamandı.
Bir-birizden ayrılmayın, amandı,
Yahşılığı elimizden alıplar,
Yahşı bizi yaman güne salıplar..*

“Bir-birizden ayrılmayın amandı”

deyen şairin neye işaret ettiği de kendisinden aydınlaşmaktadır.

“İki bölünmekten öyle korkmuşum, çöpü de ikiye bölmerem daha” diyen Güneyli şair Söhrab Tahir de bu mısraları aynı bölünmüşlük korkusuyla yazmıştır. Şehriyâr ne 18.yy, ne de 21.yy şairi idi. O, nefesinden millet ve milliyet kokusu gelen 20.yy şairi idi. 20.yy ise Birleşik milletlerin eski Baş Kâtiplerinden olan U.Tanın da dediği gibi milletlerin öz soy köküne, milli kimliğine dönüşü ile hafızalarda kalacak.

Azerbaycan Türklüğünün kendine dönüşünün en büyük etkenlerinden biri de hiç kuşkusuz Şehriyâr sanatıdır. Mısralarının alt katlarına, ta kadimlerden gelen bir toprak, ana sütü, millet, örf ve adet kokusu sinmiştir. Onlardan dünyaya bir milli birlik ruhu yayılmaktadır. Bu ruh eski dünyanın eskiye bürünmüş yepyeni bir canlanması idi. Bu Tanrıdan inip gelen dağ ruhu Heyderbaba ruhu idi. Eğer böyle söylemek mümkünse, Kuran okuyup, onu derk edip Müslüman olmamanın imkânsız olması gibi *Heyder Babaya Selam* şiirini içine sindirdikten sonra milliyetçi olmamak da mümkün değildir. *Heyder Babaya Selam* eseri gerçekten de Martin 21’de Tanrıdan uyan emri aldıktan sonra aniden kışı yaza çeviren bahar havasına benzer. Sakin göle atılan taşın dalgaları çevreye yayıldığı gibi o da yazıldığı günden bütün Türk Dünyasına yayılıp diller ezberi oldu. Allah’ına canı gönülden bağlı adam idi Şehriyâr.

Onda “Yatmış hamı, bir Allah uyaktı, daha bir ben, Benden aşağı kimse yok, ondan da yukarı” diye haykırmak cesareti vardı. O, kendi zamanlarının evlatları olan Fuzuli gibi aşkın, 13 yaşından tahta çıkıp 14 ülkeni bir bayrak altında birleştiren Şah İsmail Hataî gibi gücün değil, Azerbaycan’ın bölünmüşlüğüne, parçalanmışlığının şairi idi... Şeyriyar’ın Türkçe yazmış olduğu bütün şiirler bunun bir kanıtıdır:

*O taydadır, Şeki, Şirvan, Garabağ,
Bu taydadır Meşgin, Eher, Garadağ.
Bir-birlerin Araz”dan alır sorag,
Araz bizi ayırmadan dağlayıp,
Son özü de gece, gündüz ağlayıp.
("M.Rahime Cevap" şiirir)*

“Kafkaslı gardaşlara ile görüş” şiirini yazsa da, “Ey sefasın unutmayan Gafgaz, Gelmişem zövg alım merağından. Geyrati coşgun olmayan ne bilir ki, neler çekmişik ferağından veya “Şehriyârdan da bu üföglere Bu sınık nağme yadigâr olsun” dese de Şehriyâr’a Kuzey Azerbaycan’a gelmek kısmet olmadı. Bir tarafta şah, öteki yanda Sovyet rejimi bu görüşe gizli ve aşikâr şekilde imkân sağlamadı.

Bünyesinde Azerbaycan’ın bütünlük, bağımsızlık arzularını taşıyan ve bu ideallerin simgesine çevrilen bir sanatkarın Güneyden Kuzeye gelebilmesi aslında parçalanmış Azerbaycan’ın birleşmesine beraber bir olay olacaktı. Bu nedenle de bu gelişin karşısı çeşitli yöntemlerle alınmağa çalışıldı. Ama bu yasak aslında bu yasağı gerçekleştirenleri sonuçta hüsrana uğrattı, bu gerçekleşmeyen sefer yüzlerle şiirin yazılmasına, isyankâr duyguların kabarmasına vesile oldu. Böylece seferin gerçekleşmesini engelleyenler beklenenden de büyük bir tepki ile karşılaştılar. Mehmet Araz’ın “Şehriyâr gelmedi” şiirindeki:

*“Bahışlar asıldı teyyarelerden,,
Ümidler yollara serili galdı.
Bu ağır haberden, bu nes haberden
Güller güllüklerde derili galdı,
Şehriyâr gelmedi.”*

Mısraları Kuzeyde ve Güneyde yaşayan yüzlerle şairin dilinden söylenmiş mısralardır. Şehriyâr'ın gelmemesi, gele bilmemesi her iki yanda büyük itiraz dalgası ile karşılandı. Kanı ile canı ile Türklüğün kara sevdalısı olan bu büyük amal şairinin Türk dünyasına etmek istediği seferleri sadece hayal gücü ile gerçekleştirmiştir. Şairin birçok şiirinin baş teması Türklüktür.

Örneğin “*Türkiye’ye hayali sefer*” şiirinde olduğu gibi:

*Gelmişim nazlı hilâl ülkesine,
Fikret’in ince hayal ülkesine.
Akif’in marşı yaşartıp gözümü,
Bahıram Yahya Kemal ülkesine..*

Aynı şiirde “Nerde vardı karındaşlarımız, ana yurdumdu” diyen şair nerde Türk varsa, Türklük varsa, oranı kendi ana yurdu saymaktadır. Parçalamanın sonucunda: “Şakkalandık here bir tayda düşüp Bir kesik baş gibi söyler kaldı”. Birbirimizle konuşup birleşmek isteyende ise: “Dev yatarken iki kardeş konuşurduk geceler, devler ayılıp, duydular ehvalımızı” diyor. Ve böyle oldukça hasret vatanı Kâbe’ye çevirir: “Orda bizim kızıl Kâbe Bakıdır” diyor. Onun şiirlerinde milli bir isyan da şahlanmaktadır:

*Türkü olmuş gadağan, divanımızdan da haber yox,
Şehriyâr’in dili de vay deye, divan ile gitti.*

Şairin İran’da ilk kez Azerbaycan Türkçesi ile yayınlanmağa başlayan “Varlık” dergisinin ilk sayısının ışık yüzü görmesi vesilesi ile yazdığı şiirinde tesadüfen “Azatlık kuşu “Varlık” diye söz etmemiştii:

*“Herçend kurtulmak hele yok darlığımızdan,
Ama bu azatlık doğulup varlığımızdan.
“Varlık” ne bizim tekce azatlık kuşumuzdur,
Bir müjde de vermiş bize hemkarlığımızdan.
Düşmen bizi el bir göre teslim olu naçar,
Teslim oluruz düşmene naçarlığımızdan..”*

Böyle şiirlerin Güneyde doğurduğu etkisi yalnızca Güneyde kalmıyor anında Araz sınırlarını geçip Kuzey Azerbaycan’ın yanı sıra Bütün Türk Dünyasına yayılıyordu. Ve milletin acı kaderi:

*“Kanlı tırnaklar ilen İngiliz el kattı bize,
Bakısan Rus da Arazdan geçip, İran apara.
Aradan bir de bizi bölselel erbablarımız,
Gorhuraam goymayalar Tebrizi Tehran apara.”*

Feryadındaki anlamı anlamayan olmasa gerek. Sehend’e yazdığı cevapta, daha doğrusu “*Sehendim*” şiirinde ayrılık hasret daha koyu boyalarla işlenmiştir:

*“Yine kardeş diyerek, kaçmada başlar ayak oldu.
Kaçtık, yüzleştik Araz’da yine gözler bulak oldu.”*

Aslında o dönemde İran rejiminin baskıları altında yazmak zorunda kalan sanatkârın Azerbaycan Türkçesi ile kudretli eserler vermesi kendiliğinden azatlığa ve hürriyete önemli bir sesleniş idi. “*Döyünme ve söyünme*” şiirindeki şu ölümsüz mısralar neyin habercisidir?

*“Cellât tüyesi ile bedeni baştan ayırmış,
Candan ciğeri, kardeşi kardeşten ayırmış,”*

Belki iki yüz yıldan fazla bir tarihi olan bu facia nedeni ile gerek Güney, gerekse de Kuzey Azerbaycan'da kendisini kusursuz sayan bir adama da rastlamak mümkün değil. Bu bağlamda fizikî, manevî anlamda her birimizde bir yarım adamlık, bölünmüşlük kompleksi var. İkiye parçalanmışlığın ürettiği fesatlarda bu.

Kuzeyden şair “*Suleyman Rüstem*”den gelen mektubu kast ederek böyle devam ediyor şair:

“*Sanki Bakû'nü , Genceni verdin bana kardeş,
Taptım elimi, arkamı, kurban sana, gardaş.*”

Ve yalnız büyük yürekli bir şairin gele bileceği son kanaat:

“*Bir gün olu ki, fatiha biz sağ-sola verrik,
Dünya hamı bir millet olup gol-gola verrik,
Düşmen de mehebbet tapa, bizler yola verrik,*”

Memmed Rahim, Süleyman Rüstem, Bahtiyar Vahabzade, Memmed Araz ve diğerleri altmışıncı yıllarda ya Şehriyâr'a mektupla müracaat etmiş, ya da Şehriyâr'ın Kuzey Azerbaycan'a gelmesine engel olan güçlere karşı şiir savaşı açmışlardı. Bütün bunların dışında şairin ölümünden sonra Mirvarid Dilbazi, Hökûme Billuri, Nabi Hezri, Bahtiyar Vahabzade, Eli Tude, Elağa Vaid, Savalan, Sehend, Mehzun Fehreddin ve diğer şairler kendi elemlerini veda şiirleri dile getirmişlerdir.

Şairin Farsça yazdığı gazeller içerisinde hiç kuşkusuz en önemlisi Fikret Sadık'ın Azerbaycan Türkçesine mükemmel bir şekilde aktardığı sonralar defalarca nağmelere köfte olan “*Azerbaycan*” redifli gazeli aslında bütün bir milletin alın, kader yazısıdır. Belki diller ezberi olmasının da bir nedeni bu olsa gerek. Param parça olmuş Azerbaycan'ın bugünkü durumunu öyle sanıyorum üstadın “*Azerbaycan*” şiiri kadar dile getirecek ikinci bir eser bulmak imkânsızdır. O, gördüğümüz dertlerin ve kaçınılmaz iş ve görevlerin tekrarsız motifidir, kadersiz bir memleketin kader marşıdır.

Azerbaycan var oldukça, onun özgürlük, hürriyet davası devam ettikçe “*Azerbaycan*” şiiri de Azerbaycan Türklerini bu mücadeleye sesleyecektir. Konumuzla bir başa örtüştüğünden ben son olarak bu ölümsüz eseri size sunmak istiyorum:

“*Gönlüm kuşu kanat çalmaz sensiz bir an, Azerbaycan,
Hoş günlerin getmir mudam hayâlımdan, Azerbaycan.
Senden uzak düşsem de men, eşgin ile yaşayırım,
Yaralanmış kalbim kimi, kalbi viran Azerbaycan...
Bütün dünya bilir senin kudretinle, devletinle
Abad olup, azat olup mülkü-İran Azerbaycan!
Bisutun-i inkılapta Şirin-vatan için Ferhat
Külünk vurmuş öz başına, zaman-zaman, Azerbaycan!
Vatan aşkı mektebinde can vermeği öğrenmişik,
Üstadımız deyip hiçtir vatansız can, Azerbaycan!
Kurtarmak çün zalimlerin elinden Rey şümşadını,
Öz şümşadın baştanbaşa olup al kan, Azerbaycan!
Yarep, nedir bir bu kadar yürekleri kan etmeğin,
Kolu bağlı kalacaktır ne vahtacan Azerbaycan?
İğitlerin İran için şehit olup, evezinde
Dert almısan, gam almısan sen İran”dan, Azerbaycan!
Övlatların ne vahta-dek terki-vatan olacaktır?
El-ele ver, isyan ele, oyan, oyan, Azerbaycan!
Besdir ferag odlarından kül elendi başımıza,
Dur ayağa! Ya azat ol, ya tamam yan, Azerbaycan!
Şehriyârın yüreği de seninki tek yaralıdır,
Azatlıktır bana melhem, sana derman, Azerbaycan!”*

HANGİ GÜNDEN KONUŞALIM**Hanım İSMAYILKIZI**

Hangi gününden konuşak
 Bir günün olmamış ki
 Yıkılанда el tutacak
 Sağ yerim kalmamış ki

Yandıran ne varsa yasak
 Hepisi de bir oyuncak
 Yüreğinde kalan uşak
 Hiç yaşa dolmamış ki

Yazılanlar kısmet, bahtsa
 Körpeye beşik yoksa
 Beni, öz anam, ne vaktse
 Elinden salmamış ki

GÜNEŞ BATHABATDA

Güneş bathabatda¹ böyle
 Bulutlara bin renkkattı
 Fırçasını uzatarak
 Gökkuşağı kement attı

Işığından nur paylayan
 Adama benzeyip gitti
 Gelişiyse, gidişiyse
 Dünyayı bezeyip gitti

Biraz anama okşadı
 Harareten yüzü aldı
 Hala da elimden tutan
 Bir ömürlük sözü kaldı

Güneşe öpüş gönderdim
 Çıkıp battığı tarafa
 Sevgimin ışığı düşsün
 Anam yattığı tarafa

¹Bathabat: Battığı zaman

PERİM**Elnur ASLANBEYLİ**

Bilmemişem derdimiş başdan ayağa
 Sennen mutlu geçen zamanlar perim
 Esince arada firget yelleri
 Aşig sevdasını yamanlar perim

Ölüm dedikleri keşk olmayaydı
 Gül gucağı sara köşk olmayaydı
 Başımda bu deli eşg olmayaydı
 Dilimde bu ahlar amanlar perim

Derd döndü leşkere goşuna geldi
 Getdin gedişin de hoşuma geldi
 Ağlıma gelmezdi başıma geldi
 Senden üreyime damanlar perim

NEYLER

Get-get gannı felek bu çekdirdiyn
 Zulüm mene neyler zor mene neyler
 Canımı çıhacag canan can dese
 Deyir heç de desin çor mene neyler

Saçımda ayların illerin deni
 Doydurammadı bir bala serçeni
 Ölüm ölüm deyib gorhutma meni
 Eger ölmüşemse gor mene neyler

Aşig dost gülünü dermedi keçdi
 Derib pünhanlara sermedi keçdi
 Geldi hoş gün meni görmedi keçdi
 Ya hu innen bele kor mene neyler

HAYDAR BABA ŞİRİNİN SEMANTİĞİ

Nuri PEKÖZ

Sanat metinlerinde okuyucuya verilmek istenen bir mesaj, bir telkin mutlaka vardır. Sanat metinlerinde, didaktik kaygıyla yazılan bazı eserler dışında, “estetik zevk” ön plandadır. Şair, bir kültürün, bir geleneğin temsilcisi olarak anlam ve estetiği birlikte sunan kişidir. Haydar Baba şiirini okurken şair ile bir yolculuk yapmış gibi hissettim kendimi.

İslam inancında söz (kelâm) insanın ameli olarak kabul edilir. Kelâm sıfatı bir nimet olarak en çok peygamberlere daha sonra da ediplere bağışlanmıştır. Yunus, sözün Hakk vergisi olduğunu şu mısralarda çok güzel ifade eder:

“Ey sözlerin aslın bilen gel de bu söz nereden gelir?

Söz aslını anlamayan sanır bu söz benden gelir.”

Şehriyar, gerek Türk edebiyatında gerekse İran edebiyatında müstesna bir şair olarak yer edinmiş, değer bulmuş bir kişidir. “İnanmış bir adam” olmasını takdir ettiğim şairin duygu dünyası çok zengindir.

İnsan sadece satırlara yazmaz, sadırlara da yazar. Şehriyar’ın seksen üç yıllık ömründe harflerin tanık olmadığı nice esrar olduğunu biliyoruz. Kültürel alt yapısı çok zengin bir şairdir Şehriyar. Türk kültürünü, mitolojisini, doğup büyüdüğü çevreden alan şair, modern şiirin semantiğini iyi derecede öğrenerek halk şiiri formunda bunu ifade etme hünerini gösterebilmiştir.

Köy mektebinde ilk kez şiirle tanıştığını, şiirin lezzetini tattığını, hocanın okuyuşundan bu musikiyi aldığını şu mısralarından anlıyoruz:

“Bu mekdebdeşerinşehdindadmışam,

Ahundun ağzından gapıpuşmuşam.”

Haydar Baba şiiri 1951 yılında yayımlandı. Şair, kırk altı yaşındaydı. Türkçenin İran’da 1924 ile 1979 yılları arasında yasak edilmesi bu şiirin yayımlandıktan sonra bütün Türk dünyasına yayılmasında çok etkili olmuştur. Elli beş yıl yasaklanmış, aşağılanmış, bir kültür dilinin şairidir Şehriyar. Bu esaret ve baskı onun şiirinde bir teskin edilme arayışına dönüşmüştür.

Biz hüznü seven bir toplumuz çünkü hırpalanmış, savaşlar esaretler görmüş, mihnet çekmişizdir. Bu çalkantılar, yıkılışlar sanat ve estetiğimize, dünya algımıza da yansımıştır. Şehriyar’daki “bu gam ve mihnet duygusu” beni etkileyen unsurlardan biridir.

Haydar Baba onun için çocukluğunun, mutlu günlerinin tanığı bir dosttu. Şiirin ikinci bölümünde oraya, Haydar Baba’ya, ulaşır:

“Heyderbaba, seni vatan bilmişdim,

Vatan deyip baş götürüp gelmişdim,

Seni görüp gözyaşımı silmişdim,

Halbuki, lap gemli gurbet sendeymiş,

Gara zindan, acı şerbet sendeymiş.”

“Asıl gurbet” İslam mistizminde dünyadır. Gerek halk şiirinde gerekse divan şiirinde dünya algısı böyledir. Mevlana:

“Gamin ne olduğunu bilseydi gözler,

Bu ayrılığı gökler çekseydi,

Bu gamı sultan duysaydı,

Ağlardı gece gündüz demeden.”

Şehriyar teskin olmak yerine Haydar Baba’yı acılarına karşı duyarsız bulur. Çünkü insana yüklenen emaneti dağlar kabul etmemiştir. Bu manada insanın yükü ağırdır. Kur’an’ı Kerim’de Beled suresinde” Biz insanı birtakım zorluklar, zahmetler ve sıkıntılar içinde yarattık.” der Rabbimiz. İnsan sevinçtense elem daha çok yakındır. Şairlerin, duyguları inanç ve değerlerinden bağımsız değildir. Bir duygu adamı Şehriyar:

“Dünya gazov-geder, ölüm itimdi,

Dünya boyı oğulsuzdı yetimdi.”

Haydar Baba şiirinde modern şiirdeki yavanlık yoktur. Yaşanmış özelemler, acılar, sevinçler vardır. Şair doğduğu yerlerde hatırlanmak ister, unutulmuş olmak onu ürperten adeta korkutan bir durumdur.

Şairlerin, düşünce adamlarının unutulmamak için eserler bıraktığı da bir gerçektir. Şehriyar, bahar geldiğinde Nevruz gülü çıkarken hatırlanmak ister.

*“Bayram yeli çardaglarıyihanda,
Novruzgüli, gar çiçeği çıhanda,
Ağ bulutlar köyneklerinsihanda,
Bizden de bir yadeliyen sağ olsun,
Dertlerimiz goy dikelsin dağ olsun.”*

(Bayram yeli üzüm direklerini yıkarken, Nevruz gülü, kar çiçeği yeşerdiğinde, bulutlar beyaz gömleklerini sıkarken bizleri hatırlayan sağ olsun. Dertlerimiz büyüyerek dağ olsun.)

Bugün İran’da şairin ölüm günü (18 Eylül) “Milli Şiir Günü” olarak kutlanmaktadır. Yaşarken bu değeri yeterince görmese de öldükten sonra gerek İran’da gerekse Türk dünyasında Şehriyar hep gündemde kalmıştır.

Haydar Baba şiiri daha çok çocukluk özleminin dile getirildiği bir şiirdir. Türk edebiyatında birçok şair ve yazarda bu temayı görmek mümkündür. Çocukluğun saf temiz ve coşku dolu yanları hayatın dramı karşısında adeta bizi kendine çeker. İnsan fitratının bozulmadığı bir dönemdir. Her çocuk bu temiz fitratıyla mümkündür. Edebiyatımızda bunu en güzel ifade eden Fazıl Hüsnü Dağlarca’dır.

*“Geceleri dua et çocuğum,
İnsan gittikçe uzaklaşmış Allah’tan.”* (Çocuk ve Allah)

Şehriyar’da çocukluk sıla hasretiyle bütünleşmiştir. Teskin olmak arzusu içindedir. Çocukluk onda güzel hatıralarla birlikte tatlı bir düş gibidir. Bir nostaljidir belki. Ağır dramlardan bir kaçış...

*“Yâdında mı ne hövselek geçardım?
Guşlar tekin ganad çalıp uçardım.”
“Galıp şirin yuhı kimi yâdında,
Eser göyüp ruhumda, her zadında.”*

Tatlı bir rüya gibidir çocukluk. Oysa bu sevinç büyüdüğü azalmış ayrılıklar, kaybedişler art arda gelmiştir. Tıp Fakültesinin son sınıfında psikolojik travmalar sebebiyle okulu bırakmıştır. Bu kederli duruş ondan hiç eksik olmamıştır.

*“Bizden de bir sen onlara gisse de,
Gissemizdeçohlı gem ü güsse de.”*

Bu kıssada gam hep var olmuştur. Belki de şairi İran edebiyatında “Devrin Hafızı” olarak tanıtan bu çiledir. Çilenin insanı pişiren kemale erıştiren bir yönü vardır. Çile bütün öğretilerde epistemolojik bir kavramdır.

Bizim şiirimize betimleme daha çok batı şiirinin etkisiyle girmiştir. Haydar Baba şiirinde klasik halk şiiri formu içinde bu betimlemeleri ayrıntılı olarak görmek mümkündür. Köy yaşamıyla ilgili bütün kavramları bulmak mümkündür. Yine köydeki kişiler, onlarla ilgili özellikler ve hatıralar şiirde yer almıştır. Özellikle şu bölümde bizim Anadolu’da da çok sık rastlanan düğün geleneği karşımıza çıkar. Gelin, damadın evine getirilirken sağdıçla damat evimin damına çıkar. Gelinin başına düğün davetlilerinin de görebileceği yerden bir elma atılır. Elmayı tutan kişi onu damada parayla satar. Gerdek gecesi gelinle damat bu elmayı ortadan bölerek yerler. Bu elma motifi gerek şiirimizde gerek halk hikâyelerinde murat ve sevgiyi sembolize eder. Elma Kerem ile Aslı hikâyesinde de bir motif olarak karşımıza çıkar. Kerem ile Aslı’nın babası çocukları olmadığı için bir çare ararlar ve uzun bir yolculuğa çıkarlar. Yolda karşılarına çıkan derviş, onlara bir elma verir ve bu elmayı hanımlarıyla bölerek yemelerini söyler. Bir süre sonra çocukları olur muratlarına ererler. Kerem ile Aslı’nın büyük aşklarında bu “elma” motifine rastlamak mümkündür.

Anadolu’da rastladığımız gelinin başından elma atma motifine Şehriyar’ın şiirinde de rastlarız.

*“Heyder Baba kendin toyun tutanda,
Gız gelinler hena, pilte satanda,
Bey geline damnan alma atanda,”*

Bu şiirde kültürel motiflerin yanında dini motifleri de bulmak mümkündür. Kâinatın diliyle şairin dili birleşir ve mümince Allah(cc.)’a baş eğer. Allah (cc.)’a baş eğmeyen şairde de onun sözünde de bir hayır yoktur.

*“Nergisli söz ürekleredeydi,
Ağaşlar da Allah’a baş eyerdi.”*

Şehriyar bizden biridir. İslam dünyası, Moğol istilaları, Haçlı Seferleri ve 19. Yüzyıldan itibaren sömürgeci güçlerin saldırılarıyla büyük yıkımlar gördü. Kardeşlerimizle aramıza kanlı duvarlar örüldü.

Sesimizde ve yüreğimizdeki yankı bizi birleştirdi. Unutmayalım ki anlam coğrafyamızda hep bu tevhit olacaktır.

Büyük İslam medeniyetinin Batıya karşı duruşu ve var olma mücadelesi devam etmektedir. Büyük şairler yetiştiren edebiyatımız bizim yıkılmayan sağlam kalemizdir.

Dilimize hizmet eden inanlı şair Şehriyar’ı rahmetle anıyoruz. Acıların teskin olduğu yerde Rabbi’ne kavuşan yorgun hayat yolcusuna selam ve dua ile.

Haydar Baba’ya selam, Şehriyar’a selam.

ÇANAKKALE'DE UYANIŞ**M.Nihat MALKOÇ**

Kasırgalar savurur; buz kestirir kar bizi
Gece gündüz kavurur sıcakta nâr bizi

Çanakkale'de zaman açılır sonsuzluğa
Çağırır gül yüzüyle agûşuna yâr bizi

Sabır ateşten gömlek, dua semaya kapı
Bülbülün nağmesinde yakar ahûzar bizi

Gözlerim kapanmadan ruhum dalar uykuya
Elinde kırmızı gül, çağırır mezar bizi

Fazilet yarışında önde gider yiğitler
Zekeriya misali bölse de hızar bizi

Gayya çukurlarından beslenirse kem gözler
Sirkeyle bal misali öylece bozar bizi

Kalbin orta yerine siner kirli bakışlar
Kendimize getirir ilâhî nazar bizi

Gök yarılrsa ikiye, gün batsa da şafakta
Çağların göbeğine tarihler yazar bizi

Gök kubbenin altında dolaşırken avare
Hicran ateşlerine atar intizar bizi

Hafakanlar basmadan yetiş rahmet meleği
Ölüme çeyrek kala çepeçevre sar bizi

Efkâr basar sinsice hüznün coğrafyamıza
Sevgilinin hayali eder bahtiyar bizi

Gelibolu'da yağmur fırtınaya dönüşür
Sular kaynar derinden, ateşi yakar bizi

Ürperir maveradan koparıldıkça ruhlar
Maziden arda kalan sermaye bakar bizi

Ölü toprağı serper, gaflet kurşundan ağır
Bir kez uyumaya gör yılanlar sokar bizi

Doğar Anafartalar alacakaranlığa
Aynadaki akisler Hakk'a muştular bizi

Zaman alevden bir gül, safın önünde kısarak
Düşmanı haklarım ben dostlardan kurtar bizi

Kirli çizmeleriyle girer de haremime
Hallac-ı Mansur gibi beyhude soyar bizi

Kapımın kilidini çalan dünkü devşirme
Düşünmez, bir kalemde kızıla boyar bizi

Ay ışığı düşerken kapkaranlık geceye
Uyanışın öncüsü, muzaffer sayar bizi

Diner Çanakkale'de esen acı karayel
Suya düşer cemreler ısıtır bahar bizi

ACI AYNA

Mustafa OĞUZ

Şiire ayak veren İsmail Yalınız'a-

Uçtu avucumuzdan güzelim gün
Gün akşam oldu bir gün daha öldük
Gözler kapanmadı bitmedi sürgün
Gün akşam oldu bir gün daha öldük

Sırtımız yasladık ulu çınara
Belki biraz sevap koyduk kenara
Gözlerimiz yoldaş oldu pınara
Gün akşam oldu bir gün daha öldük

Bir çığ koptu geldi ömür dağından
Günü alıp gitti dünya bağından
Yaka kurtaramadık şer ağından
Gün akşam oldu bir gün daha öldük

Takvim yaprakları çöpe atıldı
Gün meleşe ya şeytana satıldı
Gönül nefis ordusuna katıldı
Gün akşam oldu bir gün daha öldük

Geceye gireriz kâinat susar
Gözümüzü gaflet bulutu basar
Düşman bizi şeytan tahtasın asar
Gün akşam oldu bir gün daha öldük

Meleşe küstürdük şeytana kaçtık
Nur beklerken nara kucağı açtık
Ömür sermayesin hevaya saçtık
Gün akşam oldu bir gün daha öldük

ÇANAKKALE İÇİNDE

Osman AKTAŞ

“Dağ taş Memet dolu dağ taş sevkıyat”
denince aklıma gelir bu destan
onlar sayesinde yaşanan hayat
nesillere miras kalır bu destan

çanakkale bir milleti diriltti
kimini arıttı kimi delirtti
nefisleri güllelerle eritti
insanı kendinden alır bu destan

gelibolu destanların hasıdır
ingilizin kırık düşü yasıdır
elbet bunlar ana/dolu sesidir
hak ettiği yeri bulur bu destan

her metre kareye altı bin kurşun
insana lazımdır bir bez beş arşın
beklentisi bu mu şu yüce arşın
her daim yerini bilir bu destan

fizahi yalnızca duyduğun söyler
boşaldı şehirler boşaldı köyler
nerede ağalar nerede beyler
ecri nefes gibi solur bu destan

TURHAL'DA ÂŞIK SEMAÎ'NİN EVİNDE DAVUT SULARÎ İLE SON SOHBET

Mehmet YARDIMCI

17 Ocak 1985'te sanatını icra ederken Âşıklar kahvesinde bir atışma sırasında vefat eden, sazla bir ömür tüketen Davut Sularî, güçlü bir söz ustası olmasının yanında Siyah *perçemlerin yar yar dökmüş yüzüne gibi* dillerden düşmeyen türkülerıyla usta bir müzisyen özelliğine sahiptir. Âşıklık geleneklerinin tümünü yerine getirebilen atışmanın, lebdeğmezin, taşlamanın, güzellemenin en iyi örneklerini veren, bir şiirinde:

Pîr elinden içtim dolu

Öğrendim erkânı yolu diyerek bâdeli âşıklar kervanına katıldığını belirten Sularî'yle 22 Kasım 1984'te Turhallı Âşık Kul Semaî'nin evinde bir araya gelmiştik.

Kırk yıldır sazına ses veren iki usta âşık, âşıklık geleneğince halleşip, ayak tutup, atışıp bizlere; âşığa, âşıklık geleneğine yaraşır bir gece geçirtmişlerdi. Derin bir halk bilimine sahip Sularî, Erzincan yöresinden bazı menkıbelerle Âşık Noksânî için sorduğum bir soru nedeniyle Noksânî'nin kerametlerini anlattı. Sohbetine doyum olmayan âşık sazını kucağına alıp Semaî'ye meydan açtı. Doğmaca şiir okudu, benden ayak isteyip verdiğim ayakla atışıp Semaî'yle ustalıklarının hünerlerini bir bir sergilediler.

İki usta âşık Kul Semaî ve Davut Sularî'nin bu denli samimi bir ortamda içtenlikle çalıp söylemeleri her zaman yaratılabilecek bir olay değildi. Şiirler ayak verilip doğaçlama (irticalen) söylendiğinden teybe almayı uygun bulup kalıcı olmasını sağladık. Ne bildirdik ki o geceki söyleyişlerinde:

***Davut Sularî'yem mana okuram
Hikmet culfasıyam metah dokuram
Semaî'ynen sema raksın yapıram
Muhabbetten kılma kılma Yardımcı***

ve

***Gerçi Davut Sularî'yem aptal serseri biri
İnsansın gezersin amma inan değilsin diri
Hamdolsun ki yüzümde yok benim kıyamet kiri***

Sevgi sohbet şefkatinden bana karşı yaz görem diyen, sanki kendisiyle ilgili bir yazı yazmamı vasiyet eden, bu güzel geceden sonra memleketine giden Davut Sularî'nin kısa bir süre sonra acı haberi gelecekti. Son dönemin en usta âşıklarının başında gelen Davut Sularî'ye Tanrı'dan rahmet dilerken teybe kaydettiğimiz şiirlerini ve sorduğum sorulara verdiği yanıtları gün ışığına çıkarmayı hem bu usta âşığa vefa borcu, hem de halk kültürü adına kendime bir görev saymaktayım. Söze, Davut Sularî Turhal'a gelince Kul Semaî'yi yerinde bulamayışına söylediği şiir ve Semaî'nin söyledikleri ile başlayalım:

Sularî:

*Keçeli Rıza'ynan yollardan geldim
Seni bulamadım söyle nerdeydin
Gece sabaha dek kahve bekledim
Bir habercik veremedim nerdeydin*

Semaî:

*Dün bir aşk atıyla seyyaha çıktım
Sen gelince olamadım ne deyim
Nice sözle gönül kalesin yaptım
Sen gelince olamadım ne deyim*

Sularî:

*Rıza gider gelir kitlidir dükkân
Bilmem ki ne yerde pürhanda yâran
Yoldan gelmiş gayet yorgun bir kervan
Sohbetine eremedim ne deyim*

Semaî:

*Sana derim ben bu candan geçmiştım
Yine gönüllere dükkân açmıştım
Zannetme ki kardeş senden kaçmıştım
Sen gelince olamadım ne deyim*

Sularî:

Hanedan kişiler bilirim kaçmaz
Dost sırrı baş gitse aduya açmaz
Senden başka kimse değerim biçmez
Meydanına varamadım nerdeydin

Semaî:

Eşim ile davet üzere gittim
Aldım muhabbet bal okşayıp içtim
Söyle yoksa gardaş hata mı ettim
Sen gelince bulunmadım ne deyim

Sularî:

Davut Sularî der ey canı canan
Bilirim haneden istermiş mihman
Sen benim derdime merhemler olsun
Elin ile saramadın nerdeydin

Semaî:

Kul Semaî'm dostum dostu arardım
Geldiğine bilsen nasıl sevindim
İstersen emanet canım verirdim
Hizmetine eremedim ne deyim

Âşık Davut Sularî, bildiğimiz gibi sazını
hemen her konuda konuşuran doğaçlaması çok güçlü
usta bir âşıktır. İşte Semaî'nin eşi Âşık Nevruz
Bacı'nın çay getirmeyişini hemen sazı ile dillendirışı
şöyle olmuştur:

Beyler size benim dileğim vardır
Niçin halim sormaz bu Nevruz sultan
Uzak yoldan geldim gayet yorgunum
Neden bir çay vermez bu Nevruz Sultan

Almış yârin gelinleri konuşur
Sevdiği Semaî ile yarışır
Kelam derim dudaklarım buruşur
Noksan halim görmez bu Nevruz Sultan

Davut Sularî'yem etse de ne hal
Muhabbet elinden olur şeker bal
Meclis ahabıynan olan hasbihal
Herhal bizi kırmaz bu Nevruz Sultan

Âşık Nevruz Bacı'ya bu söyleyişten sonra
Semaî, tezeneyi sazının teline vurup meydan açtı
ustaca söyleştiler:

Semaî:

Nevruz halim sormaz diye gücenme
Sormaktadır canım sorduğundandır
Gizli yaralarım sarmaz zannetme
Sarmaz zannettiğin sardığındandır

Sularî:

Yârine bir hizmet dedim de kalktı
Yerine cevaplar verdiğindendir
Evet, can ortağın hem can yoldaşın
Onun ile yola girdiğindendir

Semaî:

Gelip şu dünyaya başını vurdun
Mevsim kış geliyor her hal üşüdü
Senin şu halini bilir umudun
Bilmez zannettiğin bildiğindendir

Sularî:

Nevruz Sultan sana bir fener idi
Divan oğlu kızı torunlar verdi
Sana arka verip haneni kurdu
El bağlı huzurunda durduğundandır

Semaî:

Tenkit etme dostum haller sorulur
Sel kesilir yine çaylar durulur
Sana da bir canlı bina bulunur
Bulmaz zannettiğin bulduğundandır

Sularî:

Derler ki bir ağaç dalıyla gürler
Kepenek altındra yatarmış erler
Keçeci gibi gerçekler pirlir
Kudret kanadını gerdiğindendir

Semaî:

Semaî der Davut Sularî Baba
Bende bir can bir saz bir hırka aba
Neler neler yaratıcıdır Hüda
Bin saati bile sürdüğündendir

Âşık Davut Sularî bu söyleyişten sonra
sazına eğilip doğaçlama bir türkü okudu:

Ulu dağlar gibi kar olan başın
Gözlerimin yaşı sel değil ya ne
Hep kalkıp gidiyor bu zayıf döşüm
Beni taşa tutan el değil ya ne

Acaba var mıdır toprağın ferî
Yağmurun yağışı çamurun dili
O nedir ağlatır şeyda bülbülü
Baharda açılan gül değil ya ne

Davut Sularî'yem mana yetirem
Misafir olup da gaybe oturam
Her düşünce müşkilini bitirem
Adap erkân ile yol değil ya ne

İçten ve duyarak okuduğu bu türküden sonra
bana yönelip çevredeki halkbilim alanındaki
çalışmalarını bildiğinden sazına benim için ses
verdi:

Biraz evvel dedik senin için heyhat
Muhabbet bezmini kursa **Yardımcı**
Burdaki âşıklar cem-i mevcudat
Künye defterine alsın **Yardımcı**

Her sözüm terazi sazı bende tart
Çerik çürük varsa kaldırıp da at
İnsan bir değildir değişik sıfat
Fevzi kuvvetini bulsa **Yardımcı**

*Ben âşığım diyen vatanda çoktur
Yokla ki hurcunu bak gevher yoktur
Evet, âdem Hak'tır kâinat Hak'tır
Bizi de gönlünde tutsa **Yardımcı***

*Bir elinden alıp içmişem ahım
İnsiyatin dedi hikmet kitabım
Bezm-i elest etmiş hikmet şarabım
Can şikest olmadan verse **Yardımcı***

*Doğumum Erzincan Çayırılı yerim
Böyle maadadır ol nazlı pirim
Ben bir mazlum canan demirem şirin
Fazilet künyesin bulsa **Yardımcı***

***Davut Sularî**'yem mana okuram
Hikmet culfasıyam metah dokuram
Semaî'ynen sema raksın yapıram
Muhabbetten kelim kılma **Yardımcı***

Âşığın coşması selin çağlaması gibidir. Sel akar gider, önünde durulmaz daha. Davut Sularî de öyle coştı, söyledi, söyletti peş peşe Divanî ayağından okuduğu:

*Ben derdi giriftarem ki deme hitabım yoktur
Cemali canandır gönlüm nikabım yoktur
Derdi giriftarem kırk altı yıldır derbederem
Ayaksız kütüphaneyem elimde kitabım yoktur*

*Gerçi mest-i elestiysem kendi ağamdan çoktur
İçmişem bir meyhaneyem elde şarabım yoktur
Daim sökölürem dağlardan gelen sesim toktur
Kuru taş dönmüşem ki inan toprağım yoktur*

*Daha taze bir dal idim tendi bağımdaya bittim
Bir kasırğa geldi aldı götürdü kökten yittim
Bilmezem ki bülbülü nalânı ol demden ettim
Kurumuş bir dal gibiyim inan yaprağım yoktur*

*Aşk ile dünya dolmuştur **Davut Sularî** inan
Bir zaman memurdun amma küllüden oldum bir an
Hepsi kaçtı gitti kalmadı yanımda bir yaran
Evim barkım harap olmuş inan otağım yoktur*

Yaşam öyküsünden bazı kesitler sergilediği bu duygulu ve çok güçlü söyleyişten sonra durmadı. Yine kendine özgü üslubuyla divani okumaya devam etti:

*Fuzulî der âşık benem Mecnun'un adı vardır
Hele ne çeşit insanım kaleminle yaz görem
Bir bahar eyyamıyam ki sen bir kasırğa gibi
Muhabbet yeli olup da bana karşı yağ görem*

*Hicran elemi değmiştir hicran ile dağlandım
Sanmayın ki ben dertliyim amma ta ki zağlandım
Zincir-i aşk ile de girizgar olup bağlandım
Eğer zağrı velayetsen ben kendimi çiz görem*

*Amma dostum el uzattın tepmem elin kenara
Zerre kadar söz gelince olmam nutku mubara
Gerçi âşık-ı sadıksan inan vechi didara
İsterim ki daim dostta ak olacak yüz görem*

*Nice âlem nice meclis nice zindanlar gördüm
Nice tabiplere gittim derdim devasın sordum
Sokrat Eflatun'lar kaçtı orta yerlerde durdum
Ne olur yarama merhem varsa getir sür de görem*

*Gerçi **Davut Sularî**'yem aptal serseri biri
İnsanın gezersin amma inan değilsin diri
Hamdolsun ki yüzümde yok benim kıyamet kiri
Sevgi sohbet şefkatinden bana karşı yaz görem*

deyip son dizelerinden benim için söylediği belli olan bu deyişten sonra yine bana yönelip "hocam" ayaklı bir söyleyişi bulundu.

*Cemaat içinde kelim
Verdiğim yeter mi hocam
Gözlerinle mucizeler
Gördüğün yeter mi hocam*

*Muhabbet dediğin baldır
Erkân dediğinse yoldur
Yazdım kalem biten doldur
Serdiğim yeter mi hocam*

*Dönmem ben Hakk'ın yolundan
Çekmişim elin dilinden
Bunca muhabbet gülünden
Verdiğim yeter mi hocam*

*Mümin evler Hakk'a gayret
Etmeyin nutkuma hayret
Şimdi demde bir muhabbet
Kurduğum yeter mi hocam*

*Hey Davut Sularî'm heye
El sundunuz candan meye
İkrarımız elif beye
Erdiğim yeter mi hocam*

Davut Sularî'nin peşpeşe söyleyişlerinden sonra Kul Semaî sazını kucağına alıp tezeneyi teller üzerinde gezdirmeye başladı. İki âşığın da sazları kucaklarındaydı. Ayak istediler benden. *Gördüm ayağını verdim usta âşıklara. Ustaca işlediler ayağı: Semaî:*

*Çok şükür yaratan yüce Mevla'ya
Hakikatten haber verenler gördüm
Güneşsiz ahmaklar dünya bom boştur
Dağların arkasın görenler gördüm*

Semaî:

Hakikat yolunda gerçek yol diye
Arının yaptığı tatlı bal diye
Şu bizim Turhal'da can kurban diye
Muhabbet çiçeği verenler gördüm

Sularî:

Sensin be insafsız sormazsın beni
Sevgili uğruna koydum bu canı
Yalnız başıma ben kestirdim seri
Yar ile dert devran sürenler gördüm

Semaî:

Çile çekmeyenler gülmez dediler
Eldeki boş kabı dolmaz dediler
Çağırınlar mahrum olmaz dediler
Sabredene murat verenler gördüm

Sularî:

Sabır taşı olsa bile de çatlar
Elbet menziline alır insanlar
Ben âdeme bende yoktur kanatlar
Hakkın rızasına erenler gördüm

Semaî:

Nice âşık sadık yollarda gezmiş
Kul Semaî türlü dallarda gezmiş
Mecnun Leyla için çöllerde gezmiş
Leyla diye Mevla görenler gördüm

Sularî:

Herkes bulamazmış gani Mevla'yı
Her kul keşfedemez Davut Sularî
Defteri kudrette gerçek dünyayı
Ama çoğu yolda kalanlar gerdüm

deyip söyleyişi bağladıktan sonra Âşık Davut Sularî'ye bazı sorular yönelttim. Bunlardan biri her ne kadar çeşitli kaynaklarda bulunsa da yaşamı üzerine kendi ağzından gerçek bilgileri alabilmektir. Sorduğum soruya verdiği cevap:

Babam Veli Ağbaba ile annem Rindi'den 1926 yılında Erzincan Çayır ilçesinde doğmuşum. Soyum Haşimi kabilesinden İmam Musa-i Kâzım'ın torunu İbrahim'i Mükerrermin oğlu Seyit Muhammet Hayranî Veli'nin neslindenim.

17 yaşında manâ âleminde aşk meyi içmişimdir. Arap ve Fars devletleri ile on bir Avrupa devletinde halk şiirimizi tanıtmaya gayretinde bulundum. Çeşitli bilim adamları ile konferanslar verdim. Alman ve Fars dillerini iyi bilirim. 46 senelik saz şairiyim. Eski Türk geleneğini sürdüren âşıklardanım.

1980-1982 yılları arasında safkan Arap atımla Anadolu'yu karış karış dolaşıp 35 bin kilometre yol kat ettim. Her köyde sazıma ses verdim. Sonra atımı Erzurum'un Mirseyit köyünde Mehmet Şahin'e verdim.

Muzaffer Sarısözen ve Ulvi Cemal Erkin'in aracılığı ile İstanbul radyosunda göreve başladım. 1950 yılından 1965'e kadar halk türkülleri okudum. 1965'te ayrılıp isteğim üzerine serbest saz şairliğine devam ettim. Biçiminde olmuştur. Biraz da türkü dinlesek dediğimde de şu türkülleri seslendirdi:

Siyah perçemini dökmüş yüzüne
Salınarak gelen hümayya bakın
Kimden söz işitmiş düşmüş hüzüne
Keder yakışmayan simaya bakın

Yaktın yandırdın beni
Zalim aldattın beni
Ne dedim de darıldın
Bir pula sattın beni

Ağ göğsün üstüne bir bağ biçilmiş
Binbir çeşit çiçeklerden dikilmiş
Dün uğradım bir ücraya çekilmiş
Bulut mu kaplamış şu aya bakın

Elin sitemini yar yar ağlarken gördüm
Gül dibinde kâhgül sararken gördüm
Bir seher akşamı çağlarken gördüm
Davut Sularî deki sevdaya bakın

Kirpiğin kaşına değdiği zaman
Bekletme sevdiğim vur beni beni
Sevdanın şafağı söktüğü zaman
Diyardan diyara sür beni beni

Saçların rüzgârı tel tel biçende
Dudağın dilinden şerbet içende
Gönlümde duygular ateş saçanda
Alevden gömleğe sar beni beni

Hasretin bırakıp özlem getiren
Güllerin yerine diken bitiren
Gönlümde yarayı açan o tren
Ötünce hatırla yar beni beni

Tercan illerinden gelen bir güzel
Açmış ağ göğsünü sallanır bir hoş
Kınalanmış parmakları elleri
Oturdu yanıma dilleri bir hoş

Davut Sularî der bağrıma akar
Hicranın ateşi canımı yakar
Can alıcı gözle yüzüme bakar
Naz u işve ile sallanır bir hoş

biçiminde çaldı söyledi coşku ile. Âşıklık geleneğinin büyük ustalarından Davut Sularî'yi vefatının 31. yılında özlemle anıyor, ruhu şad olsun diyoruz.

VAR-YOK-VAR**Mehmet DURMAZ***Türk Şiirinin Beyaz Kartalı B. Karakoç'a*

Yaşatamaz ne can ne ten
 Sarılma bunlara boşa
 Ölümde hayat dilersen
 Yokluk kalesinde yaşa

Bedense saltanat yurdun
 Sen onu boşuna kurdun
 Varım derken nice vardın
 Kanma bu hayale düşe

Yolcusun binitin dünya
 Ona binen sensin güya
 Bu bir oyun bu bir rüya
 Geldi artık aklım başa

Öldürdüm bendeki beni
 Dirilttim bendeki seni
 Can giyer akça kefeni
 Doyunca ekmeğe aş

Dağıldı kalbim bedenim
 Canana cansız gidenim
 “Var”ı, “var”a terk edenim
 Kim inana kimler şaş

Dirilir, tohum çürürse
 Can yeşerir, ten kurursa
 “Yok” var olur “var” erirse
 Aklım ermedi bu işe

Varlıkta varlık kalmadı
 Sarnıçlar suyla dolmadı
 Canandan haber gelmedi
 Nazar kıldım dağa taş

Sular kaynağa akacak
 Can içinden can çıkacak
 Ateşi ateş yakacak
 Cemre düşünce ateşe

Suyun tevhit hali buzdur
 Su kabuktur ateş özdür
 Kalp suyun külünde közdür
 Od verir kuruya yaş

Gölgeler boğunca sesi
 Kesilir canın nefesi
 Kırılınca ten kafesi
 Can gelir vurulan kuşa

Perde iner ışık söner
 Oyuncu sahneden iner
 Suretler aslına döner
 Bir el dokununca tuşa

Kesret durağıdır dünya
 Hicret durağıdır dünya
 Gurbet durağıdır dünya
 Git sılaya koş koş

SESLİ-SESSİZ**Mehmet GÖZÜKARA**

Anne sesli sever babaysa sessiz
Ha sesli ha sessiz sevgi sevgidir
Gözlerle ekilir yürekte büyür
Sevgiyle gelenler sevgiyle gider
Sevilen, açılan çiçek gibidir

Anne sesli güler babaysa sessiz
Her yüzde bir çiçek açar tebessüm
Papatya beyazı sümbül mavisi
Buyur eder uçan kelekleri
Ak göğüsten içer süt bebekleri

Anne sesli ağlar babaysa sessiz
Ha sesli ha sessiz ağıt ağıttır
Gözler bulutlardan yağmur yüklenir
Ayağa taş değer başa kar yağar
Sararan ufuktan kara gün doğar

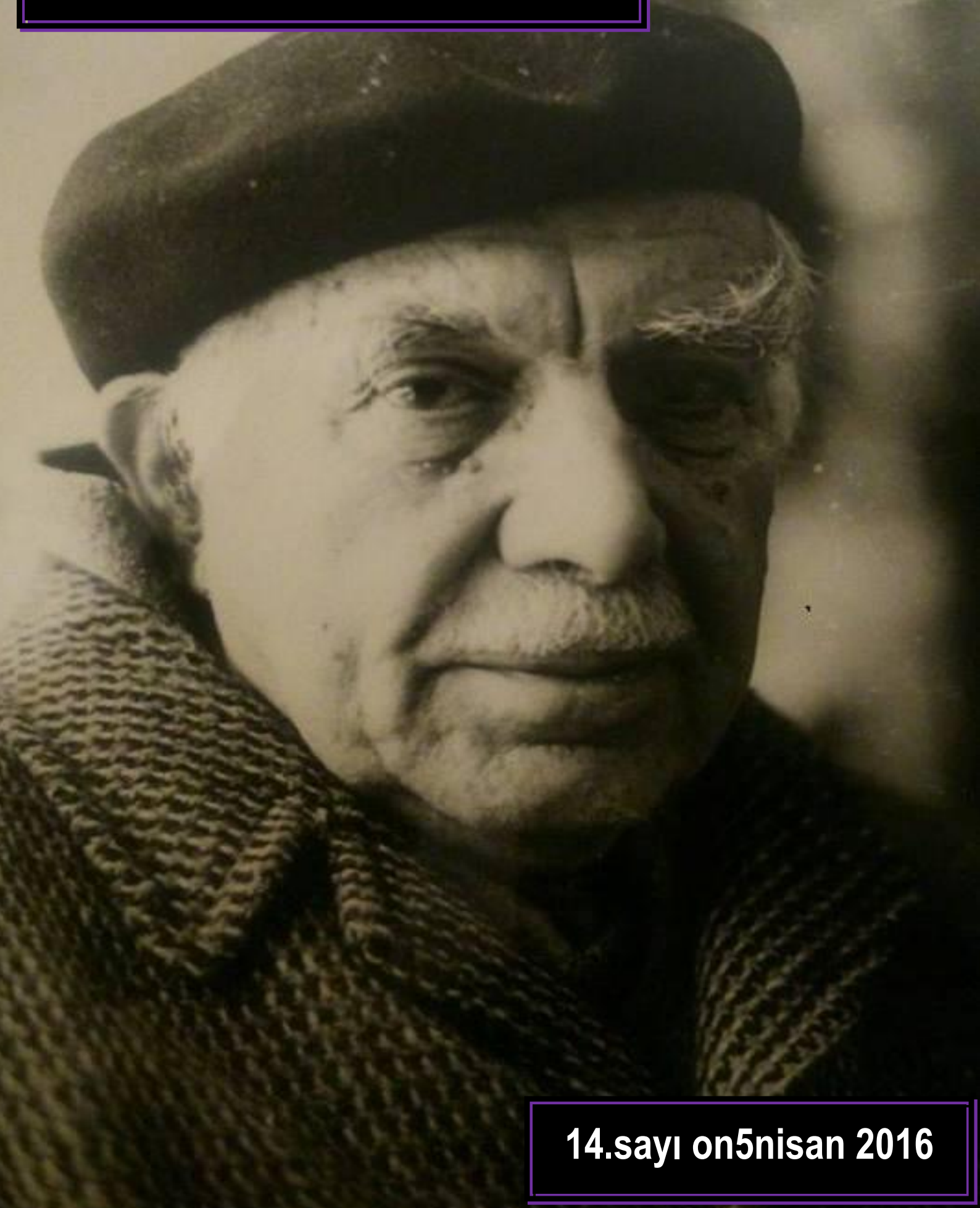
Anne sesli söyler babaysa sessiz
Her ses farklı akar gönül yurduna
Peşimizde ecel dolaşır durur
Avcıdan habersiz göldeki kuğu
Arındığı suda can verir çoğu

Anne sesli yürür babaysa sessiz
Üstüne dökülen sular seslenir
Hayatın içinden geçip giderler
Kalır akıllarda ak pak elleri
Boş kalır boşalan eski yerleri

Anne sesli ölür babaysa sessiz
Ha sesli ha sessiz ölüm ölümdür
Ölen ayağımdır ölen elimdir
Kurşun kadar ağır ölüm korkusu
Ölümlle yaşıttır hayat doğrusu

HECE TAŞLARI

Aylık Şiir Dergisi

14.sayı on5nisan 2016

BU SAYIDA**Orhan Şaik GÖKYAY****Vehbi ŞAİK****Kenan ERDOĞAN****Nail TAN****Seyfettin KARAMIZRAK****Fahri HOŞAB****Mustafa Onur ELİFBAŞ****Kadir ALTUN****Ilgar İMAMVERDİYEY****Ahmet ÖZDEMİR****İslam SADIG****Ejder OKUMUŞ****Aysen AKDEMİR****Mehmet BAŞ****Halit YILDIRIM****Nuri PEKSÖZ****Cahit CAN****Mustafa AYVALI****Erol BUYUNDURUK****İbrahim KOCAMAN****Tayyib ATMACA****Hüseyin Kerim ECE****ŞAIRLER ÖLÜNCE KIYMETE BİNER**

Şairler dünyanın ağır işinde dağları delmeye Ferhat olurlar yarları aşarak yara yürürler doğru bir söz için dara yürürler hakkı tutup kaldırmanın aşkıyla korkuların üzerine yürürler sabır dergâhına postunu serip gözün yumup uzakları görürler.

Şairler boş hayal peşine düşüp şaşkın şaşkın vadilerde gezmezler düşmezler peşine ham kelimenin sözün kapçığından petek örmezler burnunun dikini tarif etmezler sağa sola bıyığını burarak külhanbeyi gibi naralar atıp piyasayı birbirine katmazlar!

Şairler şiiri sevgili gibi kendinden kıskanır teşhir eylemez gerekmediğinde sözü söylemez hevânın peşinde gönül eylemez geleceğin derdi ile dertlenir kendine zor söyler kendi derdini dilinde tartarak meydana sürer koç Köroğlu gibi sözün merdini.

Şairler kellesi koltukta gezer ama ensesine şaplak vurduramaz mevkilerin makamların peşinde takla atanlardan uzak dururlar aç açıkta kalırlar da kimseye boynunu bükerek için dökmezler şol makama avuçların açarak gönül göklerinden ışıık sağlarlar.

Şairler gök kubbe altında gezen insana seslenir duyan az olur gözleri açıkken düş görenlerin sağır kulağına davul çalmazlar edebiyat tarlasına her sabah bir söz dikmek için binlerce sözden koyar sadağına şah sözlerini diker geçer gönül topraklarına.

Şairler kimsesiz bir meyyit gibi teneşirden kalkıp mezara yürür tabutuna bayrak yolda sarılır tekbirlerle yürür gençler peşinde arkasından methiyeler dizilir şiirleri gür seslerle okunur okullara isimleri verilir adlarına yarışmalar yapılır anılırlar mezarları başında yaslanırlar sonra hece taşına özçekim yaparlar paylaşmak için.

HECE TAŞLARI**Aylık Şiir Dergisi****Genel Yayın Yönetmeni****Tayyib Atmaca****Yazışma Adresi****Ihlamurkent Mh. Kıvılcım Sk.****F8/3 Odunpazarı/ESKİŞEHİR****Telefon: 0535 391 92 50****hecetaslaridergisi@gmail.com****14. Sayı 15 Nisan 2016****ISSN: 2149-4509. (e-dergi)**

BU VATAN KİMİN**Orhan Şaik GÖKYAY**

Bu vatan toprağın kara bağrında
Sıradağlar gibi duranlarındır
Bir tarih boyunca onun uğrunda
Kendini tarihe verenlerindir

Tutuşup kül olan ocaklarından
Şahlanıp köpüren ırmaklarından
Hudutta gaza bayraklarından
Alnına ışıklar vuranlarındır

Ardına bakmadan yollara düşen
Şimşek gibi çakan, sel gibi coşan
Huduttan hududa yol bulup koşan
Cepheden cepheyi soranlarındır

İleri atılıp sellercesine
Göğsünden vurulup tam ercesine
Bir gül bahçesine girercesine
Şu kara toprağa girenlerindir

Tarihin dilinden düşmez bu destan
Nehirler gazidir, dağlar kahraman
Her taşı yakut olan bu vatan
Can verme sırrına erenlerindir

Gökyay'ım ne yazsan ziyade değil
Bu sevgi bir kuru ifade değil
Sencileyin hasmı rüyada değil
Topun namlusundan görenlerindir

*** HİLÂL-İ MELÂL****Vehbi ŞAİK***-Yurdumun İniltileri-*

Neden siyaha bürünmüş aceb o nazlı hilal
O şanlı çehre-i haşmet o kanlı reng-i zafer
Neden mi ah onu sorma sakın bu reng-i melal
Feza-yı kalbimi hep intikam ile söyler

Zafer nidaları örterdi âsumanı bütün
O reng-i la'l ile sancak temevvüç ederdi
Fakat bugün yere düşmüş o reng-i al sönsün
Yazık bugün yine ruhum gamınla ürperdi

Bütün bu renk ile bir macera-yı şandın sen
Yazık güneş doğacakken hilal ve necminden
Bugün çamurların altında inlesin mi sesin

Yeter yeter yine yüksel sen bu şahikalara
Yeter yeter seni gördükçe Türklüğüm sızlar
Hilal bu reng-i çehrenle ağlıyor gibisin

**Orhan Şaik Gökyay'ın kitaplarında bulunmayan bu şiir Kastamonu'da çıkan Açık Söz Gazetesi'nde 7 Aralık 1919'da Vehbi Şaik imzasıyla yayımlanmıştır.*

Bize şiirin orijinal nüshasını tarayıp gönderen Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi'ne teşekkür ederiz.

NE GÜZELDİR**Kenan ERDOĞAN***Niyazi-i Mısri'nin izinde*

Sabahın seherde kalkmak ne güzeldir ne güzeldir
Duru suyla abdest almak ne güzeldir ne güzeldir
Yeni güne şükür kılmak varlığın farkına varmak
Evreni kardeşçe sarmak ne güzeldir ne güzeldir

Hakkın huzurunda durmak ak alnın toprağa vurmak
Gönlünde Allâh'ı bulmak bulup da onunla olmak
Çiçekçe açılıp solmak Nurla doğup nurla ölmek
Baştanbaşa nurla dolmak ne güzeldir ne güzeldir

Her tekbirle kat kat çıkmak sema perdelerin açmak
Şerden hayra doğru kaçmak besmeleyle tohum saçmak
Huzurunda dua dua bir ve beraber el açmak
Hakk'a kanat açıp uçmak ne güzeldir ne güzeldir

Namaz müminin miracı başındaki kulluk tacı
Sultanlıktan düşmüş yazık, taşsız kulun hali acı
Bütün âleme dilenci, varlığın en çok muhtacı
Öyleyse gel tevbe eyle ol yine O'na duacı
Kıl namazı et miracı ne güzeldir ne güzeldir

ORHAN ŞAİK GÖKYAY'IN ŞAHSİYETİNDEN ÖRNEK ALINACAK SAYFALAR

Nail TAN

Bu yıl, ölümünün 22. yılında saygıyla anacağımız, aziz hatırasını yaşatmak amacıyla adına şiir ödülü verdiğimiz büyük şair, edebiyat araştırmacısı, halk bilimci ve Devlet Sanatçısı Orhan Şaik Gökyay'ın; hayatından, çalışmalarından, insani özelliklerinden gençlerimizin örnek alacağı birçok davranış, güzel yön bulunmaktadır. Onu tanımakla bahtiyar olan ben; gördüklerime, okuduklarıma, anlatılan anılara dayanarak, Gökyay'ın bazı örnek alınacak şahsiyet özelliklerinden söz edeceğim.

Türk halk edebiyatı örneklerini derleyen, araştıran lise-ortaokul edebiyat-Türkçe öğretmenlerinin en önde gelenlerinden biriydi Orhan Şaik Gökyay. Rifat Bilge, Sadettin Nüzhet Ergun, Murat Uraz, Eflatun Cem Güney, Vehbi Cem Aşkun, Abdülbaki Gölpınarlı, Haşim Nezihi Okay, Vasfi Mahir Kocatürk, Mehmet Tuğrul, Ahmet Talat Onay, Cahit Öztelli, Hikmet Dizdaroğlu, Ahmet Kutsi Tecer, Cevdet Kudret, Tahir Alangu, Kâzım Yedekçioğlu, H. Fethi Gözler, İbrahim Aslanoğlu, Aydın Oy ve Nejat Birdoğan gibi. Ortaokul-lise öğretmenliği yapıp öğretim üyeliğine geçen çok sayıda halk edebiyatçısını bu listenin dışında tutuyoruz.

Henüz on yaşında iken, Kastamonu'da yayımlanan bir gazeteden Edirne'nin düştüğünü öğrenen ilkokul-ortaokul öğretmeni babasının; “Eyvah, Edirne de düşmüş!” sözünü işiten, babasının üzüntüsünden yemek yiyemediğini görüp kendisinde vatan sevgisinin ilk ışıklarını hisseden Hüseyin Vehbi'dir Orhan Şaik Gökyay. “Bu Vatan Kimin?” şiirinden sonra öğrenciler tarafından en çok ezberlenen “Bayrak” şiirinin şairi Arif Nihat Asya ile Kastamonu Lisesi birinci sınıfta arkadaş olan öğrenci Hüseyin Vehbi'dir Orhan Şaik Gökyay.

Yine Kastamonu Lisesi birinci sınıfında okurken Millî Mücadele'ye katılmak üzere İnebolu-Kastamonu üzerinden Ankara'ya giden Mehmet Âkif Ersoy ve Mehmet Emin Yurdakul'la tanışıp İzmir'in işgali üzerine yazdığı şiirleri gösteren öğrenci Hüseyin Vehbi'dir Orhan Şaik Gökyay.

Ankara Erkek Öğretmen Okulunu 1922 yılında bitirdikten sonra henüz Türkiye Cumhuriyetinin kurulmamış olması ve vilayetlerin memura maaş verememesi dolayısıyla 1922 yılında Piraziz'de, 1923'te Samsun İstiklal Numune İlkokulunda iki yıl maaş almadan görev yapan ilkokul öğretmeni, yine 1967'de yaş sınırından Çapa Eğitim Enstitüsünden emekliye ayrıldıktan sonra Millî Eğitim Bakanlığına dilekçe verip üç yıl da maaşsız öğretmenlik yapan mesleğinin âşığı edebiyat Öğretmenidir Orhan Şaik Gökyay.

1938 yılında, Bursa Lisesinde edebiyat öğretmeni iken, bir devlet dairesi önündeki göndere çekili kirli, yıpranmış, boynu bükük bir Türk bayrağı gördüğü günün gecesi yatakta, sağa sola dönüp, eşini uyutmayarak sabaha kadar “Bu Vatan Kimin?” şiirini kurgulayıp sabahleyin kaleme alan şairdir Orhan Şaik Gökyay.

Yine, öğretmenliği yanında boş zamanlarını edebiyat araştırmaları yaparak geçiren, 1938 yılında Bursa'da *Dede Korkut Destanları*'nı günümüz dil ve harflerine kazandıran edebiyatçıdır Orhan Şaik Gökyay.

1944 yılında Yüksek Öğretmen Okulundan sınıf arkadaşı Nihal Atsız'la Ankara'daki evinde görüştüğü ve kendisiyle mektuplaştığı için vatana ihanet suçlamasıyla tutuklanıp 11 ay cezaevinde yatırıldığı, 1945'te beraat etmesine rağmen öğretmenliğe atanmadığı hâlde devletine küsmeyip binlerce öğrenci yetiştiren örnek eğitimcidir Orhan Şaik Gökyay.

Cezaevinde yattığı sürede, Mercimek Ahmet'in Keykavus'tan çevirdiği *Kabusname* eserini günümüz harf ve Türkçesine kazandıran çalışkan bilim adamıdır Orhan Şaik Gökyay.

İlkokuldan üniversiteye kadar 70 yıl öğretmenlik yapan ayrıca evini dersane hâline getirip birçok yüksek lisans, doktora öğrencisine ücretsiz ders veren hocaların hocasıdır Orhan Şaik Gökyay.

1 Kasım 1958 tarihinde vefat eden ünlü şair Yahya Kemal Beyatlı'nın ömrünün son aylarında her gün 9.00-11.00 nöbetini tutup şairin ihtiyaçlarını karşılayarak büyüklere saygının ne demek olduğunu gençlere öğreten kişiliktir Orhan Şaik Gökyay.

Yahya Kemal Beyatlı gibi az fakat öz şiir yazan, şiirlerinin bir kitapta toplanmasına ancak ölümünden bir-iki yıl önce izin veren ve “Bu Vatan Kimin?” adlı yaklaşık 65 şiirin bulunduğu bu kitabı görüp hayata gözlerini yuman şairdir Orhan Şaik Gökyay.

Bu Vatan Kimin şiir kitabına, gençlik dönemine ait, zayıf bulduğu, “çocuksu şeyler” dediği şiirleri koydurmayan, dizildikten sonra bütün şiirleri tek tek kontrol eden titiz şairdir Orhan Şaik Gökyay.

Anıtkabir'in ışık ve ses gösterisi düzeninin ihalesini kazanan Fransız şirketinin senaryoyu da yazmayı üstlenmek istemesi üzerine masaya yumruğunu vurup; “İşgalci bir ülkenin mensupları, işgal ettikleri ülke halkının duygu ve düşüncelerini nasıl bilebilir?” diyerek karşı çıkan ve senaryoyu yazma işini üstlenen vatansever Türk yazarı Orhan Şaik Gökyay'dır.

Dede Korkut Destanları'nı bütün yönleriyle incelediği, âdeta hiç kimseye söylenecek söz bırakmadığı dev eseri *Dedem Korkut'un Kitabı*'nı; “Bütün çalışmalarımın gür ve berrak kaynağı eşim Ferhunde'ye ...” cümlesiyle ithaf eden saygılı koca Orhan Şaik Gökyay'dır.

Kendisine her kitap gönderene, her mektup ve tebrik yazana mutlaka cevap vererek insana saygı ve sevginin güzel örneklerini veren görgülü insandır Orhan Şaik Gökyay.

Eşinin çok güç bir doğum yapması, bebeğin ölmesi ve ikinci hamilelikte eşini kaybetme ihtimali üzerine; karısından ayrılmayan, öğrencilerini çocukları yerine koyan, tatile giderken birçok öğrencisine borç otobüs bileti parası veren, önemli bir bölümünü almayan/alamayan örnek eğitimcidir Orhan Şaik Gökyay.

Manevi ağabeyim Orhan Şaik Gökyay'ı saygıyla anıyorum. Nur içinde yatsın.

Yolunda yürüyenleri çok olsun.

ÖMÜR DEDIĞİN

Seyfettin KARAMIZRAK

Gözlerim neminde kaldı gülmenin
Çağırılmış durulmaz Sevgili Mabut
Faydası var mıdır son üzümlenin
Musalla taşında bir garip tabut

Bu ömür dediğin belki dört beş yıl
Bir saat, bir hafta bir kaç tane ay
Ölüm bir uykuymuş gelmeden ayıl
Tükendi seneler inanmazsan say

Bir meyyit omuzda o giden benim
Hüzünlü bir döngü garip bir oyun
Bir zaman gülerdim tabutta tenim
Doymadım dünyaya az yere koyun

Dinlemez bilirim duymaz kulaklar
Değişmez kaderler aksa da yaşlar
Tükendi debdebem şöhrat ulaklar
Vursaydım başımı nerde o taşlar

Mezarım; dar derin böyle kim açmış
Sarsmadan indirin ürkmesin beden
Son durak vakit geç fırsatlar kaçmış
Anladım doğmaya ölümüş neden

Son görev duadır ve toprak atmak
Bir kaç el mahzunca sular bitti mi
Bekleyin,yalnızca korkutur yatmak
Bilirim gelmezler dostlar gitti mi

SÜVEYDA**Fahri HOŞAB***Şehit âilelerine...*

Acı haber hançer vurdu sinene
 Uslu başın oldu sanki divane
 Bir sarsıldın fani dünya virane
 Mehmed'in bir Hak eriydi Süveyda
 Yiğidine nişan takar bu seveda

Seni melûl etti vahşi mezalim
 Bir feryadın vardı ne kadar elim
 Bin hicran bıraksa geride ölüm
 Müjde sana erin şehit Süveyda
 Bir rütbe ki kazanılmaz bin ayda

Mahzun bakışınla yürek dağlarsın
 Geceleri tenhalarda ağlarsın
 Gün ağarır, sen karalar bağlarsın
 Gözpınarın kaynar akar Süveyda
 Susuzluğun kol gezdiği bir yazda

Derin düşüncede o asil başın
 Hayâlinden gitmez yol arkadaşın
 Cennet meltemleri artık sırdaşın
 Saçlarına kar mı yağdı Süveyda
 Kirazların kızardığı bir ayda

Hakk'ın dâvâsına şehit verilir
 Vatan toprağına mührü vurulur
 Şehit nüvesinde canlar dirilir
 Şehit kanı can suyudur Süveyda
 Açan güller şehit kokar baharda

Şehitliğe biçilemez hiç baha
 Şehit olan niyaz eder Allah'a
 Tatmak ister o hâleti bir daha
 Şehadet bir âli makam Süveyda
 Makamında ne azizdir şüheda

PERVAZA KONAN DÜŞLER**Mustafa Onur ELİFBAŞ**

Mümkünatsız dönüyor mehtaba ışıklarım
 Parıldayan şavkına bir el dokunsun bugün
 Pencere pervazında hû çekişen kuşlarım
 Kulağıma duayla bir ses okunsun bugün

Sonsuza açıldıkça merhamet kapılarım
 Yırtılıyor temelden eğreti yapılarım
 Toprağına seriliyor ülfetli anılarım
 Omzuma türküsüyle bir dost sokulsun bugün

Anne nasihatleri dünde kalan son satır
 Ömrümün boşluğunda unutulmuş bir hatır
 Kalırsa benden sonra bu yorgun sesim kalır
 Can havliyle gönlüme Hızır dokunsun bugün

Hasta yatağımda ben tuza bandım aklımı
 Yastığımın altına sıkıştırdım saklımı
 Kullan diyorlarsa bana kalan en son hakkımı
 İsterim ki ruhuma ecel sokulsun bugün

BURUK BİR FASIL**Kadir ALTUN**

Bizim duygumuz hâsıl doğru olduktan sonra
 Canan bizi riyakâr sansa ne sanmasa ne
 Gönül bahçemizdeki güller solduktan sonra
 Yar bize zemzem suyu sunsa ne sunmasa ne

Leyla değil hislerdir Mecnun'u Mecnun yapan
 Var mı Mecnun olup da beyhude yola sapan
 Leyla'm imtihan için yoluma kursa kapan
 Kapan benim üstüme inse inme ne

Derdi kâr gütmek olsa neye yarar yüreğim
 Yardan gelen şerri de hayra yorar yüreğim
 Bataklıklarda dahi gülü arar yüreğim
 Üstüme kötü koku sinse ne sinme ne

Buruk bir fasıl oldu cananla düştük ayrı
 Gönümüz kırılrsa da var bunun da bir hayrı
 Virane bir bahçede biz gül olalım gayrı
 Dalımıza bülbüller konsa ne konmasa ne

Görüldüğü üzere perişandır halimiz
 Ağlamaktan yorulduk kalmadı mecalimiz
 Her dem hüzzamlardayız bedbaht zat-ı âlimiz
 Yârin yüreği buna yansa ne yanmasa ne

Öyle büyük bir dert ki gönümüzü dağlıyor
 Heyhat bu çetin derde canan imkân sağlıyor
 Bu sevdaya düşeli yüreğimiz ağlıyor
 Gözlerimizin yaşı dinse ne dinme ne

Aşktan gayrı ne varsa onadır diyetimiz
 Serttir amma incitmez kavi ciddiyetimiz
 Zerre kötülük yokken halisken niyetimiz
 O yar bizi şer ile ansa ne anmasa ne

Tam zamanı demenin vakit ne geç ne erken
 Ardımızdan hiçbir şey gelmeyecek giderken
 Biz ona sonsuzları sunarken vadederken
 O şu kısa dünyaya kansa ne kanmasa ne

AZERBAIJAN-TÜRKİYE**İlgar İMAMVERDİYEV**

Hem annemsin hem da vatan
 Azerbaycan -Türkiye
 Kalbimde gonca gül biten
 Azerbaycan -Türkiye

Biri yıldız biri aydır
 Biri sultan biri beydir
 Ülvi isim ulu soydur
 Azerbaycan-Türkiye

Biri yüzük biri taşdır
 Biri gövde biri başdır
 Dini bir ikiz kardeşdir
 Azerbaycan-Türkiye

Bir deryanın iki çayı
 Biri emmi biri dayı
 Bir kısmetin iki payı
 Azerbaycan -Türkiye

İnsanlıkta bir nur ışık
 Meramı dostluk barışık
 Bu cihana bir yakışık
 Azerbaycan -Türkiye

Bir milletti, iki devlet
 Kardeşlikte var sadakat
 Biri cüret biri gayret
 Azerbaycan -Türkiye

Biri şeref, biri şandır
 Biri damar, biri kandır
 Varlığında iki candır
 Azerbaycan -Türkiye

Biri ekmek, biri çörek
 Biri lazım, biri gerek
 Göksümde var iki yürek
 Azerbaycan -Türkiye

Bir bakışta iki gözdür
 Biri ateş, biri közdür
 Yüreğimde iki sözdür
 Azerbaycan -Türkiye.

İlgar Cemil eder beyan
 Kudretindir Bakü-Ceyhan
 Rabbim yardım etsin her an
 Azerbaycan -Türkiye.

ORHAN ŞAİK GÖKYAY

Ahmet ÖZDEMİR

Millî Mücadele yıllarının bütün ıstırabını, çocukluk ve ilk gençlik dönemlerinde yaşamış olan Orhan Şaik Gökyay, edebiyat dünyasına ilk adımını şiirle attı. Önce aruz vezni ile başladığı şiire; daha sonra, halkın dili ve söyleyişini kullanarak âşık ve tekke tarzları ile koçaklama havasını birleştirdi, yeni ve ileri bir şiir anlayışına ulaştı. Ömrünün sonuna kadar bu tarzı sürdürdü. İstiklâl Savaşı yıllarında pek çok kimse Ankara'ya İnebolu üzerinden ulaşıyor ve Kastamonu'ya da uğruyorlardı. Bunlardan birisi de Mehmet Akif Ersoy'du. Orhan Şaik Gökyay, Mehmet Akif Ersoy'u Kastamonu'da görmek imkânı bulmuş, o zamana kadar yazdığı şiirleri göstermiş ve beğenisini kazanmıştı. İlk şiiri "Annemin Mezarında" adını taşıyordu ve kardeşi Kenan'a ithaf ettiği bu şiir, 1922 yılında Kastamonu'da çıkan Açığsöz Gazetesi'nde yayımlanmıştı.

Orhan Şaik Gökyay'ın 61 şiiri biliniyor. Bunlardan 21'i aruz, 29'u hece vezniyle yazılmış. Diğer 11 şiiri serbest olarak kaleme alınmış. Üç şiirini "Nalân", "Birisi" ve "Meserret" takma adlarıyla yazmış, Nalân ve Meserret adıyla yazdığı şiirleri kendine ithaf etmiş. On şiirinde "Gökyay", bir şiirinde "Şaik", iki şiirinde de "Meçhul" mahlâsını kullanmış. Diğerlerinde bir mahlas bulunmamakta...

Orhan Şaik'in Balıkesir'de bulunduğu 1924-26 yılları arasında Çağlayan adında 15 günlük bir dergi çıkarılmıştı. Çağlayan'da Mehmet Akif, Tokadizade Şekip ve Hasan Basri Çantay gibi devrin önemli şair ve yazarlarının da eserleri yayınlanmıştı.

İzmir'in işgaline çok üzülmüştü. "İzmir Yolunda" şiiri "Akşam kızıl ufuklara vurmuştu bir hayal" mısrası ile başlıyor ve şöyle bitiyordu:

*"Baktım ufuklarımda o bâkir hayâline
Çıktım sabaha ağlayarak işte, hâline!
Bittim ben âh bitmedi hâlâ tahassürün;*

Rüyamda bâri bir gecelik İzmir'im görün!" diye bitiyordu. İkinci şiiri İzmir'in Rüyası'nı lisedeki edebiyat öğretmenini olan Vasıf Beyefendi'ye ithaf edilmişti. Bu şiirlerin yazıldığı yıl 1922 ve Orhan Şaik 20 yaşında bir delikanlıydı.

Orhan Şaik Gökyay'ın şiirlerinde en çok Vatan, Tabiat, Kahramanlık, Yalnızlık konuları işlemiş.

*"Bre koç yiğitler bre kocalar
Bir destan söyleyim, divan kurulsun!..
Böylesi destanı almaz heceler*

Meydan sazlarına, meydan verilsin!.." diye başlayan "Çağrı" şiirinde karşımızda sanki bir Köroğlu vardır.

Orhan Şaik Gökyay'ın aşk ve tabiat şiirlerinde bir Karacaoğlan edasını yakalamak mümkün. Güngör Önder'in Uşşak makamında bestelediği şiiri bunlardan biri:

*Beni koyup giden cefacı dilber,
Koyduğun yerlerde duramıyorum;
Beni de alsaydın n 'olur beraber,
Derdimi kimseye veremiyorum.*

Bütün bunlar bir yana, Orhan Şaik Gökyay'ın asıl duygusal ve gür sesinin zirvesi, "Bu Vatan Kimin?"dir.

Yıl 1937 Orhan Şaik Gökyay Bursa'da. Evlerinin yakınında bir resmî daire var. Rüzgârsız bir gün, direkte unutulmuş bayrak kendini bırakmış. İstiklal savaşında yetişmiş şaire bu görüntü dokunur. Hemen oracıkta şiirin ilk mısraları doğmaya başlar:

*Bu vatan toprağın kara bağrında
Sıra dağlar gibi duranlarındır;*

.....

Bu şiirle Orhan Şaik'i tanımayan, bu şiirle duygulanmayan, heyecanlanmayan Türk evladının olmadığına kuşku yok.

Türk tarihini, Türk milleti ve onun kahramanlık sembolü Mehmetçiği karşımıza getiren bu destan; Orhan Şaik'in Gökyay mahlasını kullandığı on şiirden biri.

1972 yılında Kültür Bakanlığı Anıtkabir Senaryosu yarışması açmıştı. Yüzün üzerinde başvuru yapılmıştı. Ancak hiç biri değerli görülmemişti. Sonra böyle bir senaryoyu yazması Orhan Şaik Gökyay'dan istenmiş ve iki aylık süre verilmişti. Eser iki aylık süre içerisinde bitmişti. Bu bir İstiklâl Savaşı'nın Destanı'ydı. Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a çıkışıyla başlıyordu:

*“Bir gemi açılır engine,
Bu tek gemi, bu küçük tekne
Bir yenilmez donanma heybetinde
Tek başına yarar Karadeniz'i...
İçinde bir asker var, bin asker gibi;
Bir kılıç var belinde, gücü bin kılıç...
Bir ordu gibi çıkar o tek asker
Samsun'a...
Kuşanır bir kılıç gibi Anadolu'yu,
Anadolu kuşanır onu bir kılıç gibi,
Erzurum yaylasında bir şafak söker,
Bir bayrağın dinç kızılığı vurur
Yurdun üstüne.*

İstiklal Savaşı'nın safhaları nesir-nazım olarak Anıtkabir Senaryosu'nda dile getirilmiş ve Atatürk'ün Türk Milleti'ni yükseltmek ve medenî devletlerarasında yerini almasını sağlamak amacıyla yaptığı inkılâpları, Atatürk'ün sözlerini de kullanarak, şiirli bir anlatımla vermişti.

Şairliğin yanında, Orhan Şaik Gökyay'ın edebiyatımızdaki ağırlıklı yeri makaleleri, incelemeleri, eleştirileri özellikle telif ve çeviri eserleriyle bilim adamlığı.

İlk makaleleri, sözünü ettiğim “Çağlayan” adlı dergide, “Aya Mektuplar” başlığı altında yayınlanmıştı. 1927 yılında, İstanbul Darülfünun'un Edebiyat Fakültesi'ne girdiği ve hocaları Prof. Fuad Köprülü'den Türk Edebiyatı, Ali Ekrem Bolayır'dan Arap Edebiyatı, Ferit Kam'dan İran Edebiyatı, Zeki Velidi Togan'dan Türk Tarihi, İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'dan Sosyoloji öğrendikten sonra, gittikçe coşan bir çağlayan olmuştu.

İlk telif eseri, 1938 yılında basılan “Dede Korkut”tu. Kişiler, dil ve üslup, motifler, töreler, hikâyelerden bugün hâlâ yaşamakta olanlar gibi, sekiz bölümden oluşan eserin sonunda; devlet, kabile, kavim ve kişi adlarına yer verilmişti. Tamamı, metin çalışmaları ve araştırma olan ve edebiyatımızda çok önemli bir yer tutan bu eserle Orhan Şaik, “Dede Korkut'un torunu” unvanını almıştı.

Orhan Şaik Gökyay'ın “Dede Korkut”la birlikte, yine tamamı metin çalışmaları ve araştırma olan 20 eseri bulunuyor. Bunlardan biri, ilk defa 1944 yılında basılan, “Kabusname” adlı eseri. Emir Unsurü'l-Meali Keykavus'un 1082 yılında, oğlu Giylanşah için “Nasihat-name” türünde yazılmış bu eser, gerek dili, gerek toplumun değer yargılarını belirtmesi bakımından önem taşımakta.

Orhan Şaik Gökyay, Kâtip Çelebi'ye çok önem vermişti. Onu, düşünce sistemi açısından çağının çok ilerisinde, İslamî bilgilerle müspet bilimlerin sentezini sağlayan bir bilgin olarak görmüştü.

1957 yılında yayınladığı “Kâtip Çelebi” ile ilgili kitabını müteakip, onun eserleri üzerindeki çalışmalarına devam etmiş ve Tuhfetü'l-Kibar fi Esfari'l-Bihar ile Mizanü'l-Hakk fi ihtiyari'l-Ahakk adlı eserlerini bugünün Türkçesi ile yayınlamıştı. Diyordu ki:

“Bir de eski kitaplarımızı, hiç olmazsa onların dili bakımından kötülemeye ve bu yolda genellemeler yapmaya alıştığımız için ben bu kitapta, bu soydan bir haksızlığın karşısına da çıkmak istiyorum. Eskisinin savunmasını yapıyor değilim, yalnızca dayanağı olmayan ulu-orta yargıların da yargılanması gerektiğini, bir bilene anlatmak istiyorum.”

Orhan Şaik Gökyay ‘ın diğer eserlerini de tek tek ele alıp, önsözleriyle birlikte açıklamak başka bir yazının konusu olabilir.

Orhan Şaik Gökyay’ın eleştiri konusunda yayınlanmış çok değerli 2 eseri vardı. Bunlar, “Destursuz Bağa Girenler” ve “Düçent-name”. 1982 yılında yayınlanan “Destursuz Bağa Girenler”de 1936-1982 yılları arasında yazdığı 47 eleştiri yazısı yer alıyor.

Destursuz Bağa Girenler’in 262-266’ıncı sayfalarında yer alan ve ilk defa Hisar Dergisi’nin Şubat 1977 (158.) sayısında yayınlanmış olan “Bir Fetva da Bizden” adlı yazısını örnek gösterebiliriz.

Hukuk Fakültesi profesörlerinden İlhan Arsel’in, Varlık Dergisi’nin Ağustos-1976 sayısında çıkan, “Değer Ölçülerimizdeki Zavallılık” ve 28 Aralık 1976 tarihli Cumhuriyet gazetesinde çıkan, “Fakülteden Ayrılırken” başlıklı yazılarından birinde “Din kitapları, insanın pire ile ilişkiye girebileceğini anlatıyor... Böyle din mi olur?..” ifadesini kullanarak, Şeyhülislam Ebussuud Efendi’yi küçümsemesi ve Osmanlı Türklerini “ilkel ve cahil bir toplum” olarak anlatması üzerine, Orhan Şaik; “Bir Fetva da Bizden” başlıklı yazısını yazmıştı.

Bir fetva kompozisyonu ve üslubu ile mizahi unsurları da içine alarak konuyu fetvalaştırmış, “Pir”i pire ile karıştıran ve ahkâm yürüten profesörle dalgasını geçmiş, sonra her zaman olduğu gibi, öğretmeye başlamıştı.

Ebussuud Efendi’nin ince zekâsını gösteren, şeriata uygun ve nükteli fetvalarından örnekler vermişti. Kanuni Sultan Süleyman’ın buyruğuna rağmen şeriattan ayrılmayan kişiliğini anlatmış ve sözü topluma getirerek sorular sormuştu:

“İslam Hukuku’nun kanun değerinde yürürlükte bulunduğu bir devirde, bir ülkede, insanların birbirleriyle ve toplumla ilişkilerinde, gerektiğinde Şeyhülislamlık makamından fetva istenmesinde yadırganacak ne vardır?

O çağın gerekli kıldığı ne varsa ona uydular, dört yüz yıl sonrasına göre davranmadılar diye, bilginleriyle, halkıyla bütün bir millet için cahil ve ilkel bir toplum yargısına varmakta kendimizde nasıl bir hak görüyoruz?”

Türk toplumunun altı yüz yıl Hıristiyanlık dünyasına karşı dimdik ayakta durabilmesi, ayrı ayrı dilleri, dinleri, örfleri, âdetleri olan milletleri yönetmesi; mimarisi, vakfiyeleri ve türlü meziyetlerini ön plana çıkaran pek çok sorular birbirini izlemişti. Sonra “Hiç olmazsa, o yüzyılların (ilkel ve cahil) hiçbir ferdi, bu yargıya varan gibi, pire ile insanı çiftleştirecek kadar iz’an ve irfandan uzak düşmemiştir.” demişti.

Orhan Şaik Gökyay’ın sevgi ve hoşgörü alanında sınırsız olduğunu yakınları, öğrencileri iyi bilirler. Ancak “Destursuz Bağa Girenler”e, girmekle kalmayıp hatasında ısrar edenlere karşı katıydı. Bu kişilerin yazılarındaki, konuşmalarındaki kendisini rahatsız eden her yanlış, okuyucuya aktarmakla ve onun doğrusunu öğretmekle kendini görevli kılmıştı... Çok iyi bilmektedir ki, düzeltilmeyen yanlışlar, başka yanlışları doğuracaktı.

Türk kültürüne, gelenek, göreneklerine ve her türlü milli değerlerine karşı en küçük bir aşağılamaya tahammülü yoktu. Bunlarla adeta kedinin fare ile oynaması gibi oynar, alaya alır ve sonra belgeleriyle, örnekleriyle gerçekleri öğretirdi.

VATAN**İslam SADİG**

Talih bir cüt zardi bilinmez
Altı yüzden beşi sırdı bilinmez
Derdinden ölenin derti bilinmez
De görüm derdimi açam mı Vatan

Gelip budağına konup sar şimdi
Bu kadar incitmez yarı yar şimdi
Benim senden aziz kimim var şimdi
Babam mı, anan mı bacım mı Vatan

Soruş İslam Sadıq bağlanıp niyə
Ayağından yere başından göye
Şimdi seni bana vermirler diye
Ben seni götürüp kaçım mı Vatan

TÖVBE**Ejder OKUMUŞ**

Cümlemiz insanız yanlış yaparız
Nerde hata yaptık bulmamız gerek
Dosta niye kapımızı kaparız
Kırdıksak gönlünü almamız gerek

Erdemli bir iştir hatadan dönmek
Güç verir insana tövbeyle yunmak
Gaflet uykusundan artık uyanmak
Titreyip biz bize gelmemiz gerek

Âdem ile Havva düştü günaha
Kaldırdılar ellerini semaya
Yalvardılar yakardılar Allah'a
Bu olaydan ibret almamız gerek

Söz verdik durmadık sözlerimizde
Günahların yükü dizlerimizde
Ne bulut ne yağmur gözlerimizde
Resulün aşkıyla dolmamız gerek

Değildir her tövbe asla bir bitiş
Aksine bu tam bir kesin diriliş
Hem de bu bisettir kendini biliş
Nasuh tövbesini bilmemiz gerek

Tövbeler yanlıştan dönme sözüdür
İman yüreklerde aşkın közüdür
Gören insan değil gönül gözüdür
Musalla taşında gülmemiz gerek

KÜLTÜR TAŞLARIMIZDAN ORHAN ŞAİK GÖKYAY

Aysen AKDEMİR

Hayatı

Orhan Şaik, 7 çocuklu bir ailenin 4. çocuğu olarak 16 Temmuz 1902 yılında babasının öğretmenlik yaptığı İnebolu'da doğdu. Babası ailesiyle birlikte 1876 yılında Filibe'nin Çırpan ilçesine bağlı Uysal köyünden Türkiye'ye göç etmiş olan Mehmet Cevdet Efendi, annesi Şefika Hanım'dır. Annesini 4 yaşında kaybeden Orhan Şaik, ömür boyu onun özlemini çekti.

Orhan Şaik, ilköğrenimini Kastamonu'da gördü. Ortaöğrenime burada başlayıp ağabeyinin öğretmen olarak görev yaptığı Aydın'da sürdürdü. Ailesinin maddi sıkıntıları yüzünden Kastamonu'ya dönerek idadının 9. sınıfından ayrıldı. Kastamonu'da kâtip olarak çalışmaya başladı. Daha sonra Ankara'ya giderek son sınıfına kaydolduğu Darülmuallimin'i bitirdi (1922). Giresun'da başlayan öğretmenlik hayatına Samsun ve Balıkesir'de devam etti. Askerlik dönüşü, Kastamonu Lisesi'nin son sınıfına kaydolup buradan mezun oldu (1927). Aldığı diploma ile İstanbul'a giderek Dârülfünun Edebiyat Fakültesi'ne kaydoldu. Bir taraftan da Yüksek Muallim Mektebi'ne devam etti.

Gökyay, Edebiyat Fakültesi'ni bitirince Kastamonu Lisesi'ne edebiyat öğretmeni olarak tayin edildi (1930). Daha sonra sırasıyla Malatya (1931-1933), Edirne (1933-1934), Ankara (1934-1936), Eskişehir (1936-1937) ve Bursa'da (1937-1939) edebiyat öğretmenliği yaptı. Gökyay'ın ismiyle özdeşleşerek yazıldığı günden bu yana İstiklal Marşı'ndan sonra vatan sevgisine dair en çok okunan şiir olan "Bu Vatan Kimin?" şiirini Bursa Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği yaparken yazdı. Kültürümüzün kaynak eserlerinden *Dede Korkut Hikâyeleri* de (1938) hocanın aynı dönemde yazdığı kıymetli eserlerindendir.

1939 yılında Ankara Musiki Muallim Mektebi edebiyat öğretmeni olarak atanan Gökyay, okul 1941 yılında Devlet Konservatuvarı'na dönüştürülünce buranın müdürlük görevini üstlendi. Burada görev yaptığı yıllarda Konservatuvar Marşı ile Devlet Konservatuvar Tarihçesini yazdı. Gökyay başarıdan başarıya koşarken 3 Mayıs 1944 yılında "İrkçılık-Turancılık" davası diye bilinen davadan dolayı İstanbul 1. Sıkıyönetim Mahkemesince yargılanan 23 kişilik grubun içinde yer aldı. 11 aylık mahkûmiyeti süresince tabutluklarda işkence gördükten sonra kendi hazırladığı savunmayla beraat etti. Alparslan Türkeş bu savunma için "*Hukûki ve edebî yönden bir şaheser*" demiştir. Davadan beraat etmesine rağmen zamanın idarecileri tarafından Gökyay'a iki yıl görev verilmedi.

1946 yılında Galatasaray Lisesi'nde göreve başladı. 1951 yılında milli eğitim müfettişi sıfatıyla Londra'da bulundu. 1954 yılında yurda döndükten sonra Çapa Eğitim Enstitüsü'nde görev aldı. 1959 yılında ikinci kez Londra'ya giderek 3 yıl Türk dili ve edebiyatı okutmanlığı yaptı. 1962 yılında yurda dönerek Çapa'daki görevine devam etti. 13 Temmuz 1967 yılında yaş haddinden emekliye ayrıldı.

Emekli olunca ona okuldan ve öğrencilerinden ayrılmak çok zor geldi. Eski bir öğrencisi olan dönemin milli eğitim bakanına bir dilekçe vererek dışarıdan ücretsiz ders verme talebinde bulundu. İstek olumlu karşılanınca Gökyay Hoca 3 yıl daha öğrencileriyle birlikte olma mutluluğunu yaşadı. Hoca, emekliliğinden 13 yıl sonra, Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi'nden hocalık teklifi aldığında 81 yaşındaydı. 1983 yılından 1986 yılına kadar okulda öğrencileriyle birlikte oldu. 1988'den itibaren Mimar Sinan Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyat Bölümünde "Eski Türk Edebiyatı" hocalığı yaptı. 1992 yılında tam 90 yaşında üniversitede hocalık görevini noktaladı. Manevi kızı olmakla övündüğüm ve bana ufuk açan, hocaların hocası 92 yıllık ömrünün 70 yılını eğitim ve öğretimle bütünleştirdi.

2 Aralık 1994'te vefat eden Orhan Şaik Gökyay'ın kabri İstanbul Nakkaştepe Kabristanı'ndadır. 138 no'lu kabirde yatmaktadır. Mezar taşında "Bu Vatan Kimin?" şiirinden şu dörtlük yazılıdır:

*Bu vatan, toprağın kara bağrında
Sıradağlar gibi duranlarındır
Bir tarih boyunca, onun uğrunda
Kendini tarihe verenlerindir*

Hocaların Hocası: Orhan Şaik Gökyay

Orhan Şaik Gökyay, şair, araştırmacı, edebiyat tarihçisi, dil bilimcisi, hatip ve hepsinden önde mesleğine sevdalı, vatanının dağına, taşına vurgun bir öğretmendi. Hocalıktaki başarısı "*sevmek ve saymak*" düsturu üzerine kuruluydu. 92 yıllık ömrünün 70 yılını eğitime öğretime adanmış olan hoca, on binlerce öğrenci yetiştirerek ana yurdun dört bir yanına ilim, irfan yayan ulu bir çınardı. Mesleğine aşk derecesinde tutkunluğunu şöyle ifade ederdi: "*Bir defa daha dünyaya gelecek olsam gene öğretmenliği seçerim.*" Talebelerini çok seven hoca:

“Gençlerin arasında ben hep genç yaşadım. Yaşlandığımı hiç anlamadım. Onlar toprak, biz ağaç gibiyiz. Toprak ağaca ne verdiğinin farkında olmuyor.” derken öğrencilerden aldığı gençlik enerjisini vurgulardı. Öğrenme ve öğretme aşkıyla parıldayan bir kılıç gibi 90 yaşında bile “öğretirken öğreniyorum” derdi. Bu yönüyle öğrencilerini iyiye güzele yönelterek Türk kültürünün kapılarına dayandırır. “İlim hazinedir. Anahtarı sual sormaktır” hadisi, Gökyay Hoca’nın gönül sesi gibiydi. Öğrencilerine sık sık bir yazmadan aktardığı şu hikmetli sözle seslenirdi: “Sormaz ki bilsin, bilmez ki sorsun./Sorsa bilirdi, bilse sorardı.”

Gökyay Hoca talebelerini çok sevse de, onlardan saygı ve disiplin de isterdi. Şu olay onun “sevmek ve saymak” düsturunu nasıl tatbik ettiğini gösterir. Çapa Öğretmen Okulunda görevliyken, Anadolu yakasında bulunan Göztepe’den Çapa’ya gidip derse zamanında girmesine rağmen, okulun üst katında kalan yatılı öğrencilerin derse gecikmeli girmeleri hocayı çok üzer. Bir keresinde sınıf tahtasına “Ağır atın çiftesi pek olur.” diye yazdırır. O günden sonra öğrenciler bir daha derse gecikmezler. Kıssadan hisse alınmıştır. Gökyay Hoca, öğrenciye değer verir, öğrenciden de saygı beklerdi. Hocaya öğretmenlikteki başarı sırrı sorulduğunda, “Öğrencilerimi severim, adaletten ayrılmam. Bir saatlik ders için iki saat hazırlandığım olmuştur. Öğrenci öğretmen aynasıdır. Öğretmen daima bu aynaya bakarak yol almalıdır.” derdi.

Geniş bir bahçe içerisinde üç katlı köşk misali müstakil bir evde oturan Gökyay Hoca’nın evinde 40.000 kitaplık kütüphanesi vardı. Bu kütüphaneden çok istifade etmişimdir. Hoca emekli olunca kütüphanesini herkese açtı. “Ben vakıfım” diyerek kendisine başvuranlara yardımcı olurdu. Yaşadığı dönemde “hallâl-ı müşkilât” idi.

Gökyay Hoca’yı yakından tanıyan birisi olarak onun bazı özelliklerini de anlatmadan geçmek olmaz. Sevecen, şefkatli, heyecanlı ve hareketli birisiydi. Samimi ve içtendi, laubalilik bilmezdi. Yaşamayı sever, hayattan hiç şikâyet etmezdi. Hayatta güzel günler olduğu gibi üzüntülerin de olacağını bilirdi. Üzüntülerin gelip geçici olduğuna inanırdı. Kendini karamsarlığa bırakmaz, çevresindekileri de sık sık karamsarlığa düşmemeleri konusunda uyarırdı. Onun için geçmiş, yaşanmış ve bitmişti, geri bakmazdı. Parolası daima ileri, hep ileri idi. Evlerinde hastalıktan ve ölümden söz edilmez, söz edilmesinden de hoşlanmazdı. Mecbur kalmadıkça cenaze törenlerine katılmaz, sonradan taziye giderdi. Soğuğa karşı dirençliydi, kışın palto ve pardösü giymekten hoşlanmaz, hiç ısınmayan ellerinden şikâyet etmezdi. Seyahat etmekten mutluluk duyar, seyahat edince ruhen yenilenirdi. Yakın mesafelerde vasıtaya binmez, yürümeyi tercih ederdi. Sıcak ekmeği sevdikleriyle paylaşarak yemek en büyük zevkiydi.

“Nasılsın hocam?” sorusuna daima “Çok iyi. Sen nasılsın?” karşılığını verirdi. 11 ay rahatsız olarak yatmasına rağmen bir gün dahi hastayım demedi. Onun lügatinde umutsuzluk yoktu. Her zaman başı dik, kimseye boyun eğmeyen bir kişiliğe sahipti.

Milliyetçi, vatanın, bayrağın, askerın sevdalıydı. Gökyay, Türk diline, kültürüne ve edebiyatına kendisini adanmış bir âşıktı ve ona herkesi âşık etmek isterdi. Taşlıcalı Yahya Bey meşhur beytini sanki Gökyay Hoca’nın bu üstün meziyetini ifade etmek için yazmıştır: “Kâşki sevdiğimi sevse kamu halk-ı cihan/ Sözümlerümle hemân kıssa-i cânân olsa” Gökyay Hoca’nın bütün gayreti sevdiği bu kültürü milletin insanlarına duyurmak, tanıtmak ve sevdirmekti. Gökyay Hoca, Divan edebiyatını çok iyi bilirdi. Vurgulu ve çok güzel şiir okurdu. İngilizce, Almanca, Farsça ve Arapçayı da bilirdi. Çeviri eserleri de vardı. Güzel ve doğru yazar, çok güzel konuşurdu. Dildeki yanlışa göz yummazdı. Çalışmayı, zamanı verimli geçirmeyi sever, boşa geçen zamana acırdı.

Hazır cevap ve nüktedandı. Nükte için can bile yakardı. Gökyay Hoca’nın iki nüktelerini yeri gelmişken aktarmayı uygun buluyorum:

Hoca, bir gün ayakkabı imalatçısı dostunu ziyarete gider. Dostu: “Hocam sana bir ayakkabı yapayım.” diye ısrar eder. Hoca: “Amma Avrupa kösesinden olsun isterim.” deyince dostu: “Hocam biz sizi milliyetçi bilirdik, bu Avrupa kösesi ısrarı niye?” der. Hoca’nın cevabı hazır: “Bütün hıncımla çiğnemek için.”

Yine bir gün Hoca bir televizyon programına davet edilir ve çekimler yapılır. Çekimden sonra yönetmen: “Hocam sizi tanıtırken isminizin altına ne yazalım?” deyince, Hoca tereddütsüz: “İsmimi bir daha koyun” der.

Vatan Şairi: Orhan Şaik Gökyay

Orhan Şaik Gökyay’ın şiirleriyle ilgili bir kaç şey söylemeye kendi ağzından dinlediğim bir anısıyla girmek istiyorum. Henüz yaşının küçük, aklının büyük olduğunu sandığı yaşlardan birinde, şiire merak sarar. Ünlü şairlerin şiirlerinden mısralar alarak bir şiir hazırlar. Şiiri, Türkçe öğretmeni olan babasına gururla şiir yazdım diye gösterir. Babası okumaya başladığı şiirin sonunu beklemeden oğluna dönerek “Bunları aldığın yere koy.” der.

Orhan Şaik yaptığından utanarak pişman olur ve kendi şiirini yazmaya yönelir. Öksüz olan Orhan Şaik'in ilk şiiri anacığına duyduğu özlemle yazılır.

İsmi *Annemin Mezarında*'dır. Sonraki yazdıkları İstiklal Savaşının hararetli, çalkantılı yıllarına rastlar. Halkın ruhuna egemen olan vatan sevgisidir. Orhan Şaik bu duyguyu derinden duyanlardandır. İkinci şiiri *İzmir Yolunda* 1922 yılında Kastamonu'da Açık Söz Gazetesi'nin 390. sayısında yayımlanmıştır. Ardından *İzmir'in Rüyası*'nı yazar, daha sonra diğer şiirleri tespih taneleri gibi art arda dizilir. 1938 yılında Bursa'da yazdığı "*Bu Vatan Kimin?*", şiir tespihinin imamesini oluşturur.

Orhan Şaik denince bu şiir, "*Bu Vatan Kimin?*" denince Orhan Şaik akla gelir.

Az ve öz şiir yazar Gökay Hoca'nın gençliği savaş yıllarında geçtiği için şiirlerin çoğu hamasîdir. Hamasî şiirlerin yanında duygusal şiirleri de vardır. Bunlardan "*Gurbet*" isimli şiiri bestelenmiştir. Makale ve kitap uğraşlarına ağırlık verdiğinden şiir geri planda kalmıştır. Uzun bir aradan sonra 1989 yılında 11'li hece vezniyle yazdığı 8 bentlik "*İşte O Şiir Bu*" isimli şiiri ilk bana okumuştur. "*Bu kadar güzel yazarken neden bunca ara verdiniz?*" dediğimde gülerken "*Ben filler soyundanım, şiire gebeliğim uzun sürüyor.*" demişti. Ardından serbest vezinle yazdığı "*Çağrışım*" isimli şiiri geldi ve bu şiiri son şiiri oldu. Hoca hangi ölçüyle yazarsa yazsın, şiirlerini arı-duru Türkçeyle yazmış, her kelimeye, her mısraya anlam yüklemiştir. Hocanın 61 şiirinden 21 şiiri aruz vezniyle, 29 tanesi hece vezniyle, 11 tanesi ise serbest vezinle yazılmıştır. Gökay Hoca önceleri şiirlerini bir kitapta toplamayı düşünmemişti. Ölümünden önceki yıl rahmetli şiirleri Gündag Kayaoğlu'nun ve "oğlum" diye nitelediği Kudret Ünal'ın ısrarları sonucu "*Bu Vatan Kimin?*" ismi ile Özel Türkmen Lisesi, Orhan Şaik Gökay Kütüphanesi Yayınları'nın ilk kitabı olarak Mersin'de çıktı. Hocanın oturduğu evin kültür yuvası olması için benim gibi Kudret Ünal'ın da girişimlerde bulunduğunu bilmekteyim.

Eserleri:

1. *Dede Korkut*, Arkadaş Basımevi, İstanbul 1938.
2. *Bugünkü dilde Dede Korkut Masalları*, A. Halit Kitabevi, İstanbul, 1939
3. *Devlet Konservatuvarı Tarihçesi*, Maarif Basımevi, Ankara 1941
4. *Mercimek Ahmet Kabusname*, Maarif Matbaası, İstanbul 1944.
5. *Katip Çelebi Hayatı, Şahsiyet ve Eserleri*, TTK Basımevi, Ankara 1957.
6. *Zekerriyazade, Ferah Cebre Fetihnamesi*, Hilal Matbaacılık, İstanbul 1975
7. *Bugünkü Dille Dede Korkut*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1964
8. *Düçent-name*, Doğan Kardeşler Matbaası, İstanbul 1964
9. *Katip Çelebi'den Seçmeler*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1964
10. *Ahmet Rasim, Eşkâl-i Zaman*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1969
11. *Katip Çelebi, Mîzanü'l-Hakk fî İhtiyari'l Ahakk (En Doğruyu Sevmek İçin Hak Terazisi)*, Milli Eğitim Basımevi 1972.
12. *Dede Korkudun Kitabı*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1973
13. *Kâtip Çelebi, Tuhfetü'l-Kibar fî Esfari'l-Bihar (Deniz Savaşları Hakkında Büyüklere Armağan)*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1973.
14. *Dede Korkut Hikâyeleri*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1976.
15. *Bir Kaç Şiir* (İngilizcede çevrileri ile birlikte), Hilal Matbaası, İstanbul 1976.
16. *Gelibolulu Mustafa Ali, Mevaidü'n-nefais fî Kevaidi'l Mecalis (Görgü ve Toplum Kuralları Üzerinde Ziyafet Sofraları)*, Kervan Yayıncılık, İstanbul 1978
17. *Destursuz Bağa Girenler*, Dergah Yayınları, İstanbul 1982
18. *Kâtip Çelebi Yaşamı, Kişiliği ve Yapıtlarından Seçmeler*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1982
19. *Gelibolulu Mustafa Ali, Hâlâtü'l-Kahire Mine'l-Adâti'z-Zahire*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1984.
20. *Kâtip Çelebi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1986
21. *Molla Lütfi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987
22. *Bu Vatan Kimin, Şiirler*, Mersin Özel Türkmen Lisesi Yay., Mersin 1994.

Çeşitli dergilerde yüzlerce makale yazmış olan Orhan Şaik Gökay, çeviriler de yaymıştır.

Allah rahmet eylesin!

ZAMANE**Mehmet BAŞ**

Destursuz bağa giren öküzün
Boynuna bıçağı takar zamane
Geçmişten bigâne olan köksüzün
Cümle şeceresin yakar zamane

Aslını bilmeyen neslini bilmez
Bu dünya fanidir gidenler gelmez
Satar beş kuruşa kıymetin bilmez
Düşersen seyrine bakar zamane

Kimsekin kimseye hayrı dokunmaz
Hak Mushaf göndermiş açıp okunmaz
Ölmüş eşek gayri kurttan sakınmaz
Ölüyü diriye katar zamane

Gözünün yaşını kendine sakla
İnsanlar mal için atar kırk takla
İslansın çıkarma ağzında bakla
Gönül kalesini yıkar zamane

Arifler yurdunda şaşırıp kaldın
Işıksız yollarda uykuya daldın
Başını tükenmez belaya saldın
Senin bu nazından bıkar zamane

Şimdi dört tarafta diken büyüyor
Zalimler cihanda sefa sürüyor
Dostlar başımıza çorap örüyor
Kipkirli sularda akar zamane

KENDİME NASİHAT**Halit YILDIRIM**

Dinle gönül beni dinle
Her hastalık hırstan gelir
İlim oku hikmet anla
Gerçek paye harstan gelir

Deme düzen böyle gitmez
Kötülere gücün yetmez
Memleketin puştı bitmez
Edirne'den Kars'tan gelir

Yaksın haset gözün lavı
Bırak tazı kapsın avı
Ham demire çelik tavı
Çekiç ile örsten gelir

Dünya cennet değil öğren
İmtihanda cümle devran
Artık ona göre davran
Yoksa kitap tersten gelir

Fitnelerle yoldaş olma
Yarı yolda takar çelme
Sen onları hafif alma
Şeytan ile kurstan gelir

Kedi dersin ne de uslu
Nankör diye maruf nesli
Küçük görme onun aslı
Kaplan ile parstan gelir

Ahlak denir iyi huya
Onun başı olur hayâ
Hayâ için gerek maya
Çürük maya ırstan gelir

Sen acele etme hele
Bir gün elbet dolar çile
Kötülere türlü bela
Jüpiter'den Mars'tan gelir

TAŞRALI BİR OZAN ORHAN ŞAİK GÖKYAY

Nuri PEKSÖZ

*“Sorun olmaz bizi yardım, ağyardan,
Ne çare namımız çoktan yitmiştir.
Yol üstü çeşmeler bakar kenardan,
Bizi bilen sular akıp gitmiştir.”*

Bu mısraların şairini yardım, ağyardan sorduk. Doksan iki yıllık bir ömür bizim için derin anlamlar yüklüydü. Gelenekte ömür adeta akıp giden bir suya benzetilir. “Bizi bilen sular akıp gitmiştir.” Sözünde bizim hayatımıza tanık olanlar, bizimle aynı yolda olanlar kastediliyor. Biz hayat yolculuğunu dostlarımızla, sevdiklerimizle hatta hasımlarımızla tamamlarız. Dostlarımız bizi bilen sulardır. O sularda kendimizi seyrederiz. Şair, adeta “unutulmanın” büyük dramını anlatır bize.

Taşralı bir ozan Orhan Şaik Gökyay. Filibe’den Anadolu’ya hicret etmiş Mehmet Cevdet Efendi’nin oğlu. 16 Temmuz 1902’de İnebolu’da dünyaya gelir. Dindar bir ailenin terbiyesiyle yetişir. Anadolu’nu irfanıyla beslenen şair, ileride bu kültür bağlamının kendisine kazandırdığı büyük zenginliği ifade eder.

Orhan Şaik Gökyay’ın ilk hocası, babası Mehmet Cevdet Efendi’dir. İyi bir eğitimci olan Mehmet Cevdet Efendi müteedeyin bir insandır. Oğlunun doğumunda yazdığı bir not onun düşünce ufkunu bize adeta özetler niteliktedir.

“Oğlum Hüseyin Vehbi (Orhan Şaik Gökyay) 9 Rebiyülahir, sene 1320 Salı günü... Yüce Allah onu keremiyle iman, iyilik ve tuttuğu işlerde zaferle ve bol bir rızıkla rızıklandırınsın. Çünkü yüce Allah (cc.)’ın bağışlaması ve rahmeti geniştir. Ve kendisini kâmil, bilgin, akıllı, abdestinde, namazında, dindar... Celal, Cemal ve İkrâm sahibi olan yüce Allah (cc.)’ın buyruklarını tutar, ulu peygamberin yolunda yürür, anasına ve babasına itaatli kılsın ve onun sonunu önünden hayırlı kılsın.” (Umay Kut, Orhan Şaik Gökyay, Kültür Bakanlığı yayınları)

Tanzimat Fermanıyla birlikte medeniyet krizi yaşayan Müslüman Türk aydını sürekli geri çekilen ve yıkılan bir imparatorluğun bütün sancılarını ruhunda hissetmiştir. Sadece madde planında gerçekleşmez yıkılışlar. İman ve ruh planında da büyük savruluşlar yaşanır. Osmanlı’ya hasta adam diyen Batılılar “aydınımız” için bu tespiti yapsaydı çok daha haklı çıkacaklardı. Evet, “aydınımız” inancını kaybediyordu. Beşir Fuat’la başlayan bu mürtedlik daha sonra birçok aydında iman-küfür ikilemini doğurmuş. Yenildikleri düşmana hayranlık; ardından kendi kimliğini inkâr ve kolektif aşağılık kompleksini getirmiştir. Ancak sağlam bir duruş sergileyenler müstesnadır.

Orhan Şaik Gökyay da böyle bunalımlı bir dönemde yaşamış bir şairdir. Art arda gelen savaşlar yenilgiler; kaybedilen topraklar, göçler Türk aydınına halkçı, memleketçi, hamasi bir üslupla yazmaya sevk etmiştir. Şairler, adeta bu acıları teskin eden şiirler yazmışlardır. Kurtuluş Savaşı’nda çocuk olan şair, ruhuna sinen bu vatanseverliği şiirlerine coşkun bir lirizmle aktarmıştır. Halk şiiri motifleriyle beslenen şiirinde “vatan sevgisi, gurbet, aşk” gibi temaları işlemiş “Bu Vatan Kimin?” şiiriyle tanınmıştır.

Kastamonu’da öğrenciyken okuluna gelen Mehmet Akif Ersoy’la tanışır. Yazdığı şiirlerden birini Akif’e gösterir. Mehmet Akif’in takdirini kazanır. Bu, onu motive eden önemli bir olaydır. Çok iyi hocalardan ders almıştır: Kastamonu İdadisinde, İsmail Habip Sevük; üniversitede Fuat Köprülü, Zeki Velidi Togan, Ferit Kam, Ali Ekrem Bolayır (Namık Kemal’in oğlu) ona hocalık yapmış dönemin önemli bilim adamlarıdır.

Bilim adamı, şair, eleştirmen ve iyi bir eğitimci olan Orhan Şaik Gökyay’ın hayatında sürekli bir gayret, azim ve sebat görürüz. Kâtiplik, Köy öğretmenliği, liselerde edebiyat öğretmenliği, idarecilik, üniversite hocalığı, Milli Eğitim Bakanlığı Müfettişliği, Londra Kültür Ataşeliği gibi vazifeleri ifa etmiş bir vatanseverdir.

Öğrencilerinin tabiriyle o “muallim Bey”dir. 1922 yılında “Ben sevmeyi orda öğrendim.” Dediği Giresun’un Piraziz nahiyesinde ilkokul öğretmenidir. Ücret almadan öğretmenlik yaptığı bu yılları Reşat Nuri’nin “Anadolu Notları”ndan “okuduğumuzda belki “köy öğretmenliğini o günün Anadolu’sunu daha iyi anlarız. Yine Cahit Külebi’nin “Köy Öğretmenleri” şirinde adeta Anadolu’yu yaşarız.

*Yurdumuz uçsuz bucaksız..
Gökte yıldız kadar köylerimiz var.
Ama uzak ama harap ama garipsi;
Alın benim gönlümden de o kadar...*

*Uçsuz bucaksız köylerimizde kuşlar gibi,
Her sabah çocuklar size uçar.
Ama küçük, ama büyüyen, ama güleç;
Alın benim gönlümden de o kadar...*

Orhan Şaik Gökyay'ı Samsun, Balıkesir, Kastamonu, Malatya, Edirne, Ankara, Eskişehir, Bursa gibi illerimizde çalışmış çok başarılı bir muallim olarak görürüz. Anadolu insanı kendi irfanına, inanç ve değerlerine aykırı davranan batıcı ve Marksist öğretmenlere müellim (elem verici) derken gerçekten insan yetiştiren, liyakat sahibi olanlara “Muallim Bey” diyordu.

Bursa Lisesi'nde çalıştığı yıllarda “Bu Vatan Kimin” şiirini yazmış, Dede Korkut Hikâyelerini burada baskıya hazırlamıştır. Ahmet Hamdi'nin “Beş Şehir” adlı eserindeki Bursa, Orhan Şaik Gökyay'ın da en çok sevdiği şehirlerimizdendir. Daha sonra Konservatuar müdürlüğü yapan şair buradaki görevinde de çok verimli olmuş burada “Konservatuar Marşı”nı yazmıştır. Ardından 1944 yılındaki meşhur “İrkçılık, Turancılık” davası, tabutluklar işkenceler...

Öğretmenleri en iyi tanıyanlar öğrencileridir. Bu tarihi olayı Orhan Şaik Gökyay'ın öğrencilerinden A.Vedat Alpaslan'ın bakış açısıyla sunalım: “Ankara'daki Konservatuar Müdürlüğü'nden Galatasaray'a geliyordu. Hükümetle bazı sorunları olmuştu. Türk Milliyetçiliğinin bayrak adamı olarak tanınıyordu. O zaman da liderlerin etrafında bir garip tipler vardı. Rahatsız olmuşlardı. Devrin alacakaranlık siyasi hayatında pırıl pırıl fikir adamlarına yer yoktu. Görevinden alınmış, uzun sorgulara maruz kalmış ve işsiz bırakılarak yıldırılmaya çalışılmıştı. Orhan Şaik Hoca'nın hem kendisi, hem de arkadaşları için çok acı çektiği söyleniyordu. Bizler için inançları uğruna mücadele etmek, dostluk ve arkadaşlık en çok saygı duyulması gereken fikirlerdi. Gençliğimizin bütün heyecanı bu haksızlığa isyan etmiştik. Millete mâl olmuş bir Vatan Şairine, bir fikir mücahidine reva görülen bu durum içlerimizi kinle doldurulmuş ve onu hemen sevmiştik.” (Orhan Şaik Gökyay, Günay Kut, Kültür Bakanlığı yayınları.)

Bu on bir aylık mahkûmiyetten sonra berat etmiştir. Dönemin Milli Eğitim Bakanı tarafından göreve dönmesi bir süre engellenmiştir. Daha son öğretmenlik görevine çok sevdiği öğrencilerine kavuşur. Mutlu bir evliliği olmasına karşın çocuğu olmayan Orhan Şaik bu çocuk özlemini öğrencileriyle gidermiş, onlarla kalıcı dostluklar kurmuştur.

Bir hayata bakarken amacımız kimseyi yüceltmek değildir. O hayatı doğru okumaktır. Her dönemin kendine mahsus bir zihniyeti vardır. Orhan Şaik de bazen bu rüzgârlarda savrulmuş, yukarıda vurguladığım kırılmalardan o da etkilenmiştir. Buna zor zamanda aydın olmak diyebiliriz. Eserlerinde kültürel duyarlılık açıkça görülürken, derin analizler bulmak zordur. Eleştirmen olarak özel yaşamının aksine oldukça sert bir üslubu vardır. Destursuz Bağa Girenler adlı eserinde döneminin önemli akademisyenlerini (Prof. Dr. Faruk K. Timurtaş, Nihat Sami Banarlı vb.) eleştirmiştir. Özellikle eski Türkçe metinlerin sadeleştirilmesi konusunda önemli uyarılarda bulunur. Türkçe sevgisiyle dolu olan yazar bu konuda çok titizdir. Eleştirileri daha çok “dil yanlışları” üzerinedir.

Orhan Şaik Gökyay toplum hafızasında daha çok şiirleriyle yer etmiş bir değer olarak her zaman “yardan ve ağıyardan sorulacaktır.” Ancak şiiri biraz küstürmüş gibidir. Gençlik yıllarında şiire gösterdiği ihtimamı ileri yaşlarında pek gösterdiği söylenemez. Akademik bilgiyi önceleyen bir tutum içinde olmuştur. Köroğlu ve Karacaoğlu gibi halk şiirimizin ustalarından etkilenmiştir. Şiirlerini okuyanlar bu etkiyi hemen fark ederler.

*Bre koç yiğitler, bre kocalar,
Bir destan söyleyim, divan kurulsun!
Böylesi destanı almaz heceler,
Meydansazlarına meydan verilsin!*

Milli edebiyatla başlayan halk diline yakın heceyle söyleyiş tarzında başarılı olmuş şairlerimiz bir dönem toplumu teskin eden şiirleriyle edebiyat tarihimizde bir değer olarak yer bulmuştur.

Orhan Şaik de bu değerlerden biridir.

ŞİİR GELENEĞİMİZ ÜZERİNE

Cahit CAN

Hissiyatımızın tercümanı olan şiir, Türk ve dünya edebiyatının en lâtif, en zarif ve en asil türüdür.

O, elem ve haz hislerimizin elvan elvan kokular saçtığı, envai tür kır çiçeklerinin açtığı yüce bir dağ beli.

O, Anadolu yaylarının pınar suları kadar saf, o pınar sularının sesi kadar ruha huzur verici.

O, yiğitlik duygularımızın harman olduğu er meydanı.

O, Yaradan'a sığınan Türk insanının seher vaktinde göğe ağan uhrevi niyazı.

O, bayağılığı ve çirkinliği asla kabul etmeyen gönül avazımız.

Türk'ün var oluşundan itibaren "var olan", onunla adeta etle tırnak haline gelen; güzelliğini, görkemini ve şöhretini onun dilinde ve kaleminde bulan yüce değerler manzumesi.

Türk'ün ve Türk şiirinin kaderi ortak yazılmış. O da Türk gibi Altay beşiğinde belenmiş, Orta Asya bozkırlarında serpilmiş, ardından Anadolu yaylasını kendisine yurt edinmiş, sonra da Tuna boylarına Türk'le sefere çıkmış. Zaman mecrasında saf pınar suları gibi çağlayarak geleceğe doğru akmış. Kimi Yunus'un sözünde dertlere derman, kimi Köroğlu'nun elinde kılıçtan keskin bir kalem, kimi de Nedim'in divitinde sevgiliye sunulan bir gonca gül olmuş. Zaman su gibi akarken, zamanın şekillendirdiği Türk şiiri de kendi geleneğini oluşturmuş ve millî bir hüviyet kazanmış.

Türk şairlerinin dünya şiirine kazandırdıkları inkâr edilemeyecek kadar fazladır. Şu yaşlı dünyanın şair iki milletinden biri olan Türk milleti, dünya şiirine hece vezni, kafiyeyi ve kıta nazım birimini hediye etmiştir. Türk şiiri asırlarca bu özellikleri ile tanınmış, bilinmiştir. Gel gör ki, önce Doğu'dan sonra da Batı'dan esen hoyrat rüzgârlar birçok değerimizi yerle bir ettiği gibi, şiir geleneğimizi de -maalesef- inkıtaa uğratmıştır. Türk şairleri önce Arap ve Fars şiirini, sonra da Batı şiirini taklit ederek kendi şiir geleneğimizden uzaklaşmıştır. Üstelik de bunu şiirimize hizmet zannı ile yapmışlardır. Hâlbuki bu doğrudan doğruya gelenekten kopmadır ve Türk şiirinin yozlaştırılmasından başka bir şey değildir.

Bugüne kadar zamana meydan okumuş olan ve bundan sonra da meydan okumaya devam edecek olan bu koca çınar, bu yüce Türk milleti, ömrünün bereketini ve gücünü; ihtişamını, asaletini ve saltanatını geleneklerine sıkı sıkıya bağlılığına borçludur. Kültürel değerlerimiz, tarihimiz, örfümüz, adetlerimiz ve edebiyatımız bu koca çınarı besleyen, onu ayakta tutan ve güçlü kılan kökleridir. Bu köklerden birinin kuruması, millet ağacının acı sonuna delalet eder.

Özellikle Türk şiir geleneğindeki bu yozlaşma, basiret sahibi insanlarımızın geleceğimizden haklı olarak endişe duymalarına sebep olmuştur. Muradımız şiirimizin geleneğinden taviz vermeden -değişmesini değil- gelişmesini sağlamak olmalıdır. Gayemiz bizi bize bizim dilimizle, bizim kelâmımızla, bizim kalemimizle, yani bizim şiirimizle anlatmak olmalıdır.

Arzumuz, bizi biz yapan değerlerimizden olan şiir geleneğimizi yaşatmaya çalışmak olmalıdır. Eğer geleceğe kalmak, yarınlarda da var olmak istiyorsak bizi biz yapan değerlerimize sahip çıkmalıyız.

GAMZELİM**Mustafa AYVALI**

Ben hicran kefenini giymiş bir meczup iken
Nerden çıktın karşıma melek misin gamzelim
Dipten dibe kara kış, yüzeyinde kardelen
Mağrur dağlar ardında bulak mısın gamzelim

Mehtabında yıldızın denize indiği an
O ela gözlerindir yüreğimi dağlayan
İlk bakıştan beridir alev alev tutuşan
Üzerimde ateşten gömlek misin gamzelim

Ömür denen şu yolda devşirme iklimlerde
Ben meçhule giderken bir an donduğum yerde
Gözlerin hicret yolu dudağın her bir derde
Deva mıdır sinemde çiçek misin gamzelim

Çıkmam aşk bahçesinden yaşa ey gülüm yaşa
Bitmez dağın rüyası gelsem de bunca yaşa
Her günün akşamında gökleri baştanbaşa
Çile çile ördüğüm ipek misin gamzelim

Yol verdim hüznülere kader ne derse desin
Mısralar aşk burcunda, esin rüzgârlar esin
Sana meftun bu şair yalnız senden dinlesin
Sevda sevda zikreden yürek misin gamzelim

LEYLA**Erol BUYUNDURUK (Giryanı)**

Aşkın menziline girince bağrım
Saplanır sineme ok Leyla Leyla
Seni uyarmaktır feryadım çağrım
Dön de bir geriye bak Leyla Leyla

Şu gönlümü kime edem şikâyet
Aradım rüyamda buldum nihayet
Aşkını anlatıyor hadis ve ayet
Böyle emrediyor Hak Leyla Leyla

Seni inandırısın yeminim sözüm
Seni zikrediyor ruhumla özüm
Senden başkasını görmüyor gözüm
Kalbimde kimseler yok Leyla Leyla

Deli gönlüm durmaz dizginde gemde
Aşkına amade olmuşum hemde
Sana yer vermişim gönül bahçemde
Seven âşıklara kok Leyla Leyla

Erol **Giryanıyım** aşka esirim
Gönül kilerinde eski hasırım
Tükenmez yanlışı, bitmez kusurum
Benim günahlarım çok Leyla Leyla

“BU VATAN KİMİN?” ŞAİRİ: ORHAN ŞAİK GÖKYAY

İbrahim KOCAMAN

Osmanlı'nın ilk başkenti olan Bursa'da edebiyat öğretmenliği yaptığı sırada kaleme aldığı “Bu Vatan Kimin?” şiiri ile hafızalara kazınan Orhan Şaik Gökyay, bizim havsalamızda da bu şiiriyle tanınmaktadır. O şiirleriyle; kimi zaman Karacaoğlan kimi zaman Köroğlu kimi zaman ise Yunus Emre gibi bize seslenmiştir. Halkın içinde halk edebiyatının esintilerini bize sunmuştur. Koşma ve varsağılarla halkın bamteline dokunmuştur. Sadece “Bu Vatan Kimin?” şiiriyle değil diğer şiirleriyle de vatan temasını kendinde yoğunlaştırarak, acılı günlerinde vatanının yasını tutarak bize sunmuştur.

*“Kara haber tipi eser savrulur,
Bir yanardağ gibi içim kavrulur,
Vatanın kederi bende yoğrulur,
Yas olup, yaş olup gözden döküldü.”*

Küçük yaştan itibaren müspet bir ortamda yaşadığını 2 Haziran 1994'te “Bu Vatan Kimin?” şiir kitabının önsözünde kendisi belirtmektedir. “*Evimizde elimizin altında bulunan kitaplardan biri Ahmediye öteki de Muhammediye adlı iki manzum eserdir. Eski kitaplardan üçüncüsü Vesiletü'n Necat yani Mevlid-i Şerif'ti. Kur'an'ı Kerim ise ailece, hiç birimizin elinden düşmezdi.*” Çocukluğunda unutamadığı şeylerden birisi de babasıyla ramazan gecelerinde teravihi hatimle kıldığıdır.

Onun edebiyat camiasında tanınması, 1934 yılında Dede Korkut Hikâyeleri'ni sadeleştirmesiyle olmuştur. Dede Korkut üzerine yaptığı çalışmalardan dolayı kendisine “*Dedem Korkut'un çalışan, verimli, değerbilir torunu.*” denmektedir. Bu çalışmaları ya da edebiyata yakınlığı tabii ki de tesadüf değildir, babasının edebiyat öğretmeni olması ki Kastamonu İdadisi'nde babası Türkçe derslerine, İsmail Habib Sevük ise edebiyat derslerine girmektedir. Ayrıca idadinin müdürü Mehmet Behçet Yazar da şairdir. Edebiyat Fakültesi'nde hocası Fuat Köprülü ise gençlik yıllarında onu etkilemiştir.

Şairimiz Mehmet Mehti Ergüzel ve Muhsin Karabay ile yaptığı röportajda babasının şiirde ne kadar usta olduğunu anlatmak için şu hâdiseyi nakleder: Küçükken aklımdan geçerdi ki her şairden bir dörtlük alıp babama şiirin kime ait olduğunu sorayım; ama diyeceği şeyi biliyordum. “Onları aldığın yere koy!” Sadece babası değil talebelik döneminde diğer hocaları da en az babası kadar okuttukları derse vakıflarmış, şairimizin ifadesiyle. Babasının okulda bulunması da onun davranışları üzerinde çok etkili olmuş. Daha düzenli ve dikkatli bir talebelik geçirmeme neden oldu babamla aynı okulda olmam, demiştir.

16 Temmuz 1902'de İnebolu'da doğan şairimiz vatan aşkıyla yanan gönüllere önder olmuştur. Asıl adı, Hüseyin Vehbi'dir. Rıza Nur'un Milli Eğitim Bakanlığı sırasında bir genelge yayımlanarak her öğrencinin bir Türk adı alması istenmiştir, şairimiz de adını “Orhan” olarak değiştirmiştir. Ömrünün 70 yılını Kastamonu, Malatya, Edirne, Ankara, Eskişehir ve Bursa gibi şehirlerimizde öğretmenlik yaparak geçirmiş bir eğitim sevdalıdır. Binlerce öğrenci yetiştirerek vatanın bağına o güzide tohumlarını bırakmıştı.

Hocası İsmail Habib Sevük'ün teşvikiyle ilk şiirlerini yazmıştır. İlk şiirini (Melal-i Hilal) Kastamonu'da çıkan Açık Söz Gazetesi'nde (İsmail Habib Sevük Bey bu gazetede başyazar idi.) 7 Aralık 1919'da Vehbi Şaik imzasıyla yayımlamıştır. Kastamonu'nun şifahi kültüründen istifade eden şairimiz, İstiklal Marşı şairi Mehmet Akif ile de görüşme fırsatı bulmuş Nasrullah Camii'ndeki vaazlarını dinlemiş, ilk şiirlerini göstermiş ve Akif'in beğenisini kazanmıştır. Mehmet Emin Yurdakul'da okullarına gelmiştir. Yahya Kemal ile de tanışan şairimiz, vefatından önce ki üç ay boyunca sabah 9.00'da gitmiş 11.00'de ayrılmış, aklına ne geldiyse sormuştur. Yazdığı şiirlerin hemen hepsinde hamasi bir hava sahiptir. Nasıl olmasın ki millet harpler içinde çalkalanmaktadır. Özellikle İzmir ve İstanbul'un işgali onun gönlüne de ateş olarak düşmüş, iki şiirinin başlığı olmuştur.

“İstanbul'dan da haberler gelir kara mı kara.”

“Bir kara duman çöker

İzmir üstüne;

Bir gavur duman...”

İzmir Rüyası, İzmir Yolunda diyerek yazdığı şiirinde İzmir'i bir nûra benzetir şairimiz.

“Bir nûra benzeyen bu güzel, İzmir olmasın...”

Rüyada bari bir gecelik İzmir'im görün!” der.

Askerler huduttan hududa gönderilmektedir. Art arda gelen savaşlar Balkan Savaşı, 1.Dünya Savaşı, İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali yazarımızı bu duygulara sevk etmiştir.

*“Ardına bakmadan yollara düşen,
Şimşek olup çakan, sel olup coşan
Huduttan hududa yol bulup aşan,
Cepheden cepheyi soranlarındır.”*

Vatan sevgisini onda ilk uyandıran babası olmuştur. Ona göre bu vatanın her taşı bir yakut gibidir. Kastamonu’da çıkan Havâdis gazetesini eline alan babası “Yazık, Selanik de elden gitti.” diyerek hayıflanması şairin gözünden hiç gitmeyecek bir manzara olarak kalacak ve şairimizin gönlüne vatan sevgisinin ilk tohumu bu sözle atılacaktır.

*“Tarihin dilinden düşmez bu destan,
Nehirler gazidir, dağlar kahraman,
Her taşı yakut olan bu vatan,
Can verme sırrına erenlerindir.”*

Bir Cumhuriyet Bayramı’nda Özel Türkmen Lisesi’nin müdürü kendisinin de talebesi Kudret Ünal’ın misafiri olarak Mersin’e gelen şairimiz kültür haftasına katılır. Galatasaray Lisesi’nden talebesi Çetin Birmek de Mersin valisidir. Hocayı resmigeçitler için şeref tribününe alırlar ve “Bu Vatan Kimin?” şiirini okumasını isterler. Şairimiz büyük bir heyecanla okur. Tören bittikten sonra yolda karşılaştıkları bir zat:” Okuduğun bu şiir, Allah’ın vahyi olmadan yazılamaz.” der. O günden sonra vatanla ilgili yazdığı bütün şiirlerde bu zatın sözü aklına gelir ve Allah’ın bu lütfuna minnettarlık duyar.

*“Gökyay’ım ne desen ziyade değil,
Bu sevgi bir kuru ifade değil,
Sencileyin hasmı rüyada değil,
Topun namlusundan görenlerindir...”*

Ülkesini ve şehirlerini o kadar çok sever ki onlara türküler yazar, Maraş’a, Bayburt’a türküler yazmıştır.

*“Uy Maraş, sılaya nice varayım?
Açılmaz kapılar çalup durayım,
Anamı bulamadım, kime sorayım?
Uy Maraş, Maraş da bu nasıl Maraş?
Kara gözlerinde yaş, bağrında ataş...”*

Emir Unsurü'l-Meali Keykavus’un 1082 yılında, oğlu Giylanşah için "Nasihât-name" türünde yazılmış bir eser olan “Kabusname”yi ilk defa 1944’te yayımladı. 1944 yılında konservatuar müdürlüğü yapmıştır. O her hâlinde ve görevinde vatani kutsal bilmiştir. Vatanın ulusal değerleri, onda müziğe ilham kaynağı olur. “Konservatuar Marşı” adlı şiirinde de bunu görmekte zorlanmayız.

*“Vatan senden alıp da sana verdik armağan,
Suyundan, toprağından, göğünden, bayrağından.”*

Konservatuar müdürlüğü yaparken arkadaşı Hüseyin Nihal Atsız’ı evinde misafir etmiştir, Atsız’la dört yıl sınıf arkadaşlığı yapmış yan yana yatakta yatmışlardır. Yemeğin ortasında köşkten İsmet Paşa’dan telefon gelmiş ve “Atsız’ı evinden çıkar!” denmiştir. Şairimiz de cevap olarak: “Atsız benim arkadaşım, eğer bir kabahati varsa sen polisini gönderirsin, tevkif eder, alır gidersin. Benim buna gücüm yetmez.” demiştir. Bu hal üzerine “İrkçılık- Turancılık Davası” güttüğüne hükmedilerek görevine son verilmiş ve tutuklanarak İstanbul’a gönderilmiştir. Muhtemelen şairimizin şiirlerinde çokça geçen Türk kelimesinin bir kemsî rahatsız etmesi de bu olayda etkilidir.

*“Rıhtımda dökülen kan Türk’ün kanı.”
“Bir yalın kılıcıydın Türk denen kahramanın.”
“Yerlerde komayıp Türk’ün öcünü.”*

On bir ay yargılanma sonrasında beraat etmiştir; ama iki buçuk yıl görev verilmeyerek adeta açlığa mahkûm edilmiştir. İki buçuk yıl aranın sonunda öğretmenlik mesleğine geri iade edilmiştir. Yargılanma döneminde bir polis ona: “Hocam, üzme kendini burası makam-ı Yusuf’tur.” demesi aklından hiç çıkmamıştır. Galatasaray Lisesi’nde öğretmenlik (1947-1951), Londra kültür ateşeliği ve öğrenci müfettişliği (1951-1954), İstanbul (Çapa) Eğitim Enstitüsü’nde öğretmenlik (1954-1959) görevlerinde bulundu. 1957’de “Kâtip Çelebi Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri” adlı kitabını yayımlayan Gökyay, bununla da yetinmeyip Kâtip Çelebi’nin Tuhfetü’l-Kibar fi Esfari’l-Bihar” ile “Mizanü’l-Hakk fi ihtiyari’l-Ahakk” adlı eserlerini bugünün Türkçesiyle yayımlamıştır.

Kültür Bakanlığı “1981 Yılı Şiir Başarı Ödülü”nü Orhan Şaik Gökyay’a vererek, onun şairliğini tescillemiştir. Orhan Şaik Gökyay, 2 Aralık 1994 tarihinde vefat etti ve cenazesi ertesi gün Üsküdar’daki Nakkaştepe Mezarlığı’na defnedilmiştir. Şairimiz, vatanını seven her ferdin kalbinde yatmaktadır.

GÖZ AÇIP YUMMUŞ GİBİ/TAHMİS**Tayyib ATMACA**

Ayaklarım yere basar gök üstümden uçmuş gibi
Yaram tomurcuğa durdu derdim çiçek açmış gibi
Yalan dünya pınarda bir avuç su içmiş gibi
*“Geldi geçti ömrüm benim, şol yel esip geçmiş gibi
Hele bana şöyle gelir, şol göz açıp yummuş gibi”*

Sinem ol yar hasretiyle ezelden beri yanıktır
Gözüm yumuk olsa dahi kalbim her dem uyanıktır
Diller yalan söylese de kalpler olaya tanıktır
*“İşbu söze Hak tanıktır, bu can bu gövdeye konuktur
Bir gün ola çıka gide, kafesten kuş uçmuş gibi”*

Sözün doğrusunu söyle yarası olan inciye
Çuvaldızla gömlek dikme diksin götür dikinciye
Adamı sözünden tanı kuyumcuysan bak inciye
*“Miskin âdem oğlanını, benzetmişler ekinciye
Kimi biter, kimi yeter yere tohum saçmış gibi”*

Çıngı düşer olur yalım yana yana çıkar közüm
Hesap kitap sırasında tartıya çekilir sözüm
Ah efendim yardım eyle anam babam var öksüzüm
*“Bu dünyada bir nesneye, yanar içim göynür özüm
Yiğit iken ölenlere, gök ekini biçmiş gibi”*

Tutup sinesin sinene sine bilip sardın ise
O hep senden kaçır iken sense ona vardın ise
Derdini derdinden bilip sevincini kardın ise
*“Bir hastaya vardın ise, bir içim su verdin ise
Yarın anda karşı gele, hak şarabın içmiş gibi”*

Bugün avazın çıkarken yarın sesin düşer pese
Sakın ola gamdan deme gözünü kaplayan sise
Koyacak yerin kalmadı hâlâ alırsın elbise
*“Bir miskini gördün ise, bir eksice verdin ise
Yarın anda karşı gele, hulle donun biçmiş gibi”*

Sıran bekle bir gün gelir topraktan evin değerler
Mezarlığa piden gelir üstüne helvanı yerler
Yılan çayan pay ederek nazik tenin bölüşürler
*“Yunus Emre bu dünyada, iki kişi kalır derler
Meğer Hızır İlyas ola, ab-ı hayat içmiş gibi”*

UMUDA SELÂM OLSUN**Hüseyin Kerim ECE**

Biliyor musun dostum her an ümitvâr oldum
Kesmedim umudumu nevbahar güneşinden
Bir tomurcuk büyüdü ya ben bahtiyâr oldum
Korkmadım gece ile gündüzün güreşinden
Kötüye zıt iyiye vefâlı bir yâr oldum

Gece olsa da gülüm karartmadım çevremi
Gerekli ışığımı kendim yaktım kalbimde
Çıkar için vermedim velveleye âlemi
Merak etmedim reis kim dünyalıklar kimde
Ucuz şikâyetlere ilaç yaptım meltemi

Anlayamam faydası nedir derin bir kinin
Silah taşımadım hiç ne evde ne de belde
Göz dikmedim malına mülküne ötekinin
Bana cennet adayı göründü her bir belde
Müşterisi olmadım yırtık bir pöstekinin

Selâm verdim Güneşe selâm verdim doğaya
Mehtap kardeşim oldu gece haldaşım oldu
Bir müjde gibi baktım her zaman dolunaya
Ufuk anladı beni yer arkadaşım oldu
Her an eyvallah dedim hem zorluğa hem kolaya

HECE TAŞLARI

Aylık Şiir Dergisi

15.sayı on5mayıs 2016

BU SAYIDA**Hayati Vasfi TÜŞYÜREK****Cemal SAFİ****Durdu GÜNEŞ****Ahmet YALÇINKAYA****Erol KOCA****İbrahim TÜRKHAN****Şükrü TÜRKMEN****Nuri PEKSÖZ****Mehmet TAŞ****Durmuş KAYA****Ramazan KILIÇ****Hızır İrfan ÖNDER****Muaz ERGÜ****Savaş ÇAKIR****Zekeriya YILMAZ****Mehmet GÖZÜKARA****Ali Kemal MUTLU****İsmet TAŞYÜREK****Haşim KALENDER****Abdulahkim EREN****Hasan KONÇ****Tacettin ŞİMŞEK****GELİP GEÇİYORUZ ÖMRÜN İÇİNDEN**

Yeryüzünün neresine gidersen gurbet orda başlar orada bitmez kim yolcu kim mukim kimseler bilmez ne zaman nerede fırtına kopar hangi topraklara sürgün gidersin hangi topraklarda sürgünün olur toprak sürgününü ne kadar saklar sen ne kadar sarılırsın toprağa kim kimin yâridir zaman gösterir.

Hayatın durumu gün günü tutmaz gökyüzü masmavi yerde kasırga ne şimşekler çakar ne boran olur ne derdini soran ne yaran olur kulakların doyar içi boş söze çöker yüreğine ince bir sızı ne dağ var yakında bir of çekecek ne kalbi kalbine yaslayacağın ümit korku arasına sıkışıp kendini kentine siper edersin.

Hasret çekiyorum öyleyse varım sılanın dumanı üstünde hâlâ insan damarlarım toprak olmamış canımı dişime taktığım zaman bir türküyle dağlanıyor içerim dilim dudağımı tutuşturuyor sofrayı kuruyorum kelimelerden hangi dost ne zaman misafir gelir kimin kısmetine ne sözler düşer şükür sofrasına bağdaş kurunca.

Kim medeni kim bedevi şehirde soran sorulandan iyi bilmiyor yolda otobüste tramvaylarda Allah'ın kulları Allah selamı ne vermeye ne almaya yanaşır yüzler birbirine aynanın tersi evler ki üst üste kibrit kutusu birbirine seslerine geçiren ya da birbirinden farklı mağara sesin yankısını içine çeken.

Dışardan bakana şiir dağınık içerden bakana tengi-terazi gönül kabının içinde olan sallanınca dışarıya sızıyor gönül sızısını dindirmek için parmak çalışıyoruz kaptan sızana günler birbirini böyle savıyor gurbet elde sabah akşam arası gelip geçiyoruz ömrün içinden her hatıra el ediyor bir yerde gezici tiyatro dünya dediğin bir gün yüzümüze kapanır perde.

HECE TAŞLARI**Aylık Şiir Dergisi****Genel Yayın Yönetmeni****Tayyib Atmaca****Yazışma Adresi****İhlamurkent Mh. Kıvılcım Sk.****F8/3 Odunpazarı/ESKİŞEHİR****Telefon: 0535 391 92 50****hecetaslaridergisi@gmail.com****15. Sayı 15 Mayıs 2016****ISSN: 2149-4509. (e-dergi)**

NEDİM'E MEKTUP**Hayati Vasfi TAŞYÜREK***Âşık Veysel Eliyle*

Hey Veysel Nedim'e uğrarsa yolun
Laleler sarardı soldu diyesin
Zevkine doyduğun şu İstanbul'un
Bizlere çilesi kaldı diyesin

Sâdâbatlarında sefa sürdüğün
Taşına acemi kurban verdiğin
Altını üstünü cennet gördüğün
Şehir çör çöpünen doldu diyesin

Uzat ki yetişsin suya elini
Yaptık vatan millet sahil yolunu
Fatih'in dev gibi bir heykelini
Dikmenin zamanı geldi diyesin

Büyük sultanlara deme bu hali
Sorsalar da cevapsız koy suali
Kanıyor içimde yara misali
Ayasofya müze oldu diyesin

Lâhuri şallardı güzelin tadı
Moda çıktı alttan üsten budadı
İslâmbol'muş amma eskiden adı
Nerdeyse İslâmbul oldu diyesin

Çöken çöktü boş bulduğu arsaya
Piyasamız esir karaborsaya
En iyimiz çanak tuttuk parsaya
Çıkarcı payını aldı diyesin

Otuzda kocaldı hakkı bilince
Fazla yazamadı kanun dilince
Anlatacak gerisini gelinde
Vasfi sana selam saldı diyesin.

GARDİYAN***Cemal SAFİ**

Kader kurbanına mağrur bakışın
Esaretten beter kor be gardiyan
Taşyürek denince şöyle bir düşün
Önünde saygıyla dur be gardiyan

Söyle gasbı mı var cinayeti mi
Neden engellersin ziyaretimi
Kime arz edeyim şikâyetimi
Adalet nerede var be gardiyan

Dostun kelimini sıradan sanma
Henüz çözülmedi öyle muamma
Bu milletten şair çok çıkar amma
Hayati gibisi zor be gardiyan...

Bir kez düşmeye gör aşkın narına
Yanardağlar volkan kusar bağrına
Kerem nasıl yanar Aslı uğruna
Sen bir de Vasfi'ye sor be gardiyan

Şayet meraklıysan bülbül diline
Dokunman kâfidir gönül teline
Yeter ki üstadın mahir eline
Bir kâğıt, bir kalem, ver be gardiyan

Yaşlı gözlerimde hasret tütmede
Kimi esirgesem elden gitmede
Tek ona saygıda kusur etme de
Cemal'i çarmıha ger be gardiyan!...

Hayati Vasfi rahmetli dostum çok sevdiğim iyi bir şair iyi bir insandı. Bin dönümün üzerinde sulak arazisi vardı ilk alabalık yetiştirmeyi yapan arkadaşımızdı hastalık geldi alabalıklar telef oldu aşk her şeyi alıp götürdü kara sevda beni de götürdüğü gibi.

Bir gün iki arkadaş yanına geliyor onları da tam tanımıyor, onlar “sen şairsin etrafın genişdir Farabi caddesinde bir lokanta açalım beraber yer içeriz hem de bu işleri çekip çevirirsin” diyorlar. Adamlar art niyetli, Hayati onların bu niyetini sezemiyor. Bu arada Hayati Vasfi'ye devamlı çek yazdırıyorlar. Bizimki de anlamıyor, şairin ticarete aklı ermez. Lokantada çok pahalıya mal olan bir lokanta bütün duvarları meşe ahşaptı. Lokanta tam bitmek üzereyken duydum ki Hayati Vasfi cezaevine girmiş. Ne işi var Hayati'nin cezaevinde bir yanlış yapmaz ki ceza evine girsin dedim. “Karşılıksız çekler yüzünden cezaevine girmiş” dediler.

Ziyaretine gittim, soyadım tutmadığından görüştürmediler. Yalvardım yakardım görüştürmediler ben geldim o duygu ile rahmetliye layık Gardiyan şiirini yazdım yolladım meğer cezaevinde mektubu okurlarmış önce gardiyanlar okumuş sonra müdürü götürmüşler müdür okumuş “yahu büyük adammış niye söylemediniz konuşturmadınız ki..” demiş. Hastalanmış, revire almışlar. İki ay revirde kaldı, orada rahat etti. Hayati Vasfi, Gardiyan şiiri için bana teşekkür etti. “Allah razı olsun bu şiiri yazdığın için” dedi. Çok güzel adamdı.

Minibüsle büyük postaneye gelmiş Ulustaki postaneye. Oradan jeton almış Demetevler bilmem neresinde postanenin önünde jeton satacakta da geçimini sağlayacak adam. Ramazan günü oruçlu mübarek hava sıcak aynı zamanda. Ben Akçay'dayım haberim olmadı kalp krizi geçiyor 1990 da çok da iyi bir şairdi Gardiyan şiirini onun için yazdım 1986 yılında.

Allah rahmet etsin nur içinde yatsın.

**Gül Demirbilek Hanımefendi ricamızı kırmadı Cemal Safi ile Gardiyan şiirinin nasıl yazıldığı üzerine sohbet etti. Bu yazı o sohbetin çözümlemesidir. Gül Demirbilek Hanımefendiye teşekkür, Cemal ağabey'e sağlıklı ömürler diliyoruz.*

JETONCU AMCA HAYATİ VASFİ TAŞYÜREK*

Durdu GÜNEŞ

Ortaokulda öğrenciyken onun Elbistan yıllığındaki “Lügatçemiz” şiirini okumuş çok beğenmiştim. Birçok kıtasını ezberlemiştim. Dost sohbetlerinde ezberden okurdum. Yemeniye “kelik” yoğurda “katık”/Bulgur pilavına “aş” derler bizde/Genç horoza “celfin” pilice “ferik”/Kümesine yollarken “kiş” derler bizde... diye başlayan ve İhtimal “ellaham” hatırla “tamam”/Biberli salçanın lakabı “çaman”/Gömlek için “yelek” kilota “tuman”/Söyledikçe Vasfi coş derler bizde... diye biten uzun bir şiir.

Şiirlerini severek okuduğum hatta ezberlediğim halk şiirinin bu önemli simasıyla kader bizi 1982 yılında K.Maraş’ta A. Saim Emirmahmutoğlu’nun matbaasında buluşturdu. A.Saim Emirmahmutoğlu ile kültür amaçlı “Turizm” isminde bir gazete çıkarıyorduk. Yayın kurulundaydım ve yazarıydım. Mesai saatleri dışındaki zamanım orda geçirdi. Edebiyat dostlarıyla A. Doğan H.Ejderha, A.Özen gibi candan dostlarla muhabbeti demlerdik. Hani “Geçmiş zaman olur ki hayali cihan değer” denilen günlerdi.

Bir gün A. Saim Hoca ile sohbet ederken H.Vasfi Taşyürek geldi. Fötr şapkalı, heybetli kendinden emin bir adamdı. Şiirlerini sadece kitapta, gazetede gördüğüm ve şiirlerini çok beğendiğim H. Vasfi karşımdaydı. O zamanlar bir şairle, yazarla karşılaşmak olağanüstü bir durumdu ya da bana öyle gelmişti. H. Vasfi, sohbet esnasında sohbetin konusuna göre anında irticalen şiir söyleyen biriydi. Mikrofonik sesi, tiyatral tavrı ve güçlü şiir yeteneği vardı. İrticalen söylemesine rağmen şiirde tekniğe dikkat ederdi. Akıcı şiirinde bir dimağ lezzeti hissedilirdi. Dinleyende gizli bir hayranlık uyandıran doğal bir keyif içinde şiirlerini söylerdi. Okurdu demiyorum hiç okuduğunu görmedim. A. Saim Emirmahmutoğlu K. Maraş’ta uzun süre mahalli gazete çıkarmış moda deyimle mahalli gazetelerin duayenydi. Demokrasiye Hizmet isimli gazeteyi uzun süre kesintisiz çıkarmış birçok yazarın şairin yetişmesinde rolü olmuştu. A. Saim Emirmahmutoğlu, H. Vasfi ile nasıl ilk defa karşılaştığını bana anlatmıştı. “Demokrasiye Hizmet gazetesini çıkarırken Hayati Vasfi imzasıyla şiirler geliyordu. Beğenerek yayınlıyordum. O kadar derin hoş şiirler ki ben bunu yazanın yaşlı başlı bir şair olduğunu sanıyordum. Bir gün matbaaya bir genç geldi. ‘Ben Hayati Vasfi’ dedi. ‘Askere gidiyordum, uğrayım dedim’ Önce inanmadım, o şiirleri nasıl böyle genç biri yazabilirdi, sonra sohbet edip ondaki derinliği anlayınca inandım.”

H. Vasfi K.Maraş’a geldiğinde mutlaka matbaaya uğrar. Şiirleriyle, coşkusuyla sohbele renk katardı. Yaşça çok küçük olmama rağmen iki yaşıt dost gibiydik. Daha sonra ben Ankara’ya geldim. Hem görev yapıyorum hem de hukuk fakültesinde okuyorum. Çok yoğun günlerdi.

H. Vasfi’nin de Ankara’ya geldiğini öğrendim. Çok vefalı bir insandı. Önemli günlerde tebrik kartı atmayı ihmal etmezdi. Kartta o günün anlamına uygun mutlaka yeni yazdığı bir şiiri yer alırdı. Bir yılbaşı kartında, “Ahlak ayaklar altında/Utanacak yüz bekliyor/İnci soğan kabuğunda/Fark edecek göz bekliyor” diye başlayan şiiri yazmıştı. Keşke onları saklayabilseydim. Ama bir yanda görev bir yanda öğrencilik ve kiracı olarak sık sık oradan oraya taşınmalar (Üç taşınma bir doğal afete bedeldir diye boşuna dememişler.) sonucu onları kaybetmişim.

Bir gün H. Vasfi’yi ziyarete gittim. Fevzi Çakmak Sokak’ta lüks tefriş edilmiş büroda iki sekreterden geçerek ulaştım. İsmimi duyar duymaz kapıda karşıladı beni. Şiir sohbet demlenmişti. O dönemler çok yoğun dönemlerimdi. Daha sonra bir araya gelemedik. Sonraki süreçte H. Vasfi’nin bir takım talihsizlikler yaşadığını, yoksul düştüğünü hatta bir telefon kulübesi yanında jeton satarak geçimini sağladığını öğrendim.

Bizimde o dönemler ekonomik zorluklar içinde ayakta kalmaya çalıştığımı belirtmeliyim. İrtibat kesilmişti. Ben Ankara’nın bir ilçesinde öğretmenliğe başlamıştım. Sonraki bir dönemde H. Vasfi’nin Demetevler semtinde bir telefon kulübesinin yanında jeton sattığını, Jeton almak üzere Ulus’a gelirken dolmuşta kalp krizi geçirerek öldüğünü ve (20.04.1990) memleketi Afşin’in Tanır kasabasında defnedildiğini öğrendim.

2004 yılında Sanatçı Mustafa Yıldızdoğan tarafından Tanır beldesine heykeli yapıldığını ve törenle açıldığını öğrendim. Yine Ferit Kam’ın “Sağlığında nice ehli hünerin/ Bir tutam tuz bulunmaz aşına/ Önce öldürürler onu açlıktan/ Sonra türbe dikerler başına.” Şiirini hatırladım. Aslında Rahmetli H. Vasfi sağlığında kendi dramını “Jetoncu Amca” şiirinde anlatmıştı.

JETONCU AMCA

Arkasında üçlü telefon kabini
Altında hasır iskemle
Seyyar satıcı tezgâhının başında
Jetoncu amcam
Bir başka adam

Her hali merak uyandırdı bende
Bir fırsatını bulup geçenlerde
Sordum şuradan buradan
Sadece adını yaşını memleketini söyledi
Ve ak saçlarını gösterdi
İşte elimde kalanlar dedi
Bırakmak istemedim peşini
Sordum gençlikteki meşgalesini
Çoluk çocuk nerde nasıllar dedim
Hepsinin eşi işi var dedi
Jetonları şıkırdattı avucunda
Birazda alt dudağını çiğnedi
Aldırma dostum benimki bu kadar dedi

Aradım buldum hemşerisini
Sofrası her yerde hanende imiş
Memurluk yapmış çiftçilik yapmış
Matbaa kurmuş gazete çıkarmış
Muhtarlık il genel meclisi üyeliği
Unvanında Belediye Başkanlığı da varmış
Şairmiş muharrirmiş
Beş tane kitap yayınlamış
Birde Eskişehir'de
1300 şair arasında
Bir eseri birincilik kazanmış

Yeniden uğradım dün akşamüstü
Dedim öğrendim maceranızı
Öğrendim hayatınızı sizin
Anlamı yok gizlenmenizin
Ve buluştuk bir akşam yemeğinde
Garip buldum dedi bu kadar ilgilenmeni
Yemekte sorguya çekti beni
O gün şiire şaire dair
Şöyle konuştu şair
Bizde kaderi bu şairlerin

İşte Âşık Veysel'imiz açtı
Senelerce kahvelerde
El açtırdık ekmek parasına
Amma öldükten sonra
Müzeler açtık
Büstler diktik hatırasına

Birde
Bak şairi azam Aldulhak Hamit'e
Cepler delik az çok
Amma ne zarar varki
Delikten düşecek

Diye anlatmış çilesini
Bunlar az geldiyse sana
Mehmet Akif'imizi hatırlasan
İki arkadaş bir paltoyla geçirmişler kışı
Çoğaltacak nice örnekler var
Ben şair sayılmam ama
Böyle yaşamış şair arkadaşlar

Benim içinde artık yakınlaştı son durak
Üç beş adım ya var ya yok

Dileğim şudur
Benim için saadet
Milletin mutluluğu
Devletin bekasıdır

Gerisi ne gam keder olur
Bizden göçtükten sonra belki
Eserimizle ilgilenecek
Üç beş şiir sever bulunur.

Hayati Abi üç beş şiir sevenlerden biri
olduğumu bilmeni isterim.
Allah huzur içinde yatırsın.

*Hayati Vasfî 1931 Afşin tanır doğumlu.
Çiftçilik, muhtarlık Belediye Başkanlığı, il genel
meclis üyeliği yapmıştır. Türk halk şiirinin
önemli siması olan H. Vasfî'nin Kalbimdeki
Arzu, Ashabı Kehf, Dile Gelen Anadolu, Ülkü
Tomurcukları ve Nazar isimli eserleri
bulunmaktadır.

Bazı şiirleri Mustafa Yıldızdoğan
tarafından bestelenmiştir. 1990 yılında vefat
etmiş olup mezarı Afşin Tanır'dadır.

DÖRTLÜKLER-I-**Ahmet YALÇINKAYA**

1.
Sihrin mi var ki artık bilmem kendi sözümü
Sana teslim etmişim, canım, ruhum, özümü
Ne seyrine doyulur ne girilir içine
Söyle, gözlerin sıcak bir yanardağ yüzü mü
2.
Sen bahar gibi gençsin ben yorgun ikindiyim
Zaman geri gitmez ki... Bir vurgun ikindiyim
Ne fark eder desen de farkımız dağlar kadar
Hazandan kalan hüznüm ve dargın ikindiyim
3.
Sarayında bir sadık köle gibi yer bulsam
Eritsen var gücünle, bilinmez, ziyan olsam
Yine sana dönerim fiziği yok sayarak
Dirilirim özlemle, yansam ya da kavrulsam
4.
Benimsin ey sevgilim istesen istemesen
Bahtiyar olmaz aşkı, gülü ve sözü kesen
Kaderine inanmak zor olmasa gerekir
Elemi at üstünden, yaşamaz suya küsen

CENNET OLUR BU VATAN**Erol KOCA**

Kar erisin yaz göstereceğin yüzünü
Gül açınca cennet olur bu vatan
Türlü çiçek bezer ovasını düzünü
Yaz gelince cennet olur bu vatan

Bedeninde can damarı dereler
Âşıkların türkü şiir sıralar
Gün vurunca güzelleşir buralar
Kış geçince cennet olur bu vatan

Sarıçiçek sümbül ile söyleşir
Gelincikler utancından allaşır
Lâle nergis birbiriyle dilleşir
Bahar olsun cennet olur bu vatan

Koyun kuzu meleşince ovada
Küheylanlar şaha kalkar tavlada
Baba leylek görününce havada
Gün açınca cennet olur bu vatan

Arı süzer çiçeklerin balını
Meyve bükür ağaçların dalını
Mevlâ sever çabalayan kulunu
Çalışınca cennet olur bu vatan

Harman olur tarlaların ekini
Şükür dolu köylümüzün çıkını
Gözü görmez bu dünyanın mülkünü
Şükredince cennet olur bu vatan

Sarı yaprak turuncudan kızıla
Yeşil zümrüt dönse bile hazana
Horoz sesi karışınca ezana
Gün doğunca cennet olur bu vatan

Ayrık gibi ayrışmadan kökümüz
Yumruk gibi tek yürektir halkımız
Sen-ben yoktur neremizde farkımız
Bir yaşarsak cennet olur bu vatan
Hür yaşarsak cennet olur bu vatan

AFŞİN'İN SUSMAYAN SESİ

İbrahim TÜRKHAN

Kimi şairler, hayatta oldukları yıllarda kaleme aldıkları şiirleriyle dört bir yanda tanınırken, kimi şairler ise fazla tanınmadan hayattan göçer giderler. Birinci gruptakilerin çok tanınması onların kalemlerinin çok güçlü olmasından kaynaklanmadığı gibi, ikinci gruptakilerin tanınamaması eserlerinin etkileyiciliğinin az olmasından kaynaklanmaz. Diğer yandan ilk gruptakiler bir süre sonra unutulabilirken, ikinci gruptakilerin ise bir süre sonra hatırlanması da söz konusudur.

Bu yazıma konu edineceğim şair ise, bir bakıma ilk iki gruptan farklı bir yerde durmaktadır: O, hayattayken de, vefatından sonra da hiç unutulmamış, eserleriyle memleketinin sesi, soluğu olmayı başarmış bir şairdir. Onun kim olduğunu daha açık ifadelerle dile getirmek gerekirse, meseleye ta baştan, ortaokul yıllarımdan başlamak gerektiğini peşinen söylemeliyim. Evet, Afşin'de ortaokulda okuduğum yıllarda, yanlış hatırlayabilirim ama ya Türkçe kitabındaydı, ya da Afşinli şairlerle ilgili bir kitapta Afşin Yöresinde halk arasında kullanılmakta olan eski kelimelerle ilgili bir şiirle karşılaşmıştım. Şiir şöyle başlıyordu:

*“Yemeniye “kelik”, yoğurda “katık”,
Bulgur pilavına “aş” derler bizde.
Genç horoza “celfin”, pilice “ferik”
Kümeşe yollarken “kış” derler bizde.”*

O şiirdeki tırnak içerisine alınan kelimelerin bir kısmı bizim köyümüzde de kullanılıyor olduğundan, bana pek de yabancı gelmese de, başka yöredeki okurlar için, ilk anda yabancı geleceği ya da pek bir anlam ifade etmeyeceği de aşikârdı. Şiirin devamını okuyup, sonuna çıkınca altında şairinin ismini gördüm: Hayati Vasfi Taşyürek. Şiirinde kullandığı kelimeler bana yabancı değildi ama isim yabancı gelmişti. O yaşa kadar adını öğrendiğimiz şairlerimiz arasında onunkine hiç rastlamamıştım. Sonra nereden öğrendiğimi de hatırlayamayacağım, şairin, Afşin'e bağlı Tanır Kasabası'ndan olduğunu öğrenince, şaşırmıştım. O güne kadar okulumuzun kütüphanesindeki kitaplarından görerek, Sultanüş Şuara Necip Fazıl'ın adını öğrenmiştim. Ondan sonra, Hayati Vasfi Taşyürek'in de Kahramanmaraşlı olduğunu öğrenince, bir kere daha gururlanmıştım. “Lügatçemiz” şiirinin bende başka bir hatırası daha vardır. Önce, şiirin son dördünlüğünü okuyalım:

*Ameleye “ırgat” yokuşa “bayır”
Çokbilmişe “eke” kollama “gayır”
Bıkkınlığa “ateh” sevaba “hayır”
Üzüm reçeline “teh” derler bizde.*

İşte bu son dördünlükte yer alan “teh” kelimesinin ne anlama geldiğini öğrenmek için internetten arama yaptığınız zaman, karşınıza kelimeyle ilgili her hangi bir bilgi çıkmadığını görürsünüz. Teh, Kahramanmaraş'ın Afşin ve Elbistan yörelerinde güzün üzümler toplandıktan sonra, çekirdeğiyle birlikte kaynatılmasıyla elde edilen ve çok lezzetli, pekmeze reçel arası bir yiyecek türüdür. Özellikle üzüm bağının bol olduğu köylerde yaygın olarak yapılmakta olan tehi, ben o yaşa kadar bir kere bile görmediğim ve hayalimde canlandıramadığım tehin ismini bu şiir vasıtasıyla duymama rağmen, kendisinin ne kadar tatlı olduğunu, yıllar sonra annemler yaptığı zaman ancak anlayabilecektim. Günümüzde ne yazık ki, artık unutulmaya yüz tutan tehi arayıp bulmanızı tavsiye ederim. Yerken, Hayati Vasfi'yi de yâd edeceksiniz. Bu arada şunu da itiraf etmeliyim ki, “Lügatçemiz” şiirinin de, şiirde yer verilen tehin de tadı hâlâ damağımdadır. Şimdilerde bile, köye her gittiğimde teh yapan var mı diye sorduğum, bulamayınca üzüldüğüm olmuştur.

Türk edebiyatının şairlerine aşinalığı olanlar bilirler ki, birçok farklı düşüncede olan şairlerimiz, kendi düşünce yapısında eserler vererek, edebiyatımızın zenginleşmesine katkıda bulunmuşlardır.

İşte onlardan biri de, yazdığı memleket ve vatan kokulu şiirlere ek olarak, yukarıda giriş kısmını verdiğimiz “Lügatçemiz” şiiriyle Türk edebiyatında kalıcı yer edinmeyi başarmış şairlerden biri olan Hayati Vasfi Taşyürek'tir.

Onun şiirlerinde geleneksel ‘aşık edebiyatı’ tarzının hâkim olduğunu, ilk okuduğunuzda fark edebilirsiniz. Şiirlerinde mahlas olarak kendi adını kullanmış olup, şiirleri Kalbimdeki Arzu- 1960, Yedi Uyurlar- 1963, Dile Gelen Anadolu- 1973, Ülkü Tomurcukları- 1976, Ebesinin Oğlu, Acılar Bulutu ve Nazar adlı kitaplarında toplanmıştır.

Bir şair, hele hele geleneksel şiirimizde beslenen bir şair olur da, aşk şiiri yazmaz mı dersiniz. Hayati Vasfi Taşyürek de, elbette ki diğer birçok konuyu ele aldığı gibi, aşk konusunu da ele almış ve bir kısmı kendi devrinde ve sonraki yıllarda özellikle Kahramanmaraşlı halk ozanları tarafından bestelenip söylenen birçok aşk şiiri kaleme almıştır. Onların içinde beni en çok etkileyen şiir, sanatçı Mustafa Yıldızdoğan’ın o güzel yorumundan dinlediğim bir şarkının sözleri olarak karşıma çıktı: “Saçların.” İlk başta sıradan bir şarkı gibi gelse de, Hayati Vasfi Taşyürek’in, kim bilir bir zamanlar sevdalandığı o meçhul güzelin saçlarını tasvir ederken kullandığı kelimeler, her dinleyicide mutlaka benzer etkiyi yapmıştır, yapacaktır:

*“Söküp atılmıyor bende mi kusur?
Doğarken kök salmış öze saçların.
Bir kara sevda ki, ya büyü ya sır,
Sığmıyor kalem, söze saçların.*

*Örgüde bir başka, düzde bir başka,
Gizlendiği zaman nazda bir başka.
Omuzda bir başka yüzde bir başka,
Kırpık olmuş inmiş, göze saçların.*

*İpekten, sırmadan tel tel yaratmış,
Telini bir ömre bedel yaratmış.
Sanki Vasfi için özel yaratmış,
Dört mevsim bir başka taze saçların.”*

Siyaset, her dönem birçok insanın ilgi duyduğu, kiminin hep yarar gördüğü, kiminin ise çoğunlukla zarar gördüğü bir konu. Elinde kalem, gönlünde ilham olan bir şairin en son ilgilenmesi gereken bir konu olan siyasete, Hayati Vasfi de ilgi duymuş ve bir dönem Tanır Kasabasının belediye başkanlığını yapmıştır. Normal kimliğiniz ne olursa olsun, eğer siyasete soyundunuz da, kıyısından köşesinden bir makam elde ettiyseniz, çevrenizdekileri tam da onların arzu ettiği tarzda memnun edememe riskiniz var demektir. Makamın büyüklüğü önemli değildir, sizden beklentinin büyüklüğü ve onu gerçekleştirme durumunuzdur asıl büyük olan. İşte Hayati Vasfi de belediye başkanlığı yaptığı dönemde, herkesin hemfikir olduğu üzere Tanır’a elinden geldiğince hizmet etmiş, kasabanın çehresini değiştirmiş, birçok insanın iş gücü sahibi olmasını sağlamış ama şair yüreğinin nazikliği ile siyasetin katı kuralları arasında, o günlerin şartlarında gelgitler yaşamış ve belediyecilerin kaderinde var olan gelen, halkı memnun edememe durumu, doğal olarak onun da başına gelmiştir. Bence, Hayati Vasfi’nin şairlik yönünün tanınmasını engelleyen en büyük etken, siyasete girmesi olmuştur. Kendisini bir şair olarak seven birçok insanın, başkanlık döneminde parti rekabeti meselesinden ve hizmetlerini yeterli görmemelerinden dolayı, sonraki seçim döneminde seçilememiş ve onun gönlünün kırılmasına yol açmıştır. Dahası terk-i sıla etmesine de sebep olmuştur. Şair son zamanlarını Ankara’da geçirmiş, vefatından sonra Tanır’a defnedilmiştir.

Evet, Hayati Vasfi Taşyürek, soyadı gibi taş yürekli biri değil, aksine, Tanır Kasabasındaki Ayrandede gibi hep ilham kaynayan bir yürek sahibiydi. Hayat serencamı ne olursa olsun, şiirleri günümüzde de halk ozanları, şarkıcılar ve okurlar tarafından beğeniyle okunan, dinlenen bir şairdir. Kendi yöresinin sesini, soluğunu dizeleri vasıtasıyla başka diyarlara da duyurmaya çalışmış, adı, önce hatırlanıp sonra unutilan da, önce unutulup sonra hatırlanan da olmamış, belleklerde hep var olagelmıştır. Bir gün Tanır’a gider de, hemen merkezde şarılıtsı Hurman çayının şarılıtsısına karışan Ayrande de kayaların arasında suyun çıktığı yerdeki parka varırsanız, şairin heykeli size, “Hoş geldiniz.” diyecektir. Onun dizeleri, çağlayarak akıp, Hurman Çayı vasıtasıyla uzak diyarlara giden sular eşliğinde, kulaklarınızda yankılanacaktır.

Unutmayın...

USANDIM

Şükrü TÜRKMEN

Gönülden gönüle giden bir yolda
Keklik gibi seke seke usandım
Merağım kalmadı parada pulda
Dişlerimi sıkı sıkı usandım

Hasretiyle için için ağladım
Resmine bakarak gönül dağladım
Umudum kaybettim, kara bağladım
Yollarına baka baka usandım

Baharı unuttum, güzü kokladım
Sevdamı gönlüme sardım sakladım
Belki gelir diye her gün bekledim
Yokluğunu çeke çeke usandım

Bazen boran oldum bazen kar oldum
Bazen ahbap oldum bazen yâr oldum
Bazen ateş oldum bazen kor oldum
Gözyaşımı dökme dökme usandım

Hüzünle kararttım sevgi dağımı
Gazele döndürdüm İrem bağımı
Sevdama örülen hicran ağımı
Gece gündüz söke söke usandım

GAM EZGİLERİ

Nuri PEKSÖZ

Kötürüm bir kalple düştüm yoluna
“Tenhalarda kalma gel” diyen olmaz
Adımı bir kere almaz diline
“Şad ol bu cihanda gül” diyen olmaz

Ümmiyim bilemem hurufatını
Edeple aşk ile öğren zatını
Hayran ol da seyret sen miratını
“Zübde-i Âlemsin bil” diyen olmaz

Vurgunlar yesen de ersin demezler
Cinnete bürünsen yârsin demezler
Dostun visaline ersin demezler
Geçersin canından “öl” diyen olmaz

Kurur da güllerim gam ayazında
Döküldüm, kırıldım yârin yüzünde
Ağladı türküler sükûn sazında
“Kederi bestele çal” diyen olmaz

Bentler kurdum durulasın ey kalbim
Tuğyan ettim yorulasın ey kalbim
Menzil diye sorulasın ey kalbim
“Bu Hakk’ın selamı al” diyen olmaz

Sitemkârsın gözlerdeki yalana
Şaki oldun girdin bunca talana
Dost mu dersin her yüzüne gülene
“Bir Name yaz bana sal” diyen olmaz

Bu sahrada kıran olur âh kalır
Her vurgundan geri bu günah kalır
Yerde mezar gökte mihri mah kalır
Ey **Atba** yaşını sil diyen olmaz.

HAL EHLİ BİR İNSAN

Mehmet TAŞ

Hayati Vasfi Taşyürek; iriyarı görünüşü, başında fötr şapkası ve kalın sesiyle siyah beyaz Türk filmlerinin birinden fırlamış köy ağası gibiydi. Hani bazı meslekler bazı sanatlar vardır insanın dış görünüşüyle özdeşleşir de ilk bakışta hemen bu şairdir bu müzisyendir diye kanaate varırsınız Abdurrahim Karakoç'un fiziki görünüşünü şiirle bağdaştırırsınız ama Hayati Vasfi'yi bu görünümüyle hiçbir sanatla bağdaştıramazsınız.

Ancak o iri yarı görünüşünün altında yufkacık bir yürek yattığını insanı hemen etkileyen o davudi sesiyle sohbete başlayınca anlırsınız.

Ustaca seçilen kelimelerin ustaca sıralanışında mı dersiniz, kelimelere yüklediği hassasiyette mi dersiniz bilmem ama ne zaman karşılaşsam derin bir saygı derin bir muhabbet besledim Hayati Vasfi Taşyürek'e. Bugün bu değerlerle dolu anılarımın olmadığına hayıflanıyor olsam da onları yeniden bir araya getirme aynı masa etrafında yeniden toplanma şansını maalesef kaybettik.

Hayati Vasfi Taşyürek, Lugatçemiz şiiriyle ön plana çıkıyor gibi görünse de aslında o şiiri ön plana çıkartan tamamen yöresel bir ağız olmasından kaynaklanıyor diye düşünüyorum. Taşyürek, aşk dolu hamaset dolu şiirlerini davudi bir sesle okunduğunda insanı başka diyarlara taşır adeta kendinden geçirirdi.

*"Bir elim tespih çeker, haktan rahmet dilenir,
Öbür elimde, isyanın; günahı sergilenir.
İnsan mıyım; hayvan mı, bilemedim ben neyim,
Ya Rab birlik nasip et; zıtlıklar içindeyim..."*

Zıtlıklar adlı şiirindeki muhasebe ince bir üslubun, hassas bir söyleyişin eseriymiş

*"İpekten sırmadan, tel tel yaratmış
Telini bir ömre bedel yaratmış
Sanki Vasfi için özel yaratmış
Dört mevsim bir başka taze saçların"*

Saçların şiiri bir övgünün tel tel sıralanışı olarak ses verir.

Rahmetli Hayati Vasfi Taşyürek'in sanat yönü sanat eleştirmenlerinin değerlendirmeleriyle daha iyi anlaşılacaktır. Ben türkü olmadan da sevmiştim Saçların şiirini.

Büyük keyif duyduğum feyz aldığım ve yanında bulunmaktan da gurur duyduğum birkaç anımı da bu vesile ile şair dostlarla paylaşmazsak bu güzel hatıra yarın bizimle birlikte gider.

Elbette geçen bunca zamandan sonra bazı ayrıntıları hatırlamak zor olacak. Rengini hatırlamadığım ama markasını çok iyi hatırladığım bir arabası vardı. Şevrole / Impala. O zaman lüks arabalardandı. Öyle yumuşak amortisör takımı vardı ki araba durduğunda bile arabanın arka tarafı esnemeye devam ederdi. Dernekler tarafından organize edilen gecelere bu arabayla giderdik.

Zaten o zamanlar da Elbistan'da araba sayısı iki elin parmaklarını geçmeyecek kadardı.

Bahar mevsimi olmalıydı. Rahmetli Abdurrahim Karakoç ve rahmetli Hayati Vasfi Taşyürek ile birlikte bir program için Darende'ye gitmiştik.

Darendeliler o gece şiire doymuştu. Hayati Vasfi sahneye çıktığında o tok sesiyle zaten bütün salonu dolduruyor dinleyicileri diyardan diyara dolaştırıyordu.

Abdurrahim Karakoç ve ben de birer ikişer şiir okuduk. Program bittikten sonra yeniden memlekete dönüyoruz. Yol o kadar çok uzun değil, bir de yağmur yağıyordu. Yer yer çakan şimşekler karanlığı parçalarken yola esrarengiz bir hava veriyordu.

Bir ara Abdurrahim ağabey bana, yarı şaka yarı ciddi "Sen bir daha gelme bizimle" dedi. Bozuldum. Neden diye sormaya cesaret edemedim.

Hayati ağabey sordu benim yerime. "Dünkü çocuk benden fazla alkış alıyor." Haklıydı da o şair ne kadar dev olsa da şiir okuması o kadar cılız kalıyordu.

Hayati ağabey “Yahu Abdurrahim, ben sana hep demiyor muyum? Şiiri sen yazarsın ben okurum. Eh Mehmet de güzel okuyor” dedi.

İki dev şair arasında ben gibi bir çömezsin sohbete konu olması gururumu okşasa da utandım.

Abdurrahim ağabeyi Elbistan’da bir akrabasının evine bıraktık. Ev kimindi hangi mahalleydi şimdi hatırlamıyorum... Vakit hayli geç olmuştu. Bu saatten sonra Hayati ağabeyin Elbistan’a yaklaşık 35 km uzaklıktaki Tanır Köyüne gitmesine gönlüm razı olmadı. Bizde kal bu gece. Sabah kahvaltıdan sonra gidersen diye teklifte bulundum.

Evimiz; Elbistan’ın en işlek yerinde, duvarı kerpiç, tavanı mertek, fındık salon, çekirdek sofa bir evdi. İçinde yaşayanların garibanlığını inkâr etmeyen evde, bir tane somya ve yerde serili birkaç küçük yer minder vardı. Buna rağmen Hayati ağabeyi ağırlamak bize bir külfet getirmedi.

Ağırlamaktan şeref duyduğumuz misafirimizi somyaya hazırladığımız yatakta yatırmakta bizim misafirperverliğimizin gereği idi. İçerde her şey yerli yerine yerleşirken; dışarıda gök yırtılmışçasına yağmur yağıyordu. Toprak dam daha fazla dayanamadı gecenin yarısında damlamaya başladı.

İkram var dayaktan beter. Gece gece yola gitmesin diye misafir ettiğimiz misafirin somyasının üstü dâhil odada akmayan yer yoktu.

Gecenin geri kalan kısmını kovalara damlayan suları sayarak geçirdik. Sabahın ilk ışıklarında yola çıktığında yorgunluktan bitkin bir durumdaydı.

Ondan sonra ne zaman karşılaşsak o sanki o geceyle alay eder gibi gülümser, ben o gecenin mahcubiyetiyle kızarırdım.

Ankara’da jetoncu amca olduktan sonra bir daha görüşemedik.

“Güzel insanlar güzel atlara binip gittiler.”

Önce Hayati Vasfi sonra Abdurrahim Karakoç ve niceleri.

Yerleri nur olsun.

ATEŞTEN KIRMIZI KARDAN BEYAZIM

Durmuş KAYA

Mavi sularına bir resim çizer
Ateşten kırmızı, kardan beyazım
Kara gözlerinde hülyâlar gezer
Peygamber kokuşlu baharım, yazım
Ateşten kırmızı, kardan beyazım

Demlenince yıldızından ayından
Zaman destan destan geçer kıyından
Şehitler geliyor sanki toyundan
Sevgili’nin öğündüğü şahbazım
Ateşten kırmızı, kardan beyazım

Başımı kaldırıp ufkuna baksam
Yaslanıp göğsüne kokunu çeksem
Bulut bulut olsam, üstüne çöksem
Göklerde inlerken tek bir niyazım
Ateşten kırmızı, kardan beyazım

Bir kan türküsüdür aşkın ahengi
Şahlanır koynunda çağların cengi
Bayrağın rüzgârı, güllerin rengi
Hıçkırın bülbülüm, gamlı avazım
Ateşten kırmızı, kardan beyazım

Oğuz oymağından, Kayı boyundan
Kınalı kuzular içmiş suyundan
Gün tülünü bükerek geçer koyundan
Yüce Mevla oldurunca olmazım
Ateşten kırmızı, kardan beyazım

Aynalı Çarşı’yı çığırışan ağıt,
Dağlar başındaki efkârı dağıt
Ne bir ipektenim, ne de bir kâğıt
Alnıma kurşunla yazılmış yazım
Ateşten kırmızı, kardan beyazım

İPEK YÜREKLİ BİR ŞAİR

Ramazan KILIÇ

1931 yılında Afşin ilçesinin Tanır köyünde doğan Hayati Vasfi'nin annesi Zehra Hanım, babası ise emekli Yüzbaşı Hüseyin Dede efendidir. 1957 yılında muhtar olan Hayati Vasfi 1968 yılında, kasaba olan Tanır'a Belediye Başkanı seçildi. İl Genel Meclisi üyeliği ve 1980'li yıllarda da sendika yöneticiliği yaptı.

Hayati Vasfi şairliğin getirdiği hazır cevaplılığının yanı sıra aynı zamanda bir söz sarrafıydı. İçinde yaşadığı toplumun söz temsilcisi, yol göstereni, hedef belirleme vasfına sahip bir edibiydi. Duygularına ve sinirlerine son derece hâkim, ruhen de kaim bir insandı. Vasfi; kaba tavır yerine diliyle tokat atmasını bilir, verilmesi gereken dersi-sözü yalın bir kılıç gibi kullanan, beyni ve yüreği temiz, kan, kin, herhangi bir menfi ideoloji ile beyni kirlenmemiş; vatan, bayrak, din ve insanlık sevgisini aşan dar bir milliyetçilik anlayışından uzak, idealist bir Türk milliyetçisiydi.

Şair, soyadına uymayan, sosyal hayatında gani gönüllü ve cömert bir insandı. Çalışır-kazanır, bütün kazancını da bir günde eş ve dostlarıyla bitirebilirdi. Gelecek kaygısı ve zaman telakkisi yoktu. Benimde içinde bulunduğum bir sohbet halkasında, akranlarından bir kişi; "Vasfi efendi, gerek hükümet erkânından gerek iş çevresinden, gerekse de bürokrasiden birçok eşin dostun var. Senin yerinde başka biri olsaydı şimdiye kadar bu avantajını kullanır, çok zengin ve servet sahibi olurdu. Sen bu avantajını niçin kullanmadın" diye konuşunca, Şair; "Biz şairler cesur ve pervasız yaşayan insanlarız. Üç tane büyük korku bizde yoktur. Bunlardan birincisi sefalet, ikincisi hastalık, üçüncüsü ise ölüm korkusudur. Ben ölümden korkmuyorum ki hastalıktan korkayım. Hastalıktan korkmuyorum ki sefaletten korkayım ve sefaletten korkmuyorum ki güç ve iktidar sahipleri önünde boyun büküp, el pençe divan durayım" diyerek hayat felsefesini ortaya koyan gönül ehli bir insandı. O, ilhamını Hak'tan alan, yüzünü de halka dönerek yaşayan halk, hiçbir yere dayanmadan, kendi ayakları üstünde durabilen bir tavrın adamıydı. Bir bayram sabahı camiden çıktıktan sonra cadde de bayramlaşma adına teşebbüs ettiğim anda, "Bizim bayramlaşmamız yolda olmaz" diyerek hamlemi boşa çıkaracak kadar gelenek görenek ve adetlere bağlı sağlam bir yapının mensubuydu.

Hayati Vasfi Taşyürek'in edebi hayatının şekillenmesinde Şair-Asıl adı Durdu Mehmet Sağ olan şair, 1922 yılında Elbistan 'da doğdu. İlk ve ortaokulu bitirdikten sonra ailesinin geçimini sağlamak için ticarete başladı. Daha sonra sevdiği kızla evlenebilmek için liseyi bitirdi. Ardından Ankara Hukuk Fakültesine kaydını yaptırdı. Fakültede okurken amansız bir hastalığa yakalandı. Fakülteyi bitirip avukatlığa hazırlandığı günlerde 28 yaşındayken (1950) vefat etti.-Ferahi'nin büyük etkisi olmuştur. Şaire "Vasfi" mahlasını Ustası Ferahi vermiştir. Ferahi'nin gösterdiği yol-yordamı takip eden Hayati Vasfi, halk şiirine kendi sesini de katarak heceyi yeniden yorumlamıştır. Bu ses, hece şiiri adına yeni bir çığır açarak kendi dönemi ve dönem sonrası için bölge şairlerine yeni bir nefes olmuştur.

Şair, gençlik yıllarından olgunluğa geçerken kendi üslubunu bulmak üzere yoğun bir çalışma-araştırma-okuma dönemi yaşar. Bu gayretinin sonucunda ciddi bir donanıma sahip olur ve ilk eseri olan 'Kalbimdeki Arzu'yu yayınlar. Daha sonra 'Ashab-ı Kehf', 'Dile Gelen Anadolu' ve 'Ülkü Tomurcukları' yayınlanır. Ölümünden sonra ise 'Barışa Hizmet' ve 'Nazar' isimli kitapları şiir severlere ulaştırılır.

Taşyürek, aşk, sevgi, hasret, memleket ve kahramanlık şiirleri yazdı, gür bir ses tonuna sahip, belagati yüksek olan şairimiz irticalen de atışmalar yapardı. O, soyadına inat, sevgi dolu, ipek gibi yumuşacık bir yüreğe sahipti.

"Gel artık bekletme hasretlik yeter

Bastığın mermerde karanfil biter

Hayati'ye hayat ölümden beter

Kolunda sen yoksan ela gözlü yar" derken sevgi ve hasreti yüreğinde harmanlar, kâh bahtına sitem eder, kâh şükür dualarında Hakk'a teslimiyetin gönül huzurunu hisseder ve hissettirirdi.

"Talihin yâr değilse eşin düztaban çıkar

Ceylan bakışlım dersin gözünde çıban çıkar

Yokta tanımayanlar varda akraba çıkar

Ananı ağlatanın başında baban çıkar

Vasfi'ye ağam deme belki de çoban çıkar." satırlarında, bilge bir duruş sergileyerek Türk'ün kocası makamından seslenirdi. Kader karşısında yapılacak çok da bir şeyin olmadığını "sen övme işin övsün" deyimine kanat çalıp geçerdi.

Zaman olur dualarında Hakk'a teslimiyetin huzur ve huşusunu bulur;

"İrisinde ufağında

Şaşırma nefis dağında

Nemrut'un ateş bağında

İbrahim'e gül et beni.

*Çıkmazsa vuslat avına
Vasfı ne ile avuna
Nil nehrinde Firavun'a
Mezar olan sel et beni.” derdi.*

Memleket kaygısı ve sevdasının şairde çok yoğun yaşandığını biliyoruz.

*“Seninki bir sırma saçın
Ya bir fidan boyun derdi
Beni yakan için için
Kentin derdi köyün derdi”* mısrası bu yoğunluğu anlatır bize.

Zaman zamanda ecdat yadigarı yerlere çektiği hasreti iliklerine kadar yaşadığını görürüz. Bir Avrupa gezisi sırasında Budapeşte’de iner ve Tuna nehriyle dertleşmek ister:

*“Buluştuk Budapeşte’de
Tuna yandı ben ağladım.
Geçmiş yâd ede ede
Tuna yandı ben ağladım”* der.

“İstanbul’da Aradıklarım” şiiri ile de İstanbul’un şahsında memleketin genel ahvalini anlatır.

*“Bağrında al bayraksız gezenlerin kiri var
Sularında bölücü güçlerin zehiri var
Uyandırmıyor seni akan oluk oluk kan
Kendine dön kendine toparlanmadan yakan.*

*Silahsız hareketin çekecekken başını
Gene mi Anadolu’m silecek gözyaşını
Öz benliğine dön ki devlet millet kurtulsun
Benim gözümde ancak o zaman İstanbulsun.”*

derken ise bir yerin kıymetini artıran esas unsurun insan olduğuna parmak basarak zihinlerimize, bizi biz yapan değerlere sahip çıkılmaması durumunda ne memleket bize ait, ne de biz o memleketi aidiz fikrini işlemeye çalışır.

Kısacası şairi bir cümleyle tarif edecek olursak; “O Mevlana’da coşan. Yunus’ta ummanlaşan bir sevdâ’nın adıdır.

*“Gurbetlerde kalan yolcu gel sevelim sevillelim
Her sorunun cevabı bu bil sevelim sevillelim.”*
“Ete kemiğe büründüm/ Yunus diye göründüm” diyerek kendini özetleyen Yunus Emre’yi yüzyıllar sonra en güzel şekilde anlatan Hayati Vasfı şairliğin zirvesine çıkmış, Konya’da yapılan Yunus Emre Şiir Yarışması’nda takdir ve taltif edilerek birincilik ödülüne layık görülmüştür.

*“Beşerin beynine sevgi mührünü
Vuran kimdir dedim Yunus dediler.
Hoşgörü harcıyla huzur şehrini
Kuran kimdir dedim Yunus dediler.”*

Müteşebbis bir kişiliğe de sahip olan şair, Afşin’e ilk matbaayı kuran ve “Efsus” adındaki ilk gazeteyi de çıkaran kişidir. Eserleri birçok ünlü sanatçı tarafından bestelenmiş olan şair, en ufak bir menfaat beklemeksizin eserlerini adeta hibe etmiştir.

Varlıklı bir ailenin çocuğu olmasına rağmen başta da ifade ettiğimiz özelliklerinden olsa gerek, özellikle hayatının son zamanlarını zorluklar içinde geçirmiştir. Biz o’nu “Lugatçemiz”le tanıdık, “Jetoncu Amca”yla Hakk’a uğurladık. 20 Nisan 1990 yılında Ankara’da vedalaştı dünyayla. Mezarı Tanır köyünde bulunmaktadır.

Ruhu şad, mekânı cennet olsun.

HÜZÜNKÂR

Hızır İrfan ÖNDER

Her gece dalamam pembe rüyaya
Kalbimde hüznün var gözlerimde yaş
Dayanamaz oldum çirkef dünyaya
Kalbimde hüznün var gözlerimde yaş

Yüreğim yağmura hasret bir toprak
Umudum hazanda kurumuş yaprak
Anladım mutluluk benden çok ırak
Kalbimde hüznün var gözlerimde yaş

Baharım güz olur, yazım karakış
Hayatın çilesi yüzümde nakış
Tüketiyor beni Tanrım bu akış
Kalbimde hüznün var gözlerimde yaş

Hayallerim, gerçeklerim hüzünkâr
Hiç olmadım bu dünyada bahtiyar
Genç olmadan birden oldum ihtiyar
Kalbimde hüznün var gözlerimde yaş

Zemheride pişer, yazın donarım
Her çocuğun gözyaşında yanarım
Sükûtî’yim acılarla kanarım
Kalbimde hüznün var gözlerimde yaş

HAYATİ VASFİ TAŞYÜREK

Muaz ERGÜ

Kahramanmaraş şairleriyle, âşıklarıyla meşhur bir şehrimiz. Pınarlarından adeta şiir kaynıyor, derelerinden türkü akıyor, bulutlarından söz yağmurları yağıyor. Mümbit bir kültür toprağı... Hayati Vasfi Taşyürek de bu bereketli toprağın bize sunduğu değerlerden. 1931 yılında Afşin'in Tanır Beldesinde doğuyor. Annesi ve dayısının izini takip ederek âşıklık geleneğine uygun şiirler yazıp, söylüyor. Kurumsal eğitim almadan kendini yetiştiren biri. Ustası âşık Ferahi Ona Vasfi mahlasını veriyor. Doğduğu Tanır Beldesi, yüksek tepelerle çevrili bir havzadadır. İçinden Hurman Çayı akar. Yani dağlara, tepelere bakıp bakıp Hurman Çayı'nın akışındaki eşsiz şiiri dinleyerek büyür insanlar. Şair olmanın, şiir söylemenin en doğal hâl olduğu bir doğa... Taşyürek'in fitratı şiire yakındır. Küçük yaşlardan itibaren şiirle hemhal. Şiirin ikliminde...

Soyadının aksine ipek gibi bir yüreği var Hayati Vasfi Bey'in. Duyarlı... Gönül Sazı şiirinde "Mızrabı sert vurma gönül sazına/Kırılır telleri bağlayamazsın..." derken o inceliğe dokunuyor. Sertliğin, hoyratlığın kırıcılığını, kıyıcılığını söze getiriyor bu mısralarla. Taşyürek, milletini çok seven bir ozan. Her dem türküler söyleyen, türküler söyleten, gönülleri uyandıran gönül eri. Köroğlu, Veysel misali... Anadolu'yu bize yurt yapan, buraları bizim kılan düşüncenin, mirasın, mantığın, mantalitenin ayrılmaz takipçilerinden aynı zamanda. "Yesevi'nin çeşmesinden akmışım/Mevlana'nın gözleriyle bakmışım/Yunusların tezgâhından çıkmışım/Senlik benlik dostu giden yol mu ki/Yağız Osman tuğ dikince Söğüt'e/ Edebalı gül yolladı yiğide/Öz gardaşım Abdal'ı da beyi de/Sarışınım esmerim de el mi ki" diyor. Birliği, kardeşliği, Anadolu mayasını getiriyor mısralara. En samimisinden sesleniyor mısralarında.

Şiirin o sonsuz iksirinden doya doya içen Hayati Vasfi Taşyürek aynı zamanda memleketi Tanır'da belediye başkanlığı da yapmış. Halkın içinde, hemşerilerinin yanı başında. Fildişi kulelerde oturup, biteni seyretmemiş. Tanır'a sosyo/kültürel alanda birçok değer katmış. Ayrın Dede Parkı bunlardan sadece biri. Belediye başkanlığı gibi seçilmiş bir makamda da bulunan Taşyürek makam, mansıp, koltuk, şan, şöhret sevdasının da boş bir heves olduğunu görmüş. "Boşa aramışım köşkü, sarayı/Buldum sultanları çullar içinde/Sessizce gezermiş pirlar alayı/Gülüp geçtiğimiz kullar içinde" diyerek bu yüce hakikate parmak basıyor.

Memleketi Afşin'de 1964'den itibaren Efsus isimli bir gazete çıkarıyor. Birçok şair ve yazarla yarenlik ediyor. 1990 yılında Ankara'da geçirdiği bir kalp krizi sonrası vefat ediyor. Afşin Belediye Başkanı Mehmet Fatih Güven Onun ölüm yıldönümünde düzenlenen bir programda şunları söylüyor: "Aramızdan çıkan, bu topraklardan beslenerek gördüklerini kâğıda dökmüş ve sadece Tanır'a, Afşin'e, Kahramanmaraş'a değil tüm Türkiye'ye malolmuş ulusal bir değerimizdir. Başka insanlarla bir araya geldiğimizde bana Afşin'i anlat dediklerinde Hayati Vasfi Taşyürek diyorum, Âşık Mahzuni Şerif diyorum, Âşık Hacı Yener diyorum. Çünkü bu insanlar yaşadıkları yerleri o kadar güzel anlatmış ki, bizlere de bu değerleri anlatmak kalıyor."

Yazımızı şairin Tarıfsız Hasret şiiriyle nihayetlendirelim.

*Sevda ne demektir? Gönül şehrini,
Bir tatlı bakışa satmayan bilmez.
Yalnız gecelerin zalim kahrını
Hayale sarılıp yatmayan bilmez*

*Kimine gurbetmiş dağların ardı
Ölseydi mahşere çaresi vardı
Benim başımda ki dermansız derdi
Vefasız Dostları bitmeyen bilmez*

*Diyemem kaç sene, sayamam kaç ay
Unutmak mı? Unut demesi kolay
Bağrımda ki sancı nasıl bir olay
Yâri ele gelin gitmeyen bilmez*

*Teselli kalmadı melalim için
Varsa örnek verin ahvalim için
Çektiğim çileyi bir zalim için
Gençliğini heder etmeyen bilmez.*

SENDEN SONRAM YİNE SENSİN**Savaş ÇAKIR**

Yeryüzüne yazılmış en güzel aşk sözsün
Gözlerinin esrarı anlıma dokuyacak
Yüreğime yansıyan en nazenin yazısın
Gözlerim her bakışta yeniden okuyacak

Sevgiden öte duygu hissettiğim o ansın
Aşk isteyen yüreğim bakışlarına kansın
Bırak bakışlarını aşk ateşimde yansın
Ruhumun her halini aşk ile süzüyorsun

Gönlümün gözlerine sevdası yine sensin
Tarifsiz o aşkların manası yine sensin
Güle damlayan aşkın damlası yine sensin
Dokunduğun gülleri renginle beziyorsun

Ruhuna her saniye aşkı okusa sesim
Dokunduğun canlıya aşk üflese nefesim
Sevgiye sevgiliye aşka yeni bir isim
En güzel sözlerinle yine sen koyuyorsun

Sen içimdeki sevda bende seven yüreksem
Sana olan sevdamı mısralarıma döksem
Tüm aşkları yoluna karanfil diye eksem
Layık olamam yine aşkına biliyorsun

GİDERİM**Zekeriya YILMAZ**

Gün olur, dar gelir bu şehir bana
Gönlümü sılaya bağlar giderim
Ayrılık ölümden zor gelir cana
Garip yüreğimi dağlar giderim

Taşırım sevdamı hatıralarda
Ruhum bende kalır yüreğim yârda
Yağmurla ıslanmış bir sonbaharda
Sular seller gibi çağlar giderim

Günün ilk ışığı vururken cama
Dervişoğlu düşer, kedere gama
Dönüp de son defa bakıp arkama
Kara talihime ağlar giderim.

HAYATİ VASFİ AĞA

Mehmet GÖZÜKARA

Şiir söz söyleme sanatıdır. Her kim ne söyleser kendini söyler. İnsan söylediği sözden ibarettir. Diğer sanat dallarında olduğu gibi şiir de bir geleneğin ürünüdür. Gelenekten beslenmeden hiçbir sanat dalı gelişmeyeceği gibi şiir de gelişemez. Ben yaptım oldu mantığının tek geçmeyeceği yer sanattır.

Ancak; sanatkarların gelenekten haberdar olarak ve sanatın üstüne bir şey ekleyerek veya çıkararak yeni bir eser ortaya koymaları mümkündür.

Herhangi bir değerın millet tarafından hüsn-ü kabul görmesinin yegâne yolu, yapılanın ona ait kültürün bir parçası olduğunu hatırlatacak çağrışımları üzerinde taşımasına açık kapı bırakmaktan geçer. Böyle bir hassasiyet kaygısını en başta şairler taşımalıdır.

Şairler şekil ve kalıp olarak aynı malzemeyi kullansalar dahi, söyledikleri sözün özgül ağırlığının yanı sıra sözdeki uyum -iç ahenk- açısından birbirinden ayrılırlar.

Hayati Vasfi'yi gelenekten gelen kendi taydaşlarından ayıran en büyük özelliği aksiyon adamı oluşu ve bunu şiirine ustaca yansıtabilmesidir. Şairimiz kendi yaşadığı coğrafyaya sesi ulaşan halk şairlerinin bakış açılarını daha geniş bir açıya taşımayı bilmiştir.

Hayati Vasfi *Türküler*¹ isimli şiirinin bir dördlüğünde:

*Biri almak için bin veren yiğit
Karin tokluğuna can veren yiğit
Bayramdan bayrama et gören yiğit
Sılasında gurbet türküsü söyler¹*

İnsan sosyal bir varlıktır. İçinde bulunduğu toplumdan etkilenir. Abdurrahim Karakoç'a ithaf ettiği bu şiirde halkın derdini terennüm eder. Bu terennüm -Allahu âlem- Karakoç'ta "*Bayramlar Bayram Ola*"¹ şekline dönüşür. Vasfi; iç yangınını söze yansıtır. Şairlerde oldukça fazla olan abartma sanatını hemen hemen yok denecek seviyede ancak kullanmıştır. O; ne görüyor, ne hissediyorsa onu Anadolu'da işlenen kilim gibi motif motif şiirine işleyen bir şairdir.

Sanat kaygısı taşımayan ama söylediği her sözü sanata dönüştüren kudreti, onu diğer şairlerden ayıran en büyük özelliği olarak öne çıkartıyor.

Bizim Dağlar isimli şiirinde söze şöyle giriyor:

*Ak dereler akar ayağınızda
Yağmurlu tipili boranlı dağlar
Avcılar av avlar koyağınızda
Keklikli tavşanlı ceylanlı dağlar.*

Binboğa dağlarını anlattığı şiirinde Vasfi; Binboğa Dağlarına ait olmayan hiçbir şeyi şiire dahil etmemiştir. Gördükleri, söyleyeceklerine yetecek malzemeyi kendi içinde barındırmaktadır. Bu bakış açısını her şiiri için söylesek inanın abartmış olmayız. *Geceler* isimli şiirinde:

*Yâr yerine, düş görürüm yatakta
Herkes uyur, ben yürürüm yatakta
El dinlenir, ben çürürüm yatakta
Gün doğmakla bitmez sensiz geceler.*

Diyerek bir taraftan sevgiliden ayrı geçen gecenin insana nasıl ıstırap verdiğini olanca çıplaklığıyla bizlere anlatırken diğer yandan da kendi yalnızlığına bizi ortak eder. Bu samimi ses içinde bulunduğu coğrafyada yaşayan şairlere yeni bir nefes olmuştur. O her ne kadar halk şiiri geleneğinin damarlarından beslense de kendine doğru akan pınarları bir araya getirerek ırmaklaşmış ve bu ırmak halk şiiri havzasının tekrar yeşermesine vesile olmuştur. Hayati Vasfi; ilkokul mezunu olmasına rağmen nice eğitimlilerin görünce kıskanacağı bir kütüphaneye sahip olmuş, taşrada yaşıyor olmasına karşın aydınlık bir dünya olan nadir insanlardandı.

Çok okuyan, çok gezen, çevresine ve mensubu olduğu millete karşı şair hassasiyetinin getirdiği en üst derecede ilgi gösteren onların derdini kendi derdi bilen bir gönül adamıdır aynı zamanda.

Şiirlerinde kaybedilen vatan topraklarının ve ayrı düşen kardeşlerimizin yarası onun gönlünde hep kanamış ve bu sızıyı her fırsatta bizimde hissetmemizi arzulamıştır.

Kahramanmaraş-Tanır Belediye Başkanlığı yaptığı zamanda İçişler Bakanlığı tarafından organize edilen bir Avrupa gezisine katılır. Budapeşte'de Tuna Nehrinin kıyısına vardığında iç geçirerek Tuna'yla aralarında geçen diyalogu *Ülkü Tomurcukları* kitabında Tuna şiirinde bakın nasıl anlatıyor:

*Buluştuk Budapeşte'de
Tuna yandı ben ağladım.
Geçmişî yâd ede ede
Tuna yandı ben ağladım.*

*Aral dedi Musul dedi
Kafkas Kerkük nasıl dedi
Anlat usul usul dedi
Tuna yandı ben ağladım.*

*Dedem Budin'de can verdi
Gönlüm ziyaret isterdi
Açtı kalbini gösterdi
Tuna yandı ben ağladım.*

Ben ağladığına inanıyorum. Çünkü o yapmadığını demeyen, inanmadığını söylemeyen bir şairdi. Dünyayı elinin tersiyle iten, mal biriktirme kaygısı taşımayan ve üstelikte var olanı eşiyle dostuyla yemekten büyük keyf alan bir gönül insanıydı. Her makam ve rütbeden sayısız dostları olan, en üst düzeyde siyasetçilerin saygısını kazanmış, ses sanatçıları tarafından şiirleri notaya dökülerek okunan bir şairdi. Cemal Safi, Halil Soyuer, Avni Anıl, Taner Şener, Güzide Taranoğlu, Zekai Tunca, Tufan Şentürk, Fevzi Halıcı, Hüseyin Tansever, Abdurrahim Karakoç, Mahzuni Şerif ve Hilmi Şahbali'lerle aynı mecliste bulunmuştur.

Koca Şair *Ömrümün Hesabı* isimli şiirinin son beytinde: *Eğer kalmışsa, derler; vefalı birkaç dostu / Vasfî'imizin "Ne hazine bir ömrü harabı var"* derken yaşadığı ömrün bir haraptan ibaret olduğunun şuurunda olan Taşyürek gam dünyasında karşılaştığı hadiseler karşısında kendini o kadar garip hisseder ki, *Garibin İsyanı* isimli şiirinde şöyle ses verir:

*Bir başımda kırk bin sala dolaşır
Görmeden geç, bey kardeşim, görmeden.
Kara bahtım veba olmuş bulaşır
Durmadan geç, bey kardeşim, durmadan.*

*Eşim, oğlum derken, kızım ve sılam
Tavır koydu, şimdi nasıl kurtulam
Bazı dostlar gibi bir kuru selam
Vermeden geç, bey kardeşim, vermeden.*

*Dertli gönlüm, lüküsteeki gömlektir
Mertlik yoğ'u değil, varı vermektir
Vasfî TAŞ'tan değil, camdan YÜREK'tir*

Kırmadan geç, bey kardeşim, kırmadan. diye bitirdiği sekiz kıtalık şiiri iç dünyasında kopan fırtınanın şair yüreğine nasıl bir hasar bıraktığını-vefatına kalp krizinin sebep olduğunu düşünürsek tahmin etmekte zorlanmayız.

Şairlerin yaşarken taşıdıkları değerlerinin fark edilmemeleri ne acı bir durumdur. Hayati Vasfî aramızdan ayrılırken "Jetoncu Amca" olarak ayrılmalıydı...

Yattığı yer nur mekânı cennet olsun.

KOÇAKLAMA

Ali Kemal MUTLU

Söyletmesin bizi namert
Tarihimiz şanla dolu
Şahadeti sayıp cennet
Ölüme coşanla dolu

Setleri yıkarız bir bir
Yedi düvel bilmez midir
Gökleri delerek, "Tekbir"
Deyip de coşanla dolu

Hele bir bak had bilmeze
Dersini almamış teze
Trabzon hem Kelkit, Rize
Sel gibi taşanla dolu

Hep oynar mı gözün kaşın
Riyakârlık mı nakışın
Bu millet korkmadan kışın
Dağları aşanla dolu

Müslümanlık tersti size
Çanakkale dersti size
Seksen milyon üstünüze
Gelir keheşanla dolu

¹ H. Vasfî Taşyürek Ülkü Tomurcukları, Nüve Matbaası, 1979 Ankara

² A. Karakoç, Suları Islatamadım, Ocak Yayınları, Ekim 1983, Ankara

BABAM HAYATİ VASFİ TAŞYÜREK

İsmet TAŞYÜREK

Afşin, başta Ashab-ı Kehf yöresi olmasının yanı sıra şairleri, ozanları, pehlivanları ile de adını duyuran; pek çok insanı bağrından çıkaran bir yerdir. Bu insanlardan biriside, kabuğunu kendi çabaları ile az çok kıran-kırabilmiş olan Rahmetli babam Hayati Vasfi Taşyürek'tir.

Şairlerin dünya görüşü, yaşama biçimi ve hayat felsefesi, diğer insanlarından ayrı ama birbirleriyle hemen hemen aynıdır.

Hayatı büyük şahsiyetlerin çektiği çilelerle yoğrulmuş, her defasında yolların kesiştiği büyük üstatlardan aldığı ilhamla, yoluna devam etmiştir. Etkisinde kaldığı en büyük üstadı ise Elbistanlı şair M. Ferahi Sağ'dır.

Bir gönül ehli olarak yaşam sürmüş, yaşadıklarını usta kalemliğin yaşadıklarıyla ele alıp, bir fikir harmanı şeklinde ele almıştır.

Ecdada olan hayranlığı, aşka olan sadakati ve ilahi kudrete imanı, eserlerinde ana temayı oluşturmuştur. Bundan dolayıdır ki; hayatını da eserleri gibi bu 3 tema üzerine kurmuş bir şahsiyettir.

“Evini yönetirken zorlanan ilerici

Üç kıtaya hükmeden ecdadın mı gerici”

Ecdadımız Osmanlının sultanlar nezdinde revaç bulan ata sporumuz güreşine varıncaya kadar eserler vermiştir.

“Türk güreşi gitti gelmez deniyor

Yeni şampiyonlar neredesiniz

Bizden öğrenenler bizi yeniyor

Yeni şampiyonlar neredesiniz

Gelişir mi güreş önem vermeden

Yetişin Vasfi'ye zeval ermeden

Yanarım ölürsem sizi görmeden

Yeni şampiyonlar neredesiniz “

Ecdada hayranlığını, emekli yüzbaşı yemen cephesi gazisi babasından aldığı ilhamla beslenmiştir.

“Babam ilk kurşunu orda yemişti;

Var alın yazımda Kerkük Elleri

Ölmeden bir kere git gör demişti

Tütüyor gözümde Kerkük Elleri

Olsa da babalı analı yetim

Bozulmamış dilim örfüm âdetim

Anlatamam dostlar nasıl hasretim

Ağrım da sızım da Kerkük elleri

Ölürsem bitmeden ayrılık yolum

Hayati Vasfi en kadersiz kulun

Bari mezarımda müjdele oğlum

Bil baba bizim de Kerkük elleri”

Bayrağa, toprağa, vatana, millete ayrı ayrı hayranlığını, sadakatini ve gelecek nesillere ulaştırılacak değerleri tek tek dile getirmiştir. Hatta bunu öyle derinden hissedip dile getirmiştir ki, ülke genelinde düzenlenen katıldığı sayısız şiir yarışmalarında verdiği eserler yoğun ilgi ve alaka görüp, pek çok dereceler almıştır.

Aşağıdaki şiiri de, Eskişehir'de Yunus Emre Şiir yarışmasında 1. olmuştur.

“ Beşerin beynine sevgi mührünü

Vuran kimdir dedim Yunus dediler

Hoşgörü harcı ile huzur şehrini Kuran

Kimdir dedim Yunus dediler

*Türklük toparlanıp maya tutanda
Gemiler karada kulaç atanda
Fatihler denizde at oynatanda
Süren kimdir dedim Yunus dediler”*

Babamla yaşadığımız birkaç anıma da yer vererek, sözlerimi bitirmek istiyorum.

Konya Âşıklar Bayramı’nda, Eskişehir’de 1300 şairin katılımıyla, 1. olduğu Yunus Emre şiir yarışmasına, tekrar niye katılmadığı sorulunca; her şairin önünün açılmasını gerektiğini söylemişti.

Babamla unutamadığım bir diğer anıma ise şudur; kendisine mektupla üç tane şiir gönderen bir şair için, benim “baba bu şair kendini az geliştirmiş” dediğimde, “...geliştirir, şiir emektir. Herkes sermayesi kadar iş yapar, insanlar çalışır kazanır, başarır her şeyi ama bir şair gönlüne sahip olamaz” demiştir.

Bu yazıyı yazmama vesile olan, değerli şair kardeşim Mehmet Gözükara’ya, Haşim Kalender’e ve Rahmetliyle büyük bir dostluğu olan şiir seven gönül insanı Ramazan Kılıç kardeşime teşekkür ederken; En çok şairi olan, Afşin Elbistan yöremizin değerlerine, tüm Türkiye’nin kültürünün emanet edildiği, gurur duyduğumuz Kültür ve Turizm Bakanımız Sayın Mahir Ünal’ın bölgemizin şair, şiir ve edebiyatına gereken önemi vereceğine inanıyorum.

Babamın vefatında yazdığım, bir şiirimle yazımı bitiriyor ve saygılar sunuyorum.

Kalkın sizi öksüz bıraktım diye,
Güneş üstümüze doğdu bu sabah,
Çile dünyamızın çilekeş devi,
Bahtın bir tabuta sığıdı bu sabah.

Baba evlat değil biz arkadaşlık,
Azmi dert bohçası açtık ağlaştık,
Yenmek için senelerce uğraştık,
Bitti umudumuz çoğ’du bu sabah.

Amcam hasta diye haber almıştım
Kabristana vardım donup kalmıştım
Ölen hasta olan anam sanmıştım
Hepsi vardı babam yoktu bu sabah.

VASFİ GÜCENİR

Haşim KALENDER

Lügatçemiz lügatimden ırarken
Dermeden geçersen Vasfi gücenir
Hurman Çayı deryaları ararken
Girmeden geçersen Vasfi gücenir

Telli Senem’iyle Osman edeyi
Sahren havuzunda doldur badeyi
Çoban Pınarı’nı, Ayran Dede’yi
Görmeden geçersen Vasfi gücenir

Takip eylediğim âşıklık yolu
Serçeli’nin başı aşığa yalı
Aşağı Boğaz’da çimlere halı
Sermeden geçersen Vasfi gücenir

Çoban Ahmet yaylaların ayağı
Nevruz açar sümbül kokar koyağı
Bostan Beli kafiyeler uyağı
Varmadan geçersen Vasfi gücenir

Anılar depreşip olta atarken
Yar saçlı şelale güneş batarken
Ellerimle tutam tutam tutarken
Örmeden geçersen Vasfi gücenir

Makamlar boşalır başka atanır
Tanıyanda tanır, Tanır’da tanır
At aksamaz ise yiğit utanır
Sürmeden geçersen Vasfi gücenir

Dedebaba şükürkârdır nimete
Afşin Ashab-ı Kehf düşmüş kısmete
Vasiyeti vardı oğlu İsmet’e
Vermeden geçersen Vasfi gücenir

Tuna’ya hasretin durur tamamı
Şahit ayaktadır kale hamamı
Kahramanmaraşlı Sütçü İmam’ı
Sormadan geçersen Vasfi gücenir

Kalender ölüm var bu çaba niçin
Bana da Tanır’da bir mezar açın
Dizginleri çekip Fatiha için
Durmadan geçersen Vasfi gücenir

HAYATİ VASFİ TAŞYÜREK (1931-1990)

Abdulahkim EREN

Bizim kuşak bizden sonrakilere göre Türkiye'nin en zor, en sıkıntılı dönemini yaşadı. O günkü yokluğu, zorlukları, insanların çektiklerini anlatmak çok zor geliyor yeni kuşaklara. Yalnız yeni kuşaklardan şanslı olduğumuz noktalar da vardı. Türkiye'nin hamurunu yoğuranları tanıma şansımız oldu. Necip Fazıl'ı, Erdem Bayazıt'ı, Karakoç kardeşleri, Kulhamit'i, Cansız Hacı'yı, Mahsuni'yi Mahrumi'yi, Neşet Ertaş'ı, Çobanoğlu'nu, Âşık Yener'i, Mustafa Okumuş'u, Dr. Oğuz Paköz'ü, Dostozan'ı, Ali Akbaş'ı ve tabi ki Hayati Abiyi.

Bu insanların kimini dinledik, kimisinin dizinin dibine oturduk. Kiminin şiirini meydanlarda, törenlerde, dost sohbetlerinde, toplantılarda okuduk. Mahzuni ile sohbetimizde Hayati Vafsi için; "O benim hocam" dediğine, "Abdurrahim Karakoç'un şiirini neden okuyorsun?" dediğimde; "Benim demek istediklerimi söylüyor" diye övdüğüne şahit oldum. Kul Hamit'ten 'Ebcad Hesabı'nı defalarca dinledim.

Büyük Doğu, Hisar, Dolunay, Ocak vb. dergilerde üstatların yazılarını okuyup, onlarla birlikte olma şansına kavuştuk. Bizden sonraki zincirinde son halkası olmasını istemediğim Haşim Kalender'i, Mehmet Gözükarı'yı, Yasin Mortaş'ı tanıma, dinleme fırsatı bulduk.

Şairin, sanatçının eserini anlamak için o ortamı bilmek, en önemlisi de yaşayanlardan öğrenmek gerek. Bizim kuşağın şansı o ortamı yaşayarak gördü. Ben Hayati Vafsi'nin şiirlerini okurken ne demek istediğini, neden öyle olduğunu yaşadım, gördüm. O şiir bana dünü yaşatıp, geleceği gösteriyor. Hiç güreş meydanı görmeyen, güreşi bilmeyen şu şiirlerden ne anlar:

*"Ermeydanı kuruldu Köroğlu'ndan çalmalı
Gerçek pehlivan olan tutmalı kaldırmalı
Maraşlıdan öğrendi bütün dünya çangalı*

*Kurtuluştan en önde, yiğitlikte baştadır
Güneşin Kırkpınar'ı Kahramanmaraş'tadır"*

Güreş meydanlarında Vafsi'mizi dinlerken, pehlivanlar peşrev çeker, heyecan son noktaya varır, davulcu-zurnacı Köroğlu çalar tüylerimiz mızrak olur, anlatılamayacak duygular yaşadık. Ben bu yaşadıklarımızı Hayati Vafsi'yi anlatarak aktarmak istiyorum.

17 Mayıs 1931 yılında Afşin İlçesi'nin Tanır Köyü'nde doğdu. Annesi Zöhre hanım, babası Yüzbaşı Hüseyin Dede Efendi'dir. Muhtarlığın yanında Tanır'ın ilk Belediye Başkanlığını ve İl Genel Meclis Üyeliği'ni yaptı. Afşin'de ilk matbaayı kurup "Efsus" isimli gazeteyi çıkardı. Kooperatif başkanlığı ve sendikacılık yaptı. Dört çocuk babası olan şair, 20 Nisan 1990 yılında Ankara'da vefat etti. Mezarı Tanır Kasabası'nda (şimdi mahalle) bulunmaktadır.

Yedi Uyurlar, Kalbimdeki Arzu, Dile Gelen Anadolu, Ülkü Tomurcukları, Nazar, Ebesinin Oğlu, Barışa Hizmet isimli kitapları yayınlandı.

İrticalen de şiir okuduğundan birçok şiiri yazıya geçmemiş veya karalama şeklinde kalmıştır. Şiirlerinin bir kısmı bestelenmiş, bugün televizyon ve radyolarda seslendirilmektedir. En bilinenlerden biri Mustafa Yıldızdoğan'ın okuduğu "Saçların" isimli eserdir. Avni Anıl, Taner Soner, Güzide Taranoğlu, Zekai Tunca, Tekin Tokuç, Tufan Şentürk gibi birçok besteci tarafından şiirleri bestelenerek okunmuştur. Ölümünü duyan büyük müzik adamı Avni Anıl, "Türk sanat müziği değerli bir şairi kaybetti. Kıymetini bilemedik. Nasıl yanıyorum bilemezsiniz" diyerek hayıflanmıştır.

Hayati Vafsi'mizin dayısı ve annesi Zöhre Hanım da şairdi. İkisinden de çok etkilenmiştir. Coğrafyalara çok kere insanın kaderi oluyor. Afşin-Elbistan ovasında şaire-şiire iltifat fazla olmuştur. Onun için coşkulu bir söyleyiş hâkimdir o bölgemizde. Dilekçeyi şiirle yazar, tenkidi taşlama şeklinde söyler. Destanlaştırdığı kişileri şiirle anlatır.

Hayati Vafsi konuşurken şiir mi okuyor, konuşuyor mu diye çok zaman anlayamazdım. Hayranlıkla dinlerdim. Söyleyiş tarzı, düzgün ifadesi, Türkçeye hâkimiyeti, tarihi olayları anlatışı, halkını tanıyışı beni ve herkesi hayran bırakırdı. Sanırım Tanır'daki yalçın kayalarını yarıp gelen Hurman Çayı, ayran gibi rengi olan Ayrandede Şelalesi'nden akan soğuk suların serinliği, azmi, coşkunluğu şairimizde tıpa tıp aynıydı. O şiir okurken Köroğlu, Dadaloğlu olur, Yunus, Mevlana olur ya coşarsın ya serinler içine dönersin. Hurman Çayı ve Ayrandede gibi, ya coşkun ya sakın. Bizim bölgenin coğrafyası insanımızın kişiliğini etkiliyor, oluşturuyor bence. Urfa'dan ressam çıkmıyor, Karadeniz'den ozan çıkmıyor ama Kahramanmaraş'tan şair de ozan da çıkıyor. İki rengi gören (sarı-yeşil) bölgeden ressam çıkmaz.

Karadeniz'in insanı balık gibidir. "Üç evden ikisinde şair çıkar" sözü bu coğrafya için geçerlidir bence.

Tanırli şairlere baktığımızda Âşık Yener, Vasfi'miz, burada mezarı olan Derdiçok, Yazıcıoğlu. Halk Edebiyatında şairleri bir saz çalarak şiirlerini söyleyenler, bir de saz çalmadan söyleyenler olarak tanımlarız. Şiirlerini sazla terennüm edenlere Saz Şairi, saz çalmadan söyleyenlere de Halk Şairi denir. Hayati Vasfi saz çalmasını bildiği halde saz çalmadan şiirlerini okurdu. Onun için Halk Şairi sıfatı en doğrusudur bence. Halkın yöresel kelimelerinin ne anlama geldiğini "Lügateçemiz" adlı şiiriyle bu güne kadar yazılan türünün ilki ve en güzeli olmuş. Herkes ezbere okur, dilden dile dolaşmaktadır. Törelere, geleneklerin bozulması, üretenden tüketene dönen insanımız Vasfi'yi çok üzer.

*Yumurta gelir mi şehirden köye
Hani boz ayranın bazlaması vardı
Ya derviş ya ermiş konacak diye
Misafir odası düzlemlen vardı*

*Komşun hastalansa kaçardı uykun
Kabarırdı hemen hâmiyet duygun
Baba dostlarına sonsuzda saygın
Görmezsen araman, özlemlen vardı*

Kadınlarımızın özellikle Anadolu'daki kadınların çektiğini, acısını iliklerine kadar hissederek.

*Sabah uykusuna hasret yaşayan
Oy teri kurumaz kadınlarımız
Hayatın kahrını erce taşıyan
Yorulmaz farımız kadınlarımız*

*Almakla tükenmez bostanın otu
Şıra yapılmalı üzümü, dutu
Sirtında yavrusu, elinde sütü
Hanımca yürümez kadınlarımız*

Halk şairlerindeki aşk ve sıra hasreti Vasfi'de en güzel örnekleriyle anlatılır. Bu şiirlerin çoğu şarkı türkü olup dilden dile dolaşmaktadır.

*Söküp atılmıyor bende mi kusur,
Doğarken kök salmış; öze saçların
Bir kara sevda ki, ya büyü ya sır,
Sıgmiyor kaleme; söze suçların*

*İpekten, sırmadan tel, tel yaratmış
Telini bir ömre bedel yaratmış,
Sanki Vasfi için özel yaratmış,
Dört mevsim bir başka taze saçların*

*Arı'yi, çiçeği, kovani sevmem
Balında sen yoksan ela gözlü yar
Bahçeleri, bağı, bağbanı sevmem
Gülünde sen yoksan; ela gözlü yar*

*Hayat'ı sevdiren yaşlıya, gence,
Aştır düşünürsen inceden ince,
Hiçbir saz çalınmaz, dinlenmez bence,
Telinde sen yoksan; ela gözlü yar*

*Gel artık bekletme hasretlik yeter
Bastığın mermerde karanfil biter
Hayati'ye hayat ölümden beter
Kolunda sen yoksan; ela gözlü yar*

Hayati Vasfi memleket aşığı kişiliğe sahiptir. Dünyayı gezer, görür ama memleketi kimliğini yoğuran kültürü bir başkadır onun için.

*İlkbahar başkadır bizim ellerde
Aman telli turnam görmeden geçme
Eshab-ı Kehf uyur yüksek yerlerde
Uğrayıp yüzünü sürmeden geçme*

*Karpuz çatlar "Ayrandede" suyunda,
Boz bulanık akar nisan ayında
Derdiçoğ'um uyur Tanır Köyü'nde
Kabrinin başında durmadan geçme*

Hayati Vasfi'de milli duygular had safhadadır. Onu dinlerken hayallere dalar kahramanlarla yola çıkar vatan, bayrak, millet ve Ya Allah dersin. Kahramanmaraş için yazılan binlerce şiirden bence en güzelini O yazmıştır.

*Vatan, millet, bayrak, namus uğruna
Şahlanan aslandı; Kahramanmaraş
Ne gün ki bir düşman girdi bağrına
Kahreden tufandı; Kahramanmaraş*

*Taştır, indirilemez bayrak kalede
Bir Sütçü İmam var her ailede
Kültürü, inancı, örfü ile de
Türk'tür, Müslüman'dır; Kahramanmaraş*

*Sırt çevirmez, göğüs gerer kurşuna
Ufku kapalıdır yaban kuşuna
Bir devleti yendi yalnız başına
Gerçek Kahramandır; Kahramanmaraş*

Afşin'de, Kahramanmaraş'ta Güreş Festivalleri yöneten şairimiz güreşimizin gerilemesine çok üzüldü. Bu günleri görerek uyarır, isyan eder.

*Yenilip yenilip gelen pehlivan
Hocan Aliço'ya ne diyeceksin?
İkinci olursa ağıladır baban
Onuncu sıraya ne diyeceksin?*

*Kastım uyarmaktır, yıpratmak değil
Hazırlan, uygula yenmesini bil
Hesaba çekerse Adalı Halil
Bu haklı davaya ne diyeceksin?*

*Hayati Vasfi'nin yaktın özünü
Ya öl ya da güldür Türk'ün yüzünü
'Bir Türk bir cihana bedel' sözünü
Unutan dünyaya ne diyeceksin?*

Kader, Şans, Talih, Değer Bilmemek: Bütün şiirlerde olduğu gibi Ayrandede Şelalesi gibi çağlayan Vasfi bazen de kabuğuna çekilir, kaderine küser

ama isyan etmez. Kabahati, eksiği kendinde arama erdemliliği gösterir.

*Talihin yar değilse
Eşin düztaban çıkar*

*Ceylan bakışım dersin
Gözünde çıban çıkar*

*Yokta tanımayanlar
Var da akraban çıkar*

*Ananı ağlatanın
Başında baban çıkar*

*Vasfi'ye ağıam deme
Belki de çoban çıkar*

Değerlerin kaybedilişini bir türlü kabullenemez

*Ahlak ve fazilet değerleriyle
Bakılacak yüz bulana aşk olsun
Haram tarlasında alın teriyle
Çorbasına tuz bulana aşk olsun*

*Dilim bela oldu garip başıma
Bu yüzden uğradım bunca hışıma
Oğlum şöyle yazsın mezar taşıma
Bu dünyada haz bulana aşk olsun*

Bu konuda Jetoncu Amca şiiri gözde eseri Hayati Vasfi'nin. Kişinin kendisini anlattığı bu kadar içli, güzel, anlamlı, kendi kendini eleştiren bir şiir var mı bilemem ama bu şiiri anlamak Hayati Vasfi'yi anlamak bence. En kötü şartlarda bile 'Milletin mutluluğu, devletin bekasını düşünüyor. Büyüklük, kalıcı olmak budur işte. Hayati Vasfi 1300 şairin katıldığı Yunus Emre şiir yarışmasında birinci olmuştur. Yunus Emre için, Mevlana için, İslam'ın hizmetindeki erenler için Yunusca şiirler yazmıştır.

*Beşerin beynine sevgi mührünü
'Vuran kimdir' dedim 'Yunus' dediler
Hoşgörü harcıyla huzur şehrini
'Kuran kimdir' dedim 'Yunus' dediler*

Hayati Vasfi'nin ünü Tanır'a da, Afşin'e de, Kahramanmaraş'a da sığmadı. Türkiye'nin şairi oldu. Biz ne yapabildik diye hayıflanıyorum. Tesellim, Jetoncu Amca der ki;

*Gerisi ne gam ne keder olur
Biz göçtükten sonra belki
Eserlerimizle ilgilenecek
Üç beş şiir sever bulunur*

Dörtlüğündeki 'Şiir sever' olmak için konferansta konuşmacı, ekip ve dernek olarak Tanır'ı ziyaret edip sizi anmak, konuşmalar yapmak, kitaplarını dağıtmak, şiirlerini okumak 'dostun' sayılsın temennisiyle, mekânın cennet olsun. Koca çınar, Taşyürek değil *Sevgi dolu yüreği* olan koca yürek, büyük şair.

RUHUMU YIKAYAN SEL ARIYORUM

Hasan KONÇ

İdrakim yaralı bilincim mahmur
Yağsın yüreğime bir nurlu yağmur
Elbisemde değil özümde çamur
Ruhumu yıkayan sel arıyorum

Her türlü çirkefe bulur bahane
Beşeri sistemde zulüm şahane
Anlatmayın artık masal efsane
Gerçeği haykıran dil arıyorum

Bana rahmet nazarıyla bakınan
Cehennemden ateşinden sakınan
Ana gibi şefkat ile dokunan
Çıkarsızca saran el arıyorum

Şu ömür treni geçip gidecek
Bilmediğim bir durakta duracak
Dostluklar bir yere kadar sürecek
Sonsuza uzanan dal arıyorum

Nüfuzumu makamımı sormayan
Ahvalimi önyargıyla yormayan
Ayırmayan kayırmayan kırmayan
Mevlana misali gel arıyorum

Bir ateşi aşk ki sönmeden tüter
Başımın tacıdır çeksem de keder
Kim demiş bu sevda ölünce biter
Ölümünden öteye yol arıyorum

RUBAİLER 2**Tacettin ŞİMŞEK****CEBİNDE DÜNYA**

Binlerce hayal döküp
duvar diplerine
Boncuk dizivermişiz
rüya iplerine
Yalnızca
şeker gazoz kapak bilye değil
Dünya sığıyor
çocukların ceplerine

KENDİNE SÜRGÜN

Bazen çok uzundur bir adım
kırk yıldır
Bir tutkulu sevda aradım
kırk yıldır
Ben kendime kaçtım
gücenip kendimden
Ben kendime sürgün yaşadım
kırk yıldır

PUT KIRMAK

Bin bir soru bekler bizi
her mevsimde
İsyen ve keder kimde
tevekkül kimde
Çevren çeperin
avuçların put denizi
Âzer de senin cebinde
İbrahim de

AŞK UĞRUNA

Nefret mi dedik
öfke mi güttük bizler
Her gün
yeni kaygılar büyüttük bizler
Zılgıt da yedik taş da yedik
gam da yedik
Aşk uğruna
dirsek de çürüttük bizler

ERKEN GİDEN İÇİN

İtrî'yi yoran beste
'neva' mıydı gülüm
Her nağmesi
bir derde deva mıydı gülüm
Gök kubbeyi
şarkılarla yıkmak varken
Tek şarkıda susmamız
reva mıydı gülüm

VEFANIN ÖLÜMÜ

Gün geldi
şiirle süsledim yastığımı
Bilsin bu hayat
ufka rüya astığımı
Dünyada vefa kalmadı
derlerse eğer
Herkes görecektir
bağrıma taş bastığımı

EVLADINI YİYEN DEV

Bir söz kanatır ruhları
bir kanlı haber
Kan kan yine kan
her yöre her yan
her yer
Dostum
bu ne çirkin bu ne vahşi dev ki
Kandan kurulan sofrada evladını yer

HECE TAŞLARI

Aylık Şiir Dergisi

16.sayı on5haziran2016

BU SAYIDA**Âşık SEYRÂNÎ****Muhsin İlyas SUBAŞI****Yasin MORTAŞ****İbrahim ERYİĞİT****Hikmet ELİTAŞ****Ekrem YALBUZ****Ahmet ASLAN****Seyfettin KARAMIZRAK****Lütfü KILIÇ****Emrullah BEDİR****Nuri PEKSÖZ****Şahamettin KUZUCULAR****Mahmut TOPBAŞLI****Ferqane MEHDİYEVA****Hüseyin KAYA****İsmail GÜL****Halil KURU****C.Ünaldı HASANNEBİOĞLU****Seyit KILIÇ****Mehmet Fatih KÖKSAL****SÖZ DEMİRE DÖNDÜ SUKUT BAKIRA**

Gönül kapısını tunçtan yaptıran çelikten taktırır penceresini içerde boğulur avazı çıkmaz dışardan sesleri kulağı duymaz başkasının derdi umuru olmaz debelenir durur kendi derdiyle nefsinin boynuna madalya takar kahraman zanneder kendi kendini.

Nefsi tazı kendi avcı olanlar insan ormanında ceylan avlarlar tazıları sussa kendi havlarlar attığını vurduğunu sanırlar elinde yüzünde barut kokusu ‘vardı ha geldi ha’ diye bağırır kınalı keklikler ürker sesinden sinirinden dişlerini kemirir oynas tutar tilkilerle tazısı.

Makama mevkiye tamah edenler mevkiden makamdan uzaklaşınca kedi gibi kuyruğunu kısararak kaçacak yer arar insan içinden gözleri kızarmış o kuyruğu dik kükreyen aslandan bir eser kalmaz nerden geldiğini unutuverir kimi görse dayı demeye başlar.

Paranın üstüne gürk tavuk gibi yatanlar da geçer yalan dünyadan sarılıp giderler beş arşın beze onların da kefeninde cep olmaz ama peşlerinde şakşakçı olur peşi sıra yarım-yamalak dua kara gözlüklerle bütün sosyete salya sümük akar teşvikiyede.

Sol yanında çırpınandan habersiz çalıp çırpın kendisini kandırır burnu bulutları çizerken gökte kiracısı olur kendi aklının kendi ateşini kendi yandırır ağzı mangal olur dili yelpaze sözlerini şişe takar pişirin farkına varamaz kor yediğinin.

Her insan sözüyle tartıya çıkar dara safi birbirine karıştı söz demire döndü sukut bakıra selam alıp vermek büyük mesele herkes eniğini yiyen kurt oldu bir selam vermeyen yâre yarene selam bekler durur yarenden yardan atın izi it iziyle bir oldu.

HECE TAŞLARI**Aylık Şiir Dergisi****Genel Yayın Yönetmeni****Tayyib Atmaca****Yazışma Adresi****İhlamurkent Mh. Kıvılcım Sk.****F8/3 Odunpazarı/ESKİŞEHİR****Telefon: 0535 391 92 50****hecetaslaridergisi@gmail.com****16. Sayı 15 Haziran 2016****ISSN: 2149-4509. (e-dergi)**

ŞAHİNLER YURDUNU TUTTU YARASA**Âşık SEYRÂNÎ**

Asırda acaib işler çoğaldı
Bilmem bu işleri kimler ediyor
Dünyayı hep rezil köpekler aldı
Gelen ümeraya karşı gidiyor

Biraz bahsedeyim ehl-i zamandan
Yahşiler aşağı düştü yamandan
Aralık itleri olmuş kumandan
Uyuz it kurtları kumand'ediyor

Buğday unu beğenmiyor köpekler
İplikten aşağı düştü ipekler
Hep sedire geçti itler köpekler
Hanedan ayakta hizmet ediyor

Koltuk kılı fark olmuyor sakaldan
Tüccarlar aşağı indi bakkaldan
Aslanlara çoban düşmüş çakaldan
Şimdi aslanları çakal güdüyor

Mekteple medrese ortadan kalktı
Meyhane kerhane meydana çıktı
Ar namus denen şey ortadan kalktı
Şimdi kişi bildiğine gidiyor

Sarhoşlar çoğaldı kalmadı ayık
Bu asra böylece haller de layık
Müzevvirin adı muhbir-i sadık
Şimdi kişi bildiğine gidiyor

İsimlerin tebdil etsem satılmaz
Cisimlerin tahvil etsem zat olmaz
Altın eğer vursam eşek at olmaz
Şimdi kişi bildiğine gidiyor

Şahinler yurdunu tuttu yarasa
Baklava yerine geçti pırasa
Şimdi rağbet deyyus ile terese
Zamane bunlara rağbet ediyor

Boy kürkünü beğenmiyor köçekler
Babasına akl'öğretir çocuklar
Yumurtadan burnu çıkan cücükler
Horoz oldum diye cık cık ediyor

Küçükler büyüğe çorap giydirir
Tatlıyı insana acı yedirir
Seyrânî zamane böyle dedirir
Şimdi kişi bildiğine gidiyor

“AŞKIN İĞNESİYLE DİKİLEN DİKİŞ!”

Muhsin İlyas SUBAŞI

Seyrânî, Kayseri'nin Develi ilçesinde 1800 yılında doğdu. Babası yaşardıkları semtin imamıydı, Bir süre ondan ders aldı. Daha sonra medreseye devam etti. Ergenlik çağına gelince saza ve şiire yöneldi. Kısa sürede olgun ve usta bir âşık oldu. İstanbul'a gitti. Âşıkların toplandığı semai kahvelerinde düzenlenen atışmalara katıldı. Bu atışmalarda devlet büyüklerini sert dille eleştirmeye başlayınca başı derde girdi. Develi'ye dönmek zorunda kaldı. Daha sonra Halep'e gidip oradan tekrar memleketine döndü ve öldüğü 1866 yılına kadar burada yaşadı. Şiirlerinde Fuzuli'den Pir Sultan Abdal'a kadar birçok şairin etkisi görülür. Semai kahvelerine devam ettiği dönemde o geleneğe uyarak şiirlerinde, alevi terkiplerini kullansa da, kendisi Bektaşî değil, Nakşibendî tarikatına bağlıydı.

Şiirlerinde haksızlığa, yolsuzluğa ve her türlü kötülüğe karşı çıkar. Rüşveti, adaletsizliği, cahilliği hiç çekinmeden eleştirir. Devlet büyüklerine yönelttiği taşlamalarda da cesurdur. Hece ölçülü şiirlerinin yanı sıra aruzla yazılmış şiirleri de vardır. Heceli şiirlerinde yalın bir Türkçe kullanır. Çoğu koşma türündeki bu kusursuz şiirler, Anadolu ağzının özelliklerini yansıtır. Şiirlerinde yaşadığı çağı, gezip gördüğü yerleri bütün güzellik ve çirkinlikleriyle ortaya koyar.

Seyrânî'yi dik duruşu, hazır cevaplı oluşu, tavizsiz tavrıyla halkımız çok sevmiştir. Halk edebiyatının bu nüktedan, aynı zamanda samimi insanını maalesef pek anlatamadık. Onun hakkında çalışanlar, sadece şiirlerini derlemekle yetindiler. Bugün belki yarım düzineye yakın Seyrânî şiirlerinin derlemesi vardır. Ancak onun şiirlerini anlatıp yorumlayan, şiirlerin kendi dönemini yansıtan fotoğrafını sergileyen değerlendirenlerimiz pek olmamıştır. Hatta üniversitelerimiz, bu halk filozofuna gereken önemi de pek vermemişlerdir.

Üniversitelerin halk edebiyatı bölümlerinde, Seyrânî için özel bir kürsünün olmaması da bana göre ciddi bir eksiklik. Çünkü onun 19. yüzyıl siyasi hayatı içindeki tavrı yazdıklarından hareket edilerek ele alınacak olursa, çok önemli siyasi ve sosyal sonuçlara varmak mümkün olacaktır. Toplum hafızasının halk edebiyatı diliyle anlatıldığı şiirlerinin ortaya koyduğu, aydınlar arasındaki iç çözülme, günümüze ışık tutması bakımından ayrıca bir önem taşımaktadır.

Bakınız, halk psikolojisini veren cümlesine:

*“Ermeni 'nin Rum 'un yağlı ketesi,
Kaypak Müslüman 'ı dinden çıkarır!”*

Bu satırlar, çıplak ifadesiyle insanların azınlıkların imkânlarına teslim olduğu anlamına gelebilir. Hâlbuki onun söylemek istediği çok daha farklı şeylerdir; bir defa Müslüman'ın adam gibi Müslüman olmasını ister. Onu olamaz ise, işte böyle yağlı keteye dinini feda edebilir. Belki daha da önemlisi, onun yaşadığı dönemlerde azınlıkların sömürerek ulaştıkları zenginliğe ince bir dikkat çekiş vardır. Burada hicivden ziyade, bir öfke tavrı görülür.

Yukarıdaki ikazın yerine konması gereken tavrı şu mısralar bakınız ne güzel anlatır:

*“Allah 'ın emrine mutiim dersen
Resulün emrine itaat eyle.
Helal-haram demez bulduğun yersen
Müminlik sözünden feragat eyle!”*

Karşısındakine böyle bir ikazda bulunan âşık döner kendine bakar:

*“Kalbini geniş tut sıkma Seyrânî,
Rızayı Bari 'den çıkma Seyrânî,
Gönül Beytullah 'tır yıkma Seyrânî,
Elinden gelirse imaret eyle!”*

Âşık Seyrânî, halk edebiyatımızın köşe taşlarından birisidir. Mistik olsun, aşk üzerine olsun, hep akılla gönlü birleştiren, mısralarını duylu anaforunda savurmayan bir adamdır.

Onun kalitesini anlayabilmek için onu çok iyi okuyup özümsemek gerekiyor. Elbette birkaç şiiriyle bir insanın hakkında sağlıklı hüküm verilmez. Ancak, malzemesi insanın keyfiyetini de tayin eder. Bakınız, aşağıdaki şiir onun ‘Aşk’tan ne anladığını, daha doğrusu, aşkın nasıl bir sorumluluk içerisinde idrak edilmesi gerektiğini göstermesi bakımından önemlidir:

*“Eski libas gibi Âşkın gönlü,
Söküldükten sonra dikilmez imiş.
Güzel sever isen gerdanı benli,
Her güzelin kahır çekilmez imiş.*

*Bülbül daldan dala yapıyor sekiş
O sebepten gülle ediyor sekiş.
Âşkın iğnesiyle dikilen dikiş,
Kıyamete kadar sökülmez imiş.*

*Sevdiğim değildin böylece ezel
Âşkın bağına düşürdün gazel
İbrişimden nazik sandığım güzel,
Meğer polat gibi bükülmez imiş.*

*Seyrânî’nin gözü gamlı yaş imiş,
Benim derdim her dertlere baş imiş,
Ben bağrını toprak sandım, taş imiş
Meğer taşa tohum ekilmez imiş!”*

Âşıklar çok kırılgan bir yapı taşları. Çünkü beklentilerine odaklandıkları için, dış tesirlere karşı mukavemetleri yoktur, çabuk etkilenirler. Şair, şiirin iki mısrasında buna müthiş bir atıfta bulunur. Yani aşk peşinde yorulmuş bir şairin elbisesi ihtiyarlamış bir dervişe benzer ve o elbisenin dikişleri söküldü mü, onu bir daha dikip bir araya getiremezsiniz. Hele hele;

*“Âşkın iğnesiyle dikilen dikiş,
Kıyamete kadar sökülmez imiş.”* sözünü aşk üzerine söyleyen berceste mısraların hangisinden aşağıda görebilirsiniz?

Muhteşem bir uyarıdır bu! ‘Taşa tohumun ekilemeyeceği’ realitesiyle biten şiirin devamını artık siz yorumlayın.

Ben sözü onun beni teslim alan bir esprisiyle bitirmek istiyorum:

Bir gün, elinde bir demek kır çiçeğiyle bağından evine dönmektedir. Ona gördükçe takılan bir dostuyla karşılaşır, dostu takılmadan edemez:

“Âşık kimin kulusun?”

Hani hazır cevaptır ya, hemen karşılığını verir:

“Boyacının kuluyum!”

Dostu, çok önemli bir açık yakalamış gibi kırıtır ve üzerine yürür:

“Yine sapıttın Âşık!”

Seyrânî, bu ahmak dostunun yüzüne biraz acıma, biraz istihzayla baktıktan sonra, elindeki çiçek demetini uzatır ve söz tokadını çarpar suratına:

“Hadi al, bu çiçekleri boya da senin kulun olayım”

Adam şaşkındır, özür diler ve uzaklaşır.

Şimdi ben de, bu kahraman Âşığımızı ihmalinden sorumlu kişilerin ondan özür dilemelerini bekliyorum!

KIYISIZ ŞEHİR RİSALESİ**Yasin MORTAŞ****(İkiz Mısralar*)****I**

şiiir cuma gibi /aşık/ beş kere yıkarız kalbi	Elif gibi ve tertemiz aşkı aşka ilikleriz
ah şiirli gülüşenim gözüm görmese de seni	sırlı aynaya aşınam biz güneşli gülüşleriz

II

gece yarısı yüzüme aşk çeyizini bohçala	ayı çöz canım sevgili gel kılalım teheccüdü
şiiir vaktim /çöl saatim kalın urganlı göğümde	ince ipli şiirim/ah sevgiliye su ararım
ah aşkımın aydınlığı acılardan göğse kemer	içe akan bir kalem var aşka kıvrılan yılan var
suya köprü şiir ipim kırışmış kağıdı aç da	tut k-alemi k-alemine ilhamı kur saatine

**şiiri karşılıklı, alt alta, üst üste, aşağıdan yukarı, çapraz her ne şekilde okursanız şiir okumuş olursunuz.*

AĞARIR GÖNÜLLER ÇANAKKALE'DE

İbrahim ERYİĞİT

Gönülleri ağartır Çanakkale savaşı
Nurdan şehitler için ırmak oldu gözyaşı

Umudun bittiği an şafak vaktidir aşkın
Son kurşun yivde döner düşman gözleri şaşkın

Gelibolu düşmesin diyedir tüm çabalar
Kuzu postunda Batı: sömürgeci çakallar

Sekteye uğrar burda İngiliz sömürüsü
Özünde vahşet taşır yüzünde sahte süsü

Seddülbahir'de bahar geçer ağu kervanı
Kanla sulanır toprak o yıl hüznün harmanı

Delinir gök kafesi cana karışır rahmet
Conkbayırı sathında özgür kılar şehadet

Kendinden önce gelir hedefe kurşun sesi
Neredeysek orada ölüm keser nefesi

Düşer şehidin başı bir melek kucağına
Borcunu öder gibi ülkemin toprağına

Mezara dönüşür siper her yeri kaplar gölge
Zaman donar artık görünür öte bölge

Çanakkale savaşı savaştan öte bir şey
Barut kokulu sevda ve cennet şarabı mey

Çanakkale göstermiş kim korkaktır kim yiğit
Sen o günü görmedin ey İbrahim Eryiğit

ZÜLEYHA

Hikmet ELİTAŞ

Deli rüzgâr gördün ise haber ver
Züleyha'yı anlat bana bu akşam
Yüreğimde onulmaz bir sızı var
Züleyha'yı anlat bana bu akşam.

Senelerdir sokağına varmadım
Aylar oldu hiç rüyamda görmedim
Çekindim de kimselere sormadım
Züleyha'yı anlat bana bu akşam.

Kovaladık sıra yıllar yılları
Savurdu ömrümü sevda yelleri
Perişan mı zülüfleri telleri
Züleyha'yı anlat bana bu akşam.

Anlat bana şu canımı vereyim
Çile çemberinde gönül sarayım
Belki dayanamaz ama yüreğim
Züleyha'yı anlat bana bu akşam.

Oda benim gibi bakar mı yola
Bakıp gözyaşını döker mi yola
Burnumda tütüyor, kokusu hâlâ
Züleyha'yı anlat bana bu akşam.

Alsan gelsen Karadağ'ın karını
Söndüremez bu sevdanın korunu
Kim doldurur Züleyha'nın yerini
Züleyha'yı anlat bana bu akşam.

YALAN SÖYLER**Ekrem YALBUZ**

Bade sunar pîr rüyada
Aldım diyen yalan söyler
Sevda çekip şu dünyada
Güldüm diyen yalan söyler

Demiri döverler tavda
Ceylanı yorarlar avda
Âşık kimdir, nedir sevda
Bildim diyen yalan söyler

Bülbül öter sabah erken
Âlem duyar Allah derken
Her damlada derya varken
Daldım diyen yalan söyler

Arınırsa belki kirden
İnsan geçer tatlı serden
Kâfir nefsi ara yerden
Sildim diyen yalan söyler

Hafif olur zer darası
Asil olur ten karası
Cana kıymaz aşk yarası
Öldüm diyen yalan söyler

Marifetli bahçe solmaz
Delik kova asla dolmaz
Olan bilmez, bilen olmaz
Oldum diyen yalan söyler

KİBİR GURUR**Ahmet ASLAN**

Sızlar gayri küçük görülen sinem
Bir toplumu yakıp yıkan har kibir
Büyüklemlerin sonu cehennem
Âlemi cihanı yakan kor kibir

Varlığını bir gurura döndüren
Mazlumların ocağını söndüren
Tavriyla dünyayı yakıp yandıran
İnsanlarda elbette ki var kibir

Böbürle yürüyüp kendince şişer
Yüreğine şeytan ateşi düşer
Allah'ın yolundan ayrılıp şaşar
İçine hapseden bizi zar kibir

Üstün görmek, büyüklemler de neymiş
Nefsinin yurdunda artık o beymiş
Ona göre gururlanmaya değmiş
Nefse kul, köle olana yâr kibir

Asıl düşman insanların içinde
Kibir şirkin kardeşi bir biçimde
Şerli başın hayır yoktur yaşında
Ben uluyum, sen de nesin der kibir

Arslan Ahmet; gurur olmasın besten
Ayrıl seni zapt eden o nefesten
Kurtul gayri kibir dolu bu sestem
Hayır umulmayan dilde şer kibir

PADİŞAH KÜRKÜNÜ GIYMEYEN ÂŞIK

Seyfettin KARAMIZRAK

Seyrânî'nin doğum tarihi kesin değildir. 1800 veya 1807 yılında doğduğuna dair kayıtlar vardır. Bugün Kayseri ilinin ilçesi olan, o yıllarda Everek adıyla bilinen Develi ilçesinin Omza (Camîkebir) Mahallesi'nde doğmuştur. Asıl adı Mehmet'tir. Babası fakir bir mahalle camii imamı olan Hoca Cafer Efendi'dir. Çocukluğu ekonomik güçlüklerle geçmesine rağmen babasının sayesinde medrese eğitimi almıştır. Seyrânî çocukluğunda bir süre Halasiye mektebine devam ederek iki yıllık bir mahalle eğitimi almıştır.

Bir rivayete göre sekiz yıl askerlik yaptığı söylenir. Askerlik dönüşü evlenir; Seyfullah, Nasrullah, Emine, Zeliha, Havva ve Fatma adında altı tane çocuğu olur. Seyrânî'nin hayatı ile ilgili kesin bilgiler mevcut olmadığından halk kendisi için bazı menkıbeler yayarak bu eksikliği gidermeye çalışmıştır. Seyrânî'nin ününü duyan çevre vilayet ve kaza âşıkları sık sık Develi'ye gelerek onunla atışır. Seyrânî ustalığını konuşturarak onları pes ettirir. Ama artık ona Develi dar gelmeye başlamıştır, İstanbul'a gitmeyi arzular.

Seyrânî, büyük bir ihtimalle Sultan Abdülmecit'in tahta geçtiği 1839 yılında İstanbul'a gelir. O yıllarda İstanbul'da semai kahvelerine, söz meclislerine ilgi gösterilir, âşıklar birer bilge kişi olarak görülür, dinlenirdi. Bu meclislerin tiryakileri, âşıkları yalnız bırakmaz, onları meclisten meclise, kahveden kahveye taşırlardı. Saray'da devlet erkânının konaklarında, zenginlerin köşklerinde bir araya gelen âşıklar, birbiriyle tanışır, söyleşir, atışır. Saray'da devlet erkânının konaklarında, zenginlerin köşklerinde bir araya gelen âşıklar, birbiriyle tanışır, söyleşir, atışır.

Bazı paşa ve beyler, şairleri himaye eder onlara rahat bir hayat sağlarlardı. Böylesi bir zamanda İstanbul'a giden Seyrânî, zamanın saz ve kalem şairleriyle tanışır, bilişir. Seyrânî, İstanbul'a gelmişken yarım kalan medrese öğrenimini tamamlar. Şu sözleriyle tanımlamıştır bu günlerini:

*"Yedi yıl eğlendi, kaldı Seyrânî
Bütün tahsil etti ilmi irfanı
Sendeyken her türlü müriüvvet kanı
Bulmadın derdime çare İstanbul"*

Seyrânî mahlasını almasıyla ilgili olarak da iki görüş ileriye sürülmüştür:

1. Bir gün camide sabah ezanı okunurken, Mehmet de kandil yakmaya çalışmaktadır. Bu sırada pirlar Mehmet'e bade içirmişler ve bu olayla o, Seyrânî mahlasını almıştır.

2. Bir gece, imam olan babası hastalanınca oğlunu sabah namazı kıldırmağa gönderir. Namaz sonrası dervişler onu kış mevsiminde Elbiz Bağı'na götürüp, ona üzüm yedirmişlerdir. Mehmet de geriye Seyrânî adını alarak dönmüştür.

İstanbul'a geldikten sonra Köprülü Medresesi'ne devam ettiği de rivayetler arasındadır. 30-40 yaşlarında İstanbul'a gider. Semaî kahvelerinde çeşitli âşık fasıllarına katılır ve muamma çözer. Saraya karşı kullandığı dilden ötürü İstanbul'dan kaçmak zorunda kalır. İstanbul'da "bilimsel ve kültürel öğrenim" gördüğü şiirlerinden anlaşılmaktadır.

Bir yandan da Alevi-Bektaşî tekkelerine girmiştir. Tasavvuf konularını öğrenmiş; yergici, taşlamacı yanını acımasızca kullanmaktan çekinmemiştir. Gelenekçi halk şiirini öğrenmiştir.

Seyrânî 19. yy halk şiiriyle tekke şiiri arasında bağlantı kuran, her iki şiir türünü birbiriyle kaynaştıran bir halk şairidir. Şiirlerinde aşk ve tasavvuf konularını işler. Bazı şiirlerinde tasavvuf kavramlarını kullanmıştır.

Özellikle Ehli Beyit sevgisi geniş bir yer tutmuştur. Dili akıcı, söyleyişi kolay ve yumuşaktır. Halk deyimleri, atasözleri gibi ortak dil varlıklarını çok kullanmıştır. Şiir konularını (aşk, günlük olaylar) genellikle kendisi hayatından seçer.

Bazı şiirlerinde çağının sosyal durumunu, ahlak çöküntülerini toplum sarsıntılarını yerici bir dille ele alır. Anlaşılan odur ki Seyrânî, doğasal olarak her türlü yanlışlıklara karşı çıkmadan, olayları, kişileri yermeden edememektedir.

Bu yüzden olacak ki İstanbul'da seçkinleri yediği için hakkında kovuşturma açılmış ve bir dostunun yardımıyla Develi'ye kaçırılmıştır.

Bir rivayete göre Seyrânî'nin İstanbul'dan kaçışı şöyle anlatılmaktadır; Dolmabahçe Sarayı yeni yapılmaktadır boşa giden masraflara bakarak saray düzenini ve bozuk düzene sürekli eleştirilerde bulunur. Bu yüzden sürekli saray tarafından tenkitler alır. Yapılan bir yarışmada birinci olur ve ödül için saraya padişah huzuruna çağırılır ve kendisine bir kürk hediye edilir. Saray çıkışında yolda gördüğü soğuktan titreyen bir garibe kürkü hediye eder. Bunu görenler padişaha hakaret diye şikâyet ederler ve sürgün edilmesi istenir. Bunun üzerine huzura çağırılır ve sorulur: Seyrânî; "*Beni Hakkın Mekânından Özge Bir Mekân Bulmak Mümkün İse Bul Gönder*" der. Bu söz padişahın çok hoşuna gider ve affeder. Ama düzen hep tersine gitmeye devam eder. Seyrânî de eleştirilerine devam eder. Artık Seyrânî için ölüm fermanı çıktı çıkacaktır. Develili bir hemşerisi tarafından gizlice bir gece Develi'ye kaçırılır.

İstanbul'dan Develi'ye dönen Seyrânî, bir süre sonra Halep'e gitmiştir. Ancak buraya ne zaman, nasıl ve niçin gittiği hakkında elimizde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Halep'te bir müddet kaldıktan sonra tekrar Develi'ye dönmüştür.

Seyrânî hem hece, hem de aruz vezniyle şiirler söylemiştir. Bugün elimizde bulunan 650 kadar şiirinden 500'ü hece vezniyledir. Hece ile yazmış olduğu şiirlerinde dili oldukça durudur. Şiirlerinde yaşadığı coğrafyanın dil özelliklerini de bulabiliriz. "*Büvelek, çalkanmak, çamçırak, bozulamak, bitek, cücük, çatlımçanak, çeç, çember, çerez, çorlu, çökelek, değirmi, döleşmek, evmek, esvap, gevme, hödük, helke, kirmen, natır, puhağı, pece, süsmek, şelek, üleşmek, ugru, yorgalama, yunmak*" gibi kavramlar, onun şiirlerinde karşılaştığımız Kayseri ve Develi ağzının örnekleridir.

Hece vezniyle olan şiirlerinin büyük bir kısmı nazım tekniği açısından başarılıdır. Aruzla yazmış olduğu şiirlerinde daha çok gazel, divan, müstezad, kalenderi, şarkı, terci-i bend ve terki-i bend nazım şekillerini kullanmıştır. Bu tarz şiirlerde dili ağırdır.

Seyrânî'nin şiirlerinde bazı edebî sanatların güzel örneklerine de rastlanır. Cinaz, Seyrânî'nin şiirlerinde önemli bir yer tutmaktadır. Seyrânî, şiirlerinde atasözleri ve deyimleri ustalıklı kullanmıştır.

Bu özellik, onun dile olan hâkimiyetini göstermesi bakımından önemlidir. Seyrânî halk şiirinin pek çok türünde şiirler yazmıştır/söylemiştir. Bunlar arasında ilk sırayı taşlamalar alır. Onun taşlamaları ferdî boyutta değil, toplumsaldır. Şiirlerinde ikiyüzlülük, rüşvet, haksızlık, fakirlik, adalet, bilgisizlik gibi sosyal temaları da işlemiştir.

Yaşadığı dönemde bozulan hak ve adalet dağıtan müesseseleri konu edinen şiirler yazmıştır. Ülkedeki başıbozukluğun sebebinin yöneticiler olduğunu, pek çok şiirinde dile getirmiştir. Şiirlerinde dini kötüye kullananlar veya yanlış yorumlayanlar da eleştirilmiştir. Seyrânî'nin şiirlerinde teknik ve modern unsurlar da yerini almıştır. Telgraf ve vapur gibi kavramlar onun şiirlerine girmiştir. Böylece âşığın batıdaki gelişmelerden haberdar olduğunu tespit edebiliyoruz.

Şiirleri hem ele aldığı konu bakımından, hem de kafiye yapısı bakımından çeşitli ve zengindir. Şiirlerini daha çok hece ölçüsüyle yazmıştır. Asıl ününü hece ölçüsüyle yazdığı koşma, semai, destan, nefes ve şathiyeyle kazanmıştır.

Şiirlerinde daha önce kimsede rastlanmayan kafiye yapılarına yer vermiştir. Şiirlerinde bazen bir tarikat ehli, bazen siyasi bir eleştirmen, bazen de koyu bir âşık olur. Bu da Seyrânî'nin içten, dindar, duygulu ve duyarlı bir kişi olduğunu gösterir.

Seyrânî şiirlerinde kendisine yardım eden şahsiyetleri de işlemiştir. Bu özellik, Seyrânî'nin vefa duygusunu göstermesi bakımından son derece önemlidir. Pek çok kaynakta Seyrânî'nin Bektaşî, Nakşibendî ve Kadirî tarikatlarına mensup olduğuna dair bilgiler yer almaktadır. Ancak onu tarikat ehli olmaktan ziyade, dindar bir kişilik olarak değerlendirmekte yarar vardır. Seyrânî'nin yetişmesinde Fuzulî, Yunus Emre, Karacaoğlan, Âşık Ömer ve Gevherî'nin etkisi büyüktür.

Seyrânî, 19. yüzyıl halk edebiyatımızın şüphesiz en değerli örneklerinden birisi olarak diğer halk ozanlarını da etkilemeyi başarmıştır. Kendisi hakkında yapılan araştırma ve incelemeler son yıllarda çoğalmıştır. Eserlerinden bazıları bestelenerek icra edilmiştir.

Yaşamının sonuna doğru bir sinir hastalığına da tutulan Seyrânî'ye son döneminde "*deli*" dendiği de söylenmektedir. Bilinen o ki, Seyrânî'nin hayatı acılarla, yoksullukla geçmiştir.

1866 yılında vefat etmiş olan Seyrânî'nin mezarı, Develi Lisesi bahçesindedir. Seyrânî'nin bir mezar taşı bile yoktur; bir rivayete göre şimdiki Develi ilçesinde bulunan, Develi Lisesi'nin Güney Doğu tarafında lisenin köşesinde olduğu Âşık Ali Çatak Bey tarafından rivayet edilmektedir.

SEN

Lütfü KILIÇ

Şahmeran kisvelim, şehla bakışım
Şavkıyan aşkımın şûlesisin sen
Gözleri mahmurum, göğsü nakışım
Zihnimde âlânın âlâsısın sen

Sensiz altım, üstüm, dört yanım gurbet
Her günüm âh u zâr, her günüm hasret
Derbeder hâlimin çaresi vûslat
Ruhumun meskeni, sılasısın sen

Cevahir yürekli cansın, cânânsın
Güneş güzelliğin görsün, uyansın
Bahçeler kıskansın, dağlar kıskansın
Dünyanın en güzel lalesisin sen

Özüme sevdâyı koydun, yanarım
Bütün benliğimi eritir nârım
Seni düşünürüm, seni anarım
Kalbimin çözülmez çilesisin sen

Seni düşündükçe bir hoş olurum
Tarifi imkânsız lezzet alırım
Derdime dermanı sende bulurum
Matlaşan gönlümün cilasısın sen

Görmedin, ahvâlîm sana ayandı
Âhımın dumanı arşa dayandı
Lebinden bir su ver, ciğerim yandı
Çeşme-i hayâtın lûlesisin sen

Göremem, rüyada görsem ne fayda
Hayalde saçını örsem ne fayda
Atımı dörtnala sürsem ne fayda
Varamam, Alamut Kalesi'sin sen

Ben yorgun süvari, sen deli taysın
Körpesin, civansın, tazesin, toysun
Ben batan güneşim, sen doğan aysın
Belli ki, başımın belâsısın sen

Lütfü'yü üzmeğe meram eyleme
Ömr-ü hâzanımı haram eyleme
Ateşte bırakıp, Kerem eyleme
Gerçekten, kimlerin balasısın sen

BİR DEĞİL MİDİR

Emrullah BEDİR

Kaşımız, gözümüz farklı olsa da
Neşemiz, ahımız bir değil midir
Yıllardır resmimiz ayrı kalsa da
Bizim cenahımız bir değil midir

Talas'ta tarihi destan yazardık
Kudüs'te Haçlıya mezar kazardık
Hain tuzakları derhal bozardık
Bizim silahımız bir değil midir

Yüreğe közledik şehit Asım'ı
Özledik Memun'u ve Mutasım'ı
Yeniden kuralım gel Avasım'ı
Bizim felahımız bir değil midir

Sen yokken Paris'e döndü kıblemiz
Papaza aldı, yandı cümlemiz
Atina patentli bütün imlamız
Bizim eyvahımız bir değil midir

Tevhitten ayrıldık söndü günümüz
Şam'da, Kahire'de yandı canımız
Kan gölüne döndü dört bir yanımız
Bizim günahımız bir değil midir?

Gözler âmâ ise suç mu güneşe
Tövbesiz nefisler düşer ateşe
Nasıl yüz çevirir kardeş kardeşe
Bizim ıslahımız bir değil midir

Selamı sabahı kestin mi bana
Ebedi müebbed küstün mü bana
Deli rüzgâr gibi estin yabana
Bizim fersahımız bir değil midir

Urumçi'de aktı yine kanlarım
Haince vuruldu Arakan'larım
Eğer sen yanarsan ben de yanarım
Bizim iflahımız bir değil midir

Beraber aşardık sıra dağları
Beraber yaşardık altın çağları
Yazık ki kuruttuk yeşil bağları
Bizim refahımız bir değil midir

Ezan bir, Kur'an bir, imanımız bir
Mü'minler kardeşdir, düşman değildir
Yeter şu bitmeyen tefrika nedir
Bizim ilahımız bir değil midir

ÂŞIK SEYRÂNÎ'NİN ŞİİRLERİNDE TEMA

Nuri PEKSÖZ

Çağdaş dünyada aşk, felsefi bir kavram olarak işlenmektedir. Klasik edebiyatımız, mazmunlarla zenginleştirilmiş soyut bir dile dönüşmüştür. Halk edebiyatımızda aşk, büyük efsaneler oluşturmuş bir kavramdır. Keremler Aslılar, Ferhatlar Şirinler, Emrahlar Selviler... Tasavvuf (Tekke) edebiyatımızda ise aşk bir arınma yoludur. Nefsin tezkiyesinde, müridin olgunlaşmasında, bu duygu epistemolojik bir kavram olarak karşımıza çıkar. Amacımız aşkı anlatmak değildir. Günümüzün moda terimi olan aşk uzun serüvenlerden sonra çağdaş yazarın “kıymetli bir meta olarak pazarladığı” bir zamanı yaşıyor.

Aşk, anlatılmasa da âşıklardan, onların aşktan ne anladıklarından rivayet edilebilir.

*“Aşkın iğnesi ile dikilen dikiş,
Kıyamete kadar sökülmez imiş.”*

Böyle söylemiş Âşık Seyrânî. Oysa bu zamanda ne kadar çok söküğümüz var. Aşkın iğnesi kimin elindedir bilemem. Bir şiirimde; *En çok aşkın ülkesinde talan var* demişim. Çoktan talan edilmiş gönül adamlarının kurduğu dünyalar, kelimeler, kavramlar...

Sekülerleşmiş dünyaya “bu uzun heceyi” anlatan medya şovmenlerini Âşık Seyrânî’yi görseydi neler söylerdi, bunu kestirmek zor. Seyrânî’de aşk, iffet ve edep ile korunan bir incidir. Her tarafa savurmaz, saçmaz o inciye. Bir tutkuya dönüştürmez aşkı. Rahman’ın sıfatlarını mecazi maşuklara vermez. Onda itidalli bir duygudur aşk. Doğru bir sevgidir; marazi bir saplantı hiç değildir.

*“Melekler hıfzetdi sağı solundan,
Zincir-i aşk çözülmedi kolundan,
Mevla’ya erişti Leyla yolundan,
Sandılar Mecnun’u sahraya gitti.” **

Aşk, Arap lisanında “sarmaşık” anlamındadır. Leyla yolundan Mevla’ya gidenler için kollarına vurulmuş bir zincirdir. Oysa Mecnun’un yolculuğu sahraya değildir. Sahra bir sembol olarak yokluğu temsil eder.

*“Destinden bir kere bade yudunca,
Helake yakının cevlan edince,
Ahu çeşmim seyretmeye gidince,
Deseler Seyrânî doy kaşlarına.” (s.37)*

Âşıklar için bu âlem bir seyrân yeridir. Dünyayı “şehadet âlemi” olarak gören bir dinin salihleri Hakk’ın nakışlarına hayran olmuşlardır. Hayran olan bu gönüller ilahi iksirle (bâde) serkeş olmuşlardır. Sevgili onlar için bir suretten öte kevnî bir ayettir.

Seyrânî, uzun yolculuklara çıkar. Yollarda han köşelerinde, semai kahvelerinde, şiirlerini söyler, muammalar çözer. Asıl muamma onun içindedir. Develi’de Halasiye Medresesinde daha sonra İstanbul’da Köprülü Medresesinde eğitim görür hat ve nakkaşlık sanatlarını öğrenir.

Tasavvufi bir zevke sahip olan şair, bu anlayışa sahip terminolojiye hâkimdir. Araştırmacılar tarafından çeşitli tarikatlarla ilişkilendirilse de bu konuda kesin bir bilgi bulunmamaktadır.

Şiirlerinde İslam’ın temel değerlerine bağlı itikadı sağlam bir anlayışta olduğu görülmektedir.

*“Allah’ın emrine mut’im dersen,
Resulün emrine itaat eyle.
Haram helal bulduğun yersen,
Müminlik davasından ferağat eyle.” **

*“Uydur şeriata her bir ahvalın,
Süluk et tarike eriş kemalin,
Marifet bilmezsen yakın zevalin,
Eksik olmaz hiç baştan felaket.” (s.91)*

Şeriat, tarikat, marifet, hakikat olarak sınıflandırılan bu yolculuk Bektaşilik’te dört kapı olarak sembolize edilmiştir.” (s.48)

Âşık Seyrânî bu yolda sülüklünü tamamlamış mıdır bilinmez. Ancak vahdet-i vücud anlayışına karşı olduğu şiirlerinden çıkarılmaktadır.

*“Padişah’ı aşka olalı nedim,
Çilehane oldu mesken-i kadim,
“Enelhak” demedim “entelhak” dedim,
Melamet dalında asturdın beni.” (s.73)*

Enelhak terkibi Hallac-ı Mansur’un menkıbesinde geçen, “ben hakkım” anlamında elfazı küfür olan bir ifadedir. Oysa Seyrânî “entelhak “sen haksın” der. Her şey Hakk’tır anlayışının aksine “her şey Hakk’tandır anlayışını dile getirir.

Şiirlerinde hikemi bir üslup vardır. Edebiyatımızda Nabi, Ziya Paşa gibi Âşık Seyrânî de “nasihat etme, insanları Hakk’a davet etme konusunda gayret içindedir. İslam dininde “iyiliği emretmek, kötülükten sakındırmak” müminlere farzdır.

Seyrânî, halife sıfatıyla baloya giden, Frenkleşmeyi kurtulmak için çare gören, fakirlerin ve yetimlerin hakkıyla saraylar kuran Abdülmecit ve avenesine zulümlerini hatırlatır.

*“Küçük ile dolmaz avurdu,
Ne yaman insanı kasti, kavurdu,
Cihanın külünü göğe savurdu.
Geçti sadarete hayvan olanlar.”*

*“Herkes belasını azdı da buldu,
İnsanda eski sadakat n’oldu?
Eski sarayları beğenmez oldu;
Yere sığmaz oldu sultan olanlar.”*

Vicdan, insanlara verilen bir hidayettir. Adaletsizliğe, haksızlığa sosyal eşitsizliklere karşı insanı harekete geçiren büyük bir güçtür. Seyrânî, yaşadığı dönemi (Tanzimat) çok iyi tahlil etmişti. Medeniyet değiştirmek çoğu aydına göre bir din değiştirme zilletine dönüşüyordu. Batı medeniyeti, İslam medeniyetinin maddi ve manevi haritalarını işgal ediyordu. Önce cephelerden hezimet haberleri geldi. Sonra ilimde, fende gösterdi kendini bu yenilgi. Aliya İzzetbegoviç’in ifadesiyle: Savaş ölünce değil; düşmana benzeyince kaybedilir.” Asıl yenilgiyi düşmana benzeyerek almıştık.

Medresede okuduğu Kur’an’ın ahkâmı Âşık Seyrânî’ye sosyal ve siyasi olaylara karşı büyük bir sorumluluk yüklüyordu. Rüşvetçi kadılar, adaletsiz paşalar (valiler), cahil din adamları onun taşlamalarından payını almıştır.

*“Rüşvet ile yazar hâkim hücceti,
Hüccet ile alır kadı rüşveti,
Halk bilmiyor dini, şer’i, sünneti,
Bozuldu sikkenin tuncuna kaldık.”*

Bu dörtlük o dönemin adli, irfani, ahlaki ve ekonomik durumunu özetler niteliktedir.

Her dönemde rastlayabileceğimiz malumatfuruşluk eden “yarı aydın” tipler vardır. Bu tüpler öğrendikleriyle hakkı değil nefislerini ispat ederler. Bu “kitap yüklü merkepler” için Seyrânî:

*“Âlemi ta’n eder yanına varsan,
Seni de yanıltır mesele sorsan,
Bir cim bile çıkmaz karnını yarsan,
Meclise gelir de erkân beğenmez.”*

Âşık Seyrânî’nin hayatı bir olgunlaşma, bir çırpınış ve mücadele içinde geçer.

Ömrünü son yıllarında melâmet neşvesi içindedir. Şeyh Edebalı’nın ifadesiyle o, Cahiller arasında yaşayan bir âlimdir. Cahillerden biri: “Ey Seyrânî senin Rabbin kim?” diye sorar. O da “benim Rabbin boyacıdır.” Der. Dinsizlikle suçlanarak kadıya şikâyet edilir. Kadı Seyrânî’yi huzuruna çağırır ve aynı soruyu sorar: Rabbin kimdir senin? Seyrânî koynundan bir deste çiçek çıkarır. “Ben bu çiçekleri çeşitli renklere boyayanın kuluyum.” Der. Kadı, huzurundaki adamın sıradan biri olmadığını anlar ve onu saygıyla uğurlar. (Bknz. Metin Turan, Seyrani)

*“Hüsne mağrur olma ey yüzü mahım!
Niceler yokuştan inişe geçti.”*

Her hayata Hakk’ın ayeti gibi bakmak bizim için bir varidattır. Âşık Seyrânî ilim ve fazilet sahibi bir şair olarak yaşamış kültür ve irfanımıza mühim katkıları olmuştur. Şiirlerindeki tema zenginliği, nasihat diliyle seslenişi, aşk ve irfan adamı oluşu onu unutulmaz kılmıştır.

**Hasan Avni Yüksel, Âşık Seyrani, Kültür Bakanlığı Yay. s. 75*

PLAZALI GAZEL**Şahamettin KUZUCULAR**

Ellerin le 'si çift tower ben diksem Ne'cik gözükür
bAyların A 'sı bir Ceops, dağ dizsem küçük gözükür.

El öpüp, dile bal döküp; süs yapmakla uğraşamam
Gün gelir yılışık tavus, kuzgundan cücük gözükür.

Dil döküp beye koşturan, yal yutmakta şanlı fakat
Tez vakit marifette boş, hav yapmış enik gözükür.

Yıldızın harı yüz güneş şavkından da narlı iken;
Devri akla izah değil bir mumdan minik gözükür.

Ey Şahap, şu siyah çul mu, gök kevgir mi böyle delik?
Her ahım, nice gök delen, ok vurmuş, ışık gözükür.

SAF İPEKTEN SEVDALAR**Mahmut TOPBAŞLI**

Zaman bir ırmak olup enginlere akarken
 Bitmeyen susuzluğum hasret çölünde kalır
 Tüllenen sevdalarım yüreğimi yakarken
 Sonsuzluk tutkularım gurbet elinde kalır

Sinemdeki ateşi sönmeyecek sanırım
 Titreyen yüreğimde sabrın damlası kalır
 Muhabbet örgüsünü ilmeğinden tanırım
 Vecd ile okuduğum virdin imlâsı kalır

Titretir yüreğimi közden yakıcı sözler
 Huzur akşamlarının ufukta adı kalır
 Sevdanın oklarıyla mühürlenince gözler
 Zamanın akışında teselli tadı kalır

Özüne nakşedilmiş hicranın narı yakar
 Şeyda bülbülün gözü, gülün dalında kalır
 Bazen deli dalgalar ırmağa doğru akar
 Kıvrım kıvrım dilekler, umut salında kalır

Gönlüme saf ipekten has sevdalar sağırım
 Mısra mısra dizilen sözün esrarı kalır
 Asumandan süzülüp, aşk çölüne yağarım
 Damladaki deryayı dilin ikrarı kalır

En uzak yıldızları menzilimde görürüm
 Yeşeren ümitlerim Kaf'ın ardında kalır
 Karınca adımıyla yarınlara yürürüm
Günbeyli İbrahim'ce visal yurdunda kalır

Zaman bir ırmak olup enginlere akarken

**ZAMANƏ HAVAMI
ELƏ ÇALDIRIR****Ferqane MEHDİYEVA**

Nə o yanlıq ollam, nə də bu yanlıq
 Nəyə yarayıram bu təbim ilə
 Zamanə havamı elə çaldırır
 Qalxıb oynayıram əsəbim ilə.

Səsim qulağına çatə, İlahi
 Bir yol ətəyimdən təkəm daşımı
 Görəsən hayanda salıb qalmışam
 Hələ axtarıram itən başımı.

Ürək də dediyin süfrə deyilmiş
 Durub hər çatana açə bilməyə
 Pulum da yoxdur ki, kəndir almağa
 Yolum da yoxdur ki, qaça bilməyə.

Misra göyərdirəm ətim-qanımla
 Payız buludu tək boşallam, dollam
 Şərin ucbatından ölən canımla
 Özüm öz evimdə kirayə qallam.

Nə o yanlıq ollam, nə də bu yanlıq
 Nə oda sığınmam, nə də ki külə
 Zamanə havamı elə çaldırır
 Qalxıb oynayıram əsəbim ilə.

SEYRÂNÎ'DE AŞKIN TÜRLÜ HALLERİ

Hüseyin KAYA

Seyrânî'yi henüz lise yıllarımda iken:

“Ey tabib elden gelirse yaremi gel emleme

Yar elinden gelmedir bu yareyi merhemleme” beyiti ile tanıdım. Biraz da Fuzûlî'yi anımsatan bu âşıkane söyleyiş ilerleyen yıllarda filizlenecek Seyrânî muhabbetinin ilk çekirdeği idi yeni yeni çocukluk ülkesinden uzaklaşan ruhumun. Zannetmişim ki yalnızca sevdaya dair şiirler kaleme alan durgun, dingin bir şair Seyrânî. Mezkûr şiirin tamamına ulaştığımda anladım Seyrânî'nin diğer halk şairlerinden farklı bir ses ve tavır sahibi olduğunu. Seyrânî hem sevda hem kavgâ hem hikmet şairiydi ve her mısrası canlı, hareketli hayattan damıtılmıştı. Tıpkı Sümmanî, Erzurumlu Emrah, Dertli gibi nevi şahsına münhasır, mantık ve akıl dairesinde değerlendirilemeyecek bir hayat hikâyesi vardı. Her büyük halk şairi gibi “pirlar elinden dolu içmiş”, aşkın, yoksulluğun ve tok sözlü olmanın her cefasına katlanmıştı.

Belki de Seyrânî'nin hayatının, şiirlerinin zenginliği nedeniyle, türlü türlü Seyrânî'den bahseder onu sevenler, okuyanlar. Kimine göre mücadelenin şairidir Seyrânî, kimine göre hikmetin, hakikatin... Onun için yoksulluğun, talihsizliğin şairi diyenler de haklı elbet. Seyrânî büyük bir hiciv şairidir diyenleri de unutmamak gerek. Benim zihnimde ise belki de o ilk intibain izi durur yıllar yılı. Seyrânî aşk şairi değildir ama aşkın şairidir.

Karakteri, duruşu, ideolojisi ne olursa olsun hangi çağda yaşamış olursa olsun neredeyse her şairin bir ya da birkaç aşk şiiri mutlaka vardır zira aşk, insanoğluna hediye edilmiş iksirlerin en değerlisidir. Çoğunlukla birbirbine karıştırılsa da aşk ile yazmak ayrı aşk için yazmak ayrıdır esasında.

Seyrânî tıpkı yoksulluğa, kadere, ezilmişliğe isyan etmek yerine bu ahvali tanımak, tanımlandırmak derdinde olduğu gibi, aşka karşı da daima aynı tavidir. O sevgiliye sitem etmek, ayrılıktan duyduğu acıyı mısralarına taşımak yerine aşkın ne olduğunu, insan ömründeki yerini anlamaya, anlamlandırmaya çalışır. Seyrânî'nin kavgası da şiiri de hayatı anlama ekseninde gelişir esasında ve bu hal şairin ezeli kaderi yalnızlığı ona da yoldaş kılar:

*“Halk içinde hiç şerikim bulmadım
Bu lisanım kaldı zarın içinde”*

Helal Sevdaların Şairi

Her ne kadar çoğu şair “gönül kocamaz” dese de “aşk”ı kemale ermede bir vesile yahut kısa bir süre konulup göçülecek hâl ehli şairler temkinlidir bu hissin tuzaklarına karşı. Kimi şairler için “aşk” şiir söylemeye, söyletmeye yegâne vesile iken kimi şairler aşkın bağına uğrasa da o bağı yurt edinmez. Seyrânî de her şair kadar sevda durağında eğlenir, zaman zaman âşıkâne şiirler dolandır diline ancak bu şiirler âşığı yalnızca “sevda şairi” olarak değerlendirmeye yetecek çoğunlukta değildir.

Tıpkı “Maksudun yar iste bir tane yeter” diyen Turabî gibi Seyrânî de göklerde dolaşan sevda kuşunu her güzelin çatısına kondurmaktan kaçınır:

*“Gerçi layık değil iki yar sevmek
Seversen sıdk ile bir yâri sına”*

Seyrânî “aşık” bir şairdir ve aşkın elemlerine düçardır ancak onun aşkı belki de kişiliği gereği çılgınlığa aşkınlığa meyyal değildir. Yaşadığı hayat, başından geçen acı tecrübeler, sevgili vefalı olsa dahi şairi bahtından endişe duymaya yönlendirir:

*Sahte bir cilveyle gülme yüzüme
Candan muhabbetin var değil bana
Gelüb görünsen de gahi gözüme
Gönlün bahtım gibi yar değil bana*

“Güzel sevmek zarar değil dinime” anlayışıyla helal sevmeye işaret eden şairin sevdası zaman zaman halk şiirindeki aşk anlayışının sınırlarını zorlar. Seyrânî sevgiliden medet ummak, vefa beklemek yerine güzelliğin asıl sahibinden diler sevgiliye kavuşmayı. Gönül çelen sevgilinin yurdu şair için koca dünya üzerinde gezinirken uğranılacak bir mekândır belki de:

*Niyaz etti Sübhanıma bu dilim
Görmesem didemden akıyor selim
Gezerken cihanda uğradı yolum
Dilberin yurdunda kaldım yenile.*

Seyrânî her ne kadar farklı izleklerde şiirler kaleme almışsa da dünyadan, hayattan nasibinin “aşk” olduğunun şuurundadır. Yunus, Fuzuli, Galib Dede gibi o da sebeb-i hayatını “aşk” olarak görür, dünyaya o gözle bakar.

Aynı kaynaktan su için diğer büyük şairler gibi Seyrânî de aşkın kendisine ruhlar âleminde verildiğine iman eder:

*“Ervahda her kısmet verilir iken
Aşk nasip eyledi sübhan bizlere
Ruhlar bir araya derilir iken
Âşık olun dedi canan bizlere”*

Zaman zaman şühâne şiirler de söyleyen Seyrânî’nin bu şiirlerinde bazen bir halk şairi bazen de bir divan şairi gibi tavır sergilemesi ilginçtir. Seyrânî sevgiliye hitab ederken dahi onun karşısında nadiren eğilir bükülür, acziyete bürünür.

*“Hüsnüne mağrur olma ey yüzü mahım
Niceler inişten yokuştan geçti”*

Sevgili karşısında ona iltifat edip gönlünü almak yerine şair sevgiliye “ölüm”ü yahut kendisinin de aslının “bir avuç toprak” olduğu hakikatini hatırlatır ve bu hakikatler adına onu merhamete çağırır:

*“Mevtimden sakınıp eyle merhamet
İncelip canımı üzme sevdiğim
Çatma kaşlarını gel eyle rahat
Zülfünü gerdana düzme sevdiğim.”*

“Sevgili” ile şairin kast ettiği kişinin bazı şiirlerinde zaman zaman bir mürid-i kâmilî karşıladığı çıkarımı yapılabilir lakin Seyrânî’nin bazen beşeri aşk ile ilahi aşk arasında bocaladığını de söylemek mümkündür. Âşık, sevdanın verdiği halet ile endişe içindedir:

*“Güzel sevmek için ehl-i dillere
Danışmak mı yeğdir danışmamak mı”*

Benzer endişe Seyrânî’nin başka şiirlerinde de sezilir. Aşkın bir hakikat olmadığını bilen şair sevdanın “hayal mi zan mı”, beşerî bir his mi olduğunu seçemez:

*“Aşk ü sevda hayal midir zan mıdır
Mekanları can mı bilmem ten midir”*

Çoğunlukla inanç zeminine bağlı, ayakları yerden kesmeyen ancak yanıp kül olmaktan da geri durmayan bir kalptir şairin nasibi. Seyrânî diğer mutasavvıf şairler gibi “Enelhak” mertebesine ulaşmak yerine “Entelhak” durağında kalmayı, “Ben Hak’ım” demek yerine “Hak’tanım” demeyi tercih eder. Ferhat’ın, Mecnun’un sevdası Seyrânî’ye göre ham ve aşkın vasıflar barındırır bünyesinde. Seyrânî’nin irdelediği esasında cezbe halidir:

*“Ferhad gibi dağ bağrını delmedim
Mecnun gibi leyla deyip yelmedim
Ben destime su doldurup gelmedim
Erenler çeşmesi suludur diye”*

Yar Değil Sevda Derdi

Hayatının her halinden olduğu gibi aşk halinden de zaman zaman sitem taşır Seyrânî’nin şiiri. Vuslatı olmayan yahut geçen sevdalar şairi yorar, tüketir ve sevda onun için elem sebebidir. Bazen şikâyeteye dönüştüğü de olur bu elemin, çilenin:

*“Ben bu aşkın çilesini
Yanar çektim, tüter çektim
Yedim gonca sillesini
Bülbül gibi öter çektim”*

Âşığı yoran, tüketen şey “yar” değil de “sevda” yüküdür:

*“Takatim kalmadı aşkın yayının
Çekip kırışından kuramıyorum”*

Seyrânî’nin aşka yüklediği kudsiyet halk yahut divan şairlerinde emsali olmayan bir yaklaşım içerir ancak bu kudsiyet bile sevdayı çekilebilir bir dert kılmaz çoğu zaman:

*“Bu aşkı farz vacip sünnet olsa da
Çekilecek sefil başta hal değil...”*

Hikemî söyleyişi “aşk” şiirlerine dahi sirayet eden Seyrânî’nin kimi mısralarındaki buluşlar ne halk ne divan ne de çağdaş şiirimizde görülür. Geleneksel bir söyleyişle ancak kendine has bir bağdaştırma metodu ile kurulmuş bağdaştırmalar Seyrânî’yi “büyük” kılan unsurlardır.

*“Kemiğimi yapsam tarak
Yar zülfünün tellerine”*

Yar zülfünün tellerinde kemiğinin tarak olması temennisi halk şiirimizde “ince belde kemer olma” isteğinin çok ötesinde ve üstünde bir söyleyiştir. Seyrânî’nin neredeyse her şiirinde olduğu gibi “aşk” izleği şiirlerinde de “berceste” niteliği taşımayan mısralara rastlamak mümkündür.

*“Aşkın iğnesiyle dikilen dikiş
Kıyamete kadar sökülmez imiş” yahut
“Muhabbet küpünün olsam şarabı
Yar beni doldurup içer mi bilmem”*

*“Eski libas gibi âşığın gönlü
Söküldükten geri dikilmez imiş”* gibi

söyleyişlere Seyrânî’nin şiirlerinde sıkça rastlanır.

Her halk şairi gibi evvela bir aşk şairidir Seyrânî lakin kişiliği ve hayat hikâyesi onun bu yönünü gölgede bırakır. O, maşuğa değil aşka taliptir. Hem aşkı anlamaya hem anlamlandırmaya çalışır yazarak, yaşayarak. Sevdanın pişmanlıkları, acıları ve ulvilîği Seyrânî’ni şiirlerinde farklı bir ruha ve sese bürünüyorsa bunun en büyük sebebi şairin kişiliği ve duruşudur.

Bazı şairler çocuklukta sevilir, bazıları gençlikte... Bazı şairleri orta yaşlarda anlarız, bazılarını daha ilerleyen yaşlarda.

Seyrânî, benim ilk gençlik yıllarımda tanıdığım ve hayatımın her döneminde değerini kaybetmeyen şiirlerin sahibi.

ESKİDENDİ O**İsmail GÜL**

Riyakâr bakışa, fettean gülüşe
 Bir yandım bir daha yandıramazsın
 Mahşere dek kanar, durmaz bu yara
 Sebepsin, sızımı dindiremezsin

Tez unuttun yeminini, andını
 Hırs ırmağın taşı yıktı bendini
 Gözyaşına yazık, yorma kendini
 Âhdim var yolumdan döndüremezsın

Şimdi yanıyorum senli zamana
 Gelmedin bir türlü zalim imana
 Bak gönül dağlarım duman dumana
 Ateşin içimde söndüremezsın

Gün olur da dediğime gelirsın
 Her kul gibi ettiğini bulursın
 Dil yarası çaresizdir bilirsın
 Boşuna uğraşma onduramazsın

Doktor aciz kalır vâde gelmişe
 Çare yoktur ölmüş ile olmuşa
 Bir kere binmişim ben o dolmuşa
 Akıllandım gayrı bindiremezsin

Bir gün göstermedin, sen de gün görme
 Benden uzak ol da, gönlümü yorma
 Kur'an'a el basıp günaha girme
 Büyüdüm ben artık kandıramazsın

VATAN**Halil KURU**

Ta Asya'dan geldik Anadolu'ya
 Vatan dedik biz bu kutlu toprağa
 Hasret idik yeşil olan yaprağa
 Güzel vatan canım vatan yar vatan

Çin'de Kürşat Malazgirt'te Alpaslan
 Her savaşta yazmışız biz bir destan
 Anadolu bize oldu can vatan.
 Güzel vatan canım vatan yar vatan

Atam Fatih, Yavuz, İkinci Murat
 Yıldırım Bayezit Çelebi Mehmet
 Türkler savaşırken kopar kıyamet
 Güzel vatan canım vatan yar vatan

Niğbolu'da Yıldırım'la seferde
 Süleyman'la Mohaç ile Erdel'de
 Yavuz Sultan ile Sina Çölü'nde
 Güzel vatan canım vatan yar vatan

Toprağında şehit kanı doludur
 Gâvurdağı Torosların koludur
 Onun adı yine Anadolu'dur
 Güzel vatan canım vatan yar vatan

Yaz gelince yaylalara göçülür
 Pınarlardan soğuk sular içilir
 Yurt uğrunda tatlı candan geçilir
 Güzel vatan canım vatan yar vatan

Salına da al bayrağım salına
 Bir canım var feda olsun yoluna
 Kurban olam al bayrağın alına
 Güzel vatan canım vatan yar vatan

ŞİİR ÜZERİNE KONUŞMALAR

GENÇLİK İŞTE ASIL ŞİİR BU -1-

Cumali Ünalı HASANNEBİOĞLU

Şiirin, binyıllar eskiten bir hayat ağacı gibi, geçmişe uzanan kökleriyle, yeraltını, gözümüzü kırıştıran güneşle birleştirip yemişini ve tohumunu geleceğe sunan gür ve gümrah yüzüyle sizleri selamlıyorum. Bu selam aynı zamanda, kültürleri yürekte harmanlayıp yeryüzünün tüm yönlerinde her yeri kapsayan bir ortak dil oluşturan şiirin kendi çılgınlığını da barındırır.

T.S.Eliot, Ezra Pound, T.E.Hulme gibi öncülerin, geçmişe dayanırken tarih duygusunu şart koşup “Hiçbir şairin, hiçbir sanatçının tek başına bir anlamı yoktur. Onun anlamı ve değerlendirilmesi, ölmüş şair ve sanatçılarla olan bağının değerlendirilmesidir” sözünü, bir sanat kuramı olarak dünyanın gündemine taşıdıkları Londra’da bunları konuşuyor olmamın, benim açımdan ayrı bir değeri vardır. Anadolu coğrafyasını nirengi noktası alarak, yeryüzüne bir ışık seli gibi dağılan ulu atamız Osmanlı’nın dünyamızda bıraktığı sesi simgeleyen; devlet oluşturan, gelenek oluşturan söz ustası Yunus Emre’nin adını taşıyan kültür merkezinde sizlerle buluşuyor olmamız, bütün bunlarla birleştiğinde, gerçekten beni heyecanlandırıyor.

Yunus, öylesine çağları aşan ve insanımızın, hangi yaşta, hangi çağda, hangi kültür düzeyinde olursa olsun, şahdamarını kavrayan bir yapıdadır ki, onu, Anadolu’nun tüm analarının doğurduğunu söylemek yanlış olmaz. İşte tam bu noktada, şiirin hem dili, hem de söylemi girer devreye. Bizi şiirle kıvamlandıran dil mayası nedir? Asıl ve asil maya, beşiklerde sallanırken ana sütü ile birlikte tattığımız, o yumuşacık, o hüznü ninniler olabilir mi? Bir çocuğun dil ile kelime ile ses ve söz ile tanışması, o güzelim şiiri kurulan “uyusun da büyüsün ninni” kabilinden yalın ve duru sözler midir? Ya da “dandini dandini dasdana” biçiminde sırrını da kendi içerisinde taşıyan girift sözler midir? Yeryüzünün her yerinde, her dilde, analar ninni söyler bebeklerine, o nedenle ninnileri, anaların sesini, yüreğini, o genç sabırlarını ve hüznünü yüzyıllara devşiren ortak bir ses mayası saymak mümkün. Yine bizim coğrafyamızda, Anadolu’da, türküler, maniler, hoyratlar, bozlaklar, uzun havalar daha sonraların edebi türü. Hatta bebeklikten çocukluğa geçerken, okul sıralarında oturma dönemi de başlamadan, evlerin, odaların, sokakların, alanların dili bizdeki coşkuyu besleyen, kelimenin ifade gücünü çoğaltan, hayatla çakıştıran en önemli etmen olarak yer almaz mı hayatımızda?

Sonra gençlik... İşte, asıl şiir bu. Bebeklik ve çocuklukta hayata temel kuran olgu, gençlikle, bir bakıma havalarda uçmaktadır. Herkes kendisinin ve yakın çevresinde bilebildiklerinin genç halini hatırlasın. O çılgınlık, o kabına sığmayan coşku, o her şeyi birden yakalama arzusu, o geleceğe on parmağıyla tutunma hırsı... Bunların hepsi gençlik ve hepsi de şiir. Şairin beyni yüzyıllar öncesini kucaklar ve bir ipekböceği hamaratlığıyla geleceği oluşturmaya çalışırken, şairin yüreği de on sekiz yaşındaki o delikanlı çarpıntıyı ayar tutarak, hayatı yenileye yenileye şiirin kozasını örmektedir. Bu, bir çelişki gibi gelebilir. Picasso’nun resimlerini, Kafka’nın hikâyelerini, Rodin’in heykellerini, Mozart’ın, Dede Efendi’nin müziğini, Fuzuli’den Şeyh Galib’e, Pir Sultan Abdal’dan Âşık Veysel’e kadar söz ustalarının şiirlerini hatırlayalım... Hepsinde de yüzyılları kapsayan bir deneyim, öylesine körpe bir yürekle verilmektedir ki, bu sanat eserleriyle halleşirken masmavi gökyüzünde kendi aşkına dalmış bir çift beyaz güvercinin taklasını, pikesini, süzülmesini seyretmekteyizdir sanki.

Bizim medeniyetimiz, resmi, heykeli, romanı, hikâyeyi, tiyatroyu kendi içerisindeki o çok tutarlı “itidal”le, titizlikle bir yere yerleştirdiğinden, yüzyıllar boyunca bize kala kala söz kalmıştır; sözü de işleye işleye eşine ender rastlanır bir sanat eserine dönüştürme işlevi, bu yüzden şu koca dünyada yalnızca bize verilmiştir sanki. Ayrıca hiçbir peygamberin mucizesi, kendi kazanımı değildir, kendi biliminin üst değerlerine göre cereyan etmez. Tamamen Allah tarafından çağın yüreğine hitap edecek biçimde verilmiştir, bir lütûftur. Her peygamber bir işlevle donatılmıştır uyarıcı olarak gönderildiği topluma karşı görevini yerine getirirken. Hz.İsa ölüleri diriltir, hastalara şifa verir. Hz.Musa’nın asası bazen ejderha olup sihir ve büyüü bozar, bazen Kızıldeniz’i ikiye böler. Hz.Yusuf, bir düş yorumu ustasıdır. Hz. Davud’un avazesi bu cihana salınmış, Hz. Süleyman’a kurdun kuşun sırrı öğretilmiştir. Peki, Hz.Muhammed’e hangi incelikli vasıf verilmiştir? Söz... Söz ustalığı... O dönemin ünlü “yedi askı” şairinin, Aziz Kuran’ın şanlı belagâti karşısında susmalarının başka anlamı yoktur. Sözü güzelleştirmek, söz ile süslenmek, sözü süslemek, söz ile sözlenmek görevi, veraseten bize verilmiştir.

Bu nedenle Anadolu coğrafyası, sözünü sarayda da dağda da, Sa'dabad'da da, idam sehpasında da söyleyen ustalarla, her zaman "dilin kanlı gömleği" olan şiiri şanla taşıtmıştır. Bu nedenle de engin bir okyanus olan şiirimiz, bir kültür hazinesi olarak, asırlardır yerli yerinde durmaktadır. Hazineleler dolduran onca şiiri bir yana bırakalım, uç örneklerden devam edelim isterseniz, mesela bir Kerkük/Urfa manisi:

*"Yara yeri
Sızıldar yara yeri
Kervan göçtü yol etti
Yalvarıram yara: "yeri"
Ne sende ok tükendi
Ne bende yara yeri"*

Bu, coğrafyamızın en uç noktasında, Kerkük'te ve Urfa'da söylenen bir hoyrat. Bir de saraya dönelim, padişaha; çünkü biz bir söz medeniyetinin çocuklarıyız. Padişahımızdan çobanımıza, eşkıyamızdan şeyhülislamımıza, âlimimizden ümmimize herkes kendini incemiş sözle, şiirle ifade etmiştir. Fatih'in şu müfredi çok şey anlatmaya yeterli bence:

*"Senin zencir-i zülfünden dil-i divane bend ister
Usandı derd ile candan asılmaya kemend ister"*

Ya da 1804'te doğmuş, 43 yıllık hayatına şu nefis mısraları sığdırabilmiş, şiirin ve devletin başkentinden uzak, Adıyaman'da yaşamış Lamî'nin, ölümü beklenen hastaların ölüp ölmediğini öğrenmek için tabiblerin buğulanacak ayna tuttuklarını, sabrın sınırına gelmiş bir âşık olarak çok incelikle hatırlatarak sevgilisine söylediği müfred:

*"Gösterirsen şimdi göster ey dîlâra sîneni
Yoksa haste son nefeste neylesin âyineyi"*

Benim mensup olduğum medeniyette, şiirle af dilenir, şiirle can bağışlanır. Benim mensup olduğum medeniyette, Taşlıcalı Yahya Beg adlı şair, çok sevdiği Şehzade Mustafa'nın katledilmesi üzerine, o dönemde cihan sultanı sayılan bir Şair-Padişah'a, Muhibbî'ye, hiç korkmadan ve mahlasını koyma yiğitliğiyle:

"meded, meded bu cihânın yıkıldı bir yanı

Eecel celalileri aldı Mustafa Han'ı" diye başlayan o ağır mersiyesini söyler. Benim mensup olduğum medeniyette, dünyada eşine rastlanması mümkün olmayan bir biçimde, Bağdat'ı fethe gönderilen ve padişahın:

"Aldı etrafı adû imdada asker yok mudur

Din yolunda baş verir bir merd-i server yok mudur" gazeliyle ve satranç terimlerini kullanarak yardım isteyen Hafız Ahmed Paşa'ya:

Hafız-ı Bağdad'a imdad etmeğe er yok mudur

Bizden istimdad edersin sende asker yok mudur" diyerek, şöhretine yakışır biçimde cevaplayan IV. Murad, bununla da yetinmez, şiirin içinde onu görevden aldığını ve yerine Ali Paşa'yı atadığını ferman eder. Çok yalın bir çılgınlığı, sanki hemencecik ifade ediyor gibi sözü konduran, herkesin, her zaman söyleyebileceği, herhangi bir söz bile, bir sürü edebi sanatla süslü olabilir. "Gözünü kan bürümek" ten, "Karda yürüyüp ayak izini belli etmeme"ye kadar deyimler bunun şahididir.

Şiirin, hayatın her alanına ustalıkla girdiği, kendini her yerde sözcü gibi gördüğü, her durumu ifade için kendini yeterli bulduğu başka bir medeniyet örneğinin yeryüzünde olmadığını düşünüyorum. Ben, kendimi böyle bir şiir-rahmine doğmuş olmakla, hem şanslı hissediyorum hem de bana verilmiş bu imkânın en doğru biçimde kullanılması için görevli olduğumu düşünüyorum. Şiirimde, dişe dokunur ne varsa, bu söz medeniyetinin mirasıdır.

Ben, beslendiğim, gıdalandığım kaynakları anlatmaya çalıştım: Geçmişe ağzını dayayıp kana kana su içerken şiirle geleceğin göklerinde de fütursuzca dolaşmak, benim ahdimdi. Bunları sadece şiirle yapabilirdim, şiirle yaptım.

MODERN TÜRK ŞİİRİNDE İMGE

Seyit KILIÇ

Gerek sanal ortamda, gerekse kültür ve edebiyat dergilerinde olsun imge konusunda yüzlerce yazı ve makale bulmak mümkündür. Ancak yine de bu imge konusu bir sistematığa oturtulmuş değildir. Zira imge şiirde, aranan ve çokça kullanılan bir sanat olduğu halde bazı kimseler tarafından tahrif edilerek rastgele söz öbeklerinden oluşan anlamsız mısralarla sû-i istimalle uğramıştır.. İmge konusunda en geniş bilgiyi Prof. Dr. Doğan Aksan'ın “Şiir Dili Ve Türk Şiir Dili” isimli eserinde bulabiliyoruz.

Nedir imge demiş olduğumuz şey? İmge Kubbealtı sözlüğünde: “(im “işaret alametten” Fransızca İmage kelimesine benzetilerek yapılmış olmalıdır) dendiikten sonra, ‘Hayal, düş, imaj’” olarak tanımlanmaktadır. TDK'nin sözlüğü ise imgeyi “zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi özlenen şey, düş, hayal, hülya” olarak tanımlamaktadır... TDK'nin türetip aydınlarla benimsettiği bu sözcük Arapça asıllı “tasavvur”un tam karşılığıdır.

Şkolovski: “İmgenin görevi, taşıdığı anlamı anlayışımıza daha yakın kılmak değil, görüntüsünü yakalamaktır” diye tarif etmektedir. Reverdy ise: “Yaklaştırılmış iki gerçeğin arasındaki bağlantılar ne kadar uzak ve yerindeyse, imge o kadar güçlü olacak ve o kadar heyecanlandırma gücü ve şiirsel gerçeklik taşıyacaktır” diyerek görüşünü beyan etmiştir. (Prof Dr. Doğan aksan, Şiir Dili Ve Türk Şiir Dili, s. 30)

Ünlü düşünür Carnap bu konuda şöyle demektedir: “İçinde güneş ışığı ve bulut geçen bir şiirin amacı bize hava durumuyla ilgili olaylardan haber vermek değil, ozanın kimi duygularını anlatarak bizde benzeri heyecanlar uyandırmaktır.” (a.g.e. s. 23)

Türk şiirinde imge her ne kadar yeni imiş gibi tasavvur edilse de tarihler boyunca hem divan şâirlerimiz ve hem de halk şairlerimiz tarafından devamlı bir surette kullanılmıştır. Şâir düşüncelerini hayal dünyasında kurgulayarak onu kendine özgü ifadelerle şiir dili ile anlatır. Bundan dolayı nerede ise imge şiir kadar eskidir diyebiliriz.

Bunu daha belirgin bir şekilde anlamak için Yunus Emre'nin şu dördlûğüne bir göz atalım.

*“Yüce dağların başında
Salkım salkım olan bulut
Saçın çözüp benim için
Yaşın yaşın ağlar mısın? ”*

Burada ozanın amacı, buluta kendisi için ağlayıp, ağlamayacağını sorması değildir. Ozan bir yandan dağların doruklarında toplanan bulutları salkım salkım diye niteleyerek aktarmalı bir doğa betimlemesine gitmekte, bir yandan bulutların “saçını çözmesi” ve “gizli gizli ağlaması”ndan söz ederek bir “kişileştirmeye” yönelmekte, bunlarında ötesinde, doğayla konuşarak, doğa görünüşleri içinde kendi duygularını, kendi derdini dile getirmektedir. (Prof Dr. Doğan aksan, Şiir Dili Ve Türk Şiir Dili, s. 24)

Şiir dili insan duygu ve düşüncelerinin en belîğ ifade edildiği bir dildir. Bu yüzden insan duygu ve hayallerinin ağır bastığı bildirilerin en güzel örneklerini şiir dilinde bulabiliriz.

Bu konuda yine Doğan Aksan, Türk Dili ve Türk Şiir Dili isimli eserde (s. 28) şöyle demektedir: “Hiç kuşku yoktur ki, bir şiiri okuyan/dinleyen onu algılaması, tıpkı bir müzik parçası ya da bir başka sanat yapıtında olduğu gibi, o anda, içinde bulunduğu ruhsal durumla, iyimser ya da kötümser, neşeli ya da kızgın oluşuyla, hatta duygulanmaya hazır bulunuşuyla ilgilidir.

Şiir de değinilen konu üzerinde deneyimleri, yaşantıları olan, şiiri dinlemeye elverişli durumda bulunanla hiç elverişli olmayan, konuya hiç ilgi duymayan insan arasında, elbette, etkilenme bakımından büyük ayrılık olacaktır. Nitekim Eliot, ‘Bir şiir farklı kişilere farklı anlamlar ifade ettiği gibi, bu anlamlar şâirin kast ettiğinden çok farklı da olabilir.’ Demektedir... ‘Şiir bir milletin dilini, duyuş ve düşüncesini, bir toplumun bütün üyelerinin hayatlarını, şiir okuyan veya okumayan, büyük şâirlerin adlarını bilen veya bilmeyen, kısaca yeryüzündeki bütün insanları etkiler.’

16. yy divan şairlerinden Hayalî'nin aşağıdaki beyitinde ne güzel bir imge örneği vardır:

*“İşk bir şem-i ilahidir benim pervanesi
Şevk bir zincirdür, gölüm anın divanesi”*

Yine 17. Yy. ünlü şairi Nailî'den bir örnek verelim:

*“Turfe mecnûnum ki, peyderpey hayal-i çeşm i yâr
Dolaşur etrafımı ser-geşte ahular gibi.”*

*“Öylesine mecnûnum ki, durmadan yârin gözünüün hayali
Dolaşır etrafımda başı dönmüş ceylanlar gibi.”*

Görüldüğü gibi buradaki imge şiire ve anlatıma ayrı bir güzellik katıp söze kuvvet vermekte, kişinin duygularını gökte asılı duran yıldızlar kadar parlak ve çarpıcı ifadelerle anlatmaktadır. Türk şiirinde özgün imgeleri ile haklı yerini almış Ahmet Haşim'de de bu tür anlatımlara sık sık rastlamaktayız.

Öğle isimli şiirinde şöyle demektedir:

*“Yeşil sular da büyük inciden çiçekler açar
Gümüş böcekler okur âba bir neşide-i hâb
Durur sevhilîn üstünde bî-heves, bî-tâb
Güneş ziyasını içmiş benât-ı hâb ü serab...”*

“Burada öğle saatlerinde yeşil sular da büyük inciden çiçeklerin açışı, gümüş böceklerin suya bir uyku şiiri okuması, sahillerin üstünde güneş ışıklarını içmiş uyku ve serap kızlarının isteksiz ve yorgun duruşları gibi imgeler bir arada verilmiş bulunmaktadır.” (Prof. Dr. Doğan Aksan, Şiir Dili Ve Türk Şiir Dili, s.31)

“Gurup vaktinde karanlığın yavaş yavaş doğaya hâkim olduğunu hayal edelim. Böyle bir ortamda bir gül bahçesi: yeşil yapraklar, kırmızı tomurcuklar, açılmış kırmızı goncalar ve irili ufaklı kırmızı güller... Akşamın bu vaktinde güllerin ince sapları ve yeşil yaprakları seçilemez, fakat boşlukta irili ufaklı kırmızı goncalar ve güller görülebilir. Haşim bu manzarayı:

*“Eğilmiş arza kanar muttasıl kanar güller
Durur alev gibi dallarda kanlı bülbüller”*

Dizeleriyle betimliyor. Bizim ifade etmekte zorlandığımız bu doğa olayını kanayan bir yara benzetmesiyle anlatıyor. Güller arza eğilmiştir ve sürekli kanamaktadır. Uzaktan bakıldığında boşluktaymış gibi duran goncalar ve güller bir yaradan akan kandamları gibi tasavvur edilmiştir. Ayrıca gurup vaktinde doğaya hâkim olan kırmızı rengin etkisiyle aleve benzeyen dallarda kanlı bülbüller durmaktadır. İşte özgün imgeler... Haşim’e kadar akşamın bu renkleri, güllerin, dalların, bülbüllerin bu görünüşleri bu tarzda hiç anlatılmamıştı.” (Erturan Elmas)

Faruk Nafiz bu doğal olayı, Çoban Çeşmesi şiirinde şu dizelerle anlatıyor:

*“Leylâ gelin oldu Mecnun mezarda
Bir susuz yolcu yok şimdi dağlarda
Ateşten kızaran bir gül arar da
Gezer bağdan bağa çoban çeşmesi”*

Faruk Nafiz bu dörtlükte özgün bir imge yakalayarak, suyun bağdan bağa sınır tanımadan yokuş aşağı akmasını, ateşten kızaran bir gül bulup onu sulama arzusuna bağlamaktadır. Bu örneklerden şu sonuçlara ulaşabiliriz. Şairler herkesin bildiği bir durumu, tanık olduğu bir manzarayı herkesten farklı görmekte veya herkesten farklı ifade etmektedir. Bu ifadelerini hayallerinde tasavvur ettikleri şekilde mısralara aktarmaktadırlar.

Fuzuli, Su Kasidesinde Dicle ve Fırat nehirlerini işaret ederek:

*“Hâk-i pâyine yetem der ömrlerdir muttasıl
Başını taştan taş a urup gezer âvâre su”* diyor

Yani “Su, ayağının bastığı yerlere ulaşabilmek amacıyla ömrlerden beri başını taştan taş vurarak akmaktadır.” diyor. Şairimiz Dicle ve Fırat nehirlerinin tabii mecrası içinde, asırlardan beri, kıvrımlar hâlinde akmasını Hz. Muhammet’in yaşadığı topraklara ulaşma arzusuna bağlıyor. Bu vermiş olduğumuz örnekte görüldüğü gibi kişi kolayca su ve taşlar arasında kolayca bir bağlantı kurarak, mantık muhakemesi yapmaktadır. Edebiyat tarihimizin imge yönünden en zengin şiiri şüphesiz ki Su Kasidesidir. Fuzuli’nin bu çok güzel tasavvurundan da anlaşılıyor ki, şairler herkesin bildiği bir gerçeği, gördüğü bir manzarayı farklı şekilde yorumlayıp ilginç imgeler hâlinde bize yansıtmaktadır.

Bedri Rahmi Eyüpoğlu:

*“Yâr yâr
Seni kara saplı bir bıçak gibi sineme sapladılar”* derken

Sevgiliye duyulan sevginin, bağlanışın gücünün sineye saplanmış bir kara saplı bıçak görüntüsü ve bunun yarattığı etkiyle aktarılmasını, duyulmasını sağlamakta, özgün bir imgeyle etkili olmaktadır.” (Prof Dr. Doğan aksan, Şiir Dili Ve Türk Şiir Dili, s.40)

Kullanmış olduğumuz kelimeler insanlar arası iletişiminde şifre görevi üstlenmektedirler. Her bir kelime bir mânâ taşıyıcısı ve gönlün elçisidir. Günlük konuşma dilimizde kelimeleri her ne kadar temel anlamda kullansak bile bazı zamanlar dile zenginlik katmak, meramı iyice vurgulamak, sözü kuvvetlendirmek için yan anlamlara da müracaat ederiz. Yüzyıllarca insanlar dili işleye işleye kelimelere temel anlamları yanında yan anlamlar kazandırarak o dili zenginleştirip genişletirler. Tabii dile nazaran bir üst dil konumunda olan şiir dili ise değişik edebî sanatlarla (mecaz, istiare, taşbih, kinaye, tevriye, tezat) beraber kullanıldığından dolayı temel anlamından daha ziyade yan anlamları üzerine bina edilirler.

Bunu daha iyi kavrayabilmek için aşağıda vereceğimiz mısralardaki, “sararmak, perde, öğütmek” gibi kelimeler yan anlamlarında kullanılmıştır

Bunu daha iyi kavrayabilmek için aşağıda vereceğimiz mısralardaki, “sararmak, perde, öğütmek” gibi kelimeler yan anlamlarında kullanılmıştır.

“Sular mı sarardı... Yüzün perde perde solmakta” (Ahmet Haşim)
*“zamanın çarkları
Beni öğütüyor”* (N. Fazıl Kısakürek)

Bununla beraber şâir kullanmış olduğu kelimelerin çağrışım değerlerini devamlı bir surette göz önünde bulundurmamak zorundadır. Eğer bulundurmazsa “Dam üstünde saksâğan, vur beline kazmayı” gibi anlamsız, duygusuz mısralar meydana çıkar. Şâir bu konuda usta bir avcı gibi olmalıdır. Kişilerin yanlış anlayacağı ifadeleri kullanmaktan özenle kaçınmalı, kelimeleri kullanırken müteradif/eşanlamli/sesteş kelimelerin varlığını göz önünde bulundurarak anlamlarına dikkat ederek eserinde istimal etmelidir. Şâir kelimeleri namusu bilerek onu gereken ihtimamı göstermelidir.

Kişi bazen imge ve alegori adı altında bu şekilde anlamsız cümleler kurarak çok ayrı bir şiir sapması göstermektedir. Oysa yukarıda Necip Fazıl Kısakürek “Şâir bu kelimeleri gözbebeğine ve kulak zarına dayanarak seçer, dizer, kaynaştırır ve bir simyacı hüneriyle terkiğini tamamlarken, iç şekli, kendi içindeki mânâ heykeline eş olarak, kalıba döker.” (Şiirlerim, s. 254) demişti. Yani kullanılan kelimeler duyguların sesi olurken yan anlamı üzerine bina edilen çağrışımların mânâlarından uzak olmamalıdır. Kelimelerin çağrışım değeri devamlı bir surette göz önünde bulundurulmalıdır. Mısralar arası anlam birbirine bir mimarın tuğladan nasıl muhteşem bir eser yapıyorsa öyle olmalıdır. Yoksa anlamsız kelimeler dizgisinden başka bir şey elde etmiş olmaz.

“Şâir farklı ve ilginç imgelerle süslenmiş özgün şiir yazayım derken garip ve gülünç olmamalıdır. Evet, imge bir hayaldir, bir durumun özgün ve öznel yorumudur ama kendi içinde de bir mantığı olmalıdır. Edebiyatımızda 2. Yeniler olarak bilinen ekole mensup pek çok şâir farklı olmak uğruna öyle anlaşılmaz ve saçma imgeler uydurmuşlardır ki bazen gülünç duruma düşmüşlerdir. Gerçi bazı şakşakçılar bu mantıktan uzak kelime dizilerinde derin anlamlar olduğunu, bu şiirleri herkesin anlayamayacağını iddia etmişlerdir ama iddialarına kendileri de inanmamıştır.

Sürrealist çizgide ve serbest çağrışım metoduyla şiir yazdıklarını iddia edenler, “saçmalardan seçmeler” diye vasıflandırdığım bu şiirleri sanat şaheserleri patentleriyle okuyucularımıza sunmuş olabilirler.” (Erturan Elmas) Kurmuş olduğumuz hayallerin yazmış olduğumuz mısralardaki yansımalarının bir mantığı olmalıdır. Şâir kurguladığı imgede gerçek hayatta yaşanmamış, yaşanması mümkün olmayan hayat sahneleri ve manzaralar dahi yaratsa o imgenin bir mantığı olmalıdır ve bir duyguyu çok iyi ifade edebilmelidir.

*Bahçelerde kereviz
Biz kereviz yemeyiz
Gel bize bazı bazı
Annemizi çok severiz
Yaşasın 23 Nisan
Ne mutlu türküm diyene
Hey heyyy!*

*Kuzular çiçek açmış
Ellerinde poğaçâ
Madem yüzme bilmiyon
Niye çıktın ağaca
Alakaya maydanoz
Bu ne biçim lacivert
Ben seni çok özledim
Yaşasın cumhuriyet*

Şâir ile okuyucu arasında güçlü bir kültür birliği isteyen dilin çağrışım değeri, öncelikle “telmih sanatını hatırlatsa da onun dışında da söz konusudur. Ferdî ve içtimaî hafızanın bir köşesinde uyuyan pek çok husus (olay, insan, mekân, millî ve manevî değerler de dâhil birçok kültür) kelimelerin çağrışımlarıyla uyanır, canlanır ve gün yüzüne çıkar.

Kelimeler kullanılırken duygu değerlerini de göz önünde bulundurmamak lazımdır.

*“Sevgililer gül zamanı buluştu” demekle
“Sevgililer sarımsak zamanı buluştu”*

Demek arasında çok fark vardır. Dehliz, morg, hazan, kıl, ayakkabı vs. gibi kelimeler ile çiçek, gül, yayla, gökyüzü vs. gibi kelimelerin duygu değerleri elbette bir değildir.

“Netice ve teşhis: Şiirde temel unsur tahassüs -hissetme-duygulanma- edası şekline bürünebilmiş gizli fikirdir.” (N. Fazıl Kısakürek, Poetika, Şiirin Unsurları bahsi)

Netice itibari ile söyleyeceğimiz söz şudur ki, özgün imgeler duygu ve düşünceleri daha bir güzel anlatarak söze kuvvet kazandırmaktadır. Bununda bir mantık çerçevesinde olması gerekir. Sürrealizm etkisiyle serbest ya da hece şiiri yazan kimselerin düşmüş olduğu hataların başında da imgenin yerli yersiz bir mantığa oturtulmadan kullanılması gelmektedir.

Bu Modern Türk Şiirinin arındırılması gereken bir durumdur...

GÖZLERİN**Mehmet Fatih KÖKSAL**

Ne sihir etti de, aklımı aldı
Beni benden etti ey yar gözlerin
Bir olur elâdır, bir kahverengi
Yeşile, karaya çalar gözlerin

Sürmesini çekmiş kudret kalemi
Kâh zehr-i katildir, kâh İsa demi
Bir olur ateştir, yakar adamı
Bir olur çölleri sular gözlerin

O nasıl yan bakış, o nasıl eda
Çözemez bu sırrı yüz müşkül-güşa
Bir kere merhaba demeden daha
Uzaktan uzağa dalar gözlerin

Bir başka füsunkâr görünmüştü dün
Yağmaya vermişti aklımı bütün
Hele ki üstüne düşünce zülfün
Olmaz fikirlere salar gözlerin

Mihrap m'üstündeki, acaba yay mı
Bir ömür harcansa uğruna zay mı
Bilmem ki pınar mı, dere mi, çay mı
Akar, kirpiğini sular gözlerin

Ermesin nigâhı bin kat ellere
Diyerek yalvardım günde kaç kere
Çevrilmeden benden başka bir yere
Bir defa bakaydı ne var gözlerin

Ömrüm olsa, keşke bin yıl beklesem
Zehir olur, görmeyince ne yesem
“Birine bin Fatih kurbandır” desem
Ağlamaklı olur, dolar gözlerin

HECE TAŞLARI

Aylık Şiir Dergisi

17.sayı on5temmuz 2016

BU SAYIDA

Ziya Osman SABA
 Cumali Ünalı
 HASANNEBİOĞLU
 Mehmet GÖZÜKARA
 Ahmet URFALI
 Mustafa ÖZÇELİK
 Âşık Cemal DİVANI
 Sabahattin KARADAŞ
 İbrahim SAĞIR
 Nuri PEKSÖZ
 Ekrem KAFTAN
 Ehtiram İLHAM
 Birkan AKYÜZ
 Talat ÜLKER
 Hüseyin KAYA
 Seyit KILIÇ
 Ömer KARAYILAN
 Dauletbek
 BAYTURSINULI
 İbrahim ŞAŞMA

HECE TAŞLARI

Aylık Şiir Dergisi
 Genel Yayın Yönetmeni
 Tayyib Atmaca
 Yazışma Adresi
 İhlamurkent Mh. Kıvılcım Sk.
 F8/3 Odunpazarı/ESKİŞEHİR
 Telefon: 0535 391 92 50
 hecetaslaridergisi@gmail.com
 17. Sayı 15 Temmuz 2016
 ISSN: 2149-4509. (e-dergi)

SÜRGÜNLÜĞÜM BAŞKA YERDE SÜRECEK

Nasip kuşu uzaklara bakıyor ha bu gün ha yarın kanat vuracak dünya sürgününün on bir yılını *bir göz açıp yummuş gibi* geçirdim geldiğimde aydın ışık ne ise gittiğimde yine öyle kalacak dostu için her belaya göğsünü gere gere kafasını yorarak kendi ışığında kendi dönecek.

Tek başıma geldiğim bu şehirde yeni yuva kurdum yavrular oldu onbinlerce dünya evine giren ayakları yere değmeyenlerin ikinci baharı yaşayanların cübbe ile yanlarında durarak mutlu anlarının baş figüranı olduğum günlerin hatıralarını odunpazarı'nda bırakacağım sürgünlüğüm başka yerde sürecek.

Bir gün bu şehirden gideceğimin hesap kitabını daha yapmadan göbeğimin gömüldüğü topraklar çekmeye başladı mıknaş gibi orda mı bitecek dünya sürgünü yoksa sürecek mi sürgünlüğümüz takdir-i ilahi neler gösterir nerelerde neler olur bilemem ben rızkımı kovalarım sadece.

Ya geldiği günden beri bu şehre gitme hayalleri kuran ağabey yasin işhanında otuz bir martta sessiz devrim yaptın kimse duymadı erhan'ı ejder'i burda tanıdım bu şehirde gezdim özçelik ile adalarda yitik gençliği gördüm her yerde yunus'un adını duydum görmedim ruhunu eskişehir'de.

Mor cepkenli şair dostum sakallı odunpazarı'nı kendi külünden pişirip bu şehre miras bıraktın reislik acayip yakışıyordu reis demek gidiyorsun buradan demiştin de saklanmıştın kentine kendinden çıkmanı ne çok bekledim nereden bilirdim o sözlerimin bir gün gelip beni vuracağını.

RABBİM NİHAYET SANA**Ziya Osman SABA**

Rabbim, nihayet sana itaat edeceğiz
Artık ne kin, ne haset, ne de yaşamak hırsı
Belki her sabah vakti, belki gece yarısı
Artık nefes almayı bırakıp gideceğiz

Ben artık korkmuyorum, her şeyde bir hikmet var
Gecenin sonu seher, kışın sonunda bahar
Belki de bir bahçeyi müjdeliyor şu duvar

Birer ağaç altında sevgilimiz, annemiz
Gece değmemiş sema, dalga bilmeyen deniz
En güzel, en bahtiyar, en aydınlık, en temiz
Ümitler içindeyim, çok şükür öleceğiz
1941

HER AKŞAMKİ YOLUMDA

Her akşamki yoluma koyulmuş gidiyorum
Her akşamdan vücudum bu akşam daha yorgun
Öyle istiyorum ki bu akşam biraz sükûn
Bir cami eşiğine yatıversem diyorum

- Rabbim, şuracıkta sen bari gözlerimi yum
Sen, bana en son kalan, ben senin en son kulun
Bu akşam, artık seni anmayan İstanbul'un
Bomboş bir camiinde uyumak istiyorum

Sonsuz sessizliğini dinlemek istiyorum
Bilirim ki taşlığın bir döşek kadar ılık
Sana az daha yakın yaşamak için artık
Rabbim, ben yalnız zeytin ve ekmek istiyorum
1931

ŞİİR ÜZERİNE KONUŞMALAR -2-

* ŞİİRLE GÖĞEREN DÜZEN VE KARDAŞLANAN BAŞKALDIRI

Cumali Ü. HASANNEBİOĞLU

1.

Bu günlerde Türkiye'nin kalbinin Şehzade Mustafa'nın öldürülmesine odaklanmasından daha doğal ne olabilir? Genç, yakışıklı, kültürlü, güçlü, iyi bir yönetici, sevilen bir padişah adayı... Üstelik mağdur. Babasının elini öpmek için, otağ-ı hümayûn'a girerken hem de ve nice dilsiz cellâdı tepeleyerek, neredeyse, bu fasit daireden kurtulmak üzereyken...

Ah! Zal Mahmut Ağa... Bir çelmeyle yere yıkar, Osmanlı'nın geleceği olan Şehzadeyi; sonrasını biliyorsunuz.

Bütün hatalarına rağmen, Kanunî Sultan Süleyman Han dönemini anlatan dizi filmin, tarihin ve o dönemin anlaşılmasında olumlu bir adım olduğu kesindir.

Bazı çevrelere göre Osmanlı'nın edebiyatı, hayattan kopuk; şiiriye sanal ortamdadır, dayanaksızdır. Buna itirazı olanlar da var: Cemal Süreya gibi şiire ziyadesiyle vakıf zevatın, Osmanlı şiirini, bir "imparatorluk şiiri" olarak olarak tarif ve tavsif etmesi gibi.

Tam bu teorik şeyleri düşünürken...

Bir ağıt, bir çığlık, bir gök gürültüsü gibi yükselir yeniçeri ortaları arasında Taşlıcalı Yahya Beg'in dizeleri:

*"Meded, meded bu cihânın yıkıldı bir yanı
Ecel celâlîleri aldı Mustafa Han'ı"*

Üstelik bu ağıtta, Şehzadeyi öldüren Zal Mahmut Ağa ile öldürülmesine ortam hazırlayan Sadrazam Rüstem Paşa da, açık bir biçimde anılır:

*"Getirdi arkasını yere Zâl-ı devrân ü zamân
Vücûduna sitem-i Rüstem ile erdi ziyân"*

Daha da ileri gider; eleştirilmesi mümkün olmayan Padişah'a yöneltir oklarını:

*"Bunun gibi işi kim gördü, kim işitti aceb
Ki oğluna kıya bir server-i Ömer-meşreb"*

Bir isyanı da saklar içinde mısralar, açık ve net bir biçimde:

*"Hatâsı gayr-i muayyen günâhı nâmalûm
Zihî şehid-i said zihî şeh-i mazlûm"*

Sonunu şöyle bağlasa da, dönemin bir olayını, unutulmaz bir biçimde şiirsel hafızaya kaydetmesi yönünden çok önemlidir...

"Nizâm-ı âlem olan pâdişah sağ olsun"

O dönemde şiir çok önemlidir çünkü. Böyle ağır eleştirileri padişaha, sadrazama, birçok etkin görevliye açıkça yönelten Taşlıcalı Yahya Beg, üstelik de bir devlet görevlisi sayılabilir. Buna rağmen mahlâsını da çekinmeden koyar şiire, imzasını atar, sorumluluğunu yüklenir.

Yani öylesine gerçek bir şiir ve öylesine akıllara ziyan delikanlı bir duruştur ki...

2.

Şiir geneli içinde tekniğine dönersek...

Akıl almaz bir nizamı, intizamı, düzeni barındırır içinde şiir. Görünüşte seraserpe, özensiz, ölçsüz bilinse de; olağanüstü bir ölçü ve düzen duyarlığına sahiptir kendi içinde, gizlice. Bir yapı düşünün ki, minik bir taş parçası bulunması gerektiği yerde değilse, yıkılsın o koca yapı. Bir resmin, rengi, biçimi iğretiyse; o bütünsel güzellikten de eser yok denilebilir. Eksiktir, çirkindir, nâtamamdır o büyüleyici mekân. Ece Ayhan'dan, "rahmetli savruk"tan, en savruk şiirlerinden bir şiir okuyalım mı?

Ortodoksluklar'dan:

XXI.

“Davut yeleli bir kimesnedir, bir çocuktur karaşın. Yüzüküylü dağılıyordur Tırnova kuşluklarına. Bir karakoncalos yenice; eteğin aç, yağmala ve adın yazmıştır kayağantaşına. Şaşırmadan manil oynar. Baka yeleli Davut! Gerçeğin Kiril ve Latin kurşunları da ilkin ülkenin okullarını bilmektedir.

“Bakışsız Bir Kedi Kara”, ya da “Yort Savul”dan ya da diğerlerinden okusaydık, daha kolay anlaşılır şeyler okuyacaktık belki. Bir kelime eksiltseniz tedbirsiz, kazara bir harfi yerinden oynatsanız, şiirin başta “musikisi” olmak üzere, her şeyi bozulur.

Bunları sizinle paylaşmaktaki muradım şu: Şiir bir nizamdır, intizamdır, ölçüdür... Nice savruk, nice delibaş, nice coşmuş, nice kanlı görünse de.

Kendi içerisindeki düzen olağanüstüdür, bilimseldir, kurulması ve muhafazası zordur. Fuzûlî'nin dediği gibi: *“İlimsiz şiir, esası yok duvar gibi olur ve esassız duvar, gâyetle bîitibâr olur”*

Sonuç olarak, oluşu itibarıyla nizamı barındıran şiir, duruşu ve olduruşu yönünden isyancıdır.

3.

Yunus'un:

*“Bunlar bir vakt begler idi
Kapıcılar korlar idi
Gel şimdi gör bilmeyesin
Beg kangıdır ya kulları”*

Yine Yunus'un:

*“Gitti begler mürveti
Binmişler birer atı
Yediği yoksul eti
İçtiği kan olusar”*

Koca Türkmen Mahtumkulu'nun, bu devlet kuran şairin sözü devletnâme gibi:

*“Gam çekme garip adem
Begler şahlar kalmazlar
Azim azim şehirler
Ak otağlar kalmazlar”*

Pir Sultan Abdal'ın, esrik dervişin söyledikleri, belki de asılırken ne güzel özetler hayatı, ölümü ve aradıkları:

*“Pir Sultan Abdal'ım dünya kovandır
Giden adil begler kalan avamdır
Muhammed divanı yüce divandır
Kalsın benim devam divana kalsın”*

Köroğlu'ndan *Dadaloğlu*'ya, Niyazî-i Mısrî “hemşerim”e dek örnekleri uzatmak mümkün.

4.

*“Genç Şair”*lere ve her yaştan okuyucuya, söyleşi tadında derim ki...

Önce ninnilere kulak kesilmeli insan. O güzelim ana sütündeki safiyeti barındıran söz sütüne odaklanmalı. İsteddiği kadar anlamsız olsun, ninniler, en büyük şiirdir; sessiz bir orkestra eşliğinde. Tenha bir odada, ana ile çocuk arasında en huzurlu saatlerde, ana memesinden emilen süten sonraki, uykuya geçiş anında, sessizlik kıvamındaki tattır ninniler.

Sonra tekerlemeler, deyimler, sözü inceltme çabaları...

Ve nihayet sözün sesle nakışlanması; şarkılar, türküler, maniler, hoyratlar, bozlaklar, tatyalar...

Bu toprağa ait olan her şey.

Gurbette duyunca ana sütü ve toprak kokusu sağlayan bileşim.

Gökyüzünü yırtan çılgık ve yeryüzünü bitştiren şevk; türküler.

Belki Malatya'da oluyor olay. Hem de Fırat boyu köylüklerinde, neden? Çünkü anam anlatmıştı. Gece mişmiş/kaysı bekleyen, Hacı/Haci adlı bir delikanlı öldürülüyor, kim bilir ne sebebe... Bacısı geliyor üstüne, küçük bacısı ve şu ağrı yakıyor:

*“Hacimin örtüsü mişmiş sarısı
Hacimi vurdular gece yarısı
Hacime de gurban olsun güccük bacısı”*

Kalbi olan herkes ve ah, ah bu küçük bacılar. Gam yükünün kervanını her vakit yedenler... Ah, bu gözü yaşlılar. Gözü ve gözyaşı olanlar...

Ötesini söylemeyeceğim.

*13 Şubat 2012'de Londra'da Yunus Emre Kültür Merkezi'nde yapılan konuşmadır.

ANNE VE HÜZÜN**Mehmet GÖZÜKARA**

Göge bulut ağdı, gönlüme hüzn
Dağlara sis çöktü ovaya duman
Annem neyi varsa toplayıp gitti
Ardından bakarken kör oldu gözüm

Ayrık otu gibi yayılan hüzn
Türkü olur yanar dudaklarımda
Kırda açıp kelebeği bekleyen
Koparılan çiçek kadar öksüzüm

Zaman yere göge ölüm saçıyor
Ondan gül sürgünü güzün açıyor
Yetimliğin yaşı yokmuş anladım
Ölüm her kapıyı hazin açıyor

Anneymiş dünyayı yaşanır kılan
Eşya kıymetini ona borçluymuş
O yoksa gördüğün gök mavi değil
Onun şefkatiymiş gayrisi yalan

Her esen rüzgârla çoğalır hüzn
Dalga dalga yeryüzüne yayılır
Kirpiğime eşlik eder gözyaşım
Anneden gelirmiş kıymeti sözün

Ölüm meleğiyle gelen sessizlik
Ateşe, havaya, toprağa yansır
Artık göge ağan buluttaki sır
Sır değil, faş olan, bir kimsesizlik

Hasret yoksa gönül dağlar aşamaz
Sararan yaprağı dalı taşımaz
Kahreder bülbülü bağın bozumu
Gamı-kasaveti kanat taşımaz

İki nefes arasından sıyrıp
Çekip kurtarınca kendini annem
Arkasından geleceğim biliyor
Beni beklemekte Ukba'ya varıp

AŞK SENDEN GELİR**Ahmet URFALI**

Çiçekler uykuda kuşlar rüyada
Gözlerimde bulut gönül hülyada
Biricik sen varsın şimdi dünyada
Adın dilimdedir güzel gözlü yâr

Dağların baharı yeşildi göktü
Tan yeri ağardı al şafak söktü
Bu can senin için gözyaşı döktü
Sesi yüreğimde aşkı özlü yâr

Bu sonbahar vakti ne oldu bana
Irmağım akıyor hep senden yana
Bakışından sezdim bir derin mânâ
Ballı dudağında engin sözlü yâr

Yüzünde gül olur arzu busesi
Senden gelir cana sevgi nefesi
Duygu denizimin ezgisi sesi
Yangılı hevesi ateş közlü yâr

ZİYA OSMAN'NIN GÜVERCİNLERİ

Mustafa ÖZÇELİK

Cumhuriyet devri Türk şiirinin en önemli isimlerinden biri olan Ziya Osman Saba “Sebil ve Güvercinler” isimli o çok bilinen ve sevilen şiirinin bir yerinde bir sebile su içmeye gelen güvercinlerin hikâyesini anlatırken şöyle der:

*“Nihayetsiz çöllerin üstünden hep beraber
Geçerken bulamadılar ne bir ot ne bir yosun
Ürkmeden su içsinler yavaşça, susun, susun
Bir sebile döküldü bembeyaz güvercinler.”*

Şimdi soralım: Güvercinler rahatça, ürkmeden su içsinler diye bize “susun” diyen şair bizim hangi yanımıza sesleniyor? Elbette yüreğimize yani en insan yanımıza... Zira şair şunu çok iyi biliyor ki, şu yeryüzünde biz insan olarak böylesi hassasiyetlerin sahibi olamazsak, mesela bir güvercine karşı böylesi bir sorumluluk hissedemezsek ne anlamı kalır ki insan oluşumuzun. Bu duyarlıkların yok edildiği bir hayat nasıl bir hayata dönüşür düşünmek gerek. O zaman “biz” değil “ben” fikri hâkim olur bize. Oysa şairimiz “Ben” değil, “biz” fikrine sahip olursak yüce gönüllü ve mesut insanlar olabileceğimizi söylüyor:

*“Mesut olmuş görmek isterdim hepinizi
Bu bahar gününde, dertliyi, ümitsizi
Terfi etmiş memur, sınıf geçmiş öğrenci
Kadını, erkeği, yaşlısı, genci
Bir bayram sevinciyle kol kola sokaklarda.”*

İnsanlar bir yana, onlarla birlikte kuşları, ağaçları kısacası bütün canlıları sevmek, korumak, ihtiyaçlarını karşılamak, onları kendi hayatlarımızın olmazsa olmaz unsurları olarak görerek onlara karşı sorumlu davranmak, dahası cansız sandığımız eşyaya bile saygılı davranmak, kullandığımız bir kalemi, bir bardağı sevgiyle, saygıyla ele alabilmek, kısacası ağacı ağaç, taşı taş, çiçeği çiçek olmanın ötesinde manalandırabilmek... Hayret makamında hayranlık duyabilmek... Bunu da bize Ziya Osman öğretiyor:

*“İlk defa bakıyorum Rabbim, her şeye
Yeryüzünü yeniden görür gibiyim
(...)
Şu âlem, âyan ettiğin bize
Ağaç, yol, yaprak, meğer her şey mucize.”*

Bütün bunlar, insani duygulardır ve bize bunları şairler hatırlatır. İyi ki onlar var. Onlar sayesinde ki sessizce akan bir nehrin macerasına katılarak, başka hayatlar için neler yapmamız gerektiğini fikredebiliyoruz. Bu, ne büyük bir imkân, ne büyük bir nimet... Sabahları penceremizin kenarında öten bir yusufluk kuşunun bu narin şarkısıyla o gün hayatı bambaşka açılardan, bambaşka anlamlarla seyredebilmek... Bu seyrin bize kazandırdığı ruhsal zenginlikle çocuğumuzu öperek yatağından kaldırmak, sabah kahvaltısı için soframıza oturduğumuzda ekmeği, zeytini, peyniri yiyecek değil nimet olarak görebilmek ve ardından şükür secdelerine kapanabilmek, yine ekmeği, peyniri, zeytini olmayanları düşünerek, vermeyi hayatımızın gayelerinden biri haline getirebilmek ne büyük bir saadet! Dedim ya, bizde böylesi bir ruhsal canlanmayı şairler sağlıyor. Kelimelerin büyüdü dünyasından bize renk renk, nakış nakış dokudukları ince şiirlerle rutinleşerek anlamsızlaşan, sığlaşan, renksizleşen, heyecanı ve coşkusu kaybolan hayatımıza onlar derinlik kazandırıyorlar, renk veriyorlar, bizi coşku denizlerinde her anını heyecanla yaşatan bir hale büründürüyorlar.

O zaman dünya, bizi boğan, hapseden bir kafes olmaktan çıkıyor. Her anı bilgiyle, bilinçle, sevgiyle, sorumlulukla yaşanan bir ilahi nimete dönüşüyor. Ölüm dahi güzelleşiyor, korku veren bir hal olmaktan çıkıyor. Ziya Osman'ın dediği gibi:

*“Rabbim, şuracıkta sen bari gözlerimi yum
Sen bana en son kalan, ben senin en son kulun
Bu akşam artık seni anmayan İstanbul'un
Bomboş bir camisinde uyumak istiyorum.”*

Böylece; gecenin karanlığında rahmetin aydınlığıyla dolu bir cami köşesinde uyumak şaire göre mutlulukların en güzeli olabiliyor.

Şimdi düşünelim, işlerimiz çok, zaman kısa... Namaz için girdiğimiz camilerde de böyle bir gerekçe ile ne kadar az kalabiliyoruz. Oysa camiler, itikâf mekânlarıydı. Kullar, burada kendilerini bir süreliğine dış âleminden soyutlayarak Rabbi ile daha samimi bir münasebet içine girerlerdi. Bir tefekkür zamanlarıydı itikâf günleri...

Nefsimizi sorgulama, arınma çabası ve ardından böylesi bir ruh haliyle yeniden hayata katılma itikâfla sağlanabilirdi. Şair, camide uyumak ifadesini daha geniş bir anlamda camide ölmek şeklinde de düşünmüş olmalı ki bunu son arzusu, Rabbinden son niyazı olarak dile getirmektedir. Aynı hassasiyeti şairin başka bir şiirinde de şu şekilde yer alır:

*“En güzel, en bahtiyar, en aydınlık, en temiz
Ümitler içindeyim, çok şükür öleceğiz.”*

Ölümü her şeyin sonu olarak gören anlayışın yanında onu şükürle karşılamak nasıl bir ruh zenginliği ve iç arınmışlığıdır ve bizim buna bilhassa iyice dünyevileştığımız bu çağda ne kadarda ihtiyacımız var. Çünkü bütün olumsuzluklarımız, ölümü unutmaktan doğuyor.

*“Aşk ve ölüm iki yanımızda durur
Birlikte ve iç içe yürürler hayatın yokuşlarında...”*

Evet, böyle diyebilsek ve hayatı ölümle birlikte idrak edebilseydik hem şahsi hem de toplumsal hayatımız ne kadar farklı olurdu? O zaman biz de şair gibi *“Bütün sadetler mümkündür”* diyebilirdik. *“Günlük, güneşlik, çiçekler içinde memnun”* bir evde anne, baba, evlat, torun olmanın biyolojik algısının ötesine geçer, aile olmanın saadetiyle yine secdelere kapanabilirdik.

Derim ki, şiir okuyalım. Bilhassa da bu yazıda kendisinden söz ettiğimiz Ziya Osman ve onun gibi hisseden, yazan ve yaşayan şairleri...

O, bize, 13. Asrı nefesiyle diriltten Yunus Emre'nin ikliminden seslenen bir şair...

O, Behçet Necatigil'in ifadesiyle *“Maddeden usanıp manaya, âlem-i ervaha uzanmak isteyen”* insanın bu ihtiyacını en iyi şekilde görüp söyleyen bir şair... Bunu kendi için de o kadar samimi niyetlerle dilemiş olmalı ki *“Eski bir evde olmak, orada Eyüpsultan'da”* dizesindeki dileği Hak katında kabul görmüş, göç vakti bir kandil gününe rastlamış ve bu günün ruhaniyetiyle ölümün daha da güzelleştiği bir vakitte Eyüpsultan mezarlığına annesinin yanı başına gömülmüştür.

Yolunuz düşerse bir gün, dahası bir yol düşürerek bu mütevazı, derviş gönüllü şairi siz de ziyaret edin. Kabri başında Fatihalarınızla birlikte bir şiirini de okuyun ki, bize kazandırdıklarına bir teşekkür olsun.

MECBUR ETTİLER

Âşık Cemal DİVANI

Kaç yıldır elimde sakladım taş
Menzile atmaya mecbur ettiler
Beğenmedim yanlış olan gidişi
Deşifre etmeye mecbur ettiler

Zehirle doldurdum gönül tasımı
Kendim çektim elemimi yasımı
Tam üç sene çıkarmadım sesimi
Haksıza çatmaya mecbur ettiler

Bugün yarın geçsin ey olur dedim
Yarene ahaba böyle söyledim
Sonunda sabrımı mızrak eğledim
Nağmerde batmaya mecbur ettiler

Nerde haksız varsa tuttu yolumu
Zincirledi ayağımı kolumu
Lal etmişim bülbül olan dilimi
Yutkunup ötmeye mecbur ettiler

Ayrılmadım dosta yürüyen rahtan
Korkar oldum bu suçtan bu günahtan
On beş sene bekledim dergâhtan
Bırakıp gitmeye mecbur ettiler

Cemal Divani'yim bağrım okladım
Geleneği sevmeyeni çokladım
Cevherimi bir tenhada sakladım
Teneke satmaya mecbur ettiler

YATAMAM

Sabahattin KARADAŞ

İstirabım büyük benim
Cihan yatar ben yatamam
Zift döktüler ateşime
Ocak tüter ben yatamam

Alev düştü beşiğime
Koydu engel eşiğime
Hırsız ortak kaşığım
Çalar çıpar ben yatamam

Adım atsam ileriye
Durmaz iter hep geriye
Düşse yolum her nereye
Çelme takar ben yatamam

Bir garip yolcuyum yolda
Kârım vardı geçen yılda
Bu yıl ürün kaldı halda
Zarar satar ben yatamam

Gecem niye oldu gündüz
Gelgit aklıma güldünüz
Ben ayıkken siz öldünüz
Âhız tutar ben yatamam

Hancı isem yolcum olur
Rahat eder uzun kalır
Hürmet görür izzet bulur
Fitne katar ben yatamam

Akılda var ise emel
Rüyayla edilmez âmel
Kur-ân'dır âmele temel
Bid'ât sokar ben yatamam

Nurlu ışık bulduğum yol
İstikrarla aldığım yol
İlelebet kaldığım yol
Haydut tıkar ben yatamam

Çözemem ki he diyeyim
Anlatamam ne diyeyim
Göremem de ye diyeyim
Lokmam yutar ben yatamam

Lokmam helâl niye ölsün
Açık sofram her gün gelsin
Dilinde var zehir, bilsin
Her an kusar ben yatamam

Şüpheyle hiç bana bakma
Kaşığım da baldan lokma
Zehiri içine sokma
Bühtan yapar ben yatamam

Hakkakul'um al kanım var
Yoluna kurban canım var
Bize rehber Sultan'im var
Sîn'de yatar ben yatamam.

İSTEMEM**İbrahim SAĞIR**

Hicranımla hoş başım, derde derman istemem
Gülümden ayrılalı başka canan istemem

Kimsesiz denizlere açtım yelkenlerimi
Dalgalar yaranımdır, gayrı liman istemem

Aşkımın saffetini anlamadı vefasız
Çekildi kanım tenden, damarda kan istemem

Ne mehtabın zevki var, ne yıldızların sihri
Savurun ey rüzgârlar sizden aman istemem

Yâre ulaşamadan geçti sevda kervanı
Gitti gönlümün canı başka bir can istemem

Vefasızlık çölünde bıraktı beni bîkes
Ferman ondan olunca başka ferman istemem

Heba olsun ne çıkar bu ömrü varidatım
Hâsılat-ı hayattan tekrar harman istemem

Döküldü yıldızlarım, karardı asumanım
Ağyara güneş doğsun ben asuman istemem

Bahtımın yellerinde savrulsun da küllerim
O yâr bassın üstüne gül, gülistan istemem

Gönül mülkü tarumar, bedenim viranedir
Benim gülmek neyime, artık umran istemem

İbrahim gözlerinden içti sevda meyini
Sarhoş-u bimarınım, şöhret-i şan istemem

ZİYA OSMAN SABA’NIN ŞİİRLERİNDE ÖLÜM TEMASI

Nuri PEKSÖZ

*“Rabbim, nihayet sana itaat edeceğiz...
Artık ne kin, ne haset, ne de yaşamak hırsı,
Belki her sabah vakti, belki gece yarısı,
Artık nefes almayı bırakıp gideceğiz...”*

Şair ölünce yüreklerde buruk bir acı bırakır. Yetim bir sedadır bu, kalplere dokunan. “Âşıkların mirası olmaz,” derler. Onlar, yüreklerle sevginin ak ve helal sütünü emzirirler. İnsanlara duymayı, merhameti, riyasız bir sevmeye erdemini öğretip aramızdan sessizce ayrılırlar. Ziya Osman Saba elli dokuz yıl önce Rahmeti Rahmana kavuşmuş. Bir rivayet takısıyla anlattım onun aramızdan ayrılışını. Çünkü şairin dünya algısı gelip geçiciliğin, faniliğin, ıstıraplarıyla doludur. İnsan iradi olarak Hakk’a itaat etmese de bir gün cebri olarak muti olmak zorundadır. Hazreti peygamberimiz (sav.) “Ölmeden önce ölünüz.” Derken bize bu idrakte bir dünya algısı edinmemizi öğütlemişti. İnsana, acziyetini bilmekten başka bir kapı bırakmayan ölüm gerçeği Ziya Osman Saba’nın şiirlerinde çok vurgulanan bir temadır.

*“Koşup sükûna ermeye,
Koşup sana hesap vermeye,
Geç kaldık Yarab, geç kaldık.”*

“Artık yaşamak için herkesten kaçacağız.” Derken modern dünya algısıyla hayatı bir mücadele meydanına çeviren muhteris, kindar ve hasetçi anlayışı yargılar. Şair, bir gün bu kavgayı bitirecek ölümü arzular.

*“En güzel, en bahtiyar, en aydınlık, en temiz
Ümitler içindeyim, çok şükür öleceğiz...”*

Bu ölüm arzusunun kaynağı nedir bilemiyorum. Araştırmacılar genç yaşta anne ve babasını kaybetmiş olmasına bağlasalar da bu sadece sebeplerden biri olabilir. Birçok insanın bilerek ya da bilmeyerek hayattan, gerçeğin ağır yükünden, bazen de yaşama sorumluluğundan kaçışları vardır. Şairde, bu kaçış psikolojisi çok belirgindir. Çocukluk, eskiye bağlılık (nostalji), ev, ölüm onun sığınaklarıdır. Ölümle birlikte Allah(cc.)’a sığınma şiirlerinde oldukça belirgindir.

*“Hiç olmazsa unutmak isterdim!
Eski geceler, sevdiklerimle dolu odalar...
Yalnız bırakmıyor beni hatıralar!
Az yanımda kal çocukluğum,
Temiz yürekli uysal çocukluğum.”*

Şair, sükûn bulmak için “an”dan geçmişe (çocukluğa) bazen de ölüme, Allah (cc.)’a yönelir. Öyle bir acziyete bürünmüştür ki bu onda sığınma ve tazime dönüşür.

Ölüm, sürekli hatırlanan bir gerçek olarak şiirlerinde sık sık vurgulanan bir temadır.
*“Çiçeğin rengi soldu, bitti şarkısı kuşun,
Yol تنها, dal mecalsiz, su durgun.*

*...
Allahım! Kararması şu göğün,
Dal senin, ağaç senin, döktüğün,
Yapraklarla mevsimlerle gün gün
Geçip gidişi ömrün...”*

Rengi solan çiçekler, şarkısı sonsuz bir sükûna dönmüş kuşlar, تنها yollar, mecalsiz dallar, durgun sular adeta mevti (ölümü) göz önüne seriyor. Bu duyuş Hazreti Peygamberimiz (sav): “Lezzetleri acılaştırın, ölümü çok hatırlayınız.” Hadisi şerifini bize yaşıyor edata.

Şiirimizde otuzlu, kırklı ellili yıllarda ölüm temasının çok işlendiğini görmek bizi sosyal gerçeklere götürür. Pozitivizm ile birlikte bütün inanç mabetleri yıkılmış bir toplumda “kimlik bunalımları, inanç krizleri” yaşanmaması mümkün değildir. İlk pozitivist Beşir Fuat’la başlayan merdutluk (dinden dönme), ölümü sorgulama ya da ölüm korkusuyla baş edememe hastalığı birçok aydınımızda görülür. İnyet beklemek insan için kaçınılmazdır. Pozitivist akıl insanı hayvan gibi biyolojik bir organizma olarak sunar. İnsanın ruhsal duyularına karşı kör ve duyarsız kalır. Ölüm gerçeğine karşı insanı teskin edemez. İsmet Özel bu gerçeği: “İnsan eşref-i mahlûkattır derdi babam//bu sözün sözler içinde bir yeri vardı /ama bir eylül günü bilek damarlarımı kestiğim zaman” bu söz asıl anlamını kavradı.” Mısralarıyla modern insanın bu dramını çok güzel ifade eder.

Ölüm teması edebiyatımızda çok işlenen bir temadır. Divan edebiyatımızda mersiyeler, halk edebiyatımızda ağıtlar ölümü acı veren bir olgu olarak ele alırlardı. Geleneğimizde ölüm ibret alınan, insanı Allah (cc.)'a yaklaştıran bir gerçektir. Modern şair için ölüm felsefi bir argümana dönüştü. Bana göre edebiyatımızda en güzel ölüm şiirini Ziya Osman Saba'nın en yakın dostu Cahit Sıtkı yazmıştır. Küfürle iman ikilemi içinde yaşayan Cahit Sıtkı "Otuz Beş Yaş" şiirini böyle bir ruh haleti içinde yazar.

"Neylersin ölüm herkesin başında.

Uyudun uyanamadın olacak.

Kim bilir nerde, nasıl, kaç yaşında?

Bir namazlık saltanatın olacak,

Taht misali o musalla taşında."

Ziya Osman Saba kuşağındaki diğer şairlerden çok farklıdır. Onda ölüm aranan, özlenen, mutluluk ve saadet diyarıdır. Adeta ayeti kerimede belirtilen: *"Allah, sizi saadet yurduna çağırıyor."* Ayetine uyan bir arayıştır.

"Bütün günahlarımı affetmiş sanki Tanrım,

Duyuyorum kalbimde tadılmamış sevgiyi.

Ah, sade koşmak, koşmak istiyorum içimden:

Aradığım diyara bu yol çıkacak gibi." "Tadılmamış sevgi" bu dünyanın kalbi mutmain etmeyen

yanlarını çok güzel ifade eder. Sanatçılar yazdıklarıyla kendilerini ifşa ederler. Şair, dünyada sevgi nimetine en çok muhtaç olandır. Mecazi sevgilerin kalbi yıkan insanı zelil eden bir tarafı vardır. İstiraplar, yakınmalar, gamlar, hicranlar hep bu yüzdendir. Akıl hastası kuzeniyle evlenen şair daha sonra ondan ayrılmak zorunda kalmıştır. Bu durum şaire büyük ıstıraplar yaşatmıştır. Şair, hayat içinde hiçbir kavgaya girmez. Aile saadetini ömrünün son yıllarında ikinci eşiyle evlenince tassa da yaşadıkları onda derin yaralar açmıştır. Ziya Osman Saba mizacının şiirini yazar. Galatasaray Lisesinde okumuş, Hukuk Fakültesini bitirmiş bir aydındır. Anacak şair banka memurluğu, yayınevinde düzeltmenlik gibi küçük işleri seçmiştir. Bazen dostlarından bile kaçan mahcup çekingen bir adamdır. Hayatın insanı boğan, canını yakan travmaları karşısında insan ölüme sığınabilir. Hayattan kaçış başlar. Bazen bir intihar düşüncesiyle büyük bir değersizlik duygusuyla tepki verir; bazen de ölümü severek arzular. Hayatı bir imtihan şuuru içinde yaşamak Müslüman'ın şiarıdır. "Sizden hiç kimse maruz kaldığı bir zarar sebebiyle, ölümü temenni etmesin. Mutlaka onu yapmak mecburiyeti hissederse, bari şöyle söylesin: 'Rabbim! Hakkımda hayat hayırlı ise, yaşat. Ölüm hayırlı ise canımı al.' " (Buhari, Merda, 19)

Ziya Osman Saba'da ölüm arzu edilen bir temadır. Arkadaşları şairi anlatırken onun şu özelliklerini vurgular: Hilim sahibi, kibar, mütevazı, beyefendi... Yukarıda ileri sürdüğüm fikirlerimi onaylayan Şair Behçet Necatigil onun hakkında şu sözleri kaleme almıştır: "Ziya Osman'ın şiiri Âşık Paşalardan, Yunuslardan gelen soyut tasavvuf şiirini hayattan parçalar da ekleyerek biraz dünyalaştırıp sundu. Türk iman kültürünü işleyen son şairimiz miydi Ziya Osman? Sanmıyorum. Ziya Osman'daki yaşama bıkkınlığını, isteksizliğini benimseyecek, ölümü bir kurtuluş olarak görme temasını besleyecek şairler, tek tük de olsa her zaman bulunacaktır."... Maddeden usanıp manaya, âlem- i ervaha Biz sanki hiç geçmeyecek miyiz?" (Ziya Osman Saba, Mustafa Miyasoğlu, Kültür Bakanlığı yay. s.26)

Rahmetli Mustafa Miyasoğlu Ziya Osman ile ilgili yazdığı kitabın önsözünde şair için: "Büyük ihtirasların değil, küçük mutlulukların, ev ve aile hayatının, çocukluğun şiirini söyledi. İlk gençlik döneminin acılarını, kaybettiği yakınlarının hüznünü yansıtırken bile trajik ifadelerden kaçındı. Karamsarlığında nihilizmden eser yoktur. Az şeyle yetinme, ölüme sığınma ve kadere boyun eğiş, hemen her şiirinde ortaya çıkan mümin ve mütevekkil karakterinin tabii bir yansıması gibidir."

Evet, Ziya Osman Marksist bir şair değildir. Döneminin sosyal hayatının dışında kalmak istemesinin gerçek sebebi belki de bundandı. Arkadaşları onu içkili mekânlara davet ettiğinde mutlaka bir mazeret bulup gitmediğini söylerken onun münzevi bir hayatı istemesinin sebebi ortaya çıkar. *"Her an düşüneceğim Allah ne kadar iyi"* Şair, kaderle bir hesaplaşma içinde değildir. Çağında yalnız yaşamış bir mustarip adamdır. İslami bir hayat tarzını isteyenlerin aşağılandığı bir "sosyal ortamda" bilinçli bir yalnızlıktır onunkisi:

"Bırakıp fazlasını ömrün,

Koşup sükûnuna ermeğe,

Koşup sana hesap vermeğe,

Geç kaldık ya Rab geç kaldık."

Bir sükûn ülkesi olarak ölüm muttakilerde şeb-i arus (düğün gecesi) olurken Marksist şairlerde üstü örtülen, geçirtilen felsefeye konu olan bir bilmeceye dönüşmüştür. Ne mutlu Allah ne kadar iyi diyenlere...

(Ziya Osman Saba, Toplu Şiirler, Varlık Yayınları,1991)

GÜLSÜN**Ekrem KAFTAN**

Gel ey güzel sîneme gayrı eş'ârım gülsün
Bahçemde eksilmeyen gül açmaz hârım gülsün

Ağarsın ufuklarım dağılsın ebr-i siyah
Yıldızlar görünmeyen şu âsumânım gülsün

Tut elimden ömrümce gül yüzün perde olsun
Çiçekler açılmayan elîm baharım gülsün

Bana zaferler va'd et kanlı aşk meydanında
Leylim zaten gülmedi bâri nehârım gülsün

Cem eyle tâ Havva'dan beri cümle güzeli
Yalnız sende gördüğüm gül-i ruhsârım gülsün

Tefsir etsin kitaplar bu aşkı tâ Sûr'a dek
Üstünde güller biten garib mezârım gülsün

Çekmesin bizden sonra cümle uşşâk bir hasret
Yetsin bunca feryadı şiir hezârım gülsün

Açılsın sekiz cennet mülkümüz olsun hepsi
Dünyada kan ağlayan ateş diyârım gülsün

Hani ümmet olam der cümle rusûl Habîb'e
Hûblar sende yok olsun sevdâ gülzârım gülsün

Sensin âhir zamanın sühânın bînazîri
Zîrâ sana nasibtir Kâfî yaz yârım gülsün

VİRAN MƏMLƏKƏTİN**Ehtiram İLHAM**

Şəriylə mat qoyar çərxi-fələyi
Uçar göylərində ölüm mələyi
Təkcə yaltaqlıqdan çıxar çörəyi
Viran məmləkətin, talan millətin

Üzləri görməkdən sürtülüb üzü
Nahaq sorgusunda bükülməz dizi
Şeytana səcdədi gecə-gündüzü
Viran məmləkətin, talan millətin

Qardaşa sancmağa əldə yabası
Dostuna hörməyə yamaq torbası
Yüz dona girməyə hazır libası
Viran məmləkətin, talan millətin

Əvvəli paradı, sonrası puldu
Sözünün bərisi, anrısı puldu
Başının üstündə Tanrısı puldu
Viran məmləkətin, talan millətin

Can verər fitnəyə, diz çökər fələ
Yalansız bir sözü gətirməz dilə
Haramdan tutulub mayası belə
Viran məmləkətin, talan millətin

Bilmir özü kimdir, yolu haradı
Yönü cəhənnəmə, başı goradı
Yaradan yanında üzü qaradı
Viran məmləkətin, talan millətin

NİSAN

Birkan AKYÜZ

Bağrına mevsimlerin düştü yağmur damlası
Simurg'un kanadından süzüldü nur atlası

Rahmet olup yağınca rıhtımları kışkandım
Merhamet ateşiyle sırlısklam ıslandım

Aşkınla incilendi, mavilendi deryalar
Ebedi bir uykudan uyandı kanaryalar

Susayan sinelere umut, heyecan doldu
Dirilmez dedikleri bedenlere can oldu

Bir kutlu pazartesi, kokunla hayat buldu
Yüz sürdü eşğine canlar seyahat buldu

Düşünce çöllerime damlanı yudumladım
İçimdeki çiğdemin yolunu adımladım

Ne olur bir umut ver yürürüm izlerinde
Boğulmak çok isterim rahmet denizlerinde

Gözlerinden öğrendim ölürken de gülmeyi
Sahrada yol alırken kumlara gömülmeyi

Akışınla sağıldı menzildeki bu zaman
Aşkınla dağılmıştı başlardaki bu duman

Suya hasret topraklar can evinden vuruldu
Kâinatın kalbine payitahtlar kuruldu

Süreyya gözlerinden içtim ezgilerini
Bulmuştum kaderimde ince çizgilerini

Ayların efendisi yeşertti umutları
Bir katreyle erimiş yıkılmıştı putları

Semadan üzerime döküldü bütün renkler
Renkleri kucakladı yerde bütün ahenkler

Saadet tezgâhında ince bir nakış ördüm
Süzülen her manada senden bir bakış gördüm

Özledim, gözlerimde zerreler filizlendi
Özledim, sözlerimde ezberlerin gizlendi

Sen gelince içimde kandiller ateşlendi
Sen gelince taşlara nakışların işlendi

Sen gelince duruldu, rüzgârlar fırtınalar
Bir meltem olup aktı ellerdeki kınalar

Bir masala dönüşen efsaneydi akışın
Zulmeti nurla boğdu bir kerecik bakışın

Kızıl yıldız doğmuştu bu dünya semasında
Sütunlar yıkılmıştı Kısra'nın sefasında

Büyük Zerdüş ateşi sönmüştü gelişinle
Parmağından su aktı bir kere gülüşünle

Güllerin kokusunu bağrına bastı Hira
Gözünden kanlı yaşlar akıtmıştı Bahira

Güvercin yuvasında zulmete ağ örmüştü
İnsanlık kâinatın sultanını görmüştü

Bir ebru deseniydın kelebek kanadında
Bir 'insan' mı gizliydi bu beş harflik adında

Adını kalpten silmem, düşürmem dilden Nisan
Sonunda anladım ki sensiz olamaz insan

MAHREMİYETİN VE AİLE SAADETİNİN ŞAİRİ: ZİYA OSMAN SABA

Talat ÜLKER

1910-1957 yılları arasında yaşamış olan Ziya Osman Saba, modern Türk şiirinde ev ve aile temalarını işleyen şiirleriyle birlikte istikametli ve istikrarlı yaşamıyla da dikkat çeker. Saba'nın “Sebil ve Güvercinler” (1943), “Geçen Zaman” (1947) ve “Nefes Almak” (1957) adlı üç şiir kitabı ve “Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi” (1952) ve “Değişen İstanbul” (1959) adlı iki hikâye kitabı vardır. Anı, hikâye, mektup gibi çeşitli türlerde eser veren Saba, ilk şiirini yayımladığı on yedi yaşından, ömrünün sonuna kadar şiir sanatıyla meşgul olarak ‘şairlik’ vasfını korumuş tek ‘Yedi Meşaleci’dir. Onun şiiri yaşadıklarının izdüşümüdür çünkü onda duygular ve hayatına yön veren hadiseler, şiirin vazgeçilmez öğeleridir. Ziya Osman Saba şahsiyetiyle şiiri örtüşen şairlerdendir. Şiirlerinde kendi hayatını, hatıralarını, yaşamını, özlemini dile getirmiştir. Şaire göre, cemiyeti, insanlığı saran saadet ve mutluluğun kaynağı ev ve ailedir.

Daima yaşadığını yazan ve merkeze kendi “ben”ini yerleştiren şair, bu vasıflarıyla şiir okurunu çeker ve büyüler. Saba, bir romantiktir, “duygu yanı” ağır basar, şiirlerinin maddesi algılarla dolu hayattır. O, ruhunda saklamayı beceremediği heyecanları ve duyguları dışa vurmak, bu heyecan ve duyguların yükünden kurtulmak ihtiyacıyla eser verir. Bu da demektir ki onun eserlerini anlamamanın yolu onun hayatını ve kişiliğini incelemek, kendisini anlamamanın yolu ise eserlerini bir belge gibi kullanmaktır.

Ziya Osman Saba'nın hayatı ile ilgili ayrıntı ve bilgileri hikâye-denemi arası geçişler gösteren yazılarında bulmak mümkündür. Bu yazılardan anlaşılacağı üzere şair, dedesinin Beşiktaş'taki yalısında çocukluğunu yoğun bir sevgi ortamında geçirir. Saba'nın babası Osman Bey yüzbaşı, annesi Ayşe Tevhîde Hanım, ev hanımıdır, baba yalıda içgüveyidir. Saba, yalıda köklü bir aileden aldığı ahlakî ve dinî telkinlerle büyümüş, onların himayesinde İstanbul'u ve hayatı keşfetmiştir. Annesinin o henüz sekiz yaşındayken ölümü Saba'nın hayatında önemli bir dönüm noktasıdır. Kişiliğini ve şairliğini derinden etkileyen bu acı onu, ya ölümden kaçmak için hayata sarılan ya da hayattan kaçmak için ölümü özleyen bir ikilemde tutacaktır. Annesinin ölümünden sonra babasının da evden ayrılmasıyla birlikte Saba içine kapanır. Bir süre sonra yatılı olarak Galatasaray Lisesi'ne gönderilir. Galatasaray Lisesi, Saba'nın edebiyat dünyasıyla ilişkisini kurduğu yer olması bakımından önemlidir. Annesinin ölümü, annesinin mezarı üzerine kaleme aldığı ilk nesir yazılarını yakan Saba, “yaşamın sebep ve hikmeti” olarak gördüğü şiire yönelir. Lisedeki arkadaşları arasında Yaşar Nabi Nayır da vardır. Yaşar Nabi'nin yardımıyla ilk şiiri 1926'da Servet-i Fünûn dergisinde yayımlanır.

Ziya Osman Saba; Sabri Esat'ı Vasfî Mahir'i Cevdet Kudret'i Kenan Hulûsî'yi ve Muammer Lütfî'yi Servet-i Fünûn'da görüp tanır. Bu tanışıklık kısa bir süre sonra Cumhuriyet döneminin ilk edebi topluluğunu oluşturur. Bir araya gelen bu yedi genç kalem seçme şiirlerini bir araya getirip ortaklaşa bir kitap çıkarmayı düşünürler. Kitaba, Sabri Esat'ın teklifiyle “Yedi Meşale” adı verilir. Kitap büyük ilgi görünce Yusuf Ziya Ortaç, bu genç şairlerin “Meşale” adlı dergide edebi faaliyetlerini devam ettirmelerini teklif eder. Ahmet Haşim'in önderlik yaptığı ve ancak sekiz dokuz sayı çıkabilen bu dergide Ziya Osman'ın da şiirleri yayımlanır. Yedi Meşale adlı dergi ile adlarını duyuran altı şair ve bir öykü yazarından oluşan bu topluluk, Beş Hececiler'e tepki olarak ortaya çıkmıştır. Beş Hececiler'in şiirini sığ bulduklarını söyleyen, edebiyat dünyasında bir tikanıklık olduğundan yakınan, Türk şiirine yeni ufuklar açmayı hedefleyen topluluk edebiyattaki ilkelerini “samimilik, canlılık ve devamlı yenilik” olarak açıklar. Mecmua kapandıktan sonra topluluk üyeleri imkân buldukları yerlerde yazmaya devam ederler.

Ziya Osman, 1931 yılında Galatasaray'dan mezun olur ve Hukuk Fakültesi'ne girer. Aynı yıllarda, Varlık, Ağaç, Yücel gibi dergilerde şiirleri yayımlanan Saba, 1936'da Hukuk'u bitirir. Babası 1929 yılında askerî ateşe olarak Paris'e gönderilmiştir. Ziya psikolojik rahatsızlıkları olan amcasını Nermin ile ailesi karşı çıkmasına rağmen 1931'de evlenir. İlk yıllarda mesut olan çift, zamanla sıkıntıya düşer, çünkü Nermin Hanım'ın hastalığı artmaktadır. 1938 yılında Emlak bankasında memuriyete başlar. 1941'de eşinden boşanır ve aynı yıl babasını kaybeder. Ziya Osman, 1943'te ilk şiir kitabı “Sebil ve Güvercinler” yayınlanır. 1945 yılına kadar derbeder bir yaşam sürer. Ziya Osman'ın hayatı 1945 sonrasında daha olumlu bir çizgide sürmeye başlar. 1944 yılında, bankadan mesai arkadaşı Rezzan Hanım'la evlenir. Evlilik 1945 ve 1948'de iki erkek çocukla taçlanır. Ziya Osman, hayatla kurduğu bağları sağlamlaştırmış mutlu bir eş ve babadır artık. İkinci şiir kitabı “Geçen Zaman” ve düzyazılarını içeren “Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi” de bu dönemde yayınlanır. İstanbul dışına tayin nedeniyle bankadan ayrılmak zorunda kalınca tekrar geçim sıkıntısına düşer. Önce Milli Eğitim Dairesi Tashih Bürosu şefliğini, daha sonra Varlık dergisinin sanat müşavirliğini yürütür. 1953, 1954 yıllarında iki ağır kalp krizi geçirir. Şair,

“Geçen Zaman”dan sonra yazdığı şiirlerini dosyalar. Dosyada ölüm tarihi için 195... yazar, ölüm yılını boş bırakır. Dosyasına “öldüğüm gün Yaşar'a verilecek” notunu ekler. 1957 yılında, 47 yaşında iken vefat eder. Yaşar Nabi Nayır kendisine teslim edilen dosyayı Varlık yayınları arasında 1957’de bastırır. Kitabın ismi “Nefes Almak”tır.

Dostlarının tasvirlerinden anlaşıldığı üzere sıkılgan ve ürkek bir kişiliğe sahiptir. Temiz, sade kibar yapmacıktan hoşlanmayan ve mütevazı bir kişiliği olan şair, ihtiras, telâş ve heyecandan uzaktır. Samimi ve duygusaldır. Evine ve ailesine bağlıdır. Günleri eviyle işyeri arasında gidip gelmekle geçmiştir. Evinde çocukları, kitapları ve çiçekleriyle meşgul olmuş, kalabalığı sevmemiştir. Mazbut bir hayatı tercih etmiştir. Kimseyi incitmemiş, basit ve sakin bir hayat sürmüştür. Bu basit ve sakin hayat Ziya Osman Saba’nın şiirlerinde ev ve aile teması olarak söze dönüşmüştür. Onun şiirlerinde evler, geçmişi, bugünü, yarına ait umutları ve yaşam tarzıyla hayatı anlamlandıran kurumlardır. Onun için ev o kadar önemlidir ki yıllar önce oturduğu bir eve, o evin bulunduğu sokağa, o sokaktaki komşularına şiirler yazar. Çünkü onun dünyasında ev dört duvarlı bir yapı değil; hayatın manası ve maddesiyle yaşandığı kutsal bir mekândır. Bu mekân eşin varlığıyla bir aşk yuvası, çocukların varlığıyla coşkulu bir hayatın en mutlu sahnesidir. Onun şiirlerinde evler sadece olumlu değerleri çağrıştırırlar. Onun evlerinde mutsuzluğa, istismara ve kötülöklere yer yoktur. Ev; mutluluk, birliktelik, korunma, güven, huzur, aile gibi değerlerin yaşandığı ve yaşatıldığı yerdir. Saba’nın şiirlerinde evin geçmiş, güncel ve gelecek bağlamında zamansal anlamları bulunmaktadır. Bu zamansal derinlik şairin yaşadığı hayatın eserlerine yansımaları sağlar.

Şairin şiirleri ile yaşadığı hayat arasındaki bağ öylesine güçlüdür ki içinde bulunduğu ruh hali bütün görünüşleriyle eserlerine yansır. 1927-1931 yılları arasında yazdığı şiirlerden on dokuz tanesinde bunalımlı ve mutsuz bir hayatın izleri görülür. Beş şiirde ölüm beş şiirde de tabiat konuları karamsar bir ruhun bakış açısı ve izlenimleriyle işlenir. Kalan dört şiirde ise aşk ve geçmişe özlem temaları işlenmiştir. 1932-1942 yılları arasında yazdığı şiirler, şairin kendi kişilik ve üslubunu olgunlaştırma yolculuğunun ürünleridir. Bu şiirlerin tamamına yakınında halden hoşnutsuzluk duygusu sezilir. Bu şiirlerden on ikisinde geçmişe özlem, dördünde hayattan şikâyet, sekizinde hüznün, on ikisinde ölüm, altı şiirde ev ve aile teması işlenmiştir. Olgunluk döneminde ise sevgi temasının arttığı görülmektedir. Bu dönemde yazılan on iki şiirde yaşam sevgisi ana tema olarak işlenmiştir. Sevgi teması bağlamında bazı şiirlerde

insan sevgisi, bazılarında ise; çocuk sevgisi, arkadaş sevgisi, İstanbul sevgisi, deniz sevgisi vurgulanmıştır.

Ziya Osman Saba, eserlerinde aile sevgisinin en yoğun görüldüğü şairlerden biridir. O, ev ve aile ile ilgili konuları, yaşanan hayatın sembolü gibi ele alan şairdir. Sevgiyi ve dostluğu bütün kâinata yaymak isteyen şair, cemiyeti, insanlığı saran saadet ve mutluluğun kaynağının ev ve aile olduğunu vurgularken eve dair kavramlar üzerinden hatıralarına yolculuklar gerçekleştirir. Sabanın bütün şiirleri içerisinde en yoğun olarak işlenmiş olan tema ev ve aileyle birlikte yaşam sevgisidir. İlk dönemlerdeki ev ve aile şiirlerinde mutlu bir ailenin özlemi hissedilir. Kendi kişiliğini bulduğunu ve usta işi ürünler verdiği olgunluk döneminde Ziya Osman Saba aile saadetini, mutluluğu vurgulayan şiirlere imza atar. Bu dönem şairin aile saadetine eriştiği, kendisini mutlu eden bir eş ve çocuklarla hayallerini gerçekleştirdiği yılları kapsar. Bu dönemde yazılan şiirlerde evine ve ailesine çok düşkün, mutlu ve dingin bir insan portresi görürüz.

Saba, şiirlerinde eviyle bağımsızlığı ve bireyselliği arasında bağ kurar. Onun hayatının merkezi saydığı, kendi varlığına anlam yükleyebildiği, duygusal tatminler yaşayabildiği ve hayal gücünü çalıştırabildiği yer, ‘ev’idir. Onun şiirlerinde ev öncelikle maziye çağrıştırır. Kişiliğindeki çekingenlik, içe kapanıklık ve geçmişe sığınmışlık şiire “ev” kavramıyla taşınır. Eve ait olan; oda, konsol, köşe, kapı, bahçe, eşik gibi kavramlar şairin iç yolculuklarının aracısı olarak var olurlar şiirde. “Bir Oda, Bir Saat Sesi” adlı şiirde saat sesi; geçmiş zamanları temsil eder. Şairi eski günlere götüren saat sesi ancak huzurlu bir dinginlikte duyulabilen tıkırtısıyla insanı maziye taşır:

*Bir oda, içinde bir saat sesi.
Hayatın sırtımdan giden pençesi,
Ve beni maziye götüren bir el,
Eski günlerimiz, sessiz ve güzel...*

Yaşadığı anın huzurunu, geçmişin mutlu hatıralarını ve geleceğin umudunu temsil eden ev aynı zamanda zamanın da sürekliliğini de vurgular Saba’nın şiirinde. Annesinin ölümüyle biten mutlu çocukluk günlerinin mekânı olmakla birlikte ev kavramı içinde yaşanan anın huzurunu ve geleceğe dair kurulan hayalleri de temsil eder. Onun şiirlerinde ev ve evle ilgili temalar, yasanmış ve bitmiş bir hayatın sembolü olmaktan daha ziyade geleceğe dönük ve mutluluğa özlemlili hayallerin mekânıdır. “Beyaz Ev” adlı şiir geçmiş, hali ve geleceği aynı mekânda buluşturmanın güzel örneklerinden biridir:

*-Evim! Evim!...
Ellerimle asacağım
Camlarına perdelerini.*

*Yatak odasında düşüneneceğiz bir an
İki kişilik karyolanın yerini...
Yatak odamız, yemek odası, kiler,
Raflarında ellerinle yapılmış reçeller.
Karşı karşıya oturacağımız sofra,
Sürahide ışıldıyan su,
Yazın, rüzgâra koyacağımız testi;
Senin yatacağın öğle uykusu...
Sararacak bir yandan çardaktaki üzümler,
Kâh esecek rüzgâr, kâh dinliyeceğiz yağmuru,
Kâh karlarla bembeyaz kesilecek çimenler.
Hep geçireceğiz içimizden:
Hayat beraber, ölüm beraber.
Şu göklerin altında,
Olacağız o kadar bahtiyar
Ki çıkıp mezarlarından annemiz, babamız da,
Beyaz evimize yerleşecekler,
Uzun kış geceleri onlar da aramızda
Göz göze bakışacak, mangalı eşecekler...*

Ziya Osman Saba için ev, bir yandan içinde yaşanılan anı geçmişle birleştiren bir zaman yolculuğunun aracı ve çocukluk yıllarındaki masum, mutlu, huzurlu günlerin hatırasıdır. Ancak onun şiirlerindeki ev kavramını sadece maziye duyulan özlem ve hatıralara hapsetmek de yanlış olur. Onun şiirinde ev aynı zamanda aileyi bir araya getiren, yuvayı kuran ve yuvayı dışarıdan gelecek her tür kötülüğten koruyan manevi bir kalkandır. Şair, “Kışa Girerken” adlı şiirde evi mahremiyet ve korunma kavramlarıyla birlikte hatırlarken “perde” sözcüğünü imgeleştirir.

*İndirin perdeleri, indirin perdeleri...
Sonbahar ağaçlarda ağlarken yaprak, yaprak.
Hışıldayan bu altın yağmuruna dalarak,
Dinleyim içimde serinleyen kederi.*

Apartman dairelerini de yuva olarak bilip seven şair, sokaktan geçen yoğurtçu ve bozacıları, seslenen komşuları, balkondan seyrettiği arsayı ve sokak fenerlerini, Arnavut kaldırımlarını, komşuları, perdeleri, saksıları sevdiğini söylese de arzuladığı asıl mekân; bahçe içinde küçük de olsa müstakil, mütevazı bir yapıdır. “Bir Yer Bilirim” adlı şiirde böyle bir evin resmi çizilir kelimelerle:

*Bir yeşil yer bilirim ormanların içinde,
Bütün gün mavi bir gök, bir rüzgâr, akşam esen.
Dedikodusuz bir köy, herkes kendi işinde,
Bahçeli, küçük bir ev, kapıyı çalınca: Sen!
Arılar kovanlarda, kulübesinde köpek.
Her an düşüneneğim: Allah ne kadar iyi!
Bir parça aşk, bir parça sevinç, su, güneş ekmek,
Bahtiyar, seveceğiz, yaşamayı, ölmeyi.*

Saba’nın şiirinde ev, kişilik sahibi olabilmenin, gerçek anlamda hür olabilmenin ve soluksuz mutluluğun var olduğu bir yerdir. Ona göre yığınlardan kaçabilmek, kalabalıkta kaybolmadan hayatı anlamlı kılabilmek ancak evde mümkündür.

Gerçek anlamda sevdiği ve hayalinde kurguladığı ev; kilerli, çardaklı, bahçeli, sofalı, avlulu bir mekândır, bu mekânda zaman genişler ve derinleşir. Buna rağmen o, apartmanlardaki evleri de yadırgamaz. Onun dünyasında evin en önemli işlevi huzuru, rahatlığı ve mutluluğudur. Bu yüzden apartmanları kültürel yozlaşma ve yabancılaşmanın mekânları olarak görmek yerine eski mahalle hayatının canlandırılabilceği yerler olarak algılar. “Misakımillî Sokağı No. 37” şiiri bir evi hayatın tamamı olarak gören şairin oldukça çok sevilmiş şiirlerinden biridir:

*Ah, şimdi hatıralar mahallesinde
Misakımilli Sokak No.37
Orası bütün evler, bütün ömür içinde,
Mesut olduğumuz evdi.*

*Talihin bir gün karşımıza çıkardığı
Elele döşediğimiz bir çift küçük odası
Ne diyeyim bilmem ki:
Gönül sarayı, aşk yuvası...*

Eş ve çocuklarla birlikte olmayı sağlayan, huzur veren, birleştiren bütün evler kutsaldır. Burada yüzümüze tebessümler konduran, bizi hayatın her anıyla mutlu eden düşler görür tatlı ve mutlu sahneleri olan bir hayatın hayalini kurgularız. “Yeryüzünde” adlı şiirde aile, ev ve mutluluk kavramları idealize edilmiş bir geleceğin bağlamında ele alınır. Onun için evin büyüklüğü küçüklüğü, konforu, eşyası yahut muhiti önemli değildir. Önemli olan o evin odalarının çocuklarla dolmasıdır.

*Sarışın, esmer, çelimsiz, tombul,
Yarın, öbür gün tek odama dolacak.
Kız mı, oğlan mı bilir miyim,
Bilir miyim kaç çocuğum olacak?*

Bir eşle bir aşk yuvasına dönüşen, çocuklarının doğumuna sahne olan ev, dört duvarlı bir yapı değil; manevi bir değerdir. Şairin evlerinde olumsuz hiçbir şeye, hiçbir kişiye yer yoktur. Babalar evlerine sadık ve müşfik; anneler bir seveda masalından çıkmış bir peri kızı gibi güzel, sevecen ve sadık; çocuklar kusursuz ve sevimlidirler. Şair için sadece kendi evi değil; sevdiği kişinin, dostlarının ve arkadaşlarının evi de huzurlu ve değerli bir yerdir. “Yetişir” adlı şiirdeki gibi ev, sevgilileri, dostları, arkadaşları bir araya getirir ve özlemleri dindirir:

*Evine misafir geleyim,
Kahvemi sen pişir.
Taze doldurulmuş sürahiden
Bir bardak su ver
Yetişir...*

Şaire göre evlerin odalarından sonraki en kıymetli parçaları kapılardır. Kapı, çatı gibi yapılar; insanları dışarıdan gelecek tehlikelerden, fırtınalardan korurlar. Şair de evine ‘rüzgâr, soğuk, karanlık’ girmesin diye kapısını kapatır.

Kapının, özellikle de kilitli kapının, dışarıdan gelebilecek her türlü tehlikeye karşı engelleyici, koruyucu işlevine yansır dizelere. Kapılar içeriye açılınca mutluluk, dışarıya açılınca ayrılıktırlar. Bu yönleriyle kapılar geçmişe ve geleceğe yolculukların da eşiği konumundadırlar. Saba'nın şiirlerinde kapılar hep evin içine açılırlar. Kapıların ardında sevgiyle gülümseyen bir eş, mutluluk sevinçleriyle coşan çocuklar vardır. Çaldığı kapı açılan kişi dışarının bütün olumsuzluklarından soyunarak girer sıcacık yuvasına. "Herkesin Evi İçin" adlı şiirde bu mutluluğun resmi çizilir:

*Duyayım, kapısının çalınca çingırağını,
Oğlumun "baba!" diye bağırdığını,
Karımın koştuğunu.*

*Bırakayım kapısında kunduramla çamuru,
Girmesin içeriye rüzgâr, soğuk, karanlık.*

Sabanın şiirlerinde ev evvela içinde yaşayan aile sonra da evin iç ve dış yapısı, sahip olduğu her türlü eşya ve donanımı, komşular, evin bahçesi, çevresi, geleneğiyle anlatılan kutsanmış bir mekândır. Şiirlerde ev ve aileye daima olumlu anlamlar yüklenir ve ev bir mutluluk mekânı olarak tasvir edilir. Saba, ailesi için dilediği ev beklentisinde hiçbir zaman aşırıya kaçmaz. "Küçük bir ev", "kiralık bir kat" ya da "fakir mahallede bir göz ev", onu mutlu etmeye yeter. "Bir Yer Bilirim" adlı şiirde bu şöyle dile getirilir:

*Dedikodusuz bir köy, herkes kendi içinde,
Bahçeli, küçük bir ev, kapıyı çalınca: Sen!*

Aynı mütevazı tutum, evdeki eşya ve aksesuarlar için de geçerlidir. Bir soba, bir mangal, minder, saat, perdeler, masa örtüsü hatta sürahideki su, Saba'nın şiirinde evin genel donanımını teşkil eden belli başlı nesnelerdir. Eşyaların kalitesinden ya da ihtişamından bahsedilmez, işe yarar ve sade olmaları ön plandadır. "Evim, Karım, Çocuğum" adlı şiirde de bu eğilim görülebilir:

*Şu fakir mahallede bir göz evim olsaydı,
Nasıl sevinç içinde çıkardım şu yokuşu.*

Şiirlerin bazılarında görülen cinsellik algısının aile mahremiyeti kavramıyla iç içe olduğu söylenebilir çünkü onun şiirlerindeki cinselliğin paylaşıldığı kişi şiirdeki öznenin karısıdır. Saba'nın şiirindeki ev mahremiyeti cinsellik boyutunda bütünüyle ifşa edilmez ancak örtülü tasvirlerle okura sezdirilir. Çünkü onun cinsel düşler kurduğu kadın "meşru sevgili"dir. Cinsellik onun şiirlerinde yeri olan bir kavramdır ve daima ev temasıyla iç içe yansıtılır. Aile ahlakı cinselliğin yansıtılışını Mahremiyet kavramıyla sınırlandırır. Çünkü cinsellik, 'gizli olan, herkese söylenmeyen' bir şeydir. Söylendiğinde ise, şairin yaptığı gibi, doğrudan değil, dolaylı imajlarla, mecazlarla yansıtılır. Onun şiirlerinde cinsellik bir tabu değildir ama karı-koca arasında mahrem bir ilişki biçimidir.

"Sessizlik" adlı şiirde bu açıkça görülür: "Vücudunun gölgesi bak yerde gölgemle bir / Yeni bir nefes gibi sessizlik göğsümdedir." Yeryüzünde" adlı şiirde, kadın vücudunda bahsederken bile mahremiyetin kıyılarında dolaşır:

*Bir kadın, boyu bosunca
Göz, ses, el, ayak
Kâh giyimli karşımda
Kâh çıplak*

Din, Saba'nın şiirini belirleyen en önemli kavramlardan biridir. Aile ve ölüm temalı şiirlerinde dini duyarlılık ve Tanrı fikri önemli bir tema olarak yer alır. Şair; ana, baba ve evlattan oluşan mutlu ailesini Tanrı'dan bir bağış olarak görür. Onun pek çok şiirinde dinî inanış en açık göstergelerle ortaya konulur. Geleneğin, Saba'nın şiirinde dikkat çekilen bu dinî boyutu tabii olarak şairin ev ve aile üzerine yazmış olduğu şiirlerde de yansımaları bulmuştur. Ev, onun azımsanmayacak sayıda şiirinde dinî bir anlam yüklenir. Saba, bu şiirlerinde hayatın bütün nimetlerinin yanında, kendisine sonsuz bir huzur ve mutluluk kaynağı olan evi ve ailesi için rabbine şükreder. "İyilik" adlı şiirde bunu açıkça görürüz:

*Sabah... Ah şükrederek çıkmak geceden
Ayak bastığım kıyı, yeniden doğuş
Sabah, beliren evim, bahçeler ve sen
Henüz uyuyan dallar, havalanan kuş*

"Ziya Osman'a Devam" başlıklı yazısında Behçet Necatigil'in Misakı milli sokak No.37 adlı şiirden de bahisle dikkat çektiği nokta, Saba'daki ev şiirlerinin sığınma ve aile içi mahremiyet kavramlarıyla sıkı bir ilişki içinde olduğudur: "Bu şiir Türk edebiyatında aile çevre ve sevgisini en duygulu, en içten veren şiirlerin başında gelir. Ziya Osman'ın bu şiiri anması, onun çocukluktan sonra, çocukluk özleminin devamı olarak evliliği, eş ve evlat sevgisini, ev sıcaklığını dünya mihnetlerine karşı bir korunma aracı diye kabul ettiğini gösterir. Saba bu noktada Tevfik Fikret'in devamıdır. Aşk şiirlerinde iffetten hiçbir zaman ayrılmamış olan Tevfik Fikret gibi, Ziya Osman da çeşitli etmenlerde güçlenen hayattan yıldıkça, muhtaç olduğu huzur ve sükûnu evinin mahremiyetinde, sıcaklığında buluyor, yuvasının saadetini hatıra ve hakikatlerle anlatan şiirlerinde bilhassa başarılı ve benzersiz oluyordu. Aile şiirlerinde birey-toplum münasebet ve çatışmalarında ailenin kurtarıcılığını göstermekle, Ziya Osman, Cumhuriyet devri şiirimizde bu konuda bir yol gösterici değerini taşır"

*Ah, bütün sevdiklerim, bütün kaybettiklerim!
Neyi arayım, yerde kurt, göklerde yıldız mı?
Babam, annem, evimiz, bahçem, çitlenbiklerim,
Sizler rüya mıydınız, sizler yaşadınız mı?*

İNCELİĞİN ŞAİRİ: ZİYA OSMAN SABA

Hüseyin KAYA

Bazı şairler vardır hayata karşı duruşları şiirdir yazdıklarından önce. Hayatlarından damıtarak yazarlar yazdıkları her mısrayı, söyledikleri her kelimenin mutlaka ödenmiş bir bedeli vardır kendi dünyalarında. Yalandan, riyadan, gösterişten uzaktır hem hayatları hem yazdıkları... Çoğu sanatkârda var olan “ben”lik duygusunun izlerine de pek rastlanmaz bu tür şairlerin yazdıklarında. Birilerini parlatarak ya da birileri tarafından parlatılarak kazanmazlar “şair” vasfını. Esasen “şair” olmaktan ziyade “insan” olma derdindedirler lakin yine de adları “şair”e çıkmıştır bir kez...

Küçücük dünyalarından ölümsüz mısralar devşirir bu tür şairler. Büyük felsefi acılar, toplumsal çalkantılar, savaşlar, siyasi değişimler sarsmaz onların şiirlerini. Ezeli ve ebedi küçük hüznlerin, mutlulukların, hasretlerin titrettiği kalplerinden sade ve mütevazı dizeler düşerler kâğıtlara. Doğan güneş, açan çiçek, sararan yaprak, ansızın gelen yağmur, güvercinler, serçeler, ağaçlar, evler, odalar, kapılar, pencereler bitmek tükenmek bilmeyen bir ilham kaynağıdır onlar için. Ne dostları, ne ailesi, ne kâinat ne de kelimeler şikâyetçidir bu şairleden.

Ziya Osman Saba, Cumhuriyet sonrası edebiyatımızın samimi ve mütevazı birkaç şairinden biridir. Felsefi düşüncelerden, ideolojilerden, kutuplaşmalardan uzak adeta bir derviş edası ile küçücük dünyasının telaşında, hüznünde, sevincinde bir şair:

*Ben de taşıdım akşam bir eve bir ekmeği
Yaşadım bir kenarda habersiz hintten çinden
Ömrümün bilmiyorum her an neresindeyim
Fakat sesler geliyor gelecekler içinden.*

Ziya Osman için şiir hayatın içindedir ancak hayatın gayesi değildir. Şair şiiri putlaştırmaz, her şeyin üstüne ötesine taşımaz. Onun için şiir “katlanılmaz” olarak nitelediği hayat karşısında bir sığınak hatta kurtarıcıdır.

*Yaşamak bundan sonra katlanılmaz eziyet
Bir şey istemiyorum artık ne zevk ne para
Kaybolmuş baharıma beni götür hatıra
Hafızam avut beni beni kurtar ey şiir*

Dünyanın karmaşası, kaderin ve ömrün bilinmezliği bazen şairi karamsarlığa düşürür. Böyle zamanlarda şairin her insan gibi gamdan dertten azade olduğu çocukluk yıllarına özlem duyması ve dizelerini çocukluk özlemiyle yoğurması manidardır:

*O kadar istedi ki bir şeyi bugün içim
Dedim, kendi kendime bari çocuk olaydım
Bana bir camdan yine seyrettirseydi dadım
Yağmurun yağdığını bahçede sicim sicim.*

Çocukluk; her büyük şair, düşünür için olduğu gibi Ziya Osman için de uzak bir “memleket”tir. Şair olmak, o memlekettten çıkmamak, çıkılmışsa bile hep o diyarı hatırlamaktır biraz da:

*Çocukluğum, çocukluğum...
Gözümde tüten memleket.
Artık bana sonsuz hasret,
Sonsuz keder çocukluğum.*

İnsan ömrünün cennetten dünyaya uzanan bölümüdür belki de çocukluk. Bu yüzden kalbine tutunarak yaşayan her yolcu o günleri ömür boyu arar, özler...

*Nasıl anmazsın o çocukluk günlerini!
Dalda bülbülü vardı, gökte beyaz bulutu.
Annem vardı, babam vardı.
Bahçemizde, ılık, uzayan günlerdi yaz,
Bir beyaz âlemde kış.
Başkaydı güneşi, böyle değildi ayı.
Artık istemiyorum yaşamayı!
Bir gün ver bana Tanrım,
Ta çocukluğumdan kalmış..*

Şiirden ziyade aslında hayat karşısında ya bir içleniş ya bir dua izi taşır Ziya Osman'ın şiirleri. Cumhuriyet dönemi şairleri içerisinde içten ve derinden “Rabbim” diyen nadir şairlerdendir o. Ziya Osman şiirlerinden eleme, içlenişe, acıya, siteme yolu düşmeyenler şükürün, hayretin, tefekkürün aydınlığı ile ışıldar:

*İlk defa bakıyorum, Rabbim, her şeye.
Yeryüzünü yeniden görür gibiyim.*

...

*Anlıyorum, şu kuş neden yuva yapıyor.
Anlıyorum, Allahım kalbim niye çarpıyor.*

Müminane şiir nedir, nasıl olmalıdır? Ziya Osman'ın bazı şiirleri aslında edebiyatımızda pek de tartışılmamış bu soruların cevaplarını kısmen içerir niteliktedir. Şairin bir mümin edası ile gündelik hayatın içinden Allah'a seslenmesi, Allah'la konuşması esasında onun ilham kaynaklarını ve şiir dünyasını ele vermesi bakımından önemli ipuçları verir:

*Her akşamki yoluma koyulmuş gidiyorum.
Her akşamdan vücudum bu akşam daha yorgun.
Öyle istiyorum ki bu akşam biraz sükûn,
Bir cami eşğine yatıversem diyorum*

Şairi, iç dünyasındaki sıkıntılar kadar dış dünyadaki sıkıntılar ve bu sıkıntıların düşürdüğü yalnızlık hissi de yöneltir Allah'ı anmaya.

*-Rabbim, şuracıkta sen bari gözlerimi yum
Sen, bana en son kalan, ben senin en son kulun
Bu akşam, artık seni anmayan İstanbul'un
Bomboş bir camiinde uyumak istiyorum.*

Ziya Osman'ın şiiri akmaktan yorulmuş bir ırmağın neticede vardığı sükûnun şiiridir. Hızla devinen hayat içerisinde her şeyin anlamsızlaştığı yahut bittiği, geride kaldığı anların içinden veya o halleri kuşanarak şiirin peşinde yürür şair:

*Rabbim nihayet sana itaat edeceğiz
Artık ne kin ne haset ne de yaşamak hırsı
Belki bir sabah vakti belki gece yarısı
Artık nefes almayı bırakıp gideceğiz..*

Hayat, yalnızlık, çocukluk, küçük mutluluklar hüznün kadar ölüm düşüncesi de yer alır Ziya Osman'ın şiirlerinde. Ölümden korkmaz şair zira ahiret onun için bir buluşma yurdu.

*Başım bir defa olsun dönmeyecek geriye
Bir el gözlerimdeki perdeyi sıyrarak
Onları bulacağım!.. Ve annem şaşırarak:
“Görmeyeli ne kadar büyümüş oğlum” diye.*

Ne Necip Fazıl kadar gür sesli ve aşkın ne Nazım Hikmet kadar dünyevî ve ideolojik ne Yahya Kemal kadar biçime hapsolmuş ne Tanpınar kadar hisleri boşlukta bir şair Ziya Osman...

Kendine has duruşu ve dünyaya bakışı ile kemale ermiş bir kalbin, “ince şeyler”in şairi. Ağaçların, mevsimlerin, günlerin, sabahların, akşamların, yazın, güzün, çocuk gülüşlerinin, ekmeğin dostlukların, yalnızlıkların, küçük sevinçlerin, hüznünlerin şairi o. Evliliği, nişanlılığı, evi, evleri dahi dizelerine misafir edecek kadar samimi.

Her şairi şair yapan bir damar, vasfı yön vardır çoğunlukla. Kimi şairi sanatı kimini ideolojisi, dünya görüşü, ölümsüzleştirir. Ziya Osman'ı şair yapan şey esasında ne şiire getirdiği yenilik, ne şiirinde kullandığı biçimler ne de ideolojik tavrıdır.

Ziya Osman'ı şair kılan en belirgin vasfı, “insani” duyarlılığı ve bu duyarlılığı sakın bir “kul” edası ile samimiyetle kelimelere aktarması galiba.

Bazı şairler yalnızca “iyi şair” olarak anılır, kimliğinden kişiliğinden fazlaca bahsedilmez. Bazı şairlere de yalnızca “iyi insan” denir ve onun şiirinden bahsedilmez. Ziya Osman hem iyi bir şair hem iyi bir insan olarak anılmayı hak eden bir isim.

Ziya Osman'ın yalnızca yazıp çizdikleri değil, kitapların dergilerin sayfalarında sararan cansız sureti, fotoğrafları dahi bu hakikati fısıldar kendisine “ince”likle bakanlara.

TÜRK ŞİİRİNDE İMGE SORUNU

Seyit KILIÇ

Şiir, sözü etkili, çarpıcı, keskin, belîğ, anlamlı ve güzel söyleme sanatıdır. Yeryüzündeki diller binlerce yıldır işlene işlene zenginleşmiş, ifade imkânları gelişmiş, söz sanatları ile güzelleşmiş, kişiler arasındaki iletişimi daha etkili hale gelecek bir araç haline dönüşmüştür. Dilin bu işlenip gelişmesinde edebiyatçıların büyük bir katkısı olduğu muhakkaktır. Dil, onların kullanımı ile mana derinliğine ve zenginliğine, tatlı bir hal alıp musiki tadında yoğun içeriklere kavuşmuştur.

Dilin gelişmesine en büyük katkıyı ise şairler sağlamıştır. Bunun böyle olmasının birçok sebebi vardır. Şiirin omurgasını ise “imge/hayal” oluşturmaktadır. Edebî eser veren sanatkarlar, güçlü ve çok yönlü hayalde canlandırma/imge yetenekleri sayesinde, dış dünyadaki olay ve hadiseleri duygu ve düşüncelerini de katarak teşbih, istiare, mecaz vb. yollarla daha farklı anlatabilmektedirler. İmge; “anlatılmak isteneni daha canlı, daha duyulur biçimde anlatmak için onunla başka şeyler arasında bağlantı kurarak tasarlanan yeni biçimler” (Özkırımlı, 1990:681) ya da “sanatçının çeşitli duyularıyla algıladığı özel, özgün bir görüntünün dille aktarılışı” (Aksan, 1993:32) olarak tanımlanabilir.

Son zamanlarda Modern Türk Şiirinin düşmüş olduğu kötü durumlardan bir tanesi de imge avcılığına çıkan uçarı akılların yazmış oldukları anlamsız benzetmeler, gereksiz betimlemeler ve anlaşılabilir söz öbeklerinden teşekkül eden mısra yığınlarıdır. Türk Şiirinde İmge mevzuunda eskilerin “Hayal, Tasavvur” dediği imgenin, Türk şiiri kadar eski olduğunu daha önce “Türk Şiirinde İmge” isimli makalemizde örnekler vererek izah etmiştik.

İmge adı altında anlamsız söz öbeklerinin kökeni Andre Breton öncülüğündeki, şiirden anlamı ve anlamayı dışlayan, şiirin yegâne kaynağı olarak bilinçaltını, rüyaları ve sayıklamaları gören, yöntem olarak da otomatik yazıyı savunan “Sürrealizm”deki fikirlerle beslenen bir görüşe dayanmaktadır. Sembolizmin gölgesinde, ayrıca eklektik olarak içinde Dadaizm ve Letrizm vs’yi barındıran eser sahibi kimseler, bütün bunları farklı olmak, kendisini farklı kılmak ve özgün bir ifade yakalamak endişesi adına yapmaktadırlar. Yeri geldikçe vereceğimiz örnekler bu söylediklerimizi doğrular niteliktedir.

Aslında tarihler boyunca hayal ve tasavvurdan ibaret olan şiirde bulunan imgeyi atalarımız kullanmış durumdadırlar. Şiirdeki betimlemelerin kelimelere yansımış halini hayaller oluşturmaktadır. Tarihler boyunca yazılan her şiir, şairin iç dünyasından dışarıya yansıyan hayallerinin kelimelerle ifade edilmiş şeklidir. Bu yönü ile baktığımızda “imge” şiir tarihi kadar eski olmalıdır. Bundan dolayı en eski şiirimizden en yenisine kadar yerli yerinde kullanılan imge sanatına rastlamak mümkündür. Mesela Karac’oğlu’nun bir dördlûğüne bakalım.

*“Karac’oğlu gene coştı bunaldı
İnip aşkın deryasına dolandı
Güzel gitti diye pınar ağladı
Acıdı yüreğim yandı pınara”*

Dördlûğü ele alacak olursak baştan ayağa bir hayal ürünü olduğunu görürüz. Zira Karacaoğlu, kendisini bile coşup, çağlamasında ve aşkın deryasında dolanmasını istiare sanatından, faydalanarak sözü daha etkili kullanma amacı gütmüştür. Yine, sevgilinin gidişi üzerine pınarın ağladığını söyleyerek özgün bir imge oluşturarak “Pınar”ın bir insan gibi ağladığına teşbih edip, teşhis sanatı yapmıştır. Bu şiirin hangi mısraını ele alsak bir edebi sanatın kullanılmış olduğunu görürüz. Suyun akışı bir tabiat hadisesi olmasına rağmen şair hayal gücünü kullanarak sebebi kendine göre sevgilinin gitmesine bağlamaktadır. Böylece şair bu mısra da “hüsn-i talil” sanatı yapmıştır. Bu tür imgeler tarihler boyunca kullanılmıştır ve kullanılmaya da devam edecektir. Eskiden şiirde imge sadece bir araçtı fakat daha sonrakiler imgeyi bir amaç haline getirdiler. Aşağıda sunacağımız uçuk örnekler ne demek istediğimizi izah edecek cinstendir.

Size bir örnek verelim ve bu eser, şiir adı altında yayımlanmıştır anlayan beri gelsin:

*Taya Mektup
ağırır, ağırırsa gülden sis
taylar mı rahvan, orman dalar
harfler, de ki hafriyat, hafriyat
sonra siz, kazma ila kalem
birleşirsiniz
taşır, soluğunda hem ham, hem olmuş bağ
toy mu denir, ormanlara rahvan giren tay*

*sızar, nal izleri: pegassos
sonra siz, unutmuş vefa çanları
diliniz şeffaf, şeffaf mı dersiniz
bir yerlerde bel ki
orman ile tay, kesişirsiniz
karada taylor, hala, atlara teyelli
sonra siz, sahih orman mütercimleri:
nesne ile akis
itişirsiniz (Mehmet Öztekin, Varlık 2005)*

Bu tür şiirlerde anlamdan kopma, gayesiz kelimeler, farklı ve anlaşılmayan söz öbekleri görülür. Şiirdeki mısralar azâde birer mısra özelliği gösterir. O zaman şöyle diyebiliriz: Anlamli olan imge ve anlamsız olan saçma söz öbekleri vardır.

İlhan Berk'in Yazko Edebiyat'ın 33'üncü sayısındaki söyleşisinden bir alıntı yapalım. İlhan Berk, Şiir'de anlam'a ilişkin şunları söylemektedir: "Anlama gelince. Doğrusu asıl savaşım onun üzerinde toplanmıştır benim. Nedendir bilmiyorum, ben anlamı şiire pek yatkın bulmam. Kimi kitaplarımda onu düşman bile bilmişimdir. Anlam, sanki benim üvey evladımdır. Ama şunu da söyleyeyim; sonuçta şiir şiir ise, anlamlıdır."

Çık işin içinden çıkabilersen!.. Sözler çelişkili, kelimeler kifayetsiz... Kendisi ile çelişen insanların halet-i ruhiyelerinin yansımasıdır anlamsız söz öbekleri...

Topluma yabancılaşmış, etrafındakileri hiçe sayan ruhları ile her zaman pohpohlanmayı, şımartılmayı, korkulmayı, sürekli ilgilenmeyi bekleyen narsist kişilikli kimselerin yer bulduğu mekândır bir yerde böylesi şiirler...

Yerli yersiz her mısraa yüklenilen anlam şiirler ile farklılığını kabullendirmeye kılmışlardır bir yerde kendilerini...

Elbette kimsenin kullanmadığı kimsenin bulmadığı özgün bir ifadeyi bulmak ve kullanmak asıl amaç olmasa da her şairin istediği bir şeydir. Fakat maksadını aşan kelimeyi zorlayan ve iğreti duran mısralarla bunu yakalamak mümkün değildir. Bu kimselerin şiirlerinin anlaşılmasın-lara özgün gibi gelse ve bazı kimseler onları taltif etse bile- işin aslı duygularını tam ifade edemediklerinden neyi nasıl söyleyeceklerini bilemediklerinden ve imge adı altında saçma sapan cümleler kurmalarından kaynaklanmaktadır.

Okuyucu o şiirde kendini bulamaz. Hatta şairin duygularının kokusunu bile hissetmez. Çünkü şâirin sürrealist etkisi ile anlaşılma gibi bir gayesi yoktur. Şiirinizi anlayamadım diyen kimselere de en güzel hediyeleri! Alaycı bir üslupla "Anlasanız şaşardım" kelimesidir. Yoksa o eserin ne derin bir felsefesi ve ne de özgün bir imgesi vardır. İğfal edilmiş kelimelerin doğurduğu veled-i zinadan başka bir şey değildir...

Türk şiirinin afedersiniz nasıl piçleştiril-meye çalışıldığına dili belirsiz psikotik bir örnek daha verelim:

*çı çı çıçıçı çı çı çıçıçı
yuvezü marnata ça
3.gezegenden biri her perfect body
la menita schizopphrenia
la la la la palavra
eller kendi boğazında sonunda
not: suzanne takes you down
to her place near the river
bilinmedik bir dilde adamo metni
vous permettrez munsieur?
juste avant le mariage?
tombe la neige
tu ne viendras pas ce soir
la la la lah tumble la neige
la la la lah touta est blane
du desespoir
la la la lah kar yağgıyor
la la la lah her şey umutsuzluktan
bembeyaz
kar yağınca
bu gece gelmeyeceksin
inşallah! inşallah! inşallah!
bilinmedik bir dilde türkçe metin
enerji! bu çok fazla kullanılıyor artık.
şimdi şu anda benim sana borcum yok
lublu lublu lublu delica tezza
60 mi, 70 mi o zaman?
70, yalnız ben cebimden öderim,
iyi 70 o zaman bir şiir için!
non sono dans la gardenia
no energia, no energia!
nena viju, nena viju nena viju!
durov vidit nehaçun
aptalları görmeyi istemiyorum
60 mı 70 mi o zaman?
bilinmedik bir dilde heloise metni
yeah yeah ye yeah ye
my heloise i got to please her
toray classy çowelleaaaah
la grande heloisaaa
la la la la pietessa
onun sevgisi benim ama o yok.
not: i find it hard to realize
that love was in her eyes.
it's dying now.. (Lale Müldür, Hayvan
Dergisi)*

Bu tür eserler arasındaki anlam bağına göremeyince bana tıpkı Kemal Sunal filmlerindeki esprileri hatırlatır oldular. "Dam üstünde saksagan, vur beline kazmayı." Ama edebiyat adına kaygı duyan kimseler için işin ciddiyeti vahimdir.

İmge konusundaki bu aşırılık artık o derece sulandırılmıştır ki; şiir yazan bazı kimselerin amacı şiir yazmak değil, anlamsız söz öbeklerini bir araya getirmek olmuştur. Oysa tarihler boyunca kullanılan bu sanat eski şairlerimiz tarafından o kadar estetik bir şekilde kullanılmıştır ki, dünya edebiyatındaki haklı yerini almıştır.

İMKÂNSIZ MÜMKÜN DEĞİLDİR

Ömer KARAYILAN

Asıl adı sevgili, Lili diyorum ona
Hem adın önemi yok mühim olan anlamı
Kahverengi ve yeşil giyiniyor boyuna
Ağustosa çalıyor onun Eylül akşamı

Gülüşünün beyazı, saçlarının karası
Bir dünya imtihanı, imtihan dünyasında
Onda hayat sancısı, bende gönül yarası
O düşlerimde benim, ben onun rüyasında

Hüzzam bakışlarında bir buselik canım var
Aklımı kül ediyor susuşunun sözleri
Gözlerime damlıyor sesinden akan yaşlar
O herkesten apayrı, herkes onun benzeri

Bir çıkmaz içindeyiz; aslolan aşkımız mı
Soluyarak solmak mı karışarak zamana
Cevabın üstü kalsın, soru sorma, olmaz mı
Sen kalbine kulak ver gözlerine inanma

Nefesimden öptüğün o Perşembe gecesi
Ben artık yokum dedim, sana yalan söyledim
İnsan en çok kendine yalan söylemiş Lili
Ben ömrümde bu kadar ağır sevda görmedim

Bu kırmızı gökyüzü, bu felaket sonbahar
Seni benden alamaz, başka türlü olamaz
Sende o gözler Lili bende karasevda var
İmkânsız mümkün değil, al beni alnına yaz

İSTANBUL

*Dauletbek BAYTURSINULI

Kanat çırpıp uzaklara
Dönmeden uçtu bu yıl
Malumdur arş-ı alaya
Tanılan koca İstanbul

Tarihinle coşturdun
Okudum seni bol bol
İslam'a sancak oldun
Müjdelenen İstanbul

Düşmanları dağıttın
Kapıda durdu her kul
Tüm dünyaya yayıldın
Çift kıtalı İstanbul

Şehirlerin heybeti
Çöllere inen bir nur
Ay, Yıldız'ın mabedi
Bağımsızdır İstanbul

Âleme verdin duygu
Denizleri coşturdun
Batı ile Doğu'yu
Birleştiren İstanbul

Musikiyle dökülen
Şiirlerim oldu pul
Cübbesine işlenen
Yavuz kale İstanbul

Yed-i Beyza'ya benzeyen
El uzattın sineye, oğul!
Yedi Tepe'yle bezenen
Dünya merkezi İstanbul

Soylu Türk'ün direği
Soysuzluk sana üful
Müslüman'ın kaderi
Yıldızımsın İstanbul

Kılıçlar sallayıp
Kalkanıyla korudun
Zaferleri kollayıp
Dik duran İstanbul

Dönüştün efsaneye
Dimağları doldurdun
"Allahu Ekber!" diye
Yaşasın bizim İstanbul

Çeviren: Malik Otarbayev

*1964 yılında Çin Devleti ile kazak eyaletinin Tanrı Dağların eteklerinde dünyaya geldi. Şiirleri 1988 yılından itibaren yazılarak çeşitli gazete ve dergilerde yayınlandı. "Günahsız Mekân", "Baki Mekân" ve "Latife Titreyişi" eserleriyle nazıma yenilik kattı.

KARA BEYİTLER

Toprağın damarına ben vurdukça kazmayı
Toprak şiar edindi, alna hicran yazmayı

Can kırığı yüreğim, biri gelsin yoklasın
Kızımın saçlarını şimdi kimler koklasın

Elim ayağım bana bilmem neden uzaktır
Eşkiya masum ondan, kara kömürden aktır

Ey efendiler neydi, tatlı canın yongası
Görmez ki ayağınız, fukara prangası

Bakmayın yüz karama, yıkarım geçer gider
Yüz karası çıkmayan o huzurda ne eder

Kömür fakirin aş, Som altındı Soma'da
Umutlar zayi bugün, hayallerim komada

Yeri geldi karadan yedi rengi yarattık
Dehlizlerin içinde, ölümüne zar attık

Bir kere yanar kömür, feri elbet yatışır
Közü sönse yürek bu küllerinden tutuşur

Ben bir taze mezarın testiyim toprağında
Gözü var bu hazanın, güllerin yaprağında

Ben oğlumun kızımın gamzesinin dülgeri
O yitik nakışları o bakışta bul geri

Kıyamet koptu sanki bir ben kaldım, ben sağım
Düşlerin kırığından yekûn idi kursağım

Bu damar dert damarı, arzın acı damarı
Vur küreği oynansın, hayatının kumarı

Ölüm pamuk ipliği, hicran desen çok ağır
Biçare dehlizlerde ya kör idik ya sağır

Kim öpsün o dudağı, kim taksın bu yüzüğü
Seveni ayırmakmış, yer altının tüzüğü

Ben bir yanık türküyüm, bir ağıdım bir ezgi
Bak notası barizdir, alnımdaki her çizgi

İbrahim ŞAŞMA

Nazlı olsun gül kızım, ne isterse he deyin
Bakkala borçlarımı baretimle ödeyin

Bu arsız ayrık otu, köklerinden çekilsin
Başucuna kabrimin, Hüsn-ü Yusuf ekilsin

Oysa Leyla'ydı bende, Aslı idi Mihri'ydi
Kömür garip ömrümün en nazenin mührüydü

Devir değişti artık, kandan hâsıl dokusu
Yansın şimdi sobalar, kokusu et kokusu

İçtiğim son sigara, dehlize dolan duman
Kırık köstekli saatim, kayıp bendeki zaman

Tespîh tanesi gibi dağıldık imameyle
Ey Rabbim büyüsun sen, kalanı tamam eyle

Toprağa gömülmeye çıkarıldım topraktan
Acının sesi bilmem nasıl gelir uzaktan

Fenerim ayın şavkı, o nurda ben avundum
Maden-i bir sevdâyı yandım yine savundum

Ben Soma'dan gelirim, Karadon'dan Gelik'ten
Sırtımda dağla düştüm, nokta kadar delikten

Öz yurdumda değirmen, değirmenin çarkıydım
Ben bileğin gücüydim, kudretin tek farkıydım

Anlamadım para ne, bilmem kime yarıyor
Yer altı tanrısına, beyler kurban arıyor

Düşlerimde bir çocuk şairdir kafa tutar
Düşerse kalem elden, güneş o zaman batar

Kara tren bekliyor, yüklendim katar katar
Dayasan kulağına her taşta yürek atar

Kara tren bekliyor, yüklendim katar katar
Dayasan kulağına her taşta yürek atar

HECE TAŞLARI

Aylık Şiir Dergisi

18.sayı on5ağustos 2016

BU SAYIDA

Erzurumlu EMRAH
 Cumali Ünalı
 HASANNEBİOĞLU
 Bestami YAZGAN
 Mehmet GÖZÜKARA
 Metin ÖZARSLAN
 Durani KOCAGA
 İlhami BULUT
 Prof. Dr.
 Saim SAKAOĞLU
 Talat ÜLKER
 Nuri PEKSÖZ
 Osman AKTAŞ
 Əyyub Qiyas ABASOV
 Cemil İmamverdioğlu
 EKBER
 Nurettin BÜYÜKBAŞ
 Rasim DEMİRTAŞ
 Seyit KILIÇ
 Nuri ELİZADE

YENİDEN KARILDI MİLLETİN HARCİ

İki bin on altı on beş temmuzda gecenin koynunda tanklı birlikler düşman bir ülkeye saldırır gibi köprüleri tuttu yollar tıkanıdı mürailer asker elbiseleriyle kâğıt ezer gibi arabaları çiğneyerek caddelerde gezdiler.

Havada dolaşan demirden kuşlar kendi yuvasına bomba indirdi her pilot bir Kâbil ruhu kuşandı canına kastetti kardeşlerinin kara asfalt alkan ile boyandı gönderdeki bayrak küstü rüzgâra ihanetin kasırgası başladı.

Devletin başında bir tayyib insan Hamza vakarıyla sesini saldı asumana çıktı sesin yankısı insandan insana yollar açıldı caddelere taşı sevdaanın seli yeni bir kurtuluş ateşi yandı gece ışımaya başladı birden.

Gaflet uykusunda uyuyanlara sanki kalk borusu çalındı birden gökte kurşun yerde insan fırladı ses sese yaslandı insan insana şemin etrafında pervane gibi yanarak yunmaya koşuyorlardı yeni bir diriliş destanı için.

İhaneti alın çatından vurup *bir gül bahçesine girercesine* Ömer Halisdemir uçmağa vardı peşinde melekler kanat vurarak şahadetin şerbetinden sundular herkes bu şerbetten bir yudum için meydanda kaldılar sabaha kadar.

Her karanlık gece gündüze gebe sancısı arttıkça korktuk geceden salalar okundu minarelerden darbeciler darp edildi çok şükür kahramanlık uman haşhaşilerin hasan sabbahları kahrından öldü sabaha nur topu bir zafer doğdu.

Dünya üç maymunu oynadı durdu sürdüler sahaya piyonlarını korkuları ödlerine karıştı fitne ağaçları meyve vermedi hesaplar üstünde Hesabı Sahibi yağmur kuşlarını boş çevirmedi yeniden karıldı milletin harcı.

HECE TAŞLARI

Aylık Şiir Dergisi
 Genel Yayın Yönetmeni
 Tayyib Atmaca
 Yazışma Adresi
 Haydarbey Mh. 32077 Sk.
 Armada 2/D Blok Kat:2 Da:6
 Onikişubat/K.MARAŞ
 Telefon: 0535 391 92 50
 hecetaslaridergisi@gmail.com
 18. Sayı 15 Ağustos 2016
 ISSN: 2149-4509. (e-dergi)

TÜRKÜLERİNDEN SEÇMELER

Bülbül olmuş gülistanı beklerim
Geçti cahil ömrüm gülizâr deyu
Azgındır yaralar kabul etmez em
Ya kime varayım yaram sar deyu

Bir gün bile dost bağına girmedim
El uzatıp gonca gülün dermedim
Dünya güzeline gönül vermedim
Benim sadâkatli yârim var deyu

Emrah devran sürsün bezminde ağyar
Bu gam diyarında ben kılayım zâr
Sen tek başına gez taş yürekli yâr
Ben de böyle dolanayım yâr deyu

Elâ gözlerini sevdiğim dilber
Sen benim derdimden devâ bilmezsin
Sen nasıl tabipsin yoktur ilâcın
Yürekten yaramı sarabilmezsin

Sana derim sana ey kalbi hayın
Kimseler çekmesin feleğin yayın
Alıp harap ettin gönül sarayın
Alıp bir taşını koyabilmezsin

Emrah eydür yalan oldu sözlerim
Muhabbetin can evimde gizlerim
Ne durursun ağlasana gözlerim
Gitti kaşı kara, görebilmezsin

Felek çakmağını üstüme çaktı
Beni bir onulmaz derde bıraktı
Vücudum şehrini odlara yaktı
Yandım ataşına su leyli leyli

Felek çakmağını eyledi çengel
Yâre gidem dedim koymuyor engel
Ölürsem kabrime sevdiğim sen gel
Gözün yaşı ile yu leyli leyli

Her an dilimizde dostun kelamı
Uğra dost köyüne eyle selamı
Tenhada görürsen **Emrah** cananı
Daim ezberimde o leyli leyli

Erzurumlu EMRAH

Bugün ben bir güzel gördüm
Bakar cennet sarayından
Kamaştı gözümün nuru
Onun hüsn-ü cemalinden

Salındı bahçeye girdi
Çiçekler selama durdu
Mor menekşe boyun eğdi
Gül kızardı hicabından

Bahçenin kapısını açtım
Sandım ki cennete düştüm
Sevdim coştum helallaştım
Buse aldım yanağından

Bahçenin kapısı daldır
Dalında öten bülbüldür
Emrah da bir edna kuldur
Bağışla geç günahından

Şimden - gerü nazlı yâre küskünüm
Yıktı hatırıma barışmam gayrı
Âlem gelip bana rica ederse
Çevirdim yüzümü görüşmem gayrı

Bundan sonra ben o yâre küskünüm
Yıktı hatırıma barışmam gayrı
Cümle âlem gelse minnet eylese
Çevirdim gönlümü barışmam gayrı

Güzel keklik gibi kafeste olsa
Altın vezne ile cevahir tartsa
Yarım mahşer günü şefaate etse
Giderim mahşere görüşmem gayrı

Bu yıl da **Emrah** yarsız kışlasın
Varır isem o yar beni taşlasın
Şimden gerü bildiğini işlesin
Hiçbir umuruna karışmam gayrı

ŞİİR ÜZERİNE KONUŞMALAR-3-

MAGOSA KONUŞMASI

Cumali Ünalı HASANNEBİOĞLU

Bu konuşma, 22 Şubat 1990 günü saat 15.30'da, tam 24 yıl önce, Kuzey Kıbrıs'ta, Magosa'da, Doğu Akdeniz Üniversitesi'nde "Türk Dünyası'nın Sorunları" konusunda, üniversite konferans salonunu dolduran öğrenciler, akademisyenler ve Kıbrıslı yöneticilerin dinleyici olarak katıldığı bir açık oturumu yönetirken, yaptığım açış konuşmasıdır.

Açık oturuma Prof. Dr. Ahat Andican, Prof. Dr. A.Yavuz Akpınar, Ergun Göze ve Prof. Dr. Cihat Özönder konuşmacı olarak katılmıştır.

O tarihte Nelson Mandela hapisteydi.

Dr. Sadık Ahmet, Bahtiyar Vahapzade ve Ebulfeyz Elçibey - o zamanki bilinen soyadıyla Aliyev-, sağdı.

Şimdi aramızda olmayan değerli konuşmacılar Ergun Göze ve Prof. Dr. Cihat Özönder'e Allah'tan rahmet diliyorum.

Albet Camus'un güzel bir sözüyle başlamak istiyorum: "Gelecekte, günümüzün tarihini yazacak olanlar, çağımız insanları için; yemek yerlerdi, sevişirlerdi, gazete okurlardı, televizyon seyredilerdi" tanımlamasını kullanacaklardır. Bu tanım, günlük hayatını sürdüren, şartların bir çarka sıkıştırdığı insan için doğrudur ve bu insanların sayısı, bütün dünyada büyük bir rakama ulaşmaktadır.

Bildiğiniz gibi insanın görevi, "yaşadığı çağa tanık olmaktır." Oysa yüzyılımız insanı; geçinme endeksleri, enflasyon yüzdeleri, kitle iletişim araçlarının uyuşturucu yayın ağı içerisinde, yaşadığı çağı sorgulayabilme diriliğinin uzağına itilmektedir.

İnsanoğlu, gündelik hayatın kendisini sıkıştırdığı dar çerçeveden taşıdığı ve çevresinde olup bitenleri gözleyebildiği, yorumlayabildiği ölçüde, insan olma onurunu taşımaya hak kazanacaktır. Yeryüzünde yaşayabilmenin, bu zengin doğanın bize sunduğu güzelliklerin bedeli, çağımızda, bizimle yaşayan, dünyanın her yerindeki insanların, insan hak ve özgürlüklerine uygun yaşamalarına ilişkin dikkat ve endişemizdir.

Güney Afrika Cumhuriyeti'nde beyaz azınlığın yönetiminde, Mandela'nın, hapse, zulme, işkenceye mahkûm oluşu, "çağımızın yüzkarasıdır."

Bundan tam yüz yıl önce, Birleşik Amerika yönetiminin Yaralı Diz (Wounded Knee) denilen yerde; çocuk, kadın, yaşlı ayırımı yapmadan yüzlerce Kızılderilili katletmesi, insan onuruna sürülmüş bir karaboyadır, "çağının ayıbıdır."

Avrupalılar Amerika'ya girdiklerinde, yani Kristof Kolomb'dan sonra, ülkelerinde mutlu yaşayan güzel insanlar; Apache'ler, Sioux'lar, Cheyenne'ler, Novaho'lar, Pawnee'ler, Ute'ler, Comanche'ler, Kiowa'lar, Arapaho'lar yok edilmişlerdir; Amerika'ya yerleşen Avrupa'lı göçmenlerin yaşam biçimini kabul etmedikleri için. Bu yiğit insanların anıları önünde saygıyla eğiliyorum. Bunlara uygulanan jenosid, utanç verici bir uygulamadır; "çağların yüzkarasıdır."

Yine Amerika'da, geçtiğimiz birkaç yüzyıl içinde insanlık ayıbı olan bir konuyu, zenciler konusunu gündeme getirmek istiyorum. Afrika kıtasında, kendi dünyalarında, kendi kültür zenginlikleriyle, mutlu yaşayan milyonlarca kara derili, esir tüccarları tarafından ülkelerinden çalınmış, hayvanlar gibi üst üste gemilere istif edilmiş, vahşi beyazlar tarafından pamuk tarlalarında "taze ve genç işgücü" olarak çalıştırılmak üzere Amerika'ya götürülmüşlerdir. İsimleri, dinleri, dilleri unutturulmuştur. Afrika'lı bu güzel insanları, karaderili Mandingo'ları, Wolof'ları, Serer'leri, Fula'ları, Fanti'leri, Ashanti'leri; bu Afrika prenslerinin ve prenseslerinin anısını saygıyla selâmlıyorum. Bu insanların torunları olan Malcolm X'in ve Martin Luther King'in manevi huzurunda saygıyla eğiliyorum. Onlara yapılan zulüm, "çağımızın yüzkarasıdır."

Mandela'nın yurttaşı Güney Afrikalı Müslüman İmam Abdullah Harun, özgürlük savaşında, bedeninin acılarına dayanamayacak kadar ağır işkencelerle öldürülmüştür. Çağımızın onuru ve yüz aklarından birisi olan bu büyük insanı saygıyla anıyorum.

Dikkatlerinizi, "Türk Dünyası" denilen, doğuda Kore'ye, Çin'e, batıda Almanya'ya, kuzeyde kutuplara, güneyde Arap topraklarına kadar uzanan derin ve geniş bir coğrafyaya çekmek istiyorum.

Yüzlerce yıldır bu yiğit ve mert insanların çektikleri acıyla doludur tarih.

Bulgaristan'da, insan haklarının ayaklar altına alınarak, bir insanın en doğal hakkı olan atalarının ismini taşıma özgürlüğü, ibadet ve törelerini yerine getirme özgürlüğü elinden alınan, çağımızın ayıbı olan bir zulme maruz kalan mazlum Türk kardeşlerimizi saygıyla anıyorum.

Yunanistan'da, Batı Trakya'da bir özgürlük çerağı gibi yanan Dr. Sadık Ahmet'in ve İbrahim Şerif'in adını saygıyla anıyorum. Yaşadığı acıları ve hüznü yüreğinde yoğunlaştıran İskeçe müftüsünü, çağımızın bir yüz akı olarak değerlendiriyor ve anısı önünde saygıyla eğiliyorum.

Kıbrıs'ın, Afganistan'ın, Azerbaycan'ın, Tacikistan'ın, Özbekistan'ın, Kırgızistan'ın acıyla yoğrulmuş, çağımızın onuruna kurban verilmiş özgürlük savaşçıları, çağımızın yüzaklarıdır. Onları saygıyla anıyor, toprağa döktükleri kanla özgürlük çiçeklerini suladıklarını düşünüp, inançlarının kavgasının verildiğini hatırlatıyorum.

Mustafa Cemiloğlu, Ebulfeyz Aliyev, Bahtiyar Vahapzade, insanın varolduğu günden beri verilen onur savaşının yılmaz savaşçılarından adıdır. Bu adları saygıyla anıyorum.

1990 yılında, Türk dünyasına yönelik bu katliamların şahidi olmaktan utanıyoruz. Güzel şeylere lâyık olan bu insanların çektikleri zulüm yüreğimizi incitiyor.

Yeryüzünde güzellikler içerisinde yaşayan insanoğlunun, bu güzellikleri güzel bir biçimde algılayabilmesi ve yaşaması için tek sebebi var: İnsana saygı, insan onuruna saygı...

Oysaki dökülen kanlar, dökülen gözyaşları, bizi ancak hüzne ve yüreğimizde yoğunlaşan acıya götürüyor.

Yeryüzündeki tüm insanların çektiği acıyı, kendi acımız kabul edip, hüznlenmek için tek sebebimiz var: İnsana saygı, insan onuruna saygı...

Bu duygu ve düşüncelerimi, toplantıya konuşmacı olarak katılan değerli yazar ve bilim adamları adına, yeryüzü üzerinde yaşayan birçok düşünen insanın da ortak kanaati olarak, toplantıyı yönetecek başkan sıfatıyla ifade etmeyi ve kamuoyuna duyurmayı, aydın ahlâkına ait bir görev olduğuna inanarak, yerine getiriyorum.

YÂR OLMADAN VAR OLUNMAZ**Bestami YAZGAN***-Kemal Sayar'a-*

Güler yüzle selam verip yokluğa
Yâr olmadan var olunmaz efendim!
Nimete şükredip gözü tokluğa
Yâr olmadan var olunmaz efendim!

Sözün başka söyler, özün bir başka
Fazla bel bağlama saraya, köşke
Gül yüzünü sürüp dergâh-ı aşka
Yâr olmadan var olunmaz efendim!

Bin engel, bin tuzak çıkar karşına
Kavgada kalırsın yalnız başına
Tövbe istiğfarla son gözyaşına
Yâr olmadan var olunmaz efendim!

Teslimiyet kesil baştan ayağa
İsmail misali eğil bıçağa
Tohum gibi düşüp kara toprağa
Yâr olmadan var olunmaz efendim!

Kader-i ilahî sığmaz tarife
Ona boyun eğmek düşer ârife
Mustafa isimli zât-ı şerife
Yâr olmadan var olunmaz efendim!

Felek fırsat vermez âh u emana
Şimşek çakar, ateş düşer zamana
Velhasıl sığınp Yüce Rahman'a
Yâr olmadan var olunmaz efendim!

DAR-BE!**Mehmet GÖZÜKARA**

Dar-be ile darb'a talip olanın
Meyve vermez yaprak açmaz dalları
Bakışı riyakâr gülüşü kalles
İhaneti dudağında mühürlü
Çarpık ayakları yengeç kolları

Milletin verdiği esvap üstünde
Kınalı eline alıp silahı
Ya vereni ya da sütü unuttu
Tutuştı yüreğim sabaha kadar
Köprüleri tuttu yolları tuttu

Silah doğrultunca kınalı eller
Temmuzun on beşi karakış oldu
Onun eli, benim içim üşüdü
Tankın paletinden ağladı yollar
Çukur aynalarda yüzüm kayboldu

İkinci sonrası akşama yakın
Gökte demir kuşlar yere yaklaştı
Alçaldıkça alçaklaşan nefisler
Kararan geceye korku taşıdı
Meydanlar meydanın dışına taşı

Peygamber ocağı mübarek mekân
Çöktü üzerine bir karabasan
Ezan sesleriyle çınladı gökler
Dardan geçtik darb olmadık çok şükür
Şüheda kanıyla sulandı vatan

AYDINLAR VE HALK NEZDİNDE ERZURUMLU EMRAH**Metin ÖZARSLAN**

Son bir asır içinde gerek kitap gerekse makale ölçeğinde muhtelif cepheleriyle incelenen Erzurumlu Emrah'ın aydınları yakinen ilgilendirdiği ortadadır. Bu çalışmalarda Erzurumlu Emrah özne olmak kaydıyla etrafında ilmî veya indî görüşlerin ortaya atıldığı, fikirlerin ileri sürüldüğü kalem mahsulleri söz konusudur. Erzurumlu Emrah hakkında yapılan bu çalışmalar, -sevabıyla günahıyla- kültür araştırmaları tarihindeki yerlerini almışlardır. Bütün bu faaliyetler aydınların Erzurumlu Emrah'la yakından ilgilendiği ve ona tefekkür dünyalarında yer verdiklerinin bir göstergesidir.

Öte yandan aynı mahlası kullanan gelenek temsilcilerinin eserlerinin karıştırılma veya ayrıştırılmasına yönelik araştırma ve incelemeler, aydınların gerek diğer gelenek temsilcileri gerekse Erzurumlu Emrah ölçeğinde muğlâk veya müşevveş kısımların netleştirilmesi yönündeki mesailer olarak değerlendirilmelidir. Bu türden çalışmalara bundan sonraki dönemlerde de yenilerinin eklenmeye devam edeceği muhakkaktır.

Aydınların bahse konu çalışmalarında Erzurumlu Emrah'la Ercişli Emrah ve Erzurumlu Emrah'la Tokatlı Nurî arasında birinden diğerine geçen şiirleri ayrıştırılmaya çalışılmış, Erzurumlu Emrah'ın doğum tarihi tartışılmış, gezdiği veya yaşadığı yerler ve bu yerlerdeki tesiri tespit edilmiştir. Hiç azımsanmayacak bir külliyyatın meydana getirildiği -yer yer Erzurumlu Emrah'ın arka plana düştüğü intibai uyandıran şahsî kalem çekişmelerinin de yer aldığı- bu çalışmalarda Erzurumlu Emrah'ın hayatı ve sanatıyla ilgili karanlık mahiyetteki bütün noktalar aydınlatılmaya çalışılmıştır.

Erzurumlu Emrah'a ve şiirlerine edebiyat çevreleri gibi müzik çevreleri de kayıtsız kalmamış ve âşığın birçok türküsü farklı yörelerden derlenerek Türk halk müziği repertuvarına kaydedilmiştir. Erzurumlu Emrah'ın şiirlerine klasik Türk müziği çevreleri de ilgi göstermiş ve âşığa ait birçok şiir çeşitli bestekârlar tarafından muhtelif makamlarda bestelenmiştir.

Yaşadığı dönemde olsun öldükten sonraki dönemde olsun şiirleri cönklerden başlayarak yazılı kültürde ilgiye mazhar olan Erzurumlu Emrah hakkında yapılan her türlü derleme mukayese ve değerlendirme faaliyetleri aydınların ona karşı tutumunun somut göstergeleri olarak değerlendirilmelidir. Çünkü bütün bu faaliyetler aydınlardaki Erzurumlu Emrah'a ait algının tezahürü olarak ortaya konmuştur.

Hayatını geçirdiği ve gezdiği Çankırı, İstanbul, Kastamonu, Konya, Niğde, Sinop, Trabzon, gibi şehirlerin yanı sıra eserlerinin tesirlerine rast gelinen Erzincan, Erzurum, Malatya, Samsun, Tokat şehirleri başta olmak üzere Erzurumlu Emrah'ın dillerde dolaşmakta olan ve repertuvara girmiş elliden fazla türküsüyle yurdun muhtelif köşelerine kadar sirayet ettiği görülmektedir.

Türk halkı onu şiir/türküleri yoluyla kalbine ve zihnine yazmıştır ve orada yaşatmaya devam etmektedir. Yaşadığı dönemdeki tesir ve gücü hakkında daha önce doğrudan ve dolaylı olarak bilgiler verilmiştir. Bunun dışında Erzurumlu Emrah'ın şiirlerinin cönklerde bulunması onun sözlü gelenek yanında yazılı gelenek yoluyla da halk arasında sevilip sayılan ve benimsenen bir âşık olduğunu gösterir. Bu hususlara ilaveten şu noktaya da temas etmekte fayda vardır.

Emrah halk arasında sevilen bir gelenek temsilcisidir. Öyle ki ülkemizde yapılan isim istatistiklerinde Emrah isminin çocuklara verilmiş yaygınlığı bile bu konuda göstergelerden biri sayılabilir. Çünkü bu istatistiklerden birinde Emrah (135. sırada) isminin, Ferhat (166. sırada) ve Kerem (238. sırada) ismine göre daha yaygın bir kullanıma sahip olduğunu gösterilmektedir. Elbette bu isimlerin verilmesindeki tercih zemini muğlâk ve incelenmeye değer durumdadır. Buna rağmen böyle bir sonucun Erzurumlu -veya Ercişli- Emrah'ın halktaki tesiri ve bu tesirin yansıması olarak değerlendirilmesi mümkündür.

Bugün Erzurumlu Emrah gerek doğduğu, gerek yaşadığı, gerek öldüğü, gerekse tesir bıraktığı yerlerde halk tarafından benimsenmiş durumdadır. Dilaver Düzgün'ün ifadesiyle “Emrah'ın büyük bir şair olduğu muhakkaktır. Ancak onun büyüklüğünü ispat etmek için hayalimizde bir başka Emrah yaratmaya gerek yoktur. O, memleketinden uzakta bulunan bir insan psikolojisinin gereği olarak gurbet elin kahrını dile getirdiği gibi, sevdiği bir kadın karşısında yaşadığı duyguları samimi bir biçimde mısralaştırmış, dünyanın faniliğini anlayarak bin bir türlü oyunlarla dolu hayatın vefasızlıklarını da ortaya koymuştur. Yaratıcıya yakarıшта bulunmuş, sevmedikleri için kargışlar etmiş, kısaca yaşadığı toplumun içinden gelen bir insan olarak gayet sade bir görüntü ile karşımıza çıkmıştır. Yani insani duygularını ifade etmiştir. Türk halkının inançları ve değer yargıları doğrultusunda insana, tabiata, hayata yönelmiş, hayatımızı anlamlandıran değerlere tercüman olmuştur. Her insan gibi doğrularıyla, yanlışlarıyla bir hayat yaşayıp bu dünyadan göçmüş, ama bıraktığı eserleriyle gönlümüzde taht kurmuştur. Milli kültürümüzün ve güzel Türkçemizin bugünkü kuşaklara aktarılmasında elbette mühim bir rolü vardır”.

Erzurumlu Emrah, aydınlarda ve halkta farklı biçimde tezahür eden bir olgudur. Halkın zihninde birden çok veya birbirinden farklı Emrah görüntüsü olmadığı, bilakis ister Erzurumlu ister Ercişli veyahut başka yerli olsun ayrı ayrı Emrahlardan ziyade tek bir Emrah söz konusudur. O yıllar içinde muhtelif yörelerde halk tarafından sahiplenilmiş, nereli olduğuna bakılmaksızın bütün Emrahlardan müteşekkil bir konsept hâlinde halkın zihninde yer alan türküleriyle halkın zevkini temsil eden bir gelenek temsilcisi olarak yaşamaya devam etmektedir. Nasıl olursa olsun zaman içinde bu çalışmalardan oluşan bir külliyyatın varlığı söz konusudur ve bu azımsanmayacak bir gayretin mahsulüdür.

Erzurumlu Emrah'ın şiirlerinin şekli ve veznine yönelik olarak yapılan subjektif değerlendirmeler öncelikle çalışmaların yapıldığı devrin ruhunu yansıtan ve bu yönüyle de konjonktürel özellikte olan değerlendirmelerdir. Şiir sanatı içinde şekil ve vezin gibi şiirini dış yapısını oluşturan unsurlar esasen âşık/şâir için bir tercih meselesidir. Bu cümleden olarak bir söz sanatkârının tercih ettiği vezin o sanatkârın eserlerinde bir başarı veya başarısızlık kıstası olarak kabul edilememelidir. Cumhuriyet döneminde başlayan bu türden tarafsız ve yanlı bakış açısıyla âşık tarzı şiir geleneği içinde birçok temsilcinin olduğu gibi Erzurumlu Emrah'ın da haksız ve gerçeği tam olarak yansıtmaktan uzak yaklaşımlarla değerlendirilmelerine yol açmıştır. Oysa halk arasında bunun tam tersi bir görüş hâkimdir. Halk arasında bir âşığın şiirinin aruzlu veya heceli olması pek önemli değildir. Çünkü halk kalıba değil öze bakar. Türkü formunda olsun, şarkı formunda olsun Erzurumlu Emrah'ın eserleri halk muhayyilesindeki yerini almış ve onun beğenisine mazhar olmuştur. Halk hiçbir zaman bu eserlerin arzulu veya heceli oluşuna dayalı bir beğenme veya beğenmeme tercihi ortaya koymamıştır.

Kimi için sahte şöhret, kimi için mutasavvıf, kimi için bir gelenek sürdürücüsü, kimi içinse kader küskünü bir gezgin... Bu cümleden olarak o, yaptıklarının yanında yapmadıklarıyla halkın ve aydınların zihnini sürekli meşgul etmiş ve onların ruhlarında gönüllerinde kendine yer bulmuş bir gelenek temsilcisidir. Erzurumlu Emrah hakkında şimdiye kadar söylenmiş olanlara bundan sonra söylenecekler de katılmaya devam edecektir. Dolayısıyla Erzurumlu Emrah hakkında söylenenlerin/söyleneciklerin belki bazısı, belki hepsi, belki hiçbirisi olarak herkesin zihin ve gönlünde kendi yansımasını bulmuştur. Erzurumlu Emrah'ın isminden ibaret Erzurumluluğu, doğduğu topraklarda değil duyduğu topraklardaki şöhreti ve tesiri bir vakıadır. Ancak Erzurumlu Emrah'ın gerek Erzurum'da, gerekse Erzurum dışında muhtelif sahiplenme ve muhtelif algılarla kendi hususi şartları içinde Anadolu Türk âşıklık geleneği içinde, ismi koyu harflerle yazılması gereken bir temsilci olma özelliğini korumaya devam ettiği su götürmez bir gerçektir...

SEVDİĞİM

Durani KOCAGA

Duman oldum yanıyorum narınla
Sen bağrımın alev alev korusun
Baş edemem görülmeyen sorunla
Mevla seni her beladan korusun

Aklım aldın zarar mısın kar mısın
Bir bilinmez sırda mısın sır mısın
Kolum bağlı duruyorum dar mısın
Sorulmuyor kim bilecek gerisin

Yar yarası tabip neyler derdime
Ben istemem gelmesinler yardıma
Salın da gel nazlı yârim ardıma
Can derdimin dermanısın ferisin

Söyle dağlar başın eğsin sevdiğim
Nerde kaldın her halini övdüğüm
Boşa mıdır kara bağrım dövdüğüm
Sarmıyorsan paralansın çürüsün

Sen bağrıma sarmalanmış çilesin
Yar zalime baş eğmedim bilesin
Korkum yoktur söylüyorum hilesin
Ordu kursun üstümüze yürüsün

Bazı hayal bazı düştün başımda
Akıyorsun damla damla yaşımda
Poyraz gibi savurursun kışımda
Bilmem artık lale sümbül sarısın

Dost **Durani** yakın olmaz ırağım
Yıllar geçti bu sevdaya çırağım
Sarma kalsın param parça yüreğim
Ferman eyle al sevdiğim yarısın

AKŞAM KUŞATMASI

İlhami BULUT

Muhal sevdaların kızıl gülünü
Kafdağı ardına atar akşamlar
Ayırır ortadan, katlar bir günü
Hicranı yüreğe sarar akşamlar

Yırtılan gölgeler suya dalınca
Sevda külfetinden yorgun-argınca
Bitkin kanatları ufka yayınca
Güneşin yolunu keser akşamlar

Yağmur kökü bulut; ters esintiye
Denk gelir bir damla, döker maziye
Vuslat hayalini serip geceye
Sıcak kül içinde kalır akşamlar

Kovar beni benden; salar elimi
Bir mangal türkünün akkor ismini
Kendi şairini, Ahmet Haşim'i
Gün gelir bir anda siler akşamlar

Telaffuz gerekmez malum derdime
Kâğıt yoktu, yazdım avuç içime
Son tarihi atar fani ömrüme
Bu minval üzere döner akşamlar

KARACA OĞLAN ELEŞTİRİSİNE KÜÇÜK CEVAPLAR: -1-**ÜÇ İLE DÖRDÜ KARIŞTIRIP ŞİİRİ TAHRİF EDEN BİLGİN!****Prof.Dr. Saim SAKAOĞLU**

2004 yılında bir *Karaca Oğlan* kitabı yayımladım. Piyasada onlarca *Karaca Oğlan* kitabı varken 1030 sayfalık bir *Karaca Oğlan* kitabı daha yayımlamak pek de akıl kârı sayılmamalıydı. Ama birikimlerimizi gün ışığına çıkarmak için böyle bir işe girişmiştik. Beğenenler oldu, okumadan beğenmeyenler oldu, hatta çok çalışanlı ama tek imzalı eleştiri yazanlar da oldu. Bunlardan biri de öğrencilerimden Yrd. Doç. Dr. Orhan Yavuz idi. Lisans yıllarından öğrencim olan, hatta o yıllarda hemşerim de olan Sayın Yavuz için epey de emek harcamışlığımız varken o şarkıdaki gibi bir gece ansızın gelen eleştirisi ortalığı karıştırmaya yetivermişti. Birden fazla kişinin yazıp bir cengâverin adının arkasına saklandıkları eleştiri, ne yazık ki bir üniversitenin bilimsel dergisinde yer alırken bilim dışı yollarla hakemlere gönderilmiş, hatta hakemlerden biri (belki ikisi de) sanki okumuş gibi yaparak ‘basılabilir’ anlamına gelecek işaretlerle raporunu süslemişti! Bu eleştiri karalamasının yazılma sebebi, o günlerde Prof.luğa yükselmesi söz konusu olan bir Doç.’un dosyasına olumsuz rapor yazmamızdı. Prof. adayı ile eleştirmen kanka oldukları için bana yüklenilmesi gerekiyordu. Öyle de oldu.

Karaca Oğlan çalışmamızda her yönüyle gözden kaçan, bilgisayar teknolojisinden kaynaklanan hataların yanında olmaması gerekenler de vardı. Bunlar, insaflı bir eleştirmenin kaleminden zarif bir üslupla dile getirilebilecekken kendisinden asla beklemediğimiz bir karalama / kiralama üslubu ile yazılması çevremdeki dostlarım arasında üzüntü yarattı.. Dediler ki: “Bu zat, bu satırları yazarken siz bölüm başkanısınız, o da yardımcınız idi. Demek ki siz adam seçmesini bilmiyorsunuz.” Bu da doğrudur. Eleştirmenin doğruları ise karalamalarının arasında kaybolup gitmişti.

Biz, Hece Taşları Şiir Dergisi’nde aralıklarla birkaç yazı yayımlayarak bilimin nasıl eleştiri adı altında tetikçiliğe soyunduğunu göstermek istedik. Bu dizi yazımızı okuyunca görülecektir ki aceleye getirilen eleştiri işine şeytandan başka karışanlar da varmış. Amacımız kimseyi incitmek olmadığı gibi gelecekte ortaya çıkacak kadirbilmez öğrencilere de bir hatırlatmada bulunmaktır. İlk yazımız sayıların karıştırılması üzerine kurulacaktır.

ÜÇ İLE DÖRDÜ KARIŞTIRIP ŞİİRİ TAHRİF EDEN BİLGİN!

Bilirsiniz, konuşmada ilk adımlarını atan çocuklar sıra sayıları söylemeye gelince tatlı hatalar yaparlar. Yaparlar da bu durum hoşumuza gittiği için ‘Haydi, bir daha say.’ deyiveririz. Mesela 6’dan 7’ye değil de 8’e, 39’dan 40’a değil de 50’ye atlamaları gibi... Bunlar hoş karşılanır ve gülünüp geçilir. Ancak bir üniversitede yardımcı doçent doktor olarak görev yapan birinin üç ve dört sayılarını karıştırmasına gülüp geçemezsiniz, gerekirse, bizim yaptığımız gibi uyarıverirsiniz.

Karaca Oğlan kitabımızda 494 numarada yer verdiğimiz (s. 648) şiirin ilk dördlüğü şöyledir:

*Sevdiğim üstüne **dört** libas geymiş
Bir kara bir yeşil bir al bir beyaz
Güzellere **dört** şey âdet olunmuş
Bir şive bir cilve bir eda bir naz*

Âşığımız şiirini dört sayısı üzerine kurmuş ve bunu peşinen söylüyor: 1. Kara, 2. Yeşil, 3. Al, 4. Beyaz ve 1. Şive, 2. Cilve, 3. Eda, 4. Naz.

Şiirimizin öbür dördlüklerini de şöyle bir hatırlayıverelim:

*Ehildir hüsnünü muhâlif etme
Mekteb-i irfandan bir kadem gitme
Sana **dört** sözüm var sakın unutma
Bir öğren bir öğret bir oku bir yaz*

*Karac'Oğlan der ki bahçana girdim
Domurcuk güllerin goncasın derdim
Sevdiğim göğsünde **dört** nişan gördüm
Bir alma bir ayva bir nar bir kiraz*

İkinci ve üçüncü dörtlüklerdeki dört'ler de şöyledir: 1. Öğren, 2. Öğret, 3. Oku, 4. Yaz ve 1. Alma, 2. Ayva, 3. Nar, 4. Kiraz.

Sayın Yavuz, artık bütün dünyaca bilinen eleştirisinde bizim, sözlükteki 'şive' kelimesine verdiğimiz anlama değindikten sonra şöyle demektedir:

"Kelimenin yer aldığı dizeler

*Güzellere **dört** şey âdet olunmuş
Biri şive biri cilve biri eda biri naz*

şeklinde (s. 99, nu. 470)

'Yalan' demeye dilim varmayacağı için, 'Doğru değil' diyeceğim; bizim kitabımızda böyle bir garabet örneği yok. Sayın Yavuz alenen, gözlerimizin içine baka baka uyduruyor. Elinin altında kitabımız olmayan okuyucu da bu kandırıcı ve aldatıcı ifadelerine inanmak zorunda bırakılacaktır. 'Çamur at, izi kalsın' sözü her hâlde böyle olaylar için söylenmiş olmalıdır.

İlgili dörtlüğü yukarıda vermiştik, Sayın Yavuz da son iki 'dize'yi bir daha veriyor; veriyor da tamir ve tahrif ederek... Karaca Oğlan'ın dört defa saydığı '**bir**'ler '**biri**' yapılmış! Büyük tahrif ve Karaca Oğlan'a hakaret... Üstüne üstlük 'dize'deki hece sayısı da epey artmış ve 15'e ulaşmış. Demek ki Sayın Yavuz Karaca Oğlan'ı hiç tanımayan, âşık edebiyatımızdan yeterince nasiplenmemiş bir eleştirmen! Bizce bu da bir taşeron-eleştirmen kazası olmalı! Sayfalarıdır şiir okuyorsun, bir tane bile 15 heceli 'dize' yok. Peki, bu 'yenilik'i kim icat etti acaba?

Ve 'yenilik'ler sürüp gidiyor. Sayın Yavuz aynı maddede dünya 'yenilikler' ve 'tahrifler' ansiklopedisine girecek olan şu bombasını patlatıyor: "2. dize '**Biri şive biri cilve biri naz**' olarak düzeltilmelidir." (eleştirisine nu. 470) Peki, hani Karaca Oğlan'ın **eda**'sı? Yani dördüncü '**âdet**?' Eskiler, böyle durumlar için, 'Buyurun cenaze namazına...' derlerdi; biz ise Sayın Yavuz'dan (veya taşeron-eleştirciden!) kırmızı kart görerek 'dize' dışı kalan Eda Hanım'ı atıvermişiz!

Sayın Yavuz, siz ya 3 ile 4'ü ayırt edemeyecek kadar yüksek matematik bilgisine sahipsiniz veya Eda Hanım'ı sevmiyorsunuz. Eğer öyle olmasaydı, âşığımızın bangır bangır söylediği **dört**'ü **üç**'e indirmez, kendisinin **bir** diye belirlediği kelimelerimizi **biri** şekillerine çevirmezsiniz. Karaca Oğlan **dört** libas, **dört** şey, **dört** söz, **dört** nişan diyor. Bir şiirde **dört** sayısı bu kadar çok ve üstüne basa basa tekrar ediliyor; ama gerçek eleştirici (veya taşeron-eleştirici) hiç oralı olmayıp **4**'ü (**dört**'ü) **3**'e (**üç**'e) indiriveriyor. Eleştiri tarihi her hâlde böylesini görmemiştir. Ya ilm-i hesab? Aritmetikçiler? Onlar da öğreniversin.

Değerli eleştirmenimizi uyarıyorum. Sen tamircibaşı mısın da Karaca Oğlan'ımızın şiirini güzelleştirmek (!) uğruna katlediyorsun? Hesap verme sırası sözde eleştirmenimizdedir.

Bir iki yerde geçen taşeron sözüne açıklık getirelim. Bu eleştiri yazısı bir kişi tarafından kaleme alınmamıştır. Bölümümüzün masum araştırma görevlileri de bu işe alet edilmişlerdir. Onun için eleştiri âdeta iki dilli gibidir, üslup çeşidi ise merhum Abdülhah Hâmid'i hatırlatıyor. Bilenler bilir, onun meşhur kelimelerinden biri de *esâlib*'tir.

HALK VE DİVAN ŞİİRİNİN MAVERASINDA BİR ÂŞIK

Talat ÜLKER

XIII. yüzyıldan itibaren Türk Dilinin Oğuz kolu üzerine Anadolu'da şekillenip tasavvufi algılarla derinleşerek gelişen edebiyatımızı halk ve divan edebiyatı olarak ikiye ayırmak mutlak doğruymuş gibi takdim edilmektedir. Oysaki halk ve divan şairlerinin birbiriyle iç içe ve ortak bir kültürel hayatın içinde yeşerdiklerine, aynı dünya görüşünün yoğurduğu bir hayatın müşterekleriyle eserler ürettiklerine tarihin tanıklığı aşıkârdır. Bu sebeptendir ki halk ve divan edebiyatı çizgisinin birbirinden tamamen bağımsız olmadığını söylemenin zamanı geldi de geçiyor bile.

Beş bin yılı aşkın bilinen tarih boyunca sınıfsız bir toplum hayatı yaşamış bir milletin, kültürünün de sanatının da sınıfsız olması gayet tabii bir durumdur. Bu yüzden bizim kültürümüzde halka ve aydınlara ait iki farklı edebiyat tanımlamak çok da kolay değildir. Arapça-Farsça kelime ve terkiplerin kullanılma oranından ve bazı şekli unsurlardan hareketle bir tasnif yapılması mümkün gözükse de tamamıyla birbirlerinden bağımsız iki farklı gelenekten söz etmek gene de olası değildir. Bu ayrımı kesin çizgilerle yapmakta direnenlerin Harput'ta ve Urfa'da ümmi sanatçılarla bestelenip okunan Fuzuli, Nabi, Ziya Paşa gibi şairlerimizin şiirlerini nereye koyacaklar? Yahut aruzla ve klasik edebiyatın kavramlarıyla şiirlerini yazan Âşık Ömer, Gevheri, Dertli, Bayburtlu Zihni, Develili Seyrani, Erzurumlu Emrah gibi şairleri hangi edebiyatın şairi sayacağız?

İsimlendirme ve tasnif etme kolaylığı açısından Türk edebiyatını halk ve divan alt başlıklarıyla bölümlemeyi kabullensek bile bunları iki ayrı kültürün ve iki ayrı zevk ortamının ürünüymüş gibi değerlendirmek doğru olmadığı gibi de medeniyetimizin kabulleri açısından da iticidir. Bu iki şiir vadisi arasında hem dil, hem şekil hem de içerik bakımından çeşitli farkların yanı sıra aynı coğrafyanın, aynı kültürel iklimin, aynı medeniyet havzasının, aynı milletin malı olmaktan ötürü hem doğal hem de zorunlu olarak zevk, duygu, heyecan ve fikirde birlik ve benzerliğin varlığı da söz konusudur.

Bununla birlikte her toplum gibi bizim milliyetimiz için de avam ve havas tabakası ayrımından bahsedilebilir. Düzenli bir eğitim sistemi içinde yetişmiş, yazılı kültür içinde ve kurumsal bir hayatın örgüsünde şekillenmiş zümreye havas, düzenli bir eğitim almamış, sözlü kültür içinde ve gündelik hayatın doğal akışı içinde şekillenmiş zümreye de avam demek mümkündür. İslam medeniyetine dâhil olduğumuz süreçten itibaren avam tabakası dil olarak yazılı kültürün de belirlemesiyle Arap ve Fars dillerinin tesirini daha yoğun hissederken, avam tabakasında bu tesir daha sınırlı kalmıştır. Bu bağlamda şairlerimiz, aldıkları eğitime, içinden bulundukları toplumsal tabakaya ve fitraten sahip oldukları yeteneklere göre farklı edebî şekillere ve farklı üsluplara yönelmişlerdir. Bu yönelişlerin sonucunda oluşan edebi geleneğimizi kullanılan edebî şekillere, dil özelliklerine bakarak divan ve halk edebiyatları adlarıyla tasnif etsek de, bu edebiyatların muhtevaları, duygu dünyaları ve algıları müşterektir. Bu iki edebi vadinin birbiriyle tamamen ayrışmasını engelleyen en önemli etken âşıklık geleneğimizdir. İrticalen şiir söyleyebilme, saz çalıp özgün ezgiler üretebilme, atışma yapabilme ve bade içme motifini de ihtiva eden öyküler anlatabilme gibi üstün vasıflarla tanımlanan âşıkların oluşturduğu bu gelenek içerisinde zamanla "saz çalıp özgün ezgiler üretebilme" şartını taşımayan bir zümre çıkmış ve bunlar da kalem şairi olarak anılmışlardır. Âşık edebiyatının oluşumunu tamamladığı XVI. ve XVII. yüzyıllarda klasik edebiyat yüksek bir düzeye ulaşmış en başarılı ürünlerini vermiş, şahsiyetlerini yetiştirmişti. Klasik edebiyatımıza ait birçok efsane, öykü ve şiir meddahlar aracılığıyla yaygınlaştırılmış, musiki eşliğinde geniş halk kitlelerine ulaşma imkânına kavuşturulmuştur. Bu suretle iki şiir vadisi birbirine iyice yakınlaşmış âşıklar, şuara tezkirelerine alınır olmuşlardır. Bu vesileyle klasik şiire ait pek çok kavram, mazmun, imge ve kalıplaşmış sanatlı ifade, âşık edebiyatına taşınmış; âşık şiirinin dilini ve üslûbunu etkilemiştir.

XIX. yüzyılda, Anadolu'da yetişen şairler arasında Dertli, Seyranî, Bayburtlu Zihni ve Erzurumlu Emrah büyük şöhret kazanmışlardır. Anadolu'nun muhtelif kasabalarında yetişen saz şairlerinin çoğu ancak mahalli bir şöhrete sahip olabildikleri halde bu dört şairin şöhreti ve eserleri memleketin her tarafına yayılmış, şehir ve kasabalarda, konaklarda, kahvelerde nağmelerle birlikte okunmuştur. XIX. yüzyılın ünlü saz şairi Emrah, saz şairleri içinde klasik edebiyatı en iyi bilenlerdendir. Emrah'ın şiirlerinde temel konular tasavvufi algının yanı sıra aşk, gurbet ve ayrılık temalarından oluşur.

Kasaba ve şehir çevresinde yetişen ve aynı zamanda klasik şiiri çok iyi bilen şairlerden biri de XIX. yüzyıl saz şairi Erzurumlu Emrah'tır. Erzurum'un Ilıca ilçesine bağlı Tanbura köyünde doğan Emrah, medrese tahsili almak için köyünden ayrılarak Erzurum'a gitmiş ve burada divan şiiri zevkine ulaşmıştır. Medreseden ayrıldıktan sonra il il gezerek gezdiği yerlerde başta Tokatlı Gedâî ve Tokatlı Nuri olmak üzere birçok çırak yetiştirmiş ve böylece bir âşık kolunun kurucusu olmuştur. Emrah'ın şiirlerinin terkip ve izafetlerle dolu olması yaşadığı dönemde tekkelerde eğitim görmüş kişilerin her iki şiir tarzına da yatkın olarak yetiştirilmesinin sonucunda iki şiir vadisinin birleşmesinin bir yansıması olarak yorumlanabilir. Edebî sanatları kalem şairlerinin hassasiyetlerine yakın bir duyarlılıkla kullanan şairin teşbih, istiare, tevriye, tezat gibi sanatların yanında telmih sanatına da çokça yer verildiği görülür. İçerisinde yetiştiği tasavvuf kültürünün tesiriyle şiirlerinde klasik edebiyatın öykülerinden ve kutsal metinlerden telmihler yapılması dönemin birçok halk şiirinde olduğu gibi Emrah'ı da klasik şiire yakınlaştırır.

Bu meslekten dilersen ahz-i irfân itmek Emrah

Sülûk it bir tarîka ara bul bir pîr-i dâniyi

Kaynakların verdikleri bilgileri bir araya getirdiğimizde Emrah, Anadolu'da şeyh kıyafeti ve derviş edasıyla dolaşmış bir gurbet âşığıdır. Derviş kıyafetinde saz çalıp şiir söyleyen biri olan Emrah'a göre âşıklık sadece saz çalıp şiir söylemekle olmaz. O aynı zamanda mürşid-i kâmillerden tasavvuf neşvesini öğrenip hüner sergilemeyi gerektirir.

Mürşitsiz kâminden eş'ar umulmaz

Dervişin aslından haber sorulmaz

Saz ü sözle asla şairlik olmaz

Onda birkaç türlü hüner olmalı

Emrah'ın hayatı boyunca kendine yeni bir üstat arayışı içerisinde olduğu şiirlerinden anlaşılmaktadır. Gittiği her yerde tarikat çevreleri ile münasebet kurmasının sebebi olarak üstat arayışı görülebilir. “*Himmetlendim üç kimsenin feminden / Feyz-i hüsnü kutb-i devrândan aldım*” ifadesinden de anlaşılabileceği üzere Emrah kendine hem sanatta hem tasavvufta usta aramak üzere çok insanla temas etmiş ama üç kişiden ziyadesiyle istifade etmiştir. ifade-sinden, şiirlerinde ismen zikredip feyz aldığını ifade ettiği bu “*üç kimse*” galip ihtimalle Âşık Erbabî, Habib Baba ve Halid-i Bağdadî veya onun halifelerinden (Ahmed Siyahî, Muhammed Bahauddin) birini anlamak mümkündür.

Sanat ırmağını tasavvuf vadisinde coşturan âşıklar, bir âşıklık üstadı bir de tarikat üstadı benimserler. Emrah'ın âşıklık üstadı Âşık Erbabî'dir. Emrah bir şiirinde üstad olarak Âşık Erbabî'den bahsedip ondan feyz aldığını “*Nasibim aşk imiş aşkımla haşır it rûz-ı mahşerde / Bana bu feyzi virdi Âşık Erbabî üstâdım*” dizeleriyle dile getirmektedir.

Emrah'ın Erzurum'daki tarikat üstadı Habib Baba'dır. Habib Baba XIX. yüzyılda Erzurum'da yaşamış Melami meşrepli Kadiri tarikatı şeyhlerindendir. Erzurumlu Emrah'ın gerek gönül dünyasında gerekse âşıklık mesleğinin icrasında Habib Baba'nın etkisi büyüktür. Rivayete göre bir gün Emrah Habib Baba'ya rastlar ve ona sazını ve sözünü dinletir. Habib Baba genç Emrah'ı yanına çağırır ve “*Haydi biraz daha çal*” der. Emrah “*bir şeyler söyleyip çalmak istiyorum ama tam dillendiremiyorum*” der. Bunun üzerine Habib Baba Emrah'ın sırtını sıvazlayarak “*Haydi bundan sonra düşündüklerin dilinden dökülecektir*” der. Ardından Emrah şu dizeleri söyler:

İksir-i azamdır nutk-ı ehlullah

Bir nefeste hâki kimyâ ederler

Hakkın esrârından anlardır agâh

Velâkin surette ihfâ ederler

Bakma hakaretle dervişânlara

Köhne aba diken arifânlara

Varis-i enbiyâ denmiş anlara

Mürde gönülleri ihyâ ederler

Emrah cehd edip kâli hâl eyle

Kâl ehli olanda infisâl eyle

Ara bul erenleri imtisâl eyle

Seni de vâsıl-ı Mevlâ ederler

Emrah'ın Nakşî tarikatıyla bağlantısına gelince “*On iki tarikten bir nebze aldım / Nice mürşitlerin nezdinde kaldım / Ahir Nakşibendi bahrine daldım / Sıdkıyla himmet-i pîrânda idim*” ifadesinden Nakşibendî tarikatına hayatının son dönemlerinde intisap ettiğini anlamak mümkündür. Emrah'ın Halid-i Bağdadî'yi bizzat görmüş olması mümkün görünmemektedir. Muhtemeldir ki Emrah Halid-i Bağdadî'nin Anadolu'daki halifeleri vasıtasıyla Nakşibendî-Halidiyye tarikatına intisap etmiştir.

Emrah bu makamda olandır veli

Hakk'a yakın halka görünür deli

Elest hitabına demişiz beli

Yazılan ahd ile peyman bizimdir

Şiirlerinde özellikle klasik şiirde önemli yer tutan tasavvufun etkileri görülen Emrah; aşk, ölüm, din, felektten ve sevgiliden şikâyet gibi temaları işlemiştir. Devrinin klasik edebiyat zevkine ulaşmış bir halk şairi olan Emrah, şiirlerinde klasik şiirin birçok şekil ve tema unsuru başarıyla kullanmıştır.

Zâhidâ biz mest-i aşkuz mülk-i cânı isterüz

Bülbül-i bâg-ı elestüz gülsitânı isterüz

Hânkâh-ı aşkda tekmil olupdur hayâlimüz

Keşf için irşâd-ı kutbu'l-ârifânı isterüz

Murg-ı ruhum cîfe-i dünyâda lezzet bulmadı

Per açup bir özge ilden âşiyânı isterüz

*Fânî dehrün neylerüz mülkinde mesken tutmağı
Lâ-mekândan gelmişüz biz lâ-mekânı isterüz*

*N'eylesün Emrâhî cânı ki ola cânândan cüdâ
Şol ezel bezmindeki eşref zamânı isterüz*

Divan sahibi bir saz şairi olması dolayısıyla şiiirlerinde hem hece hem de aruz veznini kullanan Emrah'ın, aruzla yazılmış şiiirleri gazel, murabba, muhammes, müseddes, müstezatlardan oluşmuştur. Bunların birçoğu âşık fasıllarında kalenderî, semâî, destan besteleriyle okunmuştur. Erzurumlu Abdülaziz Efendi tarafından bastırılmış eserde tamamı aruzla yazılmış 214 şiiir bulunmaktadır. Çırağı Tokatlı Nuri tarafından hazırlanan başka bir külliyyatta ise 348 şiiirden 227'si aruz vezniyle yazılmıştır. Her ne kadar aruzla şiiir yazsa da bu şiiirlerde vezin kusurları, bozuklukları bulunduğundan heceyle yazdığı şiiirleri gibi başarılı kabul edilmez. *Fuzûlî'nin "Ezel kâtipleri uşşâk bahtın kara yazmışlar / Bu mazmun ile hat ol safha-i ruhsâra yazmışlar"* dizeleriyle başlayan gazeline nazire olarak yazdığı koşma bunun en güzel örneğidir:

*Ezel kâtipleri tahrir edince
Benim ikbâlimi kara yazmışlar
Âşıkı ma'şûka taksim edince
Beni bir vefâsız yâre yazmışlar*

Klasik şiiirdeki ağır ve terkipli dil kullanımına Emrah'ın şiiirlerinde de tesadüf edilir. Emrah'ın özellikle aruzla yazdığı şiiirlerinin dili, heceyle yazdıklarına kıyasla daha ağırdır. Onun, şiiirlerinde halk dilinde pek kullanılmayan yüzlerce Arapça ve Farsça kelimenin yanı sıra çok sayıda terkinin de kullanıldığı görülür. Bu durumu divan şairlerine öykünmeyle, aruz vezninin ortaya çıkardığı mecburiyetle, tasavvufi eğitimin dile tesiriyle yahut divan şairlerine nazire yazma çabasıyla ilişkili görmek mümkün olabilir. Mesela Emrah'ın "*Çünkü sen çıkdun bugün seyrâna kurbân olduğum / Neş'e virdün gülşen-i devrâna kurbân olduğum*" dizeleriyle başlayan gazeli, Nedîm'in "*Sevdiğim cânım yolunda hâke yeksân olduğum / İyddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum*" dizeleriyle başlayan gazeline naziredir. Emrah'ın şiiirinde tasvir olunan âşık, divan şiiirindeki âşıklar gibidir. Hem tercih edilen kavramlar hem de ifade tarzı itibariyle bu tespiti yapmak mümkündür. Onun şiiirinde tasvir olunan sevgili için de aynı tespiti yapmak olasıdır. Sevgili, klasik şiiirde olduğu gibi acımasız, zalim, vefasız ve aşığa ilgisizdir.

*Sevgilim hayal-i vuslatın beni
Diyar-ı gurbette hayran gezdirir
Haşre dek cemal-i firkatin beni
Neş'e-yi vaslınla giryan gezdirir*

Gözü, kirpiğı, kaşı, saç, dudağı, yüzü, boyu itibariyle klasik şiiirin öykülerindeki güzellerin bir kopyasıdır. Lakin bu örneklerden hareketle şiiirlerinde klasik şairlerin etkisini yoğun bir şekilde hissettiğimiz Emrah'ı bir divan şairi olarak nitelendirmek doğru değildir. Klasik edebiyata hâkim olması dolayısıyla şiiirlerinde divan edebiyatı mazmunlarına sıkça yer vermesi, divan tarzı şiiirler söylemesi, birçok şiiirde aruzu tercih etmesi, Arapça ve Farsça kelimelerle dolu bir dil kullanmış olması Emrah'ı âşık edebiyatının dışına itmez bilakis âşık edebiyatının en güçlü temsilcilerinden biri yapar. Çünkü âşık edebiyatı iki büyük şiiir vadisinin kesiştiği, bir araya geldiği ve ortak bir zevki terennüm ettiği kültürel zeminin adıdır.

*Emrahi istemez câh-ı fenâyı
Ancak Hüdâ'sından diler rızâyı
Leylâ'sın terk eder bulur Mevlâ'yı
Bir gönülde iki sevda olur mu?*

Sözlü geleneğin ürünlerinde, ürünün kime ait olduğu karmaşasının, işin doğası gereğince tam anlamıyla çözümlenmesi mümkün gözükmemektedir. Bir şiiirin birden çok şair adına cönlere kaydedilmesi, söylenen usta malı şiiirlerin zamanla söyleyene mal edilmesi, şairlerin bir nevi nazirecilik sayılabilecek ayak tekrarları bu çıkmazın sebepleri arasında sayılabilir. Şiiirleri birbiriyle karıştırılan âşıkların listesi oldukça kalabalıktır: Karacaoğlan, Pir Sultan Abdal, Âşık Ömer, Gevheri, Ercişli Emrah, Bayburtlu Zihni, Develili Seyrani, Erzurumlu Emrah.

Emrah, Türk saz şairleri arasında sıkça rastlanılan bir mahlas isimdir. Erzurumlu Emrah, Ercişli Emrah, Ardanuçlu Emrah ve Ahıskalı Emrah aynı ismi kullanan şairlerimizdir. Erzurumlu Emrah'ın doğumundan önce yazılmış bazı mecmualarda Emrah adına rastlanması ona ait olarak gösterilen şiiirlerin başka Emrah ya da Emrahlara ait olabileceğine dair bir tartışma başlatmıştır. Erzurumlunun şiiirlerini diğer Emrahların şiiirlerinden ayırmak oldukça karmaşık bir durumda bırakıyor araştırmacıları. Âşık edebiyatında birçok şairle özellikle Ercişli Emrah'la şiiirleri karıştırılan Erzurumlu Emrah'ın hece vezniyle yazılmış şiiirlerinin tespiti oldukça güç bir işlemdir. Sade anlatımlı ve halk zevkine uygun şiiirlerin, ağır bir dili olan Erzurumlu Emrah'a ait olmadığı hususunda araştırmacılar fikir birliği etmiş gibi gözükseler de tek tek şiiirler üzerinden yürütülen tartışmalar hala sonuçlandırılmış sayılamaz. Gene de dil özellikleri, işlenen tema ve Emrah ile Selvihan öyküsünün olay örgüsü gibi kıstaslara bakılarak elimizdeki Emrah mahlaslı hece şiiirlerinin önemli bir kısmının Ercişli Emrah'a ait olduğu gerçeğiyle karşı karşıya getiriyor bizi.

GEZGİN BİR ŞAİR: ERZURUMLU EMRAH

Nuri PEKSÖZ

İnsanlık tarihinin en büyük seyyahları âşıklardır. Seyyahlar gizemli bir arayışın ardında yeni mekânlar keşfederler, yeni insanlar, yeni kültürler tanır. Bütün bu izlenimlerini eserlerinde bize anlatırlar. Âşıklar ya düşlerinde cemalini seyrettikleri bir sevgilin ardından ya da vuslatına mani olunan bir yâr ardından gurbet yollarına düşerler. Kerem ile Aslı ve Emrah ile Selvi hikâyelerinde ellerinden alınan bir yârin ardından gidiş vardır. Sümmani ile Gülperi hikâyesinde bir düşte seyredilen sevgili vardır onun hayalini ardından başlayan bir gurbet yolcuğunu görürüz. Erzurumlu Emrah'ın hayatında da böyle bir arayış görülür.

*“Sevdiğim hayâl-i vuslatın beni,
Diyar-ı gurbette hayran gezdirir.”*

Emrah, Erzurum'un Ilıca ilçesine bağlı bir köyde, Tanbura (Şimdiki adı Güzelyurt) köyünde doğdu. Yüzü güneş yanığı esmer bir köy çocuğu, Köy hocasından ilk derslerini alır sonra Erzurum'da medrese eğitimi gören Emrah burada Nakşî tarikatının Halidi koluna intisap eder. Onu bir seyyah eden sevgili arayışı, âşk-mecazi, büyük ihtimalle medresede eğitim gördüğü yıllarda başlamıştır. Şiirlerinde bu arayışın izleri görülür.

*“Emrahî olmazsa Hakk'tan inayet,
Akibet çekersin yüz bin nedamet,
Nefse uydun aşka kıldın cesaret,
Cenâb-ı Mevlâ'dan uyanmadın mı?”*

Aşk adeta istenmiştir. Bu nefsin arzusudur. Bu aşk arzusunda büyük pişmanlık (nedamet) vardır. Oysa Hakk, doğru bir sevgiyi, aşkın şirkine bulaşmadan sevmeyi bize kitabında öğütlemiştir. Tasavvuf, aşk yoluyla terbiyeyi seçmiş bir öğretidir. Bazı mutasavvıflar, bu yolda yürümenin kılıç üzerinde yürümek kadar zor ve çileli olduğunu söylerler. Emrah, bu yolun zor olduğunu fark etmiştir. Bu seyahat nerededir, kimedir? Aşkı mecazdan ne zaman uyanır âşıklar? Yanlış sevgilerde mutmain olmadıklarını görünce yaşadıkları nedametın acısını kim teskin eder?

Yâr diye aradıklarını kendi özünde bulan kaç âşık vardır. Kaç aşk vuslatla bitmiştir? Sorular tükenmez. Said Nuri bu konuda şöyle der: “Aşk, şiddetli bir muhabbettir. Fâni mahbuplara müteveccih olduğu vakit, ya o aşk kendi sahibini daimî bir azap ve elemde bırakır. Veyahut o mecazî mahbup, o şiddetli muhabbetin fiyatına değmediği için, bâki bir mahbubu arattırır; aşk-ı mecazî, aşk-ı hakikîye inkılâp eder.” (Mektubat, Dokuzuncu Mektup)

Emrah, gençlik yıllarındaki şiirlerde coşkun bir lirizm üslubuyla sevgiliye duyduğu özlemi, sitemi dile getiren şiirler yazdı. Tasavvufun etkisiyle ve aldığı medrese eğitiminin ona sunduğu dünya algısıyla hikemi şiire yöneldi. Bu yönüyle Yunus Emre'ye benzer. Âşık bir dervişidir ikisi de. Bir hakikat aşığı Emrah bakalım ne söylemiş:

*“Râh-ı hakikate Âşık olanlar,
Ders-i mantık içre ezber olmalı,
Bezm-i sühendane layık olanlar,
Nutku kimya gibi cevher olmalı.”*

Yukarıda en büyük seyyahlar âşıklardır, demiştik. İnsanda ümit eder arar. Arayışlar nedense hep uzaklardadır. Uzak ülkeler, şehirler kasabalar, köyler... Emrah da Anadolu'nun birçok şehrinde hayalinde gördüğü bir sevgiliyi aramıştır. Emrah' araştırmacılara göre şu şehirlerde bulunmuştur: Trabzon, Konya, Çorum, Kastamonu, Niğde, Sivas, Sinop, Çankırı, İstanbul, Tokat (Niksar)...

Halk şiirimiz bir rüya şiiridir. Rüya motifi, bade, bu şiirin en büyük gerçeğidir. Aşk istenen bir nimettir. Yunus'un duası gibi: “İlahi bir aşk ver bana/ Kandeligim bilmiyeyim.” Emrah da bunu ister. Onun seyahatleri gurbetleri böyle başlar. Artık Tanbura köyü, anne, baba dost ve yaren çok uzaklarda kalmıştır. Unutulmuştur Emrah. Doğduğu gün adını kulağına okuyanlar, hiss-i kable'l vuku (önsezi) ile adını Emrah koymuşlardı. Emrah: “Bağrı yanık âşık,” anlamındadır. Uygurca “amrag” kelimesinden (sevgili, aziz) türediği söylenmektedir. (bkz: Ahmet Caferoğlu, Uygur Sözlüğü) Şunu da unutmamak gerekir insanda güzellik tutkusu fitrattandır.

*“Tıfl iken büyüttüm yâri sinemde,
İyş-ü işret ile sefâ-yı demde,
Sormaz hatırımlı küşe-yi gamda,
Kalbim kırık, gönlüm mahzun olalı.”*

Aşk-ı mecazî onu geniş bir coğrafyayı yaşamasına sebep olur. Ruhundaki o boşluğa Trabzon'da (Değirmendere) Güleser'i koyar. Bu aşk ayrılıkla biter. Emrah olmasaydı Güleser bilinmezlikte bir kelime olarak kalacaktı. Emrah'ın ayrılıkları çoktur. Pazarkapı'daki Mazlumoğlu kahvesinde bu ayrılığı saziyla ve yanık sesiyle dile getirir. Güleser için neler söylemiştir, bilinmez.

*“Her dem yâr yüzünden fet-i bâb eyler,
Nur ile dünyayı mah-tâb eyler,
Güneş perdlenir, ay hicab eyler,
Rahme gelip raz-ı didar edince.”*

Emrah'ın arayışları serap gören susuz bir yolcunun inkısarı gibiydi. Sivas'ta Mahi Hanım adında bir güzele vurulur. Niksar'da ömrünün son yıllarında evlendiği de rivayet edilir. Bu arayışlar onun yanılgılarıydı. Çünkü aşkı mecaz sadece gerçeği gösteren bir gölgeydi. Her veçhi bir ayet gibi okuyarak kemal kazanmak vardı bu yolda. Emrah derviş bir şairdi. Savruldu yollarda yanıldı ama hep aradı durdu.

Halk şairlerini topluma özellikle avama en çok tanıtan unsur onların bir hikâye kahramanı olmasıdır. Hikâye içinde yaşayan âşıklar hep gündemde olmuşlardır. Bugün de öyledir her zaman hikâyesi olan insanlar toplumlarda kalıcı ve etkin olurlar. Emrah bir hikâye kahramanı olarak var olmadı. Bu sebeple yetiştiği yörede (Erzurum'da) fazla sahiplenilen bir olmadı.

1986 yılının nisan ayında Erzurum Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde yapılan “Erzurumlu Emrah Seminerindeki bildirisinin sonunda Prof. Dr. Saim Sakaoğlu şöyle der: ... Emrah'a Erzurumluların da Niksarlılar kadar sahip çıkacağı günleri sabırsızlıkla bekliyoruz. Bu günlerin çok uzakta olmadığına inanıyorum.” (Erzurumlu Emrah, Metin Karadağ, Ayyıldız Yayınları, s.5)

Son yıllarda modern algıyla bütün isimler ve değerler hızla tüketilmektedir. Bilmiyorum, bu beni üzen bir durum. Tüketmek başka bir şey, asıl olan anlamak ve değer vermektir.

Emrah, Nakşibendî tarikatının Halidî koluna intisap etmiş mutasavvıf şairlerdendir. Gezgin bir derviş olması çok bilinen bir özelliğidir. “Hakk şairi” olarak vasıflandırılan gezginler halk tarafından büyük saygı görmüşlerdir. Aldığı eğitim onda İslami terminolojiye hakim bir dil kurmasını sağlamıştır. Araştırmacılar onun tasavvufi şiirlerinde “yetersiz olduğunu” söyleseler de bu doğru değildir. Divan şiirinin okuyucu kitlesi farklıdır. Oysa halk şiiri avamdan oluşan bir dinleyici kitlesine sunulmaktadır. Emrah, Yunus gibi “sehl-i mümteni (Söylemesi zor anlaşılması kolay) bir üslup seçmez. Ancak halkın irfanını zenginleştiren bir hikemilik ve sadelik içinde musikiyi de kullanarak sanatını icra eder. Fuat Köprülü'nün yanlış tespitleri yüzünden Emrah yıllarca ihmal edilmiştir. Aynı zamanda hikemi şiirlerinde dilinin ağır olduğu gibi bir suçlama da yapılmaktadır. Didaktik bir kaygı varsa mutlaka öğreteceği bilginin zengin bir kavram dünyası da olacaktır. Tasavvuf zengin terminolojisi olan bir ilimdir. Bu sebeple Emrah aldığı eğitimin bir sonucu olarak şiirlerinde bu terimleri ustaca kullanmış bir şairdir.

*“Çok görüp geçirdim kurbiyet çilesin,
Fark eyledim beni Adem hilesin,
Ta Tıfildan beri felek sillesin,
Yiye yiye Emrah üstat olmuşam”* (bknz. Erzurumlu Emrah, Metin Karadağ, Ayyıldız Yays.127)
Emrah tasavvuf yolun da “seyr-ü sülukunu tamamlamış kurbiyet çilesini çekmiş bir şairdir.

*“Gündüz şeriatin icrasındayım,
Gece hakikatin sevdasındayım,
Sanki iki derya ortasındayım,
Ne gündüzüm belli, ne gecem belli.”*

Gündüz şeriatın yükümlü kıldığı bir zahir ve gece Melami meşrep bir sırrı yaşayan şair iki derya ortasında olduğunu (berzah) söylerken tasavvuftaki derinliğini, bu alanda rasih (ilimde derinleşmiş) olduğunu bize ifade eder. Bu iki derya (berzah) öncelikle Kuran-ı Kerim'de bir ayete işaret eder. “*Birinin suyu tatlı ve susuzluğu giderici, diğerinininki tuzlu ve acı iki denizi salıveren ve aralarına bir engel, bir 'hicr-i mahcur' (çift yönlü bir engel) koyan, O'dur (Allah'tır).*” (Furkan, 53) Emrah, bu yolda üstat olmuştur. Emrah'ı unutulmaktan koruyup nağmelerini bize kadar getiren onun sanatının gücüdür. Kurgusal olmayan bir şiir dili; yaşanmışlığın verdiği o incelik, kavramsal zenginlik içinde sunulan irfan o sesin bize kadar ulaşmasını sağlamıştır.

Halk edebiyatında çığır açan şairlerdendir. “Emrah kolu” adı verilen bu okuldan birçok önemli şair yetişmiştir. 19 yüzyılın ve Türk edebiyatının büyük şairi Emrah, hep sofralarımızda olacaktır. Bir düş şairi, bir irfan şairi, bir gezgin ozan, aşk adam Emrah...

GÖNÜL SÜRGÜNÜ

Osman AKTAŞ

*“Bugün ben bir güzel gördüm
Bakar cennet sarayından
Kamaştı gözümün nuru
Onun hüsn-i cemalından”*

Kulağımda anamın sesiyle hatırladığım ilk şiir, ilk türkü, ilk deyiş... Rahmetli anamın en çok seslendirdiği ninniydi benim için belki de... Emrah'ı böyle tanıdım, böyle tanıdım âşıklık geleneğini.

Erzurumlu Emrah... Döneminin Türk şiirini en iyi bilen ve uygulayan şairi, gerek irticalen (doğaçlama), gerek yazarak söyleyen saz ve kalem şuarası Emrah... Yalnızca heceyle değil, aruzla da birçok şiiri olan bu şair, kendi döneminde kendini anlayacak insanların azlığı nedeniyle hayli sıkıntılı günler geçirmiş bir ozan. Söylentilere göre Kastamonu'ya geldiğinde elinde sazı ile onu gören bir grup içki içen genç; “Hey âşık şu sazını çal da bizi biraz eğlendir” demişler. Emrah da; “Ben Hak âşığıyım, köçek değilim sizi eğlendireyim. Hak için söylerim” diye cevap vermiş.

Erzurumlu Emrah... Geleneği bozmamak adına biyografisinden küçük bir parça nakledelim. Emrah Erzurum merkez köylerinden Tambura köyünde, kimi kayıtlara göre 1775, kimi kayıtlara göre ise, 1777'de doğmuştur. Gençliğinin ilk yıllarına kadar Erzurum'da yaşayan Emrah, sevdiği kızın bir başkasıyla evlendirilmesi sebebiyle gurbet serüveninin başlıyor. Sivas, Konya, Niğde, Kastamonu, Sinop, Trabzon, Tokat illerini dolaştığı ve Niksar'a geçerek burada ömrünün kalan kısmını tamamladığı bilinmekte... Tokatlı Nuri'nin Emrah'ın çıraklığını yaptığı ve bazı kaynaklarda 1854 olarak verilse de, 1860'da Niksar'da öldüğü yine Tokatlı Nuri'nin bir şiirinde geçiyor.

Emrah da Dertli ve Gevheri gibi divan şiirinin ustaları olan Fuzuli, Baki, Nedim, Nesimi'den etkilenmiş, hatta gazel, murabba, muhammes gibi örnekler vermiş bir şair olarak karşımıza çıkmakta. Asıl Emrah'ı halk nazarında ve günümüzde karşımıza çıkaran söylediği, koşma ve semaileridir.

Hakkında çok geniş bir bilgiye sahip olmadığımız Erzurumlu Emrah, gerek melodi, gerekse şiirleriyle diğer şairlere nazaran tekrara en az düşen şairlerden biridir. Medrese eğitimi alması ise, onun Arapça ve Farsça kelimeleri de hece şiirinde adeta bir zenginlik unsuru olarak kullanmasını sağlamış, şiirine bir ihtişam, farklı bir derinlik vermiştir.

Ben hece şiirinin tarihsel süreci içinde çok başarılı bulduğum ve okumaktan büyük haz aldığım beş on şairinden biri olarak Erzurumlu Emrah'ı gösterebilirim. Belki de her ikimizin de Erzurumlu oluşu benim bir zaafım olarak gösterilebilir, ama ben bunun da çok güzel bir zaaf olduğu düşüncesindeyim. Neden mi? Uygurların bile etkilenebildiği bir şairin benim zaafım olması, bu zaafın bir mutluluğa dönüşmesine yetmez mi?

“...
Dedim inci nedir dedi dişimdir
Dedim kalem nedir dedi kaşım
Dedim on beş nedir dedi yaşım
Dedim artık var mı dedi ki yoh yoh

Dedim ölüm vardır dedi aynımda
Dedim zulüm vardır dedi boynumda
Dedim ak sineler dedi koynumda
Dedim sevebilsem dedi ki yoh yoh

Dedim Erzurum nen dedi ilimdir
Dedim gider misen dedi yolumdur
Dedim Emrah nedir dedi kulumdur
Dedim satar mısın dedi ki yoh yoh”

Evet, Erzurumlu Emrah, 18. yüzyıla damgasını vuran ve o damganın mürekkebinin kokusu hâlâ kaybolmamış bir şair... Emrah, sevdâ pastasının hamurunu daha mükemmel kıvamda tutturacak birinin olmadığı dönemde yoğuran bir usta...

*“Felek çakmağını üstüme çaktı
Beni bir onulmaz derde bıraktı
Vücudum şehrini odlara yaktı
Yandım ateşine su leyli leyli”*

Bir insanın yaşayabileceği aşk depresyonu bundan güzel daha nasıl anlatılabilir ki... İşte benim Emrah tutkum bu yüzden.

*“Ben beyan edeyim derd-i derunum
Sen dinle ey Şah-ı levendim benim
Zülfünün telinden elim çekmezim
Çekilse destinle kemendim benim*

*Cismim delik deşik nay gibi oldu
Hasretli gözlerim çay gibi oldu
Büküldü kametim yay gibi oldu
Akından ey kaddi bülendim benim*

...

Kelimeler şiirin etini ve kemiğini oluşturarak âdete âşık olunacak bir serv-i revan karşımıza çıkarıyor Emrah'ın sazı ve dilinde. Belki de bizler bu şiirleri okudukça karşılaştığımız her güzelde bir parça bulup Karacaoğlan misali âşık oluyoruz. Öpüşmek, sevişmek için değil, şiirde tanıdığımız bu yüce aşkı yaşayabilmek için...

*“Ey meral bakışlı ey peri suret
Çok açtı bağrında yara gözlerin
Bilmem huri midir yoksa ki âfet
Yakar baktığını nara gözlerin”*

Bu gözlere âşık olmamak mümkün mü? Bu şiiri okuduktan sonra her güzel göz bizi kendisine âşık edecek elbette ve biz de donup kaldığımız gözler karşısında kendimize geldiğimizde içimizdeki yangına su aramak için saza bile ihtiyaç duymadan Safa ve Merve arasında koşumuzu sürdüreceğiz. İşte gerçek aşk da bu değil mi?

*“Gönül gitmek ister gurbet illere
Velakin bizleri yar eğlendirir
Ezelden mailiz gonca güllere
Bülbül-i şeydayı zar eğlendirir*

...

*Bir sözüm var aşıkâre söylenmez
Söylesem de nazlı yarca dinlenmez
Zencir ile bağlasanız eğlenmez
Emrah'ı zülfünde yar eğlendirir”*

Aslında her birimiz biraz Emrah, biraz Kerem, biraz Mecnun değil miydik, şu diziler ve internet olmadan önce. Sonrası malum... Yine de yüreğinde saf sevgi besleyenlere selam olsun, deyip bitirelim yüreğimizdeki hazin çılgılığı Emrah'ın sazına konuk ederek.

*“Kerem kıl ey saki yüz verme bana
Gönül o yüzlerden farıdı gitti
Sevda illerinden açma söz bana
O iller bana bir nar idi gitti*

...

*Gözlerim o yârin muvafık ismi
Hüsnüne düşmüştür mutabık ismi
Ne zaman okunsa bir âşık ismi
Derler ki bir Emrah var idi gitti”*

KABİRLER KAPISIN AÇIP**Əyyub Qiyas ABASOV**

Bu baş bu çiyinə yük olub
Durub bir edam gözləyir.
Baltalar sahib axtarır,
Kəndirlər adam gözləyir.

Dağılıb ocaq, yurd-yuva,
Salıb bizi qovhaqova,
Hardasa yol azıb Həvvə,
Yolunu Adəm gözləyir.

Çörək yavan, loxma acı,
Tükənib haqqın əlacı...
Qəbirlər qapısının açılıb
Qurbanlıq bədən gözləyir...

Burda yağışlar yağır,
Yuyur səssiz ruqları.
Burda yağışlar yağır,
Yuyammır günahları.

Burda buludlar sarı,
Dünyanın üzü bozdur.
Yağışlar yağsa belə
Hər tərəf yenə tozdur.

Bura ölümə yaxın,
Ömürdən qəlbi yerdə.
Burda adamlar deyil
Divarlar yeri yirdi...

SEVEN OLMASA**Cemil İmamverdioğlu EKBER**

Sanatkar olar mı, sanat olar mı
Sevilen olmasa, seven olmasa
Necib duygularla gönül dolar mı
Sevilen olmasa, seven olmasa

Aşık destan deyip saz çalardı mı
Şair hayallere gapıardı mı
Gönülde marhamet tapıardı mı
Sevilen olmasa, seven olmasa

Senin sır sözünü bilən kimdi ki
Gönül şad olmasa gülən kimdi ki
Yok, yerden dünyaya gələn kimdi ki
Sevilen olmasa, seven olmasa.

Halkının elində fener ol Cemil,
Her zaman alevlən, yanar ol Cemil
Nadanlar yanından kenar ol Cemil
Sevilen olmasa, seven olmasa

SEVGİLİYE KASİDE**Nurettin BÜYÜKBAŞ**

benim kalbim güldendi, seninki taştan
sarmıştı seni şeytani duygular bir baştan

ben seni bir ömür sevmiştim mevsimlik değil
seni sevmek, artık senin için ölmek değil

güzel de değildin aslında öyle ahım şahım
sen gözlerimin ilk gördüğü, ilk duygularım

bu şair kalbi kolay kolay sevmezdi hani
sevilince şımarıverdirdi hemen bir çocuk gibi

heyhat kalbimin gülü seni sevmek nedendi
artık bil ki kolay kolay sevemem hiç kimseyi

YAŞAMA SEVİNCİ**Rasim DEMİRTAŞ**

Hayatın özünü sanatçı anlar
Doyamaz bunlar onu anlatmaya
Bir de sor, sor idamlık mahkûmlara
Can atar müebbeti çevirmeye

KÜVFÜ TÜRKÜ

İlkyaz denizine güneşi doğar
Davul bile dengi dengine çalar
Herkes arar tarar küvfünü bulur
Bencillerin dağı dolu çiçekli

İNKİLÂB

Bakışınla bana yağmur getir
Sönsün o içimin yangın yeri
Bu bendeki beni benden götür
Uçuşsun alev kelebekleri

KARA TAŞ

Siyah akvaryum ki susuzdur
Orada insan balıklar yüzer
Son âdem de bir güzel geçer
Dünyanın düğümünü çözer

İSTANBUL TÜRKÜSÜ

Uzaktan vapur düdükleri gelir
Yakınlardan bir bir gül kokuları
Sense hep ak gönüllerde kalırsın
İstanbul'da bahar zamanlarında

DÖNENCE

Minare gökyüzüne iskele
Sigorta çıkışlara güvence
Kara kutuya bak hiç gerek yok
O sonsuz mavilere dönence

TÜRK ŞİİRİNDE DİL VE ÜSLÛP/bir

Seyit KILIÇ

Edebî sanatların en önemli ve en girifti olan şiiri ele aldığımız zaman, onun üç temel unsurdan meydana gelen bir terkip olduğunu görürüz. Aslında her edebiyat ürünü (şiir, roman, hikâye, tiyatro, makale vs.) bu üç unsurun bileşiminden meydana gelir. Bunlar; muhteva, yapı ve dildir. (Metin Tahlillerine Giriş- Şiir- İsmail Çetişli s. 19)

Bir dördüncü unsur daha vardır ki, muhteva, yapı ve dil formlarının belli bir bütünlük ve birlik içerisindeki sentezinden ibaret olup, bunların mürekkep halinin bir yansımasıdır. Bu ise şiirdeki üsluptur. Bana göre bu üçlü unsurun sentezinden teşekkül eden üslup edebî eserlerde çok önemli olduğu için başlı başına ele alınması gereken bir konudur. Konular anlatılırken üsluptan da bahsedilmeden geçilmemelidir. İşte bizde bu makalemizde dili anlatırken üsluba da yeri geldikçe değineceğiz. Okuyan kimseler buna konuların içerisinde vakıf olacaklardır.

Her güzel sanatın bir malzemesi olduğu gibi edebî eserlerin malzemesi de dildir. Yahya Kemal Beyatlı, “Edebiyata Dair” isimli eserin 48. sayfasında şöyle der: “Şiir kalpten geçen bir hâdisenin lisan hâlinde tecelli edışıdır; hissin birden bire lisan oluşu ve lisan hâlinde kalışıdır.” Bundan dolayı şiirde dil çok önemli bir yere sahip olup, mahiyetini izaha çalışmak isabetli olacaktır.

Dil, insanı diğer canlılardan ayıran onu diğer varlıklardan özel kılan Allah tarafından insanlara verilmiş bir yetenektir. En genel anlamı ile “Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli anlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş ictimai bir müessesedir.” (Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, s.3)

Konumuz edebiyat ve edebiyatın en girift dallarından biri olan şiir olduğuna göre bizi burada ilgilendiren şiir dilidir. Şiirle iştigal eden şâirler dilin bütün unsurlarını kullanarak en güzele ulaşmaya gayret ederler. “Bugün birçok dilbilim yapıtlarında şiir diliyle gerçekleşen iletişimin estetik yönüne dikkat çekilmektedir. ‘Şiirsel iletişim, estetik işlevi olan dilsel iletişimdir; bu nedenle şiir, estetiğin bir yan alanıdır’ açıklaması yer almaktadır.” (Şiir Dili ve Türk Şiir Dili, Doğan Aksan, s. 18)

Şiir dilini diğer kullanılan dil birimlerinden ayıran en bariz özellik tarihler boyunca bu dilde uyak, ses yinelenmeleri, ölçü, ritim/âhenk gibi öğeler ile müzikaliteyi yakalamaya yönelmiş olmasıdır. İletişim ve işlev açısından günlük ve olağan dilden ayrılmasının başlıca sebebi budur.

Ünlü düşünür Carnap bu konuda şöyle demektedir:

“İçinde güneş ışığı ve bulut geçen bir şiirin amacı bize hava durumuyla ilgili olaylardan haber vermek değil, ozanın kimi duygularını anlatarak bizde benzeri heyecanlar uyandırmaktır.” (Şiir Dili ve Türk Şiir Dili, Doğan Aksan, s. 23)

Bunu daha belirgin bir şekilde anlamak için Yunus Emre’nin şu dördlüğüne bir göz atalım.

*“Yüce dağların başında
Salkım salkım olan bulut
Saçın çözüp benim için
Yaşın yaşın ağlar mısın?”*

Burada ozanın amacı, buluta kendisi için ağlayıp, ağlamayacağını sorması değildir. Ozan bir yandan dağların doruklarında toplanan bulutları salkım salkım diye niteleyerek aktarmalı bir doğa betimlemesine gitmekte, bir yandan bulutların “saçını çözmesi” ve “gizli gizli ağlaması”ndan söz ederek bir “kişileştirmeye” yönelmekte, bunlarında ötesinde, doğayla konuşarak, doğa görünüşleri içinde kendi duygularını, kendi derdini dile getirmektedir. (Şiir Dili ve Türk Şiir Dili, Doğan Aksan, s. 24)

Şiir dili insan duygu ve düşüncelerinin en belif ifade edildiği bir dildir. Bu yüzden insan duygu ve hayallerinin ağır bastığı bildirilerin en güzel örneklerini şiir dilinde bulabiliriz. Bu konuda yine Doğan Aksan, Türk Dili ve Türk Şiir Dili isimli eserde s. 28 şöyle demektedir: “Hiç kuşku yoktur ki, bir şiiri okuyan/dinleyen onu algılaması, tıpkı bir müzik parçası ya da bir başka sanat yapıtında olduğu gibi, o anda, içinde bulunduğu ruhsal durumla, iyimser ya da kötümser, neşeli ya da kızgın oluşuyla, hatta duygulanmaya hazır bulunuşuyla ilgilidir.

Şiir de değinilen konu üzerinde deneyimleri, yaşantıları olan, şiiri dinlemeye elverişli durumda bulunanla hiç elverişli olmayan, konuya hiç ilgi duymayan insan arasında, elbette, etkilenme bakımından büyük ayrılık olacaktır. Nitekim Eliot, ‘Bir şiir farklı kişilere farklı anlamlar ifade ettiği gibi, bu anlamlar şâirin kast ettiğinden çok farklı da olabilir.’ Demektedir... Şiir bir milletin dilini, duyuş ve düşünüş şeklini, bir toplumun bütün üyelerinin hayatlarını, şiir okuyan veya okumayan, büyük şâirlerin adlarını bilen veya bilmeyen, kısaca yeryüzündeki bütün insanları etkiler.” Kısaca şiir dilinden bu şekilde bahsettikten sonra şiir dilinin niteliklerinden bahsedebiliriz.

Nazım Olması:

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi şiirde bir musıkî vardır. Bu musıkîyi yakalayabilmek için ise dili tanzim etmek gerekmektedir. İşte nazm kelimesi de “dizme, tertip etme, sıraya koyma”, “vezinli, kâfiyeli söz dizisi demektir.” (Misalli Büyük Türkçe Sözlük, İlhan Ayverdi) bu konuda İsmail Çeşli, Metin Tahlillerine Giriş-Şiir (s. 21) isimli eserinde şöyle der: “Nazmı sadece kelime mânâsı olarak düşündüğümüz zaman bile, şâirin ilk görevinin tabîi dili “tanzim etmek” olduğu gerçeğine ulaşmış oluruz. Yani kelimedenden cümleye, cümleden metnin tamamına kadar, dil unsurlarının günlük ve ilmî hayatta olduğundan çok öte bir tanzime tabi tutulması gerekir. Âdeta bir mimarın eserini taş taş, tuğla tuğla inşâ etmesi gibi. Sözün başıboşluktan, dağınıklıktan, alâdelikten, fazlalık ve eksiklikten uzak olabilmesi için buna şiddetle ihtiyaç vardır. Üstelik söz konusu tanzim ferdî olmak zorundadır. Unutulmamalıdır ki, sanatın en temel niteliklerinden birisi, eldeki malzemenin ustalıkla ve ferdî bir tarzda tanzim edilebilmesidir. Bu yönüyle ciddi bir sabır ve gayret işi olan sanat, sanatkârdan yaratıcılık, hassasiyet ve zevk-i selîm ister. Zira malzemenin alâde kullanımında, sanata has ve bizi hayran bırakan bir büyü beklemek beyhudedir. Üstelik bu, herkesin yapabileceği bir iştir. Dolayısıyla dilin tanzimi, sadece şiiri değil, edebiyatı sanatının bütünü ilgilendiren bir mecburiyettir.”

Kabul etmeliyiz ki, şiir nesir değildir. Zaten isminden de anlaşılacağı üzere nesir veya mensur, “Kafiyesiz, vezinsiz, manzum olmayan söz” demektir. Bunun için Fransız şâir Valery şiiri “raks”a, nesri de “yürüyüş”e benzetir. Yine Valery şöyle der: “Düz yazıyla şiir tüm ayrı iki alandır. Düz yazıyla söylenmeyecek düşler şiir biçiminde dile getirilir. Düşüncelerden mantıksal eleştirisi fazla yapılmadan daha canlı biçimde, ritmik akışıyla iletilecekler şiirdir.” (Doğan Aksan, Türk Dili ve Türk Şiir Dili, s. 24)

Ahmet Haşim ise şöyle der: “Nesirde üslubun teşekkülü için zaruri olan anasırın hiçbirisi şiir için mevzu-i bahis olamaz. Şiir ile nesir bu itibarla, yekdiğeriyle nispet ve alakası olmayan, ayrı nizamlara tâbi, ayrı sahalarda, ayrı ebat ve eşkâl üzere yükselen ayrı iki mimaridir.... Denilebilir ki şiir, nesre kabil-i tahvil olmayan nazımdır.” (Ahmet Haşim, Bütün şiirleri, s. 71)

Fransız düşünür Alain de “Nesir, şiir değildir. Nesir şiirden daha az ahenk, daha az hayâl, daha az güç taşır.” Yahya Kemal ise “Edebiyata Dair” isimli eserde (s.135): “Şiirin nesirle de kabil olduğunu zannedenler gaflettedirler. Şiir muhakkak vezinle ve kâfiyeyle vücuda gelir. Şiir musikinin hemşiresidir, aletsiz teganni olmaz.”

“Ne hasta bekler sabahı

Ne taze ölüyü mezar

Ne de şeytan bir günahı

Seni beklediğim kadar...” (N. Fazıl Kısakürek)

Tanzimat döneminde bütün bunlara rağmen Recaizade Mahmut Ekrem, “her mevzun ve mukaffa lakırdı şiir olmak lazım gelmez, her şiir mevzun ve mukaffa bulunmak iktiza etmediği gibi.” (Takdir-i Elhan) diyerek bu klişeyi kırar ve onunla beraber serbest vezinli şiirlerde Türk edebiyatında yerini alarak garipçilerle sağlam zeminler üzerine oturtulur.

2 Gramer Farklılığı:

“Şiir dilinin en belirgin niteliklerinden birisi de tabîi dilin gramerinin dışına çıkması; dolayısıyla mânâsı, cümle yapısı, söz dizimi vb. bakımlardan tabîi dilden farklı olmasıdır. Gerek yapı unsurları (nazım şekli, bent, mısra, vezin, kâfiye), gerek ahenk endişesi (vezin, kâfiye, cinas, aliterasyon, asonans, tekrar vb. söz sanatları) gerekse duygu ve duyarlılığı sezdirme gayreti (imaj, alegori, sembol) şiir dilinin, tabîi dil için belirlenen gramer kurallarının dışına taşmasına sebep olur. Şâir bir taraftan tabîi dilin imkânlarını çok daha dikkatli, sistemli, bilinçli ve âdeta kılı kırk yaran bir hassasiyet içerisinde kullanırken, diğer taraftan da tabîi dilin imkânlarını genişletir; hatta zaman zaman onu bu noktada zorlar. Söz konusu zorlama, dilin tabîi gramer yapısı dışında pek çok sapmayı da beraberinde getirir. Edebî dilin, özellikle şiir dilinin en çok dikkati çeken yönlerinin başında, tabîi dilden farklı ve başka olması gelir.” (İsmail Çeşli, Metin Tahlillerine Giriş-Şiir- s. 23)

Dilde sapmalar sadece Türk Şiirine mahsus bir şey değildir. Her ulusun dilinde buna benzer sapmalar bulunmaktadır. Bu konuya örnek olacak birçok şiirler vardır.

“Kimseyi seslemeyorum

Aldatmayarım kimseyi” (Özdemir Asaf)

Görüldüğü gibi burada kelimenin biçiminde bir sapma mevcuttur.

Aşağıda Yunus Emre’nin şiirinde ise kelime bazında bir sapmaya rastlamak mümkündür.

“Her kime kim dervişlik bağışlana

Kalpı gide pâk ola gümüşlene...”

O dönem Türkçesinde “gümüşlene diye bir eylem olmadığından dolayı burada şiir dilinde bir sapma mevcuttur. Bazı şiirlerde de sentaks/sözdizimi bazında sapma vardır. Yahya Kemal Beyatlı’nın:

*“Hiç dönmek ölüm gecesinden bu sahile
Bilmez bir özleyiştir, ölümden beter bile...”*

Bu beyitinde görüldüğü gibi bile bağlacını olması gereken yerin haricinde kullanılarak “.... sahile” kelimesine uyak yapılmak sureti ile cümlelerin yapısı bozulmuştur. Mısraların söz diziminde bilinçli bir tasarrufa gidilerek yine söz dizimi sapması yapılmıştır.

Bu tür sapmalar Türk diline zamanla zarar verir mi orası bilinmez ama aşırı derece sapmaların zarar vereceğinden de kimsenin kuşkuğu olmasın. Bu yüzden bu tür sapmalar üzerinde her ne kadar şiir dili bir üst dil misyonunu yüklenmiş olsa bile şâirlerimizin Türk dili adına iyice düşünmeleri lazım gelmektedir.

3 Dil Hassasiyeti:

Şiir dilinde en hassas konulardan birisi ise dile hassasiyetle eğilmektir. Şâir, sanat eserine malzeme seçerken çok dikkatli olmak zorundadır. Dil malzemesinin seçimi ve kullanımında büyük hassasiyet ve zevki selimle beraber, ustalık, yaratıcılık ve sabır göstermelidir. Alelâde cümlelerle pespaye şiirler yazmaktan kaçınmalıdır. Şüphesiz ki bu hassasiyet kelimelerde seçici olmakla başlar. Şâir umumî dilin kendisine sunduğu kelime hazinelerinden kelimeleri alırken çok daha seçici olmak zorundadır. Burada seçici olmayı dil şuuru ile birlikte, edebî birikimi ve kültürü etkili olacaktır. Necip Fazıl Kısakürek şöyle der: “Şiirde her kelime, kendi zatı ve öbür kelimelerle nispeti yönünden şâirin gözünde, içine renk renk, çizgi çizgi ve yankı yankı cihanlar sığdırılmış birer esrarlı billur zerresidir. Şâir bu kelimeleri gözbebeğine ve kulak zarına dayanarak seçer, dizer, kaynaştırır ve bir simyacı hüneriyle terkiğini tamamlarken, iç şekli, kendi içindeki mânâ heykeline eş olarak, kalıba döker.” (Şiirlerim, s. 254)

Cahit Sıtkı Tarancı’nın “Şiir kelimelerle güzel şekiller kurmak sanattır, başka bir şey değildir.” (Bütün Şiirleri, s. 23) derken, şiir dilinde kelimenin önemi ve hassasiyetini beyan edip şiir inşasında edibin buna dikkat etmesini salık verir. Ünlü Fransız şâir Mallarme’nin ise: “tesadüfün kelime kelime yenilmesidir.”, “şiir düşüncelerle değil, kelimelerle yazılır” derken kelimelerin hassasiyetini beyan etmek istemiştir.

Kullanmış olduğumuz kelimeler insanlar arası iletişiminde şifre görevi üstlenmektedirler. Her bir kelime bir mânâ taşıyıcısı ve gönlün elçisidir. Günlük konuşma dilimizde kelimeleri her ne kadar temel anlamda kullansak bile bazı zamanlar dile zenginlik katmak, meramı iyice vurgulamak, sözü kuvvetlendirmek için yan anlamlara da müracaat ederiz. Yüzyıllarca insanlar dili işleye işleye kelimelere temel anlamları yanında yan anlamlar kazandırarak o dili zenginleştirip genişletirler. Tabîi dile nazaran bir üst dil konumunda olan şiir dili ise değişik edebî sanatlarla (mecaz, istiare, taşbih, kinaye, tevriye, tezat) beraber kullanıldığından dolayı temel anlamından daha ziyade yan anlamları üzerine bina edilirler.

Bunu daha iyi kavrayabilmek için aşağıda vereceğimiz mısralardaki, “sararmak, perde, öğütme” gibi kelimeler yan anlamlarında kullanılmıştır.

*“Sular mı sarardı... Yüzün perde perde solmakta” (Ahmet Haşim)
“zamanın çarkları
Beni öğütüyor” (N. Fazıl Kısakürek)*

Bununla beraber şâir kullanmış olduğu kelimelerin çağrışım değerlerini devamlı bir surette göz önünde bulundurmak zorundadır. Eğer bulundurmazsa “Dam üstünde saksagan, vur beline kazmayı” gibi anlamsız, duygusuz mısralar meydana çıkar. Şâir bu konuda usta bir avcı gibi olmalıdır. Kişilerin yanlış anlayacağı ifadeleri kullanmaktan özenle kaçınmalı, kelimeleri kullanırken müteradif/eşanamlı/sesdeş kelimelerin varlığını göz önünde bulundurarak anlamlarına dikkat ederek eserinde istimal etmelidir. Şâir kelimeleri namusu bilerek onu gereken ihtimamı göstermelidir.

Kişi bazen imge ve alegori adı altında bu şekilde anlamsız cümleler kurarak çok ayrı bir şiir sapması göstermektedir. Oysa yukarıda necip Fazıl Kısakürek “Şâir bu kelimeleri gözbebeğine ve kulak zarına dayanarak seçer, dizer, kaynaştırır ve bir simyacı hüneriyle terkiğini tamamlarken, iç şekli, kendi içindeki mânâ heykeline eş olarak, kalıba döker.” (Şiirlerim, s. 254) demişti.

Yani kullanılan kelimeler duyguların sesi olurken yan anlamı üzerine bina edilen çağrışımların mânâlarından uzak olmamalıdır. Kelimelerin çağrışım değeri devamlı bir surette göz önünde bulundurulmalıdır. Mısralar arası anlam birbirine bir mimarın tuğladan nasıl muhteşem bir eser yapıyorsa öyle olmalıdır. Yoksa anlamsız kelimeler dizgisinden başka bir şey elde etmiş olmaz.

YÜRÜYÜP ÜSTÜME KAÇAR BİR AĞAC**Nuri ELİZADE**

Aydın şulesinden eriyir duman
Dumanın içinden bir şehir çıkar
Gece ışıkları yorulan zaman
Yerin gömleğinden bir seher çıkar

Kocalır o köyde naçar bir ağac
Gitsem, çiçekleyip açar bir ağac
Koşup da üstüme gaçar bir ağac
Sanırım karşıma yüz nefer çıkar

Bir yol yokuşunda öle bilirim
Bir yaz yağışında öle bilirim
Bir kız bakışında öle bilirim
Ancak korkarım ki, bir teher çıkar

GELENDE GÜZÜ DE KENDİNLE GETİR

Diyorsun gelerim Eylül ayında
Bilirim, vaht uzak, ayrılık çetin
Geri döndüğünde çok sıkılırsın
Gelende güzü de kendinle getir

Yanında güz olsa sıkılamazsın
Yağmur başladıysa başlasın ne gam
Sarı yaprakları şemsiye edip
Başının üstünde tutabilirim

Çiçek bitirecek geldiğin o yol
Her gün sulayırım saldıgın izi
Güz de uzaktadır sen de uzakta
Durup da beklerim her ikinizi

Uzakta yakına burakma gamı
Sesle hayelleri kaldığında tek
Güzle birlik olup geri dönersiz
Sarışın örüklü kafiyeler tek.¹

Bu ömür deyilen ne uzun imiş
Günleri günlere satarım şimdi
Kendin gurbettesen sesin yanımda
Sesinle başımı katarım şimdi...²

¹ Kafiyeleler gibi² Kendimi kandırıyorum

HECE TAŞLARI

Aylık Şiir Dergisi

19.sayı on5eylül 2016

BU SAYIDA**Rıza Tevfik BÖLÜKBAŞI****Cumali Ünalı****HASANNEBİOĞLU****H. KAVRUK (HİÇ)****Mustafa ÖZÇELİK****Ahmet YALÇINKAYA****Ali Kemal MUTLU****Nuri PEKSÖZ****Halil ATILGAN****Talat ÜLKER****Osman AKTAŞ****Fikret GÖRGÜN****KENDİ İÇİMİZDE KAYBOLUYORUZ**

Gönül denen kelimenin içini kim doldurur kim boşaltır erenler önce kendinize sonra çevreye bakıverin gören duyan olmuş mu hangi vakit tomurcuğa durmuştur ya da koklamadan sabah solmuştur kime köprü olmuş kimler geçmiştir geçenler kendinden öte geçmiştir bilenden duyandan Allah aşkına hayırlı haberler beklemekteyiz.

Sözü lafla süpürüyor çöpçüler kelimeler dilaltına yürürken daha dökülmeden dudağımızdan anlamı kayıyor hafızamızdan gözlerimiz başka yere bakıyor kendimizi kandırmayı denerken bedenimiz bizi ele veriyor yine de hiçbir şey olmamış gibi dövüp duruyoruz havanda suyu sonra çıkıyoruz insan içine karışarak kalabalık içine kendi içimizde kayboluyoruz.

Herkesin sırtında bir yalan dünya sanki ayakları yere basmıyor başı göğe ha değdi ha degecek gözleri bakıyor gönlü görmüyor kibirinden başka hüner bilmiyor dünyanın cazibe merkezi kendi etrafı maraba kendi efendi burnunun ucuyla selam veriyor başını kekerek selam alıyor konuşuyor ağzı hurda yığını susunca dalıyor sanal dünyaya.

Bugün varız yarın yoğuz bilen yok bahanesiz dost kapısın çalan yok yüze bakıp halimizi bilen yok hasta olsak yanımıza gelen yok kuru selam olsa dahi salan yok gam dağına çıksak bizle gelen yok aşk uğrana bir kâğıdı delen yok yoksul ile ekmeğini bölen yok gölgesinden başka yoldaş bulan yok yoklukla sınınan haldaş olan yok.

Altımızda yer kaymaya başladı üstümüzdeki gök uçu uçacak kültürümüz bir kuşatma altında evler üst üstüne kibrit kutusu komşu komşusundan selama muhtaç besmeleyle açılmıyor sofralar babanın sözünü evlat tutmuyor çocukların hizmetçisi anneler herkes bireysel bir hayat yaşıyor teslim oluyoruz topsuz tüfeksiz devlet baba devlet baba nerdesin?

HECE TAŞLARI**Aylık Şiir Dergisi****Genel Yayın Yönetmeni****Tayyib Atmaca****Yazışma Adresi****Haydarbey Mh. 32077 Sk.****Armada 2/D Blok Kat:2 Da:6****Onikişubat/K.MARAŞ****Telefon: 0535 391 92 50****hecetaslaridergisi@gmail.com****19. Sayı 15 Eylül 2016****ISSN: 2149-4509. (e-dergi)**

UÇUN KUŞLAR

Rıza Tevfik BÖLÜKBAŞI

Uçun kuşlar uçun doğduğum yere
Şimdi dağlarında mor sümbül vardır
Ormanlar koynunda bir serin dere
Dikenler içinde sarı gül vardır.

O çay ağır akar, yorgun mu bilmem
Mehtabı hasta mı, solgun mu bilmem
Yaslı gelin gibi mahzun mu bilmem
Yüce dağ başında siyah tül vardır.

Orda geçti benim güzel günlerim
O demleri anıp bugün inlerim
Destan-ı ömrümü okur dinlerim
İçimde oralı bir bülbül vardır.

Uçun kuşlar, uçun burda vefa yok
Öyle akarsular, öyle hava yok
Feryadıma karşı aks-i seda yok
Bu yangın yerinde soğuk kül vardır.

Hey *Rıza*, kederin başından aşkın
Bitip tükenmiyor elem-i aşkın
Sende -derya gibi- daima taşkın
Daima çalkanır bir gönül vardır.

ŞİİR ÜZERİNE KONUŞMALAR -4-

*DİLİN KANLI GÖMLEĞİ

Cumali Ünalı HASANNEBİOĞLU

Şiirin, dil ile olan ilişkisini ele almanın zorluğu vardır. Öncelikle, şiirin, dil ile kurulan bir yapısının olması, ikinci olarak da, kendi dilimin mantığı içerisinde düşündüğüm şeyleri, tercüme ile söyleyeceklerimi kendi dillerinin mantığı içinde anlamak durumunda olan ve üstelik kendi dillerinin şiirini kuran insanlarla muhatap olmanın zorluğudur.

Yine de bir avantaja sahip olduğumu hissediyorum. O da, şiirin ortak paydası durumunda olan, bir bakıma tüm dünya şiirinin de temeli olan, duygulardan kaynaklanan bir sanat olmasıdır.

Resmin, müziğin bir ortak dilinin olduğunu görüyoruz. Dünyanın her yerinde sesin ve rengin ifâde ettiği şeyler hemen hemen aynıdır. Oysa söze dayalı sanatlarda dil ilk plana geçer, ifâde için araç dildir de ondan.

Üzerinde düşünülmesi gerekli bir konu var bence: Şiirin ifade ettiği şeylerle, dilin ifade ettiği şeyler çoğu zaman aynı değildir. Daha doğru bir ifâdeyle, şiir, dilin imkânlarını aşar. Mümkün olmayanı mümkün hale getirir.

Yine, dili araç olarak kullanan sanatlardan hikâye ve romanın, dili kullanım biçimi farklıdır. Hikâye ve romanda, dilin kurallarına bağımlı olarak yürüyen sanat, şiirde hemen hemen tüm bağlarını koparır. Bir bakıma kurallar açısından bir bağımsızlık söz konusudur. Öyle ki, dili zenginleştiren, dile yeni boyutlar ve yeni imkânlar ekleyen yönü ağırlık kazanır şiirin.

Konuşma dili, insanlar arasında kuralları konulmuş sınırlı bir hayatın dilidir. Konuşma dilinin bu nedenle insanlar arasında farklı yorumlara neden olmayacak katı kuralları bağlı olması da doğaldır. “Bir kilo elma verir misiniz?” dediğiniz zaman, ne demek istediğiniz açıktır, hangi manav olursa olsun elmayı tartar ve verir. Oysa şiirin yoruma dayalı bir yanı vardır. Bu da doğal olarak, her okuyanda farklı anlamlar çağrıştırır. Hatta denilebilir ki, bir şiiri, farklı zamanlarda okuyan insanın, o şiirden edindiği duygular farklıdır.

Konuşma dilindeki basit kelimelerin, şiir dili olurken birdenbire zenginleşmesindeki “büyü” nedir? Ortaçağda değersiz madenlerden altın elde etmeye çalışan “simyacı”lardan söz edilir. Bunlar, alım satım değeri çok düşük madenleri, bazı kimyasal olaylara tabi tutarak, altın olduğunu savundukları yeni bir şey elde ederlermiş. Elde ettikleri şeyin altın olup olmadığı fazlaca önemli değil. Önemli olan, farklı ve daha zengin bir yeni oluşuma ulaşmış olmalarıdır. Bu oluşumu sağlamak için kullandıkları kimyasal reaksiyonları da, konuşma dilindeki kelimenin şiir olurken uğradığı büyüye eşit düşünmek mümkün.

Şiir ister bir fısıltı, isterse bir çağlık olsun, her zaman, insanoğlunun var olduğu ilk günden günümüze dek, takip ettiği insanlık onurunun çizgisine denktir. Bu çizgi, yani insanlık onuru çizgisi, şiirin onurlu çizgisi ile her zaman çakışmıştır. Şiirin, tarihin her döneminde ezilen insanların sesi olduğu bir doğrudur. Ancak, sürü olmayı kabul etmeyen, bir bakıma inandığı doğrulara uygun olarak yaşamaya çalışan bir seçkinler gurubunun sesi olduğu da, aynı oranda doğrudur. Şiirin dilini çoğu zaman bir çılgılığa dönüştüren sır da budur.

“Şiir, olumsuzlukların kelimeye dökülüştür” demek, ancak şiirin bir yönünü görmek demektir. Şu da bir gerçek ki, bu yön, yüzde olarak şiirin büyük bir bölümüdür. Kıvranan, acı çeken, bükülen beyin ve bedenin hüznü dilidir şiir. Bu nedenle de, herhangi bir düz yazı metni gibi, mantık çerçevesi dahilinde şiirin anlaşılabilirliğinden söz etmek olanaksızdır. Bir olağanüstülüğün göstergesi olduğundan, şiiri, ancak duymak, hissetmek kelimelerinin bize vermiş olduğu duyguların karşılığı olarak almak mümkün.

Dikkatlerinizi bir şeye çekmek istiyorum. Her ulusun ayrı bir dilinin olması, binlerce yılın ulus farklılığının, topografya farklılığının ortaya koyduğu doğal bir durumdur. İnsanoğlu, varlığının gereği olarak ayrı dilleri konuşur. Ancak, hangi dilde söylenmiş olursa olsun, bence, şiirin tek dili vardır. Şiir için tek dilden söz etmek mümkündür. O da yüreğin dili olmasıdır. İnsan unsurunu yok sayıp, yanlış doğrultularda giden dünyaya, şiirin dili, her zaman, hem de insan unsurunu başa alarak, doğru olan yönü göstermiştir. Tarihin her döneminde ve hemen hemen her ülkesinde, şairlerin, muhalif insanlar olması bunu ispatlamaktadır. Şairi muhalif kılan neden, şiirin kural tanımayan, muhalif yanıdır.

Oluşumu sırasında dilin tüm kurallarını, bu arada gramer kurallarını da çiğneyebilen şiirin, bir araç olarak kullandığı kelimeye karşı saygılı olması da beklenemez. Kelimede meydana getirdiği deformasyon, konulan kurallara karşı eylem halinde olan şiirin bir yüzüdür. İlginç olan da şudur; dil ile bu kadar oynayan şiir, bütün bu olanların sonunda, dili birkaç adım daha ileriye götürür. Kademeli bir araziden aşağıya doğru hızla akan su, nasıl ki her kademede ayrı bir enerji oluşturur, şiir de öyle, yaygınlaştığı ve söylendiği her anlayış ve algılayış topluluğunda ayrı bir etki meydana getirir.

“Şuhluk ve kahkaha, hiçbir zaman şiirin ifâde şeklini bulduğu bir dil olmamıştır” demek yanlış olmaz. Şiirin yapısı bir sevinci billurlaştırıyor olsa bile, bunun ardında gizli bir hüznün fon teşkil ettiğini söyleyebiliriz. Çünkü, şiir biçiminde ortaya konulan sözün platformu acıdır, burukluktur, en azından hüznün ve türevleridir. Bu bakımdan, şiirin üzerindeki kekre dil, hiçbir zaman yadırganmaz.

Şiirin dili ile ilgili olarak söylemek istediklerim bu kadar değil. Benim yaşadığım ülkedeki şiir dilinden söz etmek isterdim. Bin yıldan daha fazla bir zaman içerisinde, sanıyorum kırk-elli civarında devleti barındıran bir coğrafyaya hâkim olmuş; bu coğrafyanın dili, kültürü ve sanatıyla yoğrulmuş, yeni bir zevk, yeni bir sanat oluşturmuş ülkemden söz etmek isterdim. İmparator olan padişahlardan birçoğunun şiire büyük bir saygı duyduğunu, şiirle dilenen özürlerin karşılığında can bahşettiğini, suçlunun suçunu affettiğini gördüm kitaplarda. Kadı Burhanettin adında bir şair-padişahın, o dönemin en etkin gücü olan Timur’a karşı şiir ile harp ilân ettiğinin şiirini okudum. Yaşadığım topraklarda, geçmişte bu denli onurlu olan şiirin, ne yazık ki, sözün ve dilin gücünü yitirdiği şu günkü dünyamızda, başındaki onurlu tacının kırıldığını, yerlere atıldığını görüyoruz. Bu, şiirin ayıbı değildir. Bu, şiire layık olmadığını düşüneceğimiz, günümüz insanının bir ayıbı, hem de büyük ayıbidir.

Yine benim ülkemde birkaç yüzyıl önce yaşamış ve geriye bugün dünya şiirinin çok has örnekleri olarak anılan bir güzellikler ülkesi bırakmış olan Şeyh Galib’dan söz etmek istiyorum. Ayrıca, üç yaşındaki küçük kızımdan da. Bir gün balkonda otururken, “Baba, tırnak aydede’ye bak!” diye bir çığlık attı ve eliyle gökteki henüz birkaç günlük yeni ayı gösterdi ısrarla. Birdenbire bu büyük şairin, aşağı yukarı şöyle anlaşılabilecek güzel şiirini hatırladım: “Ay yenisi niye kendini fazlaca önemsiyor, sevgilimin kesip attığı tırnak kadar değeri yok.” Birisi, elli yaşın üzerinde, konuştuğu dilin en büyük şairlerinden biri, diğeri, bu şairden yüzyıllarca sonra doğmuş, üç yaşında küçük bir çocuk. Şöyle bir sonuca ulaşısam, umarım edebiyat tarihçileri ve edebiyat okutan okulların hocaları beni fazla kınamazlar: Şiir özgürlüktür, şiirin dili de özgürlüğün dilidir. Eminim ki, sizler de çocuklarda şahit olmuşsunuzdur, en güzel şiir dilini de bu nedenle çocuklar kullanıyor.

Büyük adamların dili, kayıtlara ve kurallara bağlı olduğundan yitiriyor büyüsünü, şiirsel ifade gücünü.

Şiir dili bu özgür kaynaklarını muhafaza ettikçe, insana daha çok yaklaşacak, daha çok kanlanacak ve kanını akıtacaktır. Kurallara muhalif şiire de bu yakışır.

*26. Struga Şiir Akşamlarında, “Şiir ve Dil” konulu sempozyumda, Cumali Ünalı Hasannebioğlu tarafından Türkiye adına sunulan bildiridir (Birlik Gazetesi, 27 Ağustos 1987, Perşembe, Üsküp/Yugoslavya)

GÖR DOSTUM**H. KAVRUK (HİÇ)**

Seven ölmez muhabbet badesinden sun da gör dostum
Kıvılcımlar saçan şol nâr-ı aşktan yan da gör dostum

Yakarmış dilden ahû gözler eflâki gece gündüz
Dökülsün sâki destinden şaraba kan da gör dostum

Vefâsından cefâsından ne geldiyse baş üzre say
Zamansız gel şarâb-ı aşka ekmek ban da gör dostum

Firaktan devr eder âlem gören yok vuslat eyyâmın
Cihanı kaplayan çarh-ı felekte dön de gör dostum

Niçin âh u figân eyler semâya **Hiç** göz atmazsın
Eşi yok ol cihan-bânın adın sen an da gör dostum

SENSİN

Bu gün bâzâr-ı aşktır can verip can aldırın sensin
Cemâlin kaplamış arzı zamanı dolduran sensin

Can içre candan a'lâsın muallâsın mücellâsın
Visalın coşkusuyla hep hayâle daldırın sensin

Şu hicrânın harab eyler gece gündüz kan ağlar dil
Dağılmış bu gözümler gönlüm sarartıp solduran sensin

Soran çok derdimin dermanın anlar yok perişânım
Bilen anlar cezayı indiren hem kaldıran sensin

Hiç olmaz aşkının dengi veren sen göklere rengi
Ümid senden şu nâ-çârı şımartıp güldüren sensin

RIZA TEVFİK BÖLÜKBAŞI'NDAN BİR GURBET ŞİİRİ

Mustafa ÖZÇELİK

1.

Günümüz insanı, zorlaşan hayat şartları karşısında geçim kaygının da kendisini bunalmasıyla her ne kadar “doğduğum yer”, “doyduğum yer” dese de bu ifade tam bir gerçekliği yansıtmıyor. Şunu çok iyi biliyoruz ki, doğduğumuz yer hepimiz için çok önemlidir ve nereye gidersek gidelim orayı hasretle anarız. Bu hasret duygusunu doğuran ise, oraya karşı duyduğumuz sevgidir. Çünkü sevilen özlenir. Sevilene kavuşmak istenir.

Doğduğumuz yer, bizim için her şeyiyle önemlidir. Dağları, ırmakları, ağaçları orada olduğumuz günlerde bizden birer parça olurlar. Hayatımıza karışırlar ve biz kendimizi onlarla birlikte düşünür, onlardan uzak düştüğümüzde ise onlara hasret duyarız. Aynı şekilde orada yaşadıklarımız da bizden birer parçaya dönüşür. Bu yüzden doğup büyüdüğümüz yerde olmak yani gurbette olmak bizde bir taraftan hasret duygusunu artırırken bir taraftan da bize derin bir üzüntü hatta acı verir.

İşte bu sebeplerle türkülerimizde, şarkılarımızda ve şairlerimizin pek çok şiirinde yine hikâye, roman gibi edebi eserlerde gurbet acısı ve memleket hasreti sıkça işlenir. Konu, hepimizi ilgilendirdiği için de biz bu metinleri okurken kendimizi bulur, onlarla bütünleşir ve bir gönül bağı kurarız.

Rıza Tevfik'in “Uçun Kuşlar” şiiri de bu nitelikte bir şiir. Hemen hepimizin hafızasında yahut sevdiğimiz şiirlerin bulunduğu şiir defterlerimizde yer alan bu şiir şiirin çok zengin bir anlam dünyası mevcut. Fakat bu şiirin dünyasının kapılarını aralayabilmek için şairinin gurbet macerasına değinmek gerekiyor. Çünkü bu şiir gurbette yazılmıştır. Dolayısıyla bir hasret şiiridir. “Sevgili oğlum Mehmet Said’e” şeklindeki ithaf da bunu gösterir. Öyleyse burası neresidir ve şair oraya neden gitmek zorunda kalmış ve orada yaşadığı hangi olaylar onu doğduğu yeri böylesine içten ve tutkulu bir şekilde anlatmasını sağlamıştır?

Rıza Tevfik, 7 Ocak 1869'da o zamanlar Edirne'de bağlı Cısr-i Mustafa kasabasında doğdu. Babasının görevi sebebiyle daha sonraları İstanbul, İzmit ve Gelibolu'da bulunurlar. Çok hareketli bir öğrencilik ve ardından memuriyet yılları geçirir. Doktorluk ve milletvekilliği yapar. Her zaman yönetimlere ters düşer. En önemlisi ise siyasi sebeplerle Türkiye'den ayrılmak zorunda kalmasıdır. Yirmi yıl kadar Hicaz, Amerika ve Ürdün'de yaşayan şair, 1943'te dönebilmiştir.

Bir insanın hayatının yaklaşık 29 yılını gurbet geçirmesi hayli zor bir durumdur. Zira gurbetin kendine has sıkıntıları vardır. Maddi olanlar bir yana en önemlisi memleket hasretidir. Hele o insan, şairse ve doğduğu yerlere yürekten bağlıysa bu manevi sıkıntı daha da etkileyecektir onu. İşte bu durum, Rıza Tevfik için de böyle olmuştur.

2.

Şiir, şairin kuşlara hitabıyla başlıyor. Onlardan doğduğu yere uçmalarını istiyor. Peki, neden kuşlar? Aslında bunu anlamak hiç de zor değildir. Çünkü kuşlar, gökyüzünün özgür canlılarıdır ve diledikleri yere gidebilme imkânına sahiptirler. Burada şairin sürgünde olduğunu bir kez daha hatırlayalım. Olmak istediği yer memleketidir ve bunu ancak bir kuş misali özgür olursa gerçekleştirebilecektir.

Şair, bulunduğu ortamda bir tasavvur içindedir ve memleketinin dağlarını, oradaki mor sümbülleri, ormanları, dereleri ve gülleri hayal emektedir. Burada onun özellikle Gelibolu'da yaşadığı günlere bakmak lazımdır. Zira burası onu şair yapan bir yerdir. Şöyle der kendisi: “Ben o zamanlar on beş yaşında idim. En güzel ve tamamıyla hür ve her yönüyle mesut günlerimi orada geçirdim. Tabiatın her türlü güzelliğine meftun bir çocuktum. Ben de şairane bir taraf varsa işte o muhitin eseridir. Orada şiir zevkinden hisse almaya başlamıştım. Tabiatla da pek samimi münasebetim vardı.” Şairin, tabiata ilişkin tasavvurları dağlarla, ormanlarla, derelerle bitmiyor. İkinci dördlükte bunlara mehtap ve siyah tül dediği bulutlar da ekleniyor. Bu unsurların seçimi oldukça dikkat çekicidir. Çayın yorgun akması, mehtabın hasta ve solgun olarak nitelendirilmesi kendi psikolojisiyle tabiatın bu unsurları arasında bir münasebet kurmaya zorluyor şairi ve tasvirleri buna göre yapıyor. Siyah tül, aynı zamanda matemi ifade eder. Hele yaslı gelinin de mahzunluğunun buna eklemesi hissettiği keder duygusunu zirveye çıkarıyor. Çünkü bir gelinin yaslı olması, sevdiğinden ayrı kalmasıyla izah edilebilir ancak. Şair, üçüncü dördlükte bütün bu tasavvurları neden yaptığını da açıklıyor bize... Bu noktada “Orda geçti benim güzel günlerim” mısraı bunun ifadesi... Şimdi ise o günlerden, o ortamdan çok uzakta bulunduğu için “O demleri anıp inlemekte”dir. Dahası, gözünün önüne o güzel geçmiş bütün unsurlarıyla gelmektedir. Bu yüzden şairin içinde “oralı bir bülbul” vardır. Şairin burada neden bülbulden bahsettiği de önemlidir. Bülbul, hasretin diğer adıdır. Gülден(sevdiğinden) ayrı, sonsuz kederler içinde ona hasret çekmektedir.

Bu bakımdan şairin neden başka bir kuşu değil de bülbülü seçtiği daha anlaşılır hale gelmektedir. Yine bülbül, vatan kavramıyla da birlikte düşünülen bir kuştur. Mehmet Akif'in de bu başlıkta bir şiir olduğunu biliyoruz. Bülbülün vatanı özgürce yaşadığı ormanlardır. Kafese düşünce hep ormanların yani asıl vatanının hayalini kurar. “Bülbülü altın kafese koymuşlar ah vatanım demiş” sözünü de burada hatırlayalım. İşte şair, memleketinden uzak oluşunu anlatırken bu yüzden bülbülle kendi arasında bir münasebet kurmaktadır.

3.

Şiirin dördüncü bölümünde duygu atmosferi daha da yoğunlaşıyor üstelik de keder rengine... Tekrar kuşlara seslenen şairin üzerinde durduğu bir kavram da vefa... Bunu sadece bir sonraki mısradaki hava ve seda kelimeleriyle kafiye olmasının ötesinde düşünmek gerekir. Zira gurbet, yabancılığı, aşinalara uzaklığı yeridir. Dostların olmadığı bir yerde insan yalnızdır ve vefa hissini yaşayamaz.

Tabi yok olan sadece vefa da değildir. Gurbetin ne havası ne suyu memleketinkine benzemez. Daha kötüsü ise şairin feryadına karşı bir aksisedanın olmayışdır. Hasret, keser, yalnızlık şairin yüreğini yangın yerine çeviriyor. İçinde iyi, güzel olana ait ne varsa yanıp tükenmiştir. Geriye soğuk bir kül kalmıştır. Bu da onulmaz bir yürek acısıdır. Nitelim son dördlük bu durumdan söz ediyor. Şair, burada kendine sesleniyor. Zira konuşabileceği, derdini anlatabileceği birilerinden uzaktadır derin bir yalnızlık içindedir. Mecburen kendi kendisiyle konuşmak durumunda kalmıştır.

Bu durum ise onun kederini daha da artırmaktadır. “Hey Rıza, kederin başından aşkın” demesi bu yüzdendir. Yine bu sebeple yüreğindeki memleket aşkının elemi sürekli çoğalmakta bitip tükenmektedir. Keder öylesine yoğun yaşanmaktadır ki şair bu durumu anlatabilmek için gönlünü taşkın denize benzetmektedir.

4.

Şiir, biçimsel olarak ve dil özellikleriyle de incelenmeye değer bir metin niteliği taşıyor. Onun bu yönüne bakabilmek için önce şunu hatırlayalım: Rıza Tevfik, ilk şiirlerini aruzla yazmasına rağmen sonradan Mehmet Emin Yurdakul'un öncülüğünü yaptığı şiir akımına bağlı kalarak hece vezniyle ve sade dille şiirler yazmıştır. *Serab-ı Ömrüm* isimli şiir kitabında şekil itibarıyla saz şairlerinin koşa ve divan tarzındaki şiirlerine benzer fakat yeni Türk şiirinin özelliklerini de taşıyan manzumelerle tanınmış bir şair... Halk şiiri ise yalın anlatımı, arı duru Türkçesiyle, insani temaları dile getirmesiyle, tabiattan alınan benzetmelere ve diğer unsurla yer vermesiyle bilinen bir şiir...

Bütün bu özellikleri, bu şiirde de buluyoruz. Yıllar öncesine ait olmasına rağmen kelimelerini ve kelime gruplarını sözlüğe bakmadan anlamak mümkün. Tek bir yabancı tamlama kalıbı kullanılmış. O da Destan-ı ömrüm tamlaması... Onun da kelimeleri itibarıyla anlama zorluğu çekmiyoruz zaten.

Şiirdeki hemen bütün unsurlar tabiattan alınmış. Dağ, orman, kuş, dere, sümbül, mehtap, bulutlar, bülbül... Dolayısıyla halk şiirinin özellikleri bu anlamda da kendini gösteriyor. Belki bunlardan daha da önemlisi şairin, anlattığı atmosferle kendi duygularını bütünleştirebilmesi... Yani içtenliği ve doğallığı... İşte bu sebeple okuyucu şiirle bütünleşebilmeyi başarabiliyor.

Sanatlı söyleyiş, bir metni şiir yapan en önemli özelliktir. Şair, şiirin doğallığını hiç bozmadan üstelik her okurun kolayca kavrayabileceği bu tür söyleyişlere de yer veriyor. “Uçun kuşlar” söyleyişiyle Nida (hitap), “diken-gül” söyleyişiyle tezat... Çay'ın yorgunluğu, mehtabın hastalığıyla teşhis... Yaşlı gelin, derya gibi teşbih... Siyah tül ile istiare yine Yorgun mu gibi söyleyişlerle istifham... Sanatının örnekleri verilmiş ama bunlar son derece doğallık içinde olduğu için şiirin anlam dünyasının üzerini örtmüyor. Kendisi de bir konuşmasında “eskilik yenilik Arapça Farsça kelimeleri kullanıp kullanmakta değil aksine bir hadiseyi tasavvur ediş, kavrayış, anlayış tarzlarında aramak ve gerçek zevkleri gösteren, bunları temsil eden istiarelerde, teşbihlerde aramalıdır” der. Bunun için de tercihini de halkın daha çok tercih edeceği için hece vezninden yana yapar.

Şiirin biçimsel özelliğine de değinelim. Şiir, tamamıyla koşma tarzında yazılmış. Kafiye şeması da buna göre şekillenmiş. Tam ve zengin kafiyeler, şiirin müzikalitesini artırmış. Besteli söylenmesi de zaten bu özelliğinden olmalı... Kısacası teması, ifade tarzıyla bizde okur olarak olumlu bir karşılık bulan bir şiir. Rıza Tevfik'in çok sayıdaki şiirleri arasında bu yönüyle de öne çıkıyor ve onun adı söylendiğinde akla ilk bu şiiri geliyor.

İSTANBUL İÇİMDEDİR**Ahmet YALÇINKAYA**

Bir yanımdaki şehir, bir yanım gümüş hale
Akarım yatağında tarihin, Boğaz gibi
Ne zaman çıkıp varsam Üsküdar'da sahile
Kulağıma fısıldar padişahlar kâtibi

Hangisinde şu yedi tepeden aklın kalır
Hangisi sımsıcak bir yuva olmuştur sana
Derim farkı yok güneş hepsinde bir alçalır
Hepsi sadık sırrıma, yüreğim yangınına

Bu şehrin tepeleri yastık gibi başıma
Serin bir sığınaktır ateşime gölgesi
Gül tutar çatlamasın diye sabır taşıma
Dallarda düğün yapan çılgın kuşların sesi

İstanbul bir ruh bağı, taze ve diri bahar
Ağaçlar avucumda kökler gök iklimdedir
Havasında rüzgârlar, ümitler ve ezan var
Gökyüzü kucağımda, İstanbul içimdedir

TÜRKÇEM**Ali Kemal MUTLU**

Ben, Tuna boylarından seslendim de
Aksini işittim Orta Asya'da
Bir dil ki kokuya heveslendim de
Aradım güllerde ve akasyada

Tertemiz aşk gibi kutsala layık
Senki dudağımda kırmızı la'lim
Ölürüm, olmasın başınız eğik
Biri sen, diğeri gökte hilalim!

Hür dağ başlarında eserken yeller
Kokun sinmişti de her zerresine
Değişsin nesiller, geçsin yüzyıllar
Seni zaman almış gezercesine

Ey yüce dağları çiğneyip geçen
Alçak gönüllerin sen ulu dili!
Sen düştün aklıma yar gibi, geçen
Sen misk kokuların narın sümbülü

Ah ben ırmak olsam sen de bir deniz
Irmaklarla deniz öpüşür derler
O tutkuyla kavuşsak da ikimiz
Güzel Türkçem bizi inkâr ederler

GURBETİN ŞİİRİ

Nuri PEKSÖZ

Gurbet, şimdilerde şairlerin ilhamlarından mahrum bir uzak kavramdır. Özellikle halk şiirimizde gurbet bir sayhadır bir ağıttır. Gezgın ozanlar, hep bu gurbet terennümlerini dile getirirler. Türkülerde teskin edilmeye en çok muhtaç olan duygu bu gariplik duygusu değil midir? Turnalarla dertleşen mustarıpler: “Telli turnam bizim ele varırsan” diye başlayarak arzuhalini sunardı. Sonra mektuplar gariplerin gönül ateşine tanıklık etti. “Gözümün yaşıyla bir mektup yazdım” diye başlardı türküler. Postacılar sempatik bulunur adeta hasret çekenlerin, âşıkların arzuhalini sevgililere ulaştıran bir dost olarak algılanırdı.

Geleneksel halk şiirimizde ayrılıkların sebebi daha çok geçim derdiyle, yoksullukla, ilgiliydi. Gezgın şairlerde Âşık Kerem’de, Karacaoğlan’da, Ercişli Emrah’ta, Erzurumlu Emrah’ta gurbet temasının yoğun olarak işlendiğini görürüz.

*“Dertli Emrah düşmüş gurbet ellere,
Gelen ağlar, giden ağlar, yol ağlar.”*

Tasavvuf edebiyatında gurbet dünya algısıyla derin ve anlam genişliği olan bir terimdi. Bu dünya baştanbaşa gurbetti mutasavvıf şairler için. Yunus’un dizelerinde rastladığımız bu gariplik daha can yakıcıydı elbette. İnsanı saadet yurdundan ayıran edna bir âlem olan bu dünya aşğın gurbetiydi. Bu ahların inlemelerin sebebi dosttan (Hak’tan) ayrılıktı.

*“Ben yürürem ilden ile dost soraram dilden dile,
Gurbette hâlüm kim bile, gel gör beni aşk neyledi?”*

Bir batılı araştırmacının yazısında rastlamıştım. “Türklerin şarkıları kadar hüznü dolu” diyordu. Büyük savaşlarının, göçlerin içinde bu travmaları yaşayan bir toplumun şiiri elbette hüznü ve ayrılık terennümleriyle dolu olacaktı. Modern zamanlarda gurbet farklı libaslara büründü elbette. Anlam aşınması yaşadı ancak insan var oldukça bu duygu belki de bu gerçek hep var olacak. Kanayan bir yaramız olarak kalacaktı. “Gurbet şairi” olarak kendisine nam, nişan, verilen Kemalettin Kamu: “ Ben gurbette değilim/ Gurbet benim içimde” derken bu kavramı adeta felsefi bir algıyla başkalaştırıyor ona yeni belki de alışılmadık çağrışımlar yüklüyordu.

Artık iletişim çağında yaşıyoruz. Uzaklık kavramı çoktan anlamını yitirdi. Sözlükte: “Yabancılık, yalnızlık, kimsesizlik, gariplik; memleketinden başka bir yerde bulunma ve yaşama; bu durumun verdiği ıstırap, sıkıntı. (bknz: Örneklerle Türkçe Sözlük, MEB Y.) Siyasi suçluların sürgünlerinde gurbet başka bir drama dönüşür elbet. Yurdundan çıkarılacak bir cürmün bedelidir. Vatansız bırakılmak. Bu adamlar ikbal günlerinin ardından büyük bir değer kaybı da yaşarlar. Tarihimizde yüz ellikler olarak bilinen siyasi sürgünlerden biri de Rıza Tevfik’tir. Kaymakam bir babanın oğlu olan Rıza Tevfik, azınlıklara ait okullarda (Yahudi ve Ermeni mekteplerinde) daha sonra Galatasaray Lisesinde okumuş otuzlu yaşlarında Tıbbiyeden mezun olmuştur. Felsefeye ilgi duymuş üniversitede dersler vermiş, kendisinin de çok benimsediği “filozof” ünvanıyla anılmıştır. Şair, filozof, Bektaşî babası, mason, siyasetçi, pehlivan gibi birçok unvanla anılmış günümüzün tabiriyle çok yönlü bir şahsiyettir. Sekiz dil bilen kültürlü bir şairdir.

Hayatının en büyük yenilgisini siyasette almıştır. Önceleri İttihat ve Terakki saflarında yer alan şair bir süre sonra bu harekete muhalif söylemler içine girer. Defalarca İttihatçılardan dayak yer. Daha sonra Darülfünundaki profesörlük görevine döner. Ne yazık ki aktif, heyecanlı kişiliği onu yeniden siyasete yöneltmiştir. Damat Ferit paşa hükümetinde Maarif Nazırı (Milli Eğitim Bakanı), Şurayı Devlet Reisi olmuştur. Sevr Antlaşmasını imzalayan kurulda o da vardır.

Darülfünundaki derslerinde milli mücadeleye karşı muhalif olması büyük tepkilere yol açmış bir süre sonra buradaki görevinden ayrılmak zorunda kalmıştır. Birinci Dünya Savaşına girme düşüncesine karşı çıkmış bir aydın olarak o günleri şöyle anlatır: “Avusturya gürültüleri ve harp alametleri her tarafı telaşa düşürdüğü zamanlarda işler fenaya varacak diye endişeye düşerek yine harbin aleyhine bir hayli nutuklar söyledim teşebbüsatta bulundum. Talat Paşa beni çağırttı:

-Rica ederim halkın cesaretini ve ümidini kırma! Bozgunculuk etme! Ben Türkiye’nin mukadderatını dünyanın en kuvvetli devleti olan Almanya’nın mukadderatına bağladım. Şüphe yok ki bu niyetimde hulusuma inanırsın kardeş... dedi.

-Ben hulusundan şüphe etmiyorum, dedim ve ilave ettim: Harp esnasında muhasara sıkıntısı çekmemiz pek muhtemeldir. Bunun neticesi kıtlıktır, sefalettir. İğneden ipliğe kadar her şeyi Avrupa’dan bekliyoruz Harp belası uzun sürerse...” Ancak bu savaşa karşı olan şair savaşın sonundaki Sevr’i imzalamak zorunda kalarak hain damgasını yer. (bknz:Rıza Tevfik: Hilmi Yücebaş s. 100)

Kurtuluş Savaşına karşı olmakla yanıldığını sonradan fark etmiştir. Bir dostunun evindeyken İzmir’in kurtulduğu müjdesini alır ve büyük bir teessür içerisinde “Yazık ben aldanmışım” der. 28 Mayıs 1927’te 150’likler TBMM’de kabul edilen yasayla Türk vatandaşlığından çıkarılmışlardır. Rıza Tevfik için yirmi yıl süren gurbet hayatı başlar. Yazar İlhan Soysal, Yüzellilikler adlı kitabında:

“Feylozof (filozof) Dr. Rıza Tevfik, Topçu Livası Mustafa Natık Paşa, Adanalı Zeynelabidin, Laban Ağa gibileri, Mısır'a kaçıp canlarını kurtardıktan bir süre sonra Hicaz Kralı, Mekke Şerifi Hüseyin'in konuğu olarak Mekke'ye gitmişler, kendileri gibi İngilizlere sığınmış, sabık Padişah ve Halife Mehmet Vahideddin'i beklemişler, Hilafet Komitesi adıyla örgütlenmişler, hep birlikte İslam dünyasında halifelik adı altında bir takım fırıldaklar çevirmeye kalkışmışlardır. Bunlar; Hicaz'a Halifelik sanının üstüne oturmak için çağıran Mekke Şerifinin de başına işler açınca, kendilerini Hicaz'dan Mısır'a zor atmışlardır. Başlangıçta bunlar arasında yer alan Filozof Rıza Tevfik, daha sonra bu politika arkadaşlarının kin ve hırslarının boylarını çok aştığını ve beceriksizliklerini görünce hemen bunların arasından çekilip Ürdün'e geçmiş, orada kurulmakta olan bir müzede görev alarak sonraki yıllarda politikadan uzak kalmaya çalışmıştır. “ (İlhan Soysal, Yüzellilikler, s.9)

Abdullah Uçman Rıza Tevfik'in şiirini üç döneme ayırır: 1. Gençlik yıllarında yazdığı şiirler 2. II. Meşrutiyetten sonra yazdığı şiirler III. Yurt dışında yazdığı şiirler Gençlik şiirleri daha çok bir arayışın, aşk ve şüphenin şiiridir. İkinci dönem yazdığı şiirlerde tasavvuf ve teslimiyet, hayata ve olaylara hikmetle bakış vardır. Gençlik yıllarının aksine inanmış bir adam portresi göze çarpar.

III. dönem şiirlerinde “gurbet” ayrılık bu duyguların getirdiği karamsarlık, kötümserlik ve özlem duygusu başlıca işlenen temalardandır. Edebiyatımızda mümtaz bir yer edinen “Uçun Kuşlar” şiiri gurbette yazılmıştır. Yirmi yıl süren bir gurbet macerasının edebiyatımıza armağanıdır.

*Uçun kuşlar uçun doğduğum yere
Şimdi dağlarında mor sümbül vardır
Ormanlar koynunda bir serin dere
Dikenler içinde sarı gül vardır*

Halk şiirimizde âşıklar sıra özlemini dile getiren şiirlerinde kuşlardan, özellikle turnalardan, haber sorarlar. Ulaşamadıkları o yerlere giden kuşlara imrenirler. Şair de geleneğinin diliyle kuşlara seslenir. Dağlarında mor sümbüller açan, ormanların koynunda serin dereler akan, dikenler içinde sarı güller biten o diyara, sılaya, adeta selamlar gönderir.

*O çay ağır akar, yorgun mu bilmem
Mehtabı hasta mı, solgun mu bilmem
Yaslı gelin gibi mahzun mu bilmem
Yüce dağ başında siyah tül vardır*

İnsan zamanla unuttur adeta bu anımsama güçlüğünde bir dram sezilir. O çay ağır akar yorgun mu bilmemem. Bu bilmezlikten gelme mısralara ayrı bir tat katar. Yorgun olan şairin yüreğidir. Mehtap hasta, solgundur. Yaslı gelin gibi mahzundur. Yüce dağ başında siyah bir tül vardır. Siyah şairin matemini ifade eder.

*Şairin kötümserliğinin nişanıdır
Orda geçti benim güzel günlerim
O demleri anıp bugün inlerim
Destan-ı ömrümü okur dinlerim
İçimde oralı bir bülbül vardır*

Şairin en güzel günleri orda (vatanında) geçmiştir. Şimdi bu gurbet diyarında o günleri, o demleri anmanın yâd etmenin hüznü içindedir. Ömrünü, hatıralarını anıp acılar çeker. Çünkü bahçesinden, gülünden ayrı bir bülbül gönlünde hep ayrılık şarkıları söyler.

*Uçun kuşlar, uçun burda vefa yok
Öyle akarsular, öyle hava yok
Feryadına karşı aks-i seda yok
Bu yangın yerinde soğuk kül vardır.*

Yine kuşlara seslenen şair gurbet diyarında vefa olmadığını, çöllerde öyle akarsuların ılgıt ılgıt esen rüzgârların olmadığını söyler. Asıl şairi bedbin eden acılara gark eden yalnızlıktır. Feryadına bir aks- seda yoktur. Bunlar elbette dostlardır.

*Hey Rıza, kederin başından aşkın
Bitip tükenmiyor elem-i aşkın
Sende -derya gibi- daima taşkın
Daima çalkanır bir gönül vardır*

Şair kendine seslenir, kendini karşısına alır. Kederinin başından aşkın olduğunu aşkın elemelerinin hiç bitmediğini bu dertlerini asıl sebebinin için derya gibi taşkın olan gönül olduğunu vurgular.

*“Nolurdu alnından öpüp her seher
Saçını ben çözüp ben bağlasaydım.”*

Yukarıdaki mısralarda da görüldüğü gibi güçlü lirik mısralar ardında bırakan Rıza Tevfik, önemli bir şairdir. Şiirimizde daha çok âşık tarzı ile anılacaktır. Şair her zaman filozofluğunu ön planda tutsa da felsefecilere göre bir filozofta olması gereken özellikler kendisinde bulunmamaktadır. Sadece felsefenin memlekette sevilmesinde katkısı olmuş biri olarak anılacaktır. Devlet adamlığı da başarısızlıkla bitmiştir. Kendisini fazla önemsemediği şairliği ile edebiyatımızda her zaman saygın bir yer edinmiştir.

KARACAOĞLAN'DA DİL

Halil ATILGAN

Dil insanların anlaşmasında vasıta, kendi ölçüleri içinde yaşayan, gelişen canlı bir varlık, milletin ortak malı, toplumların kaynaşmasına vesile olan önemli bir kurumdur. İnsanların anlaşmasına aracılık eden, sosyal aktiviteyi sağlayan, hayatımızın her safhasında duyduğumuz önemli bir ihtiyaçtır. Anlaşmanın ise en değerli organıdır. Çarşıda, pazarda, okulda, otobüste, arabada, iş yerinde, alış verişte, pazarlık yapmada onunla beraber oluruz. O doğduğumuz günden itibaren bizi karşılayan, hayatımızın da parçası olan bir canlıdır. Dil insan benliğinin ayrılmayan önemli parçalarından biridir. İnsan duygu ve düşüncesini, aşkını gurbetini, sevgilisine sitemini, başından geçen olayları, yüreğine sığmayan duygularını ancak dille anlatır, aktarır. “Dil ile düşünce iç içedir. Dilin gelişmesi düşünceye, düşüncenin gelişmesi de dile bağlıdır. Dil: insanın düşünmesini sağlayan sosyal ve milli bir varlıktır. Doğrudan milleti ilgilendirir. Toplumların düşünce hazinesinin temelidir. Milletleri ayakta tutan, birbirine bağlanmasını sağlayan, sosyal hayatı düzenleyen ve devam ettiren bir hazinedir”.

Ünlü düşünür Konfüçyüs’e sorarlar.

-Devlette sizi yetkili kılsalar önce işe nereden başlarsınız?

-Dilden başlarım.

-Pekiye ekonomi, yol, yeni yatırımlar yok mu?

-Dili olmayan bir devletin yolu da olmaz, ekonomisi de olmaz cevabını verir.

Evet dili olmayan devletin yolu da olmaz belki de olmaz. İşte bunu yıllar önce tespit eden ünlü ozan Karacaoğlan da Konfüçyüs gibi düşünmüş. Onun için de dil konusunda olanca hassasiyeti göstermiştir.

Karacaoğlan hayranı Sıtkı Soylu Adana Valiliği ile Çukurova Üniversitesinin müştereken düzenlediği II. Karacaoğlan ve Halk Kültürü Bilgi Şöleninde sunduğu (20-24 Kasım 1991) Karacaoğlan Şiirlerinin Etkinlik ve Kalıcılığının Sırları adlı bildirisinde onun dil konusundaki hassasiyetini şöyle dile getirmiş. “Toros’ların doğusunda, batısında, İç Anadolu’dan Akdeniz sahillerini kucaklayan geniş bir alanda yaşayan aşiret, Yörük Türkmen Boylarının kendi kültür yapıları içinde özümseyerek geliştirdiği dilin bütün özelliklerini Karacaoğlan şiirlerinde bulmak mümkündür. Güney bölgemizde yaşayan aşiretlerin köylü ve Yörüklerin Karacaoğlan’ı böylesine sahiplenmesinin önemli nedenlerinden birisi işte bu dil özelliğinden kaynaklanır. Ve bundan dolayıdır ki Karacaoğlan’ın şiirlerinin hemen tamamı halk belleğinden bu günlere ulaşmıştır. Kendi dilini, deyişini, heyecanını böylesine ustalıkla yoğuran şaire Anadolu halkı şiirleriyle birlikte bağrına basmış onda kendisini bulmuş ve Karacaoğlan’la Çukurova, Toroslar, Gâvur dağları adeta bir bütün olmuş ve özdeşleşmiştir” demektedir.

Karacaoğlan, şiirlerinin kaynağını doğup büyüdüğü göçebe toplumun geleneklerinden, içinde yaşadığı, yurt edindiği doğadan alır. Çukurova, Toroslar ve Gâvur Dağları’nda yaşayan Türkmen aşiretlerinin yaşayış, duyuş ve düşünüş özellikleri onun kişiliği ile birleşerek âşık edebiyatına yeni bir söyleyiş getirmiştir. Onun önemli bir özelliği de bir halk şiiri türü olan mâni karakterli şiirler söylemiş olmasıdır. Koşmalar, semailer, varsağılar, türküler şiirleri arasında önemli bir yer tutar. Dizelerinin hemen hepsinde açık, anlaşılır, içli, özlü bir söyleyiş birliği mevcuttur. Tüm türler arı ve duru Türkçe ile süslüdür. Karacaoğlan’ın 1920’den bugüne yazılı kaynaklara geçmiş şiir sayısı beş yüzün üzerindedir.

Karacaoğlan’ın dil, ölçü ve söyleyiş bakımından farklılık arz etmesi, Divan Edebiyatının etkisinden uzak kalması, şiirlerini birlikte yaşadığı insanların günlük konuşma diliyle yazmış olması önemli özelliklerindendir. Dizelerinde Arapça Farsça sözcüklerin sayısı oldukça azdır. Dörtlüklerinde yöresel sözcükler (Çukurova, Toroslar, Gâvur Dağları) yoğun bir biçimde karşımıza çıkar. İncelendiğinde içimizden birinin konuştuğu sanılır. O halkın ve yöresinin dilini en iyi kullanan ustalardan biridir. Şiirde dil denince benim aklıma Karacaoğlan gelir. Dörtlüklerinde kullandığı sözcükleriyle Toroslar’da, Gâvur Dağları’nda, Çukurova’da koyak koyak dolaştırır bizleri. Çünkü o ananın, atamın dilini kullanmıştır. Kullandığı dil ve şiirlerindeki akıcılık ise günümüze ulaşmasını sağlayan önemli bir etken olmuştur. Çünkü halk kendi gibi olanın peşinden gider. Kendi gibi konuşanı tasvip eder. İşte Karacaoğlan bu özelliği en iyi uygulayan ustalardandır. Şimdi onun dizelerinden seçtiğim bazı sözcüklere bir göz atalım.

Göbelek : Mantar

Seyirtmek : Koşmak

İkrar	: Söz vermek
Keleş	: Güzel
Annaç	: Karşı
Annacım	: Karşım
Zıbın	: Kadınların giydiği üç etek ya da uzun elbise
Hamaylı	: Muska
Daylak	: Tülü devenin erkeği-dişi deveye de daylak deniliyor
Püren	: İğne yapraklı bir maki türüdür.
Cahal	: Cahil
Zibillik	: Havan dışkılarının döküldüğü yer, küllük.
Essah	: Gerçek
Yunmak	: Yıkanmak
Söbü	: Daire, elips
Göynek	: İç gömlek
Yolak	: Patika, dağ yolu
Turaç	: Daha çok sulak yerlerde yaşayan bir av kuşu
Oflaz	: Güzel, becerikli
Kavil yeri	: Buluşma yeri
Yağlık	: Başörtüsü
Uz	: Sessiz, yavaş
Topak	: Yuvarlak-Daire
Tor	: Acemi
Yeğin	: İştahlı, hızlı, şiddetli
Şahbaz	: Becerikli, çabuk
Köşek	: Bir yaşında deve yavrusu
Kuşluk tavı	: Kuşluk vaktine yakın
Yuka	: Derin olmayan
Emmi	: Amca
Devinmek	: Kaşınmak
Cırnak	: Tırnak
Çapıt	: Bez
Baz	: Şahinin dişisi

Bu sözcükleri Toros Dağlı, Çukurovalı ve Gâvur Dağlı olanların bilmediği düşünülemez. Çünkü bu dil yöre insanın dilidir, ananın dili, babamın dilidir. Yöre insanı bu sözcüklerin geçtiği dizelerin anlamını sözlük kullanmadan çözümler. “İlk akşamdan vardım kavil yerine” dizesiyle başlayan koşması bahsettiğimiz özellikleri bünyesinde barındıran güzel bir örnektir.

*“İlk akşamdan vardım kavil yerine
Öne gördüm kömür gözlüm gelmemiş
Bilmem gaflet bastı yattı uyudu
Bilmem o yar bize küstü gelmedi*

*Benim yârim gide gide donandı
İkrar verdi cahil gönlüm inandı
Ayda geldi orta yeri dolandı
Seherin yelleri esti gelmedi*

*Unuttu mu ahtı amanı netti
Başın alıp gayri diyara gitti
Benim mecbur olduğum fark etti
Zalim garaz etti kaçtı gelmedi*

*Karacaoğlan derki devranım döndü
Gönlüm yücedeydi engine indi
Seherin yelleri şafağın bendi
Hani usul boylu sunam gelmedi”*

Örnek olarak verdiğimiz Karacaoğlan'ın bu koşmasında anlaşılmayan bir sözcük gösteriniz. Bulamazsınız. Çünkü Yok. İşte bu dil Karacaoğlan dilidir. Bu dil Toroslar'da Çukurova'da, Gavur Dağları'nda kullanılan dildir. *Teneşir, yuma, yunmak, yumak* sözcükleri de Çukurova'da yoğun olarak karşımıza çıkar. Yöre halkı yıkadım demez. Yudum der. Yıkamak anlamındadır. Bulaşık yumak, çamaşır yumak yıkamak anlamında kullanılır. Teneşir ise ölünün yıkanacağı tahtadan yapılmış küçük tahttır. Cenaze teneşir tahtasında yunur. Yani yıkanır. Bu sözcük de Çukurova'ya hasır.

*“Gözüm kaldı şu kaplanın postunda
Azrail de can almanın kastında
Döne döne teneşirin üstünde
Yunmayınca gönül yardan ayrılmaz.”*

Bu dörtlük de bizlerle özdeşleşen, demek istediğini arı duru Türkçe ile anlatan bir yapıya sahiptir. Ustaların ustası bu dörtlükte “teneşir” sözcüğüne müthiş bir anlam yüklemiştir.

Şimdi de Divan Şairlerimizden Harputlu Hayri'nin hüseyini makamında bestelenmiş “*Nolaydı yar nolaydı / Yar bâde dolduraydı / Bu garip gönlüm için / kanun icat olaydı*” uydurmalarıyla günümüze ulaşan ünlü şiirine bir göz atalım. Şiir aslı şöyle:

*“Sinemde bir tutuşmuş yanmış ocağ olaydı
Zülfün karalığında bezme چراغ olaydı*

*Meyhaneler kapısı bahtım gibi kapansın
Rindâne bâde içmek sensiz yasağ olaydı*

*Deşt-i cünûn içinde gezmezdi böyle gönlüm
Giysûların kemendi boynum da bağ olaydı.*

*Terk-i cünûn ederdi Leylâ gamıyla mecnûn
Bir gün yüzün göreydi âlemde sağ olaydı*

*Gülşen-serây-i hüsnün bir âh ile yıkardım
Kanun-ı aşk içinde cüz'i mesâğ olaydı*

*Efsaneler yazardım sevdâ-yı aşka dâir
Gamdan dilimde Hayrî hâl-i ferâğ olaydı”*

Harputlu Hayri'nin bu nefis şiirinin bazı dizelerini anlamak, yorumlamak için Farsça ve Arapça bilmek, ya da sözlük kullanarak çözümlmek gerekir. Ama Karacaoğlan böylemi? Elbette değil.

O şiirlerinde mümkün olduğu kadar Arapça Farsça sözcük kullanmaktan kaçır, halkın anlayacağı dili kullanmayı tercih eder. O, halkın dilini çok iyi kullandığı gibi yörede kullanılan deyimlerle, özdeyişlerle ve benzetmelerle şiirinde kendine özgü bir dünya yaratır. Sözcüklerin birçoğunu halk dilinde yaşayan biçimiyle dile getirir. Bu da onun şiirine ayrı bir renk, ayrı bir lezzet katar. İşte Karacaoğlan'ı aziz kılan da budur.

Yavukluları onun şiirlerinde adlarıyla dile gelir: Elif, Anşa, Zeynep, Hürü, Döndü, Döne, Esmâ, Emine, Hatice... Ustanın şiirlerinde başka bir anlam kazanır. Usta şiirlerini bu güzellere pınar başında su doldururken, helkeleri omzunda suya giderken, ıstar dokurken, ya da kirmen eğirirken söylemiştir. Şiirlerinde dile gelen isimleri Karacaoğlan da Çukurovalı gibi söyler. Çukurovalı Huriye hürü, Ayşe'ye de Anşa der. Karacaoğlan da Huriye Hürü, Ayşe'ye de Anşa demiştir.

Gönlü bir güzel ile eğlenmez, bir kişiye bağlanmaz. Erotik öğeler, şiirine sevmek ve sevişmek olgusuyla yansır. O bu olguyu sade bir dille ifade eder. Müstehcenlik onun dilinde bayağılaşmaz. Erotik öğeler bile bir başka güzellik arz eder. Kanlı-canlı sevgili, cinsellik motifleriyle daha da belirginleşir, şiirine etkileyici bir biçimde yansır. İşte onlardan birkaç örnek:

*“Ak memenden emdiceğim azıktır
Tarama zülfünü gönlüm bozuktur
Öksüzüm garibim bana yazıktır
Destursuz yanına varamıyorum”*

*“Karacaoğlan der ki gel görüşelim
Şöyle bir tenhada gel buluşalım
Kaldır nikabını bir öpüşelim
Dudak zahmet çekip dil incinmesin”*

Dörtlüklerindeki erotik öğeler açık ve nettir. Bu dizeler onun dilinde güzelleşir o olduğu içinde meşruluk kazanır. Çünkü o, bu konuda rüştünü ispat etmiş, dediğini hoş karşılayacak bir güzellik temeli atmıştır. Başka biri söylese af edilmez ama o söyleyince hiç yadırganmaz. Onun söylemesi doğal karşılanır.

İçindeki fırtınaları hiç çekinmeden dile getirmiş olması, hiçbir halk ozanının diyemeyeceğini demesi yadırganmaz. Çünkü herkes onun hamurunun sevgiyle yoğrulduğunu çok iyi bilir. Tanrı kavramı ve din anlayışı şiirinde önemlice bir yer tutmasa bile, bu konudaki yaklaşımıyla da kendi şiir geleneğine yine değişik bir bakış açısı getirmiş ve sonraki kuşaklar üzerinde etkileyici ve yönlendirici olmuştur.

Ama ne yazık ki, zaman devri tersine döndürdü. İleri gidilecek yerde geriye gittik. Az gittik uz gittik. Bu gidiş Karacaoğlan'ı bilmeyeni türkücü, Yunus Emre'yi tanımayanı söz yazarı yaptı. Türeyen söz yazarı ve türkücüler Yunus'u ve Karacaoğlan'ı tanımayanları peşinden sürükledi götürdü. Piyasa onlarla doldu taşı. Onların sayesinde söz ve beste enflasyonu başladı.

Özellikle Ankara ve civarında yaşayanlar adlarının önüne Ankaralı sözcüğünü getirerek biri beş yapmaya çalıştı. Ankara oyun havalarına ve türkülerine monte edilen iğrenç sözlerle yapılan ne idiği belirsiz müzikler her gün piyasaya sürüldü. Onların sayesinde gerçek Ankaralılar Ankaralı olmaktan utanç duymaya başladı. Tabir yerindeyse Ankaralı “*Malıyla malamat oldu*”, “*Kıl oldum abi / Kul oldum abi / Çul oldu abi*” ile başlayan müzik piyasası “*Çalkala / Sok çıkar*”la devam etti. Bu yapılan ahlak dışı çalışmalara üstelik hiç kimse dur demedi. Demeyince “*Ortalık da kel Halil'in bağına döndü*”. Okunan o tür parçalar söyleyenin ününe ün kattı. Ününe ün katan işte o parçanın sözleri... Özür dileyerek yayımlıyorum.

*“Yapma abi etme abi
Biz keriz değiliz abi
Varsa enayi keriz
Hep beraber bizde yeriz*

*Sok sok çıkar sok çıkar
Elini cebine sok çıkar
Dolarla yumoşla uğraşma*

*Ytl'yi itl'yi sok çıkar
Hepsini birden sok çıkar
Sok sok sok sok sok çıkar
Olmayan cepten ne çıkar*

*Ağaç üstünde ceviz
Kırarsan bizde yeriz
Bu ceviz başka ceviz
Yemeyenler enayi keriz”*

Siz eğitiminizle böyle demenin ahlak dışı olduğunu öğretemezseniz, şiirimize, edebiyatımıza yarar sağlamayacağı fikrini vermezseniz, Karacaoğlan'ın şiirlerindeki estetiği, halk dilini güzel kullandığını, Pir Sultan'ı, Ercişli Emrah'ı, Kerem ile Aslı'yı, Köroğlu'nu öğretmezseniz, kişiler bildiğini okuyacak. Karacaoğlan'dan bir dörtlük söyleyemeyen zati muhteremler kendilerini söz yazarı-müzisyen ilân edecek. Bestekâr ve söz yazarı sıfatıyla kart bastırarak. Piyasa da bunlara söz ve beste siparişi verecek, sonuçta da adını anmaktan imtina ettiğimiz ne idüğü belirsiz müzikler ortaya çıkacaktır. Sonra da “*Kıl oldum abi / Kul oldum abi / Çul oldum*” diyenlerin sayısı gün be gün artacak, bu acı gerçeği bizlere de yaşatacaklardır. Bizlere bu acı gerçeği yaşatanlara Karacaoğlan'ın aşağıdaki dörtlükleriyle mukabele etmek istiyorum.

*“Ben seni seviyom can ile candan
İnsan kemlik görmez sevdiği yardan
Canım esirgemem billahi sende
Götür sat pazara kölem var deyi”*

*“Bilmem hayal gibi bilmem düş gibi
Geldi geçti boran gibi kış gibi
Şahin cırnağına düşmüş kuş gibi
Yoluk yoluk yoldu dert beni”*

Efendim piyasadaki sözleri inceleyin, *“kıl oldum ağabey, çul oldum”* ağabey diyenlere bir kulak verin sonra da Karacaoğlu’nın yukarıdaki dörtlüklerini okuyun. Dikkat buyurun mukayese edin demiyorum. Çünkü Karacaoğlu’nın o dörtlüklerini böyle uyduruk sözlerle mukayese dahi edilmesine gönlüm rıza göstermez. Çünkü Karacaoğlu dörtlüklerinin üstüne kara bulut gibi çökmüş, müthiş bir anlam yüklemiştir. Dörtlüklerin ifade ettiği anlamı hangi kâğıda kaleme sığdırabiliriz, ifade ettiği anlamı nasıl açıklarsınız. Bu nefis dizeler işte onun garip gönlünün ifadesidir. O gönül, şahin cırnağına düşen kuşun yoluk yoluk yolunmasıyla, dertlerin yoluk yoluk yolmasını özdeşleştirmiştir.

Karacaoğlu dizelerindeki estetiği halkından, halkın türkülerinden almıştır. Şimdi herkesçe bilinen ve de şimdiye kadar can kulağıyla dinlenmeyen, bu ne demek istiyor diye düşünülmeyen iki mani sözcüğünü sizlerle paylaşmak istiyorum... İşte birinci mâni:

*“Mendili işle yolla
İşle gümüşle yolla
İçine üç elma koy
Birini dişle yolla”*

Efendim gönderilen elmanın birinin dişlenip yollanması ne demektir. Bu ne kadar nezih bir anlatımdır. Elmanın birinin dişlenerek yollanması tüm kötülüklerden arınmış duyguların bir ifadesidir. Hiç kötülük yoktur. Bu güzelliği istediğiniz kadar anlatın. Anlata anlata bitiremezsiniz. Tıpkı Karacaoğlu’nın dizeleri gibi.

Şimdi de ikinci maniye bir göz atalım:

*“A benim bahtı yârim
Gönlümün tahtı yârim
Yüzünde göz izi var
Sana kim baktı yârim”*

Dörtlüğündeki anlam yükünü nasıl anlatır, nasıl ifade eder hangi yazıyla, hangi kalemle yazar, nereye sığdırabilirsiniz. “Yüzünde göz izinin olması” ne muhteşem bir deyiştir. Tek kelimeyle müthiş. Tertemiz arı ve duru düşüncelerin gönlünde kaynamasıdır. O, basit gibi gördüğümüz mânilerimizin özelliklerini güzelliklerini bilen, şiirlerinde dile getiren bir ustadır. İşte Karacaoğlu’nı Karacaoğlu yapan özellikte buradadır. Bu sırta ne denilir... Dense dense büyük usta denilir.

O büyük ustayı anlamak için halkın dilini, telini, gönlünü çok iyi bilmek gerekir. Karacaoğlu demek dil demektir, sevgi demektir, beraberlik demektir. O zaman Karacaoğlu sevgisi etrafında birleşelim. Bir olalım. İri olalım. Diri olalım...

KAYNAKÇA

- Halil Atılğan, Çukurova’da Karacaoğlu çığırması, *Anayurttan Ata Yurda Türk Dünyası* S. 7, s. 69, Şubat 1995.
Halil Atılğan, Çukurova Türküleri (1) Adana Valiliği Yayınları Burcu Ofset Ankara 1998.
Halil Atılğan, Karacaoğlu’da Dil, *Turunç Dergisi* S. 2, s. 47, Mayıs Haziran 2010.
Prof. Dr. Saim Sakaoğlu, Karacaoğlu, Akçağ Yayınları Ankara 2004.
Mustafa Necati Karaer, Karacaoğlu Tercüman Yayınları İstanbul 1992.
Müjgan Cumbur, Karacaoğlu, Çağrı Yayınları İstanbul 2008.
Tahir Kutsi Makal, Karacaoğlu, Toker Yayınları İstanbul 1998.

TASAVVUFLA FELSEFE SARKACINDA BİR HECE ŞAİRİ RIZA TEVFİK BÖLÜKBAŞI

Talat ÜLKER

*Feylesof Rıza'yım dinsiz anlama,
Dini ben öğrettim kendi babama,
Her ipte oynadım cambazım amma,
Sırat köprüsünü geçemem hocam.*

Yenileşme, batılılaşma, millileşme fikir ve çabalarının Tanzimat'la başladığı kabul edilir. Milliyetçilik ve sosyal cemiyetçilik fikirleriyle beslenen dönemin fikri ve edebi faaliyetleri, bir taraftan İslam'ı, kültürel değerler içinde önemli bir öge olarak görmeyi diğer taraftan da milli tarihin mükteşebatı içinde yer alan malzemeyi modern yöntemlerle yeniden değerlendirmeyi içerir. Bu algılar zamanla tarih ve kültür araştırmalarının üzerine bina edilen, yenilgi psikolojisiyle maziye sığınma olgusuyla hızla topluma sirayet eden “Türklük Bilinci”ni şekillendirdi.

Bu bilincin hikâyeye, şiire geçmesi için şair ve yazarların en kısa yoldan milli ölçüye, milli meselelere, Türk tarihine, efsanesine, masalına, ananesine yönelmeleri gerekti. Bu çerçevede başlayan milli romantizm, “kültür ve sanatta ürünlerinde, dile bağlı yazılı kültürün yeniden biçimlendirilmesinde, vatan ve coğrafya algısında yepyeni yaklaşımlar ortaya konulmaya başlandı. Şiir yazmaya aruzla başlayan şairler, Ziya Gökalp'in fikirleri doğrultusunda, özellikle Mehmet Emin, Ömer Seyfettin ve Rıza Tevfik gibi öncü şair ve yazarların etkisiyle hece ölçüsünü ve konuşulan Türkçeyi kullanarak millî ve mahallî değerlerle örülü şiirler yazdılar. Bunların içinde şairane söyleyişlerle kalıcı izler bırakabilen ilk büyük hece şiiri Rıza Tevfik'tir:

*Hastayım, yalnızın, seni yanımda
Sanıp da bahtiyâr ölmek isterim.
Mahmûr ı hulyâyım; câm ı lebinden
Kanıp da bahtiyâr ölmek isterim.*

*Bir olmaz emelin düştüm peşine
Vuruldum hüsnünün şen güneşine
Elâ gözlerinin aşk ateşine
Yanıp da bahtiyâr ölmek isterim.*

*Tâliin kahrı var her hevesimde,
Boğulmuş figanlar titrer sesimde,
O nazlı ismini son nefesimde
Anıp da bahtiyâr ölmek isterim.*

Rıza Tevfik'in çocukluğu ve gençliği tekke ve saz şiiri geleneğinin canlı bir şekilde yaşandığı ortamlarda geçti. Tekke şiirini bu muhitlerde tanıma fırsatını bulan Rıza Tevfik, bir süre, yeni Türk şiiri vadisinde, Abdülhak Hamid'in, Tevfik Fikret'in tesirinde şiirler yazdıktan sonra 1905'ten itibaren hece vezniyle ve halk şiiri nazım şekilleriyle şiirler yazmaya başladı. Halk şiirinin teknik özelliklerini başarıyla kullanan, tasavvufi düşüncüyü hem düşünce hem de ifade açısından ustalıkla içselleştiren Rıza Tevfik, çok başarılı nefesler, divanlar, koşmalar yazdı. Rıza Tevfik'in şiirleri, hece veznine, koşma ve nefes gibi halk şiiri nazım türlerine ilginin artmasını sağlamış, heceyle şiir yazma cereyanına yeni bir hız vermiştir. Nefeslerinde Batı felsefesiyle İslam tasavvufu arasında bocalayan bir arayış sezilse de koşmaları şiirimizin geleneği ihya eden en başarılı örnekleri arasında yer alır:

*Güzelim afetsin lakin ben sana
Divane olsam da âşık olmazdım.
Pek açık söylersem darılma bana
Âşık olsam bile sadık olmazdım.*

*Sen gibi şahbazlar semiz kaz arar.
Bilirim çok alık âşıkların var.
Ben bu koleksiyona girsem de naçar
Onların birine faik olmazdım.*

*Ben de senin gibi çapkınım biraz
İki cambaz aynı ipte oynamaz
Beni sevsen bile sen ey işvebaz
Ben o muhabbete layık olmazdım.*

Rıza Tevfik, sadece koşma ve nefesleri devam ettirmenin yolunu açmamış, Halk Edebiyatındaki herhangi bir türün şair ve yazarlar tarafından ele alınıp devam ettirilmesi çılgırını da açmıştır. Bu açıdan bakıldığında Rıza Tevfik'in nefesleri, Orhan Seyfi'nin manileri, Faruk Nafiz'in destanları kadar edebiyatımızda geleneğin ihya ve inşası davasına hizmet etmiştir. Rıza Tevfik'in şiiri, hece ile yazan birçok şairden farklı olarak halk edebiyatında bazı şiir türlerinin tesirinde kalmaktan çok öteye geçmiş o türleri temsil eder hale gelmiştir. Rıza Tevfik'in açtığı çılgır, geleneğe, kendi şahsiyetini, zevkini, birikimini de ilâve ederek onu devam ettirmedi:

*Hârâbat ehliyiz; bu bir âlemdir!
Şevk ile onda dem sürenlerdeniz,
Hesap sorma bizden; biz hayli demdir,
Defter-i a'mâli dürenlerdeniz!*

Şiirimizin; divan, saz ve tekke şiiri şeklinde tasnif edilmesi; Türk şiirinde tasavvufun sadece tekke şiirine ait bir tema olduğuna dair yanlış bir izlenimin yaygınlaşmasına sebep olmuştur. Oysaki Batı tesirinde yeni bir evreye girinceye kadar Türk şiirinin tematik ana omurgasını tasavvuf oluşturmıştır. Mizacı ve hayatı bakımından tasavvufi anlayışa uzak olan şairlerin dahi şiirlerinde bu derunî temanın yansımalarını görmek mümkündür. Bunlardan biri de Rıza Tevfik'tir. Onun şiiri, başlangıcından itibaren felsefi ve mistik içeriği birlikte taşır. Onun şiirlerinde tasavvuf, metafizik ürperti ve endişeden daha çok mutlak hakikati arayış olgusuyla kendini gösterir. “Secde”, “Balaban Dağları”, “İssız Geceler” gibi şiirler, şairin hakikat arayışını yansımalarıyla vücut bulmuş eserlerdir. Şairin hakikat arayışı şüpheyi ve bilinemezliği geleneksel tasavvufi söylemle birleştirmesi şeklinde açığa çıkar. Rıza Tevfik'in Meşrutiyet'ten sonra yazdığı şiirlerini ihtiva eden *Serab-ı Ömrüm*'ün beşinci bölümünde yer alan nefesler, üslup itibarıyla tekke ve saz şairlerinin eserlerine benzese de özde farklıdır:

*Allah eve girmez sırr-ı mutlaktır,
Dört duvara secde kılan ahmaktır,
Hacc etmeden maksad gönül yapmaktır,
Sen de be hey nâdân gönül yapsana!*

Rıza Tevfik, tasavvufi kavramları çok yoğun olarak uğraştığı felsefi terimlerle karıştırır ve ortaya kendisine özgü bir söyleyiş çıkarır. Tasavvufa Batı felsefesinin penceresinden bakması bu dünya görüşüne ve mistik dünyaya ait kavramları gelenekten çok farklı anlamasına sebep olmuştur. Bu öyle farklı ve gelenekten o denli kopuk bir algıdır ki şairin; Tevfik Fikret'in, *Tarih-i Kadim*'ini tasavvufa göre yorumlamasını bile mümkün kılar. Tasavvufu, mistisizmle eşitleme Rıza Tevfik'in Batı düşüncesinde tasavvufu, tasavvufta Batı felsefesini bulmasına sebep olur. Rıza Tevfik'in şiirindeki tasavvuf, Batı felsefesi kaynaklı, geleneğe sadece şeklen bağlı ve son derece öznel bir yaklaşımdır. Böyle bakıldığında *Serab-ı Ömrüm*'ün bir bölümünü oluşturan “Nefesler” de, Rıza Tevfik'in Batı felsefesinden beslenmiş şahsi hal ve düşüncesinin, şeklen tasavvuf lisanıyla ifade edilmesi olarak değerlendirilebilir. Şairin tasavvufi meşrepler arasından Bektaşiliği tercih etmiş olması Batı felsefesinin bir gerçeğe bağlanamamış zihni karışıklığını en kolay bu yapı içerisine taşıyabilecek olmasındandır belki de. Bektaşî nefeslerinde görülen dinin zahiriyle ilgili serbest tutum, Rıza Tevfik'in şiirinde sadece zahire ait olmaktan çıkar batına da sirayet eder.

*Çöllerde dolaşıp seraba bakma!
Allah Allah! deyip sehâba bakma!
Tâlib-i hak isen kitâba bakma!
Okumak bilersen Kur'ân sendedir!*

Rıza Tevfik sadece şiirleriyle değil, araştırmaları, derlemeleri, makaleleri ve polemikleriyle aydınların dikkatini Halk Edebiyatı üzerine çekmiştir. Halk şiiri vadisinde yeni ve duru bir edebi gelenek başlatılmasında oldukça etkili olmuştur. Heceyle yazan şairlerin içinde mistik yanı ve dil kullanma becerisi bakımından en başarılılarından biri olan şair, koşmalarında, divanlarında, nefeslerinde gelenekte olduğu gibi 6+5 duraklı 11'li hece ölçüsünü kullanmıştır. 7'li ve 8'li ölçüleri birkaç şiirde kullanan şairin birkaç şiirinde de Mehmed Emin'in tesirinde kalarak 15'li hece vezni kullandığını görürüz. Gelenekle ilişkisini tesirden daha çok temsil bağlamında kuran Rıza Tevfik, yazdığı koşma, divan ve nefeslerde sadece ölçü ve kafiye şeması bakımından geleneği temsille yetinmemiş son dördlüklerde tapşırma (mahlas) kullanarak geleneği ihya çabasını ortaya koymuştur.

Onun nefeslerinde Bektaşî geleneğini hem dini yorumlama tarzı hem de üslubu olarak etkin bir biçimde görebilmekteyiz. Divan ve koşma diye ayırdığı şiirlerde aslında tek fark dördlük sayısıdır. Koşmalarını üç dördlük, divan adını verdiği koşmalarını ise dörtten fazla dördlükten meydana gelmiş olmasıdır. Rıza Tevfik, dil ve üslup bakımından Servet-i Fünûn söyleyişiyle Tekke şairlerinin ifade tarzını birleştirmiştir. Şekil olarak Tekke şiirine bağlı olan “Nefesler” de, içerik Batı felsefesiyle yorumlanmış bir tasavvuf algısı olarak dikkat çeker. Koşma ve nefeslerin dili, devrin edebî dili ile saz şairlerinin dili arasında gider gelir.

*Yürü hey bi-vefa hercayı güzel!
Gönlüm o sevdadan vazgeldi geçti,
Soldu açılmadan gonca-i emel
Sonbahara erdik, yaz geldi geçti!*

Rıza Tevfik 'in halk şiirine en fazla yaklaştığı şiirleri, “Nefes”lerdir. Bu şiirlerindeki imajlar umumiyetle tekke şiirinden alınmış gibi gözükse de içerik açısından Batı felsefesi daha bakındır. Söyleyiş itibarıyla Yunus'u hatırlatan mısraların içeriğinde bile batı felsefesini daha baskın olarak görürüz. “Gir gönül şehrine, dolaş bir kere” dizesinde gördüğümüz imaj Yunus'u çağrıştırırsa da birçok geleneksel söyleyişli şiirinde oldukça şahsî, yeni, karmaşık imajlara yer verdiği şiirleri de vardır.

*Söyle ey gençliğin tâc-ı gururu.
Nedendir ruhumun gizli sürürü?
Kumral saçlarının hande-i nuru
Mehtâb-ı hüsnünde hâle mi nedir?*

Rıza Tevfik, Türk düşünce tarihinde İslam tasavvufunu Batı felsefesi ve mistisizmiyle uzlaştırmaya çalışmış, pek çok çetrefil meseleye bir açıklama getirmeye uğraşmış önemli bir düşünürdür. Döneminde Filibeli Ahmed Hilmi, İsmail Fenni, Baha Tevfik, Celal Nuri, Dr. Abdullah Cevdet gibi Osmanlı entelektüel hayatının etkili ve ilginç simalarından biridir. Bir düşünür olmanın yanı sıra etkili bir muhalif, başarısız bir politikacı ve fikren ve bedenen sürgünler yaşamış güçlü bir şairdir. Sevr Anlaşması'nı imzaladığı ve Milli Mücadele aleyhine çabaladığı için ‘Yüzellilikler’ içinde yer aldı. Uzun yıllar dışarıda (Hicaz, Lübnan, Amerika ve Ürdün’de) yalnız ve sürgün bir entelektüel olarak yaşadı. Bu sürgün şair, sürgünde tattığı vatan hasretini heceyle yazdığı birçok şiire yansıttı:

*Uçun kuşlar uçun! Burda vefa yok!
Öyle akar sular, öyle hava yok!
Feryadıma karşı aks-i sedâ yok!
Bu yangın yerinde soğuk kül vardır*

1939'da yurda döndü. Servet-i Fünuncularla çağdaş olan şair önce aruz, sonra heceyle şiirler yazdı. Âşık ve Tekke şiiri geleneğinden yararlandı. Felsefeye ilgisi, eğitim sistemimizde felsefenin yer alması çabaları, Darülfünûn'da felsefe hocalığı yapması nedeniyle "Feylesof Rıza" olarak anıldı.

YÜREĞİNDE KUŞ UÇURAN FİLOZOF

Osman AKTAŞ

Yıl 1983, Erzurum Cumhuriyet Lisesi, 6 Edebiyat A sınıfı, ders edebiyat, öğretmen Şahin bey hece şiirinin başarılı ismi Mehmet Akif Ersoy’u anlatmakta...

“Arkadaşlar, Mehmet Akif çok sevdiği arkadaşı Neyzen Tevfik’i içkiyi bırakması için hayli zorlamış. Neyzen Tevfik de Mehmet Akif’i kıramadığından içki içmeyeceğine dair Akif’e söz vermiş. Aradan bir zaman geçmiş Neyzen Tevfik’i Akif artık göremiyor, her yerde arıyor, ama kime sorsa “Az önce buradaydı, ayrıldı” yanıtını alıyormuş.

Akif Neyzen Tevfik’in kendisinden kaçtığı kanaatine iyice emin olmuş. Bir gün Neyzen Tevfik’in kendisinden saklanarak koşar adım gittiğini görmüş. Farklı bir yoldan dolaşan Akif, Neyzen Tevfik’in önüne çıkmış.

“Tevfik nereye gidiyordun böyle acele acele?” diye sormuş.

Neyzen de yanıtlamış:

“Rıza Tevfik hastalanmış. Ona geçmiş olsun demeye gidiyordum” demiş.

Akif:

“Koltuğunun altındaki ne?”

Neyzen kızarıp bozarıp:

“Şarap, Rıza Tevfik’e götürüyorum. Eli boş gitmemek için...” demiş.

Akif:

“Bu şaraptan sen de içecek misin?”

Neyzen Tevfik yine utana sıkıla isteksizce:

“Evet” demiş.

Akif:

“Bana içmeyeceğine söz vermiştin. Kendi payını dök, Rıza Tevfik’in payını götür” demiş.

Neyzen Tevfik boynunu bükerek:

“Dostum, benim payım alta kalan kısım. Eğer dökersem Rıza Tevfik’in payını dökmüş olacağım”

Akif gülmüş.

“Tamam, tamam birlikte için” diyerek aldığı sözden vazgeçtiğini bildirip beraberce Rıza Tevfik’i ziyarete gitmişler.

Evet, edebiyat öğretmeni Şahin Bey bu anekdotu aktarıp bitirdi. Bende, 6 Edebiyat A sınıfı öğrencisi olarak Rıza Tevfik merakı böyle başladı.

Kimdi bu Rıza Tevfik? Ne iş yapmış? Neyzen Tevfik’le Mehmet Akif neden bu adamı dost olarak kabul edip, devamlı aramışlar?

İşte o günleri müteakip tarihini tam da hatırlamadığım bir zaman dilimi içinde Ahmet Kaya’dan “Uçun Kuşlar Uçun” şiirinin çağdaş türkü formundaki bestesini dinledim. Rıza Tevfik’i, Ahmet Kaya’yı kendi dünyalarında özledikleri diyarlara götüren bu türkü beni de Tortum Demirciler Köyü’ne götürdü. Her dinlediğimde memleketimin deresinin ark diyeceğimiz bir miktarı da benim çeşmimden süzülerek yeryüzünün sulanmasına katkıda bulundu.

*“Uçun kuşlar uçun doğduğum yere;
Şimdi dağlarında mor sümbül vardır.
Ormanlar koynunda bir serin dere,
Dikenler içinde sarı gül vardır.*

...

*Orda geçti benim güzel günlerim;
O demleri anıp bugün inlerim.
Destan-ı ömrümü okur dinlerim.
İçimde oralı bir bülbül vardır.*

...

*Hey Rıza, kederin başından aşkın,
Bitip tükenmiyor elemi aşkın,
Sende derya gibi daima taşkın,
Daima çalkanır bir gönül vardır.*

Kaç şiir insanı kendi dünyasından kendi dünyasına bu derece fark ettirmeden alıp götürebilir ki beklentilerinin huzur-i hayaline. İşte beni Rıza Tevfik'e bağlayan da bu oldu, filozof, siyasetçi ve bir muallim oluşundan önce. Rıza Tevfik'in gönlümdeki yerinden söz etmek elbette daha iyi olacak, ama ben okuyucuyu sıkmayacağını inandığım bir nispette Rıza Tevfik'in tanıtılmasının da gerekli olduğunu düşünüyorum. 1869 yılında Cist'de (Edirne'nin kazası) doğdu. İstanbul'da bir Musevi okulunda öğretmenlik yapan Mehmet Tevfik Bey oğlunu da aynı okula kaydetti. Rıza Tevfik bu okulda Yahudi İspanyolcası ve Fransızca öğrendi. Annesinin ölümü ve babasının yeni evliliği nedeniyle Gelibolu'da bir Ermeni mektebinde öğrenimine devam etti. Birincilikle bitirdiği okulunu, 1885'te Mektebi Mülkiyeyi Şahane'ye girdi, özellikle edebiyat derslerinde başarılı oldu; ancak üçüncü sınıfta iken babasını kaybetti (1891), arkasından da ihtilalcilikle suçlanarak bazı hocalar ve öğrencilerle birlikte okuldan çıkarıldı. Doktorluk mesleğine ilgi duymadığı hâlde eğitime devam edebilmek için Tıbbiye'ye girdi. Öğrencileri etrafına toplayıp Namık Kemal'in hürriyet şiirlerini okuması; cumhuriyet hakkında konuşmalar yapmaya başlaması bu okuldan da uzaklaştırılmasına sebep oldu ancak Umumi Mektepler Nazırı Mustafa Zeki Paşa'ya yazdığı bir dilekçe sayesinde okula geri dönebildi. Ertesi sene Sirkeci'de bir kahvede hürriyet, adalet ve hükümet şekilleri üzerine yaptığı bir konuşma nedeniyle hapsedildi; bu defa da Zaptiye Nazırı Hüseyin Nazım Paşa'nın aracılığı ile hapisten kurtulup okula dönebildi. Okulu 1897'de bitirip doktor olabildi. Gümrük idaresinde, sonra Cemiyeti Tıbbiyye-i Mülkiye'de, daha sonra Karantina İdaresinde doktor olarak çalıştı. Tıbbiye'nin son sınıfında iken ilk Türk kadın pedagoji öğretmeni Ayşe Sıdika Hanım ile evlenerek 3 kız çocuğu sahibi olan Rıza Tevfik 1903'te çocukları henüz 3, 4 ve 7 yaşlarında iken eşini kaybetti. Ertesi yıl ikinci evliliğini Nazlı Hanım ile yaptı; bu evliliğinden iki oğlu oldu.

O dönemde gizli bir cemiyet olan İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne 1907'de Manyasizade Refik Bey'in ısrarıyla girdi. Ertesi sene Meşrutiyet ilan edildiğinde Rıza Tevfik, Selim Sırrı Bey (Tarcan) ile birlikte İstanbul'da at üstünde dolaşıp nutuklar vererek halkın galeyanını kontrol altına almada başarılı oldu. Devrim günleri boyunca iri cüssesi ile de nam salan Rıza Tevfik, Dersaadet'in en etkili kişileri arasına girdi ve kendisine siyaset yolu açıldı. Genel seçimde Osmanlı parlamentosuna Edirne mebusu olarak girdi.

1910 yılında İttihat ve Terakki Fırkası'nın Meclisi feshetmesi üzerine istifa etti; iki yıl sonra Hürriyet ve İtilaf Fırkası'na girdi. Bu sırada Sultan II. Abdülhamit'ten özür dileyen bir şiir de yazdı. İttihat ve Terakki Fırkası'ndan eski arkadaşları tarafından Sultanahmet'teki cezaevinde bir ay kadar hapsedilen; bir yıl sonra Gümülüne'de seçim propagandası yaparken yine eski partili bir grup tarafından fena hâlde dövülen Rıza Tevfik, ikinci seçimde mebus seçilemeyince siyaseti bir süre için bırakmıştır. Bu dönemde devrin belli başlı gazete ve dergilerinde şiirler, edebiyat ve felsefe ile ilgili makaleler yazdı; ülkenin I. Dünya Savaşı'na sürüklenmesine karşı çıktı. Tiyatro salonları ve kıraathanelerde halka açık verdiği konferanslar ile tanındı.

Vaniköyü'nde Raif Oğan'ın kurduğu Rehberi İttihad-ı Osmâni özel lisesinde Türkiye'de ilk defa felsefe dersleri verdi. Bu dersler önce "*Mebhas-i Marifet (Bilgi Teorisi)*" adıyla taş basma olarak basıldıktan sonra 1914'te "*Felsefe Dersleri-Birinci Kısım*" adıyla yayımlanmıştır. Yakın dostu Tevfik Fikret'in 1915'te ölümünden sonra Arnavutköy Kız Koleji'nde ve Robert Kolej'de Fikret'ten boşalan edebiyat derslerini verdi.

1918'de siyasete yeniden dönerek son Osmanlı kabinesinde Maârif Nâzırı (Eğitim Bakanı) olarak bulundu. Felsefenin eğitim sisteminde yer alması için çabaladı. Aynı yıl Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası'nın büyük üstadı seçilerek burada bir yıl görev yaptı. 1919-1920'de Şura-yı Devlet (Danıştay) Reisliği'ne getirildi.

Aynı tarihlerde Darülfünun'da felsefe ve estetik dersleri verdi. Padişah Vahdettin ve Damat Ferit Paşa'nın ısrar ve baskısı sonucu 1919'da Paris'te toplanan barış konferansına Türkiye temsilcisi olarak katılmak zorunda kaldı. Ertesi yıl ise Sevr Antlaşması'nı imzalayan heyette yer almak zorunda kaldı. Darülfünun'daki öğrencileri onun Sevr'e imza koyan heyette yer almasını büyük tepki ile karşılayıp derslerini boykot ettiler, protesto gösterileri düzenlediler. Darülfünun grevine yol açan gerilimin son damlası Süleyman Nazif ile Hüseyin Daniş arasında Fuzûlî'nin Türklüğü üzerine yapılan tartışma olmuştur. 29 Mart 1922'de yapılan konferansta hakem rolünü üstlenen Rıza Tevfik, Fuzûlî'nin Türk değil, Acem olduğunu iddia etmiş, "*Türk de olsa ne çıkar*" diyerek nutkuna devam etmişti. Ertesi gün Edebiyat Fakültesi öğrencileri bir kararname hazırlayarak Rıza Tevfik, Ali Kemal, Hüseyin Daniş, Cenab Şahabettin ve Marujan Barsamiyan'ın görevlerinden istifa etmelerini istediler. Edebiyat Fakültesi'nde başlayan boykot diğer üç fakülteye de sıçradı. Gelişmeler üzerine üniversite nizamnamesi değiştirilerek hocaların durumu hakkında karar verme yetkisi Darülfünun Divanı'na bırakılmış ve Divan söz konusu hocalara süresiz izin vererek bir anlamda öğrencilerin isteklerini yerine getirmiştir. Rıza Tevfik, kurumdan istifa etti. Aleyhinde oluşan olumsuz hava nedeniyle korkan Rıza Tevfik, Millî Mücadele aleyhtarı Ali Kemal'in linç edilmesi üzerine Mısır'a gitmekte olan bir yük gemisine binerek 8 Kasım 1922'de ülkeyi terk etti.

Türkiye'den ayrılışından bir buçuk yıl sonra TBMM'nin aldığı bir kararla sürgüne gönderilecek "Yüzellilikler" listesinde yer aldı. Listede yer almasının nedeni, Sevr'i imzalayan heyette yer alması idi. Sürgün yıllarında Hicaz, Amerika Birleşik Devletleri, Ürdün ve Lübnan'da yaşadı. Ürdün Kralı Emir Abdullah kendisine yakınlık göstermiş, maaş bağlamış; Divan tercümanlığı ve Asarı Atika müdürlükleri görevlerinde bulunmasını sağlamıştır. 1928'de Amerika'da bulunan çocuklarını ziyaret edip orada Türk Edebiyatı hakkında çeşitli konferanslar veren Rıza Tevfik, 1934'te Ürdün'deki resmî görevinden emekli oldu. Lübnan kıyılarında Beyrut yakınlarındaki Cünye kasabasına yerleşti.

1939'da çıkan Af Kanunu'ndan faydalanarak 1943'te kendi ifadesiyle "hesaplaşmak için değil, vedalaşmak için" yurda döndü. 31 Aralık 1949'da, felç tedavisi için yattığı İstanbul Vakıf Gurebâ Hastanesi'nde zatürreeden öldü. Mezarı, Zincirlikuyu Asrî Mezarlığı'nda bulunmaktadır.

Servet-i Fünun Edebiyatı'nın kuruluş yılları olan 1895'ten itibaren devrin edebî dergilerinde Abdülhak Hamit etkisi altında aruz vezniyle şiirler yayımladı. Asıl şöhretini 1913'ten sonra yayımladığı şiirlerle kazandı. Millî edebiyatın oluştuğu bu dönemde hece vezni ve kısmen sade Türkçe ile şiirler yazdı; divan, koşma ve nefes tarzındaki şiirleriyle bir dönemin halk edebiyatının canlanmasına yardımcı oldu.

Rıza Tevfik Bölükbaşı, bütün şiirlerini tek kitabı olan *Serâb-ı Ömrüm* adlı kitabında bir araya getirmiştir. Bu kitap, 1934'te Lefkoşa'da basıldı.

Halk edebiyatının tanıtılması ile ilgili çalışmalar da yapan Bölükbaşı'nın Ömer Hayyam çevirileri, Tevfik Fikret hakkında incelemesi ve Darülfünun'da vermiş olduğu felsefe derslerinin ders notları kitaplaştırılarak *Felsefe Dersleri* adıyla yayınlanmış olup felsefî açıdan Türk fikir hayatında önemli bir yere sahiptir. Bu eserin transkripsiyonu 2001 yılında Dr. Münir Dedeoğlu tarafından günümüz Türkçesiyle yeniden yayımlanmıştır.

"*Abdülhak Hamid ve Mülâhazât-ı Felsefîyesi*" adlı eserini Abdullah Uçman İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları'ndan çıkarmıştır.

Bazı hatıraları, (İletişim Yayınları) tarafından "*Biraz da Ben Konuşayım*" adı altında yayınlanmıştır.

Evet, inişli çıkışlı hayat bir hayat yaşayan bu koca şair, adeta bir metropolün neonları gibi değişken ve rengârenk... Belki de bu yüzden ona bu kadar bağlandım. Şu doğal samimiyet kaç şairde var acaba?

"...

*Ben de senin gibi çapkınım biraz
İki cambaz aynı ipte oynamaz
Beni sevsen bile sen ey işvebaz
Ben o muhabbete layık olmazdım."*

Ya tespit ettiği kendi yanlışından dönme becerisini düşünmeden gösteren kaç şair var dersiniz? İşte Rıza Tevfik'in başka bir samimiyeti:

*"Nerdesin şevketlim, sultan hamid han?
Feryâdım varır mı bârigâhına?
Ölüm uykusundan bir lâhza uyan,
Şu nankör milletin bak günâhına.*

...

*"Pâdişah hem zâlim, hem deli' dedik,
İhtilâle kıyam etmeli dedik;
Şeytan ne dediye, biz 'beli' dedik;
Çalıştık fitnenin intibahına.*

*Dîvâne sen değil, meğer bizmişiz,
Bir çürük ipliğe hülyâ dizmişiz.
Sade deli değil, edepsizmişiz.
Tükürdük atalar kiblegâhına.*

...

*Bu itler nedense bana salmadı,
Bahalıydı başım kimse almadı,
Seyrandan başkaca iş de kalmadı;
Gurbet ellerinin bu seyyahına.*

*Hoş oldu cilvesi Cumhuriyetin,
Tadı kalmamıştı Meşrutiyetin,
Deccal'a dil çalan böyle milletin,
Bundan başka çare yok ıslahına.*

*Lâkin sen sultânım gavs-ı ekbersin
Âhiretten bile himmet eylersin,
Çok çekti şu millet murada ersin
Şefâat kıl şâhım mededhâhına.*

Evveli de ahiri de bir insanın doğallığına dayanan bu yaman şair, her insanın yüreğini burkan bir olayı mutlak yaşadığından her okuduğumuz şiirinde kendimizi bulmamızdan daha doğal ne olabilir ki

*“Ruhumda gizli bir emel mi arar
Gözlerime bakıp dalan gözlerin?
Aklıma gelmedik bilmece sorar
Beni hülyalara salan gözlerin!”*

Rıza Tevfik’i kültürel değerlerin yok oluşunu görürken burkulan yüreğinin sesini de en üst perdeden duyurduğunu da söylemeden geçmek doğru olmaz düşüncesindeyim. İşte “Harap Mabet”:

*“Vardım eşiğine yüzümü sürdüm,
Etrafını bütün dikenler almış.
Ulu mihrabında yazılar gördüm,
Kimbilir ne mutlu zamandan kalmış!*

*Batan güneşlerin ölgün nigâhı
Karartıp bırakmış o kıblegâhı
Mazlum bir ümmetin baht-ı siyahı
Viran kubbesinde gölgeler salmış.”*

Dünyadan elini eteğini çektirip, ahiret hayallerine daldıran hoca tayfalarına da verdiği çok nefis cevaplar var Rıza Tevfik’in:

*“...
Miracı anlatma, eşek değilim,
Bildiğin kadar da melek değilim,
Günahkâr insanım, ördek değilim,
Bu ağır gövdeyle uçamam hocam.*

*Halka korku verme velvele salıp,
Dünya ve âhiret bu köhne kalıp,
Ben softa değilim cübbemi alıp,
İmaret imaret göçemem hocam.*

“...”

Gel de böyle bir şairi sevme. “Ve İlâllahi'l müştakâ” adlı şiirdeki gerek ahenk, gerek ilim, gerekse İslam felsefesi insanı ayrı dünyalara alıp götürmede... Geri gelebilirsen gel.

*“Yarabbi bilirim hünerin çoktur
Uğurlu uğursuz şeyler yarattın
Hele siyasette akranın yoktur
Dünyanın altını üstüne kattın
...
Feylesof Rızâyım, kulunum elbet
Bir senin lütfundan dilerim rahmet
Sormayayım dedim, suçumu affet
Sabrımı tükettin, beni çatlattın”*

Bence şiirin ve Rıza Tevfik’in tamamını okuyun ki, kendinizi tanıyabilesiniz.

ON BEŞ TEMMUZ GECESİ**Fikret GÖRGÜN***On beş temmuz şehid ve gazilerine*

Baktıkça kuşatırken âfâkın ardı beni
Bir ihanet çetesi ansızın sardı beni
Hiç tereddüt etmeden arkadan vurdu beni
Halkı hesap etmedi onca fikir cücesi
Kan ile destan yazdık on beş temmuz gecesi

Başkumandan şahlandı, dilinde Hak Teâlâ
Salâlar yankılandı, titredi Arş-ı alâ
Genç, ihtiyar, kız, kızan tekbirle çıktık yola
Silahımız îmandı, şehit oldu nicesi
Kan ile destan yazdık on beş temmuz gecesi

Kurşun benim kurşunum, atanlar “Mehmet” değil
Halkını şehit eden insan mı elbet değil
Kime hizmet ediyor, dertleri millet değil
Kursaklarında kaldı düşmanların hevesi
Kan ile destan yazdık on beş temmuz gecesi

Hakk’a teslim olanın derdi haktır, bilirim
Göğsünde iman varsa alını aktır, bilirim
Ölümü öldüründe korku yoktur, bilirim
Gönlümüzde nakışlı “sevda”nın ilk hecesi
Kan ile destan yazdık on beş temmuz gecesi

Ayrı gayrı yok idi, bir olduk, iri olduk
Türk’ü, Kürt’ü, Çerkez’i, Laz’ıyla diri olduk
Alevîsi, sünnîsi vatanın eri olduk
Satır satır çözüldü ihanet bilmecesi
Kan ile destan yazdık on beş temmuz gecesi

Mehmetçiğe, polise lâf söyletmem kimseye
Şehid oldu, şan verdi; ile, ilçeye, köye
Fikret’im son sözüm şu; haykırın her köşeye
Onlar ile dağıttık yurduma çöken sisi
Kan ile destan yazdık on beş temmuz gecesi

HECE TAŞLARI

Aylık Şiir Dergisi

20.sayı on5ekim 2016

BU SAYIDA**Şah İsmail HATAYÎ****Cumali Ünalı
HASANNEBİOĞLU****Yasin MORTAŞ****Prof.Dr. Mehmet İSMAİL****Osman AKTAŞ****Kadir ALTUN****Erol BOYUNDURUK****Gülser HÜNÜK****Aysen AKDEMİR****Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU****Nuri PEKSÖZ****Seyit KILIÇ****Mehmet AVŞAR****Mehmet DURMAZ****ÇİNGİ ARIYORUZ KÜLLERİMİZDEN**

Dostlar mı eskidi biz mi eskidik herkes kendi mağrasına çekilmiş ellerinde akli noksan telefon Bezgin Bekir gibi kösgelerekten arayana cevap vermekten aciz verse bile iş olsundan konuşur ya çektiği resmi ya üç beş sözü paylaşarak sosyal medya üstünden piyasada dolaşırlar gün boyu.

Dostlar mı eskitti kelimeleri biz mi yenisini bulamıyoruz çarşıda pazarda insan pahalı Allah'ın selamı dillerde tutsak uzaktan uzağa göz temasında bazen bir merhaba iyi günlerle gidip geliyoruz birbirimize bunun adına da muhabbet deyip kendi kendimizi kandırıyoruz.

Dostlar eski çamsa bardaklar nerde kim kimle yanıyor kim kime kanar herkes birbirinin ağzına bakar lafla şişer iner avurtlarımız kavrulur dudaklar har solumaktan bakarız ki kül kalmamış mangalda her dil sinanmamış ustura olur sonra kanatmaya başlar yarayı unuturuz muhabbetin tadını.

Dostlar siyah beyaz hatıraları sakladığı yeri aktarır durur yardımına gelmez yâri yâreni gönlünün içine dışına bakar eski defterlerin yapraklarını çevire çevire akli dolaşır ya bir gülkurusu ya da karanfil bulabilse of çekecek derinden yüzünde tebessüm çiçek açacak farkına varacak yaşadığının.

Dostlar terk edilmiş istasyon gibi geri dönüşümü bekleyen vagon raylarda gözyaşı kurumuş mendil bir buruk tebessüm havada bir el ya da çöpe dönmüş bir gül eskizi paltosunun ceplerinde elleri dudağında gelincik bir sigara efkâr çeker duman solur durmadan.

Dostlar ki kehribar tespih gibiydi hayatı çekerken ipi eskittik havalandırmada ip birden koptu volta atanların topuklarına çakılarak elimizden dağıldı gördüğümüz düşler görünmez oldu kurduğumuz hayallerse tükendi damarlarımızda kanlar duruldu yeni bir sevdayı ateşleyecek çingı arıyoruz küllerimizden.

HECE TAŞLARI**Aylık Şiir Dergisi****Genel Yayın Yönetmeni****Tayyib Atmaca****Yazışma Adresi****Haydarbey Mh. 32077 Sk.****Armada 2/D Blok Kat:2 Da:6****Onikişubat/K.MARAŞ****Telefon: 0535 391 92 50****hecetaslaridergisi@gmail.com****20. Sayı 15 Ekim 2016****ISSN: 2149-4509. (e-dergi)**

BENLİK YOKTUR ÖZÜMDE**Şah İsmail HATAYÎ**

Ben de bildim benlik yoktur özümde
Benliğim mürvete sattım ezelden
Tuttuğumuz îman ikrâr kapusu
Bir pîrin eteğin tuttum ezelden

Şerîat öğrendim bin bir ad için
Hakîkat öğrendim ayn-ı zât için
Ma'rifet öğrendim bu sıfât için
Tarîkate hizmet ettim ezelden

Şerîatın ince yolları vardır
Hakîkatin derin gölleri vardır
Ma'rifetin gonca gülleri vardır
Bülbülüm gülşende öttüm ezelden

Rahmân kılıcıdır Seyf-i Ahmedî
Çaldı çâr pâreden Tîğ-ı Hayderî
Fâtıma hem Zülfikâr-ı Kanberî
O demde kırklara yettim ezelden

Nûh ile ben bir gemiye binmişem
Yûsuf'u tufanla sele vermişem
Sanma bu cihâna henüz gelmişem
Bunca geldim bunca gittim ezelden

Hüseynî'yem bugün meydân içinde
Okudum dinledim irfân içinde
Yetmiş bin yıl evvel Fûrkân içinde
Cebrâil'e kelâm ettim ezelden

Hatâyî ümîdim kesmezem Hakk'tan
Bizi vâ eyledi o demde yoktan
Balçığımız yoğurmuştur topraktan
Türâbîyem yerde bittim ezelden

ŞİİR ÜZERİNE KONUŞMALAR-5-

BAĞDAT KONUŞMASI*

Cumali Ünal'dı HASANNEBİOĞLU

9-13 Mayıs 2012 tarihinde *Bağdat*'ta yapılacak olan, geleneksel ve geniş katılımlı “*Mehrican Merdik Leyyâr'ı Şi'r*” adlı şiir toplantısına bir davet almış idim. Hazırlıkları tamamladık, ancak tam gitmeye yakın, bu yıl sadece *Arap Birliği* ülkelerinin katılımının, Irak hükümetince kararlaştırılmış olduğu, tarafımıza bildirildi. Bu, belki de Türkiye konusunda Irak hükümetinin tavır koyduğu siyasal nedene dayanıyordu. Bizim gidişimiz gerçekleşmedi.

Ancak, gitmiş olsaydım, aşağıda sunduğum konuşmayı yapacaktım.

Gidemedim, öncelikle ülkemde, ne konuşacağımın geniş kitlelerce bilinmesini de istedim.

Okuyucular bunu, çeşitli ülkelerde gelmiş şairlerle birlikte, Irak halkına yapılmış bir konuşma olarak değerlendirsiner.

Bağdat'tan Ordadoğu'ya, oradan da dalga dalga bütün dünyaya yayılmasını niyaz ettiğim bir konuşma olacaktı, olsaydı...

Rahman, Rahim Allah adına...

Dünyanın büyük bir kısmında yaşayan insanları; inanç, düşünce ve hayatı algılama yönünden temsil ettiğini düşündüğüm değerli şairler! Sizleri, yeryüzünün geleceğine olumlu katkılar yapmanız dileği çerçevesinde, saygı ve muhabbetle selamlıyorum.

Ey, Allah'ın mülkünde belirli bir süre yaşaması takdir edilmiş; bu yaşama ile sınanacak, denenecek, imtihan edilecek ve sorgulanacak olan insanoğlu, sana selâm olsun!

Doğduk, yaşıyoruz öleceğiz.

Sonra yine diriltileceğiz.

Yaptıklarımızdan ve yapmadıklarımızdan hesaba çekileceğiz.

Ey Müslüman ve Müslüman olmayanlar!

Ey Sünniler, Şiiler ve başka inançlara mensup olanlar!

Ey, Araplar, Farslar, Kürtler, Türkler!

Ey Allah'ın kulları!

Ey çınlayan seçkin bir kilden yaratılanlar!

Ey dumansız bir alevden yaratılanların bile Rabb tarafından secde ettirildiği insanoğlu!

Ey yeryüzünün ve gökyüzünün ve dağların yüklenemediği sınav yükünü yüklenen insansoyu...

Sözüm sanadır!

Önünde, ne zaman biteceğini, senin bilmediğin bir yol var.

Birdenbire bitecek bir yol.

Senin, hiçbir zaman bitmeyeceğini sandığın, bitecek olan bir yol.

Hepimiz bir tek şeyle emrolunduk.

Bir tek şeyden sorumlu tutulacağız: “*Emr- bi-l mar'uf ve nehy ale-l münker*”, yani iyi olanı yapmak, kötü olandan sakınmak.

Niçin sınava çekileceğiz?

Yaratıcı'nın dağa, taş, denize, karaya ve başka hiçbir canlıya vermediği bir şeye, “*akıl*”a özgür *akıl*”a sahip olduğumuz için.

Ben, buna, “*duyarlı bir yüreği*” de ekliyorum, şairler için.

Şairler, bir toplumun bugününü yaşarken, geleceğini de hissederek.

Bu bir duyarlıktır.

Ve bu duyarlılık, nasıl ki; insanoğluna akıl verildiği için yaptıkları ve yapmadıklarıyla sınanacaksa, aynı şekilde duyarlı bir yürek ve onu ifade edebilen bir dil verilenler de sınanacaktır...

Söyledikleri ve söylemedikleri ile.
Ey akıl, yürek ve dil sahipleri!
Ey sınanacak olanlar!
Ey bir ömür ile sınırlandırılanlar!
Sizi, iyiliklere ve güzelliklere çağırıyorum.
Bölgemizin bir kan gölüne döndürüldüğü günlerde,
İnsanların, Allah'ın yarattığı dünyada, yaşamalarının ellerinde haksızca alındığı bir çağda,
Elbette ki; şiirin söyleyecek sözü vardır.
Şiirin sözü vardır.
Bu, insan hayatının kutsallığı ve korunmuşluğu ile ilgili bir söz olmalıdır.
Bu, insanoğlunun,
Yaratılmışların en onurlusu olduğuna dair bir söz olmalıdır.
Bu, yaşamaya ve yaşatmaya dair bir söz olmalıdır.
Sizleri, yüreklerinizin o yalansız sesini dillendirmeye davet ediyorum.
Size, “Et Tekvîr” sûresinin içeriğini hatırlatmak istiyorum ey akıl, yürek ve dil sahipleri.
“Güneş yörüngesinden ayrıldığında
ve yıldızlar karardığında
ve dağlar yürütüldüğünde”
kutsal sözüne.

“Ve diri diri gölümen kız çocuğunun
hangi suçtan öldürüldüğü
sorulduğunda”
kutsal sorusuna.

“And olsun ansızın geldiğinde geceye
ve and olsun nefes aldığı anda sabaha”
kutsal vakit belirlemesine.

“O ancak insanlara bir hatırlatmadır
Sizden doğru yolda gitmeyi dileyene”
Rabb'imizin yol göstermesine, odaklamak istiyorum.

Değerli şairler,
Geçmişte yaşanmış, dünyamızın bu günü için önemli olan, büyük kültürleri temsil ediyorsunuz.

Bugün de yaşadığınız bölgelerde, Allah'ın hayır ve şerde imtihan edeceği insanları; milliyetlerine, düşüncelerine, inançlarına göre ayırma eğiliminin üst sınırlara yükseldiğini görüyoruz.

Sizleri kulluk bilincinde, insan olarak yaratılmış olmanın onurunda birleşmeye; bu sesi, önce bölgenizde, sonra tüm yeryüzünde yaymaya davet ediyorum.

Kötü olan, yanlış olan, insanı yok sayan her şey ayağımızın altındadır.
İyilikler ve güzelliklerle dolu bir geleceği kurmak için hepinize merhaba!
Sizleri, şiirin güzelliği, onuru, yürekliliği ve kararlılığıyla,
Saygı ve muhabbetle selamlıyorum!

*İstanbul, Mayıs 2012

KIYISIZ ŞEHİRLER RİSALESİ**Yasin MORTAŞ****(eski radyo evleri)****-ikiz mısralar-***

balkonumda gün ölümleri
büğelek tutmuş saatleri

kapım kilitli pas içinde
düşlerim kan revan içinde

sırtımda zamanın çıkırığı
acıyla çalkalanır gece

boynumda ateşler ve hamut
göz çukurlarım kor içinde

çalı bülbülünden çalıntı
hangi istasyonu arasam

türküler çizdi dilimi/ah
şol radyo evleri şorlar içinde

altın gözlüklerle de baksam
hasrettime bir kibrit çalsam

uzaklar müthiş bir karanlık
üstüm başım ateş içinde

can yusuf'un saatlerini
kırdım dizlerimi hû ve hû

tuttum zifiri karanlığa
açtığım kuyu aşk içinde

çözüldü pası kapıların
kav dilli sevgili /çöl kuyum

kilitler handan içinde
aradığım secde içinde

** şiiri karşılıklı, alt alta, üst üste, aşağıdan yukarı, çapraz her ne şekilde okursanız şiir okumuş olursunuz.*

AZATLIK İKLİMİDİR ŞAH İSMAYİL HATAİ...

Prof.Dr. Mehmet İSMAYİL

Şah İsmail Xatai! Adların insan kaderinde önemli yeri olduğu bilinen bir gerçekliktir. Şah İsmail'in damarlarında Azerbaycan Türklüğünün iki önemli soyunun kan akmaktaydı. Kan hafızadır ve her şeydir. Zaten soylu dedeleri ona İsmail adını boşuna vermemişlerdi. Eğer İsmail'in çok kısa ömrünün tüm aşamalarını izlesek, yaşanan bu azacık ömründe onun hangi ağır sınav ve mücadelelerden geçtiğini görebiliriz. Yani İsmail, adına çekmişti. O da büyük ideallerin başa varması yolunda kendini kurban verecekti. Böylece kendi kaderini önceden görmüştür, diye biliriz. Görmeseydi, içine dolmuş gibi kendisinin bir kader kurbanı olduğunu içeren örnek alacağımız aşağıdaki mısraları yazardı mı?

*Ezelden aşk ile divana geldim,
Yerim meyhanedir, mestane geldim.
Benim bunda Hatai Haydar oğlu
Çün İsmail gibi kurbana geldim.*

Ana rahminden yaşamaya başladığımız olumdan ölüme dünya çıkışı olmayan bir tüneldir, insan bu tünelden çıkmak istese de, çıkamaz! Aradan beş yüz yıldan fazla bir zaman geçmesine rağmen Şah İsmail Hatai'nin adı etrafında tartışmalar bitmek bilmiyor. Sakin göle atılan taş nasıl göl sularını dalgalandırıyor ise Şah İsmail Hatai de beş yüz senedir kocaman tarihin çeşitli aşamalarını sarsmaktadır. Şimdi aradan geçen beş yüz yılın uzaklığından baktığımızda onun dünyaya özel bir misyonla geldiğini görmemek mümkün değil. Kura Araz nehirleri Sukavuşan'da birleştiği gibi Şah İsmail'de Şah İsmail'le şair Hatai tek vücutta birleşecekti.

Sanatçı kişiliği çok zor şartlar altında geçen çocukluk yıllarında oluşmağa başlar. Babası Şeyh Haydar öldürüldükten sonra ele geçmeden yandaş arayışında binlerce kilometre yol yapıyor, ayrı ayrı iklimlere, huyunu, suyunu bilmediği topluluklar arasına giriyor, karşılaştığı herkesi inandırıp yanına alıyordu. Anadolu'dan binlerce, on binlerce kişi yalınayak bu genç adam için yollara düşüyordu. Bu yollara düşmede eski Türk inancının etkisi ve inancı olduğu kadar çocuk Şah'ın kişiliği de etkin rol oynuyordu...

Kuşkusuz bu gidişi, Anadolu'da kimsesiz kalan Türk'ün orada önem ve güven kazanma isteğine bağlayanlar da vardır... Osmanlı ve Dulkadirli önlemleri bu yürüyüşü durduramıyordu. Hac yerine Erdebil ziyaretini yeğleyenler, “Biz diriye varırız, ölüye değil.” diyorlardı. Bu bilgiyi Âşık Paşazade, bir söylenti olarak aktarıyor. Bu veya başka konularda onun hakkında hâlâ da tartışmalar sergilemiyor. Ama kim ne derse, desin Şah İsmail dünyaya parçalanmış, zor duruma bırakılmış vatani Azerbaycan topraklarını bir bayrak altında birleştirmeğe ve Türk dilli bir devlet kurmaya gelmişti. Bunlar onun hayati misyonu idi. O da zaman içinde Türk dünyası tarihinin çeşitli aşamalarına serpilmiş ermişlerden biri olacaktı. Mucizevi, olağan üstü yeteneğe sahipti. Sahip olmasaydı eminlikle böyle mısraları yazar mıydı?:

*“...Yer yok idi, gök yok idi,
Men ezelden var idim.”*

Ve yine sahip olmasaydı, daha çocuk denilecek yaşta Türk dilli Safevi devletinin temelini atmak için ordunun kumandanı olup da ruh vücuda girer gibi 13 yaşında Şah gibi Tebriz'e girebilir miydi? Tarihte az yaşamasına rağmen çok büyük işler gören sanatkarlar az olmamış. Ama Şah İsmail Hatai hem büyük bir şair, aynı zamanda parçalanmış Azerbaycan topraklarını bir bayrak altında birleştiren hükümdar olmuştur. Bir elinde kılıç öteki elinde kalem, kılıçla 14 ülkeyi birleştirmeği, kalemlle gönülleri fethetmeyi başarmıştı.

Şah İsmail Türk Dünyası edebiyatında Nesimi ile Fuzuli arasında bir nevi maneviyat ve değerler köprüsü olacaktı. Onun sanata verdiği değer daha çağdaşı olan genç Fuzuli'nin dikkatinden kaçmamıştır. Fuzuli ölümsüz eserlerinden birini-“Bengübad”-yi Şah İsmail Hatai'ye atfetmiştir.

Şah İsmail'in büyüklüğü onda idi ki, o bir şair olarak yaratıcılığının ilk çağlarında daha çok klasik türde aruz vezni ile eserler vermiş olsa da, sonra Türk ruhunun tercümanı olan hece vezni ile hem de halkın anlayabildiği bir dilde koşmalar, ilahiler, varsağılar, maniler yazmaya başlamıştır. Bir genç hükümdar kendi kurduğu devletin sınırlarını genişlettiği gibi, bir sanatkar olarak halk şiirinin ufuklarını da genişlendiriyordu. Yukarıda anımsattığımız gibi Şah İsmail'in çocukluk yılları halk içerisinde geçmiş, onun şairlik yeteneğinin gelişmesinde âşık şiirinin büyük etkisi olmuştur. Belki buna göre de âşık yaratıcılığına büyük önem vermiş, kendi de, âşık şiiri tarzında eserler yazmıştır. Belki buna göre de Anadolu'nun saz şairleri, ozanlar bu Anadolu'dan Tebriz'e akın etmiş, hatta birçoğu Şah sarayında yaşamış, Şah'ın himayesine sığınmışlardır.

Şah İsmail şiirlerinde daha çok kendinden önce gelen Anadolu şairlerinin tarzında bilinçli bir biçimde eserler vermiştir. Bu o dönem idi ki, İstanbul sarayında başta Sultan Yavuz Selim ve yaşayan bütün şairler nerdeyse tüm şiirlerini farsça yazıyorlardı. Şah İsmail belki buna göre de Anadolu toplumunu kendine çekmek için bir biçimde onların anlayabileceği, hem de yıllar yılı işitip duydukları tarzda şiirler yazıyordu. Eğer az daha dikkatle bakacak olursak bu nedenle de Yunus Emre ile Şah İsmail'in birçok şiiri birbiriyle hem konu, hem de içerik bakımından örtüşmektedir. Özellikle mutasavvıf konulu şiirlerde.

Örneğin “Söz” şiiri.

Azerbaycan'da Şah İsmail Hatai'nin “Söz” şiiri çok yaygındır. Ama çok adam bilmiyor ki, bu şiir tam manasıyla Yunus Emre'nin “Söz” şiirinin etkisi ile yazılmış. Hatai'de:

Sözünü bir söyleyenin sözünü eder sağ bir söz.

Pir nefesin dinleyenin yüzünü eder ağ bir söz.

Söz vardır, kesdirer başı, söz vardır, keser savaşı.

Söz vardır, ağulu aşı, bal ilen yağ eder bir söz...

Şimdi de Yunus Emre'nin “Söz” şiirine bakalım:

Keleci bilen kişinin üzünü ağ ede bir söz

Sözü bişirib diyenin için sağ ede bir söz.

Söz ola kese savaşı, söz ola bitire başı,

Söz ola ağulu aşı bal ile yağ ede bir söz.

Bize öyle geliyor ki, Şah İsmail Hatai kasıtlı olarak bir iki kelimenin yerini değiştirmekle aynı fikri aynı biçimde Yunus Emre'nin “Söz” şiirinde olduğu gibi gözle görülür bir biçimde tekrarlamıştır. Peki neden? İnsanoğluna sözün dışında ne ile büyük etki göstermek mümkündür? Dünyanın evveli söz, sonu da söz olacak. Ve dünyamız Allah'ın bir “Ol” sözünden yarandı. Bu o demektir ki, söze saygı bir başa Allah'a sevgi ve saygıdır.

Bir mutasavvıf şairi olan Hatai bunu bildiğinden Anadolu insanını kendi tarafına çekmek için sözün kudretinden yararlanmak ve onlara alışık oldukları bir dille yaklaşmak lazım geldiğini iyi biliyordu. Bu dil kuşkusuz Yunus Emre'nin dili olabilirdi. Görünür, edebi tesirlenmeler Türk edebiyatlarına özgü bir haldir. Yani Şah İsmail Yunus Emre'den yararlandığı gibi onun şiirlerinden de günümüze kadar bir çok şair yararlanmıştır:

Qaibden delil göründün,

Dedem, hoş geldin, hoş geldin.

Bizi sevib, sevindirdin

Dedem, hoş geldin, hoş geldin!

Böyle, Şah Hatai'm, böyle,

Pirim dastur versin, söyle,

Şaha menden niyaz eyle,

Dedem, hoş geldin, hoş geldin!

Şah İsmail Hatai'nin “Dedem hoş geldin, hoş geldin” şiirini günümüz Azerbaycan şairlerinden olan Rüstem Behrudi'nin “Ölüm, hoş geldin, hoş geldin” şiiri ile kıyaslayacak olursak Şah İsmail Hatai ruh halinin Rustem Behrudi kaleminde nasıl tekrarlandığını görebiliriz:

Karşı dağdan enip gelen,

Yelim, hoş geldin, hoş geldin!

Gelmişsen, goy, gam, sevinci,

Bölüm, hoş geldin, hoş geldin!

...Derdimi dil-dil ötmeye,

Söze bendelik etmeye,

Varıb Tanrıya yetmeye,

Dilim, hoş geldin, hoş geldin.

Dikkatle bakıldığında, örnek aldığımız şiirlerin yazılma tarihleri arasındaki birkaç yüz yılı nazara almazsak, onların bir birilerine nasıl benzediklerinin, hatta kullanılan işaretlerin bile nasıl örtüştüğünün şahidi oluruz. Bu ise Şah İsmail Hatai şiirinin ölümsüz olduğunun bir kanıtı olsa gerek.

Hatai dünya görüşü açısından panteist bir sanatkar olmuştur. Nesimi'ye büyük saygı ile yaklaşmış, Hallac-ı Mansur'u büyük bir sevgi ile hatırlamış ve toplum içinde sufi şeyhi gibi ün kazanmıştır:

Derindir bizim deryasmız boylanmaz,

Bin bir kelam desem biri anlanmaz.

Şah İsmail’de şair cesareti hükümdar cesareti ile birleşmiştir. Ne ilginçtir ki, Şah İsmail döneminde Doğu’nun birçok ülkelerini şair olan padişahlar yönetiyordu: Babür, Hüseyin Baykaralı, Ali Şir Navaî, Sultan Yavuz Selim ve başkaları. Ama bu şair padişahlar bazen şairlikten daha fazla hükümdar gibi davranmışlar. Örneğin nerdeyse Şah İsmail’in sonunu hazırlamış olan Osmanlı ordusu ile Kızılbaşların Çaldıran’da karşı karşıya gelmesi olayı.

İlginç olanı şudur ki, iki rakibin Türk coğrafyasının padişahı Sultan Yavuz Selim şiirlerini farsça, İran coğrafyasının şahı İsmail Hatai ise Arapça ve Farsça eserler verse de şiirlerini daha çok Türkçe yazıyordu. Bu hususta A. Gölpınarlı bir tespiti ilgi çekicidir: “İrana karşı kesin bir savaş kazanacak olan Osmanlı Padişahı Yavuz Sultan Selim’in divanı Farsçadır. Çarpışıp yendiyi İran hükmdarı Şah İsmayil Sefevi ise şimdi Türk edebiyatında yeri olan şair Hatai’dir.”

“O dönem kaynaklarında Şah İsmail’i sıradan bir hükümdar olmaktan çok, eski Hurremi’liğin, Babeki’liğin sürücüsü ve Turan düşüncesinin yeni temsilcisi olarak düşünmek mümkün. Bunun için Yavuz Selim, Şah İsmail’e “Afrasiyab -I Ahd” diyecektir.”

Onu da nazara alalım ki, Şah İsmail Sultan Yavuz Selim’den farklı olarak yalnızca Türk kavminin değil, aynı zamanda Fars toplumunun da padişahı idi. O zaman Şah İsmail Hatai’nin Türk şiiri karşısında hizmetlerinin nedenli büyük olduğu anlaşılır.

Hatai’nin Türkçe “Divanı”na dâhil olan eserler gerek dini, politik, gerekse de ince ruhlu sevgi koşukları Doğu edebiyatında büyük yankılar uyandırmıştır. Böylece denilebilir ki, Şah İsmail Hatai Anadolu’da yaşayan ve Kızılbaşlara rağbet besleyen şairlere hem şair, hem tarikat mürşidi gibi büyük etki göstermiştir. Kendisi de kendi kişiliğinin farkındaydı, farkında olmasaydı “Şah Menem” şiirini yazardı mı?

...Uçmakta tuti kuşuyam,
Ağır leşkerler başuyam,
Men sufiler yoldaşıyam,
Gaziler, deyin, şah benim.

Nerde ekersin, biterim,
Handa çağırsan yeterim,
Sufiler elin tutarım,
Gaziler, deyin, şah benim.

Mansur ile darda idim,
Halil ile narda idim,
Musa ile Tur’da idim,
Gaziler, deyin, şah benim.

“Bu Gün Ele Almaz Oldum” şiirini inceleyecek olursak, Şah İsmail Hatai’in dünya görüşünün ipuçlarını bulabiliriz:

Bu gün ele almaz oldum men sazım,
Arşa direk direk çıkar avazım.
Dört şey vardır bir karındaşa lazım:
Bir bilim, bir kelam, bir nefes, bir saz.

“Baharın Geldiğin Neden Bileyim” şiirinin tohumlarında ise baştanbaşa tasavvuf izlerini görmek mümkündür:

Baharın geldiğin neden bileyim,
Gül dikende biter, bülbül daldadır.
Eyyub’un teninde iki gurd kaldı,
Biri ipek sarar, biri bal dadır.

Az yaşasa da Şah İsmail Hatai bir hükümdar olarak büyük Safevi devletini, bir şair olarak ise Azerbaycan Türkçesi ile yazdığı “Divan”, “Nasihatname” mesnevisi, “Dehname”, “Yusuf ile Züleyha” manzumeleri, lirik gazeller ve daha çok halk ruhunda yazmış olduğu koşmalar, nefesler, ilahiler, varsağılar gibi zengin bir edebi miras bırakıp gitmiştir

Aslında Hatai yaratıcılığını iki aşamada araştırmak gerekiyor. Yaratıcılığının birinci aşaması, yani Çaldıran savaşına kadarki dönem, bir de Çaldıran’da Sultan Yavuz Selim’e yenildikten sonraki dönem. Birinci dönemdeki şiirlerinde hayat dolu düşünceler, ilahiden verilen yenilmez güce, inanç motifleri ne kadar güçlü ise, ikinci dönemde hüznün, gam ve yenilmişliğin getirdiği kaderden şikâyet motifleri ayrıcalıklı yer tutar:

*Ey divane, ey divane
Âşık olan kıyar cane
Hatayi'm der taç u hane
Kalsın gönül, yol kalmasın*

Yahut

*Ark kazarlar arkın arkın
Felek çevirmede çarkın
Bu dünyada mal ü mülküüm
Vardır deyen yalan söyler.*

*Kur'ağaçta olur gazel
Kendi okur kendi yazar
Ahdi bütün hüsnü güzel
Vardır deyen yalan söyler*

*Avcılar avlarlar bazı
Hakk'a ederler niyazı
Daim beş vakit namazı
Kıldım deyen yalan söyler*

Seçilen bendedir, seçen Allah'tır! Bu manada hiç kuşkusuz Şah İsmail Hatai Allah tarafından seçilmiş nadir şahsiyetlerinden birdir. Z.Freud diyordu ki, Gökler ne yaparsa iyiliğe yapar ve dünyanın yaratılış planında insanın mutluluğu nazarda tutulmamıştır. Ve "Dede Korkut Destanları"nda yalnız bir kahramanın öldüğünü görüyoruz o da Bamsı Beyrek'tir. Ölüm sebebi ise onun verdiği söze sadık kalmaması idi. Şah İsmail de nerde ise Tanrı destanının kahramanı idi. Yenilmez olduğuna inanıyordu. Ama Tanrı da insana bir zamana, büyük yanlışlıklar yapana kadar destek olur, sonraki uğursuzluklar adamın kendine kalmış bir iştir.

*... Hiç akan çaylardan ibret aldın mı?
Yüzünü topraga sürüyüb gider...*

Belki buna göredir ki, yaptığı yanlışlığa göre Çaldıran savaşından sonra bir daha yüzü gülmeyen Şah İsmail Hatai kendi acılarını şiirlerine de böylece yansıtıyordu. Aslında bu tecrübe bütün dini kitaplarda karşımıza çıkarılan bir tecrübedir: Kendine yapılmasını istemediğin kötülüğü başkalarına yapma.

Ve "Kerem eyle" şiirinde tüm bu dediklerimizin özü saklıdır. Ama biz bir toplum olarak onun öğütlerine emel ediyoruz mu?

KEREM EYLE

*Gevherin geçmeyen yerde,
Satma, kardeş, kerem eyle.
Le'l taşını, çay taşına
Katma, kardeş, kerem eyle.*

*Gördün bir yerde aşına,
Her ne derse öz başına.
Yol taşını, yol kuşuna
Atma, kardeş, kerem eyle.*

*Gördünse bir yerde ragib,
Neylersin yüzüne bakıb.
Minkiri gatarı çekib
Dartma, kardeş, kerem eyle.*

*Hatai'm çağırır, ere,
Dünya böyle gelmiş zira
Arif olan abes yere,
Atma, kardeş, kerem eyle.*

HATAYÎ AŞAN BİR OZAN

Osman AKTAŞ

Küçükken, babam, Hazreti Ali savaşlarını anlatır, biz de can kulağıyla dinlerdik. Bu savaşlar sayesinde olsa gerek ben altı önemli sahabeye hayranlık duydum, duymaya da devam ediyorum. Bunlar, Hz. Hamza, Hz. Ali, Hz. Halit ve Hz. Abdullah bin Mesut, Hz. Ammar bin Yasir ve Hz. Habeşî Bilal. Hamza şehitler şahı, Ali imamlar şahı, Halit komutanlar şahı, Abdullah Bin Mesut ile Ammar bin Yasir sadakat, dürüstlük, korkusuzluk sembolleri, Habeşî Bilal ise müezzinler ve gereksiz konuşmalardan arınmışların sembolü benim gözümde.

Bu savaşlardaki gerek olağan, gerek olağanüstülükler beni cezbediyor. Aklıma keşkeler sıralanıyor. Hz. Muhammed döneminde yaşayıp, onun yanında olmayı ne çok arzuladığımı anlatmam mümkün değil.

O çocukluk yıllarımda babamın anlattığı bir kahramanın daha vardı, o da Şah İsmail'di. Büyük zorluklar çeken ve efsanevi bir şekilde hükümdar olan bu kahraman, benim gözümde gerek yürekliliği, gerekse merhameti nedeniyle hep büyüdükçe büyüdü ve hâlâ büyümeye devam diyor.

Şah İsmail'in güçlü bir şair ve mahlasının Hatayî olduğunu 1985'te üniversitede Prof. Dr. Saim Sakaoğlu'nun fahri olarak girdiğim derslerinin birinde öğrenmiştim. O zamanlar yalnızca hece ile Fizâhî mahlasını kullanarak şiirler yazıyordum. Hatayî diğer birkaç halk ozanı gibi benim şiiri ve şiirde sesi ve âhengi kullanmamda hayli yararlandığım bir ozan oldu. Ortak iki yanımız vardı Hatayî'yle; birincisi Ali sevgimiz, ikincisi hece ile şiir söylememiz.

Hatayî'nin beni de kendisini de anlatan şu dizelerine bakın:

*"Muhammed Ali'yi candan sevenler
Yorulup yollarda kalmaz inşallah"*

Evet, Hatayî'nin gönül dostluğunun veraseti şiirlerine yoğunlaşmadan kısa bir biyografisini vermede fayda var. Hatayî, İran'da Safevi soyundan gelen bir Türk. Erdebil'de doğdu. Ana tarafından Uzun Hasan'ın torunu Bilki Aka'nın oğludur. Babası Haydar'ın ölümünden (1488) sonra dayısı tarafından iki kardeşiyle birlikte düşmanlarından kaçırılarak Şiraz'a gönderildi. Şiraz valisinin, üç kardeşi bir süre hapsettiği söylenir. Akkoyunlu hükümdarı Sultan Yakup'un ölümü üzerine oğlu Rüstem saltanat mücadelesinde onlardan yararlanmak amacıyla üç kardeşi hapisten kurtarır, Şah İsmail'in ağabeyi Sultan Ali, katıldığı iki savaşı da kazanarak Tebriz'e döndüğünde parlak bir törenle karşılanır. Ama üç kardeşin halk üzerinde manevi etkisi, Sultan Ali'nin kazandığı zaferler Rüstem Bey'i korkutur, onları ortadan kaldırmanın yollarını ararken durumu sezen Sultan Ali kardeşleriyle birlikte Erdebil'e kaçar. Sultan Ali yolda kendilerini izleyen Rüstem Bey'in askerleri tarafından öldürülür. Ama iki kardeşini yedi müridiyle Erdebil'e göndermeyi başarır. Şah İsmail ve kardeşi İbrahim burada müritlerince korunur. Sürekli izlendikleri için bir süre sonra Bağrı dağına, oradan da Gilan, Gaskar, Reşt ve Lahican'a kaçırılırlar. Lahican'da Kar Kaya'nın evinde saklanan Şah İsmail ilköğrenimini özel bir öğretmenden görür. Babasının müritleri dört bir yandan onu görmeye gelirler. Yakalanamadığını gören Rüstem Bey, Lacihan üzerine yürümeye hazırlanırken öldürülünce (1497), Şah İsmail harekete geçer. Müritlerini toplayıp Hazar kıyılarındaki Aravan'a (1500), oradan Erdebil'e gelir.

Kendisine katılan Türk oymaklarıyla birlikte yeterince kuvvet topladığını görünce ilk olarak babasının ve Şiilere yapılan eziyetlerin öcünü alma yolunu tutar. Tebriz'e gelip taç giydiğinde (1502), babasının öcünü almış, Bakü'yü zapt etmiş, Nahcivan'da Elvend Bey'i yenmiştir. Şah İsmail'in bundan sonraki yaşamı Şiiliği yaymak, Safevi devletinin sınırlarını genişletmek için yaptığı savaşlarda geçer. Devletin sınırları genişleyip Şiilik Anadolu'ya doğru hızla yayılınca Osmanlılarla çatışır. Sonunda Çaldıran'da Yavuz'a yenilir (1514) ve kaçar. Bu yenilgiden sonra Tebriz'e dönerse de eski gücünü yitirdiği gibi uğradığı ruhsal çöküntüyle de kendisini şaraba verir. Oğlu Tahmasb'ı yerine atabey olarak bırakır, her yılını ayrı bir kentte geçirerek yaşamını tamamlar. Azerbaycan'da iken ölür. Cenazesi Erdebil'e götürülür.

Şah İsmail, Hatayî mahlasıyla şiirler yazmış, sanatçı kişiliği çok zor koşullar altında geçen çocukluğu sırasında oluşmuştur. Aruz ve heceyle yazdığı şiirler Azerbaycan edebiyatının Nesimi ve Fuzuli arasındaki döneminin en güçlü temsilcisi olduğunu kanıtlar. Özellikle heceyle yazdığı şiirler Anadolu'da gelişen tekke edebiyatını büyük ölçüde etkiler. Alevi-Bektaşî edebiyatının en güzel örneklerini sunar. Sadettin Nüzhet'e göre konu bakımından dört bölümden oluşuyor:

- a) Tasavvufî düşüncelerini içerenler,
- b) Aleviliği dile getirenler,
- c) Hurufiliğin ilkelerini yansıtanlar,
- d) Âşıkane olanlar."

Aruzla yazdığı şiirlerinin ise daha çok tasavvufî olduğu görülür. Bu şiirlerinde kullandığı dil klasik şiir dilidir.

Hece ölçüsüyle koşma ve semai biçiminde yazdığı nefesler ise Yunus'un izlerini taşır. Ama Hatayî'nin kendine özgü şiir yolu oluşturduğu da belirtilmelidir. Hece ve aruzla yazdığı şiirlerini kapsayan Divan'ı basıldı (Sadettin Nüzhet Ergun, Hatayî Divanı, 1956; bütün nüshaları karşılaştırılarak yapılan basımı için bkz. Aziz Aka Mehmedof, Şah İsmail Hatayî Eserleri 1, Bakü 1966). Ayrıca Dehname adlı Ali'yi öven bir mesnevisi (Baku 1946) ile yine mesnevi biçiminde yazılmış bir Nasihatnamesi vardır. Nejat Birdoğan, "Alevilerin Hükümdarı Şah İsmail Hatayî" adlı yapıtında bu büyük ozanın yaşam öyküsünü, Osmanlı ve Safevi taraftarlarından topladığı şiirlerini daha geniş ve gerçekçi biçimde vermiştir.

Ben aruz ölçüsüyle yazdığı şiirlere değinmek istemiyorum, çünkü şairin aruzdan çok heceye meyli var. Ayrıca Şah İsmail ününü aruzla yazdığı şiirlerden değil, heceyle yazdığı şiirlerden almakta... Hatta Anadolu şairlerinin bir kısmını da hece şiirleriyle etkilemiş bir şair Hatayî. Şiirindeki şu samimiyet ve akıcılığa bir bakın:

*"Muhammed Ali'nin aldım elini
Hak deyip tuttuğum elden ayrılmam
On iki imamın tuttum yolunu
Hak deyip tuttuğum yoldan ayrılmam
...
Mürşidin gittiği veli yoludur
Gitme dediğine gitmemelidir
Zahir batın Muhammed ve Ali'dir
Hak deyip tuttuğum yoldan ayrılmam
...
Şah Hatayî'm Hak bil tuttuğun eli
Zahirde batında Hak gördü seni
Gerçek erenlerden aldım haberi
Hak deyip tuttuğum yoldan ayrılmam"*

Bir kişi bu kadar samimi, merhametli, özverili olur da sevilmez mi, işte Anadolu insanı da bu yüzden hem Şah İsmail'i sevdi, hem de Hatayî'yi. Bu güzel dil yansınmaz mı hiç. Ben de yansılardım, benden önceki ozanlar da.

*"Serime bir sevda geldi
Muhammed Ali'den beri
Yandı vücudum kül oldu
Ta Kalubela'dan beri
...
Şah Hatayî'm Hakk'a yalvar
Sevdiğim Ali'dir server
Sorarlarsa sizi erler
Gelirem divandan beri"*

Evet, İslam'daki mezhepler için de Hatayî'nin ilginç cevabı var:

*“Suî mezhebimin nesin sorarsın
Biz Muhammed Ali diyenlerdeniz
Gözlüye gizli yok ya sen ne dersin
Biz Muhammed Ali diyenlerdeniz”*

Aynı zamanda taşlamaları da çok güzel, ben ne zaman okusam büyük zevk alıyorum. İki büyük taşlama ustası; Hatayî ve Kazak Abdal.

*“İhlas ile gelen bu yoldan dönmez
Dost olan dostuna ikilik sanmaz
Eri hak görmeyen hakkı göremez
Gözü bakar amma körden sayılır
...
Gerçek âşık menzilinde durursa
Çerağ gibi yanıp yağı erirse
Eksikliği kendözünde bulunursa
O da erdir yine erden sayılır”*

Hatayî'nin insanların çiğ düşüncelerine de sitemi var elbette. Bakın nasıl?

*“Ezel bahar olmayınca
Kırmızı gül bitmez imiş
Kırmızı gül bitmeyince
Sefil bülbül ötmez imiş*

*Dost bülbül gelir ötmeye
Güle sarılıp yatmaya
Bağban gülü satmaya
Gül kadrini bilmez imiş*

*Gel ey bağban satma gülü
Haramdır parası pulu
Ağlatma sefil bülbülü
Gözyaşını silmez imiş*

*Yılda bir gün ziyan olur
Dost yoluna talan olur
Bazı insan hayvan olur
Hayvan adam olmaz imiş*

*Şah Hatayım ölmeyince
Tenim turap olmayınca
Dost dosttan ayrılmayınca
Dost kadrini bilmez imiş”*

Diyerek bitirsek sanırım uygun olur Hatayî, ben ve sen (yani okuyucu)...

İMKÂNSIZ

Kadir ALTUN

Öyle uzaklara bakıp, derine
Dalmadan anlaman imkânsız beni
Hüzünü, efkârı nefes yerine
Almadan anlaman imkânsız beni

Feleğin hançeri taktığı zaman
Aşkın yüreğini yaktığı zaman
Gözünden gözünün aktığı zaman
Olmadan anlaman imkânsız beni

Sarınca dört yanı zorlar, müşküller
Susunca aşk ile öten bülbüller
Has bahçen de; yüreğindeki güller
Solmadan anlaman imkânsız beni

Darbeler inince sabır taşına
Gözyaşın dönüşür gönül yaşına
Şu koca dünyada yalnız başına
Kalmadan anlaman imkânsız beni

Dertler yüreğine dolup taşarken
Sevdan boyutları tek tek aşarken
Nefes alıp verir iken, yaşarken
Ölmeden anlaman imkânsız beni

GÖZLERİN

Erol BOYUNDURUK

Hemi mehtabımdır hemî güneşim
Dünyayı ısıtır koca gözlerin
Seni zikretmektir hayalim düşüm
Böler uykularım gece, gözlerin

Hicran denizine destursuz daldım
Kaç kere rüyamda kapını çaldım
Gönül futbolunda finale kaldım
Yine attı topu taca, gözlerin

Etten, kemiktenim bende beşerim
Yar senin derdinle yolum şaşarım
Oğrun kavrulurum gizli pişerim
Gönül fabrikama baca, gözlerin

Tükenmez efkârım bitmez kederim
Dalgın dalgın bir meçhule giderim
Günde yedi kere tavaf ederim
Benzer Beytullah'a haca, gözlerin

Sevda satrancında utar kalbimi
Bu kadar yorduğun yeter kalbimi
Hasret tandırına atar kalbimi
Serer bu sinemi saca, gözlerin

Düşlerim beyhude hayalim hava
Aşkın dağlarına çıkarım ava
Diz çöker önünde okurum dua
Erol Giryani'ye hoca, gözlerin.

AŞKIN İLE AŞKA DÜŞTÜM**Gülser HÜNÜK**

Dostun sözü düşündürür yaralar
 Âşık isen, has bahçede gör beni
 Gelen göçer, ıssız kalır buralar
 Nadan isen, gül şehrinden sor beni

Can evinde mahzun gönül sıkılır
 Yâre hasret yaralarım sökölür
 Söz dilimden şerha şerha dökölür
 Dertli isen, saz teline sar beni

Aşk elinde sonu gelmez yoldayım
 Yar gözünde meteliksiz puldayım
 Dost dilinde sakız oldum, saldayım
 Gafil isen, tek kurşunla vur beni

Paralandı, yandı yürek nedeyim
 Kara bahtım için feryat edeyim
 Cihan dardı, ilinizden gideyim
 Kamil isen, sır çölüne sür beni

Suya hasret kaldı gönül, hardayım
 Bir bilinmez diyardayım, dardayım
 Aşkın ile aşka düştüm, serdeyim
 İbret için, âlemlere yer beni

Çile doldu, tutamadım dilimi
 O yar için terk eyledim ilimi
 Taştı gönül, felek görsün halimi
 Aşkın ile baştan yarat ör beni

Ben ilhamı gamı senden almışım
 Aşk uğruna gurbet elde kalmışım
 Gündüz gece hayallere dalmışım
 Cahil isen, bir söz ile kır beni
 Kamil isen sır çölüne sür beni

MEHMETÇİKLER GEÇERKEN**Aysen AKDEMİR**

Bu ne vakar arslanca, bu ne güven, bu ne nur?
 Türk kadını her zaman böyle evlât doğurur.

Yıkıyor toprağım ayağının sesiyle,
 Dağılıyor bulutlar Mehmed'in nefesiyle.

Rüzgârı sizden alır, yükselir bayrağımız
 Oynaşır cıvıl cıvıl göklerde ay'la yıldız

Siz uyanık durdukça huduttan düşman geçmez
 Siz izin vermedikçe göklerde bir kuş uçmaz.

Mehmetçik bu ülkenin kulağıdır, gözüdür
 Mehmetçik bu ülkenin sembolüdür, özüdür.

Mehmet düşmana ateş, dosta ise bir kucak
 Var mıdır hak ve halkı böyle kucaklayacak?

Ne zaman şaha kalksa ne ki sınır ötesi?
 Dağlar taşlar ürperir, göklerden gelir sesi.

Ey zafer bayrağını gökte uçuran Mehmet!
 Düşmanı can evinden yiğitçe vuran Mehmet!

Seninle bahtımız ak, canlar seninle diri,
 Seni selâmlıyoruz, ey yiğit Türk askeri!

Sen gülünce ilkbahar, yerler-gökler gülüstan
 Her adımın bir fetih, her yaptığın bir destan

Sana çiçek atıyor, seni alkışlıyorum
 Oğlumsun, kardeşimsin, sensin benim gururum

KARACA OĞLAN ELEŞTİRİSİNE KÜÇÜK CEVAPLAR: 2 / ELEŞTİRİ Mİ, TAHRİF VE TAHRİP CAMBAZLIĞI MI?

Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU

2004 yılında yayımladığım *Karaca Oğlan* adlı 1030 sayfalık çalışmada, bir yakınının profesörlüğe yükselmesi aşamasında olumsuz rapor yazdığım için, ortaklaşa yazıldığı her hâlden anlaşılan bir eleştiri yazısı karalayan eski öğrencim ve o günlerde bölüm başkanlığımın yardımcısı olan Yrd. Doç. Dr. Orhan Yavuz'un muhteşem yazısından bazı seçme incileri (!) vermeye devam ediyoruz. Önceki yazımızın adını da kısaca hatırlatıverelim: *Üç ile Dördü Karıştırıp Şiiri Tahrif Eden Bilgin!*

İşte bu bilgin, hocasının eserine saldırmak için son derece bilimsel bir yöntem icat etmiş: Hocasının cümlelerini bozmak, ardından da o cümlelerde her türlü kusuru bulmak! Bu elbette her babayığidin harcı (!) değildir.

Şu cümle bizim *Karaca Oğlan* adlı kitabımızdan aynen alınmıştır: “*Köprülü'nün her iki tanıtmasında da yer alan başka bir ‘Kara Oğlan’ araştırmacıları uzun uzun meşgul etmemişse de bir ara kafalarını karıştırmıştır.*” (s. 21, 4. maddenin ilk cümlesi)

Bu cümlede ne bir bilgi ne de bir Türkçe hatası vardır, ikisi de yoktur. Ancak eleştirmen olarak tanıtılan zat, bizim bu cümlemizi üç yerinden yaralarsa, elbette hem bilgi hem de Türkçe hatası oluşacaktır. Sayın Yavuz bu cümlemizi aşağıdaki şekle sokarak bozmuş, tahrif etmiş, dahası tahrip etmiştir.

“*Köprülü'nün her iki tanıtmasında da yer alan başka bir ‘Karaca Oğlan’ araştırmacıları uzun uzun meşgul etmişse de bir ara kafaları karıştırmıştır.*” (Yavuz, s. 19, 8. madde)

Şimdi, bu tuhaflaştırılan, ‘yılın tahrif ve tahrip edilen cümlesi ödülü’ne layık görülen (!) *Orhan Yavuz* cümlesiyle ilgili görüşlerimizi sıralayalım:

a. Sayın Yavuz, âşık edebiyatını bilmemektedir. Buna karşılık eleştiri (!) yazısı kaleme alıyor. İkisi de dilci olan (Doç. Dr. Y. Karasoy ve Yrd. Dr. M. Toker) hakemler de engin (!) bilgileriyle Sayın Yavuz'un bu bilgi eksikliğini fark edemiyorlar! Çünkü bizim cümlemizdeki **Kara Oğlan** ile Sayın Yavuz'un icat ettiği (!) **Karaca Oğlan** farklı kişilerdir. Demek ki âşık edebiyatı konulu bir kitabı bir dil yardımcı doçenti eleştirecek ve iki dilci de hakemlik (!) edecek. Üçü de alan dışı. Bu tuhaf, belki de kasıtlı seçimi, aynı zamanda derginin sahibi olan ve kendisini de hakem tayin eden Doç. Karasoy yapmış olmalıdır. Sanki koskoca Selçuk Üniversitesinde veya kabarık hakem listesinde bu işi yüklenecek bir kişi bile yok! Vardır ama onlar eleştiri yazısını okumadan rapora (!) bağlayacak kadar bilim dışı kişiler değildir. Hele hele yukarıdaki cümlemizde olduğu gibi sahte cümleler icat ederek ona dayandırılan ahkâmlar kesmeyeceklerdir.

b. Sayın Yavuz, **etmemişse**'nin **etmişse** şeklinde tahrif edilmesini bilmeyecek veya algılamayacak birisi değildir. Çünkü onun ders verdiği konulardan biri de **cümle bilgisi**'dir. Acaba burada bir kasıt mı vardır yoksa bir dikkatsizlik mi? Eleştirinin tamamını okuma sabrını gösterenler fark etmişlerdir ki bu yazı sadece Sayın Yavuz'un bilgisayarından çıkmış değildir. Üslup ve dil öylesine farklıdır ki bu yazının kaleme alınmasında en az iki yardımcı eleştirmen daha çalıştırılmıştır. Sebep: Sözde eleştiride, kitabımız başından sonuna kadar ele alınacaktı. Ancak Sayın Yavuz'un zamanı olmadığı için yardımcı eleştirmenler kullanılmıştır. Eleştirinin yarım bırakılmasının sebeplerinden biri de yorgunluk değil, yazının 17. sayıya yetiştirilmesi arzusudur. Çünkü son sınıf öğrencilerimiz mezun olmadan bu eleştiriyle tanıştırlacaktır. Sınav saatinde sınıflarda, parasal kaynağı hâlâ açıklanamayan yüzlerce ayrı basımdan alabilmeleri için öğrenciler Sayın Yavuz'un odasına yönlendirilmiştir. Bölüm koridorlarını kirleten reklam afişleri de niyetin nerelere kadar uzandığının kanıtıdır.

Ayrıca her iki hakem de raporlarına bir tek not düşmemişler, sadece ‘TDK’nin Yazım Kuralları’ndan söz etmişlerdir. Ancak Sayın Yavuz bu uyarıyı dikkate bile almamış, yazım hatalarıyla dolu yazısını basımevine ulaştırılmasını sağlamıştır. Hakemlerin o kısa uyarıları da bizim bilgi isteme hakkımızı kullanmamız üzerine eklenmiş olabilir.

c. Sayın Yavuz, **kafalarını** ve **kafaları** kelimelerinin arasındaki farkı bilmeyecek kadar bilgi yoksunu değildir. Ya, cümlemizi bozmak için kasten yapmıştır veya dikkatsizlik sonucu (!) böyle bir durum ortaya çıkmıştır. Üçüncü ihtimal ise, bu işe yardımcı olan ve bizim ‘taşeron eleştirmen’ olarak adlandırdığımız kişinin eleştiri işine baştan savma yöntemiyle eğilmesidir.

Şimdi hep birlikte düşünelim. Bir cümle niçin böylesine baştan çıkarılarak eleştirilmeye çalışılır? Eleştirinin namusu böyle bir şeyi emretmeyeceğine göre ortada bir bilinmeyen vardır. İşte o bilinmeyen: Sayın Yavuz, cümlemizi bu hâle getirdikten sonra şu son derece değerli hükmünü (!) ortaya koyuyor:

“Yukarıdaki cümleyi bir TDK üyesi, kompozisyon hocasına ben yakıştıramıyorum.” (Yavuz, s. 19, nu. 8, 2. paragraf)

Önce Sayın Yavuz’un bu cümlesini inceleyelim: Acaba bu cümle Türkçe mi? Acaba bu cümledeki Türkçe hatalarının sayısı kaçtır? İki mi, üç mü? Yeri gelmişken bir daha hatırlatalım; Sayın Yavuz uzun yıllardan beri ‘cümle bilgisi’ dersini okutuyordu.

Bir de Sayın Yavuz o yıllarda beni hâlâ Türk Dil Kurumu’nun üyesi sanıyor. Oysa kendisi benim üyelik sürem 1983-2001 yılları arasında olduğunu yazısının 16. sayfasında duyuruyordu. Demek ki ben, kitabımın basıldığı tarihte Türk Dil Kurumu üyesi değilmişim!

Peki, benim cümlemi bozup, bunu da benim kompozisyon hocalığıma yüklemek acaba neyin hesaplaşmasıdır? Bunu şimdilik tarihe havale ediyorum.

Sayın Yavuz, sahi, siz bu cümlemi hangi art niyetinizle tahrif ve tahrip ettiniz? İnanıyorum ki bu işte size yardımcı olanların hatırını kıramadınız! Bilim hatır üzerine değil, dürüstlük ve ahlaklı olmak üzerine kurulur, hatırlatırım..

2. Sayın Yavuz’un tahrifatçılığı sayılamayacak kadar çoktur, âdeta eleştirisinin ana konularından biri de ‘tahrif ustalığı’nın ispatıdır. Örneklere devam edelim.

Şu cümle bizim: “... *Tecer’in yazısının gönderilmesiyle ilgili teşekkürden de anlaşılaçağı üzere Başgöz bu şiirin tamamını görmeliydi.*” (s. 54) Bu cümlemin tahrif edilen unsuru ise yüklemidir. Sayın Yavuz, bu yüklemimizi şöyle alıntılar: “... **göndermeliydi.**” (Yavuz, 24, nu. 42)

Yüklemin **görmeliydi** şeklinden çıkartılıp **göndermeliydi** şekline sokulmasının bilim ve ahlak yönünden olduğu kadar cümlemin anlam yönünden de zararlı olduğunu hatırlatmak isteriz. Ey Yavuz, sen niçin bu yüklemi değiştirdin? Bilgi eksikliğinden mi, bir kasıt sonucu mu, yoksa birilerinin adına intikam almak için mi? Biliyorum, bu hatayı sen yapmadın, taşeron eleştirmenlerden biri yaptı ama yazı senin imzan ile çıktığı için hataların günahı senin boynuna yükleniverdi.

İşin ilgi çekici yanı, kitabımızda Prof. Dr. İlhan Başgöz’ün bazı görüşlerine katılmadığımızı belirtmemiz, Sayın Yavuz tarafından, âdeta o kişiyle düşman olduğumuz şeklinde yorumlanmış ve bize, İlhan Başgöz’e sahip çıkmasını şu atasözümüzle açıklamıştır: Düşmanımın (Sakaoğlu) düşmanı (Başgöz) dostumdur (Başgöz). Yazıklar olsun. Seni kaybettiğime değil, bana hayalî düşman kazandırmak dalaletine düştüğün için.

3. Bizden yapılan bir alıntı ve bizdeki sayfası için şunları söyleyebiliriz:

Biz, guya kitabımızın 46. sayfasında şöyle demişiz: “... imparatorluğun Rumeli ve Anadolu topraklarında yaşayan bir adaşının olduğunu elbette **biliyordu.**” Sayın eleştirmen bu cümlemize de saldırıyor (Yavuz 23: nu. 34).

Önce şunu belirtelim ki bizim 46. sayfamızda böyle bir cümle yoktur; bu cümle 47. sayfadadır. Üzerinde durmak istediğimiz asıl konu bu değil ama bizdeki rakama dayalı yanlışları ‘velevkâne ahsen...’ hesabı sık sık gündeme getiren eleştirmenimize, biz de bir defacık dokunuverelim dedik. Asıl konumuz ise Sayın Yavuz’un alışkanlık hâline getirdiği tahrifatçılığıdır. Bu cümlemin yüklemi, eleştirmenimizin alıntılacağı gibi, **biliyordu** değil, **bilmiyordu**’dur. (s. 47, 7. satır). Koskoca üniversite hocası bilmiyordu’yu biliyordu diye aktarıyor. İnsaf yâhû...

etmemişse’yi **etmişse**, **görmeliydi**’yi **göndermeliydi**, **bilmiyordu**’yu **biliyordu** yapmak değme bilginin harcı değildir; eleştirinin bir satırını bile okumadan rapor (!) veren hakemlerin ise hiç harcı değildir. Bilimin, eleştiriciliğin ve de hakemliğin ne hâllere düştüğünü gösteren bunlardan güzel örnekler bulunamaz.

MELİK BİR ŞAİR ŞAH HATAYİ

Nuri PEKSÖZ

“Düşmüşlerin elin tutmak alilik.” der Hatayi. Bir coğrafya büyür, sınırları genişler, bir bakarsınız bizim dilimizle söylenmiş elbiseler giyer sözcükler. Bizim gibi düşmüş şefkat eden bir tefekküre bürünür söz. Anlam coğrafyamız der bilgiler; arifler gönül coğrafyamız der... Mezhep ve meşrebin ötesinde bir insanlık söylemini anlama çabası benimki. Muhammedi olmak saf bir imanı önceler gönüllerde. Tarih ve kültür dairesi bize itikat dayatmamalı derim. “Cehalette asla tevhit (birlik) olmaz.” İşte bir sultan şairi, Şah Hatayi’yi, anlamaya çalışırken önyargısız tümceler kurmak istedim.

Şair, 1487 yılında Erdebil’de doğdu. Büyük dedesi Şeyh Safiyüddin Erdebili (1252-1334) meşhur bir İslam âlimidir. Şeyh Safiyüddin, Halvetilik ve Kalenderilik tarikatlarını birleştirerek “Safeviye” (Erdebiliye) tarikatını kurar. Tarikatının inceliklerini ve usulünü öğrettiği Makâlat-ı Şeyh Safi (Saffetüssafa) adlı eseri tasavvuf klasikleri arasındadır.

Şii mezhebinin İmamiye koluna mensup derviş bir âlim olan Şeyh Safiyüddin hükümdarlar üzerinde etkili olduğu gibi halk üzerinde de etkili biriydi. Ankara Savaşında esir alınan Osmanlı askerlerinin hürriyetine kavuşmasını da o sağlamıştı. (Sadeddin Nüzhet Ergun, Hatayi Divanı, s.7)

Şah İsmail’in dedesi Cüneyd, Gürcüleri Müslüman etmek için sefere çıkar ancak Şirvan Hükümdarı Sultan Halil ondan şüphelenir. Cüneyd ile Sultan Halil arasındaki savaşta Şah’ın dedesi yenilir. (1472) Şah’ın babası Haydar, Şirvan Hükümdarı Sultan Halil’den babasının intikamını almak için dervişlerinden güçlü bir ordu düzenler. Askerlerinin başlarına kırmızı bört (başlık) takar. Bu sebeple bu orduya başlarındaki börtlerden dolayı “Kızılbaş Ordusu” denilmiştir. Daha sonra Şirvan ordusu Akkoyunlu hükümdarı Yakup Bey’den yardım alarak “Kızılbaş Ordusunu” ağır bir yenilgiye uğratar. Şah’ın babası Haydar bu savaşta öldürülür.

Haydar’ın oğulları İsmail (4 yaşında) ve abisi Yâr Ali (10 yaşında) İsfahan kalesine hapsedilir. Daha sonra hapisten Akkoyunlu hükümdarı Yakup Bey’in ölümü üzerine hapisten kurtulurlar. Şah İsmail’in abisi Yâr Ali dedesinin postuna oturur. Yâr Ali’yi kıskanan Akkoyunlu hükümdarı Rüstem ani bir baskınla onu öldürür. Babasından sonra abisi de öldürülen İsmail müritler tarafından Giylan’a kaçırılır. İsmail, Giylan Bey’i Şerif Hasan tarafından himaye edilir. İyi bir eğitim alır. Tasavvufun incelikleri yanında savaş sanatını da öğrenir. Daha on beş yaşındayken dedesinin müritlerinden oluşturduğu orduyla Şirvan üzerine yürür. Ordusundaki askerler yine başlarına kızıl bört (başlık) takmıştı. Şirvan’ı alıp Karabağ’ı başkent yapar. Daha sonra Akkoyunluları yenerek Tebriz’i topraklarına katar Tebriz’in fethinden sonra hükümdarlığını ilan eder. (1502)

Şah İsmail bir dini lider, şair ve hükümdar olarak çok etkili biriydi. Soy olarak mensubiyetini Hazreti Ali efendimize kadar götüren kaynaklar vardır. (Sadeddin Nüzhet Ergun, Hatayi Divanı, s.7) Dedesi Safiyüddin Halvetilik ve Kalenderiliği birleştirerek Safeviye (Erdebiliye) tarikatını kurar. İkinci Murat zamanında Anadolu’ya gelir iskân izni ister ancak padişah tarafından kabul görmez. Safiyüddin’in Anadolu’da en tanınmış halifesi Hacı Bayram Veli’dir. Ancak S. Nüzhet Ergün’e göre Anadolu Aleviliğinin oluşmasında en etkili olan Şah İsmail’in babası Haydar’dır.

Osmanlı Sünniliği ve Safevi Şiiliği bir hükümdarlık mücadelesi içinde şekillendi. Osmanlı Devleti birçok etnik unsuru bir arada tutan bir dünya devletiydi. Ordusu Bektaşî dergâhına bağlıyken medrese geleneğinde Sünnî öğretî hâkimdi. Özellikle İran üzerinden gelen Şii dervişlere karşı hassas bir politika izlemek devletin güvenliği açısından önemliydi. Osmanlı devleti, Safevi devletini kısa bir zaman içinde güçlenmesini bir dış ve iç tehdit olarak benimser. Bunda Anadolu’da tarikatlarını yayma çalışmaları içinde olan Safevi dervişlerinin de büyük rolü vardır.

Şiiliğe ait öğretiler özellikle tasavvuf yoluyla Anadolu’da yayılır. Ahmet Er Rufai (1119-1182) bu dönemden çok daha önce yaşamasına rağmen mezhepten ziyade tasavvuf yoluyla hızla yayılan bidatlerle ilgili talebelerini uyandır.

“Tasavvuf ehlinin bazısının ayağını kaydıran vahdet-i vücud konusundan söz söylemekten sakın. Şathiyata varan ölçüsüz sözlerden de sakın. Çünkü böyle ölçüsüz sözlerle küfre düşüp kâfir damgasını yemek, günahla perdelenmekten daha beterdir.” (Hak Yolcusunun Düsturları, s. 50.) “... İyi belle. Acem sofilerinin ifratlarından sakın. Zira hiç şüphe yok ki, Resul aleyhisselamın da katiyetle buyurdıkları gibi, onların bazı sözleri ile fiillerinde mübalağa vardır, [birbirlerini] övmelerinde mübalağaya kaçarlar.”

Felsefi tasavvuf ümmi bir toplum olan Osmanlı toplumunda çok etkilidir. Sünni ve Şii mezheplerinin birçok ayrıştığı nokta olmasına rağmen her iki mezhebinde mistik tecrübelerinde büyük benzerlikler vardır.

Şah Hatayi eğitim görmüş kitabi bilgiyi özümsemiş bir sofidir. İslam mistizmine ait o tecrübeyi sadece şifahi kaynaklardan edinmek özellikle tevhit öğretisini öğrenmeden dervişliğin şathiyelerine boğulmak insanları sorumsuz söylemlere itecektir. Bugün tasavvufun heteredoks söylemleriyle daha sık karşılaşılmaktadır. Şah Hatayi de bir mürşit olarak yolunun öğretisini dervişlerine iletmiştir. Şiirlerinde gizemcilik yerine didaktiklik ön plandadır.

*“Sofî mezhebimin nesin sorarsın,
Biz Muhammed Ali deyenlerdeniz.
Gözüyle gizli yok ya sen ne dersin?
Biz Muhammed Ali deyenlerdeniz.*

*Eğnimize kırmızılar giyeriz,
Hâlimizce her ma'nâdan duyarız.
Katarda İmam Ca'fer'e uyarız,
Biz Muhammed Ali deyenlerdeniz.”* (Sadeddin Nüzhet Ergun, Hatayi Divanı, s.7)

Şah Hatayi aynı zamanda bir Hacı Bektaş Veli hayranıdır. Şiirlerinde ondan sık sık bahseder, dört kapı kırk makam vurgusu yapar.

*“Meşreb ile dört kapudan. Girülür,
Özün teslimle Allah'a varılır,
Mürşidin önünde kefen sarılır,
Cemiyette pirsiz namaz kılınmaz.”* (s.89)

...
*“Muhammed Ali'dir kırkların başı,
Uralun Yezîd'e lâ'neti taşı,
Hünkâr Hacı Bektaş Veli'dir eşi,
Biz Muhammed Ali deyenlerdeniz.”*(s.89)

...
*“Tuttuğumuz bir gerçeğin elidir,
Gittiğimiz imamların yoludur,
Serçeşmemiz Hacı Bektaş Veli'dir,
Mihman canlar bize safâ geldiniz.”*

Makalat'ın yazarı Hacı Bektaş Veli Anadolu erenlerindendir. Osmanlı “yeniçerilerinin piridir.

“Bir ilim, bir kelam, bir nefes, bir saz.” Diyen Hatayi şiirleriyle duru sade Türkçesiyle edebiyatımızda derin izler bırakmış bir şairdir. Onun şiirlerinde Yunus'un etkisi olmasına rağmen Yunus Emre kadar derin tefekkür adamı değildir. Melik bir şair olması onun şiirini daha çok söylev üslubuna yakın bir yöne sevk etmiştir. Şiirlerindeki telmihler, İslam tarihi, Hazreti Ali Efendimiz ve Ehli Beyitle ilgilidir. İslam tasavvufunun zengin terminolojisinin şiirini besleyen bir zenginlik olduğunu görüyoruz.

Bir aşk yolu olan tasavvuf nefsin tezkiyesi konusunda özel öğretilere sahiptir. “Nefsini bilen Rabbini bilir.” Ancak bizim sufi geleneğimizde “nefsi bilmek yerine nefsi öldürmek” söylem olarak çok kullanılır. Bu yolda nefsi (egoyu) feda etmek esastır.

*“Sen nefsinı öldür olagör yeksan,
Varlık gömleğini eylegil üryan.”*

Hikemi bir dil geliştirir şair. Posta genç yaşta oturmuş bir pir olarak, melik bir şair olarak bu dili kullanır. Tasavvuf, aynı zamanda “Din nasihattir.” Düsturunu kendine ilke edinen bir yoldur.

*“Gevherin geçmeyen yerde,
Satma kardaş kerem eyle.
Lâ’l taşını çay taşına,
Katma kardaş kerem eyle.*

*Gördün bir yerde âşinâ,
Her ne dersin öz başına,
Yol taşını yol kuşuna,
Atma kardaş kerem eyle.*

*Gördünse bir yerde rakîb,
Neylersin yüzüne bakıb,
Münkiri katara çekib,
Yedme kardaş kerem eyle.”*

Bu nasihat dili bütün şiirlerinde kendini hissettirir. Şah Hatayi’nin şiirleri Alevi Bektaşî meclislerini yanında Sünnilerin dergâhlarında da çok okunur. Bugün ilahi formunda okunan birçok şiiri vardır.

*“Bir nefescik söyliyeyim,
Dinlemezsın neyleyeyim.
Aşk deryâsın boylayayım,
Ummana dalmağa geldim.” (s.108)*

*“Şu âleme bir nur doğdu,
Muhammed doğduğu gece.
Yeşil kandilden nûr indi,
Muhammed doğduğu gece.” (s.99)*

Şairde “Hakk, Muhammed, Ali” şeklinde ifade edilen hakikatin son yıllarda Hıristiyan teslisine benzetilmesi çok çirkindir. Şifahi kültürle sürdürülen bir gelenek zamanla asıl kaynaklarından kopabilir. Biz en azından dini geleneğe ait bu terminolojiye hâkim olmalıyız. Popülist yaklaşımlardan kaçınmalıyız.

Yavuz Sultan Selim ve Şah İsmail (Hatayi) ikisi de İslam dünyasının güçlü devletlerini meliki olarak karşı karşıya geldiler. Bir mezhep kavgasından çok bir iktidar mücadelesidir. Allah (cc.) bu zaferi Yavuz’a nasip etti.

Biz tarihi bir olayı insanlara itikat gibi dayatacak değiliz. Bugün artık tarihi olay ve menkıbeler yerine Kur’an ve sünnet merkezli bir tefekkür geliştirmeliyiz.

Peygamber efendimizin kutlu yolu İslam ve onun sunduğu sağlam bir itikatla bu yolda kulluk şuuru içinde ömrünü geçirenlere ne mutlu!

TÜRK ŞİİRİNDE DİL VE USLÛP/iki

Seyit KILIÇ

Şâir, şiir dilinde kullanacağı kelimeleri kullanırken kelimelerin ses değerlerine de gereken önemi vermelidir. Çünkü şiir dilinin başlıca özelliklerinden birisi de iç ahengi yakalamaktır. Gereke kâfiye ile gerek aliterasyon ve asonans ile yakalanması gereken bu ahenk ve müzikalite ancak kelimelerin ses değerlerine riayet etmekle elde edilecek şeylerdir.

*“Derinden derine ırmaklar çağlar
Uzaktan uzağa çoban çeşmesi
Ey suyun sesinden anlayan bağalar
Ne söyle şu dağa çoban çeşmesi...”* (F. Nafiz Çamlıbel)

Kısacası; “Şiirin lisana olan tasarrufu, nesrin ve konuşmanın tasarrufundan çok başkadır. Berikilerde sırf delalet ettikleri uzak, yakın mânâları için kullanılan kelime, şiire büsbütün başka hususiyetleri için girer. O artık şiirde yalnız kamusta mevcut falan veya filan mânâların sahibi olan kelime değil bir halet-i ruhiyenin malzemesini kendisinde bulmuş olduğu bir sanat malzemesidir ki, içine girdiği terkipte kemiyeti ile beraber keyfiyetini de kullanacaktır. Âhengi telkin kudreti, ses şekli, rengi ile o, sanatın nizamında kâh ham bir boya parçası, kâh renkli bir mozaik taşı ve kâh bir ses ve çok defa bütün bunların hepsi birden olacaktır. Aynı zamanda konuşma ve nesre usulünü veren, lisanın bütün sanatını tanzim ve idare eden, mânânın hükmünü süren nahiv, şiirde çok defa tanımadığı bir şekilde seyirci vaziyetinde kalır.” (Ahmet Hamdi Tanpınar, Edebiyat Üzerine Makaleler, s.18)

4 Âhenk, Musiki/Ritm:

Şiir dilini anlatırken onu kullanılan tabîî dilden daha özgün kılan şeyin ahengi ve musikiyi yakalaması demiştik. Yahya Kemal Beyatlı; “Bir mısraın şiir olup olmadığı gayet âşikârdır. Derûnî ahenk ile ifade edilmişse şiirdir. Fakat duyulmaksızın yalnız vezin ve lisan mümasesresiyle (alışkanlık) söylenen söz şiir olmaz. Şiir bir nağmedir. Lâkin Frenklerin kuğu kuğu nağmesi dedikleri çok nadir ve halis bir cevherdir. Bu nağmeyi ifade etmek için vezin ve lisan ancak ve ancak bir alettir. Şiirde nefes ve ses iki unsurdur. Mısraın ayakları yerden kopmazsa yahut en hafif bir kulağı bir ses gibi doldurmazsa hâlis şiir değildir.” (Edebiyata Dair, s. 48)

“Üstad elinde sertaser âhenk olur lisan” (Yahya Kemal Beyatlı)

Dil ve Üslubu anlatırken “Kapalılık” kısmında bu konuya biraz değinmiştik. Bütün edebî eserlerde bir müphemlik vardır. Bunun nedeni ise edebî sanatlara bolca yer verilmesidir. Şiiri daha gizemli bir hale getiren ise edebî sanatlardan alegori, imge/simge/imaj, betimleme, teşbih, tevriye gibi söz sanatlarına bolca yer verilmesidir. Bununla beraber kullanılan kelimeler arasındaki irtibatı gözetmeden yapılan her türlü söz şiiri anlaşılabilir kılacaktır. Şiiri daha anlaşılır kılabilmek için kullanılan kelimelerin anlamları ile beraber silsile içerisinde kullanılan kelimelerin arasındaki irtibata dikkat etmek gerekir. Sentaks/Söz diziminden tutunda dilin semantik/anlambilimine kadar her şeyi göz önde bulundurulmalıdır. Yoksa şâir ile okuyucu labirent/dolambaçta yollarını kaybetmiş yolculara benzeyebilir.

İçerisine daha felsefî anlam katabilmek, kelimelerin anlamlarına yakın değil de çok çok uzak çağrışımlar katarak yazılan şiirler, gerçekten otopsiye yatırılan ceset gibi olurlar. Şâirin her ne kadar bir olaydan haber verme, tarihi bir olayı anlatma ya da durumdan haberdar etme gibi gayesi yoksa da okuyucuya bedii haz tattırabilmesi için şiir dilinin duygu değerlerini iyi hesap ederek kelimeleri ona göre kullanması gerekmektedir. Ben de bazı şiirleri okuyor mısralar arası geçişlerde irtibat kurmakta güçlük çekiyorum. Bunun nedenlerinden bazıları ise kişilerin kendilerini felsefî derinliğe sahip gibi lanse etmek gayretinden başka bir şey değildir.

Okuyan kimselerin onların düşüncelerinin derinliklerine, felsefî görüşlerinin genişliklerine, duygularının sınırsız ufuklara doğru kanat açışlarına vakıf kılmaktan başka bir şey değildir. Daha kısa ve öz ifade ile kişilerin kendilerine diğerlerinden farklı kılma endişesinden başka bir şey değildir.

Bu ve buna benzer sebepler şiirleri anlaşılabilir kılarak kelimeler arasındaki bağlantıları alegori ve imge adı altında alışılmışın çok çok dışında kılarak şiiri zora sokarak anlaşılmasını tamamen yok eder. Oysa şiiri okuyan kimseler o şiirden bir şeyler anlayabilmeli, duygulara vakıf olabilmeli, haz ve heyecan duymalı bedii zevkin farkına varmalı ve her okuyan kimse şiirden aynı şeyi anlamasa dahi şiiri kendince anlamlandırılmalıdır. Vele ki şâir, onu anlamlandıran kimselerin yüklemiş oldukları mânâların dışında şeyleri kast etmiş olsun...

Dil veya kelimelerin seslerindeki uyum, şiir dilinin ruhumuz ve hassasiyetimize hitabı yanında kulağımıza hitabını da beraberinde getirir, müzikal bir şiir, okuyucu/dinleyicinin kulağı ve ruhunda hoş bir seda bırakır. Şiir kulağa hitap eden kelimelerden teşekkül etmiş bir sanat dalıdır. Bu yüzden şiir bir söz sanatıdır ve inşad edilir. “Şâirin lisanı ‘nesir’ gibi anlaşılmak için değil, fakat duyulmak üzere vücut bulmuş, musikî ile söz arasında, sözden ziyade musikîye yakın, mutavassıt bir lisandır. Şiir bir hikâye değil sessiz bir şarkıdır.” (Ahmet Haşim, Bütün Şiirleri, s. 70)

Necip Fazıl Kısakürek, şöyle der: “İşte şiirde doğrudan doğruya dışın dışı, iç, için içi, gizli elemanların esîrî kıvrımlarını örgüştiren edadır ki, iç şekli dokur. Bu dokunun malzemesi, yine doğrudan doğruya dış ahengin ötesindeki iç ahenk, kelimelerin dış mânâsı altındaki iç mânâ, kelime münâsebetlerinde lezzetleşen mizaç tavrı ve duygu hâli.” (Çile, Poetika" Şiirde iç Şekil bahsi.)

Şiir de âhenk/musikiyi sağlayan en önemli dil ve şiir unsurları; vezin, kâfiye, redif, asonans, aliterasyon, ses yansımaları ve tekrar olarak sıralanabilir. Bütün bunlar dilin âhengi sağlamak için tarihler boyunca şâirlerin istimal etmiş olduğu ses sanatlarıdır. Bu ses sanatları daha vazıh olduğu için sözü uzatmamak için detaylara girmeden burada noktalamak istiyorum.

5 Kapalılık:

Bütün edebî eserlerde olduğu gibi şiirde de bir kapalılık mevcuttur. Hatta şiirde bu kapalılık daha çok fark edilir. Çünkü şiir her hangi bir olayı hikâye etme amacı gütmeyiz, fikir ve ilmi neşretmek gibi bir gayesi yoktur. O tamamen duyguların ritimli kelimelerle ifadesinden başka bir şey değildir. Şiirin her hangi bir tarihi bir olayı, düşünceyi, hissi, gerçeği ve ya durumu okuyucuya açık bir şekilde anlatmak gibi bir amacı yoktur. O görev ya felsefenin, ya psikoloji, ya tarih ya da sosyolojinin amaçlarındandır. Şiir bir şeyi ispat etmek veya izah etmek yerine izah etmek ve sezdirmek gibi bir misyon yüklenir. N. Fazıl Kısakürek “İlmin usûlünde tebliğ, şiirin usûlünde telkin vardır. Şiirde tebliğ kaba davulculuk, telkin ise sihirli kemancılık” (Poetika, şiirde Usul bahsi)

Şiir dili imaj, sembol, alegori, mecaz, teşbih, istiare, kinaye, telmih vb. gibi söz sanatları ile sanatkârın doğrudan doğruya ifade biçiminden kaynaklanan müphemliklerle doludur. Sezdirme noktasında yoğunlaşarak okuyucu ya da dinleyicinin dikkatini kendi üzerine çeker. Bundan dolayıdır ki her şiiri her okuyucu bir çırpıda anlayamaz. Alberes, “Şiirin mantığımızın tanımladığı düşünceleri, kavramları, basmakalıp duyguları değil, tanımlanamayanı anlattığını belirtir.” (Doğan Aksan, Türk Dili Türk Şiir Dili, s. 25) Onu anlayabilmek için belki de birkaç defa okuması gerekecektir. Ya da bazı söz sanatlarına vakıf olması gerekecektir. Örneğin Bakî'nin, anlaşılması zor olmayan:

“Güzeller mihribân olmaz demek yanlışır ey Bâkî!

Olur, Vallâhi Billâhi biraz yalvarı görsünler” Beytinin “...Biraz yalvarı görsünler” sözünün tevriyeli olduğunu anlayıp çözemezse şiiri tam anlamış olmaz. Yalvarı kelimesi yalvarmak eyleminin yalvarı görmek biçimindeki bileşik kullanımının “yalvarsınlar, yalvarıversinler” anlamının yanı sıra eski para birimi olan yalvar'ında düşünülmesi amaçlanarak tevriye yapılmıştır. Dolayısı ile güzellerin parayı görünce ona meyledecekleri anlatılmak istenmiştir. Bununla birlikte her şeyde bir sınır olduğu gibi kapalılıkta da bir sınır olmalı imge, alegori, imaj, betimleme vs. adı altında saçma sapan mısralardan kaçınılmalıdır. Şâirden beklenen “muamma”nın dehlizlerinde okuyucu ile saklambaç oynamak değildir.

“Netice ve teşhis: Şiirde temel unsur tahassüs -hissetme-duygulanma- edası şekline bürünebilmiş gizli fikirdir.” (N. Fazıl Kısakürek, Poetika, Şiirin Unsurları bahsi)

6 Başka Bir Dile ve Nesre Çevrilememe:

Prof. Dr. İsmail Çetışli bu başlık ile Dil başlığı altında topladığı kısma son vermektedir. Bizde bu tertibe riayet ederek bu konuyu da izah ettikten sonra makalemize son vereceğiz. Şiir dili ile alakalı baştan beri söylediklerimizden anlaşılacağı üzere o ne kendi içerisindeki tâbi dil ile nesre ve ne de yabancı bir dil ile başka bir dile olduğu gibi çevrilmesi mümkün değildir. Şunu unutmamamız gerekir ki şiir bir terkipler bütünüdür. Tıpkı diğer mimarî eserlerin birer terkip olması gibi...

Her hangi bir mimarî eserin bir tuğlasını yahut bir çinisini yahut bir sütununu nasıl ki aldığımız zaman ondan bir şeyler eksiltmiş olursanız; şiiri de ne kendi içindeki dile ne de yabancı bir dile çevirdiğiniz zaman onun gizemini ve estetiğini yok etmiş olursunuz. Cahit Sıtkı Tarancı bu hususu bakın nasıl anlatıyor:

“Ağlarım hâtıra geldikçe gülüşüklerimiz”

Mısraını elbette duymuşsunuzdur. Şâir ne demek istiyor? “Gülüştüklerimiz hatıra geldikçe ağlarım” Bu bir nesir cümlesidir. Şâir ne yapmış? Bu nesir cümlesinin her kelimesini değerlendirerek bu duyguyu nihaî ifadesine kavuşturmuştur. Şâir karşımızda olsa göreceğimiz manzara nedir? Bir adam ağlıyor. O halde dizinin ilk sözcüğü “ağlarım” olacak. Neden ağladığını merak etmez miyiz? Bu kez onu söylemek gerek. Bir şeyler hatırladığı için. Öyleyse, dizinin ikinci ve üçüncü sözcükleri “hatıra geldikçe” olacak. Peki, neymiş acaba böyle hatırladıkça ağladığı şey? “Gülüştüklerimiz” diyor ve böylece her sözcük yerini alıyor ve bildiğimiz dize ortaya çıkıyor. “*Şiir bir deyiştir, sözcüklerle güzel biçimleri kurmak sanattır*” denilmesi bundandır. Şair de bu sanatı bilen adamdır. Bu sanatın anlatım aracı dil ve gereği de sözcükler olduğuna göre, şiir yazmak isteyen adamın kullandığı dilin bütün kurallarını iyi bellemesi, sözcüklerini sınıf arkadaşları gibi yakından tanıması, hangi sözcüğün nerede ve nasıl kullanıldığı zaman kendisinden beklenen ödevi yerine getireceğini bilmesi gerekir.

Şiir yalnız duymakla, parlak imgeler bulmakla değil, dil ve sözcükler konusundaki bu bilgilerle, bu sevgilerle, bu dikkatlerle yazılabilir. Şairden beklediğimiz işte bu davranıştır. Bundan sonrası yani yapıtının çapını belirleyecek şey şiir yaratma gücüdür. Şair ister sevgilinin servi boyundan, ister bir savaştan, ister mahallesinin yoksulluğundan, ister haksızlıktan söz etsin, kendi bileceği işti, yeter ki her şeyden önce şiir yazdığını bir saniye hatırandan çıkarmasın.” (Kaynak Dergisi, 1949- Yazılar, s. 109)

Ahmet Hamdi Tanpınar ise bu konuyu şöyle ifade eder: “Şiir bir milletin öz malıdır, hangi şekilde olursa olsun dilin çiçeğidir ve herkesin malı olan ölçü ister.” “Yalnız şiirdir ki yazıldığı lisanın malıdır. O lisanda okumak şartıyla güzelliklerine sahiptir, vardır. Çünkü şiir dilin özüdür, kokusudur, musiki kabiliyetidir.” “Bir bakıma tek milli sanat şiirdir.(...) Şiir bir iç kale sanattır. Çünkü dil vasıta olarak değil, malzeme ve nesiç olarak kullanıldığı zaman milletin iç kalesidir. Böyle anılınca, bir milletin, insanın, tarihin, kültürün tâ kendisidir.” (Edebiyat Üzerine Makaleler, s. 38)

Şeyh Galib’in ifadesi ile şiir lisan içerisinde “Bir başka lisan tekellüm” etmektir. Yahya Kemal’in, “Ne zaman şâir olduğunuza inandınız?” sorusuna, hiç tereddüt etmeden; “Türkçeyi hissettiğim zaman!” cevabını vermesi de bundandır. Mehmet Akif Ersoy ile Orhan Veli’nin aşağıda vereceğim şiiri, şâirin duygu, heyecan, hayal, ihtiras, intiba ve düşüncelerini şiire dönüştürmede çektiği sanat çilesini ve dille olan kavgasını sezdirme hususunda son derece önemlidir.

*“Bana sor kârî; sana ben söyleyeyim,
Ne hüviyyette şu karşımda duran eş’ârım;
Bir yığın söz ki, samîmiyyeti ancak hüneri;
Ne tasannu bilirim, çünkü ne san’atkârım.
Şiir için “gözyaşı” derler; onu bilmem, yalnız,
Aczimin giryesidir bence bütün âsârım!
Ağlarım, ağlatamam; hissederim, söyleyemem;
Dili yok kalbimin, ondan ne kadar bizârım!
Oku, şayed sana bir hisli yürek lâzımsa;
Oku, zirâ onu yazdım iki söz yazdımsa.”* (Mehmed Akif Ersoy)

*“Anlatamıyorum
Ağlasam sesimi duyar mısınız,
Mısralarımda;
Dokunabilir misiniz,
Gözyaşlarıma, ellerinizle?”*

*Bilmezdim şarkıların bu kadar güzel,
Kelimelerinse kıfayetsiz olduğunu
Bu derde düşmeden önce*

*Bir yer var; biliyorum;
Her şeyi söylemek mümkün;
Epeyce yaklaşmışım, duyuyorum;
Anlatamıyorum.”* (Orhan Veli Kanık)

ŞAFAKTA TUZAK**Mehmet AVŞAR**

Nice kalpler tutuşturduk
Közümüz ocakta şimdi
Hasret yüklü türkülerle
Sazımız kucakta şimdi

Akşam hüznle ulaştı
Hilal mor dağları aştı
Geceyi döndü dolaştı
Sözümüz şafakta şimdi

Güneş gibi, bahar gibi
Beklenen nazlı yâr gibi
Çölde vaha arar gibi
Gözümüz ufukta şimdi

Gökyüzünün bir ucunda
Bulutların avucunda
Nazlanır kale burcunda
Gönlümüz bayrakta şimdi

Rahmet toprağı yoğurdu
Toprak gönüller doyurdu
Fidanlar çiçeğe durdu
Gözümüz uzakta şimdi

Sitemli bakış misâli
Çekilmez yokuş misâli
Çırpınıyor kuş misâli
Özümüz tuzakta şimdi

AŞK TAŞKINI**Mehmet DURMAZ**

Gösteren, gönlüm değildir
Gözdür, göz ile yetinmem
Kelam değil dilimdeki
Sözdür, söz ile yetinmem

Ben susarım bazı bazı
Dillenir ruhumun sazı
Bütün olmaktır niyazı
Cüzdür, cüz ile yetinmem

Sükûtumu yâr işitse
Kuşum sığmazdı kafese
Bin can versem bir nefese
Azdır, az ile yetinmem

Hâl dili olursa dilim
Anlatır dostu ahvalim
Sessizce yanan kandilim
Közdür, köz ile yetinmem

Ne cehennem ne de cennet
Ne usluluk ne de cinnet
Her mihnete ettim minnet
Nazdır, naz ile yetinmem

Dünya durağında durdum
Bu pazarda dostu gördüm
Atımı bir yola sürdüm
Düzdür, düz ile yetinmem

Tabipler baksa bin defa
Yaram azar bulmaz şifa
Bu cefadır cana sefa
Hazdır, haz ile yetinmem

Ben yürürüm, giden sensin
Varımı var eden sensin
Kışı bahar eden sensin
Yazdır, yaz ile yetinmem

Parça parça yarık yarık
Yaprağı yok, dalı kırık
Kârım, şimdi özü çürük
Kozdur, koz ile yetinmem

Can dokumak ilmek ilmek
Varlık dağlarını delmek
Cananın yolunda ölmek
Azdır, az ile yetinmem

HECE TAŞLARI

Aylık Şiir Dergisi

21.sayı on5kasım 2016

BU SAYIDA**Seyit Ahmet KUTUZMAN****Cumali Ünalı****HASANNEBİOĞLU****Ahmet YALÇINKAYA****Hilmi AYDIN****Arif BİLGİN****Yasin SEMİZ****Ahmet URFALI****Tayyib ATMACA****Səvavət İZZƏTİ (Əndəlib)****Alemzer ALİZADE****Ali Kemal MUTLU****Nuri PEKSÖZ****Osman AKTAŞ****Hasan Hüseyin CESUR****Ahmet YILMAZ****Seyit Ahmet KUTUZMAN****Memmed İSMAYİL****BADE DEĞİL KAHVE İÇTİM SÖYLEDİM**

Aha mola verdim kendi kendime, kabala almadım dünya yükünü, onu düşün bunu düşün sonu yok, herkes birbirine madik atarmış, o onu bu şunu şo şunu demiş, demokrasi amerikan pilavı, hoşaf İngiltere olsa da yemem, gözüm gönlüm açılalı çok oldu, geçtim arabesken hafif müzikten, bir türkünün kulağına eğildim, sesimi içime açtım söyledim.

Hececiler saysın parmaklarını, serbestçiler yesin tırnaklarını, kafiyele ayaklara dökülsün, ortaya serilsin imge bohçası, dillerine ne gelirse kâğıda, ya da klavyeden beyaz ekrana, içini dışına döküp yazanlar, anlayana aşk olsun okusun, sonrasında efendime söyleyim, aynalar sırtını yüze çevirsin, taydaşlarım görsün kar saçlarını, sözü hesaplayıp biçtim söyledim.

Ey şair yazdığın nedir diyene, nedircik çorbası nasıl yapılır, desem tarifini veren olur mu, o zaman ne diye hediye buğday, kediye aslanın yavrusu deyim, yeryüzünde böbürlenip gezene, topukları ile mih çakanlara, boynumu bükerek dayı diyerek, aylara hakaret mi edeyim, siz söyleyin aklınızdan geçeni, bade değil kahve içtim söyledim.

Şair de parçalı bulutlu olur, ne zaman nerede gürleyip geçer, ne zaman sağılır gönül bağına, bazen kendi yağmuruyla ıslanır, bazen ahir dağlarına puslanır, sine bilip bir kayaya yaslanır, acıkınca yar düşüyle beslenir, göğündeki turnalara seslenir, sesinin yankısı kendine döner, söz dilime geldi seçtim söyledim.

Her şair abdaldır kendine göre, zurnayı kaptı mı peşrevsiz çalar, artık bahtınıza ne çalar söyler, hoş gitmese de ağalar beyler, bu sayıda dilimizden dökülen, belki size göre sıradan şeyler, pencereme kondu ilham kuşları, ben de içeriye buyur eyledim, araya boş yere virgül koymadım, böyle doğdu bu yanaşık heceler, ağzıma ne geldi açtım söyledim.

HECE TAŞLARI**Aylık Şiir Dergisi****Genel Yayın Yönetmeni****Tayyib Atmaca****Yazışma Adresi****Haydarbey Mh. 32077 Sk.****Armada 2/D Blok Kat:2 Da:6****Onikişubat/K.MARAŞ****Telefon: 0535 391 92 50****hecetaslaridergisi@gmail.com****21. Sayı 15 Kasım 2016****ISSN: 2149-4509. (e-dergi)**

GÜL DAĞLARI'NDAN*

ALEV GİTSE KÖZ GELİR

İçimizden mavi sular aktıkça
Gönlümüzden bahar gitse yaz gelir
Sevda yüklü ahu gözler baktıkça
Üstümüzden alev gitse köz gelir.

Kaş eğilir gözlerinin suçundan
Bir ipekli sevda sunan saçından
Yanıp sönen yüreğimin içinden
Şardağı'nın karı gitse buz gelir.

Ruhumuzda sabah yeli estikçe
Sevdaları ıslak ıslak astıkça
Sitemlenip yalancıktan küstükçe
Bakışlardan mana gitse öz gelir

Aşkını unut, kitap oku, sev ilim
Gel başımdan bu sevdayı sav gülüm
Yıllar geçip yaşlandıkça sevgilim
Yüzlerinden çizgi gitse iz gelir.

Seyit Ahmet hatıralar üstüne
Gül olmazsa çiçek verir dostuna
Gönül denen padişahın postuna
Kim otursa iki cihan vız gelir.

KUL OLANI SEVMEZSİN

Bir oduna gönül vermiş diyorlar
Yanıp yanıp kül olanı sevmezsin
“Hısım” diye divan durmuş diyorlar
Niye gülüm kul olanı sevmezsin.

İnsanoğlu zevkten ölür yastan da
Dertli gönlüm bil ki senin hastan da
Bir kötüye döşek olmak isten de
Halılardan yol olanı sevmezsin.

Anlıyorum yar diyeni azarlan
Ben yanımsım ağlıyorsan huzurlan
Gül yanaklım bir zulmüme hazırlan
Damlaları sel olanı sevmezsin.

Bir billuri bir damlaya dağladım
Hasret hasret sana sevda sağladım
Boş yere mi ben gönlümü bağladım
Sanırdım ki el olanı sevmezsin.

Seyit Ahmet KUTUZMAN

Yapma derim gidiyorsun doğruna
Dur belayı çekeceksin bağrına
Bir ömrümü feda edip uğruna
Mağrur başı del'olanı sevmezsin.

Yürü gülüm aşka böyle başlanır
Kim çekerse bana döner yaşlanır
Sanki Roma putlarından hoşlanır
İki büklüm bel'olanı sevmezsin.

Dönsün dursun **Seyit Ahmet** iş için
Bir karanlık ruh olacak baş için
Kahverengi gözlerdeki yaş için
İpek örüp tül olanı sevmezsin.

İÇE DUR HELE

Ben vahşi kuşlara gönül kaptırdım
Uça dur güzelim uça dur hele
Sen benim kalbime kanlı umutlar
Saça dur güzelim saça dur hele.

Her ne çekti isem özetliyorum
Şu tutsak gönlümü azatlıyorum
Avı tepesinde gözetliyorum
Kaça dur güzelim kaça dur hele.

Vazgeçtim demedim aldan beyazdan
Haberin olmadı közden ayazdan
Baharın içinden ve bir de yazdan
Geçe dur güzelim geçe dur hele.

Şahinim her kuşa bildireceğim
Cansız serçe gibi kaldıracağım
Ben aşk kokusuna saldıracığım
Saça dur güzelim saça dur hele.

Kırılma güzelim erkeğim işte
Yüreğim kebaptır kebabım şişte
Seydahmet peşinde kervansız düşte
Göçe dur güzelim göçe dur hele.

*Hazırlayan, Arif Bilgin, Göçer Ofset, Elbistan 2002.

ŞİİR ÜZERİNE KONUŞMALAR -6-

* KEMAL TAHİR'İN DEVLET GÖRÜŞÜ

Cumali Ü. HASANNEBİOĞLU

Kemal Tahir'in Devlet Görüşü'nü birlikte düşünmeye başlarken, öncelikle romanlarına bakacağız. Bu bakış, devlet kavramını komprime bir biçimde verdiği **Devlet Ana**'dan çok, Kemal Tahir'in diğer romanlarındaki çaresi tükenmiş, duvara dayanmış insanlar gibi parçalanmaya, yıkılmaya direnen devletin ruhsal ayrıntılarının verildiği romanlarından çıkaracağız. Bunun dışında yaptığı konuşmalar, katıldığı açık oturumlar, gazete-dergi yazıları; hatta müsvedde romanları ile bu romanları yazmak için başvurduğu bilgilerden, tuttuğu notlara kadar, kavram olarak devletin geçtiği her şey, ilgi alanımızdadır.

Kemal Tahir'in, başta tarih olmak üzere, ilgisini çeken, kafasını kurcalayan her konunun, "müzmin bir araştırmacı"sı olduğunu biliyoruz. Yakın çevresindeki dostlarından da, gerek kaynak bulmada, gerek kaynakları yorumlamada, çok değerli yardımlar aldığı bize ulaşan bilgiler arasındadır. Hem Osmanlıca, hem Fransızca biliyor olması, iki kaynaktan da yararlanması sonucunu doğurmaktadır.

"Kemal Tahir'in devlet görüşü" derken, en yakın tarihi geçmişimiz olan Osmanlı ile eşiği aştıktan sonraki Cumhuriyet tarihinin; Kemal Tahir'in 63 yıllık ömrünün son bulduğu 1973 yılına kadar olan bölümünü kastettiğimiz anlaşılmalıdır. **Kurt Kanunu** adlı romanın en arka sayfasına şu notu düşmüştüm. **"Kemal Tahir öldü, kalp krizi sonucu 21 Nisan 1973, Cumartesi TRT 13.00 haber bülteni."** Demek ki, Kemal Tahir'in, kendini anlatmaya başladığı günden itibaren, sürekli okuyarak, araştırarak, merak ederek, sorular sorarak ve cevap arayarak kendi düşüncesini geliştirip zenginleştirmesinin bir kısmına ben de şahit olmuşum. Genellikle, sanata ilgi duyanların, bir düdüklü tencerede basınç sıkışması gibi, tüm birikimlerini tek eserde ortaya koydukları ve çoğu zaman diğer eserleriyle onun gerisine düştükleri ifade edilir. Has sanatçılar ise bu şablonu hiçbir zaman kabul etmediklerinden, cins kafalarının onları yürüttüğü yolda sürekli araştırarak, hayata karşı sordukları soruların cevabını aramaya koyuldular. Has eserler de, bu ırmak akışlı düşüncelerin çocuklarıdır. Kemal Tahir'in ölümünden sonra yayınlanan taslak romanları, aslında nasıl zorlu bir yolu aşarak, düşüncesini sürekli geliştirdiğini ve değiştirdiğini açıkça göstermektedir.

Bütün bunları şunun için söylüyorum: Ölümünün üstünden bunca yıl geçmiş olan Kemal Tahir'in, sağlığında, "devlet görüşü"ne ulaşmak için ağır çalışmalar yaptığını, Osmanlı tarihi ve Batı tarihi ile ilgili birçok belge ve bilgiye ulaştığını; bunları, zaman zaman kendine has bir düşünce sentezinden geçirdiğini, ölümüne çok yakın olan yıllarda ise, gönül süzgecini biraz daha öne geçirdiğini hatırlatmak istiyorum.

Hemen şunu da eklemeliyim: Bilimsel düşünce ile edebiyat arasındaki ilişkiler konusunda Kemal Tahir'den şu alıntıyı yapmışım: **"Bilimsel olarak tespit edilmiş bir konu, bir buluş tek başına edebiyat eserine temel olamaz. Edebiyatçı, bilimin vardığı yerden sonrasını zorlamak zorundadır."** (Türk Romanı, açık oturum, Tekin Yayınevi 1969, sh 39)

Öncelikle toplum anatomimizin incelenmesi gerektiğini düşünür. **"Batı bulsun biz kullanalım"** biçiminde bir bakış tarzını; batının bulduklarının, ancak batının işine yarayacağı noktasında reddeder. İronik bir benzetme yapar. **"Elbise yaptırırken terziye ölçü vermesini biliyoruz da, bir sistemi almak istediğimiz zaman, sosyal bünyemizin ölçülerini araştırmak neden aklımıza gelmiyor?..."**

"Biz, tarihi çalınmış bir milletiz" derken hem yakın tarihimizde, hem de uzak tarihimizdeki flu görüntülere dikkat çekmektedir. Ayrıca tarihle olan bağımızın kesilmesinin, aslında geleceğimizle olan bağlarımızın yok edilmesi, bir bakıma geleceğimizin yok edilmesi anlamına geldiğini söyler. Bütün bunlar, geçmiş tasvir ederken, sorunları tespit etmeyi; sorunları tespit ederken geleceği tahayyül etmeyi de beraberinde getirmektedir.

Kemal Tahir, **"İnsanın gerçekten rahat edebileceği, onurlu yaşayacağı bir toplum düzeni"**ni hedeflediğini, bu hedefin de, dünyanın ve Türkiye'nin ortak değerleri olduğunu söylemektedir. Doğal olarak bu iki ana konuyu, yani insanın gerçekten rahat edeceği ve onurlu yaşayacağı bir toplum düzenini sağlayacak organizasyonun adının **devlet** olduğunu ifade eder.

Hemen ekliyor Kemal Tahir, **"Türkler, yazılı tarih içinde hiç devletsiz kalmamıştır. Bu çok önemli bir şey! Elbette bir, ya da birkaç sebebi var. Sebeplerin ilki, Türklerin devlet kurmak için yapmayacakları hiçbir şeyleri yoktur. Devletten ve onurlarından kesinlikle vazgeçmezler. Onurundan vazgeçen, zaten devletten vazgeçmiş sayılır. Çünkü bir bakıma devlet, toplumun onurudur."**

Devlet-millet ilişkisinde Kemal Tahir'in, 1965 yılında yaptığı bir sohbette, şöyle bir tespiti var: **"Bizde her şey devletten beklenir, onun için de her şey devletten gelir zaten"**

Bir de devlete “baba” deriz. Başka milletlerin dilinde böyle bir deyim yoktur. Çünkü o ülkelerde devlet “baba” değil “kâhya”dır. Vermez alır.” Günümüzde, ülkemizde de bu tespitin doğruluk derecesi üzerine düşünülmekte, tartışılmaktadır. Bir kısım düşünür, böyle bir edilgenliğin, devleti baba olarak telakki etmenin, “*baba hem döver, hem sever*” kavlince bir nevi bağımlılık oluşturduğunu, milletin kişiliğinin gelişmesine engel teşkil ettiğini, söylemektedir. Daha da ötesinde, kendini devlet olarak gören güçlerin; millet ne derse desin, ne düşünürse düşünsün, kendi düşüncelerini, milletin düşünesi olarak görme eğilimi taşıdığını iddia ederler. Bu fikri savunanlar, tezlerine dayanak olarak, 1982 anayasasının başlangıç bölümündeki ikinci paragrafı göstermektedirler.

“Türk Milleti’nin ayrılmaz parçası olan Türk Silahlı Kuvvetleri’nin, milletin çağrısıyla gerçekleştirdiği 12 Eylül 1980 harekâtı sonucunda...” cümlesindeki, “milletin çağrısının” nasıl gerçekleştiğini merak ettiklerini söylemektedirler, yakın tarihimize bir eleştiri olarak.

Bunun cevabını ararken, Kemal Tahir’e dönelim: “*Batı’da ve Doğu’da farklı devletlerin ortaya çıkması, toplumların farklı olmasından ileri geliyor. Batı toplumu sınıflıdır. Doğu toplumunda sınıf yoktur.*” Bu fark, Osmanlı Devletini oluşturan en önemli faktörlerdendir.

Söz Osmanlı İmparatorluğu’na gelince, Kemal Tahir’in temel tespitlerine kulak vermek gerekir:

Dönemin koşullarına göre, Osmanlı Devleti’nin bir imparatorluk olarak 600 yıl varlığını sürdürmesinin nedenini sorularla sorguluyor:

“İmparatorlukları ne böler ne eritir?”

Soylu rakipler mi?

Osmanlı İmparatorluğu’nda, padişahın başka herkesin reaya olduğunu, padişahın dilediğini reyalıktan çekip aldığını, onu kullanırken birtakım ayrıcalıklar kazanmasına göz yumduğunu; padişah istediği zamanda zenginliği, ünü ve ayrıcalığını bitirdiğini düşünür. Böylece, soyluların birleşip, imparatorluğu padişahın elinden almasının, ya da parçalamasının önü alınmış olur.

İmparatorlukları bölen ikinci etken **aille**’dir. İmparator öldükten sonraki taht kavgaları devleti çökertir. Oysa Osmanlı’da devlet, oğuldan ve kardeşten yücedir. Bu devlet tutkusu, insanlık trajedisi, Osmanlı’da, devletin sürekliliği uğruna aileyi feda etme sonucunu doğurur. (*Devlet-i ebed müddet*)

Servet, zenginlik, maddî varlık da Osmanlı İmparatorluğu’nu yıkıcı bir güç olamaz. Reayanın zengin olması mümkün değildir. Zengin olmak için askeri sınıfa geçmesi, yönetici olması gerekir. Reyalıktan çıkıp yönetici kadrosuna geçince, mala, mülke, refaha paraya kavuşulur ama can tehlikeye girer: Padişahın iki dudağının arasına...

Büyük toprak sahibi olarak zengin olmak mümkün değildir. Padişah her çiftçiye onun işleyebileceği kadar toprak verir. Büyük toprak ağalarının oluşması mümkün değildir.

Geriye zengin olmak için **ticaret** kalıyor. Ticaret, Osmanlı ahlak ve töresinde üçüncü sınıf bir iştir. Her şeye rağmen ticarete, esnaflığa girişen reaya, zamanla insafsız, kıyıcı, hırsız olup para kazanır, daha sonra da tefeciliğe başlayıp karun olursa, hemen saraydan kethüdalık verilip askeri sınıfa geçirilir: Yani hayatı padişahın iki dudağı arasına...

“Geriye bir tek şey kalıyor” diyor Kemal Tahir, imparatorlukları parçalayan: **Zulüm ve adaletsizlik...** Osmanlı’da adalet uygulamasının, devlet görevlilerince eksiksiz yapılmasını zorunlu kılan bir yönetim formülü ortaya koyulur. Daha önce askeri sınıfa girip yönetici olanların, padişahın iki dudağı arasında hayatı olan kişiler olduğu söylendi. Bu yönetici kadrodan, hayatlarının devamına karşılık padişahın istediği tek şey var: Adalet.

Osmanlı’da düzgün işleyen bu sistem nasıl bozuldu: Batı’da burjuva sınıfı oluştuğu, kilisenin doğmaları (nass) yerine akıl ikame edildi. **Hristiyanlığa dayanan altruist ahlak yerine egoist ahlakın gelmesi, batı toplumunda bireyciliğe dayalı gelişmeyi sağladı.** Osmanlı, bu durumu farketti. Ancak kendine yakıştıramadı egoist ahlakı. Bir bakıma, iflas etmek üzere olan namuslu mahalle bakkalına “iflastan kurtulmak istiyorsan kerhane aç” diyordu batı. **Onurlu Osmanlı, insan eti yiyen yamyam olmayı onuruna yediremediği için, benimseyemedi egoist ahlak düzenini.**

Batı devlet/ insan tipi ile Osmanlı devlet/ insan tipi arasındaki çatışmanın acı sonucunu tespit ediyor Kemal Tahir: “*Osmanlı için batılıya benzemek, cezanın en büyüğü idi. Kendisine zina önerilen namuslu bir kadının, kendini kaldırıp uçurumdan atması gibi, Osmanlı da kendini tespihe, ibadete verdi. Ve Tanrı’nın günahlarını bağışlayıp, canını “batılı” zenginlerden kurtarmasını beyhude bekledi. İronik bir bitiş.*”

“Bir kristalle taş çarpışmış, taş kristali kırmış: Taş mı değerli, kristal mi?”

Bitmedi... **Batı ile Osmanlı arasındaki temel fark, Batı'nın tarihinin kölelik ihtiva etmesiyle başlar**, diyor Kemal Tahir ve kendi tatlı anlatımıyla, kölenin feodale karşı biriktirdiği ve nesillerinin kursağından keserek biriktirdiği paralarla, özgürlüğünü satın alışı, mülkiyetine sahip çıkışı da hikâye eder. Tespit şudur: **“İnsanlıktan çıkma bahasına kölelikten çıkan Batılı...”**

Altrüist ahlakın egoist ahlaka dönüşmesi... Bireyselliğin çıktığı doruk... Ardından sömürme içgüdü. Önce bizzat kendi ailesini, sonra mahallesini, şehrini, ülkesini... Daha sonra elinden geldiğince dünyayı sömürme arzusu. Buna karşılık yine Kemal Tahir'in romanında anlattığı **Ferruh Ali Paşa** olayı vardır. Osmanlı, Ferruh Ali Paşa'yı, Kafkasya'yı fethetmekle görevlendirir. Paşa çok zengindir. Varını yoğunu, fethetmeye gittiği Kafkasya insanına harcar, ayrıca devletten de epeyce yüklü bir parayı, o insanların refahı için kullanır. Sonunda, bir hasır üstünde kalır. Öldüğünde mezarı ziyaretgâh olur. İşte sömürgeci / emperyalist Osmanlı paşasının hazin sonu.

Devam ediyor Kemal Tahir: **“Batı, ailesiyle benzemez bize, kurumlarıyla benzemez, sınıfları; sınıflar arası kavgasıyla benzemez bize. Bizi ters çevirdikleri zaman Batı, Batı'yı ters çevirdikleri zaman biz çıkarız.** (...) Batıdaki insan, sınıfının içinde savunur; doğudaki insan, ailesinin içinde savunur. Batı devlet düzeni, sınıfların dengeli yaşamasını sağlamak için kurulmuştur. Doğudaki devlet, ailenin gelişmesini sürdürmek için ayakta.

Öyleyse biz ne yapmalıyız? Yasalarımızı Batı'dan aktarmayacağız. Tatalım, ceza kanununu batıdan alsak, belki ceza geleneklerimize ters düşürür bizi, ama **medeni kanunu Batı'dan aldık mı, bizi varımıza, yoğunuza, bilginize, kültürümüze ters düşürür. Sonunda kusat toplum bu kanunu.** Halka dayalı yönetim biçimini benimseyeceğiz ama Batı'nın sınıflar arası denge sağlamak için geliştirilmiş demokratik yapısını aldık mı sindiremeyiz bunu içimize, yıllar yılı akıntıya kürek çekeriz. Bir aşağılık duygusu basar bizi boş boşuna, “demokrasiyi öğrenemedik” demeye kalkarız. **“Yönetim; toplum ve insan yapısına göre olmayacak mı? İnsan ve toplum yapısı başka olunca, yönetimin de başka olmasından öte, çıkar yol düşünebilir misiniz?”** diyor Kemal Tahir devlet babında...

Kemal Tahir, 600 küsur yıllık bir imparatorluğun, çeşitli coğrafyalarda; farklı din, ırk ve kültürdeki insanları, dönemine göre özgür, demokrat ve hatta laik (Bu kavramı, insanlarda inanma ve inandığı gibi yaşama özgürlüğüne devletin müdahil olmaması anlamında alıyorum.-c.ü.) bir ortamda, olabildiği kadar mutlu yaşatma becerisi gösteren yöneticilerin, yönetimi, bütün yolların adaletle çıkacağı bir biçimde düzenlemelerinin büyük bir başarı hikâyesi olduğunu söylemektedir. Bu, günümüzde, yerli ve yabancı birçok bilim adamı tarafından da kabul gören bir yaklaşımdır. Osmanlı'nın, Balkanlar ve Ortadoğu gibi iki barut fişisini, yıkıldığı güne kadar, yani dünyada kıskırılmış **dar milliyetçilik** fikrinin çok etkin olduğu güne kadar, kendi iç çalkantılarına rağmen, “gül gibi idare ettiği”, bugün salim bir kafayla düşünüldüğünde, çok sağlıklı bir sonuçtur. Günümüzde dünya, bu bölgelerde çıkarılan sorunlarla başa çıkamamaktadır. Kudüs gibi bir saatli bombayı, bir müfreze asker ve bir onbaşı ile yönettiğimiz, efsaneleşmiştir. Belki bazı hatalarına rağmen, etkin olduğu bölgelerde Osmanlı'nın adaletle hükmettiği, insan onurunu öne aldığı, yönetimi altındaki insanlara, yönetimde yer verdiği bilinmektedir. Şimdilerde, doğru düşünenler, **insanoğlunun ilk çağdan bugüne kadar sadece adaleti, adil yöneltmeyi aradığına** inanmaktadır.

Günümüzde de, çeşitli kültürlerden insanları, bünyesinde, bir arada tutan devletlerin, adaletle, hiç olmazsa kendi insanına adaletle, olabildiğince büyük önem verdiğini görüyoruz. Bütün yönetim bilgisi kitaplarının ilk ögüdü, yönetici için, âdil olmaktır. Peygamberimizin, henüz tebliğle emrolunmadan önce, Mekke'nin adaleti arayan gençlerinin kurduğu **“Hil'ful-fudul”** örgütüne üye olduğu, bu örgütün, Mekke'nin, soylu davranabilen gençlerinden oluştuğu, amacının da **“Haklı olan güçsüzün hakkını, haksız olan güçlüden almak”** gibi âsil bir kapsamı olduğu bilinmektedir. Peygamberimizin, tebliğden sonra bile, “Şimdi de böyle bir organizasyon olsa, girerim” dediği nakledilmektedir. Çünkü, adalet yüce bir değerdir; her dönemde ve herkes için.

Bir şey daha söylüyor Kemal Tahir, **Arnold Toynbee**'nin şu sözünü aktararak: **“Tarihteki imparatorlukların içinde, geleceğin dünya devletine en yakın olan, onun çekirdeğini taşıyan tek imparatorluk, Osmanlı İmparatorluğu'dur.”**

Kemal Tahir'in romanlarında, mutlaka tarihe ilgi duyan, tarihi olaylarla bu günü değerlendiren birileri vardır.

Bu, **Esir Şehrin İnsanları**'nda olduğu gibi, İngiliz subay **Sir Henry Dickson**'dur. Şöyle demektedir: **“Bizans uyuttu sizi... Çürümüş Bizans, Türk'ün canlı ruhunu bozdu, yumuşattı, pelteleştirdi...”**

Bazen, **Yorgun Savaşçı**'da olduğu gibi, **başibozuk paşası Halit Paşa**'nın, kendisini terk eden köylüleri için, “Onlar artık gelmezler. Uşak kısmının bağılılığı, efendisi tekerleninceye kadardır. Gelseler de yanımsıra götürmem, korkarım. Şu belimdeki kamayı almak için, beni arkamdan vururlar” sözü ile uşak ruhlu insanların, günümüz politikasında, daha dün topluluklarda, elini hürmetle öptükleri insanları, başkaları vurup devirince, hemen terk etmeye yöneldiklerini anlatmaktadır sanki.

Ya da, yenilgiden sonra, İstanbul'da, "subay barınma evi"nde, gözleri kör olduğu için, hatıratını yazarken, evrakları Teğmen Selim'e okutmak zorunda kalan Yarbay Naci'nin, okuttuğu bir belgede, takviyeli **10. Kafkas Alayı**'ndaki asker ve zabitlerden birçoğunun, şiddetli sıcakta susuzluktan öldüğünün yazılması üzerine, Teğmen Selim'in isyanını anlatır. Sarıkamış'ı anlatan Teğmen Selim, 14 Aralık'ta, Enver Paşa'nın Köprüköy'e geldiğini, herkesin soğuktan donduğu o gün ki Teğmen Selim de herkes gibi sıkı sıkıya giyiniktir, Enver Paşa'nın sırtında ceketten başka bir şey olmadığını, insanüstü olduğunu, üşümediğini söyler.

Bu arada, subay barınma evi'ne romanın kahramanlarından **Cehennem Yüzbaşı Cemil**'in arkadaşı İsmail Üsküp gelir, Cemil'e der ki; **"Ortada bir tek komutan olduğunu söyle şuna Cehennem! Kaputlu da bizim sidikli Enver'di, kaputsuz da!"**

Sanki günümüz Türk siyasetini, siyasetçisini, daha doğrusu insanımızı, hepimizi tarif etmektedir; **rol yapıyoruz, samimi değiliz. Cumhurbaşkanı bir yıl önce kırmızı ışıktaydı duruyordu. Rolünü yaptı, imajını oluşturdu. Bir yıldır kırmızı ışıktaydı durduğunu gördünüz, duydunuz mu?**

Kurt Kanunu'nda ise **İttihatçıların İaşe Nazırı Kara Kemal**'in evinde saklandığı çocukluk arkadaşı Emin Bey'e anlattıkları...

"Başından beri sevedim bizim komitacıları. Çok zorda kalınca kullanmadım değil ama kullanmak başka sevmek başka. **Yakup Cemil** işinde başarılı olsaydım temizleyecektim hepsini. O zamandan beri dış biler bu takım bana. İlk başlarda bunlar her öfkeli baktığım adamı öldürmeye atılmak gösterisi yaparlardı

(...) **Bizim ömrümüz, bütün suçlarımızı muhaliflere yüklemekle geçmiştir. Büyük politika sandık bunu**

(...) Muhalefetsiz hükümet kurma isteği, devleti alet ederek, hiçbir ceza korkusu duymadan, bol bol suç işleme zevkinden geliyor. **31 Mart** bizim marifetlerimizdendir. Düşünsene, en güvendiğimiz subayların komutasındaydı bu taburlar. Asker başkaldırdığı zaman neredeydiler? Sonra neden harp divanına çekip, asmadık, ödevlerini bırakıp savuşan bu herifleri?

(...) Bizim alık **Cemal Paşa Suriye'de** vatanseverleri astı, sağlam suç delillerine dayanarak. Nerden ele geçirdi bu sağlam delilleri? **Fransız Başkonsolosu**, savaş açıldıktan sonra gidecek. Adettir kâğıtlarını yakar, Allah'ın işine bakmalı ki, kâğıtları yakan cingöz Frenk diplomatı, nasılsa, kendileriyle işbirliği yapan Arap vatanseverlerinin listesini unuttur. Budur Cemal paşamızın harp divanında kullandığı delil.

(...) **1914'te yabancıların altı bin okulu vardı Osmanlı İmparatorluğunda. Neden açmışlar bunu? Niçin bunca parayı harcamışlar? Akıllanalım diye mi? Hayır, işe yarar ajan yetiştirmek için**

(...) Halkımız bütün tarihi boyunca sosyal adaleti uygulayacak devleti aramıştır. Bizi acele parçaladılar. Osmanlılığı, Halifelikle birlikte ortadan kaldırdılar.

(...) **Sevmezler yabancılar, yerli iktisat kurumları kurmaya çabalayanları.** Almanlar da beni bunun için sevmezlerdi. **Borç isteyenleri severler, hele rüşvet alanlara bayılırlar.** Kendi yağı ile kavrulmaya çalışan doğulu suç işliyor sayılı Batılılarca.

(...) **Kültür ve siyaset, sermayenin iki itaatli hizmetçisidir.**

Yine **Kara Kemal**'in Cumhuriyetten sonra kurmaya çalıştığı **Milli İktisat Müesseseleri** konusunda **Mustafa Kemal**'i ziyaretinde anlattıkları, her zaman geçerliliği olabilecek kurallardır. Bugün de yetmiş küsur yıllık Cumhuriyetin tamamında da, devlet, bu yanlışları, birikerek bugünün sorunlarını oluşturmuştur.

Şöyle diyor Kara Kemal Mustafa Kemal'e:

"İçeride devlet desteğiyle yerli zengin yetiştirmeye sapıldı mı, bunun bizim gibi memleketlerde, üst idareci kadrolara sığınması mümkün değildir. Üst idareci kadrolar, milli zenginlerle ortaklık ta kursalar, rüşvet karşılığı aracılık ta yapsalar, keselerine atıklarının her zaman on katını, çoğu zaman hatta yüz katını şuna buna sus payı verip çarçur ettirirler. Bu durum içeride ister istemez bazı alanlarda zengin edceklerinin işlerini kolaylaştırmak için **tekeller** kurmaya zorlar hükümetleri. **Devlet işletmelerinin zararına katılmadığından kaymağını alarak, fazladan pazarı tekel şartları içinde tutarak iş yapanlar, Batı anlamında kapitalist olamazlar.** Bunlar ne kadar çok zenginleşirse, devleti o kadar didikler, temelini o kadar çok oyar. Bunlar, içinde bulundukları şartlar dolayısıyla, sınıf şuuruna varamadıkları için, kendi devletlerini kurmaya yönelemezler. Tersine, **hiçbir sorumluluk yüklenmeden, Batı anlamında sınıf karakteri olmayan, enikonu sahipsiz devleti, kendi adlarına çalıştırıp soymayı, çıkarlarına daha uygun bulurlar.** Bu düzende doğulu devlet halklara karşı ödevlerini yerine getiremez olur. Halkın düşmanlığı, bir anlamda da umutsuzluğu arttıkça artar. Yüksek idarecilerle, onların hırsızlık ortakları da, bu umutsuz halklara gittikçe daha kötü örnek olurlar. Bir yandan zenginlik düşmanlığı alıp yürürken, öte yandan **insanlar içinde debelendikleri yoksulluktan ancak vurgunla, kanunsuz çarpmalarla, lotaryalar yoluyla kurtulacakları inancına varırlar.** Böyle ortamda hırsızlık ayıp olmaktan çıkar, toplumun en alt tabakalarında sürünenler bile, hiç olmazsa çocuklarını okutup bu soygun çetesine katmayı biricik amaç edinirler. Böyle ortamlarda, halklara doğruları anlatmak giderek imkânsızlaşır. En akıl almaz yalanlar, hayaller tabulaşarak en açık gerçeklerin yerini tutar. Bu sebeple, böyle ortamlarda **siyasi partiler ister istemez birer yalan fabrikası**

haline gelir. Seçmen söylenene değil, hangisinin iktidara daha yakın olduğuna, yakın olanlardan da hangisinin vurguna daha açık, daha yatkın olduğuna bakar. Böyle durumlarda politikacıları hırsızlıkla suçlamak, onların seçim güçlerini azaltmaz, artırır. “ diyor.

Sizce 1926’dan önce yapıldığı kesin olan bu konuşma, ilk baskısı 1969’da yayınlanan kitapta yer aldığı halde, yazarı da 1973’de öldüğüne göre, nasıl oluyor da 2001’i anlatıyor? Nasıl?

Devam ediyor Kara Kemal, bu kez Emin Bey’e;

“Bir politikacı için en büyük ceza, devletin kendi elinde batmasıdır. İmparatorluğu elimize geçirdiğimiz zaman **nüfusu 35 milyondur.** Yedi düvelin kâğıt üstünde de olsa bizim saydığı **bir milyon sekiz yüz bin metrekare toprağı vardı.** Sınırları Kongo’yu, Sudan’ı, Eritre’yi, Somali’yi içine alıyordu. Tunus, Fas, Libya, Mısır, Kıbrıs resmen kaybedilmiş değildi. **Bu koca imparatorluk bizim elimizde ölmüştür.”**

(Emin Bey ise, Kara Kemal’in ölmesinden, kendisinin yargılanmasından sonra, tarihle birlikte, Kara Kemal’in kendine anlattıklarıyla genç gazetecilere şunu aktarır):

“Halifeyi İngilizler alıp gittiler de, halifeliğini neden sürdürmediler? Halifeliğin kaldırılması işi, bizden çok, Müslüman sömürgeleri olan büyük devletlerin işine gelse gerek.”

-“Halifelik sürülüp çıkarılırken, **Fener Rum Patrikhanesi’nin** İstanbul’da bırakılmasına akıl erdirmek zordur.”

-“Türkçeden başka dil bilmeyen **Anadolu Rumları** gönderildiği halde İstanbul’un Feneryot Rumları neden bu işin dışında tutuldu?”

-“**Tekkeler** kapatıldığı halde **Mason Localarına** neden dokunulmadı?”

-“Osmanlılığın, bütün iyi yönlerinin reddedilmesine karşılık, **dış borçlarının** yüklenilmesine (üstelikte altın olarak) akıl erdirmek zordur.”

Bir de **“Yol Ayrımı”**nda eski ittihatçılardan **Dr. Münür**’ün ağzından Kemal Tahir’i dinleyelim:

“Beşbuçuk ay sürmüştür Lozan Anlaşması’nın bütün oturumları. Mahzenler dolusu arşivleri düşün, delegelerimiz incelediler mi bunları? Kılı kırk yardılar mı? Hayır! Çünkü İstanbul hükümeti delegeleri, yani konunun asıl uzmanları bizim isteğimizle sokulmadı bu konuşmalara. Dört milyon üç yüz seksen küsür kilometrekarelik imparatorluğun yedi yüz yıllık hesapları tasfiye edildi beş ay içinde. Buna tasfiye denmez mirası reddettik. Değil bir dünya imparatorluğunun mirası, bir mahalle bakkalının mirası bile, bizim bugünkü mahkeme usullerimiz göz önüne getirilirse, bu kadar kısa zamanda tasfiye edilip karara bağlanmaz.”

“Yunan üst üste yenildiği halde **“Megalo İdea”**dan vazgeçiyor mu? Bir milletin tarihsel istekleri, tarih süreci ölçüsünde elde edilir. Yunanlılar çeşitli zamanlarda oniki adaları, Kıbrıs’ı istediler, bazı fırsatlardan yararlanarak sözler de aldılar. Şimdi fırsat verdikçe bunları kazanmaya çalışacaklar. Nitekim Anadolu’da yenildikleri halde, Lozan’da, Batı Trakya’yı bizden almayı bile başardılar, sanki biz yenilmişiz gibi. Böyledir milletlerin milli amaçlarına varmaları

(...) Hele rejim değişmelerinin tarihsel haklardan vazgeçmekle hiçbir ilintisi olamaz. Sözelimi **Bolşevikler Çarlık İmparatorluğuna pekâlâ sahip çıktılar. Nitekim Fransa cumhuriyetçileri de kendilerinden önce kendilerinden sonra çeşitli krallarının kurmuş oldukları imparatorluğu rejim değiştirdik bahanesiyle kimseye bağışlamadılar.**” Ve ekliyor Dr. Münür:

“Biz batıyla er geç ister istemez hesaplaşmak zorundayız”

Şimdiye kadar Kemal Tahir’in **Devlet Ana** dışında romanlarından, konuşmalarından devlet konusunda düşüncelerini aktarmaya çalıştım.

Rahmet Yolları Kesti romanını da size dört maddede özetlemek istiyorum:

a-Eşkiyalık hırsızlıktır.

b-Eşkiyalık devletin zayıf düştüğü, büyük sarsıntılar geçirdiği dönemlerde görülür.

c-Eşkiyalık olan yerde üretim şekilleri zayıflar. Kimse soyulacağını bilerek üretim yapmaz.

d-Eşkiyalık, merkezi devlet güçten düştükten sonra, devleti yıkacak bir güç olarak, iç ve dış düşmanlar tarafından aralıksız kullanılmıştır (Çakırcalı örneği)

SONUÇ YERİNE

Kemal Tahir, romanlarında, kahramanına devlet felsefesini yaptırmıştır. Doğru yanlış birçok şey, kahramanlarının ağzından dışa vurulmuştur. Çeşitli konulardaki görüşlerini roman kahramanlarına anlattırır. Hatta bu, bazen, o kahramanının boyunu aşan derinlikler taşıyabilir. Arap meselesini, Osmanlı-İngiliz ilişkisini, Lavrens’i, **“Kelleci Memet”**in cahil babasına anlattırır. Bazı insanlar kendilerini aşan felsefeler yaparlar.

Devlet Ana’daki Yunus Emre, birçok romanındaki Doktor Münür, Gazeteci Murat zaman zaman Naima, Evliya Çelebi aslında yıllarca mahpushanede Anadolu insanını gözlemleyen, tarihle gününü birleştiren Kemal Tahir’i konuşur.

Öte taraftan Osmanlı İmparatorluğu'nun ve Türkiye Cumhuriyeti'nin tarım siyasetindeki, eğitim siyasetindeki, dış ilişkilerindeki, ekonomi siyasetindeki yanlışları ve doğruları, yine romanlarında, kahramanlar aracılığıyla didiklenir.

Kemal Tahir'den öğreneceğimiz nedir?

Bir Batılı arkeolog kazı yapmaktadır. Kemal Tahir kahramanına sordurur çorbacının ne aradığını. Çorbacı cevap verir: "Ben burada sizin geçmişinizi aramıyorum, geleceğinizi arıyorum."

Aslında biz de Kemal Tahir'de geleceğimizi aramaya çalıştık az-biraz.

KEMAL TAHİR'İN ROMANLARINDAKİ OLAYLARDAN ÇIKARILACAK GÜNCEL DERSLER

1. Tarihten kopmak, aslında, gelecekte kopmak anlamına gelir.
2. Kötü araçlar kullanılarak işi şeyler yapılamaz Osmanlı bunu **"kem alatla kemâlat olmaz"** şeklinde klişeleştirmişti.
3. Birbirine benzemeyen insanların oluşturduğu toplumlar, yüzde yüz benzer kurallarla, yasalarla, kalıplarla yönetilemezler.
4. Her şeyde ilk gerekli olan şey **"adam"** olmaktır. Sorumluluğun bilincinde "adam gibi adam". Vefa duygusu olan, eleştireceği insan çok güçlüyken eleştirebilen, düşene vurmayan, gerçek bir soylu davranışı ortaya koyabilen adam. Devlet adamı da, yargı adamı da, iş adamı da, din adamı da, siyaset adamı da... bu seçkin adamların içinden çıkmalıdır. **Önce "adam" olmalı, sonda "devlet adamı", daha sonra da "devlet"...**
5. İnsan, günahında da, sevabında da samimi olmalı. Rol yapmamalı, yalana başvurmamalı. Yaptıklarını kafasında ve gönlünde önce kendine izah edebilmiş olmalı. Kalbiyle yaşamalı, oyun oynamamalı. Delikanlı olmalı.
6. Devlet, insanın rahat edeceği ve onurlu yaşayabileceği bir ortam oluşturmakla görevlidir. Onur olmayınca devlet olmaz. Çünkü devlet, toplumun onurudur.
7. Bir Devletin rüyası, hayali olmalı. İdealleri olmalı.
8. İnsanoğlu, ilkçağdan beri sadece adaleti, adil yönetilmeyi aramıştır.
9. İnsanlar arasındaki ilişki bir onura dayanmalı. "Uşak kısmının bağlılığı efendisi tekerleninceye kadardır." Öte yandan, millet ile devlet arasındaki ilişki de onurlu olmalıdır.
10. "Biz Batı'yla er geç, ister istemez hesaplaşmak zorundayız."
11. Küçük su sızıntıları, kendi yolunu oluşturarak derelere kavuşur, dereler çaylara, çaylar ırmaklara, ırmaklar denize; okyanusa... Doğa da örneklemektedir ki; **büyük hareketler, birleşmelerle meydana gelir. Bölünmelerse hicran ve hüsrarla sonuçlanır...**

Büyük düşünenler okyanuslara kavuşur.

* "Benim şairlerim..."

*Benim şair olan şairlerimi, birçok yazımda ve konuşmamda açıkladım zaman zaman. Bir de şair söylemediği, en azından şair olarak bilinmediği halde, başka özellikleriyle anılan şairlerim var. Onlardan da söz ediyorum kimi zaman. Yine de bilinmeli ki; **Fethi Gemuhluoğlu, Kemal Tahir, Malcolm X, İmam Abdullah Harun, kalp kırıklığından ölebilen onurlu insanlar, Kızılderililer, türküler söyleyebilenler** ve daha niceşi benim şair bildiğim, dediklerini yüreğime naksettiklerimdir.*

*/Kemal Tahir'i şimdi sizlerle paylaşıyorum. Hemen sonra da **Fethi Gemuhluoğlu**'nu sunacağım.../*

*Bu konuşma, 30 Mayıs 2001 günü, Ankara'da **Server Vakfı**'nda yapılmıştır.*

*Diğer konuşmacı, **Prof. Dr. Kurtuluş Kayalı**'dır."*

DAĞ/VEDA**Ahmet YALÇINKAYA****DAĞ**

eteği başka halka, başka halkadır başı,
belli ki kendisine süs yapmıştır gümüştən.
koynunda toprak, çiçek, taş ve su arkadaşı;
heybeti sanki çıkmış masaldan veya düştən.

altında ince yollar bitmez tükenmez umut,
omzunda nefes alır gelen bilge fırtına...
ellerinde aldırılmaz bir kelebek gibi mut;
dolaşır akli gökte, özgürce, kana kana.

fakat o bile ürker insanın gizeminden,
med cezir gibi aysar gözlerinden kızların.
kim suyla deler taşı, sade su verip tenden
ve ışığını başka kim çeker yıldızların?..

VEDA

Veda bir göçmen kuş kanadı desem,
Belki yürek delen bir şaşkın mermi...
Veda faniliğin soyadı desem;
Ömür bir lahzadan fazla sürer mi?

Kimleri tanırım bilmem kaç yıldır,
Hepsi göz kırpacak kadar yer tutar.
Veda vakti gelmiş gönlünü kaldır;
Zaman alır seni yabana atar...

Her ayrılık bir dert, bir yeni düğüm:
Acep aranılan çocukluk mudur?
Veda beyaz hüznün, asıl gördüğüm:
Hayat gözyaşıymış, çare yok mudur?

SANIRSIN Kİ**Hilmi AYDIN**

Ellerim titriyor, gözlerim şaştı
Yaşım kırkı bulmuş paslandım sanma
Aslıydı, şirindi aklım karıştı
Gönlüm on beşinde uslandım sanma

Elime gurbetin kokusu sinmiş
Giderim ardımda kalanlar bin'miş
Sevdam fırtınaydı sanırım dinmiş
Hadi git yoluna, seslendim sanma

Bilmezsin içimde kanayan derdi
Cevapsız sorular beynimi yerdı
Ruhum hep deliydi, her dem gülerdi
Acıdır giydiğim süslendim sanma

Yolumuz nereye çıkacak böyle
Yaşımız kaç zaman akacak böyle
Herkesi bir kahr yıkacak böyle
Ben de bir çınara yaslandım sanma

Söylesem duymazsın duysan anlamaz
Sağ kulağı geçtim sol da çınlamaz
Gözlerim dut yemiş, dilim tınlamaz
Konuşan kalemdir, hislendim sanma

Saçına takılan gülden bana ne
Yoluna dökülen dilden bana ne
Ellerini tutan elden bana ne
Koynunda yatsam da pislendim sanma

İçim de temizdir benim dışım da
Yazım da güzeldir kara kışım da
Her bahar gördüğün esrik başımda
Bir yalan sevdadır sislendim sanma

SEYDAHMET KUTUZMAN

Arif BİLGİN

Can, arkadaşım Seydahmet ^[*]in yüzü, hayattan beklediğini bulamayanlara has, yarı küskün, yarı kırılgan bir görünümü taşıdı. Esmer teni, enli ve kara bıyığı, gür karakaş ile kaşlarının hemen üstünden başlayan gür, kirpi, asi saçlarının simsiyahlığı, yüzünü biraz daha azgın, biraz daha gölgeli ve biraz daha gülmez gösterirdi. Oysa gülmeyi, hatta kahkaha ile gülmeyi ne kadar çok severdi. İriye yakın, anlamlı, kahverengi, ıslıl ıslıl yanan, zekâ pınarı olduğunu hemen belli eden gözleri vardı. Anında fark edilen ve insanlara bir güven huzmesi yayan siması, boyunun orta, hatta kısaya yakınlığı, hafif öne eğik yürüyüşüyle hafızalardan gitmeyen silueti, inci, yakut, altın, elmas dolu; sadece zor, ama haklı olarak kırıldıklarını, kıran özür dilemedikçe affetmeyen katılığı bir köşesinde taşıyan, mücevher dolu kalbi vardı.

Latifeden hoşlanan; o nispette de karşısındakini kırmaktan çekinen, sanki gül harmanı, sanki çiçek bahçesi gönül sahibiydi. Bırakın üçüncü şahısları, neredeyse muhababına bile fark ettirmeden muhtaç olduğunu bildiği dost ve tanıdıklarına, çeşitli yardımlar yapan ve bunu sadece Allah rızası için yapan muhteşem vicdana sahipti. Birlikteyken içinden geldiği gibi rahat ve samimi olduğu, belirli bir grup arkadaşı dışında, ünlü, mevkii sahibi ve zenginlerle birlikte olmayı hiç sevmeyen; ama tam aksine kenarda kalmış izlenimini veren tanıdıklarıyla zaman zaman birlikte olmayı ihmal etmezdi. Daha çok “A Takımı” saydığı üç beş kişiye rastlamadığı zamanlarda bunalan ve hemen, o dakikada onlarla birlikte olma yollarını arayan, bulan ve sükûna eren ruha sahipti. Nefes nefes, şiir şiir yanan; bir patlamamış volkan gibi âhını, feryadını; üzüntüden, sıkıntıdan oluşmuş kıvrımlarında ya da hiç ummadığı davranışlarla ortaya çıkmış burkuntularında yankılandırıan ruha sahipti.

Evde çoğu zaman yalnız, ama dışarıda hemen hiç yalnız olmayan; bir dost bulamazsa çayını hızlı hızlı yudumlayıp evine, evdeki yalnızlığına sığınan varlığı... Evlenmeyen, evlenmeyen; evlenmeye sanki kısa ömrünü biliyor gibi direnen ve “*Bana tahammül edemezler...*” kalıbındaki özgüven zedelenmesini ruhunda taşıyan, ailesinin, yakın dostlarının ve birçoklarının uzun ve etkili ısrarına rağmen bekârlıktan ve bakirlikten ayrılmayan şair... İyi ki evlenmemiş şair...

Günde üç dört paket sigara, otuz kırk bardak demli çay, içen şair. (Bana tahammül edemezler demesinin arkasında acaba bu iki tiryakiliği de mi yatmaktaydı.) Evdeyse, günün herhangi bir saatinde, gecenin ikisinde, sabahın onunda, öğlede kindi de çay demlenmesini ister ve doyup usanıncaya kadar içer, aklına düştüğü, ciğerlerinin, parmaklarının, dudaklarının aradığı her saatte sigarayı duman duman savururdu.

Herkesten çok üşüdüğü için kolay kolay kapıyı, pencereyi de açtırmazdı. Dolayısıyla evde oturdukları oda sigara dumanından adeta ‘ekmeklik’ gibi olurdu. İkisi küçük, biri büyük üç kardeşinin ve ziyaretine gelen ahabplarının savurduğu dumanlar da cabası, evde göz gözü görmezdi. Sigarasının ve dumanının çokluğunu vurgulamak için anlattığı şu anısını zikretmeden geçemeyeceğim: Seydahmet, epey yaşlıca olan annesi Fatik Hanım, rahatsızlanınca doktora götürür. Doktor muayene ettikten sonra: “*Teyze, ciğerlerin iyice dolmuş. Nefes darlığın ondan; artık sigara içme*” der. Fatik Hanım doktorun söylediklerine bir anlam veremez. Seydahmet araya girip durumu anlatınca mesele ortaya çıkar. Her gün yatana kadar aynı odada oturulduğundan, bu sırada da Seydahmet en az bir, bir buçuk paket sigara içtiğinden; meğer kadıncağz duman altı olmuş!

1978’de pekişti dostluğumuz; çok hızlı gelişti. Askerden henüz dönmüş tayin bekliyordum; o ise TKİ’de yaklaşık bir yıllık memurdu. Nasıl da birden bire birbirimize bağlanmıştık; sanki yıllardır birbirimizi aramış da yeni bulmuşuz gibi bir halimiz vardı. Düşünce, duygu, ilgi ve yorumlarımızın, bazı kişi ve kuruluşlardan beklentilerimizin paralellik taşıdığını gördükçe pekişmişti bu arkadaşlığımız.

Bir yıl kadar önce, ilk tanıştığımız ama ‘merhaba’dan öte pek konuşmaya fırsat bulamadığımız gün, şair büyüğümüz, merhum Cansız (Hacı Ahmet Güllü) onun için “*Güzel şiir yazabilecek biri*” demişti. Bir çay içimi kadar birlikte oturmuştuk. Aklımda hep sevgi dolu, ama biraz mahcup bir çehre olarak kalan bu dostumu, yeniden şiir yazmaya teşvik ediyorum, O artık bıraktığını ve yazdıklarını hep yırttığını söylüyor, “*Zaten pek iyi şiir yazamıyorum*” diyordu. Tevazu gösteriyor gibi geliyordu bana; yakasını bırakmıyor ve ille yeniden başlamasını istiyordum. O günler, o haftalar ve o aylar hep birlikteydik. İkimizdik, birbirimize yetiyorduk. Her gün sonunda da bir sonraki günü buluşma saatini iple çeker olduk. Fark etmişim ki oturup kalktığı, boş zamanlarında ziyaret edeceği bir tane bile arkadaşı yoktu. Ben ona adeta bir can simidi gibi olmuşum. Her ayrılışımızda sonraki buluşacağımızı ille garanti eder ve dakikası dakikasına vakti belirlemek isterdi. “*Tam on ikiyi çeyrek geçe gelirim; burada bekle beni e mi?*” derdi. Öğle tatiline çıkar çıkmaz da gelirdi; beni bekler bulunca da -ki hep buldu- Allah’ım nasıl sevinir, sevincini belli etmiyor gibi nasıl da belli ederdi.

Yaşça benden bir iki yaş büyük olan dost ya da yakınlarıma ismiyle hitap etmeyi hep saygısızlık kabul etmişimdir; ağabey demek de pek uymuyordu, bu yüzden onlara ya “mirim” ya da “şeyhim” derdim. Seydahmet’e de hep ama hep ‘Şeyhim’ demeye başladım. Arkadaşlığımız, çarşının içinde, düzayak girişi olan, eski müftülüğün altındaki çay ocağından öte geçmeyen “Rahmi Eray Kütüphanesi Yaptırma ve Yaşatma Derneği” adlı o küçük mekânda sürüyordu.

Şiir yazma, okuma ve eleştirmelerden arta kalan zamanlarda dinî, tarihî, edebî, fikrî birçok konuda tartışıyor; Osmanlıca çalışıyorduk. Onun Siyasal Bilgiler Fakültesi’nde okurken öğrendiği ve benim de eski yazıyı okumayı bilmemden dolayı oluşan aşinalığı geliştirmeye çalışıyorduk. Aramıza önceden tanıdığım arkadaşlarım veya birkaç yaş büyük, birkaç yaş küçük yeni tanıştıklarımız da katılıyordu. Ben ‘Şeyhim’ diyordum ya, tanışıp beraber sohbet etmeye başlayan hemen herkes de daha sonra ‘şeyhim’ demeye başladı. Ben dediğim için değil tabii, bu hitap ona sınıyordu hakikaten... Aylarca, yıllarca herkes “şeyhim” dedi. Bu onun takma unvanı değil adı gibi oldu. Gençlerden babası yaşındaki tanışlarına, daire arkadaş ve amirlerinden esnaflara, hatta başka illerde yaşayan şair dostlara kadar herkes ona “şeyhim” demeye başladı.

Devamlı yazmaya ve okumaya zorladım onu, ısrarla da şiire. Daha önce yazdıklarını yırtmış; sadece bir kaçı tüm, bir kaçı da yarım beş altı şiir kalmış aklında. Onları da bir kâğıtlara yazdırmıştım. Beni sevmiş ve kaybetmek istemiyordu. İşte bu yüzden kırmak da istemiyor, şiire teşvik edişime, içindeki cevherin bir volkan gibi homurtusunu sürekli duyduğundan, karşı da koyamıyor ve yavaş yavaş küçük şiirlerle cevap vermeye başlıyordu. Kelime kelime, satır satır inceliyor, beğenmediğim her kelime, mısra, beyit veya kıtayı bir kuyumcu gibi işlemeye çalışıyorduk. Şiir tamamlanınca da bulduğumuz ilk kâğıda (bu kâğıt, içtiği Bafra sigarasının dışının iç yüzü olabilir, o sırada okuduğumuz gazetenin reklam sayfasındaki boşluk olabilir, oturduğumuz çayhanedeki boşalmış şeker kutusunun bir parçası olabilirdi) yazar ve bana verirdi.

Bu eleştiri yılları içinde sadece bir şiirinde kullandığı ‘hurda’ kelimesine gücüm yetmemiş ve tüm ısrarlarıma rağmen onu değiştirmemişti. Böylece on yılı aşkın süredir yazdığı şiirlerin bir kopyasını eliyle yazdı ve bana verdi. Daha sonra daktilo alınca onunla çoğaltır ve yine bir nüshasını verirdi. Sanki benim saklamamı ister, sanki ‘güvenli ikinci bir yerim olsun’ der gibiydi. Bunu yıllar sonra -vefatından da yıllar sonra- onun Gül Dağları adını verdiğimiz şiir kitabını hazırlarken çok daha iyi anladım. Zaman zaman elerdi şiirlerini. Kimi hassasiyetleri depresir, güzelliği ne kadar muhteşem olursa olsun o şiiri yırtardı. Hep sakladım o şiirlerini hâlâ da saklıyorum, iyi ki saklamışım.

Son zamanlarında şiirlerini birkaç kere elemiş ve gittikçe azalttığı şiirlerini daktilo ederek dosyalamıştı. Hastalığının arttığı bir zamanda ziyaretine gittiğimizde; birden celallenip kalan tüm şiirlerini kaptığı gibi sobaya atıp yaktığını söylemişti. Şunu samimiyetle ve gururla ifade ediyorum: çok sevdiğim ve çok kıymet verdiğim bir dostumun tüm şiirlerini, bir sebeple yırtıp attığından dolayı kendisinde bile olmayan şiirlerini bile alıp dosyalamıştım. Başka bir deyişle kendisinde bile olmayan nice şiiri bende vardı. Sorduğu, “Arif şu şiirim sende var mı?” dediği olurdu. İsterdi bazılarını, kimisine memnun olur kimisi için sitem eder gibi kızardı. İstedikinin bir nüshasını getirirdim, alır okur, ya yine yırtar ya da katlayıp cebine koyardı. Çoğu zaman da; “Benim yurttuğım, attığım şiirlerimi bile saklıyorsun, ne var sanki bunlarda...” demekten de kendini alamazdı. (Bu benim, koleksiyonculuktan da öte özel bir hobimdir. Bende daha birçok adı duyulan ya da duyulmayan yöremizdeki şairlerin şiirleri vardır. Bir gün gerekli olacağına inandığım için saklarım. İyi ki de saklarmışım!)

Yakmadan önce özenle dosyaladığı, Abdulmuttalib Dere ile Orhan Poyraz’a da verdiği ve onların da muhafaza ettikleri nüshalarından anlaşıldığı gibi Seydahmet, 104 şiirini saklamaya değer bulmuş; oysa görüldüğü gibi, arşivimden çıkartıp yayınlamaya uygun bulduklarımınla birlikte Gül Dağları kitabında 170 kadar şiiri vardır. Ayrıca yayınlamaları için Ali Akbaş, Avni Doğan, Âdem Konan, Celalettin Kurt gibi arkadaşlara verdiği dosyalarda daha az sayıda şiirinin olduğunu biliyorum.

Kitapta birkaç tane eksik, yarım, okunamayan, bazı arkadaşlara takılmak için yazdığı şiirlerine yer vermedim. Bunlardan başka kaliteden ödün verme pahasına tüm şiirlerine yer vermeye gayret ettim. Sanki daha genç yasta öleceğini sezmış gibi, bu yüzden birçok şeyi tehir etti. Şiirlerini dikkatli okuyanlar görecekler ki, ölüm hemen her şiirinde aşk ile el ele bir rüzgâr gibi, korkulu bir fısıltı gibi dolaşmaktadır. Ölüm temasını bu şekilde işleyen şaire az rastlanır ve şairlerden başka ölüm temasını böylesine tabii olarak işleyen insanlara da. Çok güçlü hafızası vardı. Şiir okumayı çok severdi. Hele sevdiği ortamda, dinleyicilerin zevk aldığını sezerse inanılmaz coşku içinde okur okur okurdu. Kendisine has vurguları, üslubu vardı. Bu da şiirine ayrı bir tat katardı. Şiirlerinin tamamı hafızasında idi; belki beğenmediği, yırtıp attığı şiirleri yoktu. Bilgi ve kültüre dayalı olarak her ne öğrendi ise unutmamıştı, yeri ve dengi geldikçe anlatır, çevresindeki insanların faydalandığını sezdikçe de ayrı bir zevk alırdı.

Prof. Ayhan Songar’a ve Prof. Recep Doksat’a, Dil tarih Coğrafya Fakültesi’nde öğrenci iken muayene olmak zorunda kalmış, daha sonra da ikinci sınıftan okulunu terk etmişti. Kendisine güveni azdı, çok sık doktora gider, bunu büyük bir problemmiş gibi görürdü.

İnanılmaz derecede psikiyatri ile ilgili bilgisi vardı. Gittiği doktorlar ile fikir alış verişinde bulunur ve onların takdirlerini kazanırdı. Onun bu güven zedelenmesi, hem evlenmemesine hem de münzevî bir hayat yaşamasına sebep olmuştur. Arkadaş grubunun dışında sosyal ilişkisi o kadar azdı ki, gece kuşu gibi akşamdan itibaren sabaha kadar oturmaya alışkındı. Tatil günlerinde çok geç yatar ve bu gecelerde şiir yazardı. Tarihleri ve saati yazılı şiirlerine bakıldığında, çoğunun gece yarısında ve daha sonra yazıldığı anlaşılır. Bu alışkanlığını Siyasal Bilgilerde okurken kazandığını söylerdi. Elbistan'da da askerlik dönüşü, iş bulmadan evvel eve kapandı ve aylarca evden çıkmazdı, çıkmadığı zamanlarda da gecelerini gündüz, gündüzlerini de gece gibi yaşardı.

Fakültede iken bir gün, bir perşembe akşamı düşünür alır, temiz çamaşırlar giyer ve *“Ula köklü gâvurlara döndük, namazı niyazı terk ettik, bâri yarın Cuma namazına gideyim.”* diye düşünerek yatar. Alışkanlığı yüzünden uzun zaman uyuyamaz. Uyandığı zaman bakar ki saat on biri geçiyor, telaşla fırlar ve bir yandan kollarını sıvarken bir yandan da lavaboya doğru koşar. Bunu gören ev arkadaşları: *“Hayrola Seydahmet, rüya mı gördün?”* derler O da; *“Yok ya, Namazı niyazı terk ettik, bari arada Cuma namazı kılalım, dedim de...”* der. Arkadaşları, şaşkın; atarlar kahkahayı... Bir yandan da: *“Yahu bugün Cumartesi, sen ne Cuma namazından bahsediyorsun?”* derler. Derler ama Seydahmet şaşkın, utanmış halde saati kontrol eder ki meğer perşembe günü yatmış ama cumartesi günü uyunabilmiş.

Sırası gelmişken, birkaç hatıra daha anlatmak istiyorum. Çok üşürdü. Çok da eringeçti. Soğuk günlerde paltosunun ceplerine ellerini sokar, içine çektiği boynunu, kulaklarına kadar atkısına sarardı. Böyle günlerde daha da çok eringeç olur; adeta kımıldamak istemezdi. Çayhaneye geldiğinde yanan sobaya sarılırcasına yakın oturur ve iliklerine kadar ısınmadan masaya ayrılmazdı.

Yine bir gün, her zamanki gittiğimiz çayhaneye üşümüştü olarak geldi. Ocakçı, sobayı geç yakmış, çayhane iyice ısınmamıştı. Seydahmet, baktı ki soba soğuk, hemen bir çay söyledikten sonra homurdana homurdana yanımıza geldi ve elleri paltosunun cebinde, büzüşerek oturdu. Bir müddet sonra, çaycı, çay ile birlikte bir kâğıt para uzatarak Seydahmet'ten rica etti; *“Şeyhim, sende olur, şu parayı boz heri...”* Seydahmet, *‘Hayır’* demek için kaşlarıyla birlikte başını hafifçe kaldırıp indirdikten sonra cevap verdi: *“Get oğlum get... Şu soğukta, geriye doğrulacağım, ellerimi paltomun cebinden çıkarıp, pantolonumun cebine sokacağım, paraları avuçlayıp senin paran kadarını sayacağım; yetmedi, bir de tekrar paralarımı cebime koyup eski halime döneceğim. Naadar iş babaa”* dedi. Attığımız kahkahalar muhakkak caddeden geçenler tarafından duyulmuştur.

Her gün, ama her gün Elbistan'ın tanınmış kebabçılarından Yusuf Karakuş'a (Ocakbaşı) gider ve öğle yemeği olarak, kuşbaşı kebabını yer, sigara ve çayını masasında içtikten sonra kalkardı. Parası bittiği zamanlarda, kebab parasını da zaten aybaşında ödemek üzere yazdırdığı için, Yusuf Usta'dan borç para alır ve maaşını alır almaz da borcunu öderdi.

Cömertti, misafirperverdi, masasında kimse çay parasını kolay kolay veremezdi. Düşmanı bile evine gelse kapıda karşılar, nesi varsa ikram eder, bizzat hizmet etmek ister, eğer bu olmazsa kardeşlerinden birini çağırarak onlara talimatlar verir, hizmetlerini yönlendirir, giderken de misafirlerini bahçe kapısına kadar uğurlardı. Bir güzel Osmanlı terbiyesinin kendisine ve aile bireylerine sindiği aşikârdı.

Nazikti, kırılğandı. Beklemediği ya da kendisine karşı kaba, hileli, art niyetli bir davranışı görür görmez tavrını anında kor, gerekli cevabı sert bir eda ile verir ve sık görüşmediği birisi ise ilişkiyi tamamen keserdi; yok arkadaşlarından biri ise küserdi. O zamanlar çok sık birlikte olduğumuz merhum arkadaşımız Öğretmen Ali Kemal Küçük Bey, şehrin epey dışında olan ve Saraykent denilen yerdeki arazilerine güç bela ev yaptırmış ve şehre uzaklığından dolayı eski model bir de araba almıştı. Seydahmet'in oturduğu Kümbet'e ve devam ederek Saraykent'e giden yol (Hacı Esad Efendi Caddesi) o zaman tamamen topraktı; kar veya yağmur yağdığında da çamurdan yürünemez olurdu. Şairimizin evi de bu yolun üzerindeydi. Ali Kemal Bey evine gidip gelirken, Şeyh'e rastladıkça arabasına buyur edermiş.

Bir gün ben, Avni Doğan ve Ali Kemal Bey çayhanede oturup sohbet ediyorduk ki, Şairimiz hışımla içeri girdi ve daha içeride kim var kim yok kolaçan ile etmeden, çaycıya seslendi; *“Baa bir çay ver.”* Sonra baktı ki biz varız; selam verip masamıza otururken daha *‘merhabalarımızı’* söylemeden, lisede sınıf arkadaşı olan Ali Kemal Bey'e sitem etti: *“Kemal, bahıyom da, beni arabana bazen alıyon, bazen de almıyon ha, Bunun sebebi ne ola?”* dedi. Zeki, mümtaz ve hazır cevap bir insan olan Ali Kemal Bey, Şeyh'e şu cevabı verdi: *“Ne yapayım kardeşim, keramet Şeyh'de, bazen görünüyorsun, bazen de görünmüyorsun”* dedi. Borcuna ve sözüne sadık, titiz, giyimi kuşamı, zevkli ve kullandığı eşyaları tertemizdi. Seksenli yılların ortalarında Elbistan'ın Sesi gazetesinin içinde *İkincifecir* adında bir sanat edebiyat sayfası çıkarırdık. Her ayın ilk Pazartesi günü, dört sayfa olan gazetenin iç sayfaları bizim çeşitli yazı, şiir ve denemelerimizle çıkardı. Orada Seydahmet'in şiirlerini de sık sık yayınlamıştık. Yanılmıyorsam ilk sayımızda küçük bir dizgi hatası olmuş; şiirin sadece bir kelimesini oluşturan harflerden ikisi yer değiştirmiş, Pazartesi günü çıkacak gazete cumartesi akşamına doğru basılırdı.

O vakti hesaplayarak biz de topluca gider, posta ile göndereceğimiz gazete, dergi, yazar, şair ve eş dost için birer ikişer tane gazeteyi katlar, kâğıt yapıştırır üzerine de adreslerini yazardık. O gün, Seydahmet ile birlikteydik. Gazetelerden yeteri kadar alıp, yan odaya geçtik; orada adresleri yazacağız. Birden Seydahmet gürledi: *“Mümkün değil ben bu şiirimin okuyuculara dağıtılmasına razı olmam. Hata olmuş; ya düzeltirsiniz, ya da bir daha size şiir vermem...”* dedi. Hemen koşup baktık; kelimenin içindeki iki harf yer değiştirmiş. İkna etmeye çalıştık; *“Okuyan hiç kimsenin kastettiğin anlamın dışında bir şey anlamaz”* dedik ama razı edemedik. Yapacak bir şey kalmamıştı, sayfamızda emeği olan bütün arkadaşlarla haberleştik, hepsini matbaaya davet ettik ve hem göndereceğimiz ve hem de -istediği için- diğer gazeteleri, paylaştık ve teker teker tükenmez kalemlerle düzelttik. Ayrılırken yüzündeki memnuniyet görülmeye değerdi.

İmanı tam, ameli -ibadet açısından- eksikti. *“Sabah namazını vaktinde kılamamanın huzursuzluğu beni beş vakit namazdan ediyor.”* derdi.

Çok zeki idi, muhatabının zihninden geçenleri sezer, söylerdi de. Çoğu zaman haklı olduğuna şahit olmuşumdur. *“Bu zat galiba hiç gülmez”* dedirten görünüşüne rağmen gülmeyi çok sever, ah bir de sigaradan kaynaklanan öksürüğü müsaade etse idi, katıla katıla gülmesi kim bilir ne kadar sürerdi...

Peki ya aşkı (aşkları)...

Şundan eminim; bir meçhul güzel, hayatının kim bilir hangi çağında, gönlünü dağlamış. Bunu şiirlerinden anlamak da mümkündür. Ne kadar sorduysam hiç bilgi vermedi. Belli ki tanınacağından, duyulursa ayıp olacağından korktu. Gönlünün bir köşesinde büyüüp gelişen ve zamanla isimsizleşen bu sevdanın meyvelerini ömrünün sonuna kadar gördüğü ve hayal ettiği nice bin güzele dağıtmış durmuştur şiirlerle...

Kitapta şiirlerini tasnif ederken azami ölçüde adı olan ya da hayalî güzellere yazılanları ayırmaya çalıştım. Yazılan bayan isimlerinin de birer sembol olduğunun bilinmesini isterim. O ilk aşkı küllenmiş olmasına rağmen, aşk şiiri yazmak (bu onun sanatıydı), şiirine ruh katmak ihtiyacının şuur altı baskısını karşılamak, dostlarına espri içinde imalar ederek, âşık olmuş gibi kurgularını anlatır, buna kendisi de inanıyormuş gibi yapar ve şiirlerini yazardı. Meçhul ve ilk gençlik aşkını bilmiyorum. Kimsenin de bilmediğine eminim. Ama ‘sanal’ diye adlandırdığımız aşkları gerçekten sanal ve şiirine malzeme olsun diye yaşatılan aşklardır. Onların her davranışından bin anlam çıkarır; kâh bir kara sevdalı âşık gibi, kâh kan davalı düşman gibi, bir küskün, kırgın yiğit; bir cilveden usanmış delikanlı gibi şiirlerine harç yapardı. Bundan, gerçekten haz da alırdı. Bizzat yaşamış gibi okurken ve üzerinde konuşurken vurgusunu ihmal etmezdi.

Hece ile yazan ülkemiz şairlerini derecelendirmek mümkün olsa idi, Seydahmet Kutuzman ilk on şairin arasına girme başarısını gösterirdi. Maalesef, mahalli yayınları pek aşamadık. O da kendi şiirini yeteri kadar ciddiye almadı. Gelip geçici, günlük eğlence düzeyinde gördü sanki. Veya bize öyle yansıtmak istedi diyelim.

İddialı olmadı, şöhreti, kendini aşmayı pek istemedi; bu yüzden de son otuz beş kırk yılını önceki on beş yirmi yılındaki birikimleri ile geçirmiş, her ne yaptı ise o birikimlerini kullanarak yapmıştır. Buna rağmen, şairliği, ülkemizde dereceye girecek kadar güçlüdür.

(*) Adı nüfus cüzdanında Seydahmet olarak yazılıydı. Bu sebeple şairimiz hep bu şekilde kullandı; ancak şiirlerinin birçoğunda hece ve duraklara uyumu sağlamak için (Seyit Ahmet) olarak da yazdı. Biz de hatırasına hürmeten onun istediği gibi yazıyoruz.

1946’da Elbistan’da doğdu. Babasının işi nedeniyle öğrenim hayatını çeşitli illerde sürdürdü. Bu yüzden, ilkokulu İskenderun’da, ortaokulu Elbistan’da ve liseyi de Malatya Turan Emeksiz Lisesi’nde bitirdi. Tahsiline devam amacıyla Dil Tarih Coğrafya Fakültesinin Tarih Bölümüne kaydolduysa da ikinci sınıfta iken rahatsızlığı nedeniyle ayrılmak zorunda kaldı. Askerliğinden sonra bir süre bulduğu işlerde, daha sonra AEL(Afşin-Elbistan Linyitleri)’ye girerek yakalandığı amansız hastalık nedeniyle 1998 yılında malulen emekli oluncaya kadar çalıştı. 12 Mart 1999’da aramızdan ayrıldı. Kabri, Elbistan Hocaşâde mezarlığındadır.

GÜLHATMI**Yasin SEMİZ**

Tenha bir gece midir içimdeki bu hayal
 Bu hayal gülkurusu bir gözde mi saklıdır
 Aynaların rahminde büyüyen nazlı telaş
 Sürüklüyor ruhumu bir muamma peşinde
 Şimdi bir malihulya, bir bakış kaldı bana
 Parmaksız bir hattattan son nakış kaldı bana
 Sen ıstırap yurdunda bahtiyarsın gülhatmi
 Sen ayak basılmamış bir diyarsın gülhatmi
 Kimliğimi kaybettim yorgun bir akşamüstü
 Künyemde yazılısın, sen ki yarsın gülhatmi
 Hücrelerimde saklı yaşadığın kâinat
 Önce yağmurları öp, sonra toprağı kanat

Teselli rıhtımında bir sandaldır yüreğim
 Sıcak bir kurşun gibi deliyorum zamanı
 Yusuf'unu bekleyen bir kuyuyum belki de
 Belki yüzü geceye gizlenmiş bir dervişi
 Beni en son postacı güvercinler görmüştü
 Sırtımdaki hırkayı bir örümcek örmüştü
 Baktığım her yerde sen, tek sen varsın gülhatmi
 Güle meftun kalbini, güller sarsın gülhatmi
 Konuş ki sona ersin kalbin fetret zamanı
 Konuş kesilsin sesim, ne susarsın gülhatmi?
 Bengisu arayanlar o kapına dayansın
 Kalbim yanmıştı aşktan, şimdi ruhum da yansın

Toprağa tohum gibi düşüyor son nefesim
 Gözlerimin içinden göçmen kuşlar geçiyor
 Ateşin dudağından güller çıkarıp sana
 Bir tufan öncesinde adını anıyorum
 Can evime hayalin düşüyor perde perde
 Kalbi âmâ olanlar diyor gülhatmi nerde?
 Görünmez bir el kadar aşikârsın gülhatmi
 Her sokakta karşıma sen çıkarsın gülhatmi
 Ekmek gibi, su gibi aziz kıldım sevdanı
 Sen aşktan emanetsin, yadigârsın gülhatmi
 İşte, bu küheylanı gözlerine süreyim
 Varsın seni yalnızca, yalnızca ben göreyim

Yürüyorum şafaksız bir günün mahşerine
 Yürüyorum ardımda can kırığı umutlar
 Vuslat bir ölüm kadar yakındır şimdi bana
 Yeni doğmuş bebeğe seni anlatıyorum...
 Karlar gibi soğuksun, karlar gibi sıcaksın!
 Boynumdaki ilmeği kesen nazlı bıçaksın
 Çözülmeyen büyüsün, efsunkârsın gülhatmi
 Zemheri gecelerde intizarsın gülhatmi
 Ülkesizim, yurtsuzum bu kırık aynalarda
 Sen ki samanyoluma hükümdarsın gülhatmi
 Bir gül hatmidir ki aşk, hatmeden anlar beni
 Kes gülün damarını, yıkasın kanlar beni...

GECE AY IŞIYINCA**Ahmet URFALI**

Rüzgâr toprağı yalar
 Aşk kokusunu salar
 Ruhum hayâle dalar
 Bu gece ay ışıyınca

Güzel gözünde davet
 Şimdi içimde gurbet
 Ellerin neye hasret
 Bu gece ay ışıyınca

Dudağının arzusu
 Bakışın kurmuş pusu
 Gönül yangınına su
 Bu gece ay ışıyınca

Çiçeğimsin dalımsın
 Şekerimsin balımsın
 Düşlerde vebalimsin
 Bu gece ay ışıyınca

Yüreğin gül bahçesi
 Sözlerin sevgi sesi
 Uyandırır nefesi
 Bu gece ay ışıyınca

Tutsak oldum alına
 Vuruldum her hâline
 Bir esriğim yoluna
 Bu gece ay ışıyınca

Duyguları sel edip
 Hoyratlığı yel edip
 Gel gel dersin el edip
 Bu gece ay ışıyınca

ADIM SEYDAHMETTİR EH DİYEN YOKTUR*

Tayyib ATMACA

Yazının ilk satırı birbirine benzeyen onlarca kapı anahtarı gibidir. Bu anahtarı bulabilmek için de belki de aynı anahtarı defalarca denersiniz, sonunda kapıyı açacak anahtarı yerine koyup çevirdiğinizde kapı açılır ve siz farkına varmadan kendi kendinize bir sevinç yaşarsınız.

Şiirin kapısı ise yüzlerce anahtarı denedikten sonra açılan bir kapıdır. Bu kapıdan beslemeyle girdikten sonra şiir talimlerine başlarsınız. Taliminiz kaç yıl sürer bunu da şiir kapısından içeri girdiğinizde sizinle ilgilenen şair ağabeyleriniz ya da sizden önce içeriye giren küçük ya da taydaşlarınızın aşkından anlamaya başladığınızda şiir taliminiz başlar ve kurumuş çamurunuz ıslanana kadar devam eder gider...

Kendi kendime şiir talimi yaptığımı zannettiğim yıllarda Osmaniye’de Bestami Yazgan ağabey ile birlikte bir bahçeye yan yana dikilmiş iki fidan gibi hem büyüyörüz hem de etrafımızda fidan yetiştirmeye çalışıyorduk ama “*Kendisi muhtâc-ı himmet bir dede! Nerde kaldı gayrıya himmet ede?*” atasözünden habersiz yaşadığımızı bilmiyorduk.

Kahramanmaraş’ta *Dolunay Şiir Şöleni*nde tanıştığımız Âdem Konan bizi Elbistan’a davet etti. O zamanlar Elbistan’da Arif Bilgin Ağabey’in Elbistan’ın Sesi Gazetesi’nin Aylık Kültür Sanat Eki olarak çıkan *İkincifecir* dergisi vardı. Daha sonra Âdem Konan ve Celalettin Kurt’un çıkarmış oldukları *Gündönümü* geriye dönüp baktığımızda özelde Elbistan’ın genelde ülkemiz adına çıkan önemli dergiler arasında gösterildi. Her iki derginin de *taşra* denilen bir yerde edebiyat adına güzel işler yapmasının ana nedeni ise; Derdiçok, Âşık Ferahi, Ahmet Çıtak, Hayati Vasfi Taşyürek, Mahzuni Şerif, Abdurrahim ve Bahaettin Karakoç kardeşler, Ali Akbaş vs. şairler burada yetişti. Bu önemli şairlerin bu topraklarda yetişmesi ve aynı zamanda Dulkadiroğlu Beyliğinin başkenti olan Elbistan’ın bir kültür şehri olması, şiir damarlarının Ceyhan ırmağı gibi Anadolu’ya akmasından kaynaklanmaktadır.

Çukurova’yı bereketlendiren Ceyhan Nehri’nin ana kolu, Elbistan’ın bir ucu (Pınarbaşı) dan doğup şehrin ortasından akıp gitmektedir.

Tarih hangi tarih, zaman hangi zamandır hatırlamıyorum Bestami Yazgan ağabey ile bir öğle üzere Elbistan’a iniyoruz. Şeyhim Seyit Ahmet Kutuzman’ın şiirlerini *İkincifecir*’de okuyorum. Arif Bilgin ağabey ile yazıyoruz ama ilk defa orada yüz yüze geliyoruz. Rahmetli Cansız Ahmet Güllü, Mustafa Türk, Necip Olgun ve ismini hatırlamadığım birkaç şairle şiir meclisi kuruluyor. Bir müddet Osmaniye’de çıkarmakta olduğumuz *Güneysu Dergisinden* bahsedildikten sonra, sıra şiir okuma faslına geliyor. Hatırladığım kadarıyla devamlı biz şiir okuyoruz onlar dinliyor. Benim her okuduğum şiir sonunda Âdem Konan ve Mustafa Türk tarafından eleştiri başlıyor. Bestami ağabey işin farkına çabuk varıp çocuk şiirlerinden okumaya başlıyor. Onun şiirlerine de ufak tefek dokunuyorlar ama asıl haşlanan ben oluyorum. Bestami ağabey bir ara aşk şiiri okumaya başladı. Bir dörtlüğünü okuyunca Şeyhimin sanki yarasına tuz basılmış gibi acı içinde kıvrandığını hissettim ve dirseğimle Bestami ağabeye dürterek devam etmemesini istedim. Âdem Konan ve Mustafa Türk eleştirdikçe Şeyhim ve Cansız Emmi “misafirdir etmeyin tutmayın” deseler de onlar söyleyeceklerini söylemişlerdi. O gün akşama kadar almış olduğumuz eleştirilerden dolayı kafamız patlamak üzereydi. Gece kaldığımız yerde bir taraftan sivrisineklerin verdiği rahatsızlık bir yandan eleştirilere gösterilen tahammülsüzlük sabahı zor etmemize neden oldu...

Osmaniye ye döndüğümüzün ertesi günü Elbistan gezimizin kritiğini yaptık ve neden eleştirildiğimiz hususlar üzerine uzun tartışmalar sonucunda birbirimizin şiirleri hakkında nefsimize hoş gelecek sözler sarf etmiş olduğumuz farkına vardık. Artık kim şiir yazarsa önce telefonda okuyacak sabah da oturup kritiğini yapacaktık. Böyle karar aldık ve bu kararı birlikte olduğumuz yıllarda acımasızca birbirimize ve başkalarına uygulayarak şiir yolculuğunu sürdürmeye başladık. Yazımızın başında anahtar ve kapıdan bahsetmiştik. İşte bu Elbistan gezisi bize şiirin kapısını açtı. Kendimizi ve şiiri sorgulamayı burada öğrendik bir bakıma.

Seyit Ahmet Kutuzman’da beni çeken bir damar olduğunu hissettim. Belki de çok konuşmayan genellikle susarak konuşan ama yazınca insanın gönlüne sağanak yağmurlar yağdıran arı-duru içi-dışı dolu, okudukça bana dokunan şiirler yazıyordu.

Halk şiiri geleneğinden gelen ve günümüz diline kullanan ve kendi sesini yakalayan, başka hiçbir yerde şiirleri yayınlanmayan, kitabı olmayan bir şair kendi sesini nasıl yakalayabilirdi buna bir türlü anlam veremiyordum. *İkincifecir* gelir gelmez ilk onun şiirlerini okurdum. Onun şiirleri bana verilmiş reçete gibiydi adeta. O ne şiirleri ile ne de nefsi ile hiçbir zaman ön plana çıkmayı düşünmeyen ama şiirin hakkını veren bir şairdi. Şiir onun için duygularının bir zekâtı gibiydi.

Ömrünün tamamını yâr hasretiyle geçirdi. “öf” bile demedi. Sadece günde üç paket sigarayı o yâri içine çekiyor gibi çekti. Duman, hastalık, kanser işin bahanesiydi...

Şeyhimin aşağıya alıntıladığım şiiri, klasik hecenin dışına çıkarak yazılmış bir şiir ve bu türden başka şiiri de yayınlanmadı. İşte benim serbest hece dediğim ve bir bakıma ilham kaynağım olan bir şiiri:

*Ceyhan gün boyu bulandı gene
Bir sevda kımıldar ağaçtan ayrı
Eski düşlerinden uyanır gönül
Zaman bir incecik dala dokunup
Rüzgâr o türküyü ezberlemese
İçimden geçeni bilmezdi dağlar*

*Bir siyah entari giyer tabiat
Sessizce düşünür gece yapraklar
Çalılar adama benzer nedense
Karanlık kurtarır ak çiçekleri
Sonra serinlerken korkunun kalbi
Üç defa yüzüme çarpar yarasa
Ancak âşıkların hürdür yüreği
Ve ancak bu sırrı şairler bilir*

*Güneş karanlığı ortadan yarar
Gözlerim, uykusuz kalmıştır belli
O hayal düşüme girer yeniden
Kuşlar şarkısını eşine söyler
Ben akşam olmadan uyanacağım
Dalıp kaldığımda Ceyhan nehrine
Dalları o rüzgâr okşayacaktır
On, on beş, yirmi yıl eskir düşüncem
Bir kavak devrilir sulara doğru
Çatırdar ömrümün her nesi varsa
Beni o rüzgâra anlatan olmaz
Kimseler görmez ki gördüklerimi*

Hece şiirine vakıf olanlar ‘bu nasıl şiir ayak yok, kafiye yok durak yok’ diyebilir. Ama şiiri dikkatlice okuduğunda bu şiirin bir hece şiiri olduğunu ancak okuyuş rahatlığında anlayabilir. Dizelerin birbirleri üzerine bir kilimin desenleri gibi işlenmesi, şiirin ritmi, ses akışı, imgeye boğmadan sizi alır götürür gitmek isteyip de gidemeyeceğiniz yerlere...

Sezai Karakoç’un genç yaşında yazdığı *Mona Roza* ya da Ahmet Hamdi Tanpınar’ın şiirlerinde özellikle *-Bursa’da Zaman-* şiirinde denediği bu serbest hece şiirinden Şeyhim’in haberi var mıydı yok muydu bilmiyorum ama kendi orijinalitesi içinde bu şiir benim için yeni bir şiirdi. Hece şiirine vakıf olmayanlar bu şiiri serbest bir şiir olarak algılamışlar ve algılamaya da devam ediyorlar.

Şiire devam etsek ayıp olmaz değil mi?

*Ben bana küsmüşüm kim avutacak
Yıllardır yalnızım su kenarında
Aşkımı yavrusuz kuşlar bilmesin
Unutsun bu toprak yaşadığımı
Gözyaşı görürsen “çiğ tanesi” de
Çimenler üstünde hayal mi yaşar
Irmak bu türküyü bellemeseydi
Her bahar yeniden rüzgârla ağlar
Ağıt mı söylerdi sabah yerine*

*Ve işte gece böylece biter
Bülbüller nerede susar bilinmez
Âşıklar her seher dinler ezanı
Şairler bir bardak efsane süzmüş
Bir gül yanaklının hikâyesinden
Kapkara o gözler oy ortasında
Saçlar iki metre uzarmış meğer
Benim gençliğimin hesabını sor
Ben sevda çekmeye hazır değildim*

Sizden rica etsem kendi şiirinizi okur gibi ya da bir topluluğa şiirinizi okur gibi bu şiiri yavaş yavaş, içinize sindire sindire, tadını ala ala tekrar okuduğunuzda Kutuzman’a boşuna şeyhim demediğimi anlayacaksınız.

1994 yılında *Kırağı Şiir Dergisini* çıkarmaya başladığımda dergiyi şeyhime göndermeye başladım. Kendisinden şiir istiyorum göndermiyor, dergi ile ilgili düşüncelerini yaz diyorum yazmıyor. Sonradan anladım ki bu dergiyi beğenmediğinden değil kendi tembelliği, şiiri, aşkı kendi içinde kendi âleminde yaşayışından kaynaklanıyor. Öyle zannediyordum ki Arif Bilgin ağabey olmasaydı belki de ne onu tanımış olacaktık ne de şiirlerini...

Cep telefonlarının olmadığı ve şehirlerarası ev telefonunun cep yaktığı bir akşam hal hatır sormak için kendisini aradım. “Yahu Tayyib iyi ettin de aradın. Dergiler elime geçiyor çok güzel şiirler var. Özellikle senin *Şifre-i Turab* şiiri çok hoşuma gitti. Dergi ile ilgili uzun bir mektup yazdım ama erinceğliğimden postaya veremedim. İki dakika bekle de mektubu bulup sana okuyayım” dedi. Ben ağabey mektubu göndersen daha iyi olur dediysem beni dinlemedi. Hatta okuduktan sonra müsait bir zamanında yine mektubu gönder dedim ama dediğim yanıma kaldı. Benim şiirim üzerine kritikten sonra uzun mektubunu okudu. İçimden maaşın yarısı gitti diyorum ama mektubu can kulağıyla dinlemekten başka da seçeneğim yoktu. İçimden geçtiği gibi o zaman şimdiki maaşımızın yarısını telefona yatırdım. Şeyhim için her şey fedadır.

Ama yazmış olduğu o mektubu telefonda okuduktan sonra gönderseydi ne kadar güzel olacaktı. Kim bilir belki de o mektup hala evinde kitaplarının arasında bir yerlerdedir.

Bazı dostları ona Elbistan ağzıyla “şihim” derlerdi. Fuzuli: *“Aşk derdiyle hoşem el çek ilâcumdan tabîb Kılma dermân kim helâküm zehri dermânundadır”* derken sanki yüzyıllar öncesinden Kutuzman'a göndermede bulunuyordu. O külüngünü içine vurdu. Biz o ince işçiliği şiirlerinde görmeye çalıştık. Adına, Ferhat deyin, Kerem deyin, Mecnun deyin ya da ne isim yakıştırırsanız yakıştırsın o bütün güzel yakıştırmalara yakışacak bir yürekle aşkın etrafında kelebek oldu. Devran döndü, kendi döndü. Döne döne kanatları gevredi...

Cansız Ahmet Güllü de dünya tarlasını dünyada bıraktıktan sonra Kutuzman iyice içine kapandı. Kendi mi yatağa çekildi, yatak mı kendine mihlandı. Çay, sigara ve yoğurtan başka dünya nimetlerine kapattı nefisini.

Gönlünü has şiir yaylalarında Türkçenin ana sütü gibi berrak pınarlarında sulayan şairler nefislerinin üzerine basa basa yürüyen erdemli insan kimliğinin yanı sıra “ben şairim” demeyi nefis putlarını cilalamak gibi gördüklerinden hiçbir zaman bu ham hayallerle ruhlarını beslemezler. Hem bu has şairler mücevher satıcılarıdır. Hiçbir zaman müşterinin ayağına gitmez, müşteriler ayaklarına gelir. Ayaklarına gelen müşterilere de zorla bir şey satmaya çalışmazlar. Şiirlerini daha geniş kitlelere ulaştırmak için araya simsarlar, celepler koyarak tanıtılmasından da uzak dururlar.

İyi şiir bir yerde yayınlandığında ya da okunduğunda mutlaka kendisinde karşılığı olan bir gönülerine ulaşır ve bu gönüleri “miri malı” gibi dostlarıyla paylaşır bu şiiri. Bizim bildiğimiz ve bilmediğimiz ve dahi bizden sonra gelecek nesiller için de Kutuzman'ın şiirleri gönüllerde karşılığını bulacak şiirler arasında yerini alacaktır.

Şeyhimin şiirlerinin muhafaza edilmesinde, birkaç dergide yayınlanmasına katkı sağlayan dostlarından birisi olan Arif Bilgin Ağabey'in Şeyhimin bütün şiirlerini muhafaza edip daha sonra şiirlerini *Gül Dağları* isimli kitapta toplayıp okuyucusuna ulaştırması da ayrı bir kadirşinaslıktır.

Ceyhan Nehri'nin ana damarının Pınarbaşı'nda kaynadığı gibi Elbistan ovasında da şairler şiir kanatmaya devam ediyorlar.

Seydahmet Kutuzman ile uzun süreli bir beraberliğim olmadı. Ben onu devamlı Şeyhim olarak bildim, o beni bir mürit olarak kabul etti mi etmedi mi bilemedim.

Benim işim yürümek kavuşmak yar ötesi deyip yürümeye çalıştım önüme açtığı patikadan.

İki defa bir araya gelmişliğimiz oldu ama yıllardır birlikte olduğumuz şiirlerinde kendimi bulduğum, okuduğunda ya da okuduğumda bana dokunan, dokundukça kendine çeken “*bir sürgünün süreği*” gibi hissettim kendimi.

Kısa tanışıklığımız ama uzun gönül beraberliğimiz sonunda ayrılık vaktinin geleceğini biliyordum. Hastalığı ile ilgili haberler alıyor, sesini çok az duyuyor iyileşmesi için dua ediyordum. Hani Yunus Emre'nin:

*“Bir garip ölmüş diyeler
Üç günden sonra duyalar
Soğuk su ile yuyalar*

Şöyle garip bencileyin” dediği gibi ölümünü aylar sonra duyduğumda kendimi şeyhimin yerine koyarak şu şiiri yazmıştım:

*Ferhat külüngünü taşlara vurdu
Ben içime vurdum kimse duymadı
Bir yaralı kuş çırpındı kafeste
Dilimde tüy bitti tam otuz yıldır
Çırpındıkça bana çarpı kanadı
Çarpına çarpına düştü kanadı*

*Pencerem önünde burç döken erik
Yarın toza siper iğde dalları
Cansız beni titrer nereden bilsin
Avni nasıl koyup gelsin meclisi
Âdem Ankara'da Arif uzakta
Gün tükendi atım kışner kapıda*

*Ceyhan kıyısına otursun Leylâ
Kemik tarağını atsin sulara
Yosunları saç yerine tarasın
Toprağımdan toprak alıp götürsün
Kurutsun elesin yoğursun beni
Yüreğine kına yaksın akşamdan*

Ölüm her canlının kapısını çaldığı gibi elbette şairlerin de kapısını er geç çalacaktır.

Hani büyük şeyhimiz Yunus Emre:

“Ölen hayvan imiş âşıklar ölmez” diyor ya O ve onun yolunda olanlar *bir hoş seda* bırakarak dünyamızdan çekilip gittiler. Darısı bir gün bizlere de olur inşallah.

Kurak gönüllere akasın Şeyhim
Cennetten bahçeye bakasın Şeyhim...

**Bana yazmış olduğu bir şiirin dizesi*

ÖLÜLER BİZE GÜLERLER**Səvavət İZZƏTİ (Əndəlib)**

sevgini, sevinci büküb qəmlərə
 həyatda bir gülüb yüz ağlayanda
 dirilər üstünə mərmilər töküb
 ölülər dalınca göz ağlayanda
 hər gün qucaqlayıb qəbir daşların
 yanıqlı-yanıqlı biz ağlayanda
 bəlkədə ölülər bizə gülürlər
 dünya şirinləşir bizə gün bə gün
 bu bal bardağından doyan tapılmaz
 “dünya vəfasızdır, ömürlər fani”
 deyən tapılsa da duyan tapılmaz
 baxıb bərkümüzbə belə deyəndə:
 “bir zaman səni də quyan tapılmaz”
 bəlkədə ölülər bizə gülürlər
 hələ də bilmirik bu nədir belə
 yaradır min dərdi, min ahı bizdə
 bizik mi? dünyanın günah çeşməsi
 ya dünya yaradır günahı bizdə
 halalı, haramı qatışıq salıb
 görəndə yüvənsiz tamahı bizdə
 bəlkə də ölülər bizə gülürlər
 haçansa şeytanın üzünə gülüb
 uçur nəfsimizin havası uçur
 fəlakət devinin əlində əsir
 dünyanın səadət bınası uçur
 haçansa insanın tuxanıb əli
 bir günahsız qüşün yuvası uçur
 sular zəhərlənir nəfəsimizdən
 meşədən meşəlik cəlası uçur
 uçurdub bu qədər gözəllikləri
 sonra matəm tutub yas saxlayanda
 bəlkədə ölülər bizə gülürlər
 qüdrət kürsüsündən, güc kürsüsündən
 gəlir siyasətin gop ha gop səsi
 vurha vür çağırən səslər çuxalır
 burda eşidilmir dayan, hop səsi
 bəlkə ölülərin şüvən səsidir
 ırənc tufəng səsi, qorxunc top səsi
 səs səsə veriblər top tufəngilə
 bəlkə də ölülər bizə gülürlər
 ölülər gülürlər olardan niyə
 ibrət götürmədik, maya dərmədik
 ölülər gülürlər olardan qalan
 dağılmış yurdları niyə görmədik
 yüz min həsrət ilə söyləyəndə biz
 “dünya gülşənində səfa sörmədik”
 bəlkə də ölülər bizə gülürlər

ÇOCUK ŞİİRLERİ**Alemzer ALİZADE****“GA GA”-DIR SELAMLARI**

Bahçemizin yolunda,
 Denlenir beş tane kaz.
 Yanlarından gecende,
 Selam vermesem olmaz.

-Selam, kazlar, selam!
 -Ga, ga, ga, ga, ga ga...
 -Selam, kazlar, selam.
 -Ga,ga, ga, ga,ga ga...

Uzun boyunlarını
 Uzatır bana sarı.
 Konuşa bilmir onlar,
 "Ga -ga" –dır selamları.

İYDE

Dedik deyer iydeler,
 Yedik, gördük çiydiler.
 Bol-bol güneş düşəcək
 Un torbası şişəcək.
 Bu torba qızaranda
 İçində un bişəcək.

TEMBEL AĞAÇLAR

Bu çamlar, bu selviler,
 Nasıl da tembeldiler.
 Eyinlərində yeşil
 Güzel elbiseler var.
 Onu da yazda, kışta,
 Hiç zaman soyunmazlar.
 Ancak başka ağaclar,
 Alma, ayva, armud, nar,
 Giyor yeşil, al, sarı.
 Öyle ki, güz yetişti,
 Soyunurlar onları.

ÇİLEMSİN/OLMADI GAZELİ**Ali Kemal MUTLU****ÇİLEMSİN**

Öyle bakar gözlerim yokluğunun resmine
Her zerreme bin ateş düşürdün ya, çilemsin!
Bilemedim kaderin benim ile hasmı ne?
Bana böyle dağ be dağ aşırdın ya, çilemsin!

Yüzün kavruk çöl kumu, gözlerin misli hazan
Yağmurun yok mu senin, ey cehenneme hakan!
Narım oldun her daim benim ufkumu yakan
Su istedim, tuz verdin; şaşırdın ya, çilemsin!

Sen gittin ya, ses durdu; zaman perişan oldu
Cümle varlık gölgenin nuruna efşan oldu
Arzularım yok yere gamla boğuşan oldu
Gönlümden yollarını taşırdın ya, çilemsin!

OLMADI GAZELİ

Öyle bir zarar ettik ki döndük döndük kâr olmadı
'Kar'a yazılmış bahtımız bir dem ilkbahar olmadı

Ateş aldı gönlümüzü duman sardı gözümüzü
Göstermeye önümüzü bir kılavuz yar olmadı

Tutuştuk neçe kor gibi duman silikti sır gibi
Sanki giz'e esir gibi yandık aşikâr olmadı

İrmak taşar bazı diner; yaprak düşer öze döner
Bu kor ateş elbet söner gayre itibar olmadı

Kopar zamanın zinciri yaş ağacı âdem döker
Dünya bir han konan göçer kimseye diyar olmadı

Vardı, telef oldu mâzim; yok gelecekte fantazim
Varsın böyle yazsın yazım: *Mutlu* bahtiyar olmadı

YÜZÜN

Nuri PEKSÖZ

Sükûnun renginde تنها düşlerim,
Sanki ötelerde var olur yüzün.
Kıran vakti yollarına düşerim,
Şavkın vurrur birden nur olur yüzün.

Kuşandım da siyahından kederin,
Derman gizli dertler sinede derin,
Hüma gibi ardındasın dağların,
Sükûn bulacağım yer olur yüzün.

Arayanlar bulur her emelini,
Bitkinim, yorgunum çekme elini,
Kaf dağısın, bilemem ki yolunu,
Aynalar efsunlu sır olur yüzün.

Hüsün ayet ayet sardı arzumu,
Kestim ellerimi, kırdım sazımı,
Veçhine benzettim kendi yüzümü,
Tutuşur da yanar har olur yüzün.

Yaralar kapanır, tuğyanlar diner,
Mücrimler affolur, Rabbine döner,
Aşk ehli olanlar hüsnüne yanar,
Belki de *Âtba*'ya yâr olur yüzün.

NADANIM GÜL YÜZÜN
GÖNLÜME ASTIM

Osman AKTAŞ

-Gülser Hüyük'ün Aşkın ile Aşka Düşüm şiirine istinaden-

nadanım gül yüzün gönlüme astım
gelip geçenlerden sakındığımdan
bakma gözlerimden süzülen yaşa
sanma ki sevdandan yakındığımdan

gördüm has bahçede güzel simanı
bu aşk çıkarıyor baştan dumanı
diyeceğim çok da değil zamanı
henüz kitap defter bakındığımdan

yürek zulumattır gözlerse safir
gönlümü virane eyledi kâfir
içimden geçse de edemem küfür
edep erkân ahlak takındığımdan

yaşam sallantıda kopmakta kayış
benimki sevdadan gelen inleyiş
kimseden beklemem artık anlayış
aynadan aynaya okunduğumdan

aşk mecnunsuz çölde para etmiyor
git demekle dertler baştan gitmiyor
ne yapsak da feleğe güç yetmiyor
yanlışım herkese hep kandığımdan

sen harsın ben de aşkın narında
bülbul-i şeydanın ah u zarında
anlaşılr *fizah* günün birinde
sevda tezgâhında dokunduğumdan

YİTİK/EL OLMUŞ**Hasan Hüseyin CESUR****YİTİK**

Bir rüyadan geçer gibi
Geçtik gece kapınızdan
Gökyüzüne göçer gibi
Kanatlandık kapınızdan

Bir ses gibi nefes gibi
Gelip geçen heves gibi
Can misafir kafes gibi
Biz de geçtik canımızdan

Ya hikâye masal gibi
Terkedilmiş kumsal gibi
Okyanusta bir sal gibi
Yitip gittik katınızdan

EL OLMUŞ

Kırdım bir bir kalemli
Dilde söz kördüğüm olmuş
Gece saydım elemli
Hey hat sonu hayal olmuş

Ağlarım gözyaşım dinmez
Gülerim çok uzun sürmez
Turnam gelir bahar gelmez
Güller sineme el olmuş

Ben yok idim onlar vardı
Sevgime dünyalar dardı
Gönül su gibi akardı
Kor alev sönmüş kül olmuş

GÖNÜL SÜRGÜNÜ**Ahmet YILMAZ**

Çiçek çiçek açar sevgi dalında
Tomurcukta candır gönül sürgünü.
Bin bir umut saçar hayat yolunda
Damardaki kandır gönül sürgünü.

Sevgisiz yürekler hep acı çeker
Âşıklar derdini maşuka döker
Gecenin sonunda aydınlık söker
Karanlıkta tandır gönül sürgünü.

Fidanlar yeşerir toprak sevinir
Sürgüne durunca yaprak sevinir
Akıl düşünürken idrak sevinir
Beklenmedik andır gönül sürgünü.

Sorular sorulur merak içinde
Kavramlar değişir zaman içinde
Hangi taraf derken şüphe içinde
Gidilecek yandır gönül sürgünü.

Toprağa tohumdur insana hatır
Yanık gönülleri sarar kuşatır
Kuruyan dalları tekrar yaşatır
Âlemlere şandır gönül sürgünü.

Ayrılık görünür kader ağında
Teselli bulunmaz yârin bağında
Kederle örülen hasret dağında
Sığınacak handır gönül sürgünü.

Gönül dosttan gelen cefayı seçer
Fanidir bu dünya konanlar göçer
İnsanlar suyundan bir yudum içer
Kaçılmaz sondur gönül sürgünü.

SÖZ UÇAR YAZI KALIR*

Seyit Ahmet KUTUZMAN

Sevgili Kardeşim tayyip; şair kardeşim

O gün sayenizde sizinle tanışmak beni ne kadar memnun ettiyse mektubunuz da ondan daha fazla olarak beni duygulandırdı.

Biliyorsun arz ettiğim gibi mektuplaşmak hususunda oldukça ihmal davranan bir kimseyim. Ama üst üste gösterdiğiniz incelik ve nezaket beni bir şeyler olsun yazmaya mecbur etti.

Cemiyette sayısı çok çok azalan duyarlı bir kimse olduğunuz şüphe götürmez şekilde meydanda. Bu haliniz ömrümde çok nadir yaptığım mektup yazma ve hiç yapmadığım cevabi şiir yazma işini bana yaptırdı. Cevabi diyorum gücenmeyeceğinizden emin olarak.

Karşımda yazmanın kolay, ama söylemenin zor olduğunu yazmışsınız. Bu söylemek tabirinden ben, saz şairlerinin yaptıkları gibi irticalen şiir söylemeyi anlıyorum. Tanıştığımız gün size irticalen şiir söylemeyi hiç denememiş, sadece kalem zoruyla yazan bir şair olduğumu ifade etmeyi aklıma getirmemiştim. Beni mazur görünüz. Ayriyeten şiir söyleyebildiğinizi de anlıyorum. Bu kabiliyetinizden dolayı da sizi candan tebrik ederim.

Fakat benim kanaatime göre hafife almıyorum ama irticalen şiir söylemekle ısmarlama şiir yazmak arasında kalite bakımından fazla bir üstünlük göremiyorum. Fakat bu yolla da büyük şiirler veren saz şairlerimiz oldukça fazladır.

Size çok güzel bir şiir yazayım, şair kişiliğinize layık olsun dedim ama şiirden çok manzumeye benzedi. Kısmet olursa iyisini yazdığım da gönderirim. Biliyorsunuz zaten her şairin ömründe şiir denecek eseri ya üç tane çıkar ya beş.

Daha nice şiirli mektuplar yazmanız ümidi ve temennisiyle Allah'ın selamı üzerinize olsun der, mektubuma şimdilik son verir gözlerinizden öperim.

Çiçeği tercih et gül e kanıp da
Sevda bahçesinde solmamaya bak
Kafiye düzeni şair sanıp da
Üstatda yanılmış olmamaya bak

Her kışa bir bahar, her bahara yaz
Gazne'ye bir Mahmud, Mahmuda Ayaz
Nefsin hoşlanmışsa benim gibi yaz
Kimseyi karşına almamaya bak

Şair yüreğinden alır nefesi
Zordur gönüllere götürmek sesi
Sen bana benzeme cezbet herkesi
Boş laf hüner değil dalmamaya bak

Bir mektup yazmışsın, resmidir Resmen
Şair resmiyeti tanımaz kısmen
Gerçi Elbistan'da yaşarım cismen
Ruhuma yabancı kalmamaya bak

Bana şeyhim derler şıh diyen yoktur
Ne kadar yazsam da peh diyen yoktur
Adım Seyd Ahmetdir eh diyen yoktur
Beni fazla büyük bulmamaya bak

**Seyit Ahmet Kutuzman 09.01.1989 Elbistan/Bana göndermiş olduğu tek mektup.*

KAÇIŞ**Memmed İSMAYİL**

Arzuya umut var, kilide açar,
Bu dünya kurulmuş binadan böyle.
Tohum yeşerdi mi kökünden kaçır,
Çocuk doğuldu mu anadan böyle.

O kim sonbaharda danar yazını,
Tamah çoklarını nankör eyliyor.
Bu nasıl zamandı, kız anasını,
Oğul babasını inkâr eyliyor.

Yürümek öğrendi yer ihtiyactan,
Suyu pınar olmuş gözünden kaçır.
Kaçar ışık günden, meyve ağactan,
Kaçan da her zaman özünden kaçır.

Ufukta bulutlar ala-buladır,
Kar yağar avlunu-bacanı tutar.
Kaçanı tanıdık, kovan beladır,
Bela da beladan kaçanı tutar.

Talih yollarında batıp çıkarız
Her çıkan batanı tekrar eliyor.
O nasıl tarihtir, bu nasıl tarih
Yine tuttuğunu tekrar eliyor.

Menzile kim yeter, kim düşüp kalır,
Bu bıkır sevinçten, o gamdan kaçır.
Körpe civan olur, cavan kocadır,
Cem teke çevrilir, tek cemden kaçır.

Ne sır saklayandır, ne gönül açar,
Kilit özündendir, açar özünden.
Tohum gonca olur, gonca gül açar,
Böylece bu dünya kaçır özünden.

HECE TAŞLARI

Aylık Şiir Dergisi

22.sayı on5aralık 2016

BU SAYIDA**Âşık VEYSEL****Cumali Ünalı
HASANNEBİOĞLU****Nuri PEKSÖZ****Yasin MORTAŞ****Muhammed Emin
TÜRKYILMAZ****Âşık MUHSİNOĞLU****Mehmet NACAR****Prof. Dr. Saim
SAKAOĞLU****Osman AKTAŞ****Nihat MALKOÇ****Doç. Dr. İrfan GÖRKAŞ****Harun YILDIRIM****Seyit KILIÇ****Ekrem KAFTAN****HAYATI BİR DURUP DİNLEMELİK LAZIM**

Hayatı bir durup dinlemek lazım, nerede gamlanır ne türlü inler, kim kimin dışından içini dinler, dağlar mı derdine yaslanır durur, derdi mi dağların sırtına çıkar, oradan mı ses vadiye yayılır, gönül kulağını ne kadar açar, getirir mi göz uzağı yakına, hayatı bir durup dinlemek lazım.

Hayatı bir durup dinlemek lazım, hasret nasıl bir yol nerede başlar, nerede ayrılır insan insandan, kim kime kavuşur kimden kaçır, yangın neyden çıkar kül nasıl uçar, söz dilin altında nasıl yetişir, hangi yara hangi sözle sağılır, nasıl aşılır karabulutlar, hayatı bir durup dinlemek lazım.

Hayatı bir durup dinlemek lazım, yar yarın başında yarım akılla, yar yara yara yarına yürür, *yarın diye bir şey yoktur* aslında, farkına varmadan olan bitenin, olacak olanlar anında olur, önümüz ardımız kesik bir köprü, gözümüzde büyütmeden dünyayı, hayatı bir durup dinlemek lazım.

Hayatı bir durup dinlemek lazım, halep çarşıları harebe olmuş, şam yandıkça aydınlanmaz karanlık, bağdat'ta toplanır yanlış hesaplar, musul bir meshebe peşkeş çekilir, kerkük türkü ağıt yakar durmadan, biz her akşam ekranların başında, çekirdek çitleriz çöp üretiriz, içimizde can çekişir insanlık.

Hayatı bir durup dinlemek lazım, nerde kanat vurur turgay bozdoğan, harun gülşen sabrın dal uçlarında, mehmet durmaz lafın bedesteninde, içi dolu bir söz arar durmadan, ökçeş evren çocuklarla konuşur, cengiz coşkun kendisiyle konuşmaz, yalnızlık avından dönmez atmaca.

HECE TAŞLARI

Aylık Şiir Dergisi

Genel Yayın Yönetmeni

Tayyib Atmaca

Yazışma Adresi

Haydarbey Mh. 32077 Sk.

Armada 2/D Blok Kat:2 Da:6

Onikişubat/K.MARAŞ

Telefon: 0535 391 92 50

hecetaslaridergisi@gmail.com

22. Sayı 15 Aralık 2016

ISSN: 2149-4509. (e-dergi)

VEYSEL USTADAN**MEKTUP**

Yeni mektup aldım gül yüzlü yardan
Gözletme yolları, gel deyi yazmış.
Sivr'alan köyünden, bizim diyardan
Dağlar mor menevşe gül deyi yazmış.

Beserek'te lale sümbül yürüdü
Güldede'yi çayır çimen bürüdü
Karataş'ta kar kalmadı eridi
Akar gözüm yaşı sel deyi yazmış.

Eğlenme gurbette yayla zamanı
Mevla'yı seversen ağlatma beni
Benek benek mektuptadır nişanı
Gözyaşım mektupta pul deyi yazmış.

Kokuyor burnuma Sivr'alan köyü
Serindir dağları, soğuktur suyu
Yar mendil göndermiş yadigâr deyi
Gözünün yaşını sil deyi yazmış.

Veysel bu gurbetlik kâr etti cana
Karıştır göçünü ulu kervana
Gün geçirip fırsat verme zamana
Sakın uzamasın yol deyi yazmış.

ALDANMA CAHİLİN KURU LAFINA

Aldanma cahilin kuru lafına
Kültürsüz insanın küllü yalandır.
Hükmetse dünyanın her tarafına
Arzusu hedefi yolu yalandır.

Kar suyundan süzen çeşme göl olmaz
Gül dikende biter diken gül olmaz
Dız dız eden her sineğin bal'olmaz
Peteksiz arının balı yalandır.

İnsan bir deryadır ilimde mahir
İlimsiz insanın şöhreti zahir
Cahilden iyilik beklenmez ahir
İşleği ameli hali yalandır.

Cahil okur amma alim olamaz
Kamillik ilmini herkes bilemez
Veysel bu sözlerin halka yaramaz
Sonra sana derler deli yalandır.

Âşık VEYSEL**ANLATMAM DERDİMİ**

Anlatmam derdimi dertsiz insana
Derd çekmeyen dert kıymetin bilemez.
Derdim bana derman imiş bilmedim
Hiçbir zaman gül dikensiz olamaz.

Gülü yetiştirir dikenli çalı
Arı her çiçekten yapıyor balı
Kişi sabır ile bulur kemali
Sabretmeyen maksudunu bulamaz.

Ah çeker aşıklar ağlar zarınan
Yüce dağlar şöhret bulmuş karınan
Çağlar deli gönül ırmaklarınan
Ağlar ağlar göz yaşların silemez.

Veysel günler geçti yaş altmış oldu
Döküldü yaprağım güllerim soldu
Gemi yükün aldı gam ilen doldu
Harekete kimse mani olamaz.

SEN BİR CEYLAN OLSAN

Sen bir ceylan olsan ben de avcı
Avlasam çöllerde saz ile seni
Bulunmaz dermanı yoktur ilacı
Vursam yaralasam söz ile seni.

Kurulma sevdiğim gözelim deyin
Bağlanma karayı alları geyin
Ben bir çoban olsam sen de bir koyun
Beslesem elimde tuz ile seni.

Koyun olsan otlatırdım yaylada
Tellerini yoldurmazdım hoyrada
Balık olsan takla dönsen deryada
Düşürsem toruma hız ile seni.

Veysel der ismini koymam dilimden
Ayrı düştüm vatanımdan ilimden
Kuş olsan da kurtulmazdın elimden
Eğer görsem idi göz ile seni.

ŞİİR ÜZERİNE KONUŞMALAR -7-

ÇAĞIMIZDA BİR ALPEREN FETHİ GEMUHLUOĞLU

Cumali Ünalı HASANNEBİOĞLU

Bu konuşma, 4 Ekim 1995 tarihinde, İstanbul'da Cemal Reşit Rey salonunda, İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından düzenlenen "Fethi Gemuhluoğlu'nu Anma Toplantısı"nda yapılmıştır. Okuyucunun, bu konuşmada sözü edilen kişi ve olayları, 1995 yılına göre düşünmesi ve yerine oturtması gerekmektedir.

Diğer konuşmacılar, Prof. Dr. Sadettin Ökten, Prof. Dr. Nabi Avcı ve Dr. İrfan Çiftçi'dir.

Fethi Gemuhluoğlu'nu, zaten çok az olan yazılarını ve yayınlanmış konuşmalarını okuyarak/dinleyerek tanımaya çalışmak, bende hep bir tarihî kişilik ile karşı karşıya olduğum duygusunu uyandırmıştır. Onu, duygu ve düşüncelerin yanı sıra, insanî aşkınlıkları veya zaafı ile hatırlamaya çalışanların, benimle aynı bakış açısını yakalamalarının hemen hemen imkânsız olduğu söyleyebilirim. Şunu da eklemem gerekli: Fethi Gemuhluoğlu'nun zaten çok az olan yazı ve konuşmalarını okurken, gözümün önünden Fethi Gemuhluoğlu'nun siması geçmez hiçbir zaman. Bazan görmediğim Yunus Emre'yi, bazan yine hiç görmediğim Dede Korkut'u, bazan da, hayalimde, sözleriyle bir sima kazandırdığım Hz Ali'yi görürüm Fethi Gemuhluoğlu'nun anıldığı bir ortama girdiğim zaman. Tuhafır, Fethi Gemuhluoğlu'nu, günümüzden yıllarca-yıllarca.. sonra, bu coğrafyada bizim kimliğimizin namusunu savunacak binlerce gencin sıfatında, hayâlen gördüğüm de çokcadır.

Öncelikle Fethi Gemuhluoğlu'nu kendi cisminin çerçevesi içerisinde, dünyamızın tahmin edilemeyen yaşına nispet edildiğinde, minicik sayılacak elli beş yıllık ömrü ile değerlendirelim. Ki; bu elli beş yılın, (herhangi bir insanın hayatı ile kıyasladığımızda) son derecede üretken, verimli, yararlı; kısacası dolu dolu bir ömür olduğunu görürüz. Daha doğrusu bu bereketi anlatabilmek için seçeceğimiz kelimeler, onu yakından tanıyanların indinde cılız kalabilir. Bu bakımdan ömrü boyunca devşirip olgunlaştırdığı duygu ve düşüncelerini, bir enerji kaynağı gibi, irtibatı olan herkese aktardığını söylemek zorundayız, özetle.

Fethi Gemuhluoğlu'nun dünyasını bir bıçakla üçe bölmek mümkün.

Birinci parça onun kişisel dünyasıdır. Anası, babası, eşi ve çocukları, hayli yekûn tutan dostları, hemşehrileri, Arapgirli... Bu parça, anlatacağımız tarihî şahsiyetin çekirdeğini oluşturmaktadır. Onun etrafını saran dünyanın, yani ikinci parçanın ipuçları da bu birinci parçada gizlidir. Mesela, *Fethi Gemuhluoğlu'nun ümmî (ve fakat yaşama âlimi olan) anası, onun hamurunun ustaca şekillenmesinde belki de en önemli etkidir. Sözü, düşünceyi anlatmakta cüce kaldığı aşk ve şevk anlarını, "ana"sının özdeyişleri süsler ve açıklar. Fethi Gemuhluoğlu'nun konuşma ve yazma üslûbu, edâsı bile bu sultan kadının renklerini ve çizgilerini taşır. Hayatının daha ileri dönemlerinde öğretmen, mürid, ağabey gibi vasıfları olan insanlar da etkilemişlerdir şüphesiz, ancak, temel etkinin anasından kaynaklanan o "Osmanlı" hava olduğunu düşünüyorum.*

Analarla oğullar arasında, sanki konuşmaya gerek kalmaksızın, kalpten kalbe sessizce aktarılan kültürel miras, insanın düşüncesine temel olan yapıtaşları; Anadolu'nun tüm analarının duygularını birleştirerek ve yüzyıllarca olgunlaştırarak *Yunus Derviş* donunda, *Bektaş Veli* donunda, Anadolu birliğini bir daha bozulmamak üzere düğümleyen *Yavuz Selim* donunda, bir kimlik ve kişilik abidesi olarak onca enkaz arasında doğrulan *Sultan Hamid Han* donunda ortaya çıkabildiği gibi; günümüzde de geçmişten esen bir rüzgar olarak *Fethi Gemuhluoğlu* donunda ortaya çıkmıştır. **Ve bu büyük insanları, sanki Anadolu'nun tarihi içerisinde, tüm analar doğurmuştur. Ki; bu insanlar böylesine büyük ve velûd, böylesine bir tarih birikimini taşıyabiliyorlar.** Zamanın ve şartların, onlara bu misyonu yüklemesi için ortam hazırladığını bile düşünebiliriz. Onlar öyle zamanda ortaya çıkarlar ki, onların ortaya çıkmasından başka bir ihtimâl olmadığına yüzde yüz inanmak zorunda hissederez kendimizi. *Fethi Gemuhluoğlu'nun etrafındaki dünyanın, kendisini hep bu konuma ittiğini, ölümünün üzerinden şu kadar yıl geçtikten ve olaylar yeni durumları ortaya çıkardıktan sonra daha iyi anlıyoruz.*

Fethi Gemuhluoğlu'nun dünyasının ikinci bölümü; kişisel dünyasından çıkar çıkmaz karşılaştığımız, yöresel (mahallî) dünyası, ulusal (millî) dünyası ve Türkiye dışındaki Türk ve İslam âleminin birleşerek bir bütün oluşturduğu kültürel ilgi dünyasıdır. Bu dünyanın kişisel dünyasına, yani birinci parçaya uzanan kökleri, üçüncü dünyasına, yani evrensel dünyaya uzanan dalları ve yemişleri vardır. Bir noktaya dikkatinizi çekmek istiyorum: Bu parçalar birbirinden keskin yüzeylere ayrılmış değildir. Aksine hiç umulmadık zaman ve mekânda, mesela yöresel kültürünün ağırlığını hissettirdiği bir demde, birdenbire evrensel kültürü uç verebilmektedir. İşin tuhafı, o da bunun farkındadır. Arapgir'in yaşlı ve âma şairi *Fehmi Gür*'den "*Cezayir Şehitleri Destanı*" yazmasını/söylemesini isterken, bu kimlik ve kültür geçişinin farkındadır ve hemencecik durumu açıklamaya çalışır. En fazla beş yüz adet basan haftalık *Arapgir Postası*'nda, Keşmir'den Gana'ya İslam coğrafyası, Batı Trakya'dan Türkistan'a Türk coğrafyası nefes almaktadır. Bu da *Fethi Gemuhluoğlu'nun* kişiliğinin aynası konumunu taşımaktadır. Tüm duygu ve davranışlarında bu ölçünün izlerini görmek mümkündür. **Evrensel dünya, sözün yetersiz kaldığı bir anlatımın dünyasıdır.** Yeryüzüne ait olan her şeyin ululanıp kutsandığını görmekteyiz. Allah'ın yarattığı her şeye saygı duyulduğunu fark etmekteyiz. *Yunus'un "Yaradan'dan ötürü yaratılanı hoş görme"* eğilimi *Fethi Gemuhluoğlu'nun* bütün hayatı boyunca dikkatle uyguladığı bir kuraldır.

Laf olsun diye gelişigüzel tekrarlanan, uygulaması olmayan bir fantezi ya da hayal değildir. *Fethi Gemuhluoğlu*'nun cenaze merasimi, bu zorluğu nasıl başardığının canlı bir örneğiydi. Her yaştan, her cinsten ve her düşünceden insanın aynı duyarlılıkla cenazeye muhabbet göstermesi, bu başarılı uygulamanın bir kanıtı ve göstergesidir.

Allah'ın Rahman ve Rahim sıfatını, bu ikisi arasındaki ince farkı, birçok kişi bilir. Bilir de uygulamada bunu yerine getirmek, evrensel boyutta yetmiş iki milleti, bir bahçedeki değişik çiçekler gibi bir güzellikler bileşkesi olarak kabul etmek zordur. *Neyzen Teyfik*'ten bahsederken onu tekrîm ederek "*kaddesellahu sırrahü'l-aziz*" diyor, bu bakış açısı doğrultusunda. Ancak, "*leyli ven-nehar bedmest*" olduğunu vurgulayarak "*Allah sırrını kutsasın*" diye dua ettiği, "*Büyük Hazret-i Neyzen*" diye tesmiye eyleyerek onurlandırdığı Neyzen ve benzerlerine gösterdiği alçakgönüllülük nasıl sahici ise; "*Büyük Reşid Paşa'dan Bülent Ecevit'e kadar*" ihanet çizgisini anlamak için yücelere çıkıp, en keskin sözlerle yargılamaktadır ki, o da aynı derecede sahicidir. *Fethi Gemuhluoğlu*'nun sırrı da, bu davranışının yüceliğinde gizlidir gibi gelir bana.

Fethi Gemuhluoğlu'nun dünyasının üç yüzünü, üç dilimini, üç bölümünü vermeye çalıştım şimdiye kadar. Elbette ki; bunun yan yüzleri, yan kolları, yan bölümleri de vardır. Sözü köpürtüp artırmak mümkün. Bu çerçeveyi yeterli görerek, *Fethi Gemuhluoğlu*'nun sizlere mutlaka anlatmam gerektiğine inandığım başka yönlerine çekmek istiyorum dikkatlerinizi.

Fethi Gemuhluoğlu'nu üç temel tespit ile anlatmak mümkün:

1-Geçmiş çok iyi anlamış ve değerlendirmişti,

2-Kendisine biçilen ömrü aşkla, şevkle, dolu dolu ve çok güzel bir biçimde yaşadı,

3-Geleceğe ait çok doğru tahminleri vardı.

Zaman birçoğunun gerçekleştiğini, *Fethi Gemuhluoğlu*'nun anlattığı gibi gerçekleştiğini gösterdi bize. Yazdığı ve konuştuğu geleceğe ait, kehanet sayılacak bazı tahminlerinin de, gelecek nesiller görececek doğrulandığını. *Bizi idare edenlere, bu tahminleri ve onların gerekçelerini iyi anlayıp tedbirler almak düşer. Bu ülkeyi idare etmeye talip olan herkesin de bu tesbitleri dikkate alması gerekir.*

Size öncelikle çok güncel olan bir tespitten söz etmek istiyorum. Dünyasını değiştirmesinden yaklaşık iki yıl önce, 22 Kasım 1975 günü, daha sonraları "*Dostluk Üzerine*" adıyla yayınlanan konuşmasının bir yerinde azarlıyor bu coğrafyada söz konusu tarih diliminde yaşayanları; yöneticileri, siyasetçileri, aydınları, sanatçıları, halkı...

"Hanedan-ı Âl-i Osman'ın mülkünü particilik yaparak 1912'den 1920'ye kadar bitirdiniz. Eskiden vali gönderdiğiniz yerlere şimdi sefir-i kebir gönderiyorsunuz." diyerek utanmamız gerektiğini söyleyerek, tarihe dost olmamız gerektiği gibi, coğrafyaya da dost olmamız gerektiği zarureti ortaya koyduktan sonra, dikkat ediniz, bundan yıllarca önce aynen şöyle söylüyor: "*Türkiye bir iç harbin eşliğindedir. Bir doğu-batı meselesi çıkabilir. Anadolu Beylerbeyliğini bile size çok görürler.*" Her gün televizyon haberlerini seyredenler dikkat ediyorlar. Anadolu'nun doğusuna askerlik için giden ve bir tabut içerisinde geri dönen Doğu ve Güneydoğu'dan olmayan çocuklarımız, Anadolu'nun batısı sayılacak bölgelerinden olan ve **şehid olan çocuklarımız, kendi ölümleriyle sanki basiretsizleştirmizi haykırmaktadırlar. Fethi Gemuhluoğlu'nun yıllar önce altını çizdiği gerçek ise hâlâ taze ve bakir bir fikir olarak ortada durmaktadır. Etkili ve yetkili, kimsenin aklına bu sözün ihtiva ettiği mânâ üzerine düşünmek ne yazık ki gelmemektedir. Ne zamana kadar? Allah korusun, Anadolu Beylerbeyliği'nin avuçlarımızın arasında kayıp gittiğini gördüğümüz güne kadar. Bu günü yaşamak istemiyorsak, öncelikle tarihe ve coğrafyaya dost olmak fikrinin gereğini eğitimde, basında, devlet yönetiminde acilen uygulamak ve gerçekleştirmek zorundayız.**

Geçenlerde Arnold Toynbee'nin bir beyanına rastladım: "**Osmanlı medeniyeti durmuş, inkıza uğramış bir medeniyet değildir, durdurulmuş bir medeniyettir.**" diyor Toynbee.

Osmanlı'nın varlığının sebebini çok iyi anlamış olan *Fethi Gemuhluoğlu* ise yıllar önce söz konusu konuşmasında aynen şöyle diyor: "... **bu büyük Osmanoğlu, İlây-ı Kelimetullah üzerine halkedilmiş olan Osmanoğlu, İlây-ı Kelimetullah kendisine verilmiş olan Osmanoğlu ve alınmamış olan Osmanoğlu; verilmiş de alınmış değil, buna bilhassa işaret ederim, aklımızı başımıza devşirelim, bu emanet onlara verilmiştir fakat alınmamıştır! Bunu gönlünüze nakşedin! Gönlünüze menkûş hale getiriniz. Bu emanet verilmiştir, alınmamıştır, Mintarafillah'tır, mintarafillah kaldırılabilir. Mintarafillah kaldırıldığına dair bir işaret yoktur.**" Toynbee'nin yıllar sonra bilimin verileriyle ulaştığı gerçeğe *Fethi Gemuhluoğlu*, tarihle barışık bir insanın gönül gözüyle bakınca, bu bakışın, nice derin olacağına dair örnekle, kalbiyle, yıllar önce ulaştığını göstermiştir.

Batının, büyük addedilen devletleri, yıllar sonra ortaya çıkabilecek muhtemel menfaatleri için bile, dünyanın başka yerlerindeki insanları ezip yok edebilmektedirler. Bugün Amerika'nın üstlendiği Bosna/Kuveyt çelişkisinde açıkça ortaya çıkan çifte standart, batılı ülkelerin menfaat/insan meselesinde kendi çıkarlarını nasıl acımasız bir biçimde her şeyin üzerine çıkardıklarını göstermektedir. Bu durum batı için yeni değildir. *İngiltere, Fransa, Almanya, Fethi Gemuhluoğlu*'nun yaşadığı tarih diliminde, dünyanın çeşitli bölgelerinde insanı ve daha da önemlisi insanlığı biçip geçmiştir. Özellikle *İngiltere* için *Fethi Gemuhluoğlu*'nun bugün gerçekleşen bir niyazı, bir temennisi vardır, ezilen mazlum insanlar adına.

Fethi Gemuhluoğlu der ki: "**Onları (İngilizleri-C.Ü.) yakın bir gelecekte adalarında Galliler ve**

İskoçlar arasında kindar bir didişme içerisinde görmek dünyanın dört bir yanında kan ve ateş çilesinden, kahır ve ıstırap çemberinden geçen insanları mes'ud edecektir.” İrlanda Kurtuluş Ordusu’nun (IRA) İngiltere devleti ile kanlı çatışması, İngilizlerin yeryüzü insanına tarih boyunca siyaset ve kurnazlıkla çektiği eziyetin bir intikamı olmaz mı? *Fethi Gemuhluoğlu*’nun olabileceğini söylüyor 19 Nisan 1957 tarihli Arapgir Postası’nda.

Fethi Gemuhluoğlu’nun kendi tabiriyle, el kadar olan bu kasaba gazetesinde, yıllarca sonra doğruluğu kanıtlanan birçok düşünce, o günün belki de kehanetleri olarak yer almıştır. 11 Temmuz 1958 tarihli Arapgir Postası’nda, Macar İhtilalinin iki yiğit evladı *İmre Nagy* (Başbakan) ve *Pal Maleter*’in (ihtilalin askeri şefi) öldürülmesi üzerine, *Amerika ve İngiltere* başta olmak üzere, batının duyarsızlığını kınayan yazısını, yürek coşkunuğu içerisinde bugün gerçekleşen bir tahmini öne çıkarmaktadır. Demektedir ki *Fethi Gemuhluoğlu*: **“Yakın bir gelecekte, milletler istiklâle, insanlar hürriyete kavuşacaklardır. Halklar kendi kahramanlarını nasıl ebediyyen unutmazlarsa, Nagy ve Mateter’in de isim ve hatıraları, milletdaşlarının kalbinde ve Macar tarihinin şerefli sayfelerinde asla silemeyecektir.”** Doğu Avrupa ülkelerinden komünizmin kovulmasından sonra milletler, kendi kahramanlarına sahip çıkmaya başladılar. Çoğunun hatırlayacağı gibi *İmre Nagy ve Pal Mateter’in itibarı iade edildi*. Büyük bir törenle Macar milleti bu iki kahramanının sevgi ve saygısını izhar etti. Böylelikle Macar Milleti, resmi ve gerçek dışı tarihinin yanlış ve yanlış değerlendirme ile hain ilan ettiği iki kahramanına kavuşma imkânını bulmuştur.

Fethi Gemuhluoğlu’nun sık sık kullandığı bir söz vardır: **“Gözü olana sabah ışımuştur!”** Hazreti Ali’ye ait bu söz, ülkemizin bu gününü yönetenler ve yarınını planlayanlar için çok önemli olmalıdır. *Fethi Gemuhluoğlu*’nun bir “gözü” olduğu için, ışıyan sabahın ilk ışıkları arasında, geleceğin gerçeğini net bir görüntü olarak görebilmiştir. Siyasetle iştigal edenler, ülke yönetenler veya yönetmeye talip olanlar bu gibi tesbitleri, son derece dikkate almalıdırlar. **Bu ülkeyi yöneteler veya yönetmeye talip olanlar, günü kurtarmak yerine, günün gerçeğini hakkını vererek yaşayıp, gelecek için sağlıklı yapılanmaların temelini atmayı bilmelidirler, geleceğe oynamayı öğrenmelidirler. Ufuklarını genişletebilmeli, tarih şuuruyla oluşturdıkları zemine bastıkları ayaklarını, geleceğe yönelttikleri hayallerine ulaşmak için bir atlama aracı olarak kullanabilmelidirler. Kendi hanelerinde olan biten için başkalarını suçlayan insanlar gibi olmamalıdırlar; yani kendi ülkelerinde olup biten her türlü olumsuzluk için, başka ülkeleri ve insanları düşman gösterip kendi başarısızlığını örtmeye çalışan kötü politikacıları iyi tanımalı ve emanetini onlardan alabilmelidir bizim insanımız. Hiçbir partinin hatırı, bu ülkenin geleceğinden önemli değildir.** *Fethi Gemuhluoğlu*’nun, asıl bu günleri yaşaması gerekir diye düşünmek, ilahi kadere bir isyan sayılabilir. Onun için Türkiye’de yaşayan her insana, ayrı ayrı kendini *Fethi Gemuhluoğlu*’nun yerine koyup, ülkemiz ve insanımız için yapılması gereken ilk şeyi **“birbirimizi sevmeyi”** hatırlatmalıyız.

***Fethi Gemuhluoğlu*’nun en önemsediyim yanını en sona bıraktım.** İnsan sarrafi olma, insanı onarma ve yetiştirme ustası olma, insanı anlama ve ona saygı gösterme hassası taşıma; *Fethi Gemuhluoğlu*’nun hayatını verdiği sırdır. Şimdi rahmet-i Rahman’a kavuşmuş olan *Prof.Dr. Mehmed Çavuşoğlu*, bir anma toplantısında, şöyle söylüyor *Fethi Gemuhluoğlu* için: **“Bugün Türkiye’de birçok arkadaş sokakta adam öldürmüyorsa, tarihini, milletini, milliyetini, dinini, imanını inkâr etmiyorsa, anasına babasına küfretmiyorsa, benim bildiğim birçok arkadaş O’ndan, Fethi ağabeyden telkîn almışlardır. Birçok arkadaş bu memleketin, O’nun anladığı ve O’ndan gelen ilhamla benim anladığım mânâda gerçek çocukları olmuşlarsa bu memleketin, tekrar Fethi Ağabey’in telkîni iledir. Ben onlardan biriyim...”** diyor ve anlatıyor rahmetli Çavuşoğlu Hoca, insan yetiştirmek uğruna *Fethi Gemuhluoğlu*’nun ne eziyetlere katlandığını, neler çektiğini; ancak, ne iyi sonuçlar aldığını, ne bereketli ve verimli bir ekin ektiğini de anlatıyor.

Şimdi rahmetli olan bir başka sevgilimiz *Cahit Zarifoğlu* da : **“Fethi Ağabey gitti. Hepimize bir kalbimiz bulunduğunu, gözü yaşlı olmak gerektiğini anlatarak gitti.”** diyor *Yaşamak*’ta.

Bugün Fethi Gemuhluoğlu’nun ektiği tohumların, diktiği fidanların meyvesini yiyor Türkiye, o hasılatla ambarlarını dolduruyor, insan açığını-mütekâmil insan açığını- kapatmaya çalışıyor Türkiye. Fethi Gemuhluoğlu’nun ve Fethi Gemuhluoğlu gibi düşünenlerin ve Fethi Gemuhluoğlu’nun sevdiklerinin ve Fethi Gemuhluoğlu’nu sevenlerin rantını yiyor Türkiye.

Onun düşünce ve siyaset ufkumuza eklediklerinin yorumunu yapıyoruz, değerlendirmesini yapıyoruz bugün. Hepinize, elinizi yüreğinize koyup düşünmeniz ricasıyla soruyorum: **Peki ya yarın?**

Yarın için hazırlığımız nedir?

Önce kendimiz için, sonra sevdiklerimiz için, ülkemiz için;

Türkistan, Balkanlar, Ortadoğu için.

Yeryüzü için üstümüze düşeni yapıyor muyuz?

Bizden öncekilerin yaptığı, bizim de özenerek anlattığımız duygu, düşünce ve davranışlara sahip miyiz?

Fethi Gemuhluoğlu, tarihi bir kişilik olarak Yunus’un, *Hacı Bektaş*’ın, *Yavuz’un Abdulhamid*’in ve daha nicelerinin seyri sefer eylediği güzellikler deryasındaki yerini aldı. *Hacı Bayram Veli*’nin o ünlü şiirini hatırlıyorum hep: **“Bayramım imdi, bayramım imdi/Bayram ederler yâr ile şimdi..”**

Onlar Yâr ile bayram ederken, bizler de onların, o erenlerin himmetini dileyelim; bir torbayı bile dolduramayan “alıç”ımıza karşılık olarak.

YUNUS SOYLU OZAN: ÂŞIK VEYSEL

Nuri PEKSÖZ

Sevda ateşten bir gömlek oralarda. Uzak bir çağrışımla anlatır olduk o diyarları. Yunus edalı sözler, Veysel edalı sözler... Ahmet Kudsi Tecer, babasının Erzincan'daki köyünü kastederek “ Orda bir köy var uzakta/ O köy bizim köyümüzdür.” derken Anadolu'daki sesleri özlemiş olmalı. Sonra “Söylenmemiş bir masal” denildi o diyarlar için. Susuz yolcularını bekleyen çoban çeşmeleri, yollarda kalanların matemini...

“İstanbul aydın” dedim. Savaşın en buhranlı günlerinde Anadolu'yu tanıdı. Kalem sahipleri, kelim sahipleri romantik bir memleketçi söylem geliştirdi. Okulsuzu, yolsuz, ilaçsız bırakılmış bir ülkenin üstüne ağıtlar söylendi. İnanmış insanların diyarıydı Anadolu, sabrın ve cehdin diyarıydı. Mütevekkil insanlar direndi düşmana, yorgun ve yoksul çıktı savaşlardan.

Veysel'i büyüten toprak bir masal ülkesi değildi. Salgın hastalıklarla çocuklar ölüyor, ya da Veysel gibi bu hastalıklarla gözlerini kaybediyordu. Veysel 1894 yılında Sivas'ın Şarkışla kasabasına bağlı Sivrialan köyünde dünyaya gelir. Çocukluk dönemi Osmanlı devletinin hızla yıkılışa gittiği bir dönemdir. İşte savaşların (Balkan savaşı, 1. Dünya savaşı, Kurtuluş Savaşı) ölümlerin, kaybedişlerin matemini derinden hissederek bir “küçük dünya” kurdu kendine. Yedi yaşında gözlerini kaybeden şair çileyle olgunlaşır. Cemaat idrakinden çok bir cemiyet bilinci kazanır. Savaşa uğurlanan askerleler birlikte “eline kına yakılmamış” bir genç olur Veysel. Er sayılmamanın yoksunluğu üzer onu.

Eşinin ifadesiyle “gözlerini gönlüne çevirmiştir.” İçinde çırpınan denizi keşfetmek oradan inciler çıkarmak için. Yirmili yaşları onun dertlerle, acılarla kaybedişler ve ihanetlerle yüzleştiği yıllardır. İnsan yaşadığını bilir bana göre. Yaşadı Veysel... İlk evlilik hüsrarla bitti. Çocuklarını, anne ve babasını kaybetti. Babası Veysel için çok önemliydi. İlk sazını o getirmiş ilk şiirleri ilk ezgileri babası ona ezberletmişti. Ona, peygamber dostu bir ümminin adını verdi. Yemen çöllerinde doğan” Üveysilik” adı verdiğimiz ümmi bir velayet yolunun simgesi Veysel Karani. Kadere talebe olmuştu bir kere. Hamları pişiren bir ıstırap ateşi yakardı talih.

*“Takdirden gelene tedbir kılınmaz,
Ne kılayım çare ben simden geri?
Yaram türlü türlü merhem bulunmaz,
İstersen merhem çal şimden geri.”* (Dostlar Beni Hatırlasın)

1931 yılında Ahmet Kudsi Tecer'le tanışır. Halk kültürüne büyük hizmetleri olan Tecer aşığı çok beğenir. Onda şair kumaşı olduğunu fark eder. Veysel'e “halk şairi olduğuna dair bir belge” verir. Bu belge şairin cesaretini artırır. Tecer, sadece bir şairi değil bir insanı da fark etmişti. Verilen para ödülü kabul etmeyen bir âma ozan. Bozulmamış bir taşra delikanlısı.

Veysel'in Cumhuriyetin onuncu yılında yazdığı şiir çok beğenilir. Nahiye müdürü bu şiiri Ankara'ya gönderelim derse de Veysel: “Bu şiiri Ankara'ya ben götürürüm.” der. Üç aylık bir yolculuktan sonra Ankara'ya varır. Ankara, İran Şah'ını karşılamaya hazırlanmaktadır. Veysel hırpani kıyafetleriyle sazına tel almak için gittiği iş hanına alınmaz. Ertesi gün “Hâkimiyet Milliye “ gazetesine Veysel'in şiirini yayımlar.

Veysel, eskilerin afet dediği şöhrete yavaş yavaş yaklaşmaktadır. İstanbul radyosuna çıkan şair bütün yurttan tanınmaya başlar. Sonraki yıllarda Veysel'in şöhreti hazmettiğini görmekteyiz. En güzel şiirlerini bütün yurttan tanındığı yıllarda söyler. Köy enstitülerinde öğretmenlik yaptığı yıllar onun için çok verimli geçer. Toprak şiirini Çifteler Köy Enstitüsü'nde yazar. Toprağa bu kadar mana veren Veysel'in beslendiği tasavvufu. “Aynı vardan var olmuşuz/ Sen altınsın ben baç mıyım?” derken yaratılışa vurgu yapıyordu. Toprak tasavvufu anâsırı erbaadan (dört unsur: torak hava, su ve ateş) biridir. Torak tevazu ve cömertliği sembolize eder. İnsanın mayasıdır elbette.

*“Dileğin varsa iste Allah'tan,
Almak için uzak gitme topraktan.
Cömertlik toprağa verilmiş Hak'tan,
Benim sâdik yârim kara topraktır.”* (Dostlar Beni Hatırlasın)

Gözleri âma'dır, bir özüllü olarak yaşamış hayatını idame etmiştir. Kadere isyan görülmez şiirlerinde. Oysa edebiyatımız kadere talihe isyanla doludur. Oysa insan anacak bahtına rıza göstererek acılara tahammül gösterebilir. Acılardan ilaç edinen âşık mütevekkil bir anlayışla hayata bakar. Bazen talihe karşı sitem etse de bu teslimiyet şiirlerinde hissedilir.

“Âşıklara gurbet bülbüle firkat,
Derdimi sorarsan dürülüş kat kat.
Ey gönül derdinden etme şikâyet,
Yüce dağlar gurur duyar karından.

Şiir ve hüznün birbirine uyumlu iki kavram. Hüznün emzirilmiş şiir kalbe riya olmayan bir samimiyet öğretir. Yaşanmış sözün rengi başkadır. Ayrı bir tadı vardır hazmedilmiş lafzın. Veysel’in şiirinde yaşanmışlık vardır. Yaşadıklarının bilgesidir şair. Yaşadığı acılar mısralarına ayrı bir ruh katar. Şathiyelere fazla başvurmaz. Gelenekten beslense de güncel olanı söyler. Bir cemiyet adamıdır ve milletine karşı sorumludur. İdeolojik ayrımcılıktan uzak durmuş memleketin sorunlarını işlemiş birlik ve beraberliği vurgulamıştır. Tasavvufi bilgelikle iyi ve güzel olanı nasihat etmiştir. Bazı şiirlerinde bir arif gibi telkin eden bir üslup geliştirmiş, bazen de güncel konularla ilgili duyarlılığını dile getirmiştir. Bütün Anadolu insanında görülen Hakk’a muhabbet onda samimi bir niyaza dönüşür.

“Ben ne idim ben ne oldum?
Kâhi doldum, kâh boşaldım,
Yandım, yakıldım, kül oldum,
Senin yolunda, yolunda.”

Veysel, yokuşa akan bir ırmaktır. Yorgundu bulanıktı, derindi. Membaini biliyordu. İnsanları ayırt etmezdi. Mezhep ayrımcılığı yerine birlik ve beraberliği savunurdu. Dönemin Marksistlerinin tezgâhına düşmemiştir.

“Allah birdir Peygamber Hak,
Rabbül âlemdir mutlak,
Senlik benlik nedir bırak,
Söyleyin geldi sırası.

...

Yezit nedir ne kızılbaş?
Değil miyiz hep bir kardaş?
Bizi yakar bizim ataş,
Söndürmektir tek çaresi.”

İnançsızlığı bir üstünlük, sözde yenilik gibi algılayan sözde aydın takımı, halkın bütün dini değerlerine savaş açmıştı. Bütün dini değerleri hurafe sayan yarı aydın tipler İslam dinini ve medeniyetini yok sayıyorlar, Batı’yı yanlış tercüme ederek avangart bir söylem geliştiriyorlardı. Sağlığında şairi en çok yeren, eleştirenler bunlardı. Âmâ ozanı kullanmak istiyorlardı.

Veysel’de Hakk sevgisi vardı elbette. “İhsan” sahibi olacak kadar bu yakınlığı mısralarında bulmak mümkündür.

“Saklarım gözümde güzelliğini,
Her neye bakarsam sen varsın orda.
Kalbimde gizlerim muhabbetini,
Koymam yabancıyı sen varsın orda.”

İnsan hep muhtaçtır yaratana. **Biz, insanı (yüz yüze geleceği nice) zorluklar içinde yarattık.**

(Beled suresi 4. Ayet) Hayatın bu zorluklarının elbette birçok hikmeti var. Bu hikmetlerle âdemoğlu gerçek insan kimliğini kazanır. Rabbine sığınır, sadece Rabbini tazim eder.

“Göz gezdirdim dört köşeyi aradım,
Ne sen var ne ben var bir tane gaffar.
İstersen dünyayı gez adım adım,
Ne sen var ne ben bir tane gaffar.

Coşar deli gönül misal-i derya,
Mecnun'a sahrada göründü Leyla,
Gördüğün güzellik hepsi Mevla,
Ne sen var ne ben bir tane gaffar.

Neyim ne olacak elde neyim var,
Karac'oğlan dertli Yunus soyum var,
Mansur'a benzeyen bazı huyum var,
Ne sen var ne ben bir tane gaffar.

Bu Hakk sevgisi birçok şiirinde vardır Veysel’in. Kendi ifadesiyle Yunus soylu bir ozandır. Azerbaycanlı şair Bahtiyar Vahapzâde bu benzerliği fark etmiş yüce gönüllülerdendir.

“Her çiçekte, her boyada, her seste, her nefeste, her duyulanda, mana aktaran yaratının sırrını izleyen kendinin büyük selefi Yunus Emre tefekkürü ile konuşmadı mı? Bütün bunlar Yunus’ta gördüğümüz hakikat aktarışı değil midir? Öyle bil ki çocuk yaşlarında gözlerini kaybeden Veysel, Yunusun gerçek çırağı olmuştur.” (Kaynak Ali Şamil, Folklorşinas Puplisist)

Veysel gelenekteki ermiş Âşık formuna kendini sokmaz. Araştırmacılar şairi ermiş ozanlar zümresine dâhil etseler de onda daha çok bir halk adamı, sembollerle örtülmemiş bir gerçeklik vardır. Sürekli bir olgunlaşma süreci şiirlerinde kendini gösterir.

“Yüzlerimi yere vurdum, süründüm,
Çok dolandım ırmak oldum göründüm,
Eleklerden geçtim, yundum arındım,
Kâmilane karlı renye boyandım.”

Kırkly yaşlarda bir fetih yaşadığını kendisi söyler. Ancak bunun nasıl bir hal olduğunu anlamak güçtür. Hakkın insanı teskin ettiğini söyler mutasavvıflar. Bir inşirah yaşamış olabilir.

Yunus soylu ozan 21 Mart 1973 tarihinde Rahmeti Rahman’a kavuşur. “Öz sabırlıyla gönlünü teskin eden” şair çilenin olgunlaştırdığı bir çınardır edebiyatımızda. Anadolu bir nebze teskin edilmişti Veysel’in ezgileriyle. Dostlarının sofrasında hep olacak Veysel.

“Var mıdır dünyaya gelip de kalan,
Gülüp baştanbaşa muradın alan,
Muradı maksudu hepsi yalan,
Ölümü dünyada hakikat gördüm.”

SUSUZ KUYU RİSALESİ

Yasin MORTAŞ

(Ay'ın kırılan güneşi)

-ikiz mısralar-*

Baktın mı kuyuya yârim
Çölün aşk kubbesi yâr

gördün mü Yusuf'unu
böldün mü tan uykunu

Kinin damarını çek
Ah güzellik bahçesi

kopsun şer ipleri
düştü aşk redifleri

Akşam /uzlet defterim
Kalemi kör zamanın

ışığı sönen Ay'ım
kalmadı aşka Say'ım

Suya güneş değdi mi
Yıkasın dua beni

abdestimde leke var
göğü tutsun hû hû'lar

İssız bir aşk kuşuymuş
Dalı kırık akşammmış

şu kentin yalnızlığı
sevgili karanlığı

Kuyu güneşler saklar
Simama bak sevgilim

Züleyha aynam benim
silinmez mahyam benim

** şiiri karşılıklı, alt alta, üst üste, aşağıdan yukarı, çapraz her ne şekilde okursanız şiir okumuş olursunuz.*

TOPRAĞA YANIK BİR ŞİİRBAZ

Muhammed Emin TÜRKYILMAZ

20. Yüzyıl Âşık Edebiyatı denince akla gelen ilk isim olan Âşık Veysel Şatıroğlu, âşıklık geleneğini sazi, sözü ve gönül gözüyle harmanlayıp servise sunan eşsiz bir aşçıdır. Tadı damağımızdan gitmeyen onlarca şiiri, gönüllerimizin bam tellerine halen dokunmakta, yaralarımıza ecza mahiyetinde nüfuz etmeye devam etmektedir.

25 Ekim 1894 tarihinde ozanlar diyarı Şarkışla'nın Sivrialan köyünde annesi Gülizar hatunun tarlaya giderken dünyaya getirdiği Âşık Veysel, yedi yaşına kadar yeşil bağların, mavi suların, sarı başakların ne demek olduğunu dünya gözüyle görüp anlamış, sezmiş, belleğine kaydetmiştir. Ancak yedi yaşına geldiğinde ise o dönemin yörede yaygın olarak görülen ve daha önce iki kız kardeşini hayattan koparan çiçek hastalığı, Veysel'i iki gözünden birden etmiş, dünyasını karartmıştır. Kendisi o dönemi şu şekilde aktarmıştır: "Çiçeğe yatmadan evvel anam güzel bir entari dikmişti. Onu giyerek beni çok seven Muhsine kadına göstermeye gitmiştim. Beni sevdi. O gün çamurlu bir gündü, eve dönerken ayağım kayarak düştüm. Bir daha kalkamadım. Çiçeğe yakalanmışım... Çiçek zorlu geldi. Sol gözüme çiçek beyi çıktı. Sağ gözüme de, solun zorundan olacak, perde indi. O gün bugündür dünya başıma zindan..."

Gönül gözüyle şiir yazmanın mümtaz temsilcisi Âşık Veysel'in şiir anlayışına bakacak olursak, doğaya duyduğu özlem bariz bir şekilde kendini gösterir. Yeri gelir;

"Bahar gelir kudurursun,

Kızılırmak seni seni.

Ne uyursun ne durursun,

Kızılırmak seni seni." dizeleriyle ömrü boyunca kıyısında gezip görmeyi beklediği tüm nehirlerle

Kızılırmak özelinde seslenir, yeri gelir;

"Veysel'de kalmadı hiç sabrı karar,

Gün günden ediyom ömrümden zarar,

Bizim ele selam edin turnalar,

Açtı bahar çiçekleri Ada'nın" dördlüğüyle baharın, yeşilin şefkatli yüreğine sitemle karışık selamını iletir. Ancak Âşık Veysel'in en büyük hasreti, özlemi, sevdası hiç şüphesiz bahara ve çiçeklere karşı değil, bizzat baharı sinesinde büyüten kara toprağa karşı olmuştur.

"Dost dost diye nicesine sarıldım,

Benim sadık yârim kara topraktır.

Beyhude dolandım boşa yoruldum,

Benim sadık yârim kara topraktır."

Toprak kokan şiirlerinin yanı sıra barışa, kardeşliğe vurgu yapan, her türlü ayrımcılığa karşı başkaldıran bir yön de mevcuttur Veysel şiirinde.

"Beni hor görme gardaşım,

Sen altınsın ben tunç muyum?

Aynı vardan var olmuşuz,

Sen gümüşsün ben sac mıyım?"

Veyahut

"Kur'an'a bak İncil'e bak,

Dört kitabın dördü de Hak,

Hakir görüp ırk ayırmak,

Hakikatte yüz karası." dizeleriyle şu günlerde daha da çok ihtiyaç duyduğumuz karşılıklı sevgi ve anlayış ortamına kendi dönemimden gülfidanları uzatmaktadır.

Kısaca ele alacak olursak, Âşık Veysel'in iki gözünü kaybetmiş olması yaşama umudunu, şiir aşkını, şükrünü hiçbir şekilde kaybettirmemiş, dünyayı gönül gözüyle sezmenin nelere kadir olacağını gözler önüne sermiştir. 21 Mart 1973 tarihinde cananına, sadık yâri kara toprağına erişip Hakk'a yürüyen Âşık Veysel, biz okurlarına miras olarak onlarca şiir, kulaklarımızda tınısı kalmış birçok beste ve 79 yıla sığmış dolu dolu, ibretlik bir hayat hikâyesi bırakmıştır. Mekânın cennet olsun İnşallah büyük usta...

"Eşim dostum yavrularım,

İşte benim sonbaharım,

Veysel karanlık yollarım,

Gelmez yola gidiyorum..."

İSTERİM / TÜKENMESİN**Âşık MUHSİNOĞLU**

Herkesin bir dileği var âlemde
Benim de bir dileğim var, isterim
Çizdim fani varlığı bir kalemde
Ölümsüz yitimsiz bir yâr isterim

Âşık değil, kapında kul istersin
Bülbül gibi şakıyan dil istersin
Sen zemheri ayında gül istersin
Ben ağustos ayında kar isterim

Hakikatin ifadesidir masal
Adaletin güçlü sesidir masal
Üç elmanın tek adresidir masal
Gülen ayva ağlayan nar isterim

TÜKENMESİN

İnsan hayal eder, gönül ister ki
Deniz kurumasın, göl tükenmesin.
Hedefe ulaşsın yollar yeter ki
Yürüyüp gidelim, yol tükenmesin.

Gönül nice geniş, göğüs nice dar
Bu can nasıl olsa bu tene sığar
Yeter ki şarkılar susana kadar
Bülbül gücenmesin, gül tükenmesin

Say ki her yeni aşk eski bir oyun
Yücelirsin aşka eğdikçe boyun
Leyla'yı büyüten çölü koruyun
Kays'ın dolaştığı çöl tükenmesin

Söz söylemek susmanın yarısıdır
Âşık olmak ruhun başarısıdır
Muhsinoğlu bugün bal arısıdır
Şiir kovanında bal tükenmesin

UZAK DUR BENDEN**Mehmet NACAR**

Hüznümle oynama baş başa bırak
Gelmene gerek yok uzak dur benden.
Kahretmek uğruna şeytana çırak
Olmana gerek yok uzak dur benden.

Vefasız âlemde bir dünya kurdum
Yalanı savundum gerçeği vurdum
Ne kadar aradım, kimlere sordum
Bilmene gerek yok uzak dur benden.

Sevdamız inşaat yüreğim arsa
Sayende batırdım servetim varsa
Şefkatle koyarak kalbimi örse
Dilmene gerek yok uzak dur benden.

Gözlerin karşımda Hayber Kalesi
Ömrümü tüketti savaş çilesi
Başıma yeniden bir aşk belası
Bulmana gerek yok uzak dur benden.

Yaralı adamdan bekleme fayda
Pişmanlık dilekçen geçmiyor kayda
Göğsümde kurduğum sırça sarayda
Kalmana gerek yok uzak dur benden.

İçinden kovuldun ruhumda evin
Kahraman derdisin vurduğun devin
Allah'ın evini yıkmakla övün
Gülmene gerek yok uzak dur benden.

Kanayan bulutla başlarken akşam
Hüzün âlemini süsler ihtişam
Ayrılıp kavuşan hazin Yeşilçam
Filmine gerek yok uzak dur benden.

KARACA OĞLAN ELEŞTİRİSİNE KÜÇÜK CEVAPLAR: 3 / DAĞLAR'I KARIŞTIRAN ELEŞTİRMEN / KARIŞTIRMAN

Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU

Eleştirmenimiz Yrd. Doç. Dr. Orhan Yavuz buyurmalara doymuyor. Ataların dilinden aktarmak gerekirse, *dediğim dedik, çaldığım düdüğü* hesabı durmadan ferman sallıyor! Bu yazımızın başlıca konusu, onun Karaca Oğlan'ın bir dördlüğündeki dağlar kelimelerini bilerek (kasten) veya bilmeyerek (?) karıştırmasıdır. Yadırgamıyorum. Ancak benim fiilen öğrencim olan, o da yetmez gibi bitirme tezini yönettiğim, o dahi yetmezmiş gibi halk edebiyatı doktora öğrencisi olarak bölümümüze kazandırdığımız bu zat bu hatalı işlemi yapacak kadar kapasitesiz değildir. Israrla söylüyorum, bu eleştiri yazısı ortak bir yazıdır, yani 1030 sayfalık KARACA OĞLAN kitabımı birkaç kişi bölüşmüş ve kendi üsluplarına göre eleştirmeye çalışmışlardır! Bunun en güzel örneklerinden biri, eleştirmenlerden biri *mısra* derken bir başkası veya başkaları ise ısrarla *dize* demektedir. Benden feyz alan biri (O. Yavuz) bu ikili kullanıma asla yer vermez. (Birkaç örnek: s. 34/91, 35-96, 36/97, 36/99 *mısra*'lı; 36/100 ise hem *mısra*'lı hem de *dize*'lidir. Hakemlerin kulakları çınlasın.) Onun için bu *dağlar* kelimeleriyle ilgili eleştiricikler Orhan'ın kaleminden çıkmış olamaz. Nitekim aynı sayfada bu eleştiricikten sonra gelen birkaç eleştiricikte de *dize* kelimelerine yer verilmiştir.

Önce ısrarla yanlış değerlendirilen dördlüğü bir görüverelim:

Yine geldi türlü baharlar bağlar

Bülbül figan edip kamuyu dağlar

Türlü çiçeklerle bezenmiş dağlar

Ulu dağlar yol olduğu zamandır (Sakaoğlu 2004: 600)

Ünlü eleştirmenimiz bu dördlükteki *dağlar* kelimelerinin arasında kaybolup gitmiş, ara ki bulasın.. Artık dünyanın en ünlü eleştiri yazılarından biri olduğuna oy birliği ile karar verilen bu eleştiride, bu *dağlar* kelimelerinin birine kafayı takan Yrd. Doç. Dr. Yavuz şöyle buyuruyor:

401 / 4'teki 2. “dağlar” kelimesinin geçtiği ve yazarın “dağların” anlamını verdiği dizedeki kullanılışı

Türlü çiçeklerle bezenmiş dağlar

şeklindedir. Buradaki “dağlar”, sözlüğe “dağ” alınmalıydı. Anlamı da yüzey şekillerinden “dağ” olmalıdır. (Yavuz 2006: 81)

İster asıl, ister taşeron eleştirici olsun, fark etmiyor; çarpıt da nasıl çarpıtırsan çarpıt! Galiba asıl eleştirmenimizden böyle bir ferman gelmiş olmalı!

Şimdi, bir de sözlüğümüze bakalım, acaba orada bu kelimeleri nasıl vermişiz.

dağla- II: Yaralamak (401/4)

dağlar: Dağların (401/4)

Dördlüğümüzdeki *dağlar* kelimelerinden ikisini sözlüğümüze almayı uygun gördük. Beyefendinin buyurduğu ve *yüzey şekillerinden “dağ”* anlamını taşıyan kelime sözlüğe *a-lın-maz!* Tekrar ediyorum, bu tekrarın 180'e kadar yolu vardır. Beyefendinin işaret buyurduğu *dağ* kelimesi nerede geçerse geçsin sözlüğe alınmaz! Eğer böyle olsaydı beyefendi ve şürekâsı 577-579. sayfalarda yer alan 360-363 numaralı şiirlerin rediflerinde yer alan son kelimeyi de başımıza kakmalılardı.

Ey eleştirmen, senün *yüzey şekillerinden “dağ”* deyü buyurduğun tanım, Türk Dil Kurumu tarafından 1998 yılında yani kitabımızın basımından önce yayımlanan *Türkçe Sözlük*'ün dokuzuncu baskısındaki tanıma uymamaktadır. Galiba bu suyunun suyu tanımı bir taşeron arkadaşınız karalayivermiştir. Neyse, keşke buyruğunuzun bir devam olmak üzere, *keklik, güvercin, sümbül, tepe, yamaç, ırmak* kelimelerini de sözlüğümüze alıverseydik de bir tür Türkçe Sözlük oluşturuverseydik.

Bre gafiller, siz hiç dördlüğü tamamlamayı okumak zahmetine kapılmadınız mı? Kendinizden menkul hata bulmak, hocanızı sözüm ona karalamak için sözlüğe **alınmaması** gereken kelimeyi

kastetmişiz gibi numaralar yaparak çamur atmayı sürdürmeyi marifet ve maharet mi sayıyorsunuz? Sizin anlamını verdiğimiz *dağ*,

Ulu dağlar yol olduğu zamandır

mısraındaki *dağ* kelimesidir. Eğer bu beceriye sahip değilseniz, buradaki *dağ* kelimesinin sözlüğe **alınmaması** gerektiğini idrak edemeyecek kadar ileride iseniz yar. doç. değil, ord. prof. doç. olsanız ne yazar?

Biz, kelimelerin yer aldığı şiirin numarasını ve dörtlük sırasını veriyoruz, kaçınıcı mısra da olduğunu vermiyoruz. Eğer böyle bile olsaydı kelimemiz zaten dördüncü mısra da idi, belki o bile sizi uyandırabilirdi.

Allah kimseyi vekâleten eleştiri yazısı karalama dalâletine düşürmesin. Gariban arş. gör.'ler ne yapsınlar, aldıkları emir üzerine çalakalem veya çalkalakalem yazıverdiler.

Bu arkadaşlarımızın hata bulmaya çalışma gibi bir rahatsızlıkları olmalı... Şu küçük örnek bu tespit ve teşhisimizin güzel bir delilidir.

Danış -danış- ucubesi

Beyefendi 81. sayfada şöyle buyuruyor: *Sözlüğe “danış” kelimesi alınmış, ama “danış-“ alınmamış. 78/1’de karşımıza çıkan bu sözcük “müşâvere et-“ anlamındadır.*

Değerli okuyucum, biz sözlüğe anlamı bilinmeyen, değişik anlamlarda kullanılan, günümüzde kullanımdan düşen veya bölgesel kelimeleri almıştık. Yukarıda *dağ* kelimesini öğütleyen büyük bilgin Yavuz burada da capcanlı bir kelime olan *danış-* kelimesini de sözlüğe almamızı emrediyor. *Danış* kelimesini almamızın arkasına sığınarak *danış-* fiilinden hareketle saçma sapan görüşler ileri süren taşeron alınan kelimeyi herhalde kavrayamamış. İşte onun geçtiği mısra:

Danışlarım icâzetin olursa

(Sakaoğlu 2004: 519, 251 numaralı şiirin son dörtlüğünün üçüncü mısraı)

Hiç aklın yok ise kâmile danış

(Sakaoğlu 2004: 425, 78 numaralı şiirin ilk dörtlüğünün üçüncü mısraı)

Burada elbette *danış* kelimesi sözlüğe alınmaz, alınmamalıdır. Ancak hocasını karalamak isteyen bir âkil öğrencisi almaya tevessül edebilir. Bir de, tuhaf kaçacak ama acaba Yavuz *danış-* fiilinin anlamını bilemeyecek kadar kelime tembeli midir ki illa onu da alacaksınız diye çocuklar gibi ısrar edip duruyor! İnsana, *veminelgarâib* dedirtecek bir bilgiçlik taslama: *danış-* fiili için beyefendinin arzuları doğrultusunda *müşâvere et-* diyecekmişiz. Yani canlı bir Türkçe kelimeye unutulmakta olan Arapça bir kelimeyi karşılık olarak verecekmişiz. Mübarek sanki Arapça hocası..

Bilim dünyası böyle saçma sapan eleştiri yazısının hakemlerini merak edip duruyor. Hemen yazalım. O tarihte dil doçenti olan Yakup Karasoy ile yine o tarihte dil yardımcı doçenti olan Mustafa Toker. Bilgi isteme hakkımızı kullanarak hakem raporlarını istedik. *Karaca Oğlan* adlı halk edebiyatıyla ilgili eserimizi, derginin hakemleri arasında bu alanın uzmanları (mesela profesörler) varken kendisinin profesörlüğe atanma raporunu yazarken öğrenci tezlerinden ve kendisinin doçentlik tezinden kaynak göstermeden intihalde bulunduğunu ileri sürdüğümüz Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Müdürü Yakup Karasoy kendilerini de hakem seçtikten sonra Orhan Yavuz’u sadece şu anlama gelen bir cümle ile uyarıyorlar: *Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan Yazım Kılavuzu’na uyulsun.* (Bu ibare, bizim raporları istememiz üzerine de eklenmiş olabilir!) Vah TAE vah, vah SÜ vah... Bilimi çocuk oyuncağı haline getirenlere bol keseden unvan dağıtılıyorsunuz. Kaldı ki Yavuz bu uyarıya uymamış, onlarca kelimeyi kendi kafasına göre yazmıştır. Başka bir yazımızda onları da sunmak isterim.

Yetmez ama bu sayılık yeter!..

(Kitabımızla ilgili, bu talihsiz yazı, ne acıdır ki ünlü bir üniversitemizin Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü’nün, bir zamanlar bizim de listenin en başında hakem olarak yer aldığımız, bir sayısında yayımlanmıştır: 17,2006. Bu yazıya verdiğimiz ve eleştirmenin üslubuna göre daha yumuşak olan yazımız, bilmem hangi hakemler tarafından kabul edilmeyerek yayımlanma şansını yakalayamamıştır. Yeni başkanın imzasıyla gelen bir red yazısında eski başkanın da adı geçiyordu, biline.)

GÖZÜ DEĞİL GÖNLÜ GÖREN OZAN

Osman AKTAŞ

Ben ona “Toprak Dede” diyorum; niye mi? Çünkü o toprakla bütünleşmiş ve her şeyini toprağa bağlamış biri... O Âşık Veysel... Dünyayı yüreğiyle, gönlüyle gören, insanı sesi, nefesi ve kokusu ile tanıyan bir ozan...

Anam bir gün, Veysel’e kör dediğimde bana “Oğlum biz gerçeği göremiyennere kor deruh. Veysel kor degül, o senden benden daha ey gören biri” (mealen; oğlum biz gerçeği göremeyenlere kör deriz. Veysel, kör değil, o senden, benden daha iyi gören biri.) demişti.

*Allah birdir peygamber hak
Rabbül âlemindir mutlak
Senlik benlik nedir bırak
Söyleyim geldi sırası*

*Kürt'ü Türk'ü ve Çerkez'i
Hep Âdem'in oğlu kızı
Beraberce şehit gazi
Yanlış var mı ve neresi?*

*Kuran'a bak İncil'e bak
Dört kitabın dördü de hak
Hakir görüp ırk ayırmak
Hakikatte yüz karası*

*...
Yezit nedir, ne kızılbaş
Değil miyiz hep bir kardaş
Bizi yakar bizim ateş
Söndürmektir tek çaresi*

*...
Şu âlemi yaratan bir
Odur külli şeye kadir
Alevi Sünnilik nedir
Menfaattir varvarası*

*Cümle canlı hep topraktan
Var olmuşuz emir Hak'tan
Rahmet dile sen Allah'tan
Tükenmez rahmet deryası*

*Veysel sapma sağa sola
Sen Allah'tan birlik dile
İkilikten gelir bela
Dava insanlık davası...*

Evet, beni bir Veysel sardı bağlamanın tellerine. O gün bu gündür. Hakkı da, adaleti de, insanlığı da sazda ve sözde aradım Veyselli, Veyselsiz.

*Beni hor görme kardeşim
Sen altınsın ben tunç muyum
Aynı vardan var olmuşuz
Sen gümüşsün ben saç mıyım*

*Ne varise sende bende
Aynı varlık her bedende
Yarın mezara girende
Sen toksun da ben aç mıyım*

*Kimi molla kimi derviş
Allah bize neler vermiş
Kimi arı çiçek dermiş
Sen balsın da ben çeç miyim*

*Topraktandır cümle beden
Nefsini öldür ölmeden
Böyle emretmiş yaradan
Sen kalemsin ben uç muyum*

*Tabiata Veysel âşık
Topraktan olduk kardaşık
Aynı yolcuuz yoldaşık
Sen yolcusun ben bac mıyım*

İşte Veysel bu belki de... Ama bir de Sivas'tan Sivas'a bir uzun yol kat eden Veysel'e bakmalı bence. Bakalım bu Veysel kim?

Âşık Veysel, 1894 yılında Sivas'ın Şarkışla ilçesinin Sivrialan köyünde dünyaya geldi. Babasının ismi Ahmet, annesinin ismi ise Gülizar'dı. Çiftçi bir ailenin çocuğuydu. Yedi yaşına geldiğinde Sivas'ta çiçek hastalığı salgını ortaya çıktı. Âşık Veysel de çiçek hastalığına yakalandı ve sol gözünü kaybetti. Bundan kısa bir süre sonra da bir kazada diğer gözünü de kaybetti.

İki gözünü de kaybeden Âşık Veysel asla yılmadı. Her gün babası ezberlediği halk ozanlarının şiirlerini okurdu ona. Âşık Veysel büyük bir istekle dinlerdi babasını. Bu isteğini gören babası bir gün elinde sazla yanına geldi ve ona verdi. Çok sevinmişti Âşık Veysel. Ona saz çalmayı Çamşıhlı Ali Ağa öğretti. Gün geçtikçe kendini geliştirdi. Artık sazını yanı başından hiç ayırmıyordu.

Âşık Veysel, 25 yaşına geldiğinde Esmâ adında bir kızla evlendi. Ancak kısa bir süre sonra anne ve babasını kaybetti. İkinci çocuğusa doğumundan 10 gün sonra öldü. Daha sonra karısı Esmâ onu bırakıp gitti. Karısı bırakıp gittiğinde bir yaşında kızıyla kalmıştı Âşık Veysel.

Âşık Veysel'deki cevheri ilk görenlerden biri Ahmet Kutsi Tecer'di. Ahmet Kutsi Tecer'in, Âşık Veysel'in şiirlerinin tanınmasında önemli katkısı olmuştu. Bir dönem Köy Enstitüleri'nde öğretmenlik yaptı Veysel. 1965 yılında TBMM, "Ana dilimize ve milli birliğimize yaptığı hizmetlerden ötürü" özel bir kanun çıkartarak maaş bağladı. 21 Mart 1973 günü doğduğu köy Sivrialan'da hayata gözlerini yumdu. Ondan geriye yıllar geçse de unutulmayacak şiirleri kaldı.

*Ben giderim sazım sen kal dünyada
Gizli sırlarımı aşıkâr etme
Lal olsun dillerin söyleme yâda
Garip bülbül gibi ah u zar etme*

*Gizli dertlerimi sana anlattım
Çalıştım sesimi sesine kattım
Bebe gibi kollarımda yaylattım
Hayali hatır et beni unutma*

*Benim her derdime ortak sen oldun
Ağlarsam ağladın gülersem güldün
Sazım bu sesleri turnadan m'aldın
Pençe vurup sarı teli sızlatma*

*Ay geçer yıl geçer uzarsa ara
Giyin kara libas yaslan duvara
Yanından göğsünden açılır yara
Yar gelmezse yaraların elletme*

*Sen petek misali Veysel de arı
İnleşir beraber yapardık balı
Ben bir insanoğlu sen bir dut dalı
Ben babamı sen ustamı unutma*

Veysel bu işte... İnsana da, maddeye de, manaya da aynı ölçü, aynı güzellikte bağlanıyor. Tıpkı Emrah'ın Selvi'ye, Ferhat'ın dağlara, keremin köze, mecnunun çöle bağlanması gibi bağlanıyor. Bu bağlanma yüreğinde derin yaralar açıyor. Kanadıkça konuşturan yaralar... Ve bizi bu sayede kendine bağlıyor Veysel.

*Bir ulu ağaçtan bir yaprak düşse
O anda acısın duyar iniler
Katlansa acıya sakince geçse
Esen rüzgârlara uyar iniler*

*Bu aşkın meyinden içip de kanan
Gendeki başını sevdaya salan
Yârinden ayrılıp gurbette kalan
Geçen günlerini sayar iniler*

*Çağlayıp akıyor bakarsın suya
Yağan yağmurlardan zevk duya duya
Geçer dolaplardan yeter arzuya
Başını çarklara dayar iniler*

*Dağlar çiçek açar Veysel dert açar
Derdine düştüğüm yâr benden kaçır
Gerçek âşık olan kendinden geçer
Derdini âleme yayar iniler*

Veysel'in de yâr dediği zaten Cenab-ı Rabbü'l Âlemindir. Gurbet de dünya... Bakın nasıl?

*Aşkın beni elden ele gezdirdi
Çok dolandım bulamadım eşini
Beni candan usandırdı bezdirdi
Tuzlu imiş yiyemedim aşını*

....

Altmış iki yıldır seni ararım
Tükendi sabrım yoktur kararım
Dağa taş kurda kuşa sorarım
Kimse bilmez hikmetini işini

...
Görenlere açık körlere gizli
Kimine göründün oruç namazlı
Veysel'e göründün cilveli nazlı
Tutan bırakır mı senin peşini

Toprak dede deyip de topraktan söz etmemek olur mu? Toprak özümüz, toprak gözümüz, toprak sözümüz, toprak yazımız, toprak izimiz, toprak rızığımız bizim. Biz toprağız, toprak biziz.

Aslıma karışıp toprak olunca
Çiçek olur mezarımı süslerim
Dağlar yeşil giyer bulutlar ağlar
Gökyüzünde dalgalanır seslerim

...
Evvel de topraktı sonra da adım
Geldim gittim bu sahnede oynadım
Türlü türlü tebdilata uğradım
Gâhi viran şen olurdu postlarım

Benden ayrılınca kin ve buğuzum
Herkesi güzellik gösterir yüzüm
Topraktır cesedim güneştir özüm
Hava yağmur uyandırır hislerim

Alemdarlar âlem ölçer biçerler
Hamını hasını eller seçerler
Bu dünya fanidir konar göçerler
Veysel der ki gel barışak küslerim

Ve:
Dost dost diye nicesine sarıldım
Benim sâdık yârim kara topraktır
Beyhude dolandım boşa yorulduğum
Benim sâdık yârim kara topraktır

Nice güzellere bağlandım kaldım
Ne bir vefa gördüm ne fayda buldum
Her türlü isteğim topraktan aldım
Benim sâdık yârim kara topraktır

Koyun verdi kuzu verdi süt verdi
Yemek verdi ekmek verdi et verdi
Kazma ile döğmeyince küt verdi
Benim sâdık yârim kara topraktır

...
Karnın yardım kazmayınan belinen
Yüzün yırttım tırnağınan elinen
Yine beni karşıladı gülünen
Benim sâdık yârim kara topraktır

İşkence yaptıkça bana gülerdi
Bunda yalan yoktur herkes de gördü
Bir çekirdek verdim dört bostan verdi
Benim sâdık yârim kara topraktır

...
Hakikat ararsan açık bir nokta
Allah kula yakın kul da Allah'a
Hakkın gizli hazinesi toprakta
Benim sâdık yârim kara topraktır

Bütün kusurumuzu toprak gizliyor
Merhem çalıp yaralarımı düzlüyor
Kohun açmış yollarımı gözliyor
Benim sâdık yârim kara topraktır

Her kim ki olursa bu sırta mazhar
Dünyaya bırakır ölmez bir eser
Gün gelir Veysel'i bağrına basar
Benim sâdık yârim kara topraktır

Veysel beni, ben Veysel'i anladık. Dostun dergâhına girip inledik. Sözü Hak'tan, Hakk'ı sizden diledik, gönül gözü ile baktık bugüne. Baktık ki, Veysel içimizdeki kurumu mızrap denen neşterle söküp atmış Kızılırmak'a...

Derdimi dökersem derin dereye
Doldurur dereyi düz olur gider
Rakipler geldi de girdi araya
Korkarım yâr benden yoz olur gider

İlgıt ılgıt yeller eser seherde
Dost beni düşürdü onulmaz derde
Yâr ile buluşsak bir تنها yerde
Duyarlar rakipler söz olur gider

Pervane ateşten sakınmaz canı
Uğruna koymuşum başı bedeni
Doldur tüfengini hedef et beni
Yaram doksan dokuz yüz olur gider

Veysel der çıkayım bir yüce dağa
Ağaçlar bezenmiş yeşil yaprağa
Zaman gelir tenim düşer toprağa
Karışır toprağa toz olur gider

Hiç mi hiç keyfim yok. Veysel yok. Söz yok. Saz yok. İnsanlık yok. Adalet ve merhamet nasıl olsun? Hani Ataol Behramoğlu diyor ya:

“Bu aşk burada biter ve ben çekip giderim
Yüreğimde bir çocuk cebimde bir revolver
Bu aşk burada biter iyi günler sevgilim
Ve ben çekip giderim bir nehir akıp gider...”

ANNECİĞİM

Nihat MALKOÇ

Hoşgörü tatilde sevgi firarda
İnsanoğlu sağır kör anneciğim
Bir çıkmaz yoldayız cemiyet darda
Kahırla yaşamak zor anneciğim

Sinem alev ateş yanıyor şimdi
Yüreğim hicranda kanıyor şimdi
Seni cümle âlem tanıyor şimdi
Hasret yüreğimde kor anneciğim

Her gece yarısı düşüme düştün
Bir burak misali peşime düştün
Erittin karımı kışıma düştün
Bu rüyayı hayra yor anneciğim

Benimle ağladı mehtap bu gece
Boğazımda düğümlendi her hece
Ağladım gözyaşı döktüm günlerce
Ruhun ahvalini sor anneciğim

Buz tutmuş hissiyat sanki zemheri
Karanlığa boğmuş hüznün her yeri
Hicrandır nihayet kulun kaderi
Tuvalimdeki renk mor anneciğim

Bülbül çilelerde gonca gül nazda
Hayalim tarumar kalbim niyazda
Buz tutmuş hatıran gece ayazda
Bu çıkmaz hâlimi gör anneciğim

Suretim gülse de yanıyor özüm
Sensiz hakikati görmüyor gözüm
Gönül teli kırık çalmıyor sazım
Perdeli gözlere fer anneciğim

Her şafak vaktinde seni özlerim
Ufkun ötesine dalar gözlerim
Çaresiz kalmışım tutmaz dizlerim
Mübarek elini ver anneciğim

Rahmet yağmurları bize de yağar
Gün gelir ufuktan bir bedir doğar
Işık huzmeleri zulmeti boğar
Karanlığıma nur ser anneciğim

Bahçemdeki güller boynunu bükmüş
Kökleri kurumuş yaprağın dökmüş
Gönül coğrafyama karanlık çökmüş
Yetim güllerimi der anneciğim

Mecnun Leyla'sına çöllere küstü
Umutlar umuttan umudu kesti
Serzeniş nafile kırıldı testi
Dört yanımız isyan şer anneciğim

Mavera çağırır her gece beni
Bir sıtma nöbeti sarar bedeni
Aslında terk eder kalan, gideni
Sensiz dünya bana dar anneciğim

Gözlerim mâziye hayale dalmış
Ruhu yedilere kırklara salmış
Senden bize bir çift hatıra kalmış
Yüreğimde üşür kar anneciğim

Ninniler söyleyin geceye inat
Şefkat hislerini içimize at
Hayatlara pusu kurmasın hayat
Dünya dünya değil nar anneciğim

Bırakma elimi tut düşünüyorum
Buna hayat dersin eh yaşıyorum
Temmuz sıcağında çok üşüyorum
Sıcak kollarını sar anneciğim

Didarın ruhumu süslüyor her an
Duanla yeşerir bu bedende can
Vuslat derken beni sarar heyecan
Senden gayri var mı yâr anneciğim

ŞEHABETTİN SÜLEYMAN'IN “Şİ'R-İ İLHÂMÎ” FİKRİ

Doç. Dr. İrfan GÖRKAŞ

Biz bu yazıda, Şehbal'de yayınlanan Şehabettin Süleyman'ın şi'r-i ilhamî¹ adlı yazısında yer alan ‘şiir düşüncesini’ ele alacağız.

Hemen ifade etmeliyiz ki Şehabettin Süleyman (1885-1921), Şehbal dergisi yazarlarından birisidir. Şehbal birincisi başına değdiği kimsenin bahtını açan Zümrüdü Anka'nın kanadındaki en uzun tüy ve ikincisi on beş günde bir yayınlanan, fotoğraflı haftalık Osmanlı dergilerin ilki olmak üzere iki anlamı vardır. Derginin kurucusu Hüseyin Sadeddin Arel'dir. 1909'dan itibaren kurulan derginin 1914'e kadar geçen beş yıl dört aylık sürede 100 sayısı yayınlanır. Dergide Şehabeddin Süleyman, Yunus Nadi, Abdullah Cevdet, Celal Nuri, Nigar Hanım, Rauf Yekta, Cenab Şehabeddin, Abdülhak Hamit, Falih Rıfkı Atay gibi yazarların yazıları yayınlanır.

Yazar Şehabettin Süleyman yazısına, şairleri sınıflayan bir cümle ile başlar. Ona göre bizde iki tür şair vardır. Birincisi hakiki, sanata vakıf, ruhen ve hissen cemiyetin elemelerini ve ıstıraplarını nakle merbut ve meftun, şahsiyetini hakkıyla eserlerinde izhar ve teksif edebilir sanatkârlardır. İkincisi ilhâmî şairlerdir. Şehabettin Süleyman ilhamî şair kavramının elastiki bir kavram olduğunu, anlamının tayin ve tespiti gerektiğini belirterek şu soruyu sorar: İlhamî şairler ne demektir?

Yazara göre ilhâmî şair, genelin duygularını takip eden şairdir. Şair genelin tesiriyle heyecana kapılır. Özel bir şiddet ve özel bir asabiyet gösterir. Neticede şair duygularını ve duygulanımlarını saklayamaz. Kâğıtlara, matbuata aktarır ve yayınlar.

Yazar ilhâmî şair tanımlamasından ‘biz’e geçer. Biz bir kavimiz. Biz her şeyde olduğu gibi şiirde de sorunlardan ve zahmetlerden kaçan bir kavimiz. Düşünmek, tetkik etmek, ‘peri-yi hüsnî’ araştırma külfetinden uzak yaşarız. Yazar biz’le ilgili bu betimlemeye bilim araştırmalarının iki kavramıyla devam eder. Yani biz ‘icad ve ibdâ’ adıyla anılan bir konuya, bir duyuma, bir düşünceye yeni bir şeyi ilavesini düşünen yetenekten (hasse) mahrumuz. Yazara göre bizdeki bu durum, bu noksanlık, bizim halet-i ruhiyemizin vasatıyesi, yani seviye-i umumiyemizin, genel bir sonucudur. Henüz bizde sanat bir şekl-i haberdara aktarılamamıştır. Bizdeki bu durum bir hakikattir. Netice itibariyle yazar, genelin tesiriyle şiir yazan ilhamî şairden, genel bize, bizden mekteplerde eğitimi yapılan edebiyata geçer ve bir soru sorar: Edebiyat nedir? Ne olmalıdır? Maksudı ve gayesi itibariyle edebiyat neyi gözetmelidir?

Yazara göre bu sorular ne öğretmenlerin, ne öğrencilerin zihinlerinde yer tutmuştur. O nedenle yazar bizde genel olarak edebiyat/sanat/ın, özel olarak şiir sanatının bir şekl-i idrakîye varamadığı fikrindedir.

Yazar şiiri sanatını güzel sanat eserlerinden hareketle tanımlar. Buna göre şiir sanatı, ‘uzviyet-i beşeriyenin bir netice-i tabiiyesindendir.’ ‘Beşeri canlılığın doğal bir sonucu’ olarak yazar, insanın tarihine döner ve lisanın, yazının ortaya çıkışını şair ve sanatkârların varlığına bağlar. Çünkü insan birbiriyle duygu ve düşünce teatisinde bulunur, kişisel tecrübelerini çocuk ve torunlarına aktarır, atalarının bıraktığı eserler üzerinde çalışarak tekâmüle doğru ilerler. Bunları yapmaktan haz alır, onları analiz eder, genellemeler yapar. İnsan bunları yapmaya medyundur. İşte bir insan olarak şair bu özelliği sebebiyle doğadaki sesleri taklit eder. Ateşin yanışını, denizin dalgalarını seslendirir. Yazar sözü alfabeğe getirir. Onların birer harici eşya ve mahlûkatın ‘taklid-i nâkız’ı kabul eder. Onların beşerin resimli sanatındaki değişimle (inkılab) doğup geliştiğini belirtir. Buradan şu sonuca ulaşır. Güzel sanatlar (sanayi-i nefise), yani resim, şiir, musiki, heykeltıraşlık, mimari, raks, ilkçağlarda idrakî, vicdanî bir halde değildi. Gayr-i idrakî, gayr-i vicdanî idi. Yazar buradan şiirin ilk kaynağını vaz eder. Yani ona göre şiirin ilk kaynağını, ilkel insanın, doğal şartlarda hissettiği korkuları ve ümitlerine bağlı olarak yaptığı şiirsel duaları oluşturur. Yazar söylemese de bu ilk şiirsel dualar ilhamîdir. Yazarın başlığa taşıdığı ilhamî şiirin mahiyeti ile bu duaların mahiyeti birdir. İkisinde de şiddetli heyecan vardır. İkisinde de özel hararet vardır, bir asabiyet-i teselli vardır. Bir umumiyet/genellik/toplumsallık vardır. Bunlar şahsi değil, toplum genelinin anladığı, hissettiği gibi düzenlenen, nakledilen eserlerdir. Bütün beşerin hissettiklerini içinde yaşayan şairler de hissetmişler ve hissettiklerini aktarmışlardır. İşte bu durum, şiirin ve şairlerin birinci kademesidir.

Dikkat edilirse yazar, ilhamın kaynağına toplumu, toplumun genelinin duygularını veya hislerini koymaktadır. İlham, toplumun genelinden içinde yaşayan şaire yansıyan duygular; ilhamî şair, toplumun genelinin duygu ve düşüncelerini yansıtan şair olmaktadır.

Şairliğin veya sanatın ikinci kademesini yazar, Eski Tanrılara ve onların hayali (muhayyel) kahramanlara dönüşmesine dayandırır. Onların meziyetleri ve faziletleri şiirde birer birer gösterilmeye başlanır. Bu dönemde de yine sanat algısı (idraki) şahsî bir hale gelmemiş, genel duygular ve duygulanımlar olarak ifade edilmiştir.

Sanatın üçüncü kademesi, onun bir şekil aldığı kademedir. Yazar sanatın aldığı bu şekli, bireysel sanat (sanat-ı şahsî) olarak ifade etmektedir. Bu dönemde güzel sanatların kuralları ve yöntemi belirlenmiş, sanatta güzele (hüsne), güzel olana daha çok yaklaşılmıştır. Yazar güzel'i, "ruhî bir hadise" olarak tanımlar. Netice itibarıyla güzel sanatlar, lisan ve yazıyla beşerî medeniyeti doğurmuş ve ona estetik bir şekil vermiştir. Medeniyet ise sanata kendisinin ne olduğu, ne yapabileceği hakkında bir vukufiyet sağlamıştır. Yazarın bütün bu analizlerinin gerisinde bir amacı, bir derdi vardır. Onun amacı veya derdi, Osmanlı İslam sanatı ve medeniyetidir. Meşrutiyet dönemi Osmanlı İslam sanatı ve medeniyetinin Batı sanatı ve medeniyetiyle karşılaştığı, hesaplaşmaya giriştiği yıllardır.

Buna göre sanat ve şiirden amaç, "bir kavmin, tarik-i temeddün ve tekâmülde kat ettiği merhaleler miktarınca edebiyatında revneka (?), hüsne yaklaşmak, yani genelden uzaklaşarak sanatın kişisel neticesini elde etmektir."

Yazara göre genelden uzaklaşmak, beşeri/toplumunu unutmak değildir. Genelden uzaklaşmak, sosyal ve doğal hadiseleri sanatkarların kendi ruh gözüyle görmemesi, onlara genel seviyenin hissedemediğinden, göremediğinden daha fazla bir mahiyet verebilmesi demektir. O halde yazar için sanat, güzel yolunda toplumun göremediğini görmek, hissedemediğini hissedebilmektir. Üreteceği eserlerle medeniyetine şekil vermektir. Bu durum, yazar söylemese de, milli olandır.

Yazar milli edebiyat kavramından hareketle edebiyatçıları eleştirir. Kavramı her ağzına alan onu biliyor demek değildir diyerek milli edebiyatın, ilhamî edebiyat anlamına gelmediğini belirtir. Yazar bunu bir örnekle açıklar. Bugün vatanın uğradığı elemeler ve musibetler karşısında bütün şairlerimiz, en küçüğünden en büyüğüne, hepsi Türklerin umumi duygulanışlarını nakleden manzumeler vücuda getirmişlerdir. Eskiden hayat ve tabiat huzurunda mümtaz, necib, güzide bir nazarla eserler vücuda getirmeyenler, edebi kıymetleri bir hiç, birer gölge olanlar bile edebi heyecanın sirayetiyle medeniyetimize latif zevkleri araştıran eserler hediye eylediler. Hâlbuki onların hepsi ruhen, esasen birbirine benzeyen eserlerdir. Hatta şekilleri bile benzemektedir. O kadar ki onların hepsini bir kişinin yazdığı bile düşünülebilir. Çünkü eserlerde söyleyenler şairler değil, genelin hissiyatı idi. Yazara göre bu eserler, Türk halet-i ruhiyesinin vasatını ileriye geçemiyorlardı. Onlar eserlerinde dünkü ve bugünkü Türk hayat-ı cemiyetinin ne bir hastalığını, diğer milletlere göre ne bir tefekkür tarzını, estetik (hüsnî) tarzını, hülâsa buranın hastalıklarından ve musibetlerinden, erdemlerinden ve meziyetlerinden hiç birini gösteremediler. Yazar Zola'ya atıfta bulunarak bunu yapabilmek için estetik hakikatin bir mizaç arkasından görülmesi, gösterilmesi gerektiğini belirtir. Çünkü vatanperverane bir maksatla üretilen bu şiirler (manzumeler) içinde hakiki bir kıymet-i sanatkaraneyi haiz bir veya iki eser ya çıkabilir yahut hiç çıkamaz.

Netice itibarıyla yazarın şiir düşüncesi iki kavramla varlık bulur. Birincisi "ilhamî şiir", ikincisi "sanat yahut edebiyat." İlhamî şiir, toplum içerisinden genelin duygularıyla uygulanan, hissiyatıyla hislenen, düşünüşleriyle düşünen şairin genelin his ve düşüncelerini ifade ettiği şiirdir. Bu tür şiir, şi'r-i ilhâmî, bu bakımdan kolay hissedilir, kolay ifade olunur, kolay görülür, kolayca şöhrete ulaştırır bir sanatı ifade eder. Bu o dönemde olan sanat yahut şiirdir. Oysa aslolan olması gereken sanat yahut şiir vardır. Bu ikinci tür şiir, hakikî, kendisinden haberdar, algısal, şahsî bir sanata yükselmek mecburiyeti taşıyan şiirdir. Yukarıdaki ifadeleriyle birlikte yazar şiirin kaynağına 'kişisel vicdan'ı koymaktadır. Dolayısıyla o, şiirin kaynağında şahsiliikten ve bireysellikten yana görünmektedir. Burada hemen, Fecr-i Ati'nin "Sanat şahsî ve muhteremdir" ilkesinin sahibinin de yazarımız olduğunu hatırlatmamız gerekmektedir. O nedenle artık şiir üzerine düşünenlerin dimağlarında bu tür 'vicdan' temelli şiir yer tutmalıdır. Bu şiirin veya sanatın kaynağı, toplumun geneli değil şairin kendisi, şairin mizacı, şairin icad ve ibda yeteneği olmalıdır. Başka bir ifadeyle hakiki sanat, kişi vicdanının toplumun göremediğini görmesi, hissedemediğini hissedebilmesidir. Yazar şairin görmesini istediği şeyin hangi nesne/varlık konusunda olduğunu yazısında açıkça belirtmez. Fakat anlatımından anlaşıldığı kadarıyla yazar, şairden toplumun elem ve musibetlerini anlamasını, genelin göremediklerini şair gözüyle görmesini ve ifade etmesini beklemektedir. Neticede medeniyete şekil verecek olanlar işte bu tür şairlerdir. Bu anlamıyla üretilen sanatı/debiyatı yazar, "edebiyat bila-vasıta değilse bile bilvasıta bir mümini terakki, bir mümini tekâmüldür" sözleriyle 'ileri mümin, kâmil/yetkin mümin' kavramlarını kullanarak şair üzerinden ifade eder.

Şairlerdeki bu ilerlemeyi (terakki), bu tekâmülü gerçekleştirecek olan şey, hakiki sanat anlayışına sahip genç şairlerin vereceği ölümsüz eserlerdir. Yazar bu hakikati şu sözleriyle ifade eder: “Bu vatan, bu millet, gençlerinden müebbed eserler bekliyor. Kolay, hissiyat-ı umumiyeden mülhem, onu aldatabilir mahsulât-ı fikriye ve kalemiye ne yaşar, ne de yaşatır.”

Şehabettin Süleyman’ın ilhamî şiir fikri, Türk şiir anlayışında dönemi itibarıyla yeni bir anlayışı ifade etmektedir. Çünkü onun şiir anlayışında kullandığı ilham kavramı, düşüncemizin kadim kavramlarından birisidir. Klasik Türk şiir düşüncesinde ilhamın kaynağını din yani melek Cebrail oluşturmakta, İslam filozofları ona Faal Akıl adını vermekte, edebi ifadelerde farklı kuş isimleriyle sembolize edilmektedir. Yazar Şehabettin Süleyman ise ilhamın kaynağını toplum olarak belirlemektedir. Bir diğer ifadeyle Şehbal’in yayın yıllarında, en azından bu yazıda şiir düşüncemiz, metafizikten fiziğe dönmektedir. Artık ilhamın kaynağı Divan şiirlerinde arandığı gibi göklerde değil, aksine yerde olduğu seslendirilmektedir. Bunun sebebi, Fransız ve Alman aydınlanma düşünürlerinin Türk şiir düşüncesinde meydana getirdiği tesirdir. Çünkü dönem bir tercüme dönemidir. İlim, sanat ve medeniyet artık klasik şiirimizde kabul edildiği gibi döngüsel (nüzul-uruc) hareket eden bir etkinlik değil, doğrusal çizgide gelişen, gelişerek ilerleyen beşeri bir etkinliktir. Medeniyete şekil verecek olan da bu etkinliktir. Bu anlamda Şehabettin Süleyman’ın şiiri, beşeri bir etkinliktir, ama ilhamın/fikrin kaynağı artık döngüsel hareketle ulaşılan gökler değil, doğrusal çizgide gelişen toplumdur. İlhamı bu tür bir bakış, açıktır ki pozitivist bir bakıştır. Pozitivizm ise bilindiği gibi ilim ve sanata kaynak olarak toplumu esas almakta, araştırmalarını toplumla temellendirmektedir. Toplum ise birey insanlardan oluşmaktadır. O nedenle Şehabettin Süleyman’ın ilhama yönelik bu bakışı, pozitivizmin üç katmanlı ilim ve sanat anlayışının Şehbal yazarında yankılanan ikinci katmanını oluşturmaktadır. Bu Türk şiirinde olandır. Olması gereken ise Şehabettin Süleyman’a göre şiirin artık insana dönmesi, insanın kendisine yönelmesidir.

¹ Bk.Şehabettin Süleyman, “Şi’r-i İlhamî”, Şehbal, aded 72, s.467.

GÜCENDİM

Harun YILDIRIM

Dilindeki katran zehir olsa da
Selam getirmeyen pula gücendim.
Senden tek yadigâr postun kalsa da
Sen gibi sarmayan çula gücendim.

Yedi gün yedi ay seni övdüler
Gül yüzlü yârimi çekip dövdüler
Şeytanın diliyle haşa sövdüler
Haddini bilmeyen kula gücendim.

On sekizde henüz körpe yaşındı
Aşkın oba oba göçü taşındı
Yürüdüm yürüdüm dağlar aşındı
Sana getirmeyen yola gücendim.

Gönlümün kulpundan yak çıramızı
Gözde saklamışız hep daramızı
Kaderle bozunca biz aramızı
Feleğin çarkında yele gücendim.

Kehribar gözlerin bak süzüm süzüm
Aynı asmada bir salkım bir üzüm
Şöyle içten içe yanarken közüm
Üstümde savrulan küle gücendim.

Gitme, ellerinle giydir kefeni
Bülbül susmuş, baykuş çalsın tefini
Sen bozma sultanım şahım keyfini
Ben dikene değil güle gücendim.

Düşümde gördüm de tuttum elini
Hasret ile sardım nazlı belini
Öptüm kokladım da her bir telini
Saçını örtmeyen tüle gücendim.

Ocakta közlenmiş kor ile cebir
Ciğerimi söksen etmem ki kibir
İkimize yeter kazdığım kabir
Sensiz alıp giden sala gücendim.

KÂFİYE

Seyit KILIÇ

Antolojide değişik gruplarda bazı arkadaşlarımızın gündeme getirmiş olduğu kâfiye hususu üzerinde biraz müzakere edildi ise de konu tam bir şekilde vuzuha kavuşturulamamış, bu konuda, edebiyatçılarımız tarafından dakik bir inceleme sonucu bir kitap yazılarak son nokta koyulamamıştır. Belki de insanların bu konu üzerinde bazı şüphe ve kafalarının bir köşesinde soru işaretleri vardır! Kim bilir belki de dile getirmekten imtina ettiklerinden dolayı tartışılmamış olabilir. İşte bütün bunları göz önünde bulundurarak elimizdeki kaynaklara müracaat edip genel ağı tarayarak kâfiye konusuna temas etmeyi gerekli gördük.

Hepimizin malumu olduğu üzere Türkler, İslamiyet'ten önce de hece vezni ile eser vermişlerdir. Müslüman olmadan önce sadece hece veznini kullanan Türkler daha sonra İslam'ı benimsemeleriyle beraber İran ve Arap edebiyatının etkisinde kalarak aruz veznini de kullanmaya başlamışlardır. Aruz vezni kullanılmaya başladıktan sonra Dünya Edebiyatı ile boy ölçüşebilecek seviyeye gelen edebiyatımız ne yazık ki aynı başarıyı Millî veznimiz olan hece de aynı başarıyı gösterememiştir. Bunun nedeni okumuş kimselerin Arapça ve Farsçaya rağbet etmesi Devlet erkânının ise bu dillere Türkçeden daha çok değer vermesi olmuştur. Hatta öyle ki Selçuklular Farsçayı resmi dil olarak ilan etmişler, ulemeden vükelaya kadar bütün devlet erkânı Farsça ile söyleyip yazmışlardır. Ancak Türkçenin sağlam yapısı onun günümüze kadar ayakta durmasını sağlamış ve Halk şâirleri de buna destek olarak, hece veznini istimal etmiş ve zamanımıza kadar taşımışlardır.

Tarihte bildiğimiz kadarı ile Türkçe hece vezni ile yazılan ilk şiirlere Çin kaynaklarında M.Ö. 119 yılına ait bir hun türküsü olduğu tahmin edilen manzumede rastlamaktayız.

“Yeni Taggıg yitürdimiz

Katun körkin alturdımız

Silan yışıg katurdımız

Adgır koçug alıp bardı” (Erman Artun, Türk Halk Edebiyatına Giriş, s,19)

Eski şiirler anonim olarak bazı Uygur yazıtları ile beraber dilden dile, nesilden nesile aktarılacak günümüze kadar gelmiştir. Hepimizin bildiği Alp Er Tunga sagusu bunlardan sadece birisidir.

Konumuz yukarıda da beyan ettiğimiz gibi kâfiye üzerine olacağından, bu konu hakkında daha detaylı bilgiler için yukarıda vermiş olduğumuz kaynağa müracaat edilebilir.

Kelimeler bazen kavramlaşarak yeni anlamlar kazanırlar. İşte bundan dolayı bazı kelimelerin hem lugavî ve hem de ıstilahî mânâsı vardır. Kavramlar ne kadar vuzuha kavuşturulursa konuya o kadar hâkim olmak kolaylaşır. Kâfiye kelimesi de Arapça bir kelime olup Türkçe karşılığı uyaktır. Manzum yazılarda/şiirde mısra sonlarındaki-aynen tekrar edilen kelime ve eklerle olmamak şartıyla-ses benzerliği, mısra sonlarında tekrarlanan, anlamları ayrı, sesleri birbirine benzer kelimelerden her birine uyak/kâfiye (Nesir de olursa seci denir) denir.

Bundandır ki Ömer Seyfeddin:

“Kâfiyelerim halkın tâbirleri, mûsikîm halkın dilindeki âhenktir” demiştir.

Ahmet Haşim ise: “Kâfiyeler zengin, lisan dürüst, istiâreler mükemmel, teşbihler nefis idi” idi diyerek kısaca şiirde bulunan öğeleri bir bir sıralamıştır. Orhan Veli Kanık ise: “Beklemezsem olmaz mı güneşin doğmasını? /Kullanılmış kâfiyeleri yollamak için” Diyerek kâfiyeden bahsetmiştir. (İlhan Ayverdi, Misalli Büyük Türkçe Sözlük)

Uyaklı sözcükleri Cem Dilçin: Örneklerle Türk Şiir Bilgisi isimli eserinde kendi arasında aşağıdaki şekilde üçe ayırmıştır.

1.Hem anlam ve hem de ses bakımından ayrılık:

Cemâlin âfîâtından alır nûr

Meh-i tâbâna döndü câm-ı billûr... (Bakî)

Beyitteki “nûr” ve billûr” sözcükleri arasında hem anlamca hem de –kelimeler bir bütün olarak ele alındığı zaman- sesçe ayrılık vardır.

2.Yalnız ses bakımından ayrılık:

Sözünle dâimâ ratbü’l-lisânım

Sözümünden kalmasın halî zebânım

Bu beyitte uyaklı olan “lisân” ve zebân” sözcükleri, birincisi Arapça ikincisi ise Farsça “dil” demektir. Aralarında anlam bakımından bir ayrım yoktur, yalnızca sesçe bir ayrılık vardır.

3. Yalnızca Anlam bakımından Ayrılık:

Var mı bir câriye de böyle bir bahâ

Mümkün olmaz buna takdîr-i bahâ

Bu beyitte “bahâ” sözcüğünün birincisi Arapça “güzellik”, ikincisi Farsça “değer” anlamındadır. Anlamları ayrıdır, fakat sesçe birbirlerinin aynıdır.” (Cem Dilçin, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, s, 59-60)

Eski Edebiyatta kâfiyeleri oluşturan kelimelerin dil bilgisi bakımından aynı cinsten olmasını Divan Edebiyatı şâirlerimiz şart koşmuşlardır. İsimle isim, sıfatla sıfat, fiille fiil kullanılarak kâfiye yapılırdı. Nispet edatları, Arapça, Farsça çoğul takıları, fiilden sıfat yapan ekler kâfiyeli sayılmamıştır.

Oysa halk şâirleri en eski dönemden beri, kâfiye konusunda ses benzerliğini bile kesin kurallara bağlamaksızın şiirlerinde kullanmıştır. Halk edebiyatı ürünleri sözlü olduğu için, halk şiirinde göz uyağı söz konusu olmamıştır. Kulakta hoş bir uyum bırakan her ses benzerliği halk şâiri için bir uyak olarak algılanmıştır.

Halk şâirleri vermiş oldukları eserlerinde uyaklı kelimeler ararlar. Onların ad, sıfat, fiil gibi söz öbekleri yönünden birbirlerine uygun olmalarını aramazlar. Yapıları yazılışları başka da olsa kâfiye olarak kullanırlar. Bunun bir nedeni olarak belli eğitim görmemiş olmaları düşünülebilir. (Cem Dilçin, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, s, 73; Erman Artun, Türk Halk Edebiyatına Giriş, s,86-87) Yarım kâfiye Divan şâirleri tarafından pek hoş karşılanmamış ve vermiş oldukları eserlerinde kullanmaktan kaçınmışlardır. Halk şiirinde ise âşıkların irticalen söyledikleri şiirlerde kolaylık sağladığından, kelime bulmayı kolaylaştırdığından dolayı daha çok tercih edilmiştir. Hatta öyle ki, mahreçleri yakın olan (c-ç, ç-ş, s-ş, l-r, ğ-y, ka-ke, d-t, z-s) harfleri ile kâfiye yapılmıştır. Aşağıda misal olarak verilen dörtlükte olduğu gibi:

“ ...

Anan hasta ben hastayım

Merakımdan çok yastayım

Uyku tutmaz hep düştüyüm

Gel askerim gel Mehmet'im... ” Âşık Ali Anbarcı

Görüldüğü gibi burada âşığımız; “has-tayım, yas-tayım, düş-teyim derken mahreç yakınlığından dolayı revî harfi olan “s”yi “ş” ile kâfiyelemek istemiştir.

“ ...

Coştu deli gönül coştu

Sevdâ gelip serden aştı

Dediler Selvi Han göçtü

Emrah hâlin yaman olmuş... ” (Erzurumlu Emrah)

Erzurumlu Emrah'ın bu semâisinde de asıl ses “ş” olmakla beraber mahreçlerinin/çıkaklarının yakınlığından dolayı “ç” sesi ile kâfiye yapılmaya çalışılmıştır. Çok bildiğimiz ve de çok sevdiğimiz bir türkü vardır. “Karadır kaşların derman yazdırır” işte bu türkünün bir dörtlüğü şöyledir:

“ ...

Uzağa gittim ki gelirim diye

Tabanca doldurdum vururum diye

Hiç aklıma gelmedi ölürüm diye

Ölüm ver Allah'ım ayrılık verme... ”

Burada da ana harfi/revî sesi “l” iken mahreç yakınlığından dolayı “r” sesi ile kâfiye Yapılmıştır. Bu örnekleri araştırdığımız zaman daha da çoğaltabiliriz. Ancak bu mahreç yakınlığı bu mısraların kâfiyeli olduğu mânâsına gelmez. Aşağıda vereceğimiz tarifi kıstas olarak alırsak bunların uyak değil sadece ses benzeşmesine dayalı bir aliterasyon sayılması daha uygun olacaktır. Bu tür şiirler edebiyat değerlendirmesi açısından zayıf kalmaktadır.

O zaman Cem Dilçin'in yukarıda kâfiye konusunda halk şâirlerinin olumsuz etkilendiği nedenlerden biri olarak saydığı eğitim seviyelerinin düşük olduğuna dair görüşlerine bir ikincisini de eklemek gerekmektedir. O da halk şâirlerinin irticalen şiir söylerken hâli hazırda aklına hemencecik gelen kelimeleri kulağa hoş geliyorsa kâfiye olarak kullanmış olmalarıdır. Çünkü hemen akla gelen bir kelimeyle kâfiye yapmak, düşünerek ve emek vererek kâfiye yapmak gibi değildir. Ancak bu şekilde kâfiye yapılması âşıklarımız arasında gelenek olduğundan ve halk şâirlerimiz birbirlerinden etkilendiklerinden dolayı kalem ile yazan ve irticalen söylemeyen halk şâirlerimiz dahi bu şekilde yarım kâfiye ile eserler vererek uyağı böylece kullanmışlardır.

Bu tür irticalen şiir söylemek aruz vezninde mümkün olmadığından gelenek hâline gelmemiş ve divan şâirleri de şiirlerini kâfiye konusunda daha mükemmel bir şekilde istimal etmişlerdir. Halk şiirinde verilen eserlerin hepsinin doğaçlama olarak söylendiğini kabul etmesek de artık bu halk şiirinin bir karakteri haline gelmiş, şâirler bu şekilde eserler vermeye cumhuriyet döneminde de devam etmişlerdir.

Her manzum olan eserde aranan form/şekil/biçim öğelerinden birisi de uyaktır. Yukarıdan beri açıkladığımız uyakların detaylarına indiğimiz zaman kâfiyelerinde kendi aralarında yarım, tam, zengin, tunç ve cinas gibi değişik tanımlarına rastlamamız mümkündür. Bu tanımlamalar bazen muğlâk bırakılmış ya da tam izah edilmemiş olduğundan, herkes anladığına göre şiir de kâfiyeyi kullanmaya çalışmıştır. Yukarıda da beyan ettiğimiz gibi belli kurallar olmayınca bu şekilde istimal edilmesinin de normal karşılanması gerekmektedir. İşte bütün bunlar göz önüne alınarak kavramları yeniden eskisi ve yenisi ile gözden geçirmek, her şeyi yerli yerine koymak gerekmektedir. Bizde bu yazımızda yarım kâfiyeden başlayarak, bütün kâfiyeleri elimizden geldiği kadar örnekleri ile açıklamaya çalışacağız.

Yukarıdaki koşmada birinci dize ile 2. ve 3. dize arasında kâfiye yoktur. Yarım kâfiye 2. ve 3. dizeler arasında vardır. Ancak 1. dize de sadece redifteki ses benzerliğinden yararlanılmıştır. Bu şiirde bir kusurdur. Bunu izah etmemizdeki gaye bazı şiir yazan kimselerin ek olarak kullanmış olduğu aynı görevi yapan rediflerin kâfiye zannedilmesi ve kâfiye olarak kullanılmasıdır. Oysa redif kâfiye demek değildir. Aşağıdaki semâide de böyle bir durum söz konusudur.

*“Elâ gözlü nazlı dilber
Hâlimden haberin var mı?
Seni benden ayırdılar
Zulümünden haberin var mı?*

...

...

*Ömer ider gülüşmüşler
Âşıkların yanılmışlar
Bahçende gülün dermişler
Bağından haberin var mı?*

Âşık Ömer’e ait bu güzel türkü de son bende dikkat edelim. Buradaki mısraların hiç birinde kâfiye yoktur. –mişli, mışlı geçmiş zaman ekinin seslerinden faydalanılarak rediflerle yetinilmiştir. “l” sesi ile “r” sesinin mahreçlerinin yakınlığından başka bir ahenk unsuruna rastlanılmaz. Aynı zamanda şâir “hâlimden, zulümünden, ölümünden” gibi son mısralardaki redif ana uyağının da “bağından” kelimesi ile değiştirildiğini görüyoruz. Bu da şiirde bir kusur olarak görülmeli ve belirsizlik ortalıktan kaldırılmalıdır.

Konuyu toparlayacak olursak tek ses benzerliğine dayanan yarım kâfiye ile yazılan şiirler ahenk ve kulağa hoş gelmesi bakımından diğer şiirlerden daha zayıftır. Bu tür şiirlerde tek hece ve rediflerle yapılan yarım kâfiye “kor, yâr, nur vs.” gibi çok heceli yarım kâfiye ile yazılan şiirlerden kulağa daha hoş gelmektedir.

Meselâ:

*“Hatırıma düştü eski bir sanat
Barda, beğde bir de borda mânâ var
İşitmeyenler der bu nasıl hikmet
Tarda, terde, tirde, torda mânâ var...” (Huzurî)*

Buradaki “sanat” ve “hikmet” uyakları ancak “t” sesi ile yarım kâfiye sayılır. Ancak ne kadar zayıf olduğunu okuyanlar anlayacaktır. Bu tür uyaklara göre:

*“Siyah kâküllerin dökmüş
Kızıl güllere güllere
Ala gözlerini dikmiş
İnce yollara yollara...” (Köroğlu)*

Böylesi tek heceli uyaklar daha hoş gelmektedir.

Böylece yarım kâfiye hakkında söyleyeceğimiz sözler burada bitmiştir. Belki de burada anlattıklarımız herkesin bildiği şeylerdir ancak bilinmesi gerekir ki, her bildiğimiz şey zamanla unutulmaya yüz tutar. Ve tekrar edildikçe hafızamızın bir kenarına kazılır ve bu bilgiler tazeliğini korur. Yapmak istediğimiz şey de bundan ibarettir.

GÜLMEDİ**Ekrem KAFTAN**

Ya Rab ne hikmettir ki cismimde cân gülmedi
Halk ettiğinden beri fani cihân gülmedi

Nice bin nebi geldi beşer gülsün diyerek
Ehl-i küfür güldü de, ehl-i imân gülmedi

Gözyaşına gark oldu Nuh tufanınca âlem
Hak yolunda dökülen kutlu al kan gülmedi

“Dünyada rahat yoktur” imân ettik Allah’ım
Yangında cümle yıldız ve âsumân gülmedi

Eşref-i mahlûkatı yutmaya doymaz toprak
An-be-an verdiğimiz bunca kurbân gülmedi

Her bahar aşk yerine mahza ıstırâb verir
Gülde bülbül gülmedi, çölde ceylân gülmedi

Uşşâkın nasibine ağlamak düştü her dem
Azâbı zevk edinen hiçbir cânân gülmedi

Kurşun gibi ağırdır çektikleri elemden
Kubbeler inler durur, mahzun ezân gülmedi

Âsitâne demişler müjdeli İstanbul’a
Târumâr yedi tepe, mâmur, virân gülmedi

Gelip geçti dünyadan nice meçhul padişah
Makberden bile mahrum kaç bin hâkân gülmedi

Hürrem dedi yârine güldürür belki diye
Âlemlere hükmeden tek Süleymân gülmedi

Gül dedik, güzellere Habîb’in hürmetine
Gönüller yıktı hepsi, vuslat, hicrân gülmedi

Her mısra gözyaşından mürekkeple yazılmış
Haram mı ki Allah’ım çeşm-i giryân gülmedi

Bir katre sevdâ için hebâ etti ömrünü
Şiirde yektâ idi, âh Hilmi Hân gülmedi

HECE TAŞLARI

Aylık Şiir Dergisi

23.sayı on5ocak 2017

BU SAYIDA**Kemalettin KAMU****Cumali Ünalı
HASANNEBİOĞLU****Mehmet RAYMAN****Engin NAMLI****Osman AKTAŞ****Mehmet GÖZÜKARA****Abidin GÜNEYLİ****Ahmet URFALI****Yasin USTA****Muhammed BİZAR****Mahmut TOPBAŞLI****Murat ARICI****Nuri PEKSÖZ****İbrahim ERYİĞİT****Hayrettin DURMUŞ****Seyit KILIÇ****Mehmet DURMAZ****GELİP GEÇTİ CAHİT ÇOLLAK DÜNYADAN**

Acı haber tez ulaşır duyana, yürekten yüreğe bir çingı sıçrar, ve rüzgâr uğuldar tutuşur acı, gökte kanat vurur hüznün kuşları, yağmur bulutları yola çıkarlar, sonra gözümüzden çıkan şimşekle, yüzümüze sağılmaya başlarlar.

İki bin on yedi ocak sekizde, haber geldi cahit çollak ağabey, yeni çantasını sırtına atmış, bu sefer gittiği İstanbul değil, hele eş dost ziyareti hiç değil, kalbinin saati: *güzel sahibim, benimle yolculuk buraya kadar*, tak demiş bir daha tik tak dememiş.

Uzaktan olsa da gönlüme komşu, bu güzel insanın ancak ruhuyla, hasbihal edeyim dostlar dinlesin, ortak dostlarını bu ayrılıktan, haberdar edeyim üç beş kelamla, hayırla analım ve anlatalım, uçurarak avcumuzdan kuşları.

En ince yanından kelimeleri, bir tespih ipine diziyo gibi, seçerek konuşan ehli dillerden, bir gönül işçisi bilip kendini, sözün kalınına dönüp bakmayan, emirhan'da küçücük bir dükkânda, başkaları bezirgânlık yaparken, gül alırdı gül satardı durmadan.

Kalp krizi bilmez yaşlıyı genci, ne zaman nerede ne şekil gelir, gelince yararalar ya alır gider, *var git ölüm bir zamanda yine gel*, türküsünü mırıldarken dostları, metin abi ile mustafa kara, cahit abi çekilince aradan, nasıl kuracaklar sacayağını.

Altmışaltı yıllık sürgünlüğünde, ne acılar emzirmiştir kim bilir, bizim bildiğimiz duyduklarımız; göbeğini erzurum'da bıraktı, çantasını omuzuna takarak, malatya'yı istanbul'u turladı, yolları bursa'da keşişenlere, oldu sarı özek bozkırında yedigey.

Cahit çollak ağabeyim göçünce, ben şimdi bursa'ya geldiğim zaman, ziyaret etmeden ulu cami'yi, hangi dükkân kapısından bakarak, gözümü yumarak gönlüm açarak, helva ekmek yanı sıra turşuyla, kimin sofrasına oturacağım.

HECE TAŞLARI

Aylık Şiir Dergisi

Genel Yayın Yönetmeni

Tayyib Atmaca

Yazışma Adresi

Haydarbey Mh. 32077 Sk.

Armada 2/D Blok Kat:2 Da:6

Onikişubat/K.MARAŞ

Telefon: 0535 391 92 50

hecetaslaridergisi@gmail.com

23. Sayı 15 Ocak 2017

ISSN: 2149-4509. (e-dergi)

SEÇİLMİŞ ŞİİRLERİ

KARADENİZ

Göklere aynasın, bulutlar senin
Bir ufak meltemle ürperir tenin
Fırtına, türküsü enginlerinin
Köpük, sularının perisi, deniz!

Gemiler görünmez dalga çığında
Bir hınç uğultusu var çığlığında
Duru sabahların gün ışığında
Serili bir kaplan derisi deniz!

Kıyın yeryüzünün cenneti bize
Koylar sıra sıra, dağlar diz dize
Giresun, Görele, yemyeşil Rize
Siyah sularının perisi deniz!

AKDENİZ'DEN GEÇERKEN

Sular pırlıl pırlıl, rüzgârı mis kokulu
Kuş uçmaz eski Türk kalyonlarının yolu
Sağda, sıra dağlarla kabaran Anadolu
Yeşil eteklerinde tükeniyor Toros'un.

Akşam pembeleşiyor bembeyaz tepelerde
Eğiliyor bulutlar engine perde perde
Dönüyorken kıyılar koyu bir laciverde
Sesini dinliyorum sularda Barbaros'un.

Havada bir dost eli okşuyor derimizi
Boynu bükük adamlar tanıyor sanki bizi
İçimize çevirip nemli gözlerimizi
Geçtik yabancı gibi yakınından Rodos'un.

KİMSESİZLİK

Yıllardır bir kıvılcım kapalı kında
Kimsesizlik dört yanımda bir duvar gibi
Mustaribim bu duvarın dış tarafında
Şefkatini inandığım biri var gibi.

Sanıyorum saçlarımı okşuyor bir el
Kıpırdamak istemiyor göz kapaklarım
Yan odadan bir ince ses diyor gibi gel
Ve hakikat bırakıyor hülyamı yarım.

Gözlerimde parıltısı bakır bir taşın
Kulaklarım komşuların ayak sesinde
Varsın yine bir yudum su veren olmasın
Başucumda biri bana 'su yok' desin de!

Kemalettin KAMU

GURBET

Gurbet o kadar acı
Ki, ne varsa içimde
Hepsi bana yabancı
Hepsi başka biçimde

Eriyorum gitgide
Elveda her ümide!
Gurbet benliğimi de
Bitirdi bir biçimde

Ne arzum ne emelim
Yaralanmış bir El'im
Ben gurbette değilim
Gurbet benim içimde

GÜZ

Kurudu artık otlar
Bitmiyor tazeleri
Birikinti sularda
Yaprak cenazeleri

Döndü yayladakiler
Erdi dağlara batı
Ovalar daha geniş
Kayalar daha katı

Başım avuçlarımda
Bir ağır külçe hüznün
Düşüyor gözlerime
Çiğ taneleri güzün

BİR ÇOCUK

Dediler ki: '- Yok baban,
Babanı aldı vatan! '
Meğer burada yatan
Senmişsin, babacığım!

Davullar çala çala,
Köylü döküldü yola...
Ne güzeldi alayla
Gidişin... babacığım!

Kaldın diye askerde
Anam uğradı derde...
Bu تنها tepelerde
Ne işin... babacığım?

ŞİİR ÜZERİNE KONUŞMALAR -8-

NECİP FAZIL

Cumali Ünalı HASANNEBİOĞLU

Bu konuşma, Selçuklu Vakfı tarafından 25 Mayıs 1996 tarihinde, Ankara Kocatepe Camii Konferans Salonu'nda düzenlenen, "Necip Fazıl'ı Anma" toplantısında yapılmıştır. Diğer konuşmacılar, M. Akif İnan, Rasim Özdenören, Mehmet Doğan ve Lütfi Şehsuvaroğlu'dur.

Bugün, geçmişi nasıl didiklediği, yaşadığı günleri -zaman sınırını zorlayarak- birkaç defa genişleterek ve derinleşerek nasıl doldurduğu; geleceği de, inanç ve düşüncelerinden hareket ederek oluşturduğu hayâlleriyle, nasıl zenginleştirdiğini düşünmeye ve anlamaya çalışacağız Necip Fazıl'ı.

Hemen hemen merak ettiğimiz birçok konuda eseri var Necip Fazıl'ın.

Kendi hayatından fragmanlarla çarpıcı kıldığı hikâyeleri, romanı, kimsenin o dönemde adını anmaya cesaret edemediği tarihi şahsiyetler üzerine araştırmaları, Türk ordu geleneğini sorguladığı "yeniçeri araştırması", birer diyalektik şahikası olan mahkeme savunmaları, "buz dağına hohlayarak nefesiyle eritme" benzetmesiyle sunduğu ve Türkiye'de bugün incinmesinden sakınarak kem nazarlardan saklamaya çalıştığımız sağlam düşüncenin oluşmasında etkili konferansları, gazeteciliği, dergiciliği, mahpusane yoldaşlığı, Abdülhakîm Arvasî bağlılığı, şairliğinin bildiğimiz görünen yüzü...

Ben, bunlardan söz etmeyeceğim .

Necip Fazıl Kısakürek'in iki vasfının öne çıktığını düşünüyorum:

Devlet adamlığı ve şiirin felsefesinde devlet anlayışını gösteren bölüm...

Böyle bir iddia şaşırtıcı gelebilir. Özellikle "şiir ve devlet" in, birbirinden uzak kaldığı tezinin aşırı yoğunlukta savunulduğu günümüzde, bir şairin, devlet adamı kumaşı taşıdığını savunmak, başlangıçta sizlere şaşırtıcı gelebilir.

Kurumları sağlıklı bir biçimde yürüten (ideal devleti) anlatan "İdeolocya Örgüsü"nden söz edeceğimi zannedenler yanılıyorlar. İdeolocya Örgüsü, her ne kadar bir devlet tarifi ise de, sonuç olarak benzerleri gibi, teknik yanı ağır basan bir kitaptır. 'Devlet'den El-Ahkâmus Sultaniye'e kadar, ideal devlet sistemini anlatmaya çalışan tüm kitaplarda gördüğümüz; idealize etme, uygulamadaki tersliklerin gözardı edilmesi, hayâl ile gerçeğin uyumsuzluğu, hayâli sınırlayan ya da engellemeye çalışan hiç bir gücün olmamasına karşılık gerçeğin, birçok engelle varolması gibi özellikleri dolayısıyla bu kitap, Necip Fazıl'daki devlet adamlığı kumaşını yeteri kadar yansıtmaz bence.

Yine şaşıracaksınız, ama sizi şaşırtmak için söylemediğimden emin olun, bence Necip Fazıl'ın devlet adamlığı kumaşı, en çok "Çile" adıyla topladığı şiirlerinin son sözü konumundaki "Poetika"sında gizlidir...

"Arı bal yapar, fakat balı izah edemez" şeklinde çarpıcı, ama olumsuz bir nitelemeyle başlar poetika. 'Sanatı üzerine düşünme'yi, sanatçı olmaktan daha çok önemseyen Necip Fazıl, şiir ile arı arasında, hayatı algılama ve algıladığını bir ürün olarak ortaya koyma açısından beliren bu önemli farkı, bu kez bizzat bir ürünle mukayese ederek (şairin farkını) iyice vurgulamaya çalışır: 'Ağaçtan düşen elma arz cazibesi kanunundan habersizdir'.

Fotoğraf iki tanedir. Birincisi bal yapan arı fotoğrafı, diğeri de ağaçtan düşmekte olan elma..

Her ikisinde de eylem, diğer unsurlardan daha çok öne çıkmaktadır. Birinci fotoğrafta bal yapan arı yerine bal resmi, ikinci fotoğrafta ise daldaki elma veya yere düşmüş elma olsaydı; bu, ataletin, eylemsizliğin, durgunluğun fotoğrafı olacaktı. Bal yapan arı da, ağaçtan düşmekte olan elma da aksiyonun görüntüsüdür. **Böylece Necip Fazıl'ın, daha sonraları insan ve toplum bütün oluşları ile süsleyip şekillendireceği şiir devletinin omurgasındaki ilk özellikler ortaya çıkar: Aksiyon, eylem, hareket ve oluş.** Kaldırıp okuduğumuz sayfanın ilk cümlesi çarpar bizi. Alelade gibi görünen 'arı bal yapar' hükmü, '... fakat balı izah edemez' cümlesi ile tamamlanınca, her ikisi de binlerce çiçek ve binlerce olaydan devşirilip oluşturulan bal ve şiir, sonuç olarak oluşturucusuna bir sorumluluk yükler /veya yüklemez yargısı ile karşı karşıya kalırız.

Arı, balı açıklayamaz.

Ama şair, sanatı üzerinde düşünür.

Şimdi, sanatı üzerinde düşünen bir şairin, zincir halkaları gibi birbirlerine ekleyerek; *şair, şiir, yöntem, amaç, şiirin unsurları, şiirde kütük ve nakış, şiirde şekil ve kalıp, şiirde iç şekil, toplum, hayat, şiir ve din, şiir ve müsbet ilimler, şiir ve devlet* adı altında on üç bölüm olarak yazıp, bir bölümde de "*toplum*" adı altında özetlediği poetikasına dönelim.

Bir parantez açarak, sizlerle paylaşmak istediğim bir malûmat var. Bunun bilinmesi, *Necip Fazıl Kısakürek*'in yaşadığı dönemlerde geniş halk kitlelerine farklı yoğunluklarda da olsa ulaşarak, kendi söylemiyle '*fikir babası ve ruh hamurkârı*' işleviyle, onları, düşünce aşamasında yönlendirmesi, bugün de ölümünden geçen bunca zamana rağmen eskiye oranla daha sıcak bir ilgiyle Türkiye'nin birçok yerinde anılmasını da açıklayabilir.

Birkaç gün önce, konusunda yetkili bir uzmandan, bir halkla ilişkiler konferansı dinledim. Son derecede çarpıcı tesbitleri olan bu konferansın bence en önemli tesbiti, geçmişten günümüze kadar adını, etkisini ve bir kısım macerasını bildiğimiz şair, heykeltıraş, felsefeci, demagog, artist, devlet adamı, lider... akla gelen tüm öncülerin, tanınmalarındaki sırrın, çok iyi birer halkla ilişkiler ustası olmalarında yattığını söyledi.

Yakından tanıyanların anlatımıyla Necip Fazıl'ı dinlediğinizde, anlatılanlardan kişisel avantaj sağlamak için şahsıyla ilgili bölümlerde abartılı eklentiler yapma ihtimalinden hareketle bir kısmını çıkarsanız bile, onun ne kadar önemli bir halkla ilişkiler ustası olduğunu göreceksiniz. Size anılarını anlatanlar, onlara, kendi yüreklerinden kendileri için arzuladıkları duygu, düşünce ve hareketleri ekleseler bile, bu tozu üfleyerek anlatılanı değerlendirdiğinizde, kendi kendisiyle, çevresiyle, sistemle, diğer insanlarla büyük boyutta çelişkileri olan bir Necip Fazıl'ın, bu taşkınlığı, bir barajda toplayarak ve kanallara taksim ederek gerektiği yere, gerektiği kadar vermekle, nizâm altına almakla nasıl bir organizasyon ve insanlarla irtibat ustalığı gösterdiğini anlayacaksınız.

Necip Fazıl budur.

Bahar yağmurlarının oluşturduğu büyük debili feyezânların, çevresini tahrip etmeksizin barajlarda toplanarak zamanı gelince, "altın"dan daha değerli bir ihtiyaç maddesi, "su" olarak kullanılmasıdır onda şiir de, düşünce de. Bu parantezi kapayarak poetikaya devam edelim...

Şairlerle ilgili düşüncesini '*neyi, niçin ve nasıl yaptığının ilmine muhtaç ve üstün marifetinin sırrına müştak bir tılsım ustası*' şekline tamamlıyor.

Şairin bir tılsım ustası olduğunu söylerken, yüzyıllar boyunca, gerek şiire toplumda olumlu rol biçenlerce ve gerekse olumsuz rol biçenlerce, şiir ve büyü'nün birlikte mütalâa edilmesini, Necip Fazıl'da da görmektediriz. Ancak, Necip Fazıl için şiir, tek başına, büyü ile anlatılmaz. Bu tılsım ustası hem üstün marifetinin, kendisini toplumun diğer bireylerinden ayıran "*kelimeyi sihirleme gücü*"nın sırrına müştak olmalı, hem de "*neyi, niçin ve nasıl yaptığının*" ilmini aramalı...

Bu şair, önce şiirin ne olduğunu tahkik etmeli.

Eşya ve hadiselerin, büyük mantık yasaklarına rağmen en mahrem, en mahçup, en nazik ve en hassas nahiyesini tutarak ve nisbetlerini bularak, mutlak hakikati arama işi...

"*Fevkalade sarp ve dolambaçlı, fakat kestirme ve imtiyazlı bir yol*" olarak tarif ettiği şiiri, her zaman aşağılayıcı bir ifade olarak kullandığı '*kalabalıklar*' değil, yüceltici bir ifade olarak kullandığı '*gözcüler, işaret memurları*' ve hele de '*kılavuzlar*', yani '*gerçek şiir söyleyicileri*' kullanmaktadır.

Şiir için Necip Fazıl'ın çok beğendiğim bir nitelemesi de, "*küstah ve başıboş kıvılcımlar mahrekidir*" sözü... Bunu en iyi şairler ve şiirle kendi kâl'asının bir burcunu onaran, eksikliğini gideren, hüznünü ve sevincini şiirle açıklayanlar anlar. Küstah ve başıboş kıvılcımların oluşturduğu bir yörünge. Kıvılcım...Küstah kıvılcım...Küstah ve başıboş kıvılcımlar...Ve onların oluşturduğu yörünge.

Şiirin, mutlak hakikati arama işi olduğunu söyleyen Necip Fazıl ekliyor: Mutlak hakikat Allah'tır. Şiir, Allah'ı, sır ve güzellik yolunda aramaktır.

Şiiri üzerine düşünen her şair, **şiir ile bilim** arasında bir ilişki kurma zorluğunu duymuştur. Bunu en iyi bir biçimde *Fuzûlî*, Türkçe Divanı'nın dibâcesinde açıklamıştır.

Kendi üslûbunun mantık silsilesiyle:

“İlimsiz şiir temelsiz duvar gibidir. Temelsiz duvar da gâyetle bî-itibar olur” diyerek bilim ile şiir arasında bir içiçelik ilişkisi kurmuştur.

Bilim ile şiir konusunda *Necip Fazıl*'ın düşüncesini, kendi üslubunun tutarlılığı ve kıvraklığıyla verelim:

“İlim, hakikati, akıl yolundan, akılla çerçevelendirerek, aklın takâtini esas tutarak, attığı her adımı ötekine bağlayarak, yolu daima açık ve mahfuz bulundurarak, ulaştığı her merhâlenin hesabını vererek ve daima sebebe bağlayarak arar ve alet diye fikri kullanır.

Şiir ise alet diye yine fikri kullanır; fakat ona hiçbir ırgatlık işi vermez, meşakkât çekirtmez, onu kendi tahlilci yürüyüşüne bırakmaz, zaman ve mekân kayıtlarının üstüne doğru iter, izah ve hesap yollarını açık ve mahfuz bulundurmaksızın ve sebep aramaksızın bir anda büyük netice ve terkibe fırlatır.”

Bu bilim-şiir ilişkisinde, bilimin şiir için gereğini reddetmemekle birlikte, tamamen farklı iki kavram olarak sunmaktadır bize. Bilim, kaba, hantal ama gerekli iken, şiir bu kabalığı bir anka kuşuna dönüştüren tılsımdır.

Mutlak hakikati arama işinde de bilim ile şiir farkı açıktır. Hatta birbirine zıttır. Bilim, polis gibi ararken, şiir, mutlak hakikati hırsız gibi arar. Karanlık gibi şeffaf camlardan sızar, dumanların asansörüne binip, bacalardan iner; nefes alınca kapılardan sığmayan şiir, nefes verince anahtar deliklerinden süzülür... İlmin yöntemi 'telkin' iken şiirin yöntemi 'tebliğ'dir *Necip Fazıl*'a göre...

Necip Fazıl'ın, bilimi, bilimin verilerini, olması gerektiği kadar kabul ettiği bilinmektedir. Ne bilimi yok saymaktadır, ne de onu tabulaştırmaktadır. Ancak, şiir söz konusu olunca, bilimin bir parça aşağılandığını görmekteyiz. Ki, bu da şiirin tılsım oluşu ile bağlantılı bir “kavrama”dır. Gerçek olsa da, olmasa da olağanüstünün, olağana göre daha geniş ve derin bir yorumlama alanı vardır ve üstünlük olağanüstüye doğrudur.

Bir de 'remzilik ve sırrılık' kavramı var şiirde.

Kasa şifresi gibi, bir şeyi bildirmek yerine saklama amacı olan...

'Allah'ın sır hazinesi arşın altındadır ve anahtarı şairlerin diline verilmiştir.'

Necip Fazıl'ın Hadis-i Kudsi diyerek sıkça kullandığı bu kibar kelâm, şiirin inançla olan tehlikeli, ama gerekli ilişkisini de açıkça ortaya koymaktadır. Bu, yorumu çok geniş olan hüküm, kişinin Allah'la olan ilişkisinin, “kulluk boyutunun çizdiği çerçeveden taşması” tehlikesini de beraberinde getireceği için, özel dikkat gerektirir. *Mevlâna*'ya *Şems-i Tebrizi* tarafından sorulduğu söylenen sorunun içeriği gibidir: "Peygamberimiz mi üstündür, Beyazıd-ı Bestamî mi?" Cevabının mantığı o derin karmaşayı çözecek niteliktedir: "Tabii ki Peygamberimiz. O, Bestam'lı Beyazıd'ın bir damla ile sarhoş olmasına karşılık, okyanusları içip yine de ayık kalabilmiştir" anlamında bir cevap.

Belki de bir deney, ağır bir imtihan şiir...

Şiirde temel unsurun, “*tahâssüs (duygulanma) edâsı şekline bürünebilmiş gizli fikir*” olduğunu söylerken, baştanberi fikrin temelleri olan bilimi, mantığı, düşüncüyü yargılıyor gibi görünürken, birdenbire şiirin temelinde duygu biçimine bürünmüş, duygulanma gibi görünen gizli fikrin yattığı söylemesi, çelişki gibi görünebilir. Sanıyorum, *Necip Fazıl*'ı kendi gövdesinin olanaklarını kullanarak uçmak isteyen, ancak bu arada uçacağı mekânın tüm inceliklerini de en küçük ayrıntısına kadar bilen, hayalgücü geniş bir bilim adamı gibi de düşünebiliriz. Şüphesiz ki, hayır öyle düşünemeyiz diyenler de çıkacaktır. Ancak şiirinin poetikası, böyle düşünmede haklılığımızı göstermektedir.

Şiir tekniğiyle ilgili bölümleri atlıyorum. Bunlar, şairlerle şiirseverleri ilgilendiren teknik donanım ile ilgili.

Şiirde iç şekil ile ilgili ancak gündelik hayatımızdan devlet düzenimize kadar muhtaç olduğumuz her konuda farklı kalıplara dökerek algılayacağımız, şiirin esası olan, kelime ile ilgili bir bölüm var ki, onu olduğu gibi almak istiyorum:

“Şiirde her kelime, kendi zatı ve öbür kelimelerle nisbeti yönünden şairin gözündeki, içine renk renk, çizgi çizgi ve yankı yankı cihanlar sığdırılmış birer esrarlı billur zerresidir. Şair bu kelimeleri göz bebeğine ve kulak zarına dayayarak seçer, dizer, kaynaştırır, bütünleştirir ve bir simyacı hüneriyle terkipini tamamlarken, iç şekli, kendi içindeki mânâ heykeline eş olarak, kalıba döker.”

Şiir ve toplum konusu, belki de bu konuşmanın en hassas yeridir. Çünkü tarih ve coğrafya ilişkileri bağlamında; **"şiir, toplumun bütün geçmişini içeren, bugününü gösteren ve geleceğinden haberler getiren bir rüyadır"** diyor *Necip Fazıl*. **"Kendi iç ve gizli hayatıyla, uyuyan toplumun rüyasını şair görür ve sayıklamalarını şair zapteder"** diyor. **"Kişiden süzüldüğü halde kişisel değildir, aksine, toplumun rasat merkezidir."** diyor **"O rasat merkezi, toplumu murakabe eder"** diyor.

Bütün bunları göz önüne aldığımızda şiirin yerinin toplumda önemli olması gerektiği düşünülür değil mi? En azından şaire, toplumda VIP davranış gerektiren bir özellik olduğu düşünülebilir...

Etrafınıza bir bakın ve karar verin. Tarihi de işin içine katın isterseniz. Sadece şiir değil, sanatın ve hatta felsefenin olgunluğu ile teyemmüm eden devlet, uygarlık kurabildiği gibi, devletin amacı olan, "insanın, birey olarak mutlu olması" sonucuna ulaşabilmiştir.

Türk tarihine baktığımızda, üç yöne doğru emperyal bir büyüme ve bunun sonucunda kendi uygarlığının mührünü o yörelere taşıma imkânı olduğunu görürüz. Bu üç büyüme de ilginç bir tesadüf, şair devlet başkanlarıyla gerçekleşmiştir. Şairlerle gerçekleşmiş olması tabii ki, tesadüf değildir. *Babür Şah*'ın, doğudaki en uç büyüme noktasına/Hindistan'a doğru bin bir ızdırapla yürürken, kendine şiiri katık ettiğini, ancak bir şairin hakedeceği olağanüstülükleri de gerçekleştirdiğini öğreniyoruz, bir Fransız tarihçinin kitabından. *Yavuz Sultan Selim* de bir şair olarak güneyde en uç noktaya/Mısır'a yerleşiyor. Ve *Kanunî Sultan Süleyman*... Batıdaki en uç noktaya/Viyana'ya kılavuzu *Muhibbî*'ye tutunarak gidiyor sanki... Böylesine bir zaferler şehrâyini, ancak şair devlet başkanları ile gerçekleşiyor.

Bu konuda *Necip Fazıl* noktayı koyuyor: **"Şiir yazan devler reislerini biliyoruz; fakat devlet reisliği yapan şairler görmedik. Bizim yekpare ve esasların esasına bağlı dünya görüşümüzde şair ve san'atkâr, devlet reisi olması asla şart olmayan, fakat icabında en yüksek devlet reisini kendi kadrosu içinden çıkarınca kimsenin hayret ve istiğraba düşmesi gerekmeyen bir hüviyet ve şahsiyettir.**

Bu hüviyet ve şahsiyet içinde şair, evinin, kılığının, sokağının, nizamından, insan, cemiyet ve her türlü dünya nizamına kadar bütün merkezleriyle hayatı kucaklayıcı bir kürsü sahibidir."

Sizinle şiir ve tarih, şiir ve coğrafya; bunların ötesinde bir şairin hem kendisinin, hem milletin, hem de cinsinin coğrafyasına; tarihi, (ama insanın var olduğu günden bu güne kadar geçen zamanda tüm nirengi noktalarını belirleyen tarihi) nasıl eklediğini, onun şiirinin formülü niteliğindeki poetikasını kavrayarak düşünmeye çalıştım.

Şüphesiz ki *Necip Fazıl* bundan ibaret değildir.

Ben, bu kapalı kutuya, sizin yorumlarınızı bekleyen bir nokta koymaya, bir anahtar uydurmaya, belki şifresini çözmeye çalıştım.

(Not: 25 Mayıs 1996, soğuktu Ankara. Kıştan kalan bir gündü sanki. Ben, son konuşmacıydım. Salon, ağzına kadar gençlerle doluydu. Dinleyiciler çok yorulmuştu. Kürsüye çıktığımda, salonun büyük bir kısmı, uyku ve uyuşukluk hâlindeydi. Zaten uyur haldeki dinleyiciye konuşmayı gereksiz gördüm, şunları söyledim ve kürsüden ayrıldım:

"Ben bu konuşmaya, birkaç ayda hazırlandım. Görüyorum ki, sizler yorulmuş durumdasınız. Hatta salonun çoğu uyuyor. O nedenle konuşmayacağım."

Bunun üzerine, salon dirildi, konuşmayı dinlemek için ısrar etti; sonuna kadar beni dikkatle dinleyen genç bir kitleye, bu konuşmayı yaptım.)

TOPRAK OLSUN**Mehmet RAYMAN**

gün üstü giden yazına
bir yaprakta benden ekle
el değimi palazlanır
güvez kuşun kanatları

eşiğindeyim bak yine
bakındım durdum çevreme
özüme değin işlemiş
ruhumun ezan sesleri

ay karanlığın ucundan
gün ışığına bağlıyım
kaşım gözüm güz vurgunu
sesimi yutuyor dere

bana biçilen elbise
şayak kumaşlardan arı
tirşe yeşili yapraktan
öğrendim dik yamaçları

yapılar üstüne düşün
öyle kur geleceğini
elim dilim senden yana
iki kürek toprak olsun

GELMEDİN GÜLÜM**Engin NAMLI**

Adın şarkılarda dinmedi bir gün
Yıllarca söyledim hep üzgün üzgün
Aşkımız mahpusttu sevgimiz sürgün
Bir an görülmedi bir gün güldüğüm

Başımda yolmadık tek saç kalmadı
Zarflara pulladım gene olmadı
Mektup attım hiç bir adres almadı
Çaresiz kırıldı kalemim, gönlüm

Sen yokken yitirdim bütün varımı
Kimseler çekmedi bir gün kahrımı
Kaç kez sınıadı da hicran sabrımı
Nelere niyetli nelerden döndüm

Kapanık içime koskoca sırdım
Ellerde kafamı bin kere kırdım
Seni kaç hayale düşe çağırdım
Bekledim bekledim gelmedin gülüm

İçlice başlayan her ince sızı
İğneledi durdu, inmedi hızı
Halden anlamadı hasretin kızı!
Demek ki çok yaşı dediği; Ölüm.

Yolcu yabancıydı hep yol tanıdık
Gelip geçeniyle başbaşa kaldık
Bir gün sitem ettik bir gün ağladık
Seni beklemekle geçti şu ömrüm

BAYBURT'TAN BİNGÖL'E BİR ÇOBAN HİKÂYESİ

Osman AKTAŞ

Lisedeyken ilk defa bir edebiyat dergisinde okumuştum “İrşad” şiirini beni öylesine çok etkilemişti ki, anlatamam. “Bir şiir bu kadar mı güzel olur” dedirtmişti. Ve bir gün benim bütün şiirlerim bu şiir kadar çarpıcı ve akıcı olmalı demiştim. Niçin mi?

*“Sevgilim güvenme güzelliğine
Senin de saçların tarumar olur
Aldanma talihin pembe rengine
Hayatın uzun bir intizar olur.*

*Sevgilim her insan doğarken ağlar
Çiçeklerle açar, sularla çağlar
Rehgüzârı olur bahçeler, bağlar
Nihayet isimsiz bir mezar olur.*

*Sevgilim baksana bir yanda gülen
Bir yanda gözümün yaşını silen
Kimi benim gibi erir derdinden
Kimi senin gibi bahtiyar olur!*

*Sevgilim senin de geçer zamanın
Ne şöhretin kalır, ne hüsn-i ânın
Böyledir kanunu kahpe dünyanın
Dört mevsim içinde bir bahar olur!”*

Şiire bir bakın; anlam olarak mükemmel, ahenk olarak mükemmel, ölçü olarak kusursuz bir şiir... Sevgiliye duyurulmak istenen küçük bir siteme sığdırılan koca bir ömür bundan daha güzel nasıl anlatılır ki... Ben aslında “Bingöl Çobanları” şiirinden bahsetmek istiyorum, ama biraz Kemalettin Kamu’dan söz etsek hiç fena olmaz. Kim bu şair?

1901 yılında Bayburt’ta doğdu. 1910’da dışardan sınava girerek orta birinci sınıfta öğrenim görme hakkı elde etti. Erzurum’da başladığı ortaokulu Refahiye’de bitirdi. Erzurum’un işgal edildiği haberini alan babasının kalp sektesinden ölmesi üzerine annesiyle önce Sivas’a sonra Kayseri’ye göç etti. Bulduğu her işte çalışıp, bir yandan da eline ne geçerse okuyan ve şiirler yazan bir gençti. Bir süre Bursa, daha sonra İstanbul’da bulunan ve İstanbul Erkek Öğretmen Okulu’nda okuyan Kemalettin Kamu, işgal güçlerinin şehre girmesi üzerine Ankara’ya gitti.

Kemalettin Kamu, Ankara’da Matbuat Genel Müdürlüğü’nde çalıştı. Kurtuluş Savaşı yıllarında yazdığı şiirler okul kitaplarına girdi, yurt genelinde tanınan ve sevilen bir şair oldu. Kimi şiirleri bestelenip şarkı veya marş oldu. İstiklâl Marşı seçimine de katıldı. 25 yaşında âşık olduğu genç kız ile evlenme hazırlığında iken bir anlaşmazlık sonucu evlilikten vazgeçti ve ömrü boyunca yalnız yaşadı.

Anadolu Ajansı temsilcisi olarak gittiği Paris’te Siyasal Bilimler alanında eğitim gördü. Soyadı Kanunu çıkınca ‘bir ülkede yaşayanların tamamı’ anlamına gelen Kamu’yu seçti. Paris dönüşü önce İstanbul’a, sonra Ankara’ya gitti. Şiirlerinin yanı sıra ekonomi ile ilgili çalışmalar da yaptı. 1939’da Rize milletvekili olarak meclise girdi. Bir yandan da Türk Dil Kurumu’nda ‘terim kolu başkanlığı’ yaptı. Bir süre sonra annesini kaybedince tüm sevgisini yeğenlerine verdi. 6 Mart 1948’de Ankara’da ani bir kalp krizi ile hayatını kaybetti. Aruzla şiir yazmaya başlayan sanatçı Faruk Nafiz Çamlıbel’in izinden giderek hece ölçüsünü kullanmıştır. Hecenin de özellikle 11’li kalıbını kullanmıştır. Kurtuluş Savaşı’nın kazanılmasına duyduğu inancı ifade ettiği şiirleri dilden dile dolaşmış, marş olarak bestelenmiş ve okul kitaplarına girmiştir. Bunun haricinde vatan sevgisi, gurbet, aşk, yalnızlık temalarını sade bir dille lirik ve epik tarzda işlemiştir.

İstanbul’un işgale uğraması üzerine “Gurbet” şiirini yazmış ve Gurbet Şairi olarak anılmıştır. İzmir’in Yunan işgaline uğramasından sonra da “Türk’ün İlahisi” şiirini yazmıştır. Pastoral tarzda yazdığı “Bingöl Çobanları” şiiri de sanatçının tanınmasında etkili olmuştur. Büyük Mecmua, Dergâh, Kalem, Oluş ve Varlık gibi dergilerde şiirleri yayımlanan sanatçı yaşarken şiirlerini kitaplaştırmamıştır.

Ölümünden sonra şiirleri Kemalettin Kamu, Hayatı, Şahsiyeti ve Şiirleri ismiyle yayımlanmıştır. Kemalettin Kamu, Hayatı, Şahsiyeti ve Şiirleri (1949, ölümünden sonra).

*“Vuruldum nesine, unuttum nasıl?
Üç yıl tapındım da ona muttasıl
Bilmem ahengini hâlâ sesinin.
Daha bir çocuktu, ama ne zarar,
Büyüyüp kadrime bilene kadar
Olurdum esiri her hevesinin.
Ne onda merhamet, ne bende gurur,
Her gece evinin önünde durur,
Ağlardım altında penceresinin.
Öldü, bilmiyorum nerde türbesi,
Öldü sanıyorum sulara sesi,
Rüzgârda kokusu var nefesinin.”*

Böylesine duygu yüklü çok şair var mı bilemiyorum, ama Kemalettin Kâmi Kamu’nun her hücresinin duygulardan teşekkül etmiş bir bedene sahip olduğunu biliyorum. Uçsuz bucaksız bir duygu bozkırını sanırsınız önünüzde uzanan bu sayılı şiire sahip Ağrı Dağı... Yine firesiz bir şiir karşımızda aklımızı karıştırmaya devam etmekte koca şair. Sevgilisini kokusundan tanıyan kaç insan var dersiniz. “ne onda merhamet, ne bende gurur” dizesinde geleneksel sevgili modelindeki, naz ve işve âşığı yaralayan ve acıma duygusundan yoksun davranışıyla karşımıza çıkmaya devam ediyor. “her gece evinin önünde durur / ağlardım altında penceresinin” dizelerinde de serenat geleneğini yüreğindeki duygularla bezeyip bize ulaştırma çabasında şair. “daha bir çocuktu fakat ne zarar” dizesiyle yine Dadaloğlu’nun “at dördünde güzel on beş yaşında” dizesiyle yine bir geleneği günümüze taşıyor Kemalettin Kamu. Ne dersiniz...

Bestelenen ve Zeki Müren’in o muhteşem sesinden dinlediğimiz “Gurbet” şiiri...

*Gurbet o kadar acı
Ki, ne varsa içimde
Hepsi bana yabancı
Hepsi başka biçimde*

*Eriyorum gitgide
Elveda her ümide
Gurbet benliğimi de
Bitirdi bir biçimde*

*Ne arzum ne emelim
Yaralanmış bir elim
Ben gurbette değilim
Gurbet benim içimde*

Bir gurbeti ve bir bezginliği bundan daha güzel nasıl anlatabilirsiniz? Gurbet bir kapital canavar gibi her şeyinizi elinizden alıyor. Siz acı ve ıstırap yığını olarak bir koca şehrin meydanında bir başınıza kalakalıyorsunuz, tıpkı hiçbir işe yaramayan moloz yığını gibi. Artık siz kendinizi bile tanıyamayacak duruma geliyorsunuz. Ve Kemalettin Kamu, bu 7’li hece ölçüsüyle söylediği şiirle sizin kulaktan kulağa taşınmanıza sebep oluyor. Aslında kaçıp kurtulmak istediklerinizi içinizde taşımaya devam ederken... Ve “Bingöl Çobanları”... Her ne kadar çobanların hepsi Bingöllü olmasalar da bütün çobanların barındırıldığı bir şiir...

*“Daha deniz görmemiş bir çoban çocuğuyum.
Bu dağların eskiden aşinasıdır soyum.*

*“...
Bingöl yaylalarının mavi dumanlarına,
Gönlümü yayla yaptım Bingöl çobanlarına.”*

Bu şiiri biraz enine boyuna irdelemek istiyorum şiirin güzelliğini zedelememeye gayret göstererek. Dede Korkut’un hikâyelerinde dediği gibi “boy boylamış, soy soylamış görelim hanım ne söylemiş” nasıl söylemiş insanlığın ilgisini Anadolu’nun farklı yer ve kültürlerinin var olduğunu gösterebilmek adına. Şiir sanırım Faruk Nafiz Çamlıbel’in “Han Duvarları” adlı şiirinden etkilenerek

yazılmış. Bence anlam ve şekil açısından “Han Duvarları”, ahenk ve duygu açısından “Bingöl Çobanları” daha üstün. “Han Duvarları”nda dışarıdan gelen bir adamın gözünden Anadolu’nun görüntüsü manzum bir halk hikâyesi biçiminde veriliyor. Türkülerini de “Maraşlı Şeyhoğlu Satılmış” kalmış olduğu hanın duvarlarına yazarak bırakıyor. İnce ve keskin bir hüznün var türkülerde. Sanki siz o anda hasta yatağında yatan Satılmış oluyorsunuz. Duvara ise şiiri kanınızla yazıyorsunuz sanki. Ve sizden çok sonra gelen biri okuyor yazdığınızı yüreğinizde damıtıp kullandığınız mürekkebi hiç dikkate almadan.

“Garibim namıma Kerem diyorlar

Aslı'mı el almış haram diyorlar

Hastayım derdime verem diyorlar

Maraşlı Şeyhoğlu Satılmış'ım ben”

Anadolu bir yaylı arabanın at peşinde coşkusuna eşlik eden bir yolcunun bir kamera duyarlığı ile kaydettiği görüntülerin gönüllerde bıraktığı izleri tıpkı ilkel çağlarda mağara duvarlarına çizen insanların torunlarına yol gösterme amaçlı resimleri gibi. Şimdi bizlerin kullandığı bu miras gelecekte de çocuklarımız tarafından kullanılacak, azalmadan, eskimeden.

“...

Sabahleyin gökyüzü parlak, ufuk açıldı,

Güneşli bir havada yaylımız yola çıktı...

Bu gurbetten gurbete giden yolun üstünde

Ben üç mevsim değişmiş görüyordum üç günde.

Uzun bir yolculuktan sonra İncesu'daydık,

Bir anda, yorgun argın, tatlı bir uykudaydık.

“...”

Ve “Bingöl Çobanları”... Kahramanın bir çoban duyarlığıyla Bingöl dağlarını davar arkasında zamana ve kendine aldırmadan sevdasıyla süsleyen düşlerinden müteşekkil... ne kendisi, ne ailesi Bingöl dağlarından başka yer olduğunu görmemiş birinin büyük yüreğindeki küçük manzarayı içimize adeta bir dere gibi şırl şırl akıtıyor. Her gün aynı manzarayı göreceğini bildiği halde, sanki yeni görüyormuşçasına heyecanlanan doğa ve sevdâ kahramanları “Bingöl Çobanları”.

“Bingöl Çobanları”nın takvimleri doğa, yaprakları ise kuzular... Aylar, yıllar hep bu takvime göre hesaplanmakta... Siz şehirlilerin takvimine ve algısına uymayan yaşam ve hesaplanan yıllar... Kurak geçen bir yıl, aşırı yağışların olduğu başka bir yıl, bir yangın, bir sel, bir çığ yaşların ve doğumların belirginleşmesinde rol oynayan unsurlar... On iki hayvansız takvim işte bunlar... O sıradan bilinen arzular bile yıldızlar gibi, parlak, ama uzak... Duygusal birer tuzak... Nasıl mı?

“Anam bir yaz gecesi doğurmuş beni burda,

Bu çamlıkta söylemiş son sözlerini babam;

Şu karşıki bayırda verdim kuzuyu kurda,

"Suna"nın başka köye gelin gittiği akşam”

İşte böyle bir şey... İnsanın içinde koca bir yangın çıkaran hüznün... Düşünüyorum da acaba kaç Aslı bir araya gelse böyle bir yangını çıkarabilir. Çünkü yakacakları Kerem değil, Bingöl dağlarını yüreklerinde taşıyan o çobanlar... Sürüyü bir yerde, kendilerini bir yerde unutan çobanlar... İnsanın kıyameti ölünce değil, sevgilisi gidince başlıyor. Çünkü onun yaşam kaynağı sevgili, o olmayınca yaşam da sona ermiş oluyor. Bunu ille de tasavvufla izah etmek gerekmiyor. Koca dağa kara bulutlar çöküp dağı nasıl ezilmiş, gösteriyorlarsa, gönle çöken kara bulutlar da insanı aynı şekilde perişan gösteriyor. Yürekteki hüznün, kendi içinde kalmak zorunda... Çünkü ondan ne doğa, ne de insan etkilenir. “Bingöl Çobanları” da içindeki hicranı içine akıttığı gözyaşı merhemiyile sarmak zorunda... Ve öyle de yapıyor.

“Gün biter, sürü yatar ve sararan bir ayla,

Çoban hicranlarını basar bağrına yayla.

Kuru bir yaprak gibi kalbini eline al,

Diye hıçkırır kaval.”

Şehir insanını yoran olaylardan uzak, o insanların hiç dertleri yok sanırız. Onlar da şehir insanını aynı sanırlar. Birbirine imrenen bu insanları birbirine nasıl gönülden bağlıyor Kemalettin Kamu?

“Şehrin uğultusundan usanmış ruhumuzun

Nadir duyabildiği taze bir heyecanla,

Karıştım o gün bugün bu zavallı çobanla

Bingöl yaylalarının mavi dumanlarına,

Gönlümü yayla yaptım Bingöl çobanlarına.

Ben de gönlümü insan özelliği taşıyan herkese yayla yaptım. Gönlünüzce eğlenin...

Bedenlerinizi, ruhlarınızı, yani insanlığınızı öldürmeden eğlenin...

BAYRAKTAR SAFİTÜRK**Mehmet GÖZÜKARA**

Vurulan Muhammet vurulan Fatih
İnci gibi yakut gibi Safitürk
Kalleşliğin sınırları muhaldir
Nerde başlar nerde biter kim bilir
Allah Rahman Allah Rahim Allah Bir

On Kasım'da kar kapıyı kapattı
Yeniden söylendi Türkmen türküsü
Mardin'in şen değil artık kapısı
Yürekleri parçalayan ses gelir
Allah Baki Allah Adil Allah bir

Vatan yapan "kan"dır taşı toprağı
Can ile ödenir ondan bedeli
Gökte dalgalanan inmez yerlere
Bunu o gün bu gün haçlı da bilir
Allah Vekil Allah Hakem Allah bir

Ağıt değil benim sana yaktığım
Senin komşun belli benim ki değil
Ondan sana baygın baygın baktığım
Er olanlar erce diye sevilir
Allah Malik Allah Kebir Allah bir

Sakarya da doğdu Derik'de aktı
Ciğerpare iki yetim bıraktı
Yüreklerde çiçek açtı acılar
Cennet olur Şühedaya dar kabir
Allah Metin Allah Kadir Allah bir

Safitürk darasız bir değer taşır
Yıldızlar her gece yere yaklaşır
Asil soylu Gözükara Türk adım
Hak olanın yönü hakka çevrilir
Allah Azim Allah Gaffar Allah bir

SEVDA NEYMiŞ / GİT BURADAN**Abidin GÜNEYLİ**

Sevene sevdanın adını sorma
Bir kez şair sev de gör sevda neymiş
Şairi sevmenin tadını sorma
Mecnun'a sırrını sor sevda neymiş.

Sevgi onda bitmez uzun süreçtir
Dizleri yorulur beyni hep dinçtir
Yaşı yüz olsa da gönlü hep gençtir
Bir şairi sev de gör sevda neymiş.

Sevgi yüce dağdan çığ gibi kopar
Bir yudum sevgiyi dağ gibi yapar
Girersen gönlüne hep sana tapar
Bir şairi sev de gör sevda neymiş.

Gelip başköşeye geçer kurulur
Dünyanın her derdi ondan sorulur
Vurgundur yüreği çabuk yorulur
Bir şairi sev de gör sevda neymiş.

Yıllar geçse dedikleri duyulur
On dakika sohbet eden bayılır
Yine bir tahtası eksik sayılır
Bir şairi sev de gör sevda neymiş.

GİT BURADAN

Hedef değil sadece bir durağım
Otobüsün geldi bin git buradan
Kartal kayasından daha ırağım
Otobüsün geldi bin git buradan.

Yangını çıkardın bir türlü sönmez
Arkandan koşsa da bir türlü dönmez
Dost, dost dediklerin aşk nedir bilmez
Otobüsün geldi bin git buradan.

Dönüşü olmayan bir bilet alsan
Giderken son defa burada kalsan
Kaderine isyan etmeyen kulsan
Otobüsün geldi bin git buradan.

İNCE DUYGULARIN ŞAİRİ: KEMALETTİN KAMU

Ahmet URFALI

Çoruh Vadisi'nin nazlı bir gelinidir Bayburt. Türk dünyasının ulu bilgesi Dede Korkut'un memleketi kabul edilir. Bu topraklarda Türkçe'nin destanları, türküleri söylenir. Anadolu'nun her bir köşesinde olduğu gibi, bu yörenin de insanları duygu yoğunluklarındaki duyuşlarını şiir olarak deyiş hâline getirirler.

1901 yılında Bayburt'ta doğan Kemalettin Kâmi Kamu, babasının memuriyetinden dolayı çocukluğunu, Erzurum ve Refahiye'de geçirdi. Sonra annesiyle birlikte gurbet yolcuğu başladı.

*“Bekçisiyim, bu serin
Bu siyah gecelerin
Gurbetten daha derin
Bir yara yok içimde”*

Sivas, Kayseri ve Ankara'nın ardından, öğrenim görmek için İstanbul'a gitti. İstanbul Darülmüallim'in son sınıf öğrencisi iken Kurtuluş Savaşı'na katılmak amacıyla Ankara'ya geldi. Maarif Vekâleti, Türk İstiklâl Harbi'nin milli bir ruh içerisinde kazanılması imkânını sağlamak amacıyla 1921'de bir güfte yarışması düzenledi. Yarışmaya katılan 724 şiir katıldı. Bu yarışmaya Kemalettin Kamu, aşağıdaki şiiriyle iştirak etti:

*“Gözyaşına veda et ey güzel Anadolu
Hakkını korur elbet Türk'ün bükülmez kolu*

*Cenk ederiz genç koca bugün değil yarın da
Yâdımız ağladıkça İzmir ezanlarında*

*Hakk yolunda kan olur dünyalara taşarız
Ya şerefle vurulur ya efendi yaşarız*

*Her gün yeni bir hile arkasından satıldık
Her gün yeni bir dille yurdumuzdan atıldık*

*Yeter ey Kâbe'mizi elimizden alanlar
Alıkoyamaz bizi yolumuzdan yalanlar*

*Hangi alçak el alır el zinciri boynuna
Kim Yunan'ı bırakır Türk kızının koynuna”*

1933'te Paris'te Siyasal Bilimler eğitimi aldı. Ankara Matbuat Genel Müdürlüğünde başyazarlık yaptı. Türk Dil Kurumu Terim Kolu Başkanlığı'nda bulundu. Hâkimiyet-i Milliye ve Yeni Gün gazetelerinde yazılar yazdı. İlk şiirleri 1919'da Büyük Mecmua'da yayınlandı. Kurtuluş Savaşı sırasındaki şiirleriyle dikkat çekti. O yıllarında Dergâh dergisinde yazdığı şiirlerle ün kazandı. Varlık ve Oluş dergilerinde de şiirlerini yayımladı. Hece ölçüsü kullandığı şiirleriyle Milli edebiyat akımına bağlı bir şair olarak bilinir. İlk şiirlerinde vatan sevgisi, milli mücadele, sonraki şiirlerinde aşk, gurbet, yalnızlık gibi konuları işledi. Rize ve Erzurum milletvekilliği de yapan Kamu, 1948'de geçirdiği bir kalp krizi neticesinde Ankara'da vefat etti.

Şair, Kamu soyadını 1935'te yürürlüğe giren “Soyadı Kanunu” gereğince alarak şiirlerine Kemalettin Kamu imzasını atmıştır.

*“Gurbet o kadar acı
Ki ne varsa içimde
Hepsi bana yabancı”*

Hepsi başka biçimde” sözleriyle başlayan Gurbet başlıklı şiiri, şarkı formunda bestelenmiş günümüzde dahi sevilerek dinlenmektedir. Kamu, gurbet konusunu çok işlediği için edebiyat camiası tarafından “Gurbet Şairi” olarak anılır olmuştur. Şiirleri ölümünden sonra Rifat Necdet Evrimer tarafından “Kemalettin Kamu, Hayatı, Şahsiyeti ve Şiirleri” (1949) adlı kitapta toplandı. Ayrıca 1986'da Gültekin Samanoğlu, Kültür Bakanlığı yayımları arasında şair hakkında, “Kemalettin Kamu” adlı biyografik bir kitap yayımlamıştır. Kemalettin Kamu, 49 yıllık hayatında nice güzellik bırakarak dünya gurbetinden asıl vatana gitmiştir. Gök kubbemizde hoş bir sadâ bırakmıştır.

Şiire, aruz ölçüsüyle yazarak başlayan Kamu, Faruk Nafiz Çamlıbel etkisiyle hece veznini tercih etmiştir. Vatan sevgisi, gurbet, aşk, yalnızlık temalarını sade bir dille lirik ve epik tarzda işlemiştir. Hecenin gizli ahengiyle ince ve milli duyguları şiirleştiren Kamu, Milli Edebiyat akımına dahil edilebilir.

İstiklal Savaşı'nın kazanılmasına duyduğu inancı ifade ettiği şiirleri, dilden dile dolaşmış, marş olarak bestelenmiş ve okul kitaplarına girmiştir. İstanbul'un işgale uğraması üzerine "Gurbet" şiirini yazmış ve Gurbet Şairi olarak anılmıştır. İzmir'in Yunan işgaline uğramasından sonra da "Türk'ün İlahisi" şiirini yazmıştır. Bir dua şiiri olan "Türk'ün İlahisi" işgal yıllarındaki ruh hâlini yansıtmaya bakımında önemlidir.

*"Sarmış matem boraları,
Saz benizli ovaları,
Boynu büyük yuvaları
Sen himaye et Yarabbi*

*Ne bir yazık diyen bize,
Ne ses veren sesimize,
Huzurunda geldik dize
Senden inayet Yarabbi*

*Her çehre bize yabancı,
Bari sen bir parça acı,
Süründürme altın tacı
Sen vikaye et Yarabbi*

*Bir gün sabah olur diye,
Katlandık her işkenceye
Bu felaketli geceye
Ver bir nihayet Yarabbi"*

Aziz vatan işgale uğramıştır. Şair, bu arada babasını kaybetmiştir. Gözü ve gönlü Erzurum'da kalarak zorunlu "Hicret" ini dizelere dökmüştür. Şair, hayat görüşüne ve duyuş tarzına tesir eden "Hicret" ini tasvirlerle çok canlı olarak şiirleştirmiştir.

*"Allah'ım ne bunaltıcı, ne boğucu bir gece...
Gözlerimiz bulutlandı arabaya binince*

*Karanlıkta kaçıyoruz, çoğalıyor korkumuz,
Umulmadık bir felâket geçiriyor ordumuz.*

*Fakirleri yalınayak, zenginleri atında,
Yollar uzun bir inilti yıldızların altında.
Gönüllerin gözyaşına inandığı bir anda,*

*Çok sevgili yuvamızı yâd ellere bıraktık;
Dirseğimi dayayacak bir pencere yok artık,
Elveda ey harap olan baba evi elveda*

*Bütün gece yol alırken tehlikeler içinde,
Ellerimi unutmuşum kardeşimin dizinde."*

O artık bir "Hazan Yolcusu" dur:

*"Ben de bir kuru yaprak
Gibi seninleyim bak
Zülfüne takılarak
Oldum gönül veremi"*

Mehmet Kaplan, Şiir Tahlilleri adlı eserinde, pastoral olarak gördüğü, Kemalettin Kamu'nun en beğenilen şiiri "Bingöl Çobanları" hakkında şunları söyler: "Bingöl Çobanları"nın üslubu realist olmaktan ziyade santimental ve romantiktir. Faruk Nafiz, "Han Duvarlarında dış âleme ait varlıkları umumiyetle objektif sıfatlarla vasıflandırıyor. Gayesi, dış âlemin özelliklerini olduğu gibi belirtmek. Duyularını anlık intibalar teşkil ediyordu. "Bingöl Çobanları"nda gerçek bir müşahedeye dayanan idraklerden ziyade, pastoral şiirlere has "conventionnel" bir dekor görüyoruz. Fiil çekimleri, ekseriyetle, geçen anı tesbit eden geçmiş zaman veya şimdiki zaman değil, hayat şartlarının sürekliliğini belirten geniş zamandır: açılırız, dolaştırıp dururuz, uyandırır, biter, yatar, basar, hıçkırır v.s. Diğer fiil şekilleri de bir kat'iyet ve kadere mahkûmiyet manası taşır: Boyun eğeceksin, hülyâna karışmasın, uçan kuşları düşün, geçen kervanları an..." Şair gönlü "Bingöl Çobanları"na yayla yaparak:

"Daha deniz görmemiş bir çoban çocuğuyum.

Bu dağların eskiden aşinasıdır soyum." derken kullandığı, 1.tekil şahıs ifadesiyle şiirine bir gözlemci gibi yaklaşmadığını, konunun bizzat içinde olduğunu belirtir. Kamu'nun kendisi de bu toprakların çocuğudur. Soyu "bu dağların eskiden beri âşinâsı"dır. Onlar buraların "ebenced" bekçisidirler. "Tenha derelerin, vahşi kayaların" onları sürü peşinde görmediği gün yoktur. Burada bir 'geçiş' değil, bir "kalış", öteden beri bu topraklarda yaşayan bir insanın hayatı ve duyuş tarzı bahis konusudur.

Şiir, üç ana obje üzerine şekillenmiştir. Bunlar, yayla/ dağ, çoban ve koyun /kuzu'dur. F. Rıfkı Atay bir yazısında; "Yayla biraz Türk'ün kendisidir." der. Kemalettin Kamu, bu sözü dizelerinde adeta şerh eder.

"Bu dağların eskiden aşinasıdır soyum.

*Çıngırak seslerinin dağlara dediğinden
Çoban hicranlarını basar bağrına yayla
Bingöl yaylalarının mavi dumanlarına,
Gönlümü yayla yaptım Bingöl çobanlarına."*

Mısralarının her biri dağ/yayla hayatının yönlerini lirik olarak ifade eder. Yaylalar, geçimlerini hayvancılıkla sağlayan topluluklarca yılın belirli aylarında hayvanlara taze ot temini ve hayvansal üretimlerini yapmak amacıyla kullanılır. Bununla birlikte günümüz yaşam tarzı;

gergin iş yaşamı, gezme-görme isteği, havaların belirli dönemlerde aşırı sıcak oluşu gibi nedenlerden dolayı geleneksel yaylacılık, yerini turizm yaylacılığına bırakmıştır. Tarihin derinliklerinde başlamıştır göçerlik. Atalar, uçsuz-bucaksız Türkistan bozkırlarında yaylacılık yaparak at ve diğer hayvanları evcilleştirmişlerdir. Göçebelikten yerleşik hayata geçerken bile yaylaları bırakmamışlar, kendilerine yurt edinmişlerdir.

Çobanların piriydi Hz. Musa. Peygamberdi, Hak ölçüsüyle yol gösterirdi insanlara. Tam bin yıl Meyden Suyundan suladı, Şuayip'in koyunlarını. Habil çobandı. Çobanlığın masumiyeti sinmişti çelebi tavırlarına. Kabil'e karşı direnmemişti bile.... El kaldırmamıştı. Günah işlemekten korkması, çekinmesi gözlerinde donmuş bir mahzuniyetti.

Anadolu yaylasının çobanları haktan, hukuktan ayrılmaz, kendilerine emanet edilen sürüyü gözleri gibi bakarlar. Yedi yıl çobanlık yapanların erenlere karışacağına inanır halk Anadolu yaylasının sürü güdücülerinin adları çoban, unvanları beydir. Beylik, derleyip toplamaktır. Şû-bân (koyun koruyucu) dan Türkçeleşen çoban, güttüğü hayvanlara göre de ad alır. Sığırtmaç, yıkıcı, hergelecî... Çoban, sürünün koruyucusudur, sahibi değil. Çoban sürüsünün; güvenliğinden, beslenmesinden, çoğalmasından, güçlenmesinden sorumludur. O bilir; dokuz dağın otlağını, dokuz derenin suyunu. Varlığını koyunlarına armağan etmiştir çoban. Sürü ile bir bütündür, birbirini tamamlarlar, karda-tipide, yağmurda-çamurda... Koyunları için üflediği kavalında gizli sevdaları ezgilenir çobanın, emelleri, hayâlleri... Sürü, çoban için değildir, fakat çoban sürü içindir. Sürü varsa, çoban vardır. Yüce dağ başlarında elini ipekten bulutlara uzatır çoban. Kaya üstünde oturur, kepeneğine bürünüp.

Ariftir, peygamber mesleğidir yaptığı. Ağzı-dili olmayan sürünün minnet melemeleri ile kıvanır, Allah'a sığınır. Yıldızı vardır gökte, izi vardır toprakta. Çoban komutandır, kurtlarla her gün savaş oyunu oynar. Sezer gediğin başındaki kurdun niyetini. Çoban baytardır, bilir her hastalığını. Çoban tabiat bilimcidir, kışı-boranı, çimeni-çiçeği ondan sor. Çoban ozandır, yamaca yaydığında sürüyü, hem çalar, hem söyler türküsünü. Hz. Süleyman, koyunlarla konuşması için el vermiştir ona...

"Gönlümü yayla yaptım Bingöl çobanlarına."

"Çoban hicranlarını basar bağrına yayla."

"Bir çoban parçasısın, olmasan bile koyun"

"Mademki kara bahtın adını koydu çoban"

"Karıştım o gün bugün bu zavallı çobanla."

Kemalettin Kamu, dizelerinde çobana biraz acıyarak bakar. Ona göre çoban; hicranlıdır, parçadır, kara bahtlıdır, zavallıdır. Ama o, her şeye rağmen şair gönlünü Bingöl çobanlarına yayla yapmasını da bilir. Onun gönlü, çobanların bir sığınağıdır.

"Kuzular bize söyler yılların geçtiğini"

Sözlü ve yazılı Türk Edebiyatında koyunla ilgili pek çok eser mevcut olup adeta bir "koyun kültürü" meydana getirilmiştir. Bugün dilimizde çok sık kullandığımız "kuzum, koçum" kelimelerinin kökeninde, asırlardan beri sürdürdüğümüz koyunculuk kültürü yatmaktadır. Koyun; efsanelere, halk oyunlarına, türkü ve ağıtlara da konu olmuştur. Türk dünyasının her tarafında uysallığın, gani gönüllülüğün timsali olarak Koyun Baba Türbeleri çok yaygındır.

Anneler "Kuzum" diye sarıldıkları bebeklerini okşar, babalar "koçum" diye kıvandıkları oğullarını sever. Türk'ün yaşadığı her yerde eşyalarının üzerine uğur getirmesi ve nazar değmemesi için koçbaşı çizilmiştir. Günümüzde koyunculuk yapan insan sayısı çok azalmasına rağmen, çocuklar yeni mesleklerden edinilen kelimelerle değil, kökü asırlar öncesine dayanan kültürden alınan "kuzum" hitabıyla çağırmaya, sevmeye devam edilmektedir. Çünkü. "kuzum" hitabının içinde şefkat ve merhamet kavramlarının anlamları yüklüdür. "Kuzum" sözü, gönüllerimizden taşan sevginin sesidir. Bu sesteki ana kokusunu hiç unutulmaz.

Kemalettin Kamu, aşağıdaki dizelerinde yaylacılık yapan insanların koyunla olan münasebetlerini realist bir bakış açısıyla yansıtır. Şairin kendisi de bu hayatın içindedir.

"Kuzular bize söyler yılların geçtiğini:"

"Önümüzde bir sürü, yanımızda bir köpek"

"Şu karşıkı bayırda verdim kuzuyu kurda"

"Gün biter, sürü yatar ve sararsan bir ayla"

"Bir çoban parçasısın, olmasan bile koyun"

Son söz : "Okuma yok, yazma yok."

Son sözü Mehmet Kaplan'ın Bingöl Çobanları şiirinin tahlil cümleleriyle bitirelim:

"Şairin içinde yaşamış olduğu tabiat çevresi ve hayat tarzı, Bingöl çobanının hayata bakış ve duyuş tarzını tayin eder. Şiirde Bingöl çobanının çevresi ile kendisi arasında kurmuş olduğu çeşitli münasebetler anlatılmıştır. Onlar sürülerini buralarda otlatırlar. Testilerini buraların suları ile doldururlar. Okuma yazma bilmezler. Onlar için eski ve yeni diye bir şey yoktur. Takvimleri tabiattır. Yılların geçtiğini kuzulardan anlarlar. Arzularını gerçekleştirme imkânına sahip olmadıkları için ruhları daima uzak ve müphem özelemlerle doludur."

F. Nafiz Çamlıbel; "Şiire girmişler için yoktur ölüm dünyada." Diyor. Vesselam...

LEYLA PEŞİNDE**Yasin USTA**

Beni sorarlarsa nerededir diye
Yârin hilâl kaşındadır desinler.
Aşk denen mektebin ilk senesinde
Henüz yolun başındadır desinler.

Akar durmaz coşkun seli gönlümün
Çözülür mü bir gün dili gönlümün
Dengini arayan deli gönlümün
Yarısı da eşindedir desinler.

Ne edeyim aşk ilinden kaçığı
Var mıdır ki ondan daha alçağı
Elinin tersiyle itti gerçeği
Güzel yârin düşündedir desinler.

Sevda için hükmüm verin idama
Bu garip dert etmez, hiç düşmez gama
Beden yaşı henüz yirmi üç ama
Ruhu ahir yaşındadır desinler.

Çile çekmek aşkta kanun olmuş da
Usta çilesiyle Karun olmuş da
Sevda çöllerinde Mecnun olmuş da
Leylasının peşindedir desinler.

MİM**Muhammed BİZAR**

Beyhude uğraş olur sende bahar aramak
Başın alıp gitsen de kalsa bahara ramak

Hüsnüne mahpus düşen düşer kara ölüme
İnsanlık Nuh'tan beri bilmez böyle çürüme

Dönüp de ömür boyu göğşe versen de kulak
Umut yüklenmez elbet benden kapına ulak

Gönlümün bir yanında tepreşse bile hasret
Az biraz rûzigarla dilemem senden nusret

Gün gün oysa göğsümü özlemin bulana çin
Yorgun düşer de ölür Aksa'yı yükselten cin

Kalbimle kıyas tutsa güneşe denmez ırak
Tepmeye arşın değil vakfetse canın burak

Bunca kırgınsam eğer niçin eylerim nazar
Cefam şiir uğruna canım bundandır bizar.

SÖZ GEÇMİYOR GÖNLÜME

Mahmut TOPBAŞLI

Deli gönül, çiçek çiçek gezerken
Gül vakti, gül deren eli görmezsin!
Bulut bulut asumanı süzerken
Damla damla coşan seli görmezsin.

Uslanmayıp, durulmayıp, üzersin
Aşkın deryasını tersten yüzersin
Ben sitem ederim, sen göz süzersin
Yalvarıp yakaran dili görmezsin.

En ağır yerinden tutturdun taşı
Hiç mola vermeden taşı ha taşı,
Yükledin sırtıma bunca savaşı
Hedefe yay geren kolu görmezsin.

Bir derdin bitmeden birisi gelir
Noktayı koydukça gerisi gelir
Ben bütün isterim yarısı gelir
Karda çiçek açan dalı görmezsin.

Ümit derdim aşkla var olmak için
Neler feda ettim kurtulmak için
Dağlar aşım sana yol bulmak için
Menzile götüren yolu görmezsin.

Ruhumda özlemler denizi durur
Gecenin bir vakti dalga kudurur
Günbeyli sayende kıyıya vurur
Huzur limanında salı görmezsin.

BİZİM ŞAİRLER

Murat ARICI

Sevgili uğruna gurbet ellerde
Peşince yollanmış bizim şairler.
Aşkı hep inlemiş hazin tellerde
Şakıyıp dillenmiş bizim şairler.

Yörük obasının giderken göçü
Kekik kokusuyla savrulan saç
Görünce güzeli kor olmuş içi
Yanıp da küllenmiş bizim şairler.

Sevda derdi ona her dem bulaşmış
Torosları adım adım dolaşmış
Mecnun olup bazen Hakk'a ulaşmış
Aşk için dellenmiş bizim şairler.

Gözleri görmezken başka bir kızı
Bu dermiş kaderin yazdığı yazı
Gönül mahzeninde durunca sızı
Mey gibi yıllanmış bizim şairler.

Meftundur dilberin servi boyuna
Gözün baygınına, kaşın yayına
Almazsa bir defa yâri koyuna
Çağlayıp sellenmiş bizim şairler.

İlhamı dağ gibi olunca yüce
Dökülmüş dizeler hep hece hece
Nihayet bulunca seherde gece
Güllerde allanmış bizim şairler.

Yaşanan her sevda şiirde kalmış
Türküler söyleyip bağlama çalmış
Namını etrafa böylece salmış
Kök atıp dallanmış bizim şairler.

Âşıktır onların bir diğer adı
Hatırdan çıkmazken geçmişin yâdı
Serbestçe yazınca şimdi evladı
Birazcık sallanmış bizim şairler.

BİR ŞAİRİN PORTRESİ

Nuri PEKSÖZ

“Şiir, insanın görünmez yüzüdür.” demiş Emerson. Şiirimizde kimlik buhranları, inanç krizleri üzerinde çok durulmayan bir konudur. “Çocuk ve Allah” şiirinde Fazıl Hüsni Dağlarca: “Geceleri dua et çocuğum/ İnsan gittikçe uzaklaşmış Allah’tan.” derken insanın bu dramını bariz bir şekilde ortaya serer. Doğu-batı çatışması bizde iman-inançsızlık ikilemini de getirir. Anneler babalar onlara Tefvik, Aziz, Abdullah, Beşir gibi güzel isimler vermişler ve kulaklarına ezan-ı Muhammedi da okumuşlardı. İnanç krizlerinden önce büyük bir medeniyetin değerlerinin talan edildiğini görenler “kompleksler” geliştirerek düşkünlüğün sebebini kendi idraklerinde değil de “mutlak hakikat olan” dinde aramışlardır.

Kitap, onlara evrensel mesajıyla asırlar öncesinden seslenir: “İnsanların (Müslümanların) inandığı gibi inanın.” denilince, “Biz de o beyinsizlerin inandığı gibi mi inanacağız?” derler. İyi bilin ki, asıl beyinsiz kendileridir fakat bilmezler.

Sözde aydınlarımızın çelişkilerine en güzel cevabı yine Kura-ı Kerim vermiştir mutlaka. Bu adamlar bir hak dine sırtlarını dönerken aynı zamanda inanmış bir milleti inançlarından dolayı aşağıladılar. Çeşitli projelerin ve lobilerin uşaklığını da yaptılar. Sözde sahte ermişler, hoca kılığına sokulmuş mürtetler, eklektik İslam projeleri halkımıza sunuldu. Tanzimat’la başlayan bu ikilik bünyemizde büyük yaralar açmıştır. Kuşak çatışmasının yanında bu adamların çağdaşlarıyla da bir çatışma içinde olduğunu görmekteyiz.

Bütün müzminleşmiş hastalıkları bu şairlerin eserlerinden çıkarmak mümkün elbette. Bu tiplere en güzel cevabı Akif verir:

*“Robert Kolej’deki sanat dâhisinin kalemi
Vurur bu darbeyi isterse. Çünkü haddine mi?”*

*Kimi garbın yalnız fuhşuna hasbî simsar;
Kimi İran malı der, köhne alır, hurda satar!*

*Serseri: hiçbirinin mesleği yok, meşrebi yok;
Feylesof hepsi; fakat pek çoğunun mektebi yok!*

*Şimdi Allah’a söver... Sonra biraz bol para ver:
Hiç utanmaz; Protestanlara zangoçluk eder!”*

Bu kayıp kuşak şairlerden biri de Kemalettin Kamu’dur. Kılıcıoğlu ailesinden Hafız Mustafa Efendinin torunudur. Dedesinin âlim bir zat olduğu bilinir. Erzurum bir şiir havzası olarak kabul edilir. Halk şiir geleneğinin devam ettiği ender şehirlerimizdendir. Alvarlı Efe, İbrahim Hakkı, Ziya Paşa, Nefi, Âşık Sümmâni, Âşık Emrah, Âşık Reyhanî, Halide Nusret, Cahit Külebi gibi Türk şiirinin zirveleri Erzurumludur.

Kemalettin Kamu da bu şehrin yetiştirdiği şairlerdendir. 15 Eylül 1901 tarihinde babasının memur bulunduğu Bayburt’ta doğar. Babası Osman Nuri Efendi oğluna dini ilimlerin yanında Arapça ve Farsça öğretir. Kemalettin Kamu’nun üzerinde asıl tesirli olan abisi Hüsni Uluğ’dur. Matematik öğretmenini olan Hüsni Uluğ kardeşinin fikirlerinin oluşmasında çok etkilidir. Onun seküler düşüncelerini kaynağı abisi olduğu söylenir. İlköğrenimini özel derslerle tamamlayan şair Erzurum Rüştîyesin de başladığı öğrenimini Refahiye Rüştîyesinde tamamlar. Osman Nuri Efendi mal müdürlüğü vazifesinden emekli olunca halkın isteğiyle Arifiye Belediye Başkanı seçilir. Kemalettin Kamu da burada henüz on beş yaşındayken memurluğa başlar. Yönetimde İttihatçılar vardır. Sarıkamış’ta askerlerimiz soğuk kış şartlarında dağlara sürülmüş doksan iki bin askerimiz şehit olmuştur. Bu olaydan sonra Erzurum Ruslar tarafından işgal edilir. (16 Şubat 1916) Osman Nuri Efendi bu işgal haberi üzerine kalp krizi geçirir ve Refahiye’de ölür.

Kemalettin Kamu’nun şiirinde mutlaka bir yaşanmışlık var. Şairin görünmeyen yüzü şiirindedir. Erzurum’dan çocuk denecek bir yaşta ayrılır, babasının Refahiye’de ölümü üzerine annesini de yanına alarak Sivas’a oradan da Kayseri’ye gider. Bu yolculuk Bursa’da tamamlanır. Küçük denecek bir yaşta yaşadığı yolculuklar elbette şiirini besledi. Hicret şiiri gibi birçok şiiri bu sarsılışların izini taşır. Abisinin desteğiyle İstanbul Erkek Muallim Mektebine kayıt yaptırır.

İstanbul’un işgali üzerine eğitimine ara vererek Ankara’ya gider. Gurbet ve göç onda çok iyi özümsemiş iki kavramdır. İstanbul’un işgali ona “gurbet” şiirini yazdırmıştır.

*“Ben gurbette değilim,
Gurbet benim içimde.”*

Erkek Öğretmen Okulunda okurken şiirlerini Süleyman Nazif’in çıkardığı Yeni Tasfir-i Efkâr gazetesinde yayımlar. O dönemin çocuk şairleri içinde fark edilmeye başlanır. Kurtuluş Savaşını destekleyen şiirleriyle bütün yurttan tanınır. Ankara şairin aşk inkisarlarını da yaşadığı bir yerdir. Evlilik planları yaptığı bir genç kızla yaşadıkları ve bundan sonra gelen ayrılık şaire “İrşad” şiirini yazdırır. Bir destan şairi olan Kamu bu şiirle lirik duyguların zirvesine çıkar.

*“Sevgilim güvenme güzelliğine,
Senin de saçların tarumar olur;
Aldanma talihin pembe rengine,
Hayatın uzun bir intizar olur.*

*Sevgilim her insan doğarken ağlar,
Çiçeklerle açar, sularla çağlar,
Rehgüzârı olur bahçeler, bağlar,
Nihayet isimsiz bir mezar olur.*

*Sevgilim baksana bir yanda gülen,
Bir yanda gözüünün yaşını silen,
Kimi benim gibi erir derdinden,
Kimi senin gibi bahtiyar olur!*

*Sevgilim senin de geçer zamanın,
Ne şöhretin kalır, ne hüsn-ü ânın,
Böyledir kanunu kahpe dünyanın,
Dört mevsim içinde bir bahar olur!”*

Sözlüsü olan kız bir tanıdığı ile baloya gitmek ister. Kemalettin Kamu bunu modern bir dünya algısı olmasına karşın hazmedemez. Bu olay üzerine aşağıdaki mektubu yazar:

“Hanımefendi, dans etmemek şartıyla baloya gitmek için annenizden müsaade istihsal etmişsiniz. Bunu kazanılmış bir muvaffakiyet gibi anlattılar. Bu kararınızın izaha lüzum görmediğim mahzurlarına ehemmiyetle dikkatinizi celbederim. Yeni bir hayatın, fena bir hatıra ile zehirlenmesini istemediğim içindir ki size ilk defa hitap etmeye kendimde cüret buldum. Bunun son bir rica olmamasını ve kat’i kararınızı verirken biraz daha düşünmenizi temenni ediyorum. Mamefih sizi kalbinizle baş başa bıraktıktan sonra isterseniz güle güle gidin diyebilirim. Hürmetlerimin kabulü ve affım ricasıyla.” Kemalettin Kâmi (Necmettin Esin, K. Kamu, Toker yayınları)

Ankara Matbuat Müdürlüğü, Anadolu Ajansı onun çalıştığı kurumlardır. İstanbul’da yarım bıraktığı Erkek Öğretmen Okulu bitirme imtihanlarını vererek mezun olur. Daha önce aldığı bir söz üzerine Paris’e gider. Beş yıl kaldığı Paris’te Siyasal Bilimler alanında (Paris Ulumu Siyasiye) eğitim görür. Paris’te geçirdiği yıllar şiiri için verimsizidir. Paris yolculuğunda Tuna nehriyle karşılaşır, tarihin ihtişamlı günlerinin ardından gelen bozgunların bilincini idrak eden bir ruh hali içindedir.

*“Dağlar ağaç dolu ovalar yeşil,
Bu yolda konuşmak istemiyor dil.
Yelesi kabarmış atlarla değil,
Kötü bir trenle geçtim Tuna’dan.”* (Kemalettin Kamu, Necmettin Esin, Toker Yay.)
Yine Paris’te geçirdiği yıllarda memleket özlemini dile getiren şu mısralar önemlidir.

*“Yeşil, bir köşedir bana Bursa’dan,
Kara Erciyes’in yarıları gibi.
Sarıda gözü var Uzunyayla’nın,
Beyaz Erzurum’un karları gibi.”* (Gurbete Renkler s. 93)

Kemalettin Kamu’yu birçok araştırmacı büyük şair kabul etmez. Daha çocuk denecek bir yaşta edebiyat tarihinde yer alacak kadar güzel şiirler yazan Kamu politikaya bulaştıktan sonra şiire yeterince emek verememiştir. Bu konuda: “Valâ Nurettin (Akşam gazetesi- 9 Mart 1948) şairin ölümünün ardından şunları yazar: “Siyasi hayat meslek ve sanat sahiplerini kendine çekiyor.

Ellerinden meslek ve sanatı aldığı için bunların asıl hüviyetleri kayboluyor. Kemalettin Kamu hayatın ikinci devresine daha iyi hazırlanmış bulunmasına rağmen maalesef birincisine nispetle az parlayabildi.” Bingöl Çobanları şiirindeki ustalığı edebiyatımızda onu kalıcı kılmıştır. Bu şiir gerçekten şiirimizin şaheserlerindendir. Çocukluğunda yaptığı yolculuklarda şahit olduğu bu manzaralar şaire ilham kaynağı olmuştur.

...
*“Şehrin uğultusundan usanmış ruhumuzun
 Nadir duyabildiği taze bir heyecanla...
 Karıştım o gün bugün bu zavallı çobanla
 Bingöl yaylarının mavi dumanlarına,
 Gönlümlü yayla yaptım Bingöl çobanlarına!”*

Kemalettin Kamu savaşların, göçlerin, yıkılışların, yok oluşların hüküm sürdüğü bir dönemde yaşamıştır. Olaylar insanın zihin dünyasını etkiler. İnsanın imtihanıdır elbette tarih. İnsanlar bir gün verilen nimetlerden sorulacaklardır. Şiir elbette şairin amelidir. Aşağıdaki dörtlüklerde iki farklı inanç ve itikat var elbette.

*“Ne örümcek ne yosun,
 Ne mucize ne füsün,
 Kâbe Arap’ın olsun,
 Çankaya bize yeter.”*

*“ Sarmış matem boraları,
 Saz benizli ovaları,
 Boynu bükük yuvaları,
 Sen himaye et Yarabbi!”*

Döneminde çok etkili bir kuramcı olan Nurullah Ataç da Marksist düşüncenin önemli simalarındandır. Saf Türkçecilik diye başlattığı dilde tasfiyecilik anlayışla meşhur olmuştur. Kemalettin Kamu için ölümün ardından şu yazıyı yazmıştır.

*“Varsın gene bir yudum su veren olmasın,
 Başucumda biri bana : “su yok “desin de...
 Bir yudum su verenin, sana bir “su yok”*

diyenin olmamış Kemalettin; seni seven bunca kimseler, bunca arkadaşların, bunca gönüldeşlerin varken bir kimsesiz gibi kendi kendine ölmüşsün. Anan öldüğünden beri sen bütün tanıdıkların arasında bir başınaydın. Ananın seni, Erzurumlu dili ile l’yi kalın söyleyerek “Kemal” diye çağırması kulağıma geliyor. İnanabilmek, ölümden öteye bir acun olduğuna, senin şimdi orada anana kavuştuğuna inanabilmek isterdim. Öyle yalancı avunmalara bırakmıyorum kendimi. Onlara sen de kapılmazdın, devrimin çocuğuydun, sen de devrim için elinden geldiğince, gücünün yettiğince çalışmıştın; daha iyisi, geçen yıllarda yıpranmamış, devrimin bir ilkesinden bile gönlünü ayırmamıştın.” N. Esin, Kemalettin Kamu, Toker Yay.)

Yukarıda “şiir şairin yüzüdür” derken bütün tespitlerde bir şairin portresini sunmaya çalıştım. Kamu’nun inanç dünyası hakkında çok fazla bilgi belge yoktur. Ancak şiirlerinde İslam’ın temel değerleriyle çatışan bu değerleri aşağılayan bir yüzünün olduğunu gördük.

Kırk yedi yıllık bir ömür ani bir kalp krizi ile bitmiştir. “Her nefis ölümü tadacaktır.” Ayetinin hükmüne boyun eğmiş 6 Mart 1948 tarihinde Ankara’da bir pansiyonda (Evkaf Apartmanı) ani bir kalp kriziyle hayata veda etmiştir.

Cenaze namazı Hacı Bayram Camiinde kılınır ve Asri Mezarlığa defnedilir.

**NECİP FAZIL YAŞIYOR
YÜREKLERDE HER DAİM****İbrahim ERYİĞİT**

Sadra şifadır ilham şair gönüle konar
Hikmetli dizelerde ayetten katre sunar

Aydınlanır beyinler onun her beyitinde
Derde dermandır sözü ötelere izinde

Şair derdi yamandır zulümün harmanında
Göğermiş ekin gibi hüznün darağacında

Durmaz arar gerçeği tezatlar açmazında
Sonunda bulur hakkı Arvası'nın avcunda

Zindandan harfler düşer Mehmet'in kucağına
Her harf güvercin olur konar şair alnına

Çile bir ömür çile kutlu yolun sınavı
Yaşamak su misali kıvrımlı süreklilik avı

Çöle inen nur akar arif şair kalbine
Sahip değil şahittir artık dünya mülküne

Büyük Doğu sevdadır yeryüzünü kuşatan
Direnci testi yapılırlar gönülleri ağartan

Necip Fazıl yaşıyor yüreklerde her daim
Kalbin inşa işçisi düşüncesiyle kaim

Dokunur ruha zaman dostluğun vefasında
Yüz bin inanmış adam şairin vedasında

**ÖMÜR DEFTERİNDEN
DÜŞTÜ YAPRAKLAR****Hayrettin DURMUŞ**

Saçlarıma bir bir dolarken aklar
Ömür defterinden düştü yapraklar
Sırrımı bölecek kara topraklar
Nazlı yâr yaşımlı silecek sanma.

Artık gemileri yaktığın zaman
Çaresiz semaya baktığın zaman
Son kez yolculuğa çıktığın zaman
Dostlar yardımına gelecek sanma.

Gün gelir kesilir insanın canı
Bu dünyada bırakırsın paranı
Sarmak için onulmayan yarını
Tabipleri derman olacak sanma.

Bel bağlama zemherinin yazına
Namertlerin güvenilmez sözüne
Heves etme Nemrutların izine
Dünya kötülere kalacak sanma.

Duyulacak elbet Sur'un nefesi
Açılacak kabirlerin kafesi
"Nefsi nefsi" diye çırpınan sesi
Rabbimden başkası bilecek sanma.

YARIM KÂFİYE

Seyit KILIÇ

Yarım kâfiye genelde “Mısra sonlarındaki redif harici tek ses benzerliğine dayanan kâfiye çeşididir” diye tarif edilmektedir. (Erman Artun, Türk Halk Edebiyatına Giriş, s,93) Bu tarif yapılırken de sesli/sessiz harf ayrımı yapılmamaktadır.

*Bir geliş var!.. Ne mübarek, ne garib âlem bu
Hava boydan boya binlerce hayaletle dolu...* Yahya Kemal Beyatlı

Görüldüğü gibi eğer yukarıdaki tarifi kıstas olarak alırsak bu beyitlerde “u” sesine dayalı yarım kâfiye olduğunu kabul etmek zorunda kalacağız. Çünkü burada bir sese dayalı olan kural gerçekleşmiştir. Bu kâfiye düzeninde kelime yalın halde olup ek almadığı için üzerinde düşünmeye gerek yoktur. Zaten Erman Artun bahsi geçen eserde: “Ender olarak bir ünlü benzeşmesiyle de yarım kâfiye yapılır. Fakat bu kusur sayılır.” (Erman Artun, Türk Halk Edebiyatına Giriş, s,93) Diyerek bu tür uyakların yarım kâfiye sayılabileceğini, ancak bunun şiirde kusur olacağını beyan etmiştir.

Yarım kâfiye üzerinde değişik örneklerimizi vermeye çalışalım...

*Elâ gözlerine kurban olduğum
Yüziüne bakmaya doyamadım ben
İbret için gelmiş derler cihana
Noktadır benlerin sayamadım ben... (Âşık Ömer)*

Yukarıdaki koşmanın 2. ve 4. mısralarında yukarıdaki kuralımıza göre yarım uyak vardır. Bu uyakların ana sesi redif olarak kabul ettiğimiz ek ve kelimeler hariç “y” sesidir. Bu konuda bir şüphe yoktur. Eskiden bu ana harfe “revî” derlerdi Revî: Kâfiyelerin temel harfidir. Uyakları oluşturan benzer seslerin son ve ana harfine revî denir. Genellikle de kelimelerin sonunda bulunan bir sessiz harftir. Kullanılan redifler aynı anlamı muhtevî takılardan ibaretse bunda bir sorun kalmamaktadır. Ancak eğer orada “do-y/amadı-m ve sa-y/amadı-n gibi görevleri ayrı olan ekler kullanılırsa kâfiyenin asıl harfi sona kaymış “m” ve “n” seslerinden teşekkül eden aliterasyonlu bir kelime elde edilmiş olur. Bu da onların kâfiye şemâsını bozar.

**Aktım
Çektin
Yaktın**

Kelimelerinde olduğu gibi... Çektin, yaktın kelimelerindeki kâfiyenin asıl sesini “k” harfi oluşturmaktadır. İşte bu revî harfinden sonra gelen-tın ekleri aynı görevi yaptıkları için rediftir. Ancak A-k-tım kelimesinde geçmiş zaman 1. Şahıs eki olduğu için redif olmaktan çıkmıştır. O zaman burada yarım kâfiye yoktur. Revî harfi ise “aktım” kelimesinde “m” sesi olmuştur. Burada sadece yine şiirin ahengi ile alakalı olan “k ve t” harfleri ile aliterasyon meydana gelmiştir.

Kâfiye konusunda diğer vuzuha kavuşturulması gereken bir konu ise şudur. Buna bazı şiir yazan kimselerin dörtlüklerinde rastlamak mümkündür.

**Va-r-sın
Ve-r-sen
Vu-r-sun**

Bu tür uyakların revî harfi “r” sesi olarak bilinmektedir. Va-r-sın, vu-r-sun kelimelerinde revî harfi “r” iken ver-sen kelimesinde ise asıl kâfiye harfi “n” sesi olmaktadır. Çünkü burada sona gelen redif olarak kullanılan eklerin görevleri değişiktir. Var-sın, vur-sun kelimelerinde -sın, -sun ekleri emir kipinde 3. Şahıs ekidir. Oysa ver-sen kelimesindeki ek ise dilek/şart kipi 2. Şahıs ekidir. O zaman buradaki “ver-sen” kelimesindeki revî “n” sesidir.

Burada şöyle denilebilir, diğer kelimelerde “n” sesi ile bittiği ve revî harfi de “n” olduğuna göre o zaman bu üç kelime arasında yarım uyak vardır. Evet, yukarıdaki tarifi temel olarak aldığımız zaman bu tür kelimeler arasında uyak vardır. Ancak birden çok heceden meydana gelen bu tür kelimelerde böyle tek bir ses ile kâfiye yapmak ne kadar sanatkârane bir üsluptur orası tartışılır.

Ben bu tür kâfiyeyi hoş görmüyor ve şiiri zayıflatan bir unsur olarak düşünüyorum. Daha önce bazı yazılarımızda düşünülmesi için vermiş olduğumuz “kar-verir” örneğinde olduğu gibi...

Bu izahatımızda yukarıdaki yarım kâfiye tarifine ters düşecek bir şey yoktur. Her iki kelime de -“var ve verir” kelimelerinden bahsediyorum- “r” sesi ile bittiğine göre yarım kâfiye vardır deriz. Bu tür uyakları sadece yukarıdaki tarife göre yapanlar şunu bilmeli ki her ne kadar böyle uyaklar bu tarife girse de hatadan ve kusurdan salim değildir.

*“Ferhat Şirin için dağları deşti
Âşık maşuk için derde bulaştı
Mecnun Leylâ için çöllere düştü
Kerem’e Aslı’nın közü başkadır”... Kul Mustafa*

Buradaki kâfiye yapısının revî harfi “ş”dir. -ti, -tı, -tü ekleri rediftir. Deş, bulaş ve düş kelimeleri kök hâlinde dirler. Bulaş iki heceli bir fiildir. Bu şekli ile kök hâlinde olup son hecesi olan -aş ek değil kelimenin kendi gövdesindedir. (Not: Zannımca bu kelime belki Eski Türkçedeki “bulga-mak” kelimesi ile yakından alakalıdır. Nihayetinde bulamakta her hangi bir şeyi katıp karıştırmak, lekelemek, kirliletmek, bulaşık duruma getirmek mânâsındadır. Bu yüzden kelimenin kökü “bulga” olup sonradan “g” konsonantı düşmüş; “ş” ekiyse kalıplaşarak kalmış olabilir. “Suyu bulandırma” kelimesinde aynı mânâ olmasa da yakın bir ilgi vardır. Fakat bulaşmak ile bulamak; bulaşık ile bulanık arasındaki yakın mânâ beni bu kelimelerin aynı olması gerektiğini düşünmeye sevk etti.)

Bu örneklerden sonra söyleyeceğimiz sözleri şöylece toparlayabiliriz. Eğer kâfiye olarak kullanılan kelimeler tek heceli ve almış olduğu ekler aynı görevde kullanılan ekler ise bu tür kelimelerin yarım kâfiye olmasında şüphe yoktur. Meselâ:

*“Yeşil ördek gibi daldım göllere
Sen düşürdün beni dilden dillere
Başım alıp gidem gurbet ellere
Ne sen beni unut ne de ben seni...”*

Misalinde olduğu gibi kelimelerin kökleri tek hece üzerine bina edilmiş ve ekler aynı mânâda kullanılarak rediflerle kelimeye bir zenginlik katılmıştır. Bir de yine tek hece olarak kullanılıp redifleri ayrı kelimelerden teşekkül eden mısraların oluşturduğu kâfiyeler vardır:

*“...
Karac’oğlan her sözleri bal gibi
Geydiği başına vala, al gibi
Sevdiğim karakaşlı gonca gül gibi
Kokar dilber beni mecnun eyledi...”*

Bu dörtlükte görüldüğü gibi “l” sesi revî olmak üzere bal, al, gül kelimeleri kök halinde yarım kâfiye “gibi” benzetme edatı ise redif olarak kullanılmıştır.

*“Geceleyin bir ses böler uykumu
İçim ürpermeyle dolar: -Nerdesin?
Arıyorum yıllar var ki ben onu
Âşkıyım beni çağıran sesin...” (Ahmet Kutsi Tecer)*

Bu şiirde de görüldüğü gibi 1. ve 3. dizlerin kâfiyelerinin ana/revî sesi “u”dur. Ancak bu tür uyaklar yukarıda da beyan ettiğimiz gibi sanat açısından şiiri zayıflatmaktadır.

Şiirin dilimizdeki türkü olduğunu bildiğimize göre kulağımıza hoş gelecek bir nağme olması gerekmektedir. Bu tür uyaklar şiirde bir kusurdur. Şiirin formunu zayıflatan ana etkenlerdendir.

*“...
Dostun bahçesine yad eller dolmuş
Gülünü toplarken fidanı kırmış
Şunda bir kötünün koynuna girmiş
Şu benim sevmeğe kıyamadığım...” Karac’oğlan*

MAHREM-İ ESRAR**Mehmet DURMAZ**

Kendimi yorumlasam hep özge insan çıkar
İnsem derinlerime bir derd-i nihan çıkar

İçimdeki çöllerde vahasız dolaşırım
Sükût ekim boşluğa bir suskun lisan çıkar

Kays dönüşmez Mecnun'a bin Leyla'yı tanısa
Saki'nin gam kadehi illaki noksan çıkar

Çölün yitmiş anlamı Mecnun vuslat peşinde
Hani nerde o Leyla zehrinden derman çıkar

Ferhat değilsen dostum deşip durma dağımı
Kalbin derinlerinde bir deli volkan çıkar

Aşk derer başak başak insan denen ekini
Nice kıraç tarladan bir ulu harman çıkar

Rotanı çizen aşksa menzilin Mecnunluktur
Demir alınca gemi bir bahr-ı umman çıkar

Közde eriyip gider gerçek aşığın kalbi
Ne feryat figan olur ne de bir duman çıkar

Karın buzun sevdası eriyip ırmak olmak
Kış gider bahar gelir bir başka zaman çıkar

Toprağa düşen tohum çürüyüp çatlar bir gün
Kırılır can kabuğu can içinde can çıkar

HECE TAŞLARI

Aylık Şiir Dergisi

24.sayı on5şubat 2017

BU SAYIDA**Âşık SÜMMANÎ****Cumali Ünalı
HASANNEBİOĞLU****Prof. Dr. Metin
ÖZARSLAN****Muaz ERGÜ****Prof. Dr. Saim****SAKAOĞLU****Nuri PEKSÖZ****Osman AKTAŞ****Mehmet GÖZÜKARA****Doğan KAYA (Mahcubî)****DERDİMİZLE DEMLENMEYE BAŞLADIK**

Derdimizle demlenmeye başladık, gönlümüzle baksak uzaklar yakın, gözümüzle yakın uzaklaşıyor, her halimiz şükürden bir kıvılcım, için için tutuşuruz yanarız, yangınımız başka yere sıçramaz, gökten inen yağmurlardan kaçırız, kendi yağmurumuz söndürmez bizi.

Derdimizle demlenmeye başladık, dünyanın çayını koyduk kenara, kapımızda dinleniyor örlü at, ha bir an önce ha bir an sonra, hazır ve nazırım her an sefere, total bir karınca olsa da gönlüm, ruhum yirmisinde bir delikanlı, kınına dar gelen bir kılıç gibi, ya da bir ok olur uçar zafere.

Derdimizle demlenmeye başladık, üç mevsimden geçtik geldi sombahar, ha uçu uçu uçacak kuşlar yuvada, yorgunluğu bitkinliği bıraktık, beş vakit yüzümüz avcumuz temiz, çözdük belimizden azığımızı, söğüt gölgesinde dinleniyoruz, dünya elimize yapışmaz artık.

Derdimizle demlenmeye başladık, sorumluluk kasap kancası gibi, kimin hakkı değirmende öğünür, kim kimden hinlikte icazet alır, kim kimi cilalar nasıl parlatır, kim kimin gözüne nasıl görünür, kendimizden başka ayna kalmadı, Hay'dan gelen Hû'ya gider biliriz.

Derdimizle demlenmeye başladık, üstümüzden uçacakmış gökyüzü, altımızdan kayacakmış yeryüzü, bir kırk daha seçenekte bulunmaz, kahvenin hatırı sele gidecek, renkleri solacak hatıraların, gülkurusu bir akşamın sonunda, ya da güneş kız oğlan kız doğarken, gusleder gireriz yârin koynuna.

HECE TAŞLARI

Aylık Şiir Dergisi

Genel Yayın Yönetmeni

Tayyib Atmaca

Yazışma Adresi

Haydarbey Mah. 32077 Sokak.

Armada 2/D Blok Kat: 2 Da: 6

Onikişubat/K.MARAŞ

Telefon: 0535 391 92 50

hecetaslaridergisi@gmail.com

24. Sayı 15 Şubat 2017

ISSN: 2149-4509. (e-dergi)

SÜMMANÎ USTA'DAN

YAZMIŞLAR

Ervah-ı ezelde levh ü kalemde
Bu benim bahtımı kara yazmışlar
Bilirim güldürmez devr-i âlemde
Bir günümü yüz bin zâra yazmışlar

Bulmadık şadlığın iradesini
Çekerim bu gamın ziyadesini
Herkes dosta vermiş ifadesini
Bizimkini üruzgâra yazmışlar

Aşk benimle eyler daim kıl ü kal
Daha sabretmeye kalmadı mecal
Derdim taksimlara kıldım arz-ı hal
Dedi neydim bahtın kara yazmışlar

Gönül gülşenimde har oldu deyi
Hasretlik cismimde var oldu deyi
Sevdiğim sevdiğin pir oldu deyi
Erbab-ı gazezler yâre yazmışlar

Dünyayı sevenler veli değildir
Canı terkedenler deli değildir
İnsanoğlu gamdan halli değildir
Her birini bir efkâra yazmışlar

Nedir bu sevdanın nihayetinde
Yâdlar gezer yârin vilayetinde
Herkes diyarında muhabbetinde
Bilmem bizi ne civara yazmışlar

Kadrimi bilmeze eyledim minnet
Derdimi artıran görmesin cennet
Sarrafı verdiler yarı bin kıymet
Benim kıymetimi nere yazmışlar

Döner mi kavlinden sıdk-ı sâdıklar
Dost ile dost olur bağı yanıklar
Aşk kaydına geçti bunca âşıklar
Sümmânî'yi derkenara yazmışlar

BÂD-I SABÂ SANA BİR İFADEM VAR

Bâd-ı sabâ sana bir ifadem var
Götür bu nâmemi dildâre söyle
Herkesin derdine odur giriftar
Bilir bilmez değil izhâre söyle

Yürü bâd-ı sabâ yar vatanına
Büst et likâbını düş dâmenine
Reddeylemek düşmez onun şanına
Eylesin derdime bir çare söyle

Âşık SÜMMANÎ

Bilir bâd-ı sabâ gam vatanlıyam
Çünkü gözü melûl garibanlıyam
Ciğeri hûn olmuş çeşm-i kanlıyam
Arz et arz-ı hâlîm var yâre söyle

Arzum var râhında hasret öldürme
Derdim artır ağlat beni güldürme
Bu sır şukkâsıdır yâra bildirme
Fâş etme bir yerde öz yâre söyle

Sıddık'a Faruk'a Hak yâre danış
Osman-ı Zinnureyn Haydar'a danış
Verirseler ruhsat Muhtar'a danış
Mürüvetkânıdır Hünkâr'a söyle

Şirindir kadimdir mahbûb-ı dildar
Kapında yaveri Hazret-i Muhtar
Damadı Şehriyar ey nur-i Haydar
Al bâd-ı sabâdan var yâre söyle

Sefahat bir derya nedir işaret
Sümmânî cürmüne âh eder elbet
Bizden sehv ü hata O'ndan mağfiret
Kelâmın göğçektir Gaffar'a söyle...

YOL VER ULU DAĞLAR

Yol ver ulu dağlar aşam belinden
Şimdi bekler kömür gözlü yar beni
Ne çekerim ayrılığın derdinden
Korkarım öldürür ah u zâr beni

Dünyada bulmadım gönüle mekân
Nerde bir gül bitse etrafı diken
Yâr da o baht ben de bu ah var iken
Hasret mahpus eder kara yer beni

Vay desinler ateşim yok közüm yok
Dahi yâre yalvaracak yüzüm yok
Yokladım kendimi bir kem sözüm yok
Yara şekva etmiş üruzgâr beni

Sümmânî'yim kendi kendim ohladım
Şadırvan suyunda yattım uhladım
Yârin küçük defterini yohladım
Yazmış defterine ihtiyar beni

ŞİİR ÜZERİNE KONUŞMALAR -9-**GENÇLİK PROFİLİNDE DUYARLILIK ÇİZGİLERİNE DAİR BİR AYRINTI****Cumali Ünalı HASANNEBİOĞLU**

Bu konuşma, 22 Aralık 1994 günü saat 14.00'te Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi konferans salonunda, dönemin İlahiyat Fakültesi dekanı aziz dostum Prof. Dr. M. Said Yazıcıoğlu'nun duygusal takdiminden sonra, salonu dolduran gençlere yapılmıştır. Konuşma sonrası sorulan sorulara cevaplarla sürmüştür.

Dün akşama kadar bu toplantı hakkında fazla bilgiye sahip değildim. Bu konuşmayı da, dün akşamdan önce hazırladım. Yazılı metin hazırlayıp konuşma yapma ilkesinden yanayım. Bu, konuşmacının kendine ve dinleyicilerine olan saygısının ifadesi gibi gelir bana. Bizi buna zorlayan bir de kural vardır: "Söz uçar, yazı kalır" denilmiştir ki; doğrudur.

Sizler benim için çok yeni yüzlersiniz. Sizleri tanımıyorum. Halbuki bu konuşmanın muhatabı da sizlersiniz. Benden beklenen şeyin ne olduğunu tam olarak bilmeksizsiniz karşınızdayım. Bildiğim tek şey, üniversite öğrencisi genç arkadaşların, "şiir"le ilgili bir konuşma yapmamı istedikleridir. Ayrıca başka sanatçı ve düşünürlerin de konuşacağını, kendi konularındaki birikimlerini size aktarmaya çalışacaklarını biliyorum.

Sizin benden neleri duymak istediğinizi tam olarak bilmeyince, sizin yaşınızda ve konumunuzdayken, benim bugünkü durumumda olan şiirle uğraşan bir adamdan neler duymak isteyebileceğimi düşündüm. İçinizde, benim genç yaşlarımda olduğu gibi şiirle uğraşan, hayatını şiire endekslemiş arkadaşlar var mı? Bilmiyorum. Sizleri sadece "gençlik" olarak mı değerlendirmeliyim, yoksa "şiirle ilgilenen gençlik" mi? Bunu da tam bilmiyorum.

Önce "gençlik"ten başlayalım isterseniz. Bir kavram olarak, insanoğlunun hayatında yaşamak lezzetine eriştiği bir "an" olarak, bir "hâl" olarak gençlikten...

Gençlik, aklın ve bedenın, yeryüzünün, kendine vereceklerini almaya en çok hazır olduğu bir devredir, bir dönemdir, diyebiliriz. Akıl; bilgi ve deney yoluyla birçok oluşumu, bu dönemde, ileride yararlanacağı bir biçim için hazırlar. Kendi altyapısının zenginliği ölçüsünde yeni şeyleri anlamaya hazırlar. Bu hazır oluşun kalitesi, gelecekte o akıl sahibinin kavrayışını, dünyaya bakışını ve olayları yorumlayışının sıhhat derecesini oluşturur.

Gençlik deyince, bedenden de söz etmek gerekir. Bu dönemde insanoğlunun bedeni de beyni gibi geleceğe hazırlanmaktadır. Sağlıklıdır. Sorunları ya çok azdır -genç adam bunları farketmez bile-, ya da hiç yoktur. İlerde taşıyacağı yük için bir oluşum ve hazırlık dönemidir gençlik beden açısından.

Ve genç adam güzeldir. Bir resim objesi olarak, ya da standart anlamda güzel.

Ve genç adam duygu yüklüdür.

Ve genç adam, küçük yararları amaçlamadığı için ilkelidir. Bu ilkelerini parçalayacak derecede topluma girmedığı için ilkelerinde ısrarlıdır. Eline, yüzüne, paçasına toplumun pislikleri bulaşmadığı için toplumsal bütünü bir parçası, bir birey olarak tertemizdir. Büyük hedeflerin adamıdır genç. Dünyaya iyilikler ve güzellikler sunmak, bunu bütün insanlıkla paylaşmak yolunun yolcusudur genç adam. Bundan dolayı da manevi bir büyüklüğe sahiptir.

Aynı zamanda bir "kırılğan"dır genç. Muazzam bir kırılğan. İleriki yaşlarda üzerinde duramayacağı söz ve davranışlar, genç adamı kırabilir, yaralayabilir, hatta parçalayabilir. Neden? Bence gençlik, incecik bir zar gibi her şeyden etkilenen bir ten taşımadır. En ufak bir esintiye bile ruhunun derinliklerinde duyabilen ince, hassas bir ten... Oysa zaman içerisinde sürekli çamurlara belenen, bu nedenle derisi sürekli kalınlaşan; öyle ki, dışarıdan alacağı güçlü darbeleri bile fark edemeyen bir manda, bir su aygırı, bir gergedan derisine dönüşecektir derisi. Bu da, kırılğanlık katsayısını çok düşürecektir. Oysa genç, toplumdan alacağı darbelere karşı ne kadar savunmasız, ne kadar ince ve hassastır...

Şimdiye kadar genç adamı tariflemek için saydığım vasıflar, aynı zamanda -kendi şiirini kurabildiği sürece- şair için de geçerlidir.

Şair, aklın kendisine vereceklerini her zaman almaya ve kullanmaya hazırdır. Çünkü, aklını her zaman; dünyayı, insanları, olayları anlamak ve algılamak için kullanmaktadır. Bu kullanım biçimi, akı, var olduğu sürece dipdiri ve genç tutar. Ayrıca, başka insanlar için çok önemli sayılan birçok olay, şair için önemsiz olduğundan, toplumu yönlendiren araçlar tarafından kandırılmaları kolay değildir.

Bu özellikleri şairlere, toplumsal olayları hiç kimsenin anlayamayacağı incelikte anlamak ve değişik bir biçimde yorumlamak gibi bir üstünlük kazandırır.

Bir şair: "Benim adım insanların hizasına yazılmıştır" derken, bu ya da benzeri şeyleri anlatıyor olabilir. Gençlik de öyle değil midir? Gencin de yaşadığı toplumun diğer bireyleriyle ilişkisi, adının tesadüfen onların adıyla aynı hizada yazılmış olması talihsizliği değil midir? Ve bu cezayı ödemektedir genç.

Şiir, -herhalde- öncelikle gençliktir. Ya yüzdeyüz gençlik döneminin ürünüdür iyi şiir, ya da gençlik döneminin hayâlinin ürünü... Her iki halde de, şiire ruh katan şeyin gençlik olduğunu görüyoruz. Tüm iyi şiirlerin, şairlerin gençlik döneminde yazılmış olmaları, birçok şairin çok genç sayılacak yaşlarda ölmesi, birçok divan şairinin adının simgesi olan divanını çok genç yaşta tamamlaması bir rastlantı değildir. İnsan üzerinde yoğunlaşan kader açısından bakıldığında da, sanki ilahi kaderin, "şiir" ile "gençlik" kelimeleri arasında bir bağ kurduğu da sanılabilir.

Şairde yaşlılık, ancak gençlik hayâli ile oluşturulan bir aktiviteyi deneyimle zenginleştirmek biçiminde olursa güzel olabilir. Daha doğrusu şiirde kullandığı dili aşabilme, şiirin müziğini yakalayabilme, şiiri, insanın damarlarına şırınga edebilme becerisi oranında şairin yaşı, tıpkı gençlik gibi, bir dinamik unsur olarak önem kazanır.

Bir de şu var: Şairler muhalif insanlardır. İnsan hayatına etkili olan, birçok insanın uyumlu olmakla mutlu olduğu şeyler, bir şair için ancak muhalefet etmesi durumunda hayatını değerli kılan bir etken olabilir. Bu da şairi diğer insanlardan ayıracağı gibi, konum olarak da gençlerin safına itmektedir. Bu muhalefeti, politik muhalefet biçiminde anlamamak gerekir. Politikayı çok aşan bir şeydir. Hatta politikayı hiç dikkate almayan bir muhalefet biçimidir. Bu nedenle de yorumları sağlıklıdır. Dikkat edildiğinde, bazı şairler kalıcı olan, yıllardan yüzyıllara, insana, elit ve seçilmiş insana hitabeden şiirler söylemişlerdir. Onların dilindeki büyü, büyük çapta statükoya muhalefeti yakalamaktan ve onun insanoğlunun gündemine sokabilmekten kaynaklanmaktadır. Birkaç gün önce doğumunun 500. yılını uluslararası bir toplantı ile kutladığımız Fuzûlî'yi ele alalım. Fuzûlî uzun sayılabilecek bir ömür yaşadı. Ancak bütün şiirlerinde var olan şey, insan hayatını düzenlemeye talip tüm sistemlerin, insan yapısı ile çatıştığı yerde insan adına, onu savunmak üzere devreye girmesidir. Şairin insanlığa karşı sorumluluğu burada başlar. Eğer şair bu sorumluluğun farkında değilse, köpük gibi geçici olur, şiiri de, adı da... Sorumluluğunun farkında olan şairler, sağlam kayalara nakşedilmiş sözler gibi yüzyıllara devrolurlar... Fuzûlî'yi -deyim yerindeyse- bize çağdaş kılan yapı da budur.

Şairin duygulu bir insan olarak toplumdaki diğer insanlardan öne çıkışı, belki de onun zayıflığından, eksikliğinden, yoksulluğundan; yani maddesel olarak toplumun tartılı ortalamasının altında olmasından kaynaklanmaktadır. Bir bakıma durmaksızın şişirilen bir balona benzemektedir şair. Nasıl ki, şişen balon en zayıf yerinden patlar; onun gibi genel olarak sanatçılar, özel olarak şairler, toplumun en zayıf yeri olarak, "patlamak" biçiminde bir tepki gösterirler baskıya... Çünkü, zayıflıkları, baskıyı en ağır biçimde duymalarını sağlar. Ayrıca zırhsız, kalkansız ve korumasızdırlar... Şairlerin gerek kişisel, gerek toplumsal duyarlıkları, hem onların zaafı, hem de onların gücü ve ayrıcalığı olmaktadır. Genç insanların bu bakımdan şairlerle tam bir benzeşme içinde oldukları görülür. Bu bakımdan, statükoyu yerle bir etmeye yönelik devrimlerin tamamının lideri, sürükleyicisi ve uğrunda öleni genellikle gençlerdir. Dünyada gerçekleşen tüm devrimlerin ekseninde gençler vardır. Bu nedenle de şairler ve gençler birer devrim enstrümanıdır. Böyle oluşları da -bana göre- güçlerinden değil, zayıflıklarından kaynaklanmaktadır.

Şairin bir özelliği de diğer insanlara oranla olağanüstü ileri görüşlülüğü, ileriye ait erişilmez sezgi gücüdür. Yakınında olan şeyler fazlaca meşgul edemediği için, ileriye sağlıklı olarak gözlemleyebilmektedir şair. Bu bakımdan iyi şiirler fal kitabı gibidir. Yüzlerce, binlerce yıl önce yaşamış şairler günümüzü, hatta günümüzden sonrasını haber vermektedir şiirlerinde. Bu da yine zayıflıklarından kaynaklanan bir olaydır. Güçlü insanlar bugünü, yaşlı insanlar dünü; bebekler, çocuklar ve gençler de yarını yaşar. Ben buna şairleri de eklemek istiyorum. Bebekler, çocuklar ve gençler gibi şairler de yarını yaşar, yarın için yaşar. Bu, büyük çapta bugünü yaşamayacak kadar güçsüz, dünü yaşayamayacak kadar narsist, bundan dolayı da hafızasız ve cesaretsiz oluşlarından kaynaklanmaktadır. Ancak, üçüncü ve çok önemli bir şey daha var, yarını yaşamak çok umutlu olmayı da gerektirir.

Gençler ve şairler, hep umutlu adamlardır, yarın için.

ÂŞIK SÜMMANÎ ve ERZURUM ÂŞIKLIK GELENEĞİ

Prof. Dr. Metin ÖZARSLAN

Asıl adı Hüseyin olan Âşık Sümmanî, 1862 yılında Erzurum'un Narman ilçesine bağlı Samikale köyünde doğmuştur. Rüyasında gördüğü Gülperi adındaki hayalî sevgiliyi aramak için elinde sazla Kafkasya, İran, Kırım ve Afganistan'ı dolaştığı rivâyet edilen Âşık Sümmanî devrinin ünlü âşıklarıyla atışmalar yapmıştır (Yağmurdereli 1939, Kardeş 1963). Ustası Erbabî'dir. Sümmanî, zamanının en tanınmış ve kudretli âşıklarındandır. Şöhreti günümüze kadar ulaşan âşığın tesiri devam etmektedir. Âşık Sümmanî, Âşık Şenlik ile birlikte, Doğu Anadolu bölgesi âşıklık geleneği içinde çağdaşlarını ve kendinden sonra gelen bütün âşıklar üstünde tesir bırakan iki âşıktır. Bu iki âşığın gerek söz gerek müzik olarak Doğu Anadolu bölgesi içinde [Erzurum, Kars, Ağrı, Van, Erzincan, Bayburt] ortaya koyduğu eserler günümüz âşıklarınca yaşatılmaktadır. Bâdeli âşıklardan olan (Günay 1986) Âşık Sümmanî aynı zamanda tarikat ehli bir âşık olup Rufaî şeyhi Sanamerli Ahmet Baba'ya intisap etmiştir (Aras 1997). Şiirlerinin edebî değeri yüksektir. 1915 tarihinde ölen Âşık Sümmanî, her yıl ölüm yıldönümünde, Samikale'de bulunan mezarı başında anılmaktadır (Aslan 1972). Hakkında birçok araştırma yapılmıştır (Kardeş 1982). Oğulları Şevki [Mahtumî] ve Fahri Çavuş kendinden sonra hikâyeci olarak geleneği sürdürmüşlerdir. Torunlarından merhum Nusret Yazıcı [Torunî] ve Hüseyin Yazıcı [Sümmanîoğlu] geleneği günümüzde sürdüren âşıklardandır.

Âşık Sümmanî, geleneği kendi etrafında yönlendirebilecek seviyede güçlü ve kendisinden sonra etkisini devam ettiren şöhretli bir âşıktır. Âşık Erbabî'nin yaşlılık döneminde âşıklığa başlayan Sümmanî' bugünkü şekliyle, düzenli mânâda bir icra töresine XIX. yüzyılda kavuşan Erzurum âşıklık geleneği için başlangıç sayılabilecek en güçlü âşıktır (Yağmurdereli 1939). Erzurum âşıklık geleneğinde, icra töresi ile ilgili şimdilik bilinen en eski karşılaşma örneği Erbabî-Sümmanî karşılaşmasıdır (Yağmurdereli 1939: 35-36). İşte mezkûr karşılaşmaya dayalı olarak, Erzurum'da âşıklık geleneğinin icra töresi bakımından belirginleşip, kurumlaşarak tekâmül noktasına ulaşması XIX. yüzyıl olarak kabul edilebilir⁽¹⁾.

Erzurum'da Âşık Sümmanî Kars'ta Âşık Şenlik⁽²⁾ yaşadıkları dönemdeki sosyal münasebetler dolayısıyla karşılaşmışlar ve birbirlerinden etkilenmişlerdir⁽³⁾. Bu iki güçlü âşık arasındaki münasebet Kars ve Erzurum'da halk arasında canlı bir şekilde, neredeyse menkıbe seviyesinde anlatılmaktadır. Halk rivayetlerine göre aralarında geçen karşılaşmadan sonra yenişememişler ve Âşık Şenlik'in annesi tarafından kardeş ilan edilmişlerdir (Aslan 1975). Bu hadise dolayısıyla birinin geçtiği yerde diğerrinin de mutlak suretle anıldığı her iki âşık, gerek Erzurum'da ve gerekse Kars'ta hem âşıklar, hem de halk arasında üstad [usta/baba] kabul edilmektedirler. "XIX. yüzyıl sonlarında Doğu Anadolu'nun iki çağdaş âşığı Şenlik ile Sümmanî, âşıklık geleneğinin okulu işlevini görmüşlerdir. Çıldır'da Şenlik, Narman'da Sümmanî. Bunların etrafından toplanmış genç âşıklar, yıllarca bu iki ustanın çırağını yapmış ve onların tekniği ile yoğrulmuş olarak yetişmişlerdir. Nalbant İshak Kemalî, Bardızlı Nihanî, Ovacıklı Ummanî ve Yaşar Reyhanî gibi Erzurumlu âşıklarla, Çoruh boyu âşıklarında Sümmanî'nin kuvvetli etkisi görülür. Diğer yandan Âşık Şenlik son dönemlerde Doğu Anadolu'da büyük âşıklar yetiştiren geleneğin gerçek hocası veya onların tanımıyla pîridir" (Aslan 1992: 20).

Bugün Erzurum ve Kars çevresinde devam etmekte olan Doğu Anadolu bölgesi âşıklık geleneği icra töresi bakımından bu iki usta âşığın icralarına göre gelişme göstermiştir. Âşık Sümmanî ve Âşık Şenlik karşılaşmalarından sonra âşık fasıllarının daha sistemli bir hâle gelmiştir (Özder 1965; Kartarı 1977). Âşık fasıllarının icra ve seyrinde Âşık Sümmanî ve Âşık Şenlik'in karşılaşmalarının etkileri hissedilmektedir (Özarslan 1997). Bu durum iki zirve şahsiyeti Doğu Anadolu âşıklık geleneğinde başköşeye oturmuştur. Konu ile ilgili araştırmalarda tespit edilen bilgiler ışığında iki âşığın karşılaştıklarında deyişmelerini aşağıdaki "dîvân" ile başlattıkları ve birbirlerini sınadıkları bilinmektedir:

Şenlik *Derdim ondur dokuzunu demezem ağyare men*
 Sekizinde bir arzum var yediden avare men
 Beş benim kisb ü kârımdır dörde kıldım temenna
 İkiye muhabbetim var yalvarıram bire men

- Sümmanî *Elestü bezminde geldim Hak ile ikrara ben
Hamdolsun, hamd ü senalar düşmedim inkâra ben
Âdemi âdem eyleyen ârifin irfan imiş
Ya niçün can feda kılmam öyle bir Hünkâra ben*
- Şenlik *Otuz iki derdim vardır kırk sekiz dava ile
Üç yüz altmışaltı burca on iki sahra ile
Çardır mezhep çardır kitap çar gönül sevda ile
Okudum ezber eyledim çıkmadım kenare men*
- Sümmanî *Otuz iki farzı beyan kırk sekiz cumayile
Üç yüz altmışaltı gündür tam on iki ay ile
Okudum ezber eyledim ilm ile imla ile
Tasdik ve ikrar eyledim düşmedim inkâra ben*
- Şenlik *Elli dört farzın içinde demim var devranım var
Yetmiş bin mahbub içinde bir şah-ı hubanım var
Altı bin altı yüz altmışaltı dert-dermanım var
Şenlik'em ta haşre kadar yâr oldum o yâre men*
- Sümmanî *Elli dört farzı beyan eyledim âyet be âyet
Yetmiş bin mahbub içinde Habib-i Nur-ı Ahmet
Altı bin altı yüz altmışaltı âyet beyyinat
Sümmanîyem gulam oldum böyle haznedâra ben (Özbek 1969; Özder 1965; Kartarı 1977)*

Bu dîvân günümüzde de Doğu Anadolu bölgesi âşıkları tarafından sık sık söylenmektedir. Yöre âşıkları, fasılları yine bir dîvân la açmakta; Âşık Şenlik ve Âşık Sümmanî'ye ait deyişme karşılaşma örneklerini ve kendi müstakil şiirlerini, her iki âşığa has tavır ve eda ile terennüm etmektedirler. Özellikle günümüz âşıkları arasında usta malı olarak bu iki büyük âşığa ait verimleri bilmeyen âşık yok gibidir. Erzurum ve Kars yöresi âşıklarının icralarına ezgi açısından bakıldığında da Kars yöresi âşıklarının Âşık Şenlik, Erzurum yöresi âşıklarının da Âşık Sümmanî tavrı ve edasıyla çalıp çağırma kaygısı görülmekte ise de, bu durum çok kesin sınırlarıyla belirginleşmemiştir. Birbirlerinden, ayakta dolaşarak veya oturarak çalıp söylemenin ve icralarında kullandıkları kimi âşık havalarının dışında çok belirgin farkları olmayan iki şehir âşıklarının aynı gelenek dâiresi içinde bulunduklarını söylemek mümkündür. Kendilerini biraz da şahsî tercihler ve rekabetten dolayı birbirlerinden üstün gören yöre âşıklarının icralarında Erzurum'da Âşık Şenlik tavrı, Kars'ta Âşık Sümmanî tavrıyla karşılaşabiliriz. Hatta Âşık Şenlik'in Erzurum üzerindeki etkisinin, Sümmanî'nin Kars üzerindeki etkisinden daha ağır bastığını söylemek mümkündür.

Günümüzde gerek Erzurum'da, gerek Kars'ta ve gerekse bu yöreler dışında Doğu Anadolu âşıkları, her hangi bir sebeple icra etkileri âşık fasıllarında "usta malı dîvân" olarak yukarıda verilen Âşık Şenlik-Âşık Sümmanî karşılaşması dîvânı, diyalog şeklinden ayırarak da söylemektedirler⁽⁴⁾. Âşık Şenlik ve Âşık Sümmanî'nin karşılıklı olarak söyleştikleri bu dîvânın, günümüz âşıkları arasında bölünmüş bir şekilde çalınıp söylendiği, alan araştırmalarında tesbit edilmiştir (Özarslan 2001). Ankara Gençlik Parkı Âşıklar Kahvehânesi'nde Kasım 1996 yılında yapılan programlardan birinde bu karşılıklı dîvândan Âşık Şenlik'e ait olan kısmın "Şenlik Dîvânı" adı altında Âşık Şeref Taşlıova tarafından aşağıdaki şekilde okunmuştur:

*Derdim ondur dokuzunu demezem ağyare men
Sekizinde bir arzum var yediden avare men
Beş benim kisb ü kârımdır dörde kıldım temenna
İkiye muhabbetim var yalvarıram bire men*

*Otuz iki derdim vardır kırk sekiz dava ile
Üç yüz altmışaltı burca on iki sahra ile
Çardır mezhep çardır kitap çar gönül sevda ile
Okudum ezber eyledim çıkmadım kenare men*

*Elli dört farzın içinde demim var devranım var
Yetmiş bin mahbub içinde bir şah-ı hubanım var
Altı bin altı yüz altmışaltı dert-dermanım var
Şenlik'em ta haşre kadar yâr oldum o yâre men*

Buna karşılık Erzurum'daki alan araştırmalarının birinde, bu deyişme/ dîvânın Sümmanî'ye ait olan kısmının 1996 yılı Şubat ayında Âşık İsrâfil Daştan tarafından "Sümmanî Dîvânı" olarak aşağıdaki şekilde okunduğu da tesbit edilmiştir:

*Elestü bezminde geldim Hakk ile ikrara ben
Hamdolsun, hamd ü senalar düşmedim inkâra ben
Âdemi âdem eyleyen ârifin irfan imiş
Ya niçün can feda kılmam öyle bir Hünkâra ben*

*Otuz iki farzı beyan kırk sekiz cuma ile
Üç yüz altmışaltı gündür tam on iki ay ile
Okudum ezber eyledim ilm ile imla ile
Tasdik ve ikrar eyledim düşmedim inkâra ben*

*Elli dört farzı beyan eyledim âyet be âyet
Yetmiş bin mahbub içinde Habib-i Nur-ı Ahmet
Altı bin altı yüz altmışaltı âyet beyyinat
Sümmanî'yem gulam oldum böyle haznedâra ben*

Yukarıda, ayırıştırarak söylendiğini tesbit edilen dîvân, günümüz âşıkları tarafından eski şekliyle karşılıklı olarak da okunmaktadır (Özarslan 2001). Geçmişte ve günümüzde Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi [Erzurum-Kars ve çevre iller] âşıklık geleneği icra töresi bakımından örtüşmektedir. Başka bir ifade ile Erzurum âşıklık geleneği Kars âşıklık geleneği ile –kullanılan bazı âşık havalarına ilişkin küçük farklılıklar dışında– aynı özelliktedir. Bu benzerlikte hiç şüphesiz Kars'ta üstad kabul edilen Âşık Şenlik'in tesirine benzer bir tesiri Erzurum'da ortaya koyan Âşık Sümmanî'in payı vardır. Sözümüzü Âşık Sümmanî'nin bir şiiri ile bağlayalım.

*Ya ben derdim kime şekva edeyim
Hicran benim, firkat benim, verem ben
Hangi bir tabibi sual edeyim
Mecruh benim, Lokman'ı ben, saran ben.*

*Bu dert bende olur mu ki hiç nihan
Kişi kemâline bu mudur nişan
Soldu güller bozulalı gülistan
Bahçesi ben, bahçıvan ben, deren ben.*

*Vefalılar acır sandım ben anı
Çıktım yola arda koydum vatanı
Kime sual edem ben o cânânı
Gelici ben, gidici ben, varan ben*

*Ehvalime nice çekeyim aman
Harap oldum anı gördüğüm zaman
Bakmadı ahıma ol şeh-i hûban
Aldanan ben, sızlanan ben, yeren ben.*

*Ben gözümü senden etmem hiç beri
Söyle güzel nasıl dönem ben geri
Ne idem de unutam o gözleri
Ülfet eden, nefret eden, gören ben.*

*Sümmanî der vardım cânân eline
Rahm etmedi gözlerimin seline
Her varımı, her yoğumu elime
Teslim edip, teslim olup, veren ben (Kardeş 1963).*

DİPNOTLAR

¹ Erzurum çevresi âşıklık geleneğinin icra töresi Azerbaycan âşıklık geleneği ile benzerlik arz etmekte olup, teşekkülleri nokta-i nazarından Azerbaycan ve Türkiye âşıklık geleneğinin ayrı düşünülmemesi icap eder (Oğuz 1995). Günümüzde Doğu Anadolu bölgesinde olduğu gibi, Azerbaycan’da da canlı biçimde yaşayan bu geleneğin Azerbaycan sahasındaki bilinen ilk temsilcisi Kurbanî’dir. Tufarganlı Abbas, Hasta Gasım, Âşık Valeh ve Dellek Murat gibi diğer gelenek temsilcileri günümüz icrasında kullanılan “sicilleme” ve “tecnis” gibi gelenek verimlerini meydana getirmişlerdir (Ahundov vd.1983). XVI.-XIX. yüzyıllar arasında bu âşıkların çoğunluğu âşık tarzı şiirin muhtelif şekillerinde (Yıldırım 1984) yüzlerle ifade edilen verimleri yanında halk hikâyelerinin musannifleri olarak da temayüz etmişlerdir.

² Doğu Anadolu âşıklık geleneği içinde mühim bir yere sahip olan Çıldırli Âşık Şenlik “âşıklık kültürünü Azerbaycan’dan almış”tır. Azerbaycanlı Hasta Hasan’dan onun çırağı Âşık Nuri vasıtasıyla etkilenmiş ve yine Azerbaycan’ın güçlü âşıklarından Âşık Elesger’e tesir etmiştir (Aslan 1975: XII, 16).

³ Âşık Şenlik ve Âşık Sümmanî karşılaşmaları hakkında ayrıca bkz. (Düzgün 2000).

⁴ Âşık Şenlik ve Âşık Sümmanî hakkında yazılan kitaplarda da iki âşığın karşılıklı olarak söyledikleri bu dîvân ayrıştırılmış olarak verilmektedir. Bu sebeple âşıklar arasındaki bu uygulama âşıkların yazılı kaynaklardan faydalandıklarını gösteren delillerden biri sayılabilir.

KAYNAKLAR

- AHUNDOV, Ehliman, Tahmasıp Ferzeliyev, İsrail Abbasov, 1983, Azerbaycan Aşıqları ve Şâirleri I, Bakü: Azerbaycan İlimler Akademisi Neşriyatı.
- ARAS, M. Sıtkı, 1997, Erzurum’un Manevî Mimarları, İstanbul, Dergâh Yayınları, Erzurum Kitaplığı: 2.
- ASLAN Ensar, 1992, Çıldırli Âşık Şenlik, Hayatı, Şiirleri, Karşılaşmaları, Hikâyeleri, Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları
- ASLAN, Ensar, 1972, “Narman’da Sümmanî’yi Anma Töreni”, Türk Folklor Araştırmaları, 14, 276: 6363.
- ASLAN, Ensar, 1975, Çıldırli Âşık Şenlik: Hayatı Şiirleri ve Hikâyeleri, Ankara: Sevinç Matbaası.
- DÜZGÜN, Dilaver, 2000, “Âşık Şenlik ve Narmanlı Sümmanî’nin Karşılaşmaları”, Millî Folklor, Kış/Winter/Hiver, 48: 24-26.
- GÜNAY, Umay, 1986, Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi, Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu AKM Yayını-Sayı 16.
- KARDEŞ, Mehmet, 1963, Meşhur Saz Şâiri Âşık Sümmanî Hayatı ve Şiirleri, İstanbul: Tortum Kalkınma Derneği Yayınları.
- KARDEŞ, Mehmet, 1982, Âşık Sümmanî Bibliyografyası, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- KARTARI, Hasan, 1977, Doğu Anadolu’da Âşık Edebiyatının Esasları, Ankara: Demet Matbaacılık.
- OĞUZ, M. Öcal, 1995, “Azerbaycan ve Türkiye Sahasında Âşık Edebiyatının XVI. Yüzyılına Dair”, İpek Yolu Uluslararası Halk Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ÖZARSLAN, Metin, 1997, “Âşık Şenlik ve Âşık Sümmanî’de Rüya Motifi İlişkisi”, Âşık Şenlik Sempozyumu, Kültür Bakanlığı ve Kars Kültür Derneği, 29-31 Mayıs 1991, Ankara.
- ÖZARSLAN, Metin, 2001, Erzurum Âşıklık Geleneği, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ÖZBEK, Orhan, 1969, Âşık Şenlik, Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- ÖZDER, M. Adil, 1965, Doğu İllerimizde Âşık Karşılaşmaları, Bursa: Emek Basımevi.
- YAĞMURDERELİ, Nesip, 1939, Sümmanî Hayatı ve Şiirleri, İstanbul: Ülkü Basımevi.
- YILDIRIM, Dursun, 1984, “Azerbaycan Âşık Şâirleri ve Şiirlerinden Örnekler”, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 2, 2 1984’ten Ayrıbasım.

SÜMMANÎ BABA

Muaz ERGÜ

Erzurumlu Âşık Sümmanî... Sümmanî Baba... “Ervahı ezelde levhi galemde” diyerek söze başladığı şiirinde insanın, insan ömrünün hülasasını dile getirir. Koca bir ömrün hülasası... Dünya hayatı meşgalesiyle, aldaticılığıyla insanı içine alan, yutan bir kara dumana benzer. Kendini aydınlık gösteren, türlü ziynetlerle süsleyen bir kara duman... Kopup geldiği yeri hatırlıktan çıkaran, ezeli yeminini unutan insan dünyanın bu kara dumanında yitip gider. Dünyaya kapılanlar, hayatın fenalığından murat bekleyenler ancak yanırlılar. Ömür denen muammayı çözmeden çekip giderler. Sıdk-ı sadıklar, âşıklar, ömür sermayesini hiç yoğa harcayanlardır ancak mesut olanlar. Acının içindeki huzur, irfanın sunduğu mesutluk...

Sümmanî Baba, bu hengâmede, bu keşmekeşte yitip gitmeyen ve yitip gitmeye meyyal âdemoğullarının elinden tutan, onlara elest bezminde ettikleri yemini hatırlatan bir büyük gönül eri. Öncülerden, önde olanlardan... Ömür sermayesini hiç yoğa harcayanlardan... Bekleyen ama beklenti için de olmayan...

*“Uyandım gafletten oldum perişan
Bir nur doğdu âlemler oldu ürüştan”...*

Dünyanın süslerine kanmayan, ömür yatağında gaflet uykusuna yatmayanlardan. Hüzün deryasına da dalmışlardan... Aşk ikliminden seslenir O, derin bir sızının içinden... Yaşamak denen o büyük düş kırıklığı... Avuçlarımızdan kayıp giderken zaman denen iksir geriye şu hakikat kalır, Sümmanî Baba’nın dediğince:

*“Gönül perişandır devr-i âlemde
Bir günümü yüz bin zara yazmışlar.”*

1861’de Erzurum’un Narman İlçesine bağlı Samikale köyünde doğar Sümmanî. Asıl adı Hüseyin... Hasan Ağa’nın oğlu... Baba ilim/irfan öğrenmiş, mü’min bir Anadolu insanı. Baştan ayağa Anadolu irfanı ve basireti... Hasan Ağa çobanlık yapıyor. Gönü de beyni de kirlenmeyenlerden. Saf... Sümmanî de babası gibi çobanlık yapar. Ümmidir... Bugün irfana, basirete, aşka yabancılaşmış, Sümmanî’nin çoban olduğunu duyunca aaa çobanmış diye burun kıvrıracak, hor görececek onca bilgi yüklü cahil insan dolu dünyada. Ama o çoban, o ümmi adam bilimin, felsefenin anlamakta aciz kaldığı nice hakikati bir cümleye, bir mısraa sığdırmış.

*“Dünyayı sevenler veli değildir
Canı terkedenler deli değildir
İnsanoğlu gamdan hâli değildir
Her birini bir efkâra yazmışlar.”*

Evet, kendi aklını, gördüğünü, bildiğini meşrulaştırmak için kendi gibi düşünmeyenleri deli diye yaftalayan bir değerler zincirinin esaretindeyiz. Dünyayı mutlaklaştıranlar, dünyadan başka bir yer olduğuna inanmak istemeyenler, evrenselin esaretinden hoşnut olanlar ne canı terk edebilirler ne de malı... Bir yalanı gerçekmiş gibi yaşarlar. Sümmanî Baba işte bu yalanı ifşa ediyor. Alman Filozof Schopenhaur da dünyada gerçek mutluluğun olmadığını, yaşamın acıdan ibaret olduğunu söyler. Hayat bir aldatmaca der. O sonunda insanı hiçliğe, anlamsızlığa sürüklerken Sümmanî inançla, Allah’a teslimiyetle bütün bu manasızlığa karşı direnmeyi de bizlere gösterir.

Ümmilik sadece okuma yazma bilmemek değil. Ümmilik saflığı, bozulmamayı, anadan doğmuş gibi tertemiz kalabilmeyi de belirtir. İşte Sümmanî de tertemiz kalanlardan ve bu sebepten söyledikleri de hiç eskimeyenlerden. Anadolu’yu yurt edinmemizin, dindarlığımızın, otantik varlığımızın şifreleri dilde gizli. Sözlü kültürde... Sümmanî Baba’nın söyledikleri bu açıdan da çok önemli. Âşık, ozan, şair deyip geçmemek gerekir. Söyledikleri şiirden daha öte çaldıkları müzikten daha derin ve üzerinde durulması gereken değerler.

Sümmanî’ye selam olsun! Ruhu Şad, mekânı Cennet olsun!...

*“Sümmanî’yem ey dilyâre niderim
Başım alıp diyar diyar giderim
Yarın mahşer günü dava ederim
Siz mahşer yerine gelmez misiniz?”*

KARACA OĞLAN ELEŞTİRİSİNE KÜÇÜK CEVAPLAR: 4 /

HECİN DEVE Mİ, AT MI?

Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU

Kelimelerin zamana ve mekâna göre anlam değişimine uğradığını en iyi bilmesi gerekenlerin başında dil araştırmacıları gelmelidir. Yüzyıllarca önce dilimizde kullandığımız bir kelimenin zamanla anlamını kaybederek yeni bir anlamla karşımıza çıkması olağandır. Hatta bu olay bazen aynı zaman dilimi içinde fakat farklı coğrafyalarda da görülebilir. Konuya iki örnekle açıklık getirmek istiyorum.

yavuz kelimesi günümüzde çok kabul gören kelimelerden biridir. Çocuklarımıza bu adı koyarız, bu kelimeyi soyadı olarak da alır, sülale boyu kullanırız. İşte sizi birkaç Yavuz...

Yavuz Abadan (merhum prof.), Yavuz Donat (köşe yazarı), Yavuz Bingöl (sanatçı) Yavuz Selekman (merhum güreşçi ve oyuncu), Ali Yavuz Akpınar (öğrencim, emekli prof.), Yavuz Bülent Bakiler (şair)

Kemal Yavuz (prof.), Mehmet Ali Yavuz (eski Konya milletvekili), Fehmi Yavuz (prof., Millî Eğitim Bakanı), Haluk Yavuz (prof.)

Merhum Prof. Dr. Cem Dilçin'in düzenlediği *Yeni Tarama Sözlüğü* (Ankara 1983) *Yavuz* adı için şu karşılıkları vermektedir:

Yavuz [yavız]: 1. Kötü, fena. 2. Sert, azgın, keskin, güçlü, çetin, yaman, şiddetli. 3. Kötülük, fenalık. (s. 239)

Çocuklarına bu adı koyanlar, ailelerine bu kelimeyi soyadı olarak alanlar acaba bu karşılıkları biliyorlar mıydı? Bana kalırsa bunların tamamına yakını Yavuz Sultan Selim'den alınan ilhamla konulmuştur.

Bir de *yosma* kelimemiz vardır. Hani şu şarkıdaki, 'Edalı bir *yosma* aldı kararım' söyleyişinin kahramanı olan kadını anlatan kelime. Kelimenin anlamı Türk Dil Kurumu'nun *Türkçe Sözlük*'ünde (Ankara 2011, 2609) *şen, güzel, fettan (genç kadın)* olmakla birlikte zamanla anlam kaybına uğramış ve olumsuz bir kimliğe bürünmüştür. Kuzeydoğu Anadolu bölgemizde çocuklara konulan adlardan biri de *yosma* iken son yıllarda özellikle batı illerine göçen ailelerin bu adı taşıyan bireyleri adlarını mahkeme kararıyla değiştirmektedirler.

Karaca Oğlan'ımızın kelimesi ise *hecin*'dir. İşte bu kelimeye yer veren dörtlüğümüz:

*Kır at gelir hecin gibi
Yağmur yağar sicim gibi
Anam kızı bacım gibi
Gelir de karşımda durur*

İngilizce-Türkçe sözlükleriyle tanıdığımız James W. Redhouse bu kelimemize şu anlamları yüklemiştir:

Hecin: Babası hür olup cariyeden tevellüd eden adam ve halis Arap atıyla başka cins kısraktan hasil at. (Redhouse 1852-1853)

O halde şiirimizde *kır at* gibi gelen canlı ya *adam* veya *at* olmalıdır. Madde bu kadar, 'deve' 'meve' yok. Üstelik ilk anlamı oldukça farklı, ama dikkat edilirse buradaki iki anlamda da birleşme söz konusudur, oysa *deve* için böyle bir açıklama yok! Bu anlamın yüklendiği tarih ise 19. yüzyılın tam ortası...

Ya bizim ünlü eleştirmenimiz Yrd. Doç. Dr. Orhan Yavuz ne buyuruyor, bakalım: "Sayın Sakaoğlu 'hecin'e ... verdiği anlamlarla büyük bir bilim ve sözlük cinayeti işlemiştir. ... herhangi bir sözlüğe bakmak yeterliydi. Yazar 'hecin'e 'at' anlam...ını vermiş, yani saçmalamış. 'Hecin' bir deve çeşididir." (s. 92, nu. 491). (Noktalarla gösterilen yerler başka kelimelerle ilgili olduğu için alınmamıştır.) Burada *cinayet* ve *saçmalamak*la itham edilen kişi (Sakaoğlu), itham eden kişi (Yavuz)'nin hocasıdır ve lisans tezini yönetmiştir.

Erzurum'dan Konya'ya gelirken ona kefil olmuştur. Acaba Yavuz'un hocasına haksız yere bu kadar yüklenmesinin altında yatan bir Çapanoğlu mu vardır? Kendisine sorulması gerekirse de cevap veremeyeceği açıktır.

Sayın' diyerek bize rüşvet-i kelim eyleyen dil âlimi Yavuz, *Redhouse*'da *hecin* kelimesi anlamlandırılırken *deve* adının anılmadığından habersizdir. Peki, büyük dedesi Yavuz soyadını alırken neyi amaçlayarak (veya görevli memur verdiği için) kabul etmiştir? Yavuz kelimesinin *Tarama Sözlüğü*'ndeki anlamlarının çoğunu kaybettiği ve olumlu bir anlama büründüğünü bildikleri için almış olmalılar.

Demek ki 19. yüzyılın ortalarında *hecin*'in karşılığı *deve* değilmiş. Yavuz'un karşılığı ise 20. yüzyılda olumlu bir anlam kazanmıştır.

Diyoruz ki ey eleştirmen (!) Sayın Yavuz, kelimeleri kullanıldıkları yüzyıllara göre anlamlandırmalıyız. Karaca Oğlan'ın şiirindeki kelimelere anlam yüklerken 21. yüzyılı değil âşığıımıza yakın dönemleri göz önünde bulundurmalıyız. Aman bu bilgimi unutup da öğrencilerinize yanlış bilgiler vermeyiniz, e mi!

Yazımızı üç kısa 'acemi eleştirmen' notunu başına kakarak bitirelim. Ki bir daha ayakkabı bağının yukarısına çıkmasın!

a. Sayın Yavuz buyuruyor: 477/1/3. *dizenin başındaki 'Bir' kelimesi fazladır, atılması gerekir.* (s. 73, nu. 315). Şiirin anılan dörtlüğünde değil, tamamında 'Bir' kelimesi yoktur!

b. "Yine aynı şiirin (372. şiir) 4. *katısında* kafiye bozukluğu ile karşılaşılıyor." (s. 69, nu. 292) Ne demek 'katısında?' *Çatısında* veya *kapısında* olabilir mi?

c. 'Sevgili' anlamındaki 'çıra' kelimesine ısrarla 'ateş' diyen Sayın Yavuz'dur, (s. 81, nu. 381) Zavallı sevgiliyi sıkılmadan ateş'e atmaktadır!

Evet, saçmalama ve cinayet kelimelerini, galiba kendisi için kullanacağı yerde yanlışlıkla bize yönelten öğrencim Sayın Yavuz, acaba bu dalaletle niçin saplanmıştı? Kendisine ne yapmıştık da böylesine celallenerak araştırma görevlilerini de taşeron eleştirmen olarak kullanmıştı? Halk edebiyatı doktora öğrenciliğinden kaçıp gitmesine izin verdiğimiz için mi bu yollara düşmüştü? Yoksa kimselerin inanamayacağı bir sebebin peşine takılıp kahramanlık yapmak için mi kıyamete kadar anılmayı göze almıştı? Verilecek cevabının olacağını sanmıyorum. Ben kendisini acaba affedebilecek miyim?

SÜMMANÎ İLE GÜLPERİ HİKÂYESİNDE ESTETİK UNSURLAR

Nuri PEKSÖZ

Kelam ehlinden bir söz dökülür sadırlara... “Her insan bir yüzden doğar.” Belki de aşk, bu yüzü aramaktır. Bâde sunulur aşkın taliplerine. Er dolusu, pir dolusu... Âşık, ateşi tanımayan çocuğun ateşe uzanması gibi cesur ve tedbirsizdir. Bir suret seyreder, “işte senin maşukun bu!” derler. Kırklar girer düşünce sevenlerin, kırk yeşil güvercin olur, kırk gün sırlar saklanır. Kırk gün dua edilir. Sonra üç derviş üç dolu sunar, üç harf okutulur, üç yeşil yapraktan. Rüya’nın Hazreti Yusaf’a verilmiş yüksek bir ilim olduğunu bilen âlimler bu hikmetleri tarih boyunca tefekkür etmişlerdir. Sayısal formeller, motifler ayrı bir inceleme konusu mutlaka. İhsan ve estetik bir nazarla baktığımızda bir hikâye, olay, duygu ya da kavram bize bir gizemli kapılar açar. Emir Sultan hazretlerinin bizi çağırdığı hüsün ve ihsandan başkası değildir.

*“Gerçek âşıklara sala denildi,
Gelin ey âşıklar dermanı buldum.
Ah ile vah ile cevlan ederken,
Canımın içinde cananı buldum.”*

Mutlak güzellik sahibi (hüsn-i mutlak) sadece Allah(cc)’tır. Allah (cc)’ın yarattığı her varlıkta, her olayda, her surette, her kelimada bu güzellik bir ayet gibi seyredilir. Arifler bu yüzden bu âleme seyir âlemi demişlerdir. Aşk, bir hüsün tutkusu aynı zamanda büyük bir imtihandır. Aşkı mecaz ile sınanan tutkulu gönüller, şirkin girdabından kurtulunca aşkı ilahiye ulaşırlar. Mikelanj: “ Aşk, Allah (cc.)’ın kendisine yükselmesi için, insana verdiği kanattır. “ der. Bu tariftan ziyade aşkın hayata dair izlerinden belki aşkın hallerinden söz etmektir. Epistemolojik bir kavram olarak aşk insanı nefsin bayağı arzularından alır içsel yolculuklarla gönle yükseltir. Sofiler bu yükselişe miraç deseler de insanın duygusal terakkisi demek daha doğrudur.

“Aşk eski bir öyküdür.” Diyenler de var elbette. Halk şiirimiz aşk öykülerinin en güzel örnekleriyle doludur. Bu sözden birçok manalar çıkarabiliriz elbette. Âşıkların hikâyeleri insanların her zaman dikkatini çeker. “Hikâyenin Gücü” adlı eserinde Annette Simmons hikâyenin gerçeği toplumsal hafızamızda muhafaza eden ve bizde inanmışlık duygusu uyandıran yanlarını uzun uzun anlatır. Halk hikâyelerimiz şairlerin asırlarca şiirleriyle beraber toplumsal hafızamızda yaşatılmasında çok etkilidir. Ozanları güçlü kılan bir unsurdur hikâye. Çeşitli motiflerle birlikte yeni kuşaklara aktarılan hikâyeler zamanla halkın kolektif muhayyilesinde zenginleşmiş yeni varyantlarla varlıklarını devam ettirmiştir. Âşıkların hikâyelerinde birçok hikmet gizlidir. Bir sevgi öğretisi gibi kuşaktan kuşağa aktarılan halk hikâyelerimizin en önemli teması aşktır. Aşk, sevgideki ifrattır. Bu ateşten denizi geçenlerde ilahi aşkın sırları görülür. Halk bilgelğine giden yoldur aşk. Halk hikâyelerimiz estetik unsurlar yönünden oldukça zengindir. Bu hikâyelerden biri de Sümmanî ile Gülperi hikâyesidir.

Âşık Sümmanî bu geleneğin önemli kimliklerinden biridir. İnsanların sevgilileriyle birlikte anıldığı, hatırlandığı bu estetiği diğer türlerde görmek oldukça zordur. Bir hakikat estetiği olan hikâye Âşık Sümmanî’yi unutulmanın felaketinden kurtarıp canlı yaşayan bir figür haline getirmiştir.

Bir rüyayla başladı her şey... Ablaktaş, Sümmanî ile babasının sık sık birlikte bulunduğu ve hayvanlarına sulak olan yerd. Orda meçhul askerlerin yattığı şehitlik, yanında da suyu gür bir pınar vardı. O zamanlar saat herkeste bulunmazdı bu yüzden gölgelerin gün içindeki uzunluğuna göre namaz vaktinin girdiği anlaşılır ve namaz kılınırdı. Babası Hüseyin’e kabirlerdeki ayrık otları temizlemesini tembihlerdi. Hüseyin, içe dönük, saygılı, duygusal bir çocuktı.

Rivayetlere göre yolcunun biri oradan geçerken Hüseyin’den ekmek ister. Hüseyin üç tandır ekmekinin yarısını yolcuya verir. Yolcu Hüseyin’in cömertliğine karşılık ona bir dua öğretir. Bu bir sevgi duasıdır. Kırk gün Hüseyin bu duayla yaşar. Dağlarda yollarda, çeşme başlarında okur duasını. Babasının cuma namazına gittiği bir gün. Hüseyin, başını mezar taşına yaslayıp uyur. Rüyasına erenler girer. Bir bade verilir Hüseyin’e “pir dolusu.” Gülperi adında, Bedahşan şehrine yaşayan bir kız gösterilir ona. Gözlerini hiç kırpmadan bu hüsnü seyrederse vuslata ereceğini; gözlerini kırarsa ömür boyu kavuşamayacağını söyler erenler. Hüseyin, Gülperi’nin güzelliği karşısında büyülenir. Hüsnünün şulesinden sevgilisine bakarken kırpar gözlerini. Ayrılıktır artık bahtına düşen. Hüseyin, yüzü güneş yanığı on bir yaşında garip bir çobanın oğlu. Âşık, arayacak olan, yollara çıkacak olan hikâyenin zahiri unsuru. Bu üç harfin gizemini çözecek olan seyyah. On sekiz yıl arar Gülperi’yi. Âşıklar defterinde derkenara yazılır adı.

*“Döner mi kavlinden sıdk-ı sadıklar?
Dost ile dost olur bağı yanıklar,
Aşk kaydına geçti bunca âşıklar,
Sümmanî’yi derkenara yazdılar.”*

“Kalkıp bu yerlerden hicret eylesek” diye başlayan yolculuklar. Karlı dağlar ardında düşlerin perisi içindir. İran, Türkistan, Kafkasya Afganistan sonraki yolculuklarında Kırım onun Gülperi’yi aradığı yerlerdir. Gurbet, insana garipliği öğreten, bakesliği belleten yerdir. Gurbet, bazen ayrılık bazen de vuslat arayışıdır. Gurbetle ve gariplik... Gülperi’yi bulunca mutmain olacağına inanır âşık. Belki de asıl ayrılık o zaman başlayacaktır kim bilir?

Gülperi, o da, gördüğü sureti sevmiştir. Üç harf okutulmuştur yeşil yapraktan: sin, mim, nun. Bir yolcu bekler ömür boyunca. Nedendir bu olanlar önceleri anlam veremez. Yüzü, güneş ve ayaz yanığı bir köylü çocuk. Bir dervişten dinler Ayeti: “Allah, dilediğine olağanüstü bir şekilde hükmeder.” Susar... Susmanın asıl büyük bir feryat olduğunu bile bile susar. Mademki o alev alev yanan gül olmayı seçmiştir. Mevsim geçene kadar yollarda olan yolcusunu bekleyecektir. Bu yolcu nedense ulaşamaz yıllarca. Bahçelerden, Badehşan dağlarından esen hazan rüzgârları geçer. Nice bağbozumları, nice baharlar, nice zemheriler geçer. Saçlarına ilk düşen akları hüznle seyrederek aynalarda. Bir gece yolcusunu görürü düşünür: “Artık bir işaret almadan çıkma yollara,” der. Sürekli yollarda kalan yolcusu için üzülmektedir.

O aşkın yolcusu bu düşten sonra yorgundur artık. Sırlarını ifşa etmenin nedameti içindedir. Dostları ona Gülperi’yi hatırlatınca:

*“Tarih seksen dokuz on bir yaşımda,
Cem oldu başıma iş birer birer.
On sekiz yıl sürdü yârin peşinde,
Akıttım gözümde yaş birer birer.”*

Asıl yangın yeri Bedahşan’ dadır. Gülperi, Erzurum’a giden bir yolcuya denk gelir. Ona üç taş verir. Bu taşlar Bedahşan dağlarından çıkarılan la’l taşlarıdır. Bunları Erzurum’a gittiğinde Narman kazasının Samikale köyünde Hüseyin adında bir adama ver. Söyle bu taşları yol harçlığı yapıp buraya gelsin. İnsanoğlu çiğ süt emmiştir, derler. Erzurum’a ulaşan yaşlı adam Taşmağazalarında taşların fiyatını sorar. Çok değerli la’l taşlarıdır bunlar. Emanete hıyanet eder. Taşları satar. Ancak, kafasında bir soru işareti vardır. Nasıl olur da bir han kızı bir köylü adama böyle gönül düşürür? “Bu adamı mutlaka görmeliyim.” diyerek varır Narman Kazasının Samikale köyüne. Köy adasında misafir edilir, ağırlanır. Akşama doğru Âşık Sümmanî de meclise uğrar. Adam, bakar ki sıradan bir köylü insanı. Ancak misafirin hatırı için Sümmanî den bir deyiş söylemesini isterler. Sümmanî, yaşlı adamın bütün yaptıklarını anlatırken sıkıntıdan ter içinde kalır misafir, anlar gerçeği. Hacı Bektaş Veli’nin dediği gibi: “Her insanın değeri gönlünün ağırlığıncadır.” Bu olay, Sümmanî’nin Gülperi aşkıyla hikmet ve keramet sahibi bir Hakk aşığı olduğunu bize gösterir.

*“Hele nazlı yardan bir na’me geldi,
“Durmasın peşimden gelesin,” demiş.
Çoktan beri ateşine yanardım,
Hep sızı bir ateşe yanasın demiş.*

*Ne sebep ihtiyar isyana battın?
Sebeb ne karşımda ter kana battın?
Vadinde durmadın taşları sattın,*

“Sevdiceğim alıp gelesin,” demiş. (Kaynak Nusret Sümmanîoğlu)

Sümmanî ile Gülperi hikâyesinde birçok estetik unsur var elbette. Geniş bir coğrafyada yaşanmış bir aşk hikâyesi: Doğu Anadolu, Gürcistan, Kafkasya, Afganistan, İran. Günümüz insanı için metafizik unsurlar barındıran hikâyeler bir zamanın gerçeği idi elbette. Malihulya (melankoli) olarak da adlandırılan bu psikoloji tarih boyunca bütün bilgelerin de dikkatini çekmiştir. Rüya ile yaşanan sevgiler için ezel bezminden hayata yansıyan bazı sırların olduğuna dair rivayetler okumuştum. Görülen rüyaların birçok hikmeti var elbette. Bazıları bu rüyaların ahirete bakan taraflarının olduğun söylerler.

“Hâkimlerden bazılarının aşkın ilahi (Allah’tan gelen) bir hastalık olduğunu söylemelerinin sebebi, aşkı tedavi edebilecek bir ilaç veya âşıklara içirdiklerinde onların çektikleri sıkıntı ve belaları giderecek bir şerbet bulamamalarındandır. Hal böyle olunca onlar, aşkın tedavisi için sadece ibadet ve sadakalar dağıtarak Allah’a dua yahut (cahiliye devrinde) putlarına kurban kesmek ve kâhinlerine

rukye yaptırmakla bu ilahi beladan kurtulma çareleri aramışlardır. Nitekim cahiliye şairlerinden, aşk yüzünden ölen Amr bin Hızam şöyle diyor; “Bana şifa bulsunlar diye Yemame ve Necd kâhinlerine gittim.” Bildikleri bütün helva (ilaç) ve rukyeyi yaptılar, bana. (Fakat başaramayınca) bana dediler ki,” Allah sana şifa versin. Vallahi sana şifa olacak el bizde yoktur.”

Âşıkların bu manada şiirleri vardır.

Yunan hekim ve tabiplerine gelince; onlar bir hastalığa ilaç bulmaktan ve hastayı tedavi etmekten aciz kalır, hastanın iyileşmesinden ümit keserlerse, o hastayı Müşteri heykelinin önüne götürürler, onun için sadaka dağıtırlar, ibadet ederler ve kurbanlar adarlardı. Sonra kâhinlerden, şifa vermesi için Allah’a yalvarmalarını isterlerdi. Hasta eğer kurtulursa, buna tıp (yani iyileştirme) ve hastalığa da ilahi çılgınlık adını verirlerdi. (Aşk Risaleleri, Sır yayınları)

Estetik kelimesi sözlükte : “ Sanatsal ürünün genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi.” Olarak tarif edilir. Güzelliğin felsefesinden ziyade güzelliği bizzat yaşamak, tecrübe etmek, halk hikâyelerimizin en önemli özelliğidir.

Güzellik duygusuyla aşkın (Hüsün ve aşk) güçlü bağlarını düşünürsek Sümmanî ve Gülperi hikâyesinin estetik unsurlar bakımından çok zengin bir kaynak olduğunu görürüz.

Erenler, Sümmanî’den Gülperi’nin veçhini seyredirken kirpiklerini kırpmadan bakmasını isterler. Aksi durumda mahşere kadar ayrılık yaşayacaklarını söylerler. Nazar ve hüsün ikilemi içinde gönül imtihanı yaşanır.

Hikâye, geleneğin bütün motif ve formellerini içinde barındıran imaj ve çağrışımlarıyla zengin ve orijinaldir. Hikâye rüyadaki duruma uygun bir sonla tamamlanır. Hikâyenin yaşandığı yıllarda Rusya’ya işçi olarak gidenler vardı. Aslen Narmanlı olan iki kardeşe Gülperi’nin gönderdiği iki elçiye denk gelir. Narmanlı işçilere Sümmanî’yi sorarlar. Narmanlı işçiler de: “Sümmanî bağı yanık, badeli bir âşıktı. Bedahşan denen şehirde bir kız adına bâde içtiğini söylerdi. O kızı ömür boyunca aradı, bulamadı. Geçenlerde rahmeti Rahman kavuştu.” derler.

İki elçi bu matemli haberle Bedahşan şehrine döner. Şehre bir seher vakti giren elçiler. Minarelerden sala verildiğini duyunca merakla cenaze alayına yaklaşırlar. Gülperi’nin öldüğünü duyarlar. . (Kaynak Nusret Sümmanîoğlu)

Bugün iki mezar vardır. Bu mezarlardan biri Bedehşan şehrinde; diğer ise Samikale köyünde. Geçerken bir Fatiha okuyun, onlar sadık âşıklardır.

Sümmanî ve Gülperi hikâyesi estetik unsurları ve geleneğin içindeki yeri bakımından çok önemlidir. Sözlü (şifahi) kültürden yazılı kültüre geçildiği bir dönemde oluştuğu için varyantları oluşmamıştır. Bu yönüyle kurgusal gerçeklik yönünden daha güçlüdür. Bu hikâye sinemaya aktarılmamıştır. Önümüzde duran bu zengin kaynakları genç kuşaklara ulaştırmak aydınların görevidir. Sözü bu yazımıza konu olan Âşık Sümmanî’nin Gülperisi için yüreğimizden dökülen Gülperi başlıklı şiirimle tamamlayalım istedim.

Serkeşim elinden uzak bir düşün,
Yangınlar, figanlar var diyarında.
Hasretlerindeyim yar, seni görmüşün,
Kimler bu esrarı der diyarında?

Bilmedi nadanlar yandı Bedahşan,
Gelmeyen yolcuyu andı Bedehşan,
Bâde içti, aşka kandı Bedehşan,
Yok mudur senin de har diyarında?

Ahraz bir çiçeğim, eğildiğim su,
Sardı yüreğimi cinnet korkusu,
Korkarım yollarda kurarlar pusu,
“Çıkma yollarıma dur diyarında.”

Elbette daha zor sükûn eylemek,
Gönlü teskin eder derdi söylemek,
Heba olmaz elbet, bu aşk, bu emek...
Atba, bu masalı der diyarında.

ÂŞIK SÜMMANÎ

Osman AKTAŞ

Çocukluğumda babam elinde yaklaşık altmış sayfalık bir kitapla geldi. Kitabın üzerine Sümmanî ile Gülperi yazıyordu. Kitabı benim okumam için getirmişti. Benim halk şiirine ilgim de bununla başladı. Ben ne rüyamda derviş gördüm, ne de bade içtim. Ben de yüreğimde başlayan bir sızıyla kendime bir sevgili aradım durdum. Buldum mu? Bazen evet, bazen hayır... İçimdeki boşluğu doldurmak için zaman zaman biyolojik anlamda birisine âşık olduğuma hem kendimi, hem de çevremi inandırmaya çabaladım. Biliyorum ki, bu ne beni, ne çevremi çok da ikna etmedi.

Neyse ben, Sümmanî'ye dönmek istiyorum. Sümmanî'nin kitabı elimizde babamla hem okuyoruz, hem meşhur deyiş girişiyle “*Amman ey*” diye makamlı söylüyoruz. Bu arada kız kardeşimde her seferinde ağlamaya başlıyor. Rahmetli anam da hem babama, hem de bana kızılıyordu çocuğu ağlattığımız için.

Babam kitabı her okuyuşumuzda kitapta olan hatalardan söz ediyor, kendince doğru olduğunu düşündüğü şeyleri de anlatıyordu. Babam gerek Sümmanî'nin torunları Nusret ve Hüseyin amcaları da tanıdığından bazı deyişlerin değiştirilmiş olduklarını da söyleyip orijinalleri hakkında da bilgi veriyordu. Önce babamdan dinlediğim Sümmanî Baba hikâyesiyle devam etmenin yerinde olacağını düşünüyorum.

Erzurum'un Narman İlçesi'ne bağlı Samikale köyünde Hasan Ağa diye bir köylünün oğludur. Bizim köylerde bir gelenektir; kişiler birbirlerine yaşça yakın ve çok samimi olmadıkça yalın isimle hitap etmezler. Bu edep dışı sayılır. Kişi yaşça büyükse ya ağa, ya da dadaş isimden sonra mutlaka ilave edilir. Sümmanî'nin babasına Hasan ağa denmesi de bundan. Hasan ağanın oğlu Hüseyin körpe (oğlak ve kuzu) çobanıdır. Her gün düzenli olarak belli bir vakitte körpeyi otlamaktan getiren Hüseyin gecikir. Ha geldi, ha gelecek derken körpe gelir Hüseyin gelmez. Hava kararmış endişeler de artmıştır. Köylü aramaya çıkar. Her zaman gittiği Ablaktaş denilen yere giderler ki Hüseyin uyuyor. Uyandırırılar, ama hiçbir sorularına cevap alamazlar. Alıp köye getirirler. Bir hafta on beş gün yok, hiç konuşmaz Hüseyin. Köylü artık Hüseyin'i körpeye de yollamaz.

Aradan üç ay geçer. Bir gün babasına köylülerin sıra gecesi yaptıkları eğlenceye katılmak istediğini söyler. Babası önceleri istemese de kabul eder. Sıra gecesinde herkes yaşına ve bilgisine göre oturmuştur. Sümmanî en sona kapının yanına oturur. Ona sıra gelince çocuk diye sırayı atlamak isteyenlere meclisten biri karşı çıkar. Sümmanî'nin meclise iştirak edip etmeyeceğini sorar. Sümmanî de katılmak istediğini söyleyince sözü ona bırakırlar. Sümmanî deyişle ilk kez orada başından geçeni anlatır. Bakın nasıl:

*“Uyandım gafletten oldum perişan
Bir nur doğdu âlemler oldu ürüşan
Selam verdi geldi üç hub dervişan
Lisanları bir hoş sedasın tek tek*

*Lisanları bir hoş eyler avazı
Onlarda mevcuttur ilm-i el fazı
Dediler: Vaktidir kılak namazı
Aldılar abdestin edasın tek tek*

*Aldılar abdesti uyandım habran
Aslımız yapılmış hakk-ü turabtan
Üç harf okuttular yeşil yapraktan
Okudum harfini noktasın tek tek*

*Okudum harfini zihnim bulandı
Yarelerim göz göz oldu sulandı
Baktım çar etrafa kadeh dolandı
Nuş ettim kırkların mahlesin tek tek*

*Nuş ettim badesin gördüm rengini
Tam on sekiz saat sürdüm cengini
Yar yüzünde saydım üç beş bengini
Halhalın altında hırdasın tek tek*

*Dediler: Sümmanî gel etme meram
Adamı çürütür dert ile verem
Sen için dünyada kavuşmak haram
Hüdam böyle salmış kalemin tek tek*

Hangi ülke, hangi şehirde olduğu bilinmeyen ve yalnızca rivayete dayanan Gülperi adlı meçhul sevgili Âşık Sümmanî'nin bir ömür boyu gönlüyle konuşmasına vesile olmuştur.

Zaman seher yeli gibi varlıkları okşayıp geçerken, köylüler Sümmanî ne zaman bir deyiş söylese çevresinde toplanıp, onu dinlemekten büyük zevk alırlar.

Derken köyün ileri gelenlerinden biri oğlunu evlendirir. Düğün için Nihah(Tortum)'ın Kiska(Şenyurt) köyüne gideceklerdir. Farklı bir etkinlik düşünen düğün sahibi Sümmanî'yi beraber götürerek ilgi üzerlerine çekmek ister.

Kiska'ya gittiklerinde orada Ümmanî mahlasını kullanan bir âşığın bulunduğunu öğrenirler. Kız tarafı Sümmanî'yi ve söylediklerini duyunca bir atışma yapılmasını isterler. Bu durumu henüz çocuk olan Sümmanî'ye sorarlar. Sümmanî de kabul eder. Atışma yapılır ve Sümmanî atışmada galip olur. Eskiden Atışmada mağlup olan âşıklar mağlubiyetlerinin belirtisi olarak sazlarını galip olan âşığa verirler. Âşık isterse sazı alır, isterse sazı alıp, tekrar sahibine iade eder.

Sonra Erzurum macerası başlar Sümmanî'nin. Âşık Ebabî ile babamın anlattığına göre Erzurum'da Kavak Mahallesinde bulunan âşıklar kahvesinde karşılaşırlar. Çok uzun süren atışmada Erbabî zor duruma düşünce Sümmanî çekilir atışmadan. Bu durumdan valinin haberi olur. Sümmanî'yi misafir eder, deyişlerini dinler ve bir saz ve çeşitli hediyelerle gönderir.

Kimi rivayetlerde Âşık Erbabî'den ders aldığı söylene de, daha kimseyi tanımadan yukarıdaki deyişi söyleyebilen birisinin pek derse ihtiyacı olmadığını söylemek sanırım yanlış olmaz. Erbabî'yle karşılaşmasında Sümmanî'nin galip gelmemesinin nedenini ben bilgisizlikten ziyade erken olgunlaşmaya bağlıyorum.

Ve Âşık Şenlik... Sümmanî'nin yenişemediği ve kardeş edindiği tek âşık... Bu hikâyede, Sümmanî'nin teyzesinin oğlu ve arkadaşı Ahmet Onbaşı, ezberlediği deyişlerin çokluğuna güvenerek, Çıldır'da yapılacak olan âşıklar yarışmasına katılmak için Sümmanî'nin sazını alarak, kimseye haber vermeden yola çıkıyor. Amacı yarışmayı kazanıp, hem hediyeler almak, hem de kendisinin Sümmanî'ye denk olduğunu kanıtlamak...

Ahmet Onbaşı Çıldır'da âşıklar kahvesini sorup, kahveye giriyor. Sazı üst köşeye asıp, kendisi de üst tarafa oturuyor. Âşıklık geleneğinde sazı üst başa asmak, o yöredeki bütün âşıklara meydan okumak, üst tarafta oturmak da âşıkları küçümsemek anlamına geliyor.

Bir süre sonra Âşık Şenlik kahveye gelir, içeri girer, önce sazlara bakar. Üst baştaki sazın üzerinde Sümmanî yazmaktadır. Kahvede bulunan kişilere bakar, tek bir yabancı vardır, geri çıkar kahveden söylentiye göre anasını ziyaret eder ve anasına:

-“Ana rüyamda beni atışmada yendiğini gördüğüm âşığın sazı gelmiş ama kendisi yok” der.

Anasının elini öpüp, hayır dua alan Şenlik kahveye döner. Kısa sohbetten sonra sazını eline alıp, Sümmanî olarak dinleyenlerin tanıdığı âşığı atışmaya davet eder. Kısa bir atışma sonunda sorulan sorulara cevap veremeyen yenilir. Âşık Şenlik:

- “Sen Sümmanî değilsin. Ben Sümmanî'yi rüyamda gördüm. Kimsin sen?” diye sorar.

Ahmet Onbaşı da olanı biteni anlatır. Âşık Şenlik:

-“Sümmanî'ye hediye yollayacağım. Sen benim misafirimsin.”

Ahmet Onbaşı misafirligi kabul eder, ama utancına yenik düşüp, Şenlik'e haber vermeden (tabiri caizse) kaçır. Köye geldiğinde de Sümmanî'ye olup biteni anlatır ve:

- “Sazını da, şanını da Çıldır'da bıraktım. İster git al, istersen bırak. Sen bilirsin” der.

Sümmanî mecburen Çıldır'a gider. Âşıklar kahvesini sorup, kahveye varır. İçeri girince sazını en sona asar, kendisi de kapının hemen yanına oturur. Sazın üzerinde Yine Sümmanî yazıyordur. Bir süre sonra Şenlik gelir. Yine önce sazlara bakar, kahvedekilere bakar, kahveden yine çıkar. Anasına gider.

-“Ana Sümmanî geldi, kahvede, der. Anasının elini öpüp kahveye döner. Yine kısa muhabbet ve sazlara ele alınır.”

Şenlik: -“Ağalar yine bir Sümmanî gelmiş. Erzurum’da Sümmanî yaygın bir isim anlaşılan giden de, gelen de Sümmanî.”

Şenlik: *Osmanlı elinden azm-i rah ettin,
Ey ki ihvan sen bu yana gelipsin
Firkati ah ile menzile yettin
Sebep ne ki bizim kana gelipsin*

Sümmanî: *Azm-i rah ettirdi ol abı dane
Nasip kısmet için nana gelmişem
On dört yıldır oldum şem-i pervane
Ateş alıp yana yana gelmişem*

Şenlik: *Ben bilirim aşk elinin halini
Aradan kaldırarak kıl ü kalini
Gördün bizim yerin kalma kalini
Candan geçip kızıl kana gelipsen*

Sümmanî: *Ezel hizmetim var elife ba'ya
Hak kulun emeğin verir mi zaya
Bir can borçluyum ben gani mevlaya
Vermek için can kurbana gelmişem*

Şenlik: *Kem kelam çıkarmam dahi dilimden
Yâd ettin gönlümü gayri felimden
Çok âşıklar geldi geçti elimden
Sen galiba alışana gelipsin*

Sümmanî: *Dost eline varmak araf dediler
Dostla görüşmek müşerref dediler
Seni aşk ehline sarraf dediler
Gevher için kıymet kana gelmişem*

Şenlik: *Sefil Şenlik evvel duyuptur adın
Kaçınıcı babdan kalbi küşadın
Benen ülfet etmek midir muradın
Söyle yoksa imtihana gelipsin*

Sümmanî: *Sümmani paç ummaz şöhreti şandan
Lütfü kerem gözler sırrı yezdandan
Lakin davet etsen çıkmam meydandan
Vahdet içre bir pünhane gelmişem*

Uzun atışmaların devam ettiği bu yarışmada Âşık Şenlik’in annesi döneminin kadınlarına göre çok bilge bir kadındır ve bu atışmayı baştan beri bir köşede dinlemektedir. Duyduklarından sonra bu iki aşığın yanına gelir:

-“Oğul siz günlerce atışsanız da yenişemezsiniz, boşuna kendinizi helak etmeyin. Ben Sümmanî’yi manevi oğlum ilan ediyorum. Sizler sarılın birbirinize ve atışmayı burada bitirin” der.

Sümmanî de:

-“Ana sen bizi evlat kabul ettiğin gibi, biz de seni çoktan ana kabul ettik. İzin verirsen son kıtaları söyleyip bitiririz.”

Sümmanî: *Sümmanî der size verdim zahmeti
Demek sakın edek bu muhabbeti
Neye memur nedir orda hizmeti
Bari anlayalım tamametinden*

Şenlik: *Sefil Şenlik bu müşkülün halleder
Ruhlar ondan gelir hep ona gider
Cümle ruhu sura o taksim eder
Ne sorarsın bana sır hikmetinden*

Ve karşılaşma burada sona erer. Âşık Sümmanî'yi Âşık Şenlik evine davet eder. Eve gittiklerinde Âşık Şenlik bir kargaşa görür ve kötü bir haberi alır. Kızı kaçmıştır. Bir anda yıkılır. Sümmanî'yi odasına yerleştiren Şenlik:

-“Kardeşim bana biraz müsaade et. Şimdi geliyorum” der.

Sümmanî, Şenlik'in tavırlarından kuşkulunmuştur. Şenlik'e:

-“Aman kardeşim kötü bir şey düşünme ve söyleme bunu da Allah'ın bir emri say” der. Şenlik konuşmadan çıkar. Abdest alır, odasına girer. Bir süre odada kalır. Şenlik daha odadan çıkmadan komşulardan birisi kızının vefat ettiğini cenazesi için hazırlık yapıldığı haberini getirir. Defin işlemlerinden sonra Sümmanî oradan ayrılır. Sümmanî sevgilisi Gülperi'nin peşinden dağ, taş, şehir, ülke demez, dolaşır. İran'da karşılaştıkları söylenen birkaç kişiyle hemhal olunca onların istekleri doğrultusunda bir değiş söyler.

*"Şehr-i yezdan dedi hazreti hüda
Ta ezel yazıldı künyede ali
Hak isminden verdi merdi merdane
Zikroldu ilmiyle ülyada ali"*

Ama kendisinin de dediği gibi, kavuşmaları mahşere kalmıştır. Bakın bu aramayı nasıl anlatıyor Sümmanî:

*Ey efendim derdim kime söyleyim
Günden güne can figana düşüptür
Kalmışım hayrette ya ben nideyim
Gece gündüz elamana düşüptür*

*Felek beni koydun gam ateşinde
Gündüz hayalimde gece düşümde
Tarih seksen dokuz on bir yaşında
Yar ateşi cism ü cana düşüptür*

*Varsak bu yerlerden hicret eylesek
Yarene yoldaşa minnet eylesek
Arzulasak yâri niyet eylesek
İmdi yolum Ardahan'a düşüptür*

*Ardahan'da kulsak kavli kararı
Gün be gün gelmekte ömrün zevali
Orda bulamazsam şahı maralı
Gayrı yolum Nemrut Han'a düşüptür*

*Nemrut Hanlı bilmez garip halinden
Bu fakir ayrılmış lebi lalinden
Bana derler yanılmışsın yolundan
Senin yolun Gürcistan'a düşüptür*

*Bedehşan bulunmaz böyle avare
Ne yanda kavuşsam o nazlı yare
Önümüze çıktı Belhi Buhara
Dedim belki yar bu yana düşüptür*

*Dediler hep senin halin ne haldir
Bu kara sevdâyı başından kaldır
Bedehşan buraya üç aylık yoldur
Senin yolun bir ummana düşüptür*

*Dediler duymadık onun ismini
Burda güzel çoktur nidek vasfını
Felek böyle yıkar kendi hasmını
Senin yolun Erzincan'a düşüptür*

*Sümmanî neylesin dünyada varı
Ölene dek çeker bu ah u zarı
Böyledir gönülle kavlı kararı
İmdi yolum Bedehşan'a düşüptür*

Sümmanî bedeninde binlerce nehir ve bir umman olan bu Âşıklar piri gerek ilahi, gerekse beşeri aşkın en başarılı temsilcilerinden biridir. Elinde sazı olanın sevgiden başka ne sermayesi olabilir ki... İşte Sümmanî de bu sermayeyi Hak yolunda nifak etmekte.

*Sorma bir insanın aslı neslini
Ta ezelden irfan olan bellidir
Kamile eyleme arif vasfını
Sıtk-ı sadık pünhan olan bellidir*

*Hakikat bağına gel bağla kendin
Azrail eline verme kemendin
Âlemden üst görme öz kendi kendin
El ariftir insan olan bellidir*

*Sümmanî gedanın Maksud-i Settâr
Deman-i Mahbub'tur arzusu hüinkâr
Her âşık olamaz yara fedakâr
Canan için kurban olan bellidir*

İşte Sümmanî'nin ilahi aşk ile beşeri aşkı birleştirdiği nokta. Acaba bundan daha güzel nasıl söylenebilir dersiniz.

*Aşkın harareti şiddet narını
Kerem gibi yananlara sor bilir
Abdallar terk etmiş yalan dünyayı
Behlül gibi divaneye sor bilir*

*Baykuş viranede asla gülemez
O dünyaya giden geri gelemes
Lokman Hekim gelse çare bulamaz
Sen bu derdi Süleyman'a sor bilir*

*Sümmanî'yem akıl başta serseri
Ben deli değildim sen ettin deli
Evliyalar enbiyalar serveri
Yeri göğü yaratana sor bilir*

NARMAN'LI ÂŞIK SÜMMANÎ

Mehmet GÖZÜKARA

“Yazanlar Leyla'nın Mecnun kitabın

Sümmanî'yi bir kenara yazmışlar.”

diyen Sümmanî, Erzurum'un Narman kazasının Samikale köyünde 1861 yılında dünyaya gelir. Yaşadığı dönem itibariyle Âşık edebiyatının önde gelen âşıklarından biridir. Sümmanî'nin yaşadığı dönemde, Orta Asya'ya kadar ulaşan etkisinin yanı sıra, vefatından sonra gelen âşıklar üzerinde de küçümsenemeyecek kadar ciddi tesir bırakmıştır.

Sümmanî'nin doğum tarihiyle ilgili çeşitli ihtilaflar olsa da, bu konu Yrd. Doç. Dr. Abdulkadir Erkal Hoca'nın hazırlamış olduğu “Âşık Sümmanî Divanı”nda 1861 yılı olarak tesbit edilmiştir. Sümmanî'nin gerçek adı Hüseyin'dir. Kasımoğullarından Hasan'ın üç çocuğunun en büyüğüdür. Annesinin ismi ise Nazife'dir. Babası Hasan Ağa, köylünün âlim olarak kabul ettiği bir zattır. Sümmanî babasının tüm gayretine rağmen okuma yazma öğrenemez. Dokuz yaşlarında köyün sürüsünü otlatırken Ablak Taşı denilen yerde uyuyakalan Sümmanî rüyasında üç derviş görür. Dervişler ona, yeşil yaprak üzerine yazdıkları (G,P,İ) harflerini göstererek okumasını isterler. Hüseyin bu yazıyı okuyamayınca, hemen abdest aldirarak iki rekât namaz kıldırırlar. Namazdan sonra yeşil yaprak üzerindeki yazıyı okuyabileceği kadar öğretirler. Bu harfler Gülperi'nin baş, orta ve son harfleridir.

Dervişlerden biri boş bir kadehi havaya kaldırarak kadehi doldurur, sonra Hüseyin'e uzatarak:

“Al oğul, buna bade derler. Sevdiğin kız aşkınadır. Vilayet-i Çin-i Maçin, şehri Bedâhşan, babası Abbas Han, kendi adı Gülperi'dir”, der. Hüseyin, dervişin elinden badeyi alarak zorlukla içer. Vücuduna birden bir titreme, bir ateş düşer. Diğer derviş başının üzerinde uçan güvercinlerin arasından bir kızın cemalini gösterir. Bu Gülperi'dir. Bu derviş;

“Bak oğul, tepen üzerinde gördüğün kız sevdiğin Gülperi'dir. Hayatın boyunca onun aşkı sende kalacak, o da senin aşkına bade içecek ve sana âşık olacak, ömrü boyunca senin sevdanı çekecektir. Gözünü kırpmay, yoksa hasreti kıyamete kadar sürer”, der.

Hüseyin kızın hüsn-ü cemali karşısında gözünü kırpmadan bakamaz. Çünkü o güzel yüzünün şulesi gözlerinin kamaşmasına sebep olmuştur. Derviş Hüseyin'e; “Sözümüzü tutmadın, çek ömrün boyunca cezanı”, der. Badeler içilince Gülperi ortadan kaybolur. Dervişler Hüseyin'i de yanlarına alarak korkunç ve efsanevi diyarlardan geçirip Bedâhşan'a getirerek Gülperi'yi bir kez daha gösterirler

Hüseyin gece vakti kan ter içinde uykudan uyanıp köyüne dönerken, uzaktan yaklaşan bir atın üzerinde, heybetle oturmuş ak saçlı bir ihtiyar görür. İhtiyar Hüseyin'e; “Selamün aleyküm Sümmanî”, der. Hüseyin, “Sümmanî kimdir” diye telaşlanır. Bunu fark eden ihtiyar:

“Korkma oğlum, sen ereceğine erdin. Bundan sonra senin adın Sümmanî'dir. Ablak Taşında ne gördünse üç ay kimseye söyleme”, der ve geldiği gibi kaybolur. Bundan sonra Hüseyin'in adı Sümmanî olur. Suskunluğuyla bilinen Hüseyin'in üç ayın sonunda dili çözülür ve oda sohbetlerinde sıra türküsüne katılır. Bu sıra türkülerinden birinde şu koşmayı koşar:

*Ben hâb-ı gaflette gönül hayâlde
Yetiştî üçlerin nidâsın tek tek.
Gözüm cemâlinde gönlüm yolunda
Cem oldu kırkların edâsın tek tek.*

*Uyandım gafletten oldum perişan
Bir nur doğdu âlem oldu uruşan
Selam verdi geldi üç beş dervişan
Lisânları bir hoş sedâsın tek tek.*

*Okudum harfleri zihnim bulandı
Yârelerim göz göz oldu sulandı
O yârin aşkıyla gönlümüz yandı
Doldurdu verdiler badeyi tek tek.*

*Nûş ettim bâdesin gördüm rengini
Tam on sekiz saat sürdüm cengini
Yar yüzünde gördüm üç beş bengini
Halhalın altında hırkasın tek tek.*

*Görünce hırkasın kurdum bir divan
O zamandan gönlüm olmaz şâduman
Öğrettiler yurdu şehir-i Bedahşân
Seyrettim cânânın odasın tek tek.*

*Bedahşân dediğin zevkli ziyetli
Atası Abbas han nas adaleti
Ne yatarsın deyü geldi kıratlı
Uyandım dilimde nidası tek tek.*

*Dediler Sümmanî gel çekme elem
Adamı çürütür derd ile verem
Seninçün dünyâda kavuşmak haram
Böyle yazmış kalem Hüdasın tek tek.*

Bade içtiği geceyi anlattığı şiirinden de anlaşılacağı üzere Sümmanî, Pir badesi içmiştir.

Âşıklarda bade olayı ikiye ayrılır. Birincisi, Pir dolusu bade dir ki, bu badeyi içen âşık sevgilinin uğruna yanıp kavrulur. Âşığın gözü sevgilisinden başka hiçbir şeyi görmez. İkincisi er dolusu bade dir ki, bu badeyi içen âşıktaki bir güzele âşık olmakla birlikte aynı zamanda atılğan, vurucu ve kırıcı olur. Günler geçtikçe Sümmanî sevdiği Gülperi'nin hasretine dayanamayacak hale gelir. Köyünde duramaz olur ve sevdiğini aramaya karar verir. Giderse bir daha dönmeyeceğini düşünen babası, bu duruma razı gelmez ve bu fikrinden vaz geçirmek ister. Fakat Sümmanî'nin Gülperi'ye hasreti kıyamete kadardır. Ama o, belki bulurum veya bu uğurda ölürüm der. Onu bulabilmek için verdiği bu karardan dönmeyeceğini şu koşmayla söyler:

*Yahşi güzel olsa yamân denilmez
Münasipsiz atlas asla giyilmez
Ham ağacın ham meyvesi yenilmez
Mizaç ehli isen yerişmek lazım.*

*Sevdiğim bir güzel kalem kaş ama
Edâlı cilveli ser-nakkaş ama
Güzelin sefası nâmı hoş ama
Evvelce uğrunda çalışmak lazım.*

*Sümmanî bu hali gördü rüyâda
Ne bilsin dil ile elde ifâde
Ona erişilmez gider piyâde
Binip aşk atına ulaşmak lazım.*

Sümmanî, gündüz hayalinde, gece düşünde yaşattığı sevgilisinin peşine düşer. Kafkasya, Tiflis, İran, Afganistan, Hindistan, Kırım'ı gezer. Gezer gezmesine de uzandığı kısmet bir türlü ele gelmez.

Sümmanî kelimesi muhtemelen (s-m-m) kökünün sıfat-ı müşebbehesi olan ve sağır, sert, dayanıklı, iri kaya anlamına gelen “esamm” kelimesinin çoğulu “Sümmân”ın sonuna nisbet “î” si eklenerek “Sümmanî” şekline dönüşmüştür. Kelimenin “sağlam, dayanıklı” gibi manaları dikkate alınarak Sümmanî'nin mahlasını, yaşadığı sürece çektiği sıkıntıları, tahammül edilmez acıları çağrıştıran bir anlamda kullanmış olabileceğini söyleyebiliriz. Bunu Sümmanî de şöyle ifade eder:

*Benim bu mahlasım Sümmân biçare
Açıldı sinemde bin türlü yare
Ervah-ı ezelde bu bahtım kara
Dertlilere bu sözlerim tam geldi*

Sümmanî, bade içtikten 3 yıl sonra babası onu Erzurum'a götürür. Uzun boylu, köse sakallı, sarışın ve açık mavi gözlü olduğu söylenen Sümmanî'ye saz çalmasını öğreten Erbâbî ile bu seyahatte tanışmıştır. Bu tanışıklığın akabinde Sümmanî'nin Erbâbî'ye çırak olduğu bilinmektedir.

Sümmanî, yaşadığı dönemde bölgesinin en ünlü âşığdır. O, sadece bir âşık değildir, aynı zamanda Erzurum bölgesinde bir âşık okulunun kurucusu ve idarecisidir. Çevresine topladığı onlarca kişiye âşıklık geleneğini öğretmiş, bir o kadar da çırak yetiştirmiştir.

Sümmanî'nin Erbâbî'nin yanı sıra çağdaşlarından Mâhirî, Şenlik, Celâlî, Nihânî, Huzûrî, Zuhûrî, Mazlûmî ve Sezaî, ile karşılaşmaları da vardır. Sümmanî'den yaşça daha büyük olduğunu bildiğimiz Çıldırli Şenlik'le yaptığı bir atışma örneği sunalım:

Aldı Şenlik: *Kimler aldı bu dünyanın yaşını?
Kimler gördü hayalini düşünü?
Kimler verdi Beytullah'ın taşını
Ara ki bulasın Usta Sümmanî.*

Aldı Sümmanî: *Felek aldı bu dünyanın yaşını
Hem de gördü hayalini düşünü
Arafat dağ verdi onun taşını
Onu ben bilirim Usta Şenlik'i.*

Aldı Şenlik: *Kimler bilir bu dünyanın huyunu?
Kimler gördü gerdanının boyunu?
Kimler verdi Muhammed'in suyunu?
Ara ki bulasın Usta Sümmanî.*

Aldı Sümmanî: *Felek bilir bu dünyanın huyunu
Hem de gördü gerdanının boyunu
Semadan melekler verdi suyunu
Onu ben bilirim Usta Şenlik'i.*

Aldı Şenlik: *Şenlik der ki bu dert meni götürür
Götürür de menziline yetirir
Cennet-i âlâda kimler oturur
Ara ki bulasın Usta Sümmanî.*

Aldı Sümmanî: *Sümmanî'yem hasret beni götürür
Götürür de menziline yetirir
Cennet-i Alada İdris oturur
Ben onu bilirim Usta Şenlik'i.*

(Bazı kaynaklarda bu atışmanın 1901 yılının ilkbaharında yapıldığı yazmaktadır.)

Şenlik'in ayak açtığı, Sümmanî'nin arkasından geldiği bu atışmanın dışında da Şenlik'le onlarca atışmaları var.

Sümmanî'nin yaşadığı dönemde o coğrafya kan ve gözyaşının hadd u hesabının olmadığı talihsiz bir dönemden geçmektedir. 13 Temmuz 1878 Berlin Anlaşması ile Kars, Ardahan ve Batum elden çıkmış, ordu birlikleri ile bölge halkının büyük bir kısmı da Anadolu'nun içlerine doğru göçmüşlerdir.

Bölgeyi işgal eden Ruslar bütün bölge topraklarını devletleştirerek halkın elinden toprakları almış ve kendi köylerinden göçe zorlanan köylülerin yerlerine de Rum, Ermeni ve Süryani gibi gayr-i müslim unsurları yerleştirmişlerdir. Bir anda varlıklı durumdan yoksulluğa evrilen halk, birinci sınıf vatandaşken, ikinci sınıf vatandaşlığa razı edilmek istenmiştir. Ruslar tarafından bu mevcut durumun kabullenilmesi için halk zorlansa da muvaffak olamamışlar, hele ki halkın sesi ve vicdanı olan aşıklar bu durumu kabule asla yanaşmamışlardır.

Vahdettin Altınok'un Sümmanî'nin oğlu Zabit'in damadından derlediği Sümmanî ile ilgili bir hatıratı paylaşmak istiyorum:

Sümmanî, Kırım sokaklarında gezerken casus olduğu şüphesiyle Rus askerleri tarafından alıkonulur. Rusça bilen Sümmanî, pasaport özelliği bulunan icazetnamesini çıkartıp göstererek durumu anlatsa da askerler onu alarak karakola götürür. Yer altından, uzun ve tünel gibi karanlık bir yerden geçilerek bir odaya getirilir. Oldukça büyük bir odada, üstündeki üniformadan üst rütbeli olduğu anlaşılan bir kişi vardır. Askerler Sümmanî'yi bu kişinin karşısına çıkarırlar. Adam Sümmanî'yi iyice süzdükten sonra kim olduğunu ve nereden geldiğini sorar. Sümmanî, bir âşık olduğunu ve Erzurum'dan geldiğini söyleyince, Rus Komutan: "Demek âşıksın, iyi o zaman, sana bir soru soracağım eğer bilersen sana icazetnamenı veririm ve Kırım'da rahat rahat dolaşırsın. Eğer bilemezsen şu arkamda gördüğün kılıçla senin boynunu vururum." der.

Sümmanî, çaresiz razı olur. Komutanın odasında çeşitli ülkelerin devlet büyüklerinin resimleri asılıdır. O resimleri parmağıyla göstererek: “Bu kişileri tanıyor musun” diye sorunca, Sümmanî tanımadığını söyler. Komutan tek tek resimdeki kişileri tanıtır. Resimlerin arasında bulunan ve diğerlerine göre daha sefil, meczup şekilde resmedilmiş bir resme gelince: “Bu baldırı çıplak da sizin padişahınız Abdulhamit”, der. Bütün resimleri tek tek tanıttıktan sonra Sümmanî’ye dönerek: “Şimdi söyle bakalım, hangisi daha yahşi (güzel)?” diye sorar. Sümmanî şu deyişeti söyler:

*Kâmil kelimından bend olan kimse
Gûş verir her zamân kulak doyurur.
Her adû güzelden dileme bûse
Zannetme lezzeti dudak doyurur.*

*Hevâymış dünyanın zevki ziyneti
Asla yoktur bu dünyanın rahatı
Bunca saltanatta olan devleti
Yine bir baldırı çıplak doyurur*

*Sümmanî ne ola ehlin temeli
Kişiye yar olan kendi âmeli
Kul beşerdir değil tamahdan hâli
İnsanı bir avuç toprak doyurur.*

Bunun üzerine Komutan: “Tamam, iyi dedin, eğer korkudan bizim Çar’ı deseydin boynunu vuracaktım. Ama sen bu duruma rağmen yine sizin padişahı üstün gördün. Ben de sana bir icazetname yazıyorum, bununla istediğin gibi burada dolaşırsın” der. Komutan icazetnameyi Sümmanî’ye vererek onu uğurlar.

Evet, “kurt yavrusu kurt olur” demişler. Sümmanî, bu kalender milletin bir ferdi. Yeri ve zamanı geldiğinde doğruyu düşman askerinin komutanına da demekten çekinmez.

Sümmanî, Melek, Sabiha ve Feride isimli üç hanımla evlenmiştir. Bu evliliklerden ikisi kız beşi erkek olmak üzere yedi çocuğu olmuştur. İki oğlu -Ali ve Şahabettin- kendisi hayatta iken vefat eder. Diğer çocukları Şevki, Fahri, Zabit, Yosma ve Müftela’dır. Sümmanî’nin geleneğini günümüze taşıyan Hüseyin Sümmanîoğlu Şevki’nin, Nusret Toruni ise Fahri’nin oğludur.

Sümmanî hakkında vaktinde geniş bir çalışma yapılmadığı için, şiirleri ya unutulmuş, ya da diğer âşıkların şiirleri içerisinde eriyip gitmiştir. Yapılan araştırmaların da oldukça yetersiz kalmasından dolayı günümüze çok az şiiri ulaşabilmiştir. Bu şiirler de yazılı olmayıp, âşıkların ve torunlarının ezberleyip koruyabildikleri şiirler olmuştur.

Sümmanî doğu illerini ve Orta Asya’nın bir bölümünü gezer. 1861 de doğduğu Narman ilçesinin Samikale köyünde ömrünün son günlerini geçiren Sümmanî, 15 Şubat 1915 yılında vefat eder. Mezarı Samikale’dedir.

Sümmanî’nin mezar taşı 1934 yılında yaptırılmıştır. Bu yıllarda Narman nahiye müdürlüğü görevine atanan Faik Bey’den Narmanlılar, Sümmanî’nin mezarını yaptırtmasını isterler. Fakat Faik Bey, âşıklığa fazla önem vermediği için kabul etmez. Bir gece rüyasında Sümmanî’yi görür ve bu rüya üzerine mezarını yaptırmaya karar verir. Narmanlı Hasan isminde birini görevlendirir. Hasan, Oltu’lu taş ustası Emrah Çavuş’a mezar taşını yaptırır. Mezar taşında şunlar yazılıdır:

*Ledünni ilminin bahrine mutâbık
Hem zâhiri hem bâtni ilmine lââyık
Bu binâyı inşâ eden bende-i Faik
Bu makberde olan Sümmânî âşık (tarih 1350/1934)*

Kitabede Sümmanî’nin doğum ve ölüm tarihleri yazılmamıştır. Sümmanî’nin torunu Hüseyin Sümmanîoğlu, kitabede Sümmanî’ye ait bir beytin dahi olmaması dolayısıyla, 2008 yılında yeni bir kitabe yazdırarak bu yazının üzerine monte ettirmiştir.

Elli dört yıllık ömrü hayatında; mensubu olduğu bu milletin derdine, tasasına, sevincine, sevdasına, inancına, kahramanlığına yüzlerce Koşma, Semai, Divan, Destan yazarak tercüman olan Sümmanî’den Hakk razı ola...

TASAVVUFİ SİCİLLEME

Doğan KAYA (Mahcubî)

Canana selâm
 Rıdvana selâm
 İhvana selâm
 Kurbana selâm
 Mihmana selâm
 Meydana selâm
 Yezdan'a selâm

Güle eyvallah
 Göle eyvallah
 Dile eyvallah
 Kula eyvallah
 Çula eyvallah
 Yola eyvallah
 Hâle eyvallah

Cânımdır Allah
 Kanımdır Allah
 Hânımdır Allah
 Dinimdir Allah
 Yönümdür Allah
 Önümdür Allah
 Sonumdur Allah

Gönlünce eş Hiç
 Kaynayıp coş Hiç
 Servete koş Hiç
 Cep dolu-boş Hiç
 Engeller aş Hiç
 Döktüğün yaş Hiç
 En son-en baş Hiç

Aşkla inandım
 Aşkla boyandım
 Aşk ile yundum
 Aşk ile kandım
 Aşk ile döndüm
 Aşk ile yandım
 Aşk ile söndüm

Allah ki bes Hû
 Baki heves Hû
 Cana kafes Hû
 Hem-dem nefes Hû
 Âlem bî-kes Hû
 Çıkmaz bir ses Hû
Mahcubî kes Hû

Nevzadım Beka
 İrâdım Beka
 Evrâdım Beka
 Murâdım Beka
 Dil-şâdım Beka
 Bünyâdım Beka
 Her yâdım Beka

Sivas, 26 Kasım 2016, 11. 45.

HECE TAŞLARI 2. YIL FİHRİSTİ 15 MART 2016-15 ŞUBAT 2017

ABASOV, Əyyub Qiyas

18/19 Kabirler Kapısını Açıp

AKDEMİR, Aysen

14/13 Kültür Taşlarımızdan Orhan Şaik
Gökyay, 20/15 Mehmetçikler Geçerken

AKTAŞ, Osman

13/18 Çanakkale İçinde, 18/17 Gönül
Sürgünü, 19/20 Yüreğinde Kuş Uçuran Filozof,
20/11 Hatayı Aşan Bir Ozan, 21/21 Nadanım Gül
Yüzün Gönlüme Astım, 22/14 Gözü Değil Gönlü
Gören Ozan, 23/9 Bayburt'tan Bingöl'e Bir Çoban
Hikâyesi, 24/16 Âşık Sümmanî

AKYÜZ, Birkan

17/14 Nisan

ALİZADE, Alemzer

21/19 "Ga Ga"-dır Selamları, İyde,
Tembel Ağaçlar

ALTUN, Kadir

14/8 Buruk Bir Fasil, 20/14 İmkânsız

ARICI, Murat

23/17 Bizim Şairler

ASLAN, Ahmet

16/8 Kibir Gurur

ASLANBEYLİ, Elnur

13/14 Perim, Neyler

Âşık Cemal Divani

17/9 Mecbur Ettiler

Âşık Muhsinoğlu

22/11 İsterim, Tükenmesin

Âşık Seyrânî

16/3 Şahinler Yurdunu Tuttu Yarasa

Âşık Sümmanî

24/3 Yazdılar, Bâd-ı Sabâ Sana Bir İfadem
Var, Yol Ver Ulu Dağlar

Âşık Veysel

22/3 Mektup, Aldanma Cahilin Kuru
Lafına, Anlatmam Derdimi, Sen Bir Ceylan Olsan

ATILGAN, Halil

19/12 Karacaoğlan'da Dil

ATMACA, Tayyib

14/23 Göz Açıp Yummuş Gibi/Tahmis,
21/16 Adım Seydahmettir Eh Diyen Yoktur

AVŞAR, Mehmet

20/24 Şafakta Tuzak

AYDIN, Hilmi

21/10 Sanırsın Ki

AYVALI, Mustafa

14/20 Gamzelim

BAŞ, Mehmet

14/16 Zamane

BAYTURSINULI, Dauletbek

17/23 İstanbul

BEDİR, Emrullah

16/11 Bir Değil midir

BERBERCAN, Mehmet Turgut

13/8 Aynı Sahilde

BİLGİN, Arif

21/11 Seydahmet Kutuzman

BİZAR, Muhammed

23/16 Mim

BOYUNDURUK, Erol (Giryanı)

14/20 Leyla, 20/14 Gözlerin

BÖLÜKBAŞI, Rıza Tefvik

19/3 Uçun Kuşlar

BULUT, İlhami

18/9 Akşam Kuşatması

BÜYÜKBAŞ, Nurettin

18/20 Sevgiliye Kaside

CAN, Cahit

14/19 Şiir Geleneğimiz Üzerine

CESUR, Hasan Hüseyin

21/22 Yitik, El Olmuş

ÇAKIR, Savaş

15/16 Senden Sonram Yine Sensin

DEMİRTAŞ, Rasim

18/20 Yaşama Sevinci, Küvfü Türkü,
İnkılâb, Kara Taş, İstanbul Türküsü, Dönence

DOLATABADİ, Behruz

13/4 Heyder Baba'ya Nezire

DURMAZ, Mehmet

13/23 Var-Yok-Var, 20/24 Aşk Taşkınlı,
23/24 Mahrem-i Esrar

DURMUŞ, Hayrettin

23/21 Ömür Defterinden Düştü Yapraklar

ECE, Hüseyin Kerim

14/24 Umuda Selâm Olsun

EKBER, Cemil İmamverdioğlu

18/19 Seven Olmasa

ELİFBAŞ, Mustafa Onur

14/7 Pervaza Konan Düşler

ELİTAŞ, Hikmet

16/7 Züleyha

ELİZADE, Nuri

18/24 Yürüyüp Üstüme Kaçar Bir Ağac,
Gelende Güzü de Kendinle Getir

ERDOĞAN, Kenan

14/4 Ne Güzeldir

EREN, Abdulhakim

15/21 Hayati Vasfî Taşyürek (1931-1990)

ERGÜ, Muaz

13/9 Muhammed Hüseyin Behçet Tebrizi,
15/15 Hayati Vasfî Taşyürek, 24/10 Sümmanî
Baba

ERYİĞİT, İbrahim

16/7 Ağarır Gönüller Çanakkale'de, 23/21
Necip Fazıl Yaşıyor Yüreklere Her Daim

Erzurumlu Emrah

18/3 Türkülerinden Seçmeler

GÖKYAY, Orhan Şaik

14/3 Bu Vatan Kimin, Hilâl-i Melâl
(Vehbi Şaik imzasıyla)

GÖRGÜN, Fikret

19/24 On Beş Temmuz Gecesi

GÖRKAŞ, İrfan

22/18 Şehabettin Süleyman'ın "Şi'r-i

İlhâmî" Fikri

GÖZÜKARA, Mehmet

13/24 Sesli-Sessiz, 15/17 Hayati Vasfi

Ağa, 17/6 Anne ve Hüzün, 18/6 Dar-Be!, 23/12

Bayraktar Safitürk, 24/20 Narman'lı Âşık

Sümmânî

GÜL, İsmail

16/18 Eskidendi O

GÜNEŞ, Durdu

15/5 Jetoncu Amca Hayati Vasfi Taşyürek

GÜNEYLİ, Abidin

23/12 Sevdâ Neymiş, Git Buradan

HASANNEBİOĞLU, Cumali Ünal

16/19 Şiir Üzerine Konuşmalar-1-,

Gençlik Asıl Şiir Bu, 17/4 Şiir Üzerine

Konuşmalar -2-, Şiirle Göğeren Düzen ve

Kardaşlanan Başkaldırı, 18/4 Şiir Üzerine

Konuşmalar -3-, Magosa Konuşması, 19/4 Şiir

Üzerine Konuşmalar -4- Dilin Kanlı Gömleği, 20/4

Şiir Üzerine Konuşmalar -5-, Bağdat Konuşması,

21/4 Şiir Üzerine Konuşmalar -6-, Kemal Tahir'in

Devlet Görüşü, 22/4 Şiir Üzerine Konuşmalar -7-,

Çağımızda Bir Alperen Fethi Gemuhluoğlu, 23/4

Şiir Üzerine Konuşmalar -8-, Necip Fazıl, 24/4 Şiir

Üzerine Konuşmalar -9-, Gençlik Profilinde

Duyarlılık Çizgilerine Dair Bir Ayrıntı

HOŞAB, Fahri

14/7 Süveyda

HÜNÜK, Gülser

20/15 Aşkın ile Aşka Düşüm

İLHAM, Ehtiram

17/13 Viran Mamlakatın

İMAMVERDİYEYEV, İlgar

14/8 Azerbaycan-Türkiye

İSMAYIL, Memmet

13/10 Mehmet Hüseyin Şehriyâr Şiirinin

Azerbaycan'ın Hürriyet Mücadelesindeki Yeri,

20/7 Azatlık İklimidir Şah İsmayıl Hatai... 21/24

Kaçış

İSMAYILKIZI, Hanım

13/14 Hangi Günden Konuşalım, Güneş

Bathabatda

İZZƏTİ, Səvavət (Əndəlib)

21/19 Ölüler Bize Gülerler

KAFTAN, Ekrem

17/13 Gülsün, 22/24 Gülmedi

KALENDER, Haşim

15/20 Vasfî Gücenir

KAMU, Kemalettin

23/3 Karadeniz, Akdeniz'den Geçerken,

Kimsesizlik, Gurbet, Güz, Bir Çocuk

KARADAŞ, Sabahattin

17/9 Yatamam

KARAMIZRAK, Seyfettin

14/6 Ömür Dedğin, 16/9 Padişah Kürkünü

Giymeyen Âşık

KARAYILAN, Ömer

17/23 İmkânsız Mümkün Değildir

KAVRUK, H. (Hiç)

19/6 Gör Dostum, Sensin

KAYA, Doğan (Mahcubî)

24/24 Tasavvufi Sicilleme

KAYA, Durmuş

15/12 Ateşten Kırmızı Kardan Beyazım

KAYA, Hüseyin

16/16 Seyrânî'de Aşkın Türlü Halleri,

17/19 İnceliğin Şairi: Ziya Osman Saba

KILIÇ, Lütfü

16/11 Sen

KILIÇ, Ramazan

15/13 İpek Yürekli Bir Şair

KILIÇ, Seyit

16/21 Modern Türk Şiirinde İmge, 17/21

Türk Şiirinde İmge Sorunu, 18/21 Türk Şiirinde

Dil ve Uslûp/bir, 20/21 Türk Şiirinde Dil ve

Uslûp/iki, 22/21 Kâfiye, 23/22 Yarım Kâfiye

KOCA, Erol

15/7 Cennet Olur Bu Vatan

KOCAGA, Durani

18/8 Sevdığım

KOCAMAN, İbrahim

14/21 "Bu Vatan Kimin?" Şairi: Orhan

Şaik Gökyay

KONÇ, Hasan

15/23 Ruhumu Yıkayan Sel Arıyorum

KÖKSAL, Mehmet Fatih

16/24 Gözlerin

KURU, Halil

16/18 Vatan

KUTUZMAN, Seyit Ahmet

21/3 Alev Gitse Kız Gelir, Kul Olanı

Sevmezsin, İçe Dur Hele, 21/23 Söz Uçar Yazı

Kalır

KUZUCULAR, Şahamettin

13/5 Şehriyâr'ın Hayatı ve Edebi Kişiliği,

16/14 Plazalı Gazel

MALKOÇ, M. Nihat

13/17 Çanakkale'de Uyanış, 22/17

Anneciğim

MEHDİYEVA, Ferqane

16/15 Zamanə Havami Elə Çaldırır

MORTAŞ, Yasin

16/6 Kıyısız Şehir Risalesi, 20/6 Kıyısız

Şehirler Risalesi (eski radyo evleri), 22/9 Susuz

Kuyu Risalesi (Ay'ın kırılan güneşi)

MUTLU, Ali Kemal

15/18 Koçaklama, 19/9 Türkçem, 21/20

Çilemsin, Olmadı Gazeli

NACAR, Mehmet

22/11 Uzak Dur Benden

NAMLI, Engin

23/8 Gelmedin Gülüm

OĞUZ, Mustafa

13/18 Acı Ayna

OKUMUŞ, Ejder

14/12 Tövbe

ÖNDER, Hızır İrfan

15/14 Hüzünkâr

ÖZARSLAN, Metin18/7 Aydınlar ve Halk Nezdinde
Erzurumlu Emrah, 24/6 Âşık Sümmanî ve
Erzurum Âşıklık Geleneği**ÖZÇELİK, Mustafa**17/7 Ziya Osman'ın Güvercinleri, 19/7
Rıza Tevfik Bölükbaşı'ndan Bir Gurbet Şiiri**ÖZDEMİR, Ahmet**

14/9 Orhan Şaik Gökyay

ÖZDEN, Yaşar

13/8 Bu sevdâ

PEKSÖZ, Nuri13/15 Haydar Baba Şiirinin Semantiği,
14/17 Taşralı Bir Ozan Orhan Şaik Gökyay, 15/10
Gam Ezgileri, 15/12 Âşık Seyrânî'nin Şiirlerinde
Tema, 17/11 Ziya Osman Saba'nın Şiirlerinde
Ölüm Teması, 18/15 Gezin Bir Şair: Erzurumlu
Emrah, 19/10 Gurbetin Şiiri, 20/18 Melik Bir Şair
Hatayı, 21/21 Yüzün, 22/7 Yunus Soylu Ozan:
Âşık Veysel, 23/18 Bir Şairin Portresi, 24/13
Sümmanî ile Gülperi Hikâyesinde Estetik Unsurlar**RAYMAN, Mehmet**

23/8 Toprak Olsun

SABA, Ziya Osman17/3 Rabbim Nihayet Sana, Her Akşamki
Yolumda**SADIG, İslam**

14/12 Vatan

SAFİ, Cemal

15/4 Gardiyan

SAĞIR, İbrahim

17/10 İstemem

SAKAOĞLU, Saim18/10 Karaca Oğlan Eleştirisine Küçük
Cevaplar: 1, Üç ile Dördü Karıştırıp Şiiri Tahrif
Eden Bilgin!, 20/16 Karaca Oğlan Eleştirisine
Küçük Cevaplar: 2, Eleştiri mi, Tahrif ve Tahrip
Cambazlığı mı?, 22/12 Karaca Oğlan Eleştirisine
Küçük Cevaplar: 3, *Dağlar*'ı Karıştıran
Eleştirmen/Karıştırmam, 24/11 Karaca Oğlan
Eleştirisine Küçük Cevaplar: 4, Hecin Deve mi, At
mı?**SEMİZ, Yasin**

21/15 Gülhatmi

SUBAŞI, Muhsin İlyas

16/4 "Aşkın İğnesiyle Dikilen Dikişi!"

Şah İsmail (Hatayî)

20/3 Benlik Yoktur Özümde

ŞAŞMA, İbrahim

17/24 Kara Beyitler

ŞEHİRİYAR, M. Hüseyin

13/3 Haydar Baba'ya Selam

ŞİMŞEK, Tacettin15/24 Rubailer 2 (Cebimde Dünya,
Kendine Sürgün, Put Kırmak, Aşk Uğruna, Erken
Giden İçin, Vefanın Ölümü, Evladını Yiyen Dev)**TAN, Nail**14/5 Orhan Şaik Gökyay'ın Şahsiyetinden
Örnek Alınacak Sayfalar**TAŞ, Mehmet**

15/11 Hal Ehli Bir İnsan

TAŞYÜREK, Hayati Vasfi

15/3 Nedim'e Mektup

TAŞYÜREK, İsmet

15/19 Babam Hayati Vasfi Taşyürek

TOPBAŞLI, Mahmut16/15 Saf İpekten Sevdalar, 23/17 Söz
Geçmiyor Gönüme**TÜRKHAN, İbrahim**

15/8 Afşin'in Susmayan Sesi

TÜRKMEN, Şükrü

15/10 Usandım

TÜRKYILMAZ, Muhammed Emin

22/10 Toprağa Yanık Bir Şiirbaz

URFALI, Ahmet17/6 Aşk Senden Gelir, 21/15 Gece Ay
İşyınca, 23/13 İnce Duyguların Şairi: Kemalettin
Kamu**USTA, Yasin**

23/16 Leyla Peşinde

ÜLKER, Talat17/15 Mahremiyetin ve Aile Saadetinin
Şairi: Ziya Osman Saba, 18/12 Halk ve Divan
Şiirinin Mavrasında Bir Âşık, 19/17 Tasavvufî
Felsefe Sarkacında Bir Hece Şairi Rıza Tevfik
Bölükbaşı**YALBUZ, Ekrem**

16/8 Yalan Söyler

YALÇINKAYA, Ahmet15/7 Dörtlükler-I, 19/9 İstanbul İçimdedir,
21/10 Dağ, Veda**YARDIMCI, Mehmet**13/19 Turhal'da Âşık Semaî'nin Evinde
Davut Sularî ile Son Sohbet**YAZGAN, Bestami**

18/6 Yâr Olmadan Var Olunmaz

YILDIRIM, Halit

14/16 Kendime Nasihat

YILDIRIM, Harun

22/20 Gücendim

YILMAZ, Ahmet

21/22 Gönül Sürgünü

YILMAZ, Zekeriya

15/16 Giderim